

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑

สมนุตปาสาทิกาย นาม วินยภูจกถาย

มหาวิงฺควณฺณา

เตรสกณฺทวณฺณา

ยํ ปาราชิกกณฺทสฺส สงฺคีตํ สมนฺนตฺรํ

ตสฺส เทรสกสฺสาย- มปฺพุพฺพทวณฺณา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เขตฺวเน
อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
เสยฺยสโก อนภฺริโต พุรหุํจริยํ จรตฺติ เอตฺถ ฯ อายสฺมาติ
ปิยวณฺํ ฯ เสยฺยสโกติ ตสฺส ภิกฺขุโน นามํ ฯ อนภฺริโตติ
วิกฺขิตฺตจิตฺโต กามราคปริพาหนे ปฺริทฺยหฺมาโน น ปน คิหิภาวํ
ปญฺญายมาโน ฯ โส เตน กิโส โหติติ โส เสยฺยสโก เตน
อนภฺริตภาเวเน กิโส โหติ ฯ อทฺทสา โข อายสฺมา อุทายีติ
เอตฺถ ฯ อุทายีติ ตสฺส เทรสฺส นามํ ฯ อยํ หิ เสยฺยสกสฺส
อุปชฺฌาโย โลลฺุทายิ นาม ฆนฺตมิกสฺสปฏิภาโค นิทฺทารามคฺคาทิ-
มฺนุยฺตฺตานํ อณฺตโร โลลภิกฺขุ ฯ กจฺจि โน ตฺวณฺติ กจฺจि
นุ ตฺวํ ฯ ยาวตฺถถํ ฆุญฺชาติ อาทิสุ ยาวตา อตฺถโถ ยาวตฺถถํ ฯ
อิทํ วุตฺถํ โหต ยาวตา เต โภชเนเน อตฺถโถ ยตฺถกํ ตฺวํ
อิจฺฉสิ ตตฺถกํ ฆุญฺช ยตฺถกํ กาลิ รตฺถิ วา ทิวา วา
สุปีตฺถํ ตฺวํ อิจฺฉสิ ตตฺถกํ สุปฺ มตฺตติกาทีหิ กายิ อุพฺพุญฺญตฺถวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒

จุณณาทีหิ ฆंसิตฺวา ยตฺตกัม นห่านิ อิจฺฉสิ ตตฺตกัม นหาหิ
 อุทฺเทเสน วา ปริปุจฺจาย วา วตฺตปฏฺิปปตฺติยา วา กมฺมฏฺจानน
 วา อตุโถ นตฺถิติ ฯ ยทา เต อนภฺริติ อุปฺปชฺชตฺติ ยสฺมี กาล
 ตว กามราควเสน อุภฺกณฺจตา วิภฺจิตฺตจิตฺตตา อุปฺปชฺชติ ฯ
 ราโค จิตฺตํ อนุทฺธเสตฺติ กามราโค จิตฺตํ ฐเสติ ปฐเสติ
 วิภฺจิปติ เจว มิลาเปติ จ ฯ ตทา หตฺถน อุปฺกมิตฺวา
 อสุจฺิ โมเจหิตี ตสฺมี กาล หตฺถน วายมิตฺวา อสุจฺิโมจัน
 กโรหิ เอวญฺหิ เต จิตฺเตกคฺคตา ภฺวิสฺสตีติ ฯ อิติ นฺ อุปฺชฺฌาโย
 อนุสาสิ ยถา ตํ พาโล พาลํ มฺุโค มฺุคํ ฯ

เตสํ มฺุจฺจสฺสตีนิ อสมฺปชานานํ นิทฺทํ โอกมฺนฺตานนฺติ
 สติสมฺปชฺญณํ ปหาย นิทฺทํ โอตฺรนฺตานํ ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี
 นิทฺทํ โอกมฺนฺตานํ อพฺยาคโต ภวฺงฺควาโร ปวตฺตติ สติ-
 สมฺปชฺญณฺวาโร คลฺลติ ตถาปี สยนกาล เมนสิกาโร กาทพฺโพ ฯ
 ทิวา สุปฺนฺเตน ยาว นหาตฺสฺส ภิกฺขุโน เกสา นฺ สุภฺขนฺติ (๑)
 ตาว สุปีตฺวา วฺุจฺจหิสุสํมิตฺติ สอฺสุสาเหนฺ สุปีตพฺพํ ฯ รตฺตี
 สุปฺนฺเตน เอตฺตกนฺนาม รตฺติภากํ สุปีตฺวา จนฺเทน วา
 ตารกา ยว อิทนฺนาม จานํ ปตฺตกาเล วฺุจฺจหิสุสํมิตฺติ
 สอฺสุสาเหนฺ สุปีตพฺพํ ฯ พุทฺธานุสฺสตีอาทิสฺส ทสฺสฺ กมฺมฏฺจानนฺสุ
 เอกํ อณฺณํ วา จิตฺตฺรจฺฉิ กมฺมฏฺจานํ คเหตุวา ว นิทฺทา
 # ๑. สุภฺขา โหนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๓

โอกกมิตพฺพาฯ เอวํ กโรนฺโต หิ สโต สมฺปชาโน สติณฺจ
 สมฺปชฌณฺณจ อวิหิตฺวาว นินฺทํ โอกกมตีติ วุจฺจติฯ เต ปน
 ภิกฺขุ พาลา โลลา ฆนฺตมิกปฏิกฺกาตา น เอวมกํสุฯ เตน
 วุตฺตํ เตสํ มฺหฺจสฺสตีนํ อสมฺปชานานํ นินฺทํ โอกกมนฺตानนฺติฯ
 อตฺถิ เจตฺถ เจตนา อุปฺลพฺภตีติ เอตฺถ จ สุปินนฺเต
 อสฺสาทนเจตนา อตฺถิ อุปฺลพฺภติฯ อตฺถเสสา ภิกฺขเว เจตนา
 สา จ โข อพฺโพหาริกาติ ภิกฺขเว เอสา อสฺสาทนเจตนา
 อตฺถิ สา จ โข อวิสเย อุปฺปนฺนตฺตา อพฺโพหาริกา อาปตฺติยา
 องคํ น โหติฯ

อิติ ภควา สุปินนตเจตนาย อพฺโพหาริกภาวํ ทสฺเสตฺวา
 เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว อิมํ สิกฺขาปทํ อทฺทิสฺเสยฺยาถ สณฺเจตนิกา
 สุกฺกวิสณฺฺจ อณฺตฺร สุปินนตฺตา สงฺฆาเทโสติ สานุปฺปณฺณตฺติกํ
 สิกฺขาปทํ ปณฺญาเปสิฯ

ตตฺถ สํวิชฺชติ เจตนา อสฺสาติ สณฺเจตนาฯ สณฺเจตนา ว
 สณฺเจตนิกาฯ สณฺเจตนา วา อสฺสา อตฺถีติ สณฺเจตนิกาฯ
 ยสฺมา ปน ยสฺส สณฺเจตนิกา สุกฺกวิสณฺฺจ โหติ โส ชานนฺโต
 สณฺชานนฺโต โหติ สา จสฺส สุกฺกวิสณฺฺจ เจจฺจ อภิวิตฺริตฺวา
 วีตฺติกโม โหติ ตสฺมา พุยฺยชเน อาทริ อกตฺวา อตฺถเมว
 ทสฺเสตฺถ ชานนฺโต สณฺชานนฺโต เจจฺจ อภิวิตฺริตฺวา วีตฺติกโมติ
 เอวมสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํฯ ตตฺถ ชานนฺโตติ อุปฺกมามีติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔

ชานนุโต ฯ สยชานนุโตติ สุกัม โมเจมีติ สยชานนุโต ฯ เตเนว
อุปกุมชานนากาเรน สหุธี ชานนุโตติ อตุโธ ฯ เจจจาติ
โมจนสุสาทเจตนาเวสน เจเตตฺวา ปกปฺเปตฺวา ฯ อภิวิตฺติวาทิ
อุปกุมวเสน มหฺทนุโต นิราสงัม จิตฺตํ เปเสตฺวา ฯ วิติกุกโมติ
เอวํ ปวตฺตสฺส โย วิติกุกโม อยํ สยเจตนิกาสหฺทสฺส
สิขาปฺปตฺโต อตุโธติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อิทานิ สุกกวิสญฺจิติ เอตฺถ ยสฺส สุกกสฺส ยา วิสญฺจ
ติ ตาว สํขยาโต จ วณฺณเภทโต จ ทสฺเสตฺถ สุกกนฺติ
ทสฺ สุกกานํติ อาทิมหา ฯ ตตฺถ สุกกานํ อาสยเภทโต
ชาตฺตุนานตฺตโต จ นีลาทิวณฺณเภทโท เวทิตพฺโพ ฯ วิสญฺจิติ
วิสฺสโล ฯ อตฺถโต ปเนตํ จานา จาวนํ โหติ ฯ เตนาห
วิสญฺจิติ จานา จาวนา วุจฺจติติ ฯ ตตฺถ วตฺถิสํสํ กฏี
กาโยติ ติชา สุกกสฺสญฺจานํ กปฺเปนฺติ ฯ เอโก กิราจริโย
วตฺถิสํสํ สุกกสฺสญฺจานนฺติ อาห ฯ เอโก กฏีติ ฯ เอโก
สกลโล กาโยติ ฯ เตสฺส ตตฺถยสฺส ภาสิตํ สุภาสิตํ ฯ เกสโลม-
นขทฺนุดานํ หิ มํสวินมุตฺตญฺจานํ อจฺจารปฺสฺสาวเขพฺสีฆาณิกา-
ถทฺทสุกฺขจมฺมานิ จ วชฺเชตฺวา อวเสโส จวิมฺสโลหิตานุคโต
สพฺโพปี กาโย กายปฺปสาทภาวชีวิตินฺทฺริยาพทฺทปิตฺตานํ
สมภวสฺส จ จานเมว ฯ ตถาหิ รากปฺริยฺญฺจานเนนาภิกฺกุตานํ
หตฺถินํ อุโภหิ กณฺณจฺจุลิกาหิ สมภโว นิกฺขมฺติ ฯ มหาเสนราชา
จ รากปฺริยฺญฺจโต สมภวเวคํ อธิวาเสตฺถ อสฺสโกนุโต สตฺถเนน

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๕

พาหุสีลํ ฆาเลตฺวา วณฺมุเขน นิกฺขนฺตํ สมภวํ ทสฺเสสีติ ฯ
 เอตถ ปน ปจฺมสฺส อจฺริยสฺส วาเท โมจฺนสฺสาเทน นิมิตฺเต
 อุปกฺกมโต ยตฺตํ เอกา ชุทฺทกมกฺขิกา ปิเวยฺย ตตฺตเก
 อสฺสจิมฺหิ วตฺติสฺสโต มฺลฺลจิตฺวา ทกฺโสติ โอตินฺณมตฺเต พหิ
 นิกฺขนฺเต วา อนิกฺขนฺเต วา สงฺฆาติเสโส ฯ ทุตฺติยสฺส วาเท
 ตเถว กฺกฺกโต มฺลฺลจิตฺวา ทกฺโสติ โอตินฺณมตฺเต ฯ ตติยสฺส
 วาเท ตเถว สกฺลกายํ ลํโฆเลตฺวา ตโต มฺลฺลจิตฺวา
 ทกฺโสติ โอตินฺณมตฺเต พหิ นิกฺขนฺเต วา อนิกฺขนฺเต วา
 สงฺฆาติเสโส ฯ ทกฺโสโตโรหณํ เจตถ อธิวเสตฺวา อนุตฺรา
 นิวาเรตฺถ อสฺกฺกณฺเษยตฺยา ยตฺตํ ฯ จานา จุตํ หิ อวสฺสํ
 ทกฺโสติ โอตฺรติ ตสฺมา จานา จาวนมตฺเตเนเวตถ อปฺตฺติ
 เวทิตฺตพฺพา ฯ สา จ โข นิมิตฺเต อุปกฺกมฺนตฺสเสว ฯ หตฺถ-
 ปริกมฺมปาทปริกมฺมคตฺตปริกมฺมกรณฺเ ปน สเจปิ อสฺสจิ มฺลฺลจติ
 อนาปฺตฺติ ฯ อยํ สพฺพพจฺริยสาธาโร วิเนจฺจโย ฯ

อณฺฺลตฺร สฺสปินฺนตฺตาติ เอตถ สฺสปิโนเอว สฺสปินฺนโต ตํ
 จเปตฺวา อปฺเนตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตถจ ปน สฺสปินํ
 ปสฺสฺสนโต จตฺตฺหิ การณฺเหติ ปสฺสฺสติ ชาตฺตฺกฺโขภโต วา อณฺฺลต-
 ปฺพพโต วา เทวโตปสฺสฺหารโต วา ปฺพพฺพนิมิตฺตโต วาติ ฯ ตตฺถ
 ปิตฺตาทินํ โขภกรณฺปจฺจยโยเคน ชุภิตฺตฺตฺโก ชาตฺตฺกฺโขภโต
 สฺสปินํ ปสฺสฺสติ ฯ ปสฺสฺสนโต จ นานาวิธํ สฺสปินํ ปสฺสฺสติ
 ปพฺพตฺตา ปตฺนฺโต วิย อากาเสน คจฺจฺจฺนโต วิย วาพมิก-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณนา หน้า ๖

หตฺถิโจราทีหิ อนุพุทฺโธ วिय จ โหติ ฯ อนุฏตปุพฺพโต ปสฺสนโต
ปุพฺเพ อนุฏตปุพฺพิ อารมฺมณํ ปสฺสติ ฯ เทวโตปสฺหารโต
ปสฺสนตฺสฺส เทวตา อตฺถกามตฺตาย วา อนตฺถกามตฺตาย วา
อตฺถาย วา อนตฺถาย วา นานาวิธานิ อารมฺมณานิ
อุปสฺหรนฺติ ฯ โส ตาสฺ เทวตานํ อานุกาเวน ตานิ อารมฺมณานิ
ปสฺสติ ฯ ปุพฺพนิมิตฺตโต ปสฺสนโต ปุณฺณปุณฺณวเสน อุปฺปชฺชิตฺ-
กามสฺส อตฺถสฺส วา อนตฺถสฺส วา ปุพฺพนิมิตฺตญฺติ สฺปิณฺ
ปสฺสฺส โภชิตตฺมาตา วिय ปฺตฺตปฏฺฐิลาภนิมิตฺติ โภชิตฺตโต วिय
ปณฺจ มหาสฺปิเน โกสฺสราชา วिय จ โสฬส สฺปิเนติ ฯ
ตตฺถ ยํ ชาตฺกโขภโต อนุฏตปุพฺพโต จ สฺปิณฺ ปสฺสติ น
ตํ สจฺจํ โหติ ฯ ยํ เทวโตปสฺหารโต ปสฺสติ ตํ สจฺจํ วา
โหติ อลิกํ วา ฯ กุฑฺธา หิ เทวตา อุปาเยน วินาสฺตฺกามา
วิปริตฺมปิ กตฺวา ทสฺเสนฺติ ฯ ยํ ปน ปุพฺพนิมิตฺตโต ปสฺสติ
ตํ เอกนฺตสจฺจเมว โหติ ฯ เอเตสํ จตฺตุนฺนิ มฺลการณานํ
สํสฺกฺกเกทโตปิ สฺปิณฺเกโท โหติเยว ฯ ตณฺจ ปเนตํ จตฺตฺพิทฺมปิ
สฺปิณฺ เสกฺขปุณฺชฺชนาว ปสฺสนฺติ อุปฺปหีนฺวิปลฺลาสฺตฺตา ฯ
อเสกฺขา น ปสฺสนฺติ ปหีนฺวิปลฺลาสฺตฺตา ฯ ก็ ปเนตํ ปสฺสนฺโต
สฺตฺโต ปสฺสติ ปฏฺิพุทฺโธ อุทาหุ เนวสฺตฺโต นปฏฺิพุทฺโธติ ฯ
กิลฺยเจตฺถ ฯ ยทิ ตาว สฺตฺโต ปสฺสติ อภิธมฺมวิโรโธ อาปฺชฺชติ ฯ
ภวํจฺจิตฺเตน หิ สฺปฺติ ฯ ตํ รูปนิมิตฺตาทิอารมฺมณํ ราคาทิ-
สมฺปยุตฺตํ วา น โหติ ฯ สฺปิณฺ ปสฺสนตฺสฺส จ อีทิสานิ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗

จิตฺตานิ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อถ ปฏฺิพฺพุโธ ปสฺสตี วินยวิโรโธ
อาปชฺชตี ฯ ยํ หิ ปฏฺิพฺพุโธ ปสฺสตี ตํ สพุโฬหาริกจิตฺเตน
ปสฺสตี ฯ สพุโฬหาริกจิตฺเตน จ กเต วิตฺติกฺกเม อนาปตฺติ นาม
นตฺถิ ฯ สฺุปีนํ ปสฺสสนฺเตน ปน กเต วิตฺติกฺกเม เอกนฺต-
มฺนาปตฺติเอว ฯ อถ เนวสุตฺโต น ปฏฺิพฺพุโธ ปสฺสตี น (๑)นาม
ปสฺสตี ฯ เอวญจ สตี สฺุปีนสฺส อภาโวว อาปชฺชตี ฯ
น อภาโว ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา กปิมิทฺธปรโต ปสฺสตี ฯ
วุตฺตํ เหน็ด กปิมิทฺธปรโต โข มหาราช สฺุปีนํ ปสฺสตีติ (๒) ฯ

กปิมิทฺธปรโตติ มกฺกฏฺิณิทฺทาย ยุตฺโต ฯ ยถา หิ
มกฺกฏฺิสฺส นิทฺทา ลหุปริวตฺตา โหติ เอวํ ยา นิทฺทา ปฺนปฺปฺนํ
กฺสลาทิจิตฺตวอกิณฺณตฺตา ลหุปริวตฺตา ยสฺสา ปวตฺติยํ ปฺนปฺปฺนํ
ภวญฺจโต อุตฺตรณํ โหติ ตาย ยุตฺโต สฺุปีนํ ปสฺสตี ฯ
เตนายํ สฺุปีโน กฺสโลปิ โหติ อกฺสโลปิ อพฺยากโตปิ ฯ ตตฺถ
สฺุปีนนฺเต เจตฺยวณฺทนธมฺมสฺสวณฺธมฺมเทสนาทีนํ กโรนฺตสฺส
กฺสโล ปาณาคิปาตาทีนํ กโรนฺตสฺส อกฺสโล ทฺุวีหิ อญฺเฑหิ
มฺตุโต อวชฺชนตทารมฺมณฺกฺขณฺเ อพฺยากโตติ เวทิตพฺุโฬ ฯ
สฺุวายํ ทฺุพฺพลวตฺถกตฺตา เจตฺนาย ปฏฺิสนฺธี อากทฺุตฺติตฺถุ อสมตฺถโต
ปวตฺเต ปน อญฺเฑหิ กฺสลาทฺุสเลหิ อุปตฺถมฺภิตโต วิปากํ เทติ ฯ
กิณฺจาปี วิปากํ เทติ อถ โข อวิสเย อุปฺปนฺตฺตา อพฺุโฬหาริกาว
๑. อิตฺ ปรี โกจิติ ปทํ ภเวยฺย ฯ วิมตฺติ: โก นาม ปสฺสตีติ ฯ
๒. นย. มิตฺตินทปฺลฺยา ๓๗๕ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๘

สุปินนุตเจตนา ฯ เตนาห จเปตฺวา สุปินนุตฺตติ ฯ
 สงฺฆาทีเสโสติ อิมสฺส อापตฺตินิกายสฺส นามํ ฯ ตสฺมา
 ยา อญฺญตฺร สุปินนุตฺตา สยฺเจตฺตนิกา สุกฺกวิสสุจฺจึ อัย
 สงฺฆาทีเสโส นาม อापตฺตินิกาโยติ เอวเมตฺถ สมฺพนุโ
 เวทิตฺตํโพ ฯ วจนตฺถ โปเนตฺถ สงฺโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส
 จ อิจฺฉิตฺตํโพ อสฺสาติ สงฺฆาทีเสโสติ ฯ กิ วุตฺตํ โหติ ฯ
 อิมํ อापตฺตํ อापชฺชิตฺวา วุจฺจาทูกามสฺส ยนตฺตํ อापตฺตํวุจฺจานํ
 ตสฺส อาทิมฺหิ เจว ปริวาสนตฺถาย อาทิตฺเต เสเส มชฺเฌ
 มานตฺตทานตฺถาย มุลา ย ปฏิกฺกสฺสเนน วา สห มานตฺต-
 ทานตฺถาย อวसानเ อพฺภานตฺถาย จ สงฺโฆ อิจฺฉิตฺตํโพ ฯ น
 เหตุถ เอกมฺปิ กมฺมํ วินา สงฺฆเนน สกฺกา กาทฺตฺตํโพ ฯ สงฺโฆ
 อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตฺตํโพ อสฺสาติ สงฺฆาทีเสโส ฯ
 พุยฺยชฺชนํ ปน อนาทยิตฺวา อตฺถเมว ทสฺเสตฺถํ สงฺโฆว ตสฺสา
 อापตฺตํโพ ปริวาสํ เทติ มุลา ย ปฏิกฺกสฺสติ มานตฺตํ เทติ
 อพฺภเกติ น สมฺพนุลา น เอกปฺกฺคโล เตน วุจฺจติ สงฺฆาทีเสโสติ
 อิทมสฺส ปทภาชนํ ฯ

สงฺฆาทีเสโสติ ยํ วุตฺตํ	ตํ สฺโฆนํ หิ ยถากถํ
สงฺโฆว เทติ ปริวาสํ	มุลา ย ปฏิกฺกสฺสติ
มานตฺตํ เทติ อพฺภเกติ	เตเนตฺตํ อิติ วุจฺจตีติ (๑)

๑. วิ. ปริ. ๘/๑๐๓๖/๓๖๕๙

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๕

ปริวารे वनकारणञ्ज वृत्तं च तत्तु ज प्रिवासथानाथिनि
समुज्यगुणनुके विदुारोत् ओकथानि च तत्तुएव नेत्त वणुणं
कुरिसुसाम च तत्तुएव वा आपत्तिनिकायसुसति तत्तु एव आपत्ति-
समुहसुस च तत्तु गिणुजापी ओय ओकाव आपत्ति रुपुहिसुतुथेन
पन ओववे समुहोवहारन वा निकाय वृत्तो ओको
वैथनगुणनुओ ओको विणुणानगुणनुओति ओथिसु विय च

ओव ओथुथिणुसुतिकुथापत्ति पथानुकुगमेन विगुथितुवा ओथानि
ओम सुगुगुविसुणुओ आपुथुथनुतत्तु ओपायणुจ कालणु ओथिपुपायणुज
ओथिपुपायवत्तुणुज तत्तुเสत्तु ओथुणुत्तुरुपे ओमेजेत्ति ओथिमहा च
ओत्तु ह ओथुणुत्तुरुपाथिथि जत्तुथि पथेथि ओपाओ तत्तुसुत्तो च
ओथुणुत्तुरुपे थि वा ओमेजेथु पथितुथारुपे वा ओकुथत्तु वा
ओकासे वा กणी กमेपेनुत्तो च ओत्तो परि ओणुलो ओपाओ
नुत्ति च तत्तु रुपे णुणुणुत्तुवा ओमेजेनुत्तो परि रुपेणु णुणुणुत्तुवा
ओमेजेनुत्तो परि रुपे ओमेजेजुजेव वैथितुथुओ च रुपे थि สติ โส
ओमेजेติ न रुपे ओลगतुวาติ च राकुपत्तुณुภาथิथि ปน ปणुจथि
กาโล तत्तुसुत्तो च राकुपत्तुณुภาथिकासेसु थि ओงुकुชาत्तु กम्मุนिय
โหติ ยत्तुส กम्मุนियत्ते สติ ओमेजेติ च ओत्तो परि ओणुलो
กาโล नुत्ति च न थि विना राकुपत्तुณुภาथिथि पुพुणुणुहाथयो
कालेथा ओमेजे निमित्तुता โหนुत्ति च ओओकुथुत्तुथायाति ओथिथि
तत्तुथि ओथिपुपाओ तत्तुसुत्तो च ओवरुपेणु थि ओथिपुपायेथेन

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๐

โมเจติ น อณฺณธาฯ นีลาทีหิ ปน ทสฺหิ นวมสฺส อธิปฺปายสฺส
วตฺถุ ทสฺสตีตฺฯ วิมฺสนฺโต หิ นีลาทีสุ อณฺณตฺรวเสณ วิมฺสตี
น เตหิ วินิมฺตฺตุนฺติฯ อีโต ปรี อิมสฺสเยว อชฺฉตฺตฺรฺปาทีนํ
ปทานํ ปกาสนตฺถํ อชฺฉตฺตฺรฺเปตี อชฺฉตฺตฺรฺปาทีนฺรฺเปตีอาทิ
วฺตฺถํฯ ตตฺถ อชฺฉตฺตฺรฺปาทีนฺรฺเปตี อตฺตโน หตฺถาทีเกเท
รฺรฺเปฯ พหิทฺธาอุปาทีนฺเนตี ปฺรตฺสฺส ตาทีเสเยวฯ อนฺุปาทีนฺเนตี
तालज्जित्तातिगेतेฯ ตทุกฺเขตี อตฺตโน จ ปฺรตฺสฺส จ รฺรฺเปฯ
อุกฺขมฺภฺภูณวเสเนตี วฺตฺถํฯ อตฺตโน รฺรฺเปณ จ อนฺุปาทีนฺรฺเปण
จ เอกโต ฆมฺภฺภูเนปี लपुग्गिฯ आकासे वायमनत्तसुत्तादि केनचि
रฺรฺเปण อมฺภฺภูตฺวา आकासेเยว กम्ภิกมฺปนปฺปโยเคน องฺกชาตํ
จาเลนตฺสฺสฯ ราคูปฺตฺถมฺภेตี राकสฺส พลวภาเวण ราเคน वा
องฺกชาตสฺส อุปฺตฺถมฺภेฯ ถทฺฐภาเว สยฺชาเตตี วฺตฺถํ โหตีฯ
กมฺมณียํ โหตีตี โมจนกมฺมกฺขมํ อชฺฉตฺตฺรฺปาทีสุ อุปกฺกมารหํ
โหตีฯ อุจฺจาติงฺกปาณกทฺฐรฺรฺปฺตฺถมฺภेตี อุจฺจาติงฺกปาณกทฺฐเจเน
องฺกชาเต อุปฺตฺถทฺฐेฯ อุจฺจาติงฺกปาณกา นาม โลมสฺปาณกา
โหนตี เตสํ โลเมหิ ฝุญฺจํ องฺกชาตํ กณฺฑํ คเหตุวา ถทฺฐ
โหตีฯ ตตฺถ ยสฺมา ตานิ โลมานิ องฺกชาตํ ํสนฺตฺตานิ
วिय อิชฺฉนฺตี ตสฺมา อุจฺจาติงฺกปาณกทฺฐเจนาตี วฺตฺถํฯ
อตฺถโต ปน อุจฺจาติงฺกปาณกโลมเวธเนนาตี วฺตฺถํ โหตีฯ
อโรโค ภวิสฺสามีตี โมเจตฺวา อโรโค ภวิสฺสามิฯ สุขเวทนํ
อุปฺปาเทสฺสามีตี โมจเนน มฺุจฺจนฺุปฺตฺติยา มฺุตฺตปฺจฺจา จ ยา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๑

สุธา เวทนา โหติ ตํ อุปฺปาตฺสสามิตฺติ อตุโธ ๑ เกสชฺช
 ภวิสฺสตีติ อิทํ เม โมจิตํ กิณฺจิทฺเว เกสชฺช ภวิสฺสตีติ ๑ ทานํ
 ทสฺสามิตฺติ โมเจตฺวา กิณฺจิปฺปิตฺกาทินํ ปาณานํ ทานํ ทสฺสามิ ๑
 ปุณฺณํ ภวิสฺสตีติ โมเจตฺวา กิณฺจาทินํ เทนฺตสฺส ปุณฺณํ
 ภวิสฺสตีติ ๑ ยลฺลํ ยชิสฺสามิตฺติ โมเจตฺวา กิณฺจาทินํ ยลฺลํ
 ยชิสฺสามิ ๑ กิณฺจิ กิณฺจิ มนฺตปฺปทํ วตฺวา ทสฺสามิตฺติ วุคฺตํ
 โหติ ๑ สกฺกํ คมฺิสฺสามิตฺติ โมเจตฺวา กิณฺจาทินํ ทินฺนทานน
 วา ปุณฺณน วา ยลฺลน วา สกฺกํ คมฺิสฺสามิ ๑ วิชฺ
 ภวิสฺสตีติ กุลวํสฺกฺรฺสฺส ทารกฺสฺส วิชฺ ภวิสฺสตีติ ๑ อิมินา
 เม วิเชน ปุคฺโต นิพฺพตฺติตฺตฺตีติ อิมินา อธิปฺปาเยน โมเจตีติ
 อตุโธ ๑ วิมฺสฺตฺถายาติ ชานนฺตฺถาย ๑ นิลํ ภวิสฺสตีติอาทิสฺ
 ชานิสฺสามิ ตาว ก็ เม โมจิตํ นิลํ ภวิสฺสตีติ ปิตฺกาทิสฺ
 อณฺตฺรวณฺณนฺติ เอวมฺตุโธ ทฏฺฐพฺโพ ๑ จิฑฺฐาธาธิปฺปาโยติ
 จิฑฺฐาปฺสุโต ๑ เตนฺ เตนฺ อธิปฺปาเยน กิณฺจฺโต โมเจตีติ วุคฺตํ
 โหติ ๑

อิทานิ ยทิตฺถํ อชฺฉตฺตรูเป โมเจตีติ อาทิสฺ วุคฺตํ ตตฺถ ยถา
 โมเจนฺโต อาปฺตฺตี อาปฺชฺชติ เตสฺสจ ปทานํ วเสน ยตฺตโก
 อาปฺตฺติเกโท โหติ ตํ สพฺพํ ทสฺเสนฺโต อชฺฉตฺตรูเป เจเตติ
 อุปฺกมฺติ มุจฺจติ อาปฺตฺติ สงฺฆาทิสฺสสฺสชาติ อาทิมาน ๑ ตตฺถ
 เจเตตีติ โมจนฺสฺสาทสมฺปฺตฺตฺตาย เจตนาย มุจฺจตุติ เจเตติ ๑
 อุปฺกมฺตีติ ตทฺนุรูปํ วายามํ กโรติ ๑ มุจฺจตีติ เอวํ เจเตนฺตฺสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควมณนา หน้า ๑๒

ตทนุรูปเณ วายาเมณ วายมโต สุกกั จานา จวติ ฯ
อาปตติ สงฺฆาติเสสสฺสาติ อิมหิ ตีหิ องฺเคหิ อสฺส ปุคฺคลสฺส
สงฺฆาติเสโส นาม อาปตติ โหตีติ อตุโถ ฯ เอส นโย
พหิทฺฐารูปติ อาทิสฺสปี อวเสเสสฺ อญฺจวิสตฺติยา ปเทสฺ ฯ เอตถ
ปน เทว อาปตติสทสฺसानิ นีหริตฺวา ทสฺเสตพฺพานิ ฯ กถํ ฯ
อชฺฉตฺตรูปे ดาว ราคุปตฺตมฺเภ อาโรคฺยตฺถาย นิตฺถํ โมเจนตสฺส
เอกา อาปตติ อชฺฉตฺตรูปेเวว ราคุปตฺตมฺเภ อาโรคฺยตฺถาย
ปีตกาทिनํ โมจนวเสน อปรา นวาทิ ทสฺ ฯ ยถา จ
आโรक्यतथाय तस ऐवं सुखातिनं नवननं पथानं अतथाय
एकेकपथेन तस तस गत्वा नवुतिं इति इमा ज नवुति
पुरिमा ज तसाति राकुपत्तमम्भे दाव स्तं च यथा पन
राकुपत्तमम्भे ऐवं वज्जुपत्तमम्भेगात्तिस्सपी जत्तुस्स ऐकेकस्सुमी
उपत्तमम्भे स्तं स्तं गत्वा जत्तुत्तारि स्तानि च इति इमानि
जत्तुत्तारि पुरिमन्ज ऐकं अचฺฉत्तत्तुरुपे दाव पन्जन्नं उपत्तमम्भे
वसेन पन्ज स्तानि च यथा ज अचฺฉत्तत्तुरुपे पन्ज ऐवं
पहिट्ठारुरुपे पन्ज अचฺฉत्तत्तुपहिट्ठारुरुपे पन्ज आकासे क्वि
कप्पेनตस्स पन्जाति स्फुपानिपी जत्तुन्นं पन्जगानं वसेन
เทव आपत्तिसहससानि वेत्तिपुपानि च

อิทานิ आโรक्यतथायाति आत्तिस्स दाव तสฺส ปเทสฺ
ปฏฺธิปาฏฺฐिया वा उपปฏฺธิปาฏฺฐिया वा हेญฺจา वा กहेตฺวา อุปริ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๑

คณฺหนตฺสฺส อฺปริ วา คเหตุวา เหฏฺฐา คณฺหนตฺสฺส อฺภโต
 วา คเหตุวา มชฺเฌ จเปนฺตฺสฺส มชฺเฌ วา คเหตุวา อฺภโต
 ทรนฺตฺสฺส สพฺพมฺลกํ วา กคฺวา คณฺหนตฺสฺส เจตฺนุปกฺกม-
 โมจเน สติ วิสํเกโต นาม นตฺถิติ ทสฺเสตฺถุ อโรคฺยตฺถลฺลจ
 สุขตฺถลฺลจจติ ขณฺทจกฺกพทฺธจกฺกาทีเกทวิจิตฺตํ ปาลีมาห ฯ ตตฺถ
 อโรคฺยตฺถลฺลจ สุขตฺถลฺลจ อโรคฺยตฺถลฺลจ เกสชฺชตฺถลฺลจจติ เอวํ
 อโรคฺยปฺทํ สพฺพปเทหิ โยเชตฺวา วุตฺตเมกํ ขณฺทจกฺกํ ฯ
 สุขปทาทีนํ สพฺพปเทหิ โยเชตฺวา ยาว อตฺตโน อตฺตโน
 อตีตานนฺตรํ ปทํ ตาว อานตฺวา วุตฺตานิ นว พทฺธ-
 จกฺกานีติ เอวํ เอกมฺลกานํ ทส จกฺกานํ โหณฺติ ฯ ตานํ
 ทมฺลกาทีนํ สทฺธิ อสมฺโหมโต วิตฺถาเรตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ
 อตฺถโถ ปเนตฺถ ปากโฏเยว ฯ ยถา จ อโรคฺยตฺถายาติอาทิสฺ
 ทสฺสุ ปเทสุ เอวํ นีลาทีสุปี นีลลฺลจ ปีตกฺลฺลจ เจเตติ
 อฺปกฺกมตฺติติ อาทินา นเยน จกฺกานํ วุตฺตานิ ฯ ตานํปี
 อสมฺโหมโต วิตฺถาเรตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ อตฺถโถ ปเนตฺถาปี
 ปากโฏเยว ฯ ปฺน อโรคฺยตฺถลฺลจ นีลลฺลจ อโรคฺยตฺถลฺลจ
 สุขตฺถลฺลจ นีลลฺลจ ปีตกฺลฺลจจติ เอเกเนกํ ทวีหิ เทว ฯเปฯ
 ทสฺหิ ทสาติ เอวํ ปุริมปเทหิ สทฺธิ ปจฺฉิมปทานํ โยเชตฺวา
 เอกํ มิสฺสจกฺกํ วุตฺตํ ฯ อิทานํ ยสฺมา นีลํ โมเจสฺสามีติ
 เจเตตฺวา อฺปกฺกมฺนตฺสฺส ปีตกาทีสุปี มุตฺเตสฺส ปีตกาทิวเสน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๔

เจเตตฺวา อุปกมฺนุตสฺส อิตเรสุ มุตเตสุปี เนวตฺถิ วิสฺเสโต
ตสฺมา เอตมฺปิ นยฺ ทสฺเสตฺถํ นิลํ โมเจสฺสามิตฺติ เจเตติ อุปกมฺติ
ปีตกํ มุจฺจตีติ อาทินา นเยน จกฺกานิ วุตฺตานิ ฯ ตโต
ปรี สพฺพปจฺฉิมปทํ นีลาทีหิ นวหิ ปเทหิ โยเชตฺวา
กฺุจฺฉิกกนฺนาม วุตฺตํ ฯ ตโต ปีตกาทีนํ นว ปทานิ เอเกน
นีลปเทเนว สทฺธี โยเชตฺวา ปิฏฺฐิจกฺกนฺนาม วุตฺตํ ฯ ตโต
โลहितกาทีนํ นว ปทานิ เอเกน ปีตกปเทเนว สทฺธี โยเชตฺวา
ทฺุติยํ ปิฏฺฐิจกฺกํ วุตฺตํ ฯ เอวํ โลहितกปทาทีหิปี สทฺธี อิตฺรานิ
นว นว ปทานิ โยเชตฺวา อณฺเณนปี อญฺฺจ จกฺกานิ วุตฺตานิตี
เอวํ ทสฺสคตฺกํ ปิฏฺฐิจกฺกํ เวทิตพฺพํ ฯ เอวํ ขณฺฑจกฺกาทีนํ
อนเเกสํ จกฺกานํ วเสน วิตุถารโต ครุกาปตฺติเมว ทสฺเสตฺวา
องฺควเสเนว ครุกาปตฺติณฺจ ลหฺวกาปตฺติณฺจ อนาปตฺติณฺจ ทสฺเสตฺถํ
เจเตติ อุปกมฺติ มุจฺจตีติ อาทิมานํ ฯ ตตฺถ ปุริมฺนเยเนว
อหฺมตฺตรูปาทีสุ รากาทีอุปตฺถมฺเภ สติ อาโรคฺยาทีนํ อตฺถาย
เจเตนุตสฺส อุปกมฺติว อสุจิมฺโจนเ ติวงฺกสมฺปนฺนา ครุกาปตฺติ
วุตฺตา ฯ ทฺุติยนเยน เจเตนุตสฺส อุปกมฺนุตสฺส จ มฺโจนเ อสติ
ทฺุวงฺกสมฺปนฺนา ลหฺวกา ฤตฺถจฺจยาปตฺติ ฯ เจเตติ น อุปกมฺติ
มุจฺจตีติ อาทีหิ ญหิ นเยหิ อนาปตฺติ ฯ อยํ ปน อาปตฺตานา-
ปตฺติเกโท สณฺโห สฺขุโม ตสฺมา สฺกุจฺจ สลฺลกฺเขตฺพุโพ ฯ สฺกุจฺจ
สลฺลกฺเขตฺวา กุกฺกจฺจํ ปุจฺฉิตฺเตน อาปตฺติ วา อนาปตฺติ วา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๕

อาจิกฺขิตพฺพา ฯ วินยกมฺมํ วา กาคพฺพํ ฯ อสฺสฺลฺกฺเขตฺวา กโรนฺโต
 หิ โรคนิทานํ อชานิตฺวา เกสชฺชํ กโรนฺโต เวชฺโซ วีย
 วิมาตลฺย อปชฺชติ น จ ตํ ปุคฺคํ ติกิจฺฉิตฺุ สมตฺโต โหติ ฯ
 ตตฺุรายํ สฺสฺลฺกฺขณวิธิ ฯ กุกฺกฺจฺเจน อาคโต ภิกฺขุ ยาวตติยํ
 ปุจฺฉิตพฺโพ กตเมน ปโยเคน กตเรน ราเคน อปฺนฺโนสีติ ฯ
 สเจ ปจฺมํ อณฺณํ วตฺวา ปจฺญา อณฺณํ วเทตี น เอกมฺกฺเคน
 กเถติ โส วตฺตพฺโพ ตฺวํ น เอกมฺกฺเคน กเถสิ ปรีหริตี
 น สกฺกา ตว วินยกมฺมํ กาคฺุ คจฺฉ โสตฺถิ คเวสาตี ฯ
 สเจ ปนฺ ติกฺขตฺตปี เอกมฺกฺเคนว กเถติ ยถาภูตํ อตฺตานํ
 อาวิกโรตี อถสฺส อปตฺตานาปตฺติครุกลหุกาปตฺติวินิจฺฉยตฺถิ
 เอกาทสนฺนํ รากานํ วเสน เอกาทส ปโยคา สมเวกฺขิตพฺพา ฯ
 ตตฺุรีเม เอกาทส รากา โมจนฺสฺสาโท มุจฺจนฺสฺสาโท มุตฺตสฺสาโท
 เมณฺณสฺสาโท ผสฺสสฺสาโท กณฺทวณฺสฺสาโท ทสฺสนสฺสาโท
 นิสฺชชฺสฺสาโท วาจสฺสาโท เคหสิตฺตปฺเปมํ วณฺภฺคิยนฺติ ฯ ตตฺถ
 โมเจตฺุ อสฺสาโท โมจนฺสฺสาโท ฯ มุจฺเจเน อสฺสาโท
 มุจฺจนฺสฺสาโท ฯ มุตฺเต อสฺสาโท มุตฺตสฺสาโท ฯ เมณฺเน อสฺสาโท
 เมณฺณสฺสาโท ฯ ผสฺเส อสฺสาโท ผสฺสสฺสาโท ฯ กณฺทวณฺ
 อสฺสาโท กณฺทวณฺสฺสาโท ฯ ทสฺสเน อสฺสาโท ทสฺสนสฺสาโท ฯ
 นิสฺชชฺชํ อสฺสาโท นิสฺชชฺสฺสาโท ฯ วาจยํ อสฺสาโท
 วาจสฺสาโท ฯ เคหสิตฺตํ เปมํ เคหสิตฺตปฺเปมํ ฯ วณฺภฺคิยนฺติ ยงฺกิลฺยจิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๖

ปุ่ผลลาที วนโต ภูษิตวา อากุ่ ๑ เอตถ จ นวหิ ปเทหิ
 สมบุตฺตอสฺสาทสีเสน ราโค วุตฺโต ๑ เอเคน ปเทน สรุเปเนว
 เอเคน ปเทน วตฺตนา วุตฺโต ๑ วนภฺงโค หิ รากสฺส วตฺต
 น ราโคเยว ๑ เอเตสํ ปน รากานํ วเสน เอวํ ปโยคา
 สมเวกฺขิตพฺพา ๑ โมจนฺสฺสาเท ๑ โมจนฺสฺสาทเจตนาเย เจเตนฺโต
 เจว อสฺสาเทนฺโต จ อุปกฺกมตี มุจฺจตี สงฺฆาทีเสโส ๑ ตเถว
 เจเตนฺโต จ อสฺสาเทนฺโต จ อุปกฺกมตี น มุจฺจตี ฤลฺลจฺจยํ ๑
 สเจ ปน สยนกาลี รากปริยฺญจฺจิตฺ หุตฺวา อูรฺนา วา
 มุญฺจนา วา องฺกชาตํ คาพฺหํ ปิเพตฺวา โมจนฺตถาย สอฺสฺสาโหว
 สฺปตี ๑ สฺปนฺตสฺส จสฺส อสฺจิจิ มุจฺจตี สงฺฆาทีเสโส ๑ สเจ
 รากาปริยฺญจฺจานํ อสฺกมฺนสฺสิกาเรน วุปลเมตฺวา สฺทฺชจฺจิตฺโต
 สฺปตี สฺปนฺตสฺส มุตฺเตปี อนาปตฺตี ๑ มุจฺจจนฺสฺสาเท ๑ อตฺตโน
 ฌมฺมตาย มุจฺจมานํ อสฺสาเทตี น อุปกฺกมตี มุจฺจตี
 อนาปตฺตี ๑ สเจ ปน มุจฺจมานํ อสฺสาเทนฺโต อุปกฺกมตี
 เตน อุปกฺกเมน มุตฺเต สงฺฆาทีเสโส ๑ อตฺตโน ฌมฺมตาย
 มุจฺจมานเ มา กาสาวํ วา เสนาสนํ วา ทฺสฺสึตี องฺกชาตํ
 คเหตุวา ชกฺคนตฺถาย อุตฺกญฺจานํ กจฺจตี วญฺญุตีตี มหาปฺจจฺริยํ
 วุตฺตี ๑ มุตฺตสฺสาเท ๑ อตฺตโน ฌมฺมตาย มุตฺเต จานา
 จูเต อสฺจิมฺหิ ปจฺจนา อสฺสาเทนฺตสฺส วินา อุปกฺกเมน มุจฺจตี
 อนาปตฺตี ๑ สเจ อสฺสาเทตฺวา ปุ่ โมจนฺตถาย นิमितฺเต

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๗

อุปกุกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาติเสโส ๑ เมถุนสุสาเท ๑ เมถุนราเคน
มาตุคามํ คณฺหาติ ๑ เตน ปโยเคน อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑
เมถุนธมฺมุสฺส ปโยคตฺตา ปน ตาทีเส คหณฺ ทุกุกฺ ๑ สีสํ
ปตฺเต ปาราชิกํ ๑ สเจ เมถุนราเคน รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา
โมจนฺตถาย นิमितฺเต อุปกุกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาติเสโส ๑
ผลฺสสุสาเท ๑ ทูวิโร ผลฺโส อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ๑
อชฺฌตฺติเก ตาว ๑ อตฺตโน นิमितฺตํ ททฺธํ มุทฺทกฺนฺติ ชานิสฺสามีติ
วา โลลภาเวน วา กิพาปยโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑
สเจ กิพาปยโต อสุสาเทตฺวา โมจนฺตถาย นิमितฺเต อุปกุกมิตฺวา
โมเจติ สงฺฆาติเสโส ๑ พาหิรผลฺเส ปน ๑ กายสํสฺสคฺคฺราเคน
มาตุคามสุส อํกมฺกานิ ปฺรามสโต เจว อาลึงฺกโต จ อสุจิ
มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑ กายสํสฺสคฺคฺสงฺฆาติเสสํ ปน อาปชฺชติ ๑
สเจ กายสํสฺสคฺคฺราเคน รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา โมจนฺตถาย
นิमितฺเต อุปกุกมิตฺวา โมเจติ วิสฺฐุจิปจฺจยาปิ สงฺฆาติเสโส ๑
กณฺทวณฺสุสาเท ๑ ททฺทุกจฺจุปีพกาปาณกาทีนํ อณฺตรวเสน
กณฺทวณฺมานํ นิमितฺตํ กณฺทวณฺสุสาเทเนว กณฺทวโต อสุจิ
มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑ กณฺทวณฺสุสาเทเนว รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา
โมจนฺตถาย นิमितฺเต อุปกุกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาติเสโส ๑
ทสฺสนสุสาเท ๑ ทสฺสนสุสาเทเนว ปฺนปฺปฺนํ มาตุคามสุส อโนกาสิ
อุปนิชฺฌายโต อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑ มาตุคามสุส อโนกาสุ-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๘

ปนิชฌมานเ ปน ทุกุกุญฺ ๑ สเจ ทสฺสนสฺสาเทน รตฺโต ปฺน
อสุสาเทตฺวา โมจนตฺถาย นิमितฺเต อุปฺกุกมิตฺวา โมเจติ
สงฺฆาทีเสโส ๑ นิสฺชชสฺสาเท ๑ มาตุคามเณ สทฺธี รโห-
นิสฺชชสฺสาทราเคน นิสฺนุณสฺส อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑
รโหนิสฺชชปฺจฺจยา ปน อาปฺนุนาย อาปตฺติยา กาทเรตฺพุโป ๑
สเจ นิสฺชชสฺสาเทน รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา โมจนตฺถาย
นิमितฺเต อุปฺกุกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทีเสโส ๑

วาชฺสฺสาเท ๑ วาชฺสฺสาทราเคน มาตุคามํ เมถุน-
สนฺนิสฺสิตาหิ วาจาหิ โอภาสนตฺสฺส อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑
ทฺฏฺจฺจลวาชฺสงฺฆาทีเสสํ ปน อาปฺชฺชติ ๑ สเจ วาชฺสฺสาเทน
รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา ปฺน โมจนตฺถาย นิमितฺเต อุปฺกุกมิตฺวา
โมเจติ สงฺฆาทีเสโส ๑ เกหสิตฺปฺเปเม ๑ มาตฺริ วา มาตุปฺเปเม
ภคินี วา ภคินีปฺเปเม ปฺนปฺปฺนํ ปฺรามสฺโต เจว อาลิจฺจโต
จ อสุจิ มุจฺจติ อนาปตฺติ ๑ เกหสิตฺปฺเปเมน ผฺสนปฺจฺจยา
ทุกุกุญฺ ๑ สเจ เกหสิตฺปฺเปเมน รตฺโต ปฺน อสุสาเทตฺวา
โมจนตฺถาย นิमितฺเต อุปฺกุกมิตฺวา โมเจติ สงฺฆาทีเสโส ๑
วนภฺงเค ๑ อิตฺถิปฺริสา อณฺณมณฺณํ กิลฺลิจฺจเทว ตมฺพุตฺคนฺธ-
ปฺปฺพฺวาสาทีปฺปการํ ปณฺณาการํ มิตฺตสนฺถวภาวสฺส ทพฺพ
ภาวตฺถาย เปเสนฺติ อัย วนภฺงโค นาม ๑ ตถฺเจ มาตุคาโม
กสฺสจิจิ สํสฺญจฺวาริกสฺส กุณฺฐปฺกภิกฺขุโน เปเสติ ตสฺส จ อสุกาย

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๑๕

นาม อิทํ เปตีตฺตํ สรรตฺตสฺส ปุณฺปุณฺํ หตฺเถหิ ตํ วณฺภํ
 กิพฺพาปยโต อสฺสจฺจि มุจฺจติ อนาปตฺติฯ สเจ วณฺภํเค สรรตฺโต
 ปุณฺ อสฺสาทเตวฺวา โมจฺนตฺถาย นิमितฺเต อุปกฺกมิตฺวา โมเจติ
 สจฺจมาทิสเสโตฯ สเจ อุปกฺกมณฺเตปี น มุจฺจติ อุตฺตจฺจยํฯ
 เอวเมเตสํ เอกาทสนฺนํ รากานํ วเสน อิมํ เอกาทส ปโยเค
 สมเวกฺขิตฺวา อาปตฺติ วา อนาปตฺติ วา สลฺลภฺเขตฺตพฺพาฯ
 สลฺลภฺเขตฺตวํ สเจ ครุกา โหติ ครุกาติ อจฺจิกฺขิตฺตพฺพาฯ สเจ
 ลหฺกกา โหติ ลหฺกกาติ อจฺจิกฺขิตฺตพฺพาฯ ตทฺนรฺรูปฺลจฺจ วินยกมฺมํ
 กาทพฺพํฯ เอวํ หิ กตํ สุกตํ โหติ โรคนิทานํ ญตฺวา เวชฺเชน
 กตํ เกสชฺชมิวฯ ตสฺส จ ปุคฺคสฺส สโตติภาวาย สํวตฺตติฯ

เจเตติ น อุปกฺกมิตฺติ อาทิสฺสุฯ โมจฺนสฺสาทเจตฺนายน
 เจเตติ น อุปกฺกมิตฺติ มุจฺจติ อนาปตฺติฯ โมจฺนสฺสาทปีพิโต
 อโห วต มุจฺเจยฺยาติ เจเตติ น อุปกฺกมิตฺติ น มุจฺจติ
 อนาปตฺติฯ โมจฺนสฺสาทน น เจเตติ สสฺสสฺสาทน กณฺท-
 วณฺสฺสาทน วา อุปกฺกมิตฺติ มุจฺจติ อนาปตฺติฯ ตเถว น
 เจเตติ อุปกฺกมิตฺติ น มุจฺจติ อนาปตฺติฯ กามวิตกฺกํ วิตกฺเกนฺโต
 โมจฺนตฺถาย น เจเตติ น อุปกฺกมิตฺติ มุจฺจติ อนาปตฺติฯ
 สเจ ปนสฺส วิตกฺกยโตปี น มุจฺจติฯ อิทํ อากตฺเมว โหติ
 น เจเตติ น อุปกฺกมิตฺติ น มุจฺจติ อนาปตฺติตฺติฯ อนาปตฺติ
 สุปินฺนเตนาคิ สุตฺตสฺส สุปินํ เมถุนธมฺมํ ปฏฺฐิสฺสวณฺตสฺส วิย

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๐

กายสัสคคาทีนิ อาปชฺชนตฺส วิย สุปีนฺนเตว การณฺน ยสฺส
อสุจิ มุจฺจติ ตสฺส อนาปตฺติ ฯ สุปีเน ปน อุปฺปนฺนายน
อสุสาทเจตฺตนา ยสฺส วิสโย โหติ นิจฺจเลน ภวิตพฺพํ น
หตฺถเณ นิมิตฺตํ กิฬาเปตฺตพฺพํ ฯ กาสาวปจฺจตฺตรณฺรทฺถกฺก
ปน หตฺถปฺปฺเณน กเหตุวา ชกฺคนตฺถาย อุตฺทกฺกฺกานํ กนฺตุ
วฏฺฏติ ฯ นโมจนาธิปฺปายสฺสชาติ ยสฺส เกสชฺเชน วา นิมิตฺตํ
อาลิมฺเปนตฺส อจฺจาราทีนิ วา กโรนตฺส นโมจนาธิป-
ปายสฺส มุจฺจติ ตสฺสาปี อนาปตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกสฺส ทฺวิธสฺสาปี
อนาปตฺติ ฯ อิธ เสยฺยสโก อาทิกมฺมิโก ฯ ตสฺส อนาปตฺติ
อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชฺนิยวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สมฺภูจนาทีสุ ฯ อิํ สิกฺขาปทํ ปรมฺปาราชิกสมฺภูจนา
กายจิตฺตโต สมฺภูจชาติ กิริยา สยฺยวิโมกข์ สจิตฺตกํ โลกวชฺช
กายกมฺมํ อกฺสลจิตฺตํ ทฺเวทนํ สุขมชฺชตฺตทฺเวเณติ ฯ

วินิตฺตวตฺตฺส สุปีนฺนตฺถ อุปฺปฺปญฺจตฺติยํ วุตฺตนยเมว ฯ
อจฺจารปฺสฺสาววตฺต
วิตกฺกนฺติ เกสฺสิตกามวิตกฺกํ ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี อนาปตฺติ วุตฺตา
อถโข วิตกฺกคฺคิตฺเตน น ภวิตพฺพํ ฯ อญฺโหทกฺวตฺถ ปรมํ
อุตฺต
ปหฺริตฺวา ปหฺริตฺวา นหายิ ฯ เตนสฺส อาปตฺติ วุตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺฑาณณนา หน้า ๒๑

ตติเย อุกกมสฺส อตฺถิตาย อุลลจฺจยํ ฯ เกสชฺชกณฺฑาณวตฺถุณี
 อุตฺตานตฺถาเนว ฯ มคฺควตฺถุสฺส ปจฺมสฺส อุลลจฺจยํ มคฺคํ
 กจฺจนตฺสฺส สมฺพาธกฺกานเน อญฺญานาย อสฺสุจิ มุจฺจติ ฯ ตสฺส
 นโมจนาธิปฺปายตฺตา อนาปตฺติ ฯ ทุตฺติยสฺส ตเถว มุจฺจติ
 โมจนาธิปฺปายตฺตา ปน สงฺฆาติเสโธ ฯ ตติยสฺส น มุจฺจติ
 อุกกมสมฺภวโต ปน อุลลจฺจยํ ฯ ตสฺมา มคฺคํ กจฺจนเตน
 อูปฺปนเน ปรีพาเห น คนฺตพฺพิ ฯ คมนํ อูจฺฉินฺทิตฺวา
 อสฺสกาติมฺนสิกาเรน จิตฺตํ วุปฺสเมตฺวา สฺวทฺธจิตฺเตน กมฺมกฺกานํ
 อาทาย คนฺตพฺพิ ฯ สเจ จิโต วิโนเทตฺถุ น สกโกติ มคฺคา
 โอกกมฺม นิสีทิตฺวา วิโนเทตฺวา กมฺมกฺกานํ อาทาย สฺวทฺธ-
 จิตฺเตเนว คนฺตพฺพิ ฯ วตฺถิตฺตฺถุสฺส เต ภิกฺขุ วตฺถิ ทพฺพิ
 กเหตุวา ปฺปุเรตฺวา ปฺปุเรตฺวา คามทารกา วีย ปสฺสวามกํสฺส ฯ

ชนฺตาฉรวตฺถุสฺมี อูทรนฺตาเปนฺตสฺสุ โมจนาธิปฺปายสฺสาปิ
 อโมจนาธิปฺปายสฺสาปิ มุตฺเต อนาปตฺติเยว ฯ ปริกมฺมํ กโรนตฺสฺส
 นิมิตฺตจาลนฺวเสน อสฺสุจิ มุจฺจติ ฯ ตสฺมา อาปตฺติกฺกานเน
 อาปตฺติ วุตฺตา ฯ อูรฺกณฺฑาปฺนวตฺถุสฺส เยสํ อาปตฺติ วุตฺตา
 เต องฺกชาตสามนฺตา อญฺญานฺตา ตํ องฺกชาตํ ผุสสาเปสฺนติ
 เวทิตฺวาติ เอวํ กุรฺนฺทญฺจกถายํ วุตฺตํ ฯ สามเณราทิวตฺถุณี
 อุตฺตานตฺถาเนว ฯ กายตฺถมฺภนฺวตฺถุสฺมี กายํ อมฺภนตฺสฺสาติ
 จิริ นิสีทิตฺวา วา นิปฺชชิตฺวา วา นวกมฺมํ วา กตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๒

อาลสิย วิโมจนตถัม วิตถมเกนตตสฺส ฯ อุปนิชฌายวตถุสฺมี สเจปี
ปฏฺฐตัม นีวตถา โหติ ปุโรโต วา ปจฺจนโต วา จตฺวา อิมสฺมี
นาโมกาเส นิมิตฺตุนฺติ อุปนิชฌายนตตสฺส ทุกฺกณฺเฆว ฯ อนีวตถ-
คามทาริกานัน นิมิตฺตัม อุปนิชฌายนตตสฺส ปน กิเมว วตฺตพฺพํ ฯ
ตฺริจฺจนคตตานมฺปิ นิมิตฺเต เอเสว นโย ฯ อิตฺโต จิตฺโต จ
อวิโลเกตฺวา ปน ทิวสมฺปิ เอกปฺปโยเคน อุปนิชฌายนตตสฺส
เอกเมว ทุกฺกณฺเฆว อิตฺตจิตฺตจ วิโลเกตฺวา ปฺนปฺปฺนํ
อุปนิชฌายนตตสฺส ปโยเก ปโยเก ทุกฺกณฺเฆว อุมฺมิลนนิมิลนวเสน
น กาคพฺโพ ฯ สหสาอุปนิชฌายิตฺวา ปฺน ปฏฺฐสงฺขา สํวเร
ตฺริจฺจโต อนาปตฺติ ฯ ตํ สํวริ ปหาย ปฺน อุปนิชฌายโต
ทุกฺกณฺเฆว ฯ ตาลจฺฉิทฺทาทิวตฺถุณฺนิ อุตฺตตานตฺถาเนว ฯ นหान-
วตฺถุสฺส เย อฺทกโสถํ นิมิตฺเตน ปหริสฺสุ เตสํ อาปตฺติ วุตฺตา ฯ
อฺทกชฺลวตฺถุสฺสปี เอเสว นโย ฯ เอตถ จ อฺทกชฺลนฺติ อฺทกจฺกขฺลโล
วฺจจติ ฯ เอเตเนว อฺปาเยน อิตฺโต ปฺรานี สพฺพานเนว อฺทก
ชฺวานาทิวตฺถุณฺนิ เวทิตพฺพานิ ฯ อโย ปน วิเสโส ปฺปฺสวาลิย-
วตฺถุสฺส ฯ สเจ นโมจนาธิปฺปายสฺส อนาปตฺติ ฯ กิพนปฺจฺจยา
ปน ทุกฺกณฺเฆว โหตฺติติ ฯ

สมนตปาสาทิกาย วินยสํวณณาย สุกฺกวิสสุตฺติสฺสิกฺขาปท-
วณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ กายสํสฺสคฺคสฺสิกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๒๓

ตศฺราย อนุตฺตตานปทวณฺณนา ฯ อรณฺเย วิหฺรตีติ น อาเวณิก
 อรณฺเย เขตวนวิหารสฺเสว ปจฺจนฺเต เอกปสฺเส ฯ มชฺเฌ กพฺโภติ
 ตสฺส จตฺส วิหารสฺส มชฺเฌ กพฺโภ โหติ ฯ สมฺนตา
 ปรียากาโรติ สมฺนตา ปนสฺส มณฺฑลมาลปรีกฺเขโป โหติ ฯ
 โส กิร มชฺเฌ จตฺรสฺสํ กพฺภํ กตฺวา พหิ มณฺฑล-
 มาลปรีกฺเขเปน กโต ยถา สกฺกา โหติ อนฺโตเยว อาวิชฺฌนฺเตหิ
 วิจริตฺตํ ฯ สุปฺปลยฺลตฺตนฺติ สฺนฺนํ จปีติ ฯ ยถา ยถา ยสฺมิณฺจ
 ยสฺมิณฺจ โอกาเส จปีติ ปาสาทิกํ โหติ โลกรณฺชิตํ ตถา
 ตถา ตสฺมี ตสฺมี โอกาเส จปีติ ฯ วตฺตสีเสน หิ โส เอกกิจฺจมป
 ิ น กรโติ ฯ เอกจฺเจ วาตปาเนติ เยสุ วิวญฺเฐสุ อนฺธกาโร
 โหติ ตานิ วิวรนฺโต เยสุ วิวญฺเฐสุ อาโลโก โหติ ตานิ
 ธเกนฺโต ฯ เอวํ วุตฺเต สว พุราหฺมณฺี ตํ พุราหฺมณฺี เอตทโวจาทิ
 เอวํ เตน พุราหฺมณฺเณน ปัสสีตฺวา วุตฺเต สว พุราหฺมณฺี
 ปสนฺโน อยํ พุราหฺมณฺเณน ปพฺพชิตฺกามา มณฺเฑติ สลฺลทฺเขตฺวา
 นิกฺขิตพฺพมปิ ตํ อตฺตโน วิปฺปการํ ปกาเสนฺตี เกวลํ ตสฺส
 สทฺธาวิฆาตาเปกฺขา หุตฺวา เอตํ กุโธ ตสฺส อุพารตฺตตาทิ
 อาทิวจฺนมโวจ ฯ ตตฺถ อุฟาโร อตฺตา อสฺสาติ อุพารตฺตา ฯ
 อุพารตฺตโน ภาโว อุพารตฺตตา ฯ กฺลิตฺถิหิตี อาทิสฺส กฺลิตฺถิโย
 นาม ฆรสามินิโย ฯ กฺลธิตา นาม ปุริสนฺตรกตา กฺลธิตโร ฯ
 กฺลทฺมาริโย นาม อนิวิญฺจา วุจฺจนฺติ ฯ กฺลทฺสฺมฺหานาม

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔

ปรกฏโต อานีตา กุลทารกานัน วฐโย ฯ

โอดีณโณติ ยกขาทิหิ วิย สตุตา อนโต อุปฺปชชนฺเตน
ราเคน โอดีณโณ ฯ กุปาทีนิ วิย สตุตา อสมเวกฺขิตฺวา รชนีเย
จान รชนฺโต สยฺ วา รากํ โอดีณโณ ฯ ยสุมา ปน
อุภยถาปี รากสมงฺกิสฺเสเวตํ อธิวณฺํ ตสุมา โอดีณโณ นาม
สารตุโต อเปกฺขวา ปฏฺวิพทฺชจิตฺโตติ เอวมสฺส ปทภาชนํ
วุตฺตํ ฯ ตตฺถ สารตุโตติ กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อเปกฺขวาติ กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิปริณเตนาติ
ปริสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปกตี ชหิตฺวา อณฺณถา ปวตฺเตน
วิรูปํ วา ปริณเตน วิรูปํ ปริวตฺเตน ฯ ยถา ปริวตฺตมานํ
วิรูปํ โหติ เอวํ ปริวตฺเตตฺวา จิตฺเตนาติ อธิปฺปาโย ฯ ยสุมา
ปน ตํ รากาทิหิ สมฺปโยคํ นาทิวตฺตติ ตสุมา วิปริณตฺตติ
รตฺตมฺปิ จิตฺตฺตติ อาทินา นเยน ตสฺส ปทภาชนํ วตฺวา
อนฺเต อธิราชิปฺเปตฺมตฺถํ ทสฺเสนฺโต อปฺจ รตฺตํ จิตฺตํ อิมสฺมี
อตุเถ อธิปฺเปตํ วิปริณตฺตติ อาห ฯ ตทฺหุชาตาทิ ตํ ทิวสํ
ชาตา ชาตมตฺตา อลฺลมฺสเปสฺวีณฺณา ฯ เอวรฺูปายปี หิ
สทฺฐี กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส เมณฺวตีติ กฺกเม ปาราชิกํ
รโหนิสฺชฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปาจิตฺตียญฺจ โหติ ฯ ปเควาติ ปจฺมเมว ฯ
กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส หตฺถกฺคหฺณาติ กายสมฺปโยคํ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๒๕

ภายสมมิสฺสิกาวิ สฺมาปฺชฺเชยฺย ๑ ยสฺมา ปเนตฺติ สฺมาปฺชฺชนฺตสฺส
 โย โส ภายสํสฺสโก นาม โส อตฺถโต อชฺฌาจาโร โหติ ราก-
 วเสน อภิกฺวิตฺวา สลฺยณฺนเวลฺลํ อจาโร ตสฺมาสฺส สงฺเขเปณตฺถํ
 ทสฺเสนฺโต อชฺฌาจาโร วุจฺจตีติ ปทภาชนฺมาห ๑ หตฺถคฺคาหํ
 วาติ อาทิเกทํ ปนสฺส วิตฺถาเรเนตฺถ ทสฺสนํ(๑) ๑ ตตฺถ หตฺถาถินํ
 วิภาคทสฺสนตฺถํ หตฺถโถ นาม กุปฺปริ (๒) อุปาทายาติ อาทิมาห ๑
 ตตฺถ กุปฺปริ อุปาทายาติ ทุคฺคิมหาสนฺธิ อุปาทาย ๑ อณฺณตฺถ
 ปน มณฺนิพนฺชฺโต ยาว อคฺคนฺชา หตฺถโถ ๑ อธิ สทฺธิ อคฺคนฺชาย (๓)
 กุปฺปรโต ปญฺจาย อธิปฺเปโต ๑ สฺทฺธเกสานํ วาติ สุตฺตาถิหิ
 อมิสฺसानํ สฺทฺธานํ เกสานํเขว (๔) ๑ เวณฺตี ตีหิ เกสวณฺฺฎีหิ
 วินทฺธิตฺวา กตฺเทสกลาปฺสฺเสตฺถํ อธิวณฺํ ๑ สุตฺตมิสฺสาติ ปญฺจ-
 วณฺเณน สุตฺเตน เกเส มิสฺเสตฺวา กตา ๑ มาลามิสฺสาติ
 วสฺสิกปฺปฬาทิหิ มิสฺเสตฺวา ตีหิ เกสวณฺฺฎีหิ วินทฺธิตฺวา วา
 กตา ๑ อวินทฺธิโรปิ วา เกวลํ ปุปฺผมิสฺสโก เกสกลาโป อธิ
 เวณฺตี เวทิตฺพุโป ๑ หิรณฺณมิสฺสาติ กหาปณฺมาลา ย มิสฺเสตฺวา
 กตา ๑ สุวณฺณมิสฺสาติ สุวณฺณจิริเกหิ วา ปามงฺกาถิหิ วา
 มิสฺเสตฺวา กตา ๑ มุตฺตคามิสฺสาติ มุตฺตาวลฺลิหิ มิสฺเสตฺวา กตา ๑
 # ๑. อาทิ เกทํ...ทสฺสิตนฺตติ โยชนาปาโจ ๑ ๒. สพฺพโปตฺถเกสฺส กปฺปฺรณฺติ ทิสฺสติ ๑
 # ตณฺจ โข เอกจฺจสฺส สฺสึเลสฺรฺกฺขสฺส วา ตสฺส วา สึเลสฺสฺส เกสชฺชตฺถาย
 # วิจฺจนฺกตฺสฺส อตฺถวาจกํ โหติ ๑ ๓. อคฺคนฺเชน ๑
 # ๔. เวณิ นาม สฺทฺธเกสา วาติ ปาลี ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖

มณิมิสฺสาติ สุตฺตารุพฺเหหิ มณฺเฬหิ มิสฺเสตฺวา กตาฯ เอตาสุ หิ
 ยงฺกิลฺลิจิ เวณฺเฬ คณฺหนตฺตสฺส สงฺฆาติเสโสเยวฯ อหิ มิสฺสกวณฺเฬ
 อคฺคเหสินฺนุตฺตวทฺนตฺตสฺส โมกฺโข นตฺถิฯ เวณฺเฬคฺคหณฺเนน เจตฺถ
 เกสา คหิตา ว โหนฺนติ ตสฺมา โยปี เอกิ เกลฺล คณฺหาติ
 ตสฺสาปี อาปตฺติเยวฯ หตฺถลฺลจ เวณฺเฬจ จเปตฺวาติ อิทฺ
 วุตฺตลฺลกฺขณฺณํ หตฺถลฺลจ สพฺพปฺปการฺลจ เวณฺเฬ จเปตฺวา อวเสถํ
 สรฺริรํ องฺคนฺติ เวทิตฺพฺพิฯ เอวํ ปริจฺฉินฺเนนฺสุ หตฺถาทิสฺส หตฺถสฺส
 คหณฺณํ หตฺถคฺคาโหฯ เวณฺเฬยา คหณฺณํ เวณฺเฬคฺคาโหฯ อวเสสฺส
 สรฺริรสฺส ปรามสนฺนํ อลฺลยตฺรสฺส วา อลฺลยตฺรสฺส วา องฺคสฺส
 ปรามสนฺนํฯ โย ตํ หตฺถคฺคาหิ วา เวณฺเฬคฺคาหิ วา อลฺลยตฺรสฺส
 วา อลฺลยตฺรสฺส วา องฺคสฺส ปรามสนฺนํ สฺมาปชฺเชยฺย ตสฺส
 สงฺฆาติเสโส นาม อาปตฺติณิกาโย โหตีติ อยฺม สิกฺขาปทสฺส
 อตฺถโถฯ

ยสฺมา ปน โย จ หตฺถคฺคาโห โย จ เวณฺเฬคฺคาโห
 ยลฺลจ อวเสสฺส องฺคสฺส ปรามสนฺนํ ตํ สพฺพมฺปิ เกทโต
 ทฺวาทสฺวิธํ โหติ ตสฺมา ตํ เกทํ ทสฺเสตฺถ อามสนา ปรามสนาติ-
 อาทินา นเยน ตสฺส ปทภาชนํ วุตฺตํฯ ตตฺถ ยลฺลจ วุตฺตํ
 อามสนา นาม อามญฺจมตฺตา ยลฺลจ จฺปนฺนนาม สฺมุญฺจมตฺตนฺติ
 อิมสํ อยฺม วิเสโสฯ อามสนาติ อาปชฺชนา สฺมุจฺจกาสิ
 อนตฺถิกมิตฺวาปี ตตฺถเวย สงฺฆมฺภูนาฯ อยฺม หิ อามญฺจมตฺตาติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๒๗

วุจฺจติ ฯ ฐปนฺนติ อสงฺฆญฺเฐตฺวา ฆุญฺจมตฺตํ ฯ ยมฺปิ อุมฺมสฺนายน
 จ อุลฺลงฺฆนายน จ นิทฺเทเส อุทฺธึ อฺจุจารณาติ เอกเมว ปทํ
 วุตฺตํ ตตฺตราปี อยํ วิเสโส ฯ ปจฺมํ อตฺตโน กายสฺส อิตฺถิยา
 กาย อุทฺธึ ฆุสนฺวเสน วุตฺตํ ฯ ทฺธิยํ อิตฺถิยา กายํ อุกฺขิปน-
 วเสน ฯ เสถํ ปากฺกเมว ฯ อิทานิ ฆวายํ โอตฺถิโน วิปริณฺเตน
 จิตฺเตน กายสํสฺสคํ สฺมาปชฺชติ ตสฺส เอเตถํ ปทานํ วเสน
 วิตุฏฺวารโต อาปตฺติเกทํ ทสฺเสนฺโต อิตฺถิ จ โหติ อิตฺถิสลฺยณิ
 สारตฺโต จ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กายเณ กายนฺติ
 อาทิมาย ฯ ตตฺถ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กายเณ กายนฺติ โส
 สारตฺโต จ อิตฺถิสลฺยณิ จ ภิกฺขุ อตฺตโน กายเณ ฯ นนฺติ
 นิปาตมตฺตํ ฯ อถวา ฯ เอตํ ตสฺสา อิตฺถิยา หตฺถาทิเกทํ
 กายํ ฯ อามสฺติ ปรามสฺตีติ เอเตสุ เจว เอเกนาปี อากาเรน
 อหฺมจฺจติ อาปตฺติ สงฺฆาทิสสฺส ฯ ตตฺถ สกึ อามสฺโต เอกา
 อาปตฺติ ปฺนปฺนํ อามสฺโต ปโยเค ปโยเค สงฺฆาทิสโส ฯ
 ปรามสนฺโตปี สเจ กายโต อโมเจตฺวา ว อิตฺถิโต จ
 อตฺตโน หตฺถํ วา กายํ วา สลฺยเจปติ หรติ เปเสติ ทิวสมฺปิ
 ปรามสฺโต เอกา ว อาปตฺติ ฯ สเจ กายโต โมเจตฺวา โมเจตฺวา
 ปรามสฺติ ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ โอมสนฺโตปี สเจ กายโต
 อโมเจตฺวา อิตฺถิยา มตฺถกโต ปญฺจาย ยาว ปาทปิฏฺฐี
 โอมสฺติ เอกา ว อาปตฺติ ฯ สเจ ปน อฺุทฺธาทีสุ ตํ ตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘

จัน ปตฺวา มุญฺจิตฺวา โอมสฺติ ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ
อุมฺมสนายปี ปาทโต ปฏฺจาย ยาว สีสํ อุมฺมสนตฺตฺส เอเสว
นโย ฯ โอลงฺฆนาย มาตุคามํ เกเสสุ คเหตุวา โอนาเมตฺวา
จุมฺพนาทีสุ ยํ อชฺฌาจารย์ อิจฺฉติ ตํ กตฺวา มุญฺจโต เอกา
อาปตฺติ ฯ อุกฺกิตํ ปุณฺปุณฺนํ นามยโต (๑) ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ
อูลงฺฆนายปี เกเสสุ วา หตฺถเสสุ วา คเหตุวา อุกฺกจาปยโต
เอเสว นโย ฯ อากทฺตฺนนาย อตฺตโน อภิมุขํ อากทฺตฺนโต ยาว
น มุญฺจติ เอกา ว อาปตฺติ ฯ มุญฺจิตฺวา มุญฺจิตฺวา ปุณฺปี
อากทฺตฺนตฺตฺส ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ ปฏฺิกทฺตฺนนายปี
ปรมฺมุขํ ปฏฺิจฺฉิ คเหตุวา ปฏฺิปปณามยโต จ เอเสว นโย ฯ
อภินิคุคฺคฺนนาย หตฺถเว วา พาหาย วา ทพฺุหํ คเหตุวา
โยชนมฺปิ คจฺจโต เอกาว อาปตฺติ ฯ มุญฺจิตฺวา มุญฺจิตฺวา
คณฺหโต ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ อมุญฺจิตฺวา ปุณฺปุณฺนํ
มุสฺสโต จ อาลิ่งฺกโต จ ปโยเค ปโยเค อาปตฺติตี มหา-
สุมตฺถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺถโร ปนาห มุลคฺคหณฺเมว
ปมาณํ ตสฺมา ยาว น มุญฺจติ ตาว เอกา ว อาปตฺติ ฯ
อภินิปปิพฺนาย วตฺถเณ วา อากรเณน วา สทฺุธี นิปปิพฺยโต
องฺคํ อมุสฺนตฺตฺส อุลลจฺฉยํ มุสฺนตฺตฺส สงฺฆาทีเสโส ฯ
เอกปฺปโยเคน เอกา อาปตฺติ นานาปโยเคน นานา ฯ
๑. โอนามยโต ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๒๕

คหณจรูปเนสุ อณฺณํ กิณฺจ วิการํ อกรโธนฺโตปี กหิตมตฺต-
มุฏฺจมตฺเตนาปี อาปตฺตี อาปชฺชติ ฯ

เอวมเตสุ อามสนาทีสุ เอเกนาปี อากาเรน อชฺฌาจรโต
อิติถิยา อิติถีสลฺลณฺสฺส สงฺฆาทีเสโส ฯ เวมตีกสฺส อุลลจฺจยํ ฯ
ปณฺทกปริสฺติริจฺฉานคตสลฺลณฺสฺสาปี อุลลจฺจยเมว ฯ ปณฺทเก
ปณฺทกสลฺลณฺสฺส อุลลจฺจยํ ฯ เวมตีกสฺส ทุกฺกมฺ ๑ ปริส-
ติริจฺฉานคตอิติถีสลฺลณฺสฺส ทุกฺกมฺเมว ฯ ปริเส ปริสสลฺลณฺสฺสาปี
เวมตีกสฺสาปี อิติถิปณฺทกติริจฺฉานคตสลฺลณฺสฺสาปี ทุกฺกมฺเมว ฯ
ติริจฺฉานคตปี สพฺพากาเรน ทุกฺกมฺเมวาติ ฯ อีมา เอกมฺลกนเย
วุตฺตา อาปตฺติโย สลฺลกฺเขตฺวา อิมินา จ อฺปาเยน เทว
อิติถิโย ทฺวินฺนํ อิติถินฺนติ อาทิวเสน วุตฺเต ทฺวิมฺลกนเยปี
ทฺวิคฺฉมา อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ ยถา จ ทฺวีสุ อิติถีสฺ เทว
สงฺฆาทีเสสา เอวํ สมฺพหฺลลาสุ สมฺพหฺลลา เวทิตพฺพา ฯ โย หิ
เอกโต จิตฺตา สมฺพหฺลลา อิติถิโย พาหาหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหาติ
โส ยตฺตกา อิติถิโย มุฏฺจา ตาสํ คณฺนาย สงฺฆาทีเสเส
อาปชฺชติ ฯ มชฺฌคตानํ คณฺนาย อุลลจฺจเย ฯ ตา หิ เตน
กายปฺปฏิพฺพุเชน อามมฺุจฺจา โหนฺติ ฯ โย ปน สมฺพหฺลลानํ องฺคฺลฺลโย
วา เกเส วา เอกโต กตฺวา คณฺหาติ โส องฺคฺลฺลโย จ เกเส
จ อคฺเณตฺวา อิติถิโย คณฺเณตฺวา สงฺฆาทีเสเสหิ การตฺตพฺโพ ฯ
ยาสยฺจ อิติถินํ องฺคฺลฺลโย วา เกสา วา มชฺฌคตา โหนฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๐

ตาสั คณนาย อุลลจเย อาปชชติฯ ตา หิ เตน กายปฏิ-
พทุเรน อามภูจา โหนติฯ สมพหุลา ปน อิตฺติโย กายปฏิ-
พทุเรหิ รัชชวตฺถาทีหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหนโต สพฺพาสัเยว
อนฺโตปริกฺเขปคตานิ คณนาย อุลลจเย อาปชชติฯ มหาปจฺจริยั
อสุจฺจาสุ ทุกฺกั วุตฺตึฯ ตตฺถ ยสฺมา ปาลิยั กายปฏิพทุ
กายปฏิพทุเรน อามสนนฺนาม นตฺถิ ตสฺมา สพฺพมปี กายปฏิ-
พทุธึ กายปฏิพทุเรนฺว สงฺกณฺหิตฺวา มหาอภูจกถายจ
กฺรฺนุทฺธิยจ วุตฺโต ปุริมฺนโย เจตฺถ ยุตฺตโร ทิสฺสติฯ โย
หิ หตฺถเณ หตฺถึ กเหตฺุวา ปฏิปาฏิยา จิตาสุ อิตฺติสุ สมสาราโค
เอกั หตฺถเ คณฺหาติ โส กหิตฺติตฺถิยา วเสน เอกั สงฺฆาติเสสั
อาปชชติ อิตฺราสั คณนาย ปุริมฺนเยเนว อุลลจเยฯ สเจ
โส ตั กายปฏิพทุเร วตฺถเ วา ปุเปฺ เว วา คณฺหาติ สพฺพาสั
คณนาย อุลลจเย อาปชชติฯ ยถว หิ รัชชวตฺถาทีหิ
ปริกฺขิปนฺเตน สพฺพापปี กายปฏิพทุเรน อามภูจา โหนติ ตถา
อิธาปี สพฺพา กายปฏิพทุเรน อามภูจา โหนติติฯ สเจ ปน
ตา อิตฺติโย อญฺญมณฺณั วตฺถโกฏิยั กเหตฺุวา จิตา โหนติ
ตฺตร เจโส ปุริมฺนเยเนว ปจฺมึ อิตฺถิ หตฺถเ คณฺหาติ กหิตาย
วเสน สงฺฆาติเสสั อาปชชติ อิตฺราสั คณนาย ทุกฺกณฺยานิฯ
สพฺพาสั หิ ตาสั เตน ปุริมฺนเยเนว กายปฏิพทุเรน กายปฏิ-
พทุธึ อามภูจึ โหติฯ สเจ ปน โสปี ตั กายปฏิพทุเรเว

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๓๑

คณฺหาติ ตสฺสา วเสน ถุลลจฺจยํ อปชฺชติ อิตฺราสํ คณฺนาย
อนนฺตรนเยเนว ทุกฺกฏานิ ฯ โย ปน ฆนฺวตฺตนิวตฺตํ อิตฺถิ
กายสํสฺส
วตฺเต สงฺฆมฺภูตฺติ ถุลลจฺจยํ ฯ วิรตฺตนิวตฺตํ
สงฺฆมฺภูตฺติ ตฺตร เจ วตฺตนิวตฺตํ อิตฺถิยา วา นิกฺขนฺตโลมานิ
ภิกฺขุ ภิกฺขุโน วา ปฏฺฐิจฺจโลมานิ อิตฺถิ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โลมานิ วา โลมานิ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
หิ กมฺมชฺรฺูปเน อฺปาทีนฺนํ วา อนฺปาทีนฺนํ วา อนฺ-
ปาทีนฺนเกนปี เกสาทีนา อฺปาทีนฺนํ วา อนฺปาทีนฺนํ วา
สฺส
คณฺเตปิ สงฺฆาทีเสสฺส อปชฺชติ ฯ ตตฺถ กุรฺนฺทึยํ โลมานิ
คณฺเตวา สงฺฆาทีเสสฺสตี วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน โลมานิ
คณฺเตวา อปชฺชติยา น กาทฺตพฺโพ เอกเมว สงฺฆาทีเสสฺส
อปชฺชติ สงฺฆิก มลฺลเจ ปน อปจฺจตฺตริตฺวา นิปนฺโน
โลมานิ คณฺเตวา กาทฺตพฺโพตี วุตฺตํ ฯ ตทฺเว ยุตฺตํ ฯ อิตฺถิ-
วเสน หิ อยํ อปชฺชติ น โภจฺจาสวเสนาติ ฯ เอตฺถาห โย
ปน กายปฏฺฐิพฺพทฺธ คณฺหิสฺสํมิตฺติ กายํ คณฺหาติ กายํ วา
คณฺหิสฺสํมิตฺติ กายปฏฺฐิพฺพทฺธ คณฺหาติ โส ก็ อปชฺชติตีติ ฯ
มหาสุมตฺเตโร ตาว ยถาวตฺตูกเมวาทิ วทติ ฯ อยํ กิรฺสฺส
ลทฺธิ

วตฺตฺ สณฺญา จ ราโค จ ผสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ยถานิทฺติภูจฺจนิทฺเตเส คุรฺกนฺเตน การเยติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๒

เอตถ วตฺตติ อิตฺถิ ฯ สญฺญาตี อิตฺถีสญฺญา ฯ ราโคตี
 ภายสํสคฺคราโค ฯ ผสฺสปฏิวิฆานนาตี ภายสํสคฺคผสฺสชานนา ฯ
 ตสฺมา โย อิตฺถีสญฺญี ภายสํสคฺคราเคน ภายปฏิพทฺธํ
 คเหฺสฺสามีตี ปวตฺโตปิ ภายํ ผุสฺตี (๑) ครุกํ สงฺฆาทีเสสํเยว
 อาปชฺชตี อิตโรปิ ญฺลลจฺจนฺตี ฯ มหาปทฺมตฺเถโร ปนาห
 สญฺญา ยีราจิตมฺหิ คหณฺจ ยีราจितฺเต
 ยถานิทฺธิภูจฺฉนฺนิตฺเตสฺส ครุกํ ตตฺถ น ทิสฺสตฺตีติ ฯ
 อสฺสาปายํ ลทฺธิ อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญโน หิ สงฺฆาทีเสสํ วตฺโต
 อิมินา จ อิตฺถีสญฺญา ยีราจิตา ภายปฏิพทฺธํ ภายปฏิพทฺธ-
 สญฺญา อุปฺปาติตา ตํ คณฺหนตฺสส ปน ญฺลลจฺจยํ วตฺตํ ฯ
 อิมินา จ คหณมฺปิ ยีราจิตํ ตํ อคฺคเหตฺวา อิตฺถิ คหิตา
 ตสฺมา เอตฺถ อิตฺถีสญฺญา ยอภาวโต สงฺฆาทีเสสํ น ทิสฺสตฺตี
 ภายปฏิพทฺธสฺส อคฺคหิตตฺตา ญฺลลจฺจยํ น ทิสฺสตฺตี ภาย-
 สํสคฺคราเคน ผุจฺจตฺตา ปน ทุกฺกภูํ ภายสํสคฺคราเคน หิ
 อิมนฺนาม วตฺถุํ ผุสฺโต อนาปตฺตีติ นตฺถิ ตสฺมา ทุกฺกภูเมวาตี ฯ
 อิทญจ ปน วตฺวา อิมํ จตฺถกฺมาหฺ สारตฺตํ คณฺหิสฺสามีตี
 สारตฺตํ คณฺหิ สงฺฆาทีเสสํ วิรตฺตํ คณฺหิสฺสามีตี วิรตฺตํ
 คณฺหิ ทุกฺกภูํ สारตฺตํ คณฺหิสฺสามีตี วิรตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกภูํ
 วิรตฺตํ คณฺหิสฺสามีตี สारตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกภูเมวาตี ฯ กิณฺจาปี
 # ๑. อิตฺ ปริ โสตี ปทํ ภเวยฺย ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๓๓

เอวมาห อตโฆ มหาสุมตฺเถรวาทิเยว เจตถ อิตฺถิ จ โหติ
อิตฺถิสลฺลณี สารตฺโต จ ภิกฺขุ จ นํ อิตฺถิยา กาเยน กายปฺภี-
พทฺธํ อามสฺติ ปรามสฺติ คณฺหาติ นฺนปฺติ อาปตฺติ อุลลจฺจยสฺสาติ
อิมาย ปาลิยา โย หิ เอกโต จิตฺตา สมฺพหฺลตา อิตฺถิโย
พาหาหิ ปริกฺขิปปิตฺวา คณฺหาติ โส ยตฺตกา อิตฺถิโย ผุฏฺฐา
ตาสํ คณฺนาย สงฺฆาติเสเส อาปชฺชติ มชฺฌกตानํ อุลลจฺจยเยติ
อาทึหิ อญฺจกถาวินิจฺจนเยหิ จ สเมติ ฯ ยทึ หิ สลฺลณาทิวิราเคน
วิราคิตํ นาม ภเวยฺย ปณฺชโก จ โหติ อิตฺถิสลฺลณีอาทิสฺสุ
วिय กายปฺภีพทฺธณฺจ โหติ กายสลฺลณี จาติ อาทึนา จ นเยน
ปาลิยา วิเสสํ วเพยฺย ฯ ยสฺมา ปน โส น วุตฺโต ตสฺมา
อิตฺถิยา อิตฺถิสลฺลณาย สติ อิตฺถิ อามสนฺตสฺส สงฺฆาติเสโส
กายปฺภีพทฺธํ อามสนฺตสฺส อุลลจฺจยนฺติ ยถาวตฺตกเมว ยชฺชติ ฯ
มหาปจฺจริยมฺปิ เจตํ วุตฺตํ นิลํ ปารุปิตฺวา สยิตาย กาฬิตฺถิยา
กาຍ် ฆญฺเฐสฺสามิติ กาย် ฆญฺเฐติ สงฺฆาติเสโส กาย်
ฆญฺเฐสฺสามิติ นิลํ ฆญฺเฐติ อุลลจฺจยํ นิลํ ฆญฺเฐสฺสามิติ
กาย် ฆญฺเฐติ สงฺฆาติเสโส นิลํ ฆญฺเฐสฺสามิติ นิลํ ฆญฺเฐติ
อุลลจฺจยนฺติ ฯ โย จายํ อิตฺถิ จ ปณฺชโก จาติอาทึนา
นเยน วตฺถุมิสฺสกนโย วุตฺโต ตสฺมิมฺปิ วตฺถุสลฺลณาวิมติวเสน
วุตฺตา อาปตฺติโย ปาลิยํ อสมฺมุยฺหนฺเตน เวทิตพฺพา ฯ กาเยน
กายปฺภีพทฺธวเร ปน อิตฺถิยา อิตฺถิสลฺลณิสฺส กายปฺภีพทฺธํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔

คณฺหโต อุตฺตจฺจํ เสเส สพฺพตฺถ ทฺถกฺกํ กายปฺภีพฺทฺเรน
กายวารเป อเสว นโย ฯ กายปฺภีพฺทฺเรน กายปฺภีพฺทฺวาร
จ นิสฺสคฺคิเยน กายวาราทิสฺส จสฺส สพฺพตฺถ ทฺถกฺกเมว ฯ
อิตฺถิ จ โหติ อิตฺถิสฺสณฺณิ สारตฺโต จ อิตฺถิ จ นํ ภิกฺขุสฺส
กาเยน กายนฺติ อาทิวาโร ปน ภิกฺขุขุมฺหิ มาตุคามสฺส สาราค-
วเสน วุตฺโต ฯ ตตฺถ อิตฺถิ จ นํ ภิกฺขุสฺส กาเยน กายนฺติ
ภิกฺขุขุมฺหิ สारตฺตา อิตฺถิ ตสฺส นิสินฺโนกาถํ वा นิปฺปนฺโนกาถํ
วา คนฺตฺวา อตฺตโน กาเยน ตํ ภิกฺขุสฺส กายํ อามสฺติ
นฺนํ ๑ เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมฺติ ผสฺสํ ปฺภีวิชานาตีติ
เอวํ ตาย อามญฺโจ वा นฺนํ ๑ เสวนาธิปฺปาโย หุตฺวา
สเจ ผสฺสํ ปฺภีวิชานนฺตํ อีสกมฺปิ กายํ จาเลติ ผนฺเตติ
สงฺฆาติเสถํ อापชฺชติ ฯ เทว อิตฺถิโยติ เอตฺถ เทว สงฺฆาติเสเส
อापชฺชติ ฯ อิตฺถิยา จ ปณฺฑเก จ สงฺฆาติเสเสน สห
ทฺถกฺกํ ฯ เอเตน อฺปาเยน ยาว นิสฺสคฺคิเยน นิสฺสคฺคิย
อามสฺติ เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมฺติ น จ ผสฺสํ
ปฺภีวิชานาติ อापตฺติ ทฺถกฺกสฺสาติ ตาว ปฺริมนเยเนว
อापตฺติเกโ ทเวทิตฺตํ ๑ เอตฺถ จ กาเยน วายมฺติ น
จ ผสฺสํ ปฺภีวิชานาตีติ อตฺตนา นิสฺสคฺคิยํ ปุปฺผํ वा ผลํ
วา อิตฺถิ อตฺตโน นิสฺสคฺคิเยน ปุปฺเพน वा ผลेन वा
ปฺหรนฺตี ทิสฺวา กาเยน วิกาโร กโรติ องฺคฺลี वा จาเลติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๓๕

ภมฺกํ วา อุกฺขิปฺติ อุกฺขี วา นิชนฺติ อณฺณํ วา เอวรูปํ
วิการํ กโรติ อัย วุจฺจติ กาเยน วายมฺติ น จ ผสฺสํ
ปฏฺวิชานาตีติ ฯ อยมฺปิ กาเยน วายมิตฺตฺตา ทุกฺกมฺํ อापฺชฺชติ ฯ
ทวิสุ อิตฺถิสฺสุ เทว ปณฺทกอิตฺถิสฺสุ เทวเอว ทุกฺกมฺเณ อापฺชฺชติ ฯ
เอวํ วตฺถุวเสน วิตุถารโตะ อापฺตฺติเกทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ
ลกฺขณวเสน สงฺเขปโตะ อापฺตฺติเกทณฺจ อนापฺตฺติณฺจ ทสฺเสนฺโต
เสวนาธิปฺปาโยติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ปฺริมนเย อิตฺถิยา ผุฏฺโง
สมาโน เสวนาธิปฺปาโย กาเยน วายมฺติ ผสฺสํ ปฏฺวิชานาติ
ติวฺกสมฺปฺตฺติยา สงฺฆาเทโส ฯ ทฺติเย นิสฺสคฺคิ-
เยน นิสฺสคฺคิยามสเน วีย วายมิตฺวา อจฺจุปนเ วีย จ ผสฺสสฺส
อปฏฺวิชานนโตะ ทวฺกสมฺปฺตฺติยา ทุกฺกมฺํ ฯ ตฺติเย กาเยน
อววมโต อนापฺตฺติ ฯ โย หิ เสวนาธิปฺปาโย นิจฺจเลน กาเยน
เกวลํ ผสฺสํ ปฏฺวิชานาติ สาทิยติ อนฺุโกติ ตสฺส จิตฺตฺปฺปาท-
มตฺเต อापฺตฺติยา อภาวโตะ อนापฺตฺติ ฯ จตฺตฺเถ ปน นิสฺสคฺคิเยน
นิสฺสคฺคิยามสเน วีย ผสฺสํ ปฏฺวิชานนาปี นตฺถิ เกวลํ
จิตฺตฺปฺปาทมตฺตเมว ตสฺมา อนापฺตฺติ ฯ โมกฺขาธิปฺปายสฺส
สพฺพภาการสฺสุ อนापฺตฺติ ฯ เอตฺถ ปน โย อิตฺถิยา คหิโตะ
ตํ อตฺตโน สรีรา โมเจตฺถกาโม ปฏฺธิปฺปณาเมติ วา ปหฺรติ
วา อัย กาเยน วายมฺติ ผสฺสํ ปฏฺวิชานาติ ฯ โย อากจฺจนฺตี
ทิสฺวา ตโตะ มุจฺจิตฺถกาโม อุตฺตฺตาเสตฺวา ปฺลาเปติ อัย กาเยน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๖

วายมตี น จ ผสฺสํ ปฏฺวีชานาติ ฯ โย ตาทิสํ ทีฆชาติกั
กาเย อารุพฺหํ ทิสฺวา สณฺฑิกํ คจฺจตุ ฆฏฺฐิยมาณา อนตฺถาย
ลํวตฺเตยฺยาติ น ฆฏฺฐเฐติ อิตฺถิเมว วา องฺกํ ผุสฺमानํ ฌตฺวา
เอสา อนตฺถิโก อัย มยาติ สยเมว ปกฺกมิตฺสตีติ อชานนฺโต วีย
นิจฺจโล โหติ พลวิตฺถิยา วา กาพฺหํ อาลึงฺกิตฺวา คหิโต
ทหฺรภิกฺขุ ปลายิตฺกามาปี สฺกุจฺจ คหิตตฺตา นิจฺจโล โหติ อัย
จ น กาเยน วายมตี ผสฺสํ ปฏฺวีชานาติ ฯ โย ปน อากจฺจนฺตี
ทิสฺวา อากจฺจตุ ตาว ตโต ตํ ปหริตฺวา วา ปณฺนามตฺวา วา
ปกฺกมิตฺสสามีติ นิจฺจโล โหติ อัย โมกฺขาธิปฺปาโย น จ กาเยน
วายมตี น จ ผสฺสํ ปฏฺวีชานาตีติ เวทิตฺพุโป ฯ อสณฺจิจฺจาติ
อิมินา อูปาเยน อิมํ ผุสฺสิตฺสสามีติ อเจเตตฺวา ฯ เอวํ หิ อเจเตตฺวา
ปตฺตปฏฺิกุคฺคหณาทิสฺส มาตุคามสฺส องฺเค ผุฏฺฐเจปี อนาปตฺติ ฯ
อสตฺติยาติ อญฺญาวิหิโต โหติ มาตุคามํ ผุสฺสามีติ สติ นตฺถิ เอวํ
อสตฺติยา หตฺถปาทปฺปสารถฺตาทิกาเล ผุสฺสนตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ
อชานนตฺสฺสาติ ทารกเวเสน จิตฺตํ ทาริกํ ทิสฺวา อิตฺถีติ อชานนฺโต
เกนจิทฺเวว กรรมิเยน ผุสฺสตี เอวํ อิตฺถีติ อชานนตฺสฺส ผุสฺสโต
อนาปตฺติ ฯ อสาทิยนตฺสฺสาติ กายลํสฺสคํ อสาทิยนตฺสฺส
พาหาปรมฺปราย นีตฺถิกฺขุสฺส วีย อนาปตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกาทโย

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๓๗

วุดฺตฺนยาเอว ฯ อิธ ปน อุทายิตฺเตโร อาทิกมฺมิโก ตสฺส
อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สมฺภูจฺจนาทีสุ อิทํ สีกฺขาปทํ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจนํ
กายจิตฺตโต สมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ
กายกมฺมํ อุกฺสลจิตฺตํ ทวีเวทนํ สุขมชฺชตฺตทฺวเณนาติ ฯ

วินิตฺตวตฺตฺตฺส ฯ มาตุยา มาตุปฺเปเมนาติ มาตุปฺเปเมน
มาตุยา กายํ อามสฺติ ฯ เอส นโย ชีตุภิกินีวตฺตฺส ฯ ตตฺถ
ยสฺมา มาตา วา โหตุ ชีตา วา อิตฺถิ นาม สพฺพาปี
พฺรหฺมจฺริยสฺส ปารีปฺนฺธิกาว ตสฺมา อัยฺ เม มาตา อัยฺ
ชีตา อัยฺ ภิกินีติ เกหสิตปฺเปเมน อามสฺโต ทุกฺกฏเมว วุตฺตํ ฯ

อิมํ ปน ภควโต อาณมนฺสฺสรนฺเตน สเจปี นทีโสเตน
วฺยฺหฺมานํ มาตริํ ปสฺสฺติ เนว หตฺเถน ปฺรามสิตพฺพา ฯ
ปณฺจทีเตน ปน ภิกฺขุนา นาวา วา ผลกํ วา กทลิกฺขนฺโธ
วา ทารุชณฺฑํ วา อุปฺสัหฺริตพฺพิํ ตสฺมี อสฺติ กาสาวมฺปิ
อุปฺสัหฺริตฺวา ปฺรโต จเปตพฺพิํ เอตฺถ คณฺหาหิตี ปน น
วตฺตพฺพา ฯ คหิเต ปรีกฺขาริํ กทฺตามิตี กทฺตฺนเตน คนฺตพฺพิํ ฯ
สเจ ปน ภายติ ปฺรโต ปฺรโต คนฺตฺวา มา ภายิตี
สมฺสฺสาเสตพฺพา ฯ สเจ วฺยฺหฺมานา ปฺตฺตสฺส สหฺสา ขนฺธ
วา อภีรฺหติ หตฺเถ วา คณฺหาติ น อเปหิ มหฺลฺลิกฺเกติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๘

นิทฐนิตพฺพา ถลั ปาเปตพฺพาฯ กทฺทเม ลคฺคายปี กฺุเป
ปติตฺตยปี เอเสว นโยฯ ตตฺตราปี หิ โยตฺตํ วา วตฺถํ วา
ปคฺคิขิปิตฺวา หตฺถเณน คหิตถาวํ ญตฺวา อุทฺทริตพฺพา น เตว
อามสิตพฺพาฯ

น เกวลญจ มาตุคามสุส สรีรเมว อนามาสํ นิवास-
นปารุปนํปี อารณญญตฺมปี ตินฺนญฺอุปํ วา ตาลปณฺณมฺพุทฺธิกํ
วา อุปาทาย อนามาสเมวฯ ตญฺจ โข นิवासนปารุปนํ
ปีลนฺชนตฺถาย จปีตเมวฯ สเจ ปน นิवासนํ วา ปารุปนํ
วา ปริวตฺเตตฺตฺวา จีวรตฺถาย ปาทมฺมุเล จเปติ วมฺภูติฯ
อารณญญตฺมปี ปน สีสปฺปสาธนกทฺทตฺตฺตฺวจิอาทิกปฺปิยภณฺฑํ
อิมํ ภนฺเต ตุมฺเห คณฺหาถาติ ทิยมานํ สิปาฎิกาสฺว-
อาทิกูปกรณตฺถาย คเหตุพฺพํฯ สุวณฺณรชตมฺตฺตฺตาทิมยํ ปน
อนามาสเมว ทิยมานมฺปี น คเหตุพฺพํฯ

น เกวลญจ เอตาสํ สรีรูปคเมว อนามาสํ อิตฺถิ-
สณฺจฺจเนน กตํ กญฺจรูปมฺปี ทนฺตรูปมฺปี อयरูปมฺปี โลหรูปมฺปี
ติปฺปรูปมฺปี โปตฺถกกรูปมฺปี สพฺพรตฺนรูปมฺปี อนตฺมโส ปิฎฺฐจฺมยํ
รูปมฺปี อนามาสเมวฯ ปรีโภคตฺถาย ปน อิทํ ตุมฺหากํ
โหตฺตฺติ ลภิตฺตฺวา จเปตฺตฺวา สพฺพรตฺนมยํ อวเสสํ ภินฺนิตฺตฺวา
อุปกรณาร्हํ อุปกรณ ปรีโภการ्हํ จ ปรีโภเค อุปเนตฺตํ
วมฺภูติฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๓๕

ยถา จ อิตฺถิรูปํ เหวํ สตุตฺตวิธํ ฐณฺณมฺปิ อนามาสิ ฯ
ตสฺมา เขตฺตมชฺฌเณน กจฺจตา ตตฺถ ชาตกมฺปิ ฐณฺณผลํ
อนามสนฺเตน คนฺตพฺพิ ฯ สเจ ฆรทฺวาเร วา มคฺเค วา
ฐณฺณํ ปสาริตํ โหติ ปสฺเสน จ มคฺโค อตฺถิ น มทฺทนฺเตน
คนฺตพฺพิ ฯ คมนมคฺเค อสฺติ มคฺคํ อธิฏฺฐาย คนฺตพฺพิ ฯ
อนตฺรฆเร ฐณฺณสฺส อุปริ อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เทนฺติ นิสิตฺตํ
วญฺญติ ฯ เกจิ อาสนสาลาย ฐณฺณํ อากิรฺนฺติ ฯ สเจ สกฺกา
โหติ หราเปตฺุ หราเปตพฺพิ ฯ โน เจ เอกมฺนตํ ฐณฺณํ
อมทฺทนฺเตน ปิจกํ ปญฺญาเปตฺวา นิสิตฺตพฺพิ ฯ สเจ โอกาโส
น โหติ มนุสฺสา ฐณฺณมชฺฌเวยว ปญฺญาเปตฺวา เทนฺติ
นิสิตฺตพฺพิ ฯ นาวญฺเจสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ ตตฺถ ชาตกาณิ
มคฺคมาสาทินิ อปรนฺนานิปี ตาลปนสาทินิ วา ผลานิ
กิพฺนฺเตน น อามสิตพฺพานิ ฯ มนุสฺเสหิ ราสิกเตสฺสุปี เอสฺว
นโย ฯ อรณฺเณ ปน รุกฺขโต ปตฺติคานิ ผลานิ อนุปสมฺปนฺนानํ
ทสฺสามิติ คณฺหิตฺุวญฺญติ ฯ

มุตฺตา มณิ เวพฺุริโย สงฺโข สิลา ปพาฬํ รชตํ
ชาตฺรูปํ โลหิตโก มสฺสารกฺลนฺติ อิมฺสฺ ทสฺสุ รตเนสฺ มุตฺตา
อโธตฺวิทฺธา ยถาชาตา ว อามสิตฺุ วญฺญติ ฯ เสสา อนามาสาติ
วทฺนฺติ มหาปจฺจริยํ ปน มุตฺตา โธตาปี อโธตาปี อนามาสา
ภณฺฑมฺลตฺถาย จ สมฺปญฺจิจฺติ น วญฺญติ กุญฺจโรคฺสฺส เกสฺชชฺชาย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๐

ปน วฏฺฐิตฺติ วุคฺตํ ๑ อนฺตมโส ชาติผพิกํ อุปาทาย สพุโพปิ
นีลปีตาทิวนฺณเกโท มณฺธิ โธตวิทฺฐวฏฺฐิตฺโต อนามาโส ๑ ยถา-
ชาโต ปน อากรมฺตฺโต ปตฺตาทิภณฺฑมฺลตฺตํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐิตฺติ
วุคฺตฺโต ๑ โสปี มหาปจฺจริยํ ปฏฺิกฺขิตฺโต ๑ ปจิตฺวา กโต
กัจจมนฺนิเยเวโก วฏฺฐิตฺติ วุคฺตฺโต ๑ เวพุริเยปี มณฺธิสทฺโธ ว
วินิจฺฉโย ๑ สงฺโฆ ชมนสงฺโฆ จ โธตวิทฺฐโ จ รตนมิสฺโส จ (๑)
อนามาโส ๑ ปานียสงฺโฆ โธโตปี อโธโตปี อามาโสว ๑ เสสญจ
อลฺลขนาทิกเสชชตฺถายปี ภณฺฑมฺลตฺถายปี สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐิตฺติ ๑
สิลา โธตวิทฺฐา รตนลํยฺตฺตา มุคฺควณฺณา ว อนามาสา ๑
เสสา สตฺถกนฺิสทาทีอตฺถาย คณฺ्हิตฺตุ วฏฺฐิตฺติ ๑ เอตฺถ จ รตน-
ลํยฺตฺตาตี สุวณฺเณน สพุธี โยเชตฺวา ปจิตฺวา กตฺตาตี วทนฺติ ๑
ปพาฬํ โธตวิทฺฐํ อนามาสิ ๑ เสสิ อามาสญจ ภณฺฑมฺลตฺถญจ
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐิตฺติ ๑ มหาปจฺจริยํ ปน โธตมฺปี อโธตมฺปี
สพุฬํ อนามาสญจ น จ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐิตฺติ วุคฺตํ ๑
รชตฺถญจ ชาตฺรฺรูปญจ กตฺถภณฺฑมฺปี สพุเพน สพุฬํ วิชโต
ปฏฺุราย อนามาสญจ อสมฺปฏฺิจฺฉิตฺถญจ ๑ อุตฺตรราปฺตฺโต กิร
สุวณฺเณเจตฺถิยํ การेतฺวา มหาปทุมฺตฺถเรสุส เปเสสิ ๑ เถโร น
กปฺปตีติ ปฏฺิกฺขิปี ๑ เจตฺถยเมเร สุวณฺเณปทุมฺสุวณฺเณพุพุพุกาทินิ
โหนติ เอตานิปี อนามาซานิ ๑ เจตฺถยเมเรโคปกา ปน รูปิย-

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๔๑

ณฺททกภูจกถาเน จิตา ตสฺมา เตสํ เกพายิตฺวภูจกถิตฺติ วุตฺตํ ฯ
 กุรฺนุทึยฺ ปน ตํ ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ สุวณฺณเจตฺติเย กจฺจรวเมว หริตฺตํ
 วภูจกถิตฺติ เอตฺตกเมว อนฺนุณฺณตํ ฯ อารกฺกุโหลหฺมปี ชาตฺรปคตฺติกเมว
 อนามาสนฺติ สพฺพภูจกถาสฺ วุตฺตํ ฯ เสนาสนปรีโกโก ปน
 สพฺโพ กปฺปิโย ตสฺมา ชาตฺรปฺรชตฺมยา สพฺเพปี เสนาสน-
 ปรีกฺขารฺวา อามาสา ฯ ภิกฺขุณฺํ ฃมฺมวินยวณฺณณภูจกถาเน รตน-
 มณฺฑปเป กโรนฺติ ผพิทตฺถมฺเก รตนทามปฏิมณฺฑิตฺเต ตตฺถ
 สพฺพปฺกรณานิ ภิกฺขุณฺํ ปฏิกฺขคฺคิตฺตํ วภูจกถิตฺติ ฯ โลหิตกมสฺวารกฺลฺลา
 โชรฺตวิทฺธา อนามาสา ฯ อิตฺเร อามาสา ภณฺฑทมูลตฺถาย จ
 วภูจกถิตฺติ วุตฺตา ฯ มหาปจฺจริยํ ปน โชรฺตปิ อโชรฺตปิ สพฺพโส
 อนามาสา น จ สมฺปฏิกฺขิตฺตํวภูจกถิตฺติ วุตฺตํ ฯ

สพฺพํ อวฺรุทภณฺฑํ อนามาสิ ภณฺฑทมูลตฺถาย ทึยฺมานมฺปิ
 น สมฺปฏิกฺขิตฺตํพฺพํ ฯ สตฺถวณฺฑชฺชา นาม น วภูจกถิตฺติ ฯ
 สุทฺธธฺนฺทโหปี ธฺนฺชฺยาปี ปโณโหปี องฺกุโสปี อนฺตมโส
 วาสีฬฺรสุอาทินิปี อวฺรุทสฺงฺเขปน กตานิ อนามาสาณิ ฯ สเจ
 เกนจิ วิหารส สตฺติ วา โทมโร วา จปีโต โหติ วิหารํ
 ชคฺคณฺเตน หฺรณฺตฺติ สามีกานํ เปเสตพฺพํ ฯ สเจ น หฺรณฺติ
 ตํ อจาเลนฺเตน วิหาโร ปฏิกฺขคฺคิตฺตํพฺโพ ฯ ยฺยทฺธมฺมึยฺ ปตฺติ
 อสิ วา สตฺติ วา โทมโร วา ทิสฺวา ปาสาณฺน วา เกนจิ
 วา อสิ ภินฺทิตฺวา สตฺถกตฺถาย กเหตุํ วภูจกถิตฺติ ฯ อิตฺรานิปี

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๒

วิโยเชตฺวา กิณฺจิ สตุถกตฺถาย กิณฺจิ กตฺตรทณฺฑาทิอตุถาย
คเหตุ วฏฺฐติ ฯ อิทํ คณฺหาถาติ ทิยมานํ ปน วินาสตฺวา
กปฺปิยภณฺฑํ กริสฺสามิตฺติ สพฺพมฺปิ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐติ ฯ

มจฺจชาลปฺกฺขิชาลาทีนึปี ผลกชาลิกาทีนึ สรปริตฺตทานึปี
สพฺพานิ อนามาसानิ ฯ ปริโภคตฺถาย ลพฺภมานิสฺส ปน
ชาลนุตาว อาสนิสฺส วา เจตฺยิสฺส วา อุปริ พนฺธิสฺสามิ
ฉตฺตํ วา เวจิสฺสามิตฺติ คเหตุ วฏฺฐติ ฯ สรปริตฺตทานํ สพฺพมฺปิ
ภณฺฑมฺลตฺถาย สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตุ วฏฺฐติ ฯ ปฺรฺฐปโรชนิวารณํ หิ เอตฺตํ
น อุปโรชนฺนติ ฯ ผลกํ ทนฺตกฏฺฐภาชนํ กริสฺสามิตฺติ คเหตุ
วฏฺฐติ ฯ

จมฺมวินฺทฺธานิ วิณฺยาเกริอาทีนึ อนามาसानิ ฯ กุรฺนฺนุทึยฺ
ปน เกริสงฺฆาโกปี วิณฺยาสงฺฆาโกปี ตฺวจฺฉนฺนโปกฺขรมฺปิ มฺขวฏฺฐิยฺ
อาโรปิตจมฺมมฺปิ วิณฺยาทณฺฑาทโกปี สพฺพปี อนามาสนฺติ วุตฺตํ ฯ
โอนหิตฺตุวา โอนหาเปตฺตุ วา วาเทตฺตุ วา วาทาเปตฺตุ วา
น ลพฺภติเยว ฯ เจตฺยงฺกณฺเ ปุชฺชํ กตฺวา มนฺนุสฺเสหิ จจฺจฺจิตฺตํ
ทิสฺวาปี อจาเลตฺวา ว อนนฺตรนฺตเร สมฺมชฺชิตพฺพิ ฯ กจฺจว-
รจจฺจทนกาเล ปน กจฺจวณฺนิยเมเนว หริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปีตฺตุ
วฏฺฐตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ ภณฺฑมฺลตฺถาย สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตมฺปิ
วฏฺฐติ ฯ ปริโภคตฺถาย ลพฺภมานิสฺส ปน วิณฺยาโทณฺณิกญจ
เกริโปกฺขรญจ ทนฺตกฏฺฐภาชนํ กริสฺสามิ จมฺมํ สตุถกโกสกนฺติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๔๓

เอวํ ตสฺส ตสฺส ปริกฺขารสฺส กรณฺตถาย กเหตุวา ตถา
ตถา กาคฺว์ภูฏติ ฯ

ปฺรารณฺทุติยิกาวตฺถุ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ ยกฺขินีวตฺถุสฺมี สเจปิ
ปฺรณิมิตฺตวสวตฺถุเทเวีย กายสํสคฺคํ สมาสฺชชติ อุตฺตจฺจยเมว ฯ
ปณฺทกฺวตฺถุ สุตฺตติถิวตฺถุ จ ปากฺกเมว ฯ มตฺติถิวตฺถุสฺมี
ปาราชิกปฺปโหนกกาเล อุตฺตจฺจยํ ตโต ปรี ทุกฺกภูํ ฯ ตีรจฺจาน-
คตฺวตฺถุสฺมี นาคมาณฺวิกายปี สฺปณฺณมาณฺวิกายปี กิณฺนริยาปี
คาวียาปี ทุกฺกภูเมว ฯ ทารุชฺติถิวตฺถุสฺมี น เกวถํ ทารุณา
เอว อนฺตมโส จิตฺตกมฺมลิขิตฺเตปิ อิตฺถิรฺรูเป ทุกฺกภูเมว ฯ สมฺปปีพน-
วตฺถุ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ สงฺกมวตฺถุสฺมี เอกปทิกสงฺกโม วา โหตุ
สกฺกมฺคฺคสงฺกโม วา จาเลสฺสามิตี ปโยเค กตฺมคฺเต จาเลตุ
วา มา วา ทุกฺกภูํ ฯ มคฺควตฺถุ ปากฺกเมว ฯ รุกฺขวตฺถุสฺมี
รุกฺโข มหนฺโต วา โหตุ มหาชมฺพุปฺปมาโณ ชุทฺทโก วา
ตํ จาเลตุ สกฺโกติ วา มา วา ปโยคฺมคฺเตน ทุกฺกภูํ ฯ
นาวาวตฺถุสฺมีปิ เอส นโย ฯ รชฺชวตฺถุสฺมี ยํ รชฺชํ อาวินฺณฺโต
จानา จาเลตุ สกฺโกติ ตตฺถ อุตฺตจฺจยํ ฯ ยา มหารชฺช
โหติ อีสกฺปิ จานา น จลติ ตตฺถ ทุกฺกภูํ ฯ ทณฺฑเทปิ
เอเสว นโย ฯ ภูมียํ ปตฺติมหารุกฺโขปี หิ ทณฺฑคฺคหณฺเนว
อิธ คหิโต ฯ ปตฺตวตฺถุ ปากฺกเมว ฯ วณฺทวตฺถุสฺมี อิตฺถิ
ปาเท สมฺพาหิตฺวา วณฺทิตฺถุมา วาเรตฺพุพา ปาทา วา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๔

ปฏิจจาทตพพา นิจฺจน วา ภวิตพฺพํ ฯ นิจฺจลสฺส หิ จิตฺเตน
สาทิยโตปี อนาปตฺติ ฯ อวसाने วตฺถุ ปากฺกเมว ฯ

อิตฺติ สมนตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย

กายสํสคฺควณณา นิฏฺจิตฺตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทฺวฺจฺจลววจสํกฺขาปํทํ ฯ

ตตฺถ อาทิสฺสาติ อปทิสฺติวาทิ ฯ วณฺณมฺปิ ภณฺตีติ อาทินิ ปฺรโต
อาวิภวิสฺสนฺติ ฯ ฉินฺนกาติ ฉินฺนโธตตฺตปฺปา ฯ ฐตฺติกาติ สจฺจา ฯ
อหิริกาโยติ นิลลชฺชา ฯ โธสนฺตีติ สิตํ กตฺวา มนฺทหฺสิตํ
หสนฺติ ฯ อุลลปฺนฺตีติ อโห อโยโยติ อาทินา นเยน อุจฺจกรณฺี
นानาวิธํ ปโลภนกถํ กเถนฺติ ฯ อฺชชกฺกมฺนฺตีติ มหาหฺสิตํ หสนฺติ ฯ
อฺปฺสณฺเฑนฺตีติ ปณฺทโก อโย นโย ปฺริโสติอาทินา
นเยน ปฺริหาสํ กโรนฺติ ฯ

สารตฺโตติ ทฺวฺจฺจลววจสฺสาทฺธาเคน สารตฺโต ฯ อเปกฺขวา
ปฏฺิพฺพจิตฺโตติ วุตฺตนยเมว ฯ เกวลํ อธิ วาจสฺสาทฺธาโค
โยเชตฺตพฺโพ ฯ มาตฺคามํ ทฺวฺจฺจลลาหิ วาจาหิตี เอตฺถ อธิปฺเปตํ
มาตฺคามํ ทสฺเสนฺโต มาตฺคาโมติ อาทิมานฺท ฯ ตตฺถ วิญญู
ปฏฺิพฺพลา สฺสาทิสฺตพฺพาสิตํ ทฺวฺจฺจลลาทฺวฺจฺจลลํ อาชานิตฺตฺนฺติ ยา
ปณฺทิตฺตา สาทฺถกนฺิรตฺถกถํ อสทฺทมฺมสทฺทมฺมปฏฺิสํยุตฺตํ กถณฺจ
ชานิตฺตุํ ปฏฺิพฺพลา อโย อธิ อธิปฺเปตา ยา ปน มหฺลลิกาปี
พาลา เอพฺมุคา อโย อธิ อนธิปฺเปตาติ ทสฺเสติ ฯ โธภาเสยฺยาติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๔๕

อวภาเสยฺย นานปฺปการํ อสทฺทมฺมวจนํ วเทยฺย ๑ ยสฺมา ปน
เอวํ โอภาสนฺตสฺส โย โส โอภาโส นาม โส อตฺถโต
อชฺฌาจาโร โหติ รากวเสน อภิภวิตฺวา สลฺยณฺมเวลํ อจาโร
ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสนฺโต โอภาเสยฺยาติ อชฺฌาจาโร วุจฺจตีติ
อาห ๑ ยถาตฺนฺติ เอตฺถ ตฺนฺติ นิปาตมตฺตํ ๑ ยถา ยฺวา
ยฺวตฺนฺติ อตฺโถ ๑

เทว มคฺเค อาทิสุตฺตาติ อาทิ เยนากาเรน โอภาสโต
สงฺฆาติเสโส โหติ ตํ ทสฺเสตฺถํ วุจฺจตีติ ๑ ตตฺถ เทว มคฺเคติ
วจฺจมคฺคณฺจ ปสฺสาวมคฺคณฺจ ๑ เสลฺลํ อุทฺเทเส ตาว ปากฺกฺเมว ๑
นิทฺเทเส ปน โธเมตีติ อิตฺถิลกฺขณฺน สุกฺกณฺน สมฺนฺนา-
กตาสีติ วทตี น ตาว ลีลํ เอติ ๑ ตว วจฺจมคฺโค จ
ปสฺสาวมคฺโค จ อีทิสฺ เตน นาม อีทิสฺน อิตฺถิลกฺขณฺน
สุกฺกณฺน สมฺนฺนากตาสีติ วทตี ลีลํ เอติ สงฺฆาติเสโส ๑
วณฺณฺเต ปสฺสตีติ อิมานิ ปน โธมนปทสฺส เววจนานิ ๑
ขบเสตีติ วาจาปโฏเทน ฆฺภูฏฺติ ๑ วมฺภเตตีติ อปฺสาเทติ ๑ กรหตีติ
โทลํ วเทติ ๑ ปฺรโต ปน ปาลียา อากเตหิ อนิมิตฺตาสีติ
อาทึหิ เอกาทสฺหิ ปเทหิ อฆฺภูเต ลีลํ น เอติ ฆฺภูเตปี
เตสุ ลีขิรณฺตีติ สมฺภินฺนาสิ อุกฺโตพฺยลฺขณาสีติ อิมหิ ตีหิ
ฆฺภูเตยฺว สงฺฆาติเสโส ๑ เทติ เมติ ยาจฺนายปี เอตฺตเกเนว
ลีลํ น เอติ ๑ เมณฺชมฺมํ เทหีติ เอวํ เมณฺชมฺเมน ฆฺภูเตเอว

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖

สงฆาทีเสโส ๑ กทา เต มาตา ปัสสีทิสฺสตีติ อาทิสุ อายาจน-
วจนเสสุปี เอตฺตเคนเว สีสํ น เติ ๑ กทา เต มาตา ปัสสีทิสฺสตี
กทา เต เมถุนํ ฌมฺมํ ลภิสฺสสามีติ วา ตว มาตริ ปสนฺนํ
เมถุนํ ฌมฺมํ ลภิสฺสสามีติ วา อาทิณา ปน นเยน เมถุนฌมฺเมน
ฌมฺมิตฺเตเยว สงฆาทีเสโส ๑ กถํ ตวํ สามิกสฺส เทสีติ อาทิสุ
ปฺจุฉาวจเนสุปี เมถุนฌมฺมนฺติ วุตฺเตเยว สงฆาทีเสโส น
อิตรธา ๑ เอวํ กิร ตวํ สามิกสฺส เทสีติ ปฺจุฉาวจเนสุปี
เอเสว นโย ๑ อาจิกฺขนาย ปฺภูโจ ภณฺตีติ กถํ ททมาณา
สามิกสฺส ปิยา โหตีติ เอวํ ปฺภูโจ อาจิกฺขติ ๑ เอตฺถ จ
เอวํ เทหิ เอวํ ททมาณาติ วุตฺเตปี สีสํ น เติ เมถุนฌมฺมํ
เอวํ เทหิ อุปนฺเนหิ เอวํ เมถุนฌมฺมํ ททมาณา อุปนฺนยมาณา
ปิยา โหตีติ อาทิณา ปน นเยน เมถุนฌมฺเมน ฌมฺมิตฺเตเยว
สงฆาทีเสโส ๑ อนุสาสนวจนเสสุปี เอเสว นโย ๑ อุกโกสนิทฺเตเส
อนิมิตฺตาสีติ นิमितฺตฺรหิตาสี ๑ กุญฺจยปนาพิมฺมตฺตเมว ตว อุทก-
โสตนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ นิमितฺตมตฺตาสีติ ตว อิถฺถินิมิตฺตํ อปริ-
ปฺมุณฺณํ สลฺยถามตฺตเมวาทิ วุตฺตํ โหติ ๑ อโลหิตาติ สุกฺขโสตา ๑
ฐวโลหิตาติ นิจฺจโลหิตกิลินฺนโสตา ๑ ฐวโจลาติ นิจฺจ ปกฺขิตฺตานิ-
โจลา สทา อาณิโจลกํ เสวสีติ วุตฺตํ โหติ ๑ ปกฺขมฺรณฺตีติ
สวานฺติ สทา เต มุตฺตํ สวตีติ วุตฺตํ โหติ ๑ สิจิรณฺตีติ
พหฺนิกฺขนุตฺตอาณิมฺสา ๑ อิถฺถิปณฺทกาติ อนิมิตฺตาว วุจฺจติ ๑

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๔๗

เวปฺริสติกาคิ สมสฺสุทาทิกกา ปฺริสฺรุปา อิตฺถิ ฯ สมฺภินฺนาติ
 สมฺภินฺนวจฺจมคฺคปฺสฺสาวมคฺคา ฯ อุภโตพฺยลฺลชนกาคิ อิตฺถินิมิตฺเตน
 จ ปฺริสนิมิตฺเตน จาคิ อุภโตพฺยลฺลชนเกหิ สมฺนฺนาคตา ฯ
 อิมฺเส ปน เอกาทสฺส ปเทสฺส สิจิรณฺณิสิ สมฺภินฺนาสิ อุภโต-
 พฺยลฺลชนกาสิตี อิมานิ ตีณฺนเยว ปทานิ สฺสุทฺธานิ สีสํ เอนฺติ ฯ
 อิติ อิมานิ จ ตีณฺน ปฺริมานิ จ วจฺจมคฺคปฺสฺสาวมคฺค-
 เมถฺนธมฺมปทานิ ตีณฺน จปฺปทานิ สฺสุทฺธานิ อาปฺตฺติกรานิ ฯ
 เสสานิ อนิมิตฺตาสีตี อาทีนฺนิ อนิมิตฺเต เมถฺนธมฺมํ เม เทหิตฺติ
 วา อนิมิตฺตาสี เมถฺนธมฺมํ เม เทหิตฺติ วา อาทีนฺนา นเยน
 เมถฺนธมฺเมน จญฺจิตฺตาทเนว อาปฺตฺติกรานิ โหนฺตฺติติ เวทิตฺตพฺพานิ ฯ
 อิทานิ ยฺวายํ โอตินฺนํ วิปฺริณฺเตน จิตฺเตน โอภาสฺติ
 ตสฺส วจฺจมคฺคปฺสฺสาวมคฺเค อาทิสฺส เอเตสํ วณฺณภณฺนาทีนํ
 วเสน วิตุถารโต อาปฺตฺติเกทํ ทสฺเสนโต อิตฺถิ จ โหติ
 อิตฺถิสฺสญฺญิตฺติ อาทีมาห ฯ เตสํ อตฺถโถ กายสํสคฺเค วุตฺตนเยเนว
 เวทิตฺตพฺโพ ฯ อัย ปน วิเสโส ฯ อรฺกขกนฺติ อกฺขกโต ปญฺจาย
 อโร ฯ อุพฺภกขานฺนฺมณฺทลนฺติ ชานฺนฺมณฺทลโต ปญฺจาย อุทฺธํ ฯ
 อุพฺภกขกนฺติ อกฺขกโต ปญฺจาย อุทฺธํ ฯ อโรชานฺนฺมณฺทลนฺติ
 ชานฺนฺมณฺทลโต ปญฺจาย อโร ฯ อกฺขกํ ปน ชานฺนฺมณฺทลญจ
 เอตฺถเวว ทุกฺกญฺเจเตเต สงฺคหํ คจฺจติ ภิกฺขุณฺนียา กายสํสคฺเค
 วีย ฯ น หิ พุทฺธา ครุกาปฺตฺตี สวเสสํ ปญฺญาเปนฺตฺติติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๘

กายปฏิพทุชนติ วตถิ วา ปุ่ปุฝิ วา อากรณิ วาฯ

อตุลปุเรกขารสฺสาติ อนิมิตฺตาสีติ อาทิํ ปทานิ อตุลํ
กถนตฺสฺส อฏฺฐกถิ วา สชฺฌายิ กโรนตฺสฺสฯ ฌมฺม-
ปุเรกขารสฺสาติ ปาลี วาเจนตฺสฺส วา สชฺฌายนตฺสฺส วาฯ เอวิ
อตุลญจ ฌมฺมญจ ปุ่รุกฺขิตฺวา กถนตฺสฺส อตุลปุเรกขารสฺส
จ ฌมฺมปุเรกขารสฺส จ อนาปตฺติฯ อนุสฺสาสนิปุเรกขารสฺสาติ
อิทานิปี อนิมิตฺตาสี อุกฺโตพฺยลฺชนกาสิ อปุ่ปมาทํ ทานิ
กเรยฺยาสี ยถา आयตฺติมฺปี เอวรฺูปา มาโหสีติ เอวิ อนุสฺสิฏฺฐี
ปุ่รุกฺขิตฺวา กถนตฺสฺส อนุสฺสาสนิปุเรกขารสฺส อนาปตฺติฯ โย
ปน ภิกฺขุณิํ ปาลี วาเจนโต ปกตฺวาจนามกฺคิ ปหาย หสนฺโต
หสนฺโต สีจิริณิสี สมฺภินฺนาสิ อุกฺโตพฺยลฺชนกาสิติ ปุ่ปปุ่ปุนิ
ภณฺติ ตฺสฺส อาปตฺติเยวฯ อุมฺมตฺตกตฺสฺส อนาปตฺติฯ อิธ
อาทิกมฺมิโก อฺุทายิตฺเถโร ตฺสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกตฺสฺสาติฯ

ปทภาชนิยวณณา นิฏฺฐิตา

สมฺภูจฺจานาทีสุ อิหิ สีกฺขาปทํ ติสฺมฺภูจฺจานํ กายจิตฺตโต
วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจาทิ กิริยา สลฺยวา-
วิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ
ทฺุวิเวทนนฺติฯ

วินิตฺวตฺถุสฺสุ โลहितฺวตฺถุสฺสมิ โส ภิกฺขุ อิตุลฺยิยา โลहितํ
นิมิตฺตํ สนฺธาयाห อิตุรา น อญฺญาสิ ตสฺมา ทฺุกฺกภูํฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๔๕

กกุสโลมนติ รสุสโลเมหิ พหุโลมํ ๑ อากิณณโลมนติ ชฎิตโลมํ ๑
ขรโลมนติ ถทุสโลมํ ๑ ทิมโลมนติ อรสุสโลมํ ๑ สพพํ อิตถิ-
นิमितตเมว สนุชาย วุตตํ ๑ วาปีตํ โข เตติ อสทฐมมํ
สนุชายาห ๑ สา อสตุลลกเขตฺวา โน จ โข ปฏิวุตฺตุนฺติ อาห ๑
ปฏิวุตฺตํ นาม อุทกวปฺเป วิเซหิ อปฺปติฏฺฐิจิตฺกาเส ปาณเกหิ
วินาสิตวิเซ วา โอกาเส ปุณ วิชํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อุทเกน
อาสิตตํ ถลวปฺเป วิสมวิสมปติตานํ วิชานํ สมกฺรณตฺถาย ปุณ
อฏฺฐทนฺตเกน สมิกตํ ๑ เตสุ อณฺณตฺริ สนุชาย เอสา อาห ๑
มกฺควตฺตตฺสมี มกฺโค สัสรตีติ องฺกชาตมกฺกํ สนุชายาห ๑ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสัวณฺณนาย ทุฏฺฐจฺจลววจสิกฺขาปท-
วณฺณา นิฏฺฐิจิตา ๑

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ อุตฺตกามปาริจฺริยสิกฺขาปทํ ๑
ตตฺถ กฺกุปโกติ กฺกุลปยฺริฐปาสนโก จตฺตุนํ ปจฺจยानํ อตฺถาย
กฺกุปสงฺกมเน นิจฺจปฺปยฺตุโต ๑ จีวรปิณฺฑพาทเสนาสนคิลาณ-
ปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารนฺติ จีวรณฺจ ปิณฺฑพาทณฺจ เสนาสนณฺจ
คิลาณปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารณฺจ ๑ คิลาณปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารนฺติ
เจตฺถ ปฏิกฺรณฺณเจเน ปจฺจโย ๑ ยสฺสกสฺสจฺจิ สปฺปายสฺเสตํ
อริวจฺจํ ๑ ภิสกฺกสฺส กมฺมเนเตน อณฺณตฺตตฺตาติ เกสชฺชํ ๑
คิลาณปจฺจโย จ เกสชฺชณฺจ คิลาณปจฺจยเกสชฺชํ ๑ ยงฺกนิจฺจ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐

กิลานสุส สປປາຍໍ ภิสกุกสุส กมมนุเตลมฐผาณิตาทีติ วุคตํ
โหติ ฯ ปริกขารโติ ปน สคตหิ นครปริกขารเหหิ สุปริกขิตตํ
โหตีติ (๑) อาทีสุ ปริวารโ วุจจติ ฯ รโธ เสตปริกขารโ ฆานกฺโข
จกุกวิริโยติ (๒) อาทีสุ อลงกาโร ฯ ยปิเม ปพพชิตน ชีวิต-
ปริกขาร สมหานตพพชาติ (๓) อาทีสุ สมหารโ ฯ อธิ ปน
สมุภารโปี ปริวารโปี วุญฺจติ ฯ ตํ หิ กิลานปจฺจยเภสชฺชํ
ชีวิตสุส ปริวารโปี โหติ ชีวิตวินาสกาพารุปฺตติยา อนฺตรํ
อทตฺวา รกฺขณโติ สมหารโปี ยถา จิรํ ปวคตติ เอวมสุส
การณภาวโติ ตสฺมา ปริกขารโติ วุจจติ ฯ เอวํ กิลาน-
ปจฺจยเภสชฺชณฺจ ตํ ปริกขารโ จาติ กิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปริกขารโ ฯ ตํ กิลานปจฺจยเภสชฺชปริกขารนฺติ เอวมคฺโถ
ทญฺจพฺโพ ฯ วสฺสนฺติ หีนํ ลามกํ ฯ อถฺวา วสุสตีติ วสโล ฯ
ปคฺขมรตีติ อตฺโถ ฯ ตํ วสลํ ฯ อสุจิปคฺขมรณกนฺติ วุคตํ โหติ ฯ
นฺญจฺจุหิตฺวาติ เขฬํ ปาเตตฺวา ฯ กิสฺสาหํ เกน หายามีติ อหํ
กิสฺสา อณฺณิสฺสา อิตฺถิยา เกน โภเคน วา อลงกาเรน วา
รฺูปเน วา ปรีหายามี กา นาม มยา อุตฺตริตฺราติ ทีเปติ ฯ

สนฺติเกติ อุปฺจารเร จตฺวา สามนฺตา อวิหฺวเร ฯ
ปทภาชเนนปี อยเมวคฺโถ ทีปีโต ฯ อตฺตกามปาริจฺจियाติ
เมถฺนธมฺมสงฺขาเตน กาเมน ปาริจฺจिया กามปาริจฺจिया ฯ อตฺตโน
๑. อญฺ. สคฺคก. ๒๓/๖๔/๑๐๗ ฯ ๒. สํ. มหา. ๑๕/๖๔/๗ ฯ
๓. ม. มฺ. ๑๒/๒๓๕/๒๑๒ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๑

อตุถาย กามปาริจริยา อตุตคามปาริจริยาฯ อตุตนา วา กามิตา
อิจฺฉิตาติ อตุตคามฯ สยฺ เมถุนราควเสน ปฏฺฐิตาติ
อตุโถฯ อตุตคามฯ จ สฺ ปาริจริยา จาติ อตุตคาม-
ปาริจริยาฯ ตสฺสา อตุตคามปาริจริยายฯ วณฺณํ ภาเสยฺยาติ
คฺฉํ อานิสฺสํ ปกาเสยฺยฯ ตตฺร ยสฺมา อตุตโน อตุถาย กาม-
ปาริจริยาติ อิมสฺมี อตุตวิกปฺเป กามิเจว เหตุ จ ปาริจริยา
จาติ อตุโถ เสถํ พุยฺยชนํ อตุตคามฯ จ สฺ ปาริจริยา
จ อตุตคามปาริจริยาติ อิมสฺมี อตุตวิกปฺเป อธิปฺปายิ เจว ปาริจริยา จาติ อตุโถ เสถํ พุย-
ยชนํ ตสฺมา พุยฺยชน
อาทริ อกฺตฺวา อตุตมตฺตเมว ทสฺเสตฺถุ อตุตโน กามิ อตุตโน
เหตุ อตุตโน อธิปฺปายิ อตุตโน ปาริจริยนฺติ ปทภาชนํ
วฺตุตํฯ อตุตโน กามิ อตุตโน เหตุ อตุตโน ปาริจริยนฺติ
หิ วฺตุเต ชานิสฺสนฺติ ปณฺทิตา เหตุตาวตา อตุตโน อตุถาย
กามปาริจริยา วฺตุตฺตาติฯ อตุตโน อธิปฺปายิ อตุตโน ปาริจริยนฺติ
วฺตุเตปิ ชานิสฺสนฺติ เหตุตาวตา อตุตนา อิจฺฉิตกามิตฺถฺเจน
อตุตคามปาริจริยา วฺตุตฺตาติฯ อิทานิ ตสฺสา อตุตคามปาร-
ิจริยาย วณฺณภาสนาการิ ทสฺเสนฺโต เหตุทคฺคฺนฺติ อาทิมายฯ
ตํ อุกฺกเทสฺโตปิ นิกฺกเทสฺโตปิ อตุตตานคฺคฺเมวฯ อยิ ปเนตฺถ ปท-
มพฺนฺโธ จ อาปฺตฺติวินิจฺฉโย จ เหตุทคฺคฺฯเปฯ ปริจเรยฺยาติ
ยา มาทิสฺสํ สีสฺวานฺตํ กลฺยาณธมฺมํ พุรฺหมจฺจริ เอเตน ธมฺเมน

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๒

ปริจเรยฺย ตสฺสา เอวํ มาทิสํ ปริจฺรณฺติยา ยา อัย
ปาริจฺรียา นาม เอตทกฺคํ ปาริจฺรียานนฺติ ฯ เมณฺฺนุปลํหิตฺเณ
สงฺฆาทีเสโสติ เอวํ อตฺตกามปาริจฺรียาย วณฺณํ ภาเสนฺฺโต (๑)
เมณฺฺนุปลํหิตฺเณว เมณฺฺนุชฺรมฺมปฏฺฐิสฺสฺยฺตฺตฺเณว วจเนน โย ภาเสยฺย
ตสฺส สงฺฆาทีเสโสติ ฯ อิทาณิ ยสฺมา เมณฺฺนุปลํหิตฺเณว
ภาสณฺฺตสฺส สงฺฆาทีเสโส วุตฺโต ตสฺมา อหํปิ ขตฺติโย ตฺวมปิ
ขตฺติยา อรหติ ขตฺติยา ขตฺติยสฺส ทาตุํ สมฺชาตีกตฺตาติ
เอวมาทิสํ วจเนหิ ปาริจฺรียาย วณฺณํ ภาสมานสฺสาปิ
สงฺฆาทีเสโส นตฺติ ฯ อหฺมปิ ขตฺติโย ตฺวํปิ ขตฺติยาติ อาทิก
ปน พหฺุปี ปริยาเย วตฺวา อรหสิ ตฺวํ มยฺหํ เมณฺฺนุชฺรมฺม
ทาตฺนฺติ เอวํ เมณฺฺนุปลํหิตฺเณว ภาสมานสฺส สงฺฆาทีเสโส ฯ
อิตฺถิ จ โหตีติ อาทิ ปุพฺเพ วุตฺตฺนยเมว ฯ อิธ อุกฺทายิตฺเตโร
อาทิกมฺมิโก ตสฺส อนาปตฺติ อาทิกมฺมิกสฺสาติ ฯ

ปทภาชนิยวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สมฺภูจฺจนาทิสํ สพฺพิ ทฺวฺจฺจลฺลวาทิสํ ฯ วินิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อฺต

จตฺต

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ สลฺยจฺริตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปณฺฺทิตาติ ปณฺฺทิจฺเจน สมฺนฺนาคตา กตฺติมนฺฺตา ฯ พฺยตฺตฺตาติ

๑. ภาสณฺฺโต ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๓

เวยยตฺติเยน สมณฺนาคตา อุปายญฺญู วิสารถาฯ เมชานีติ
เมชาย สมณฺนาคตา ทิฏฺฐทิจฺฉิ กโรติฯ ทกฺขาทิ เณกาฯ
อนลสชาติ อุฏฺฐานวิริยสมฺปฺนฺนาฯ ฉนฺนาติ อนฺจฺฉวิกาฯ กิสมิ
วียาติ กิจฺฉิ วีย กิเลโส วีย หิริ วีย อมฺหากิ โหตีติ
อธิปฺปาโยฯ กุมาริกาย วตฺตุนฺติ อิมิ ตุมฺเห คณฺหาถาติ
กุมาริกาย การณา วตฺตฺติฯ อาวาทิสฺสุ อาวาโหติ ทารกสฺส
ปรกฺลโต ทาริกาย อหฺรณฺฯ วิวาโหติ อตฺตโน ทาริกาย
ปรกฺลเปสนฺฯ วาเรยฺยานีติ เทถ โน ทารกสฺส ทาริกนฺติ
યાจฺฉิ ทิวสณฺกขตฺตมฺหุตฺตปริจฺเจทกรณฺ วาฯ ปฺรฺราณคณฺกียาติ
เอกสฺส คณฺกสฺส ภริยาฯ สทา ตสมิ ชิวฺมานเณ คณฺกิติ
ปฺลฺลยฺยิตฺถฯ มเต ปน ปฺรฺราณคณฺกิติ สงฺขิ คตาฯ ติโรคาโมติ
พหิคาโมฯ อญฺโหล คาโมติ อธิปฺปาโยฯ มนฺุสฺสาติ อุทายิสฺส
อิมิ สลฺยจริตฺตกมฺเม ยุตฺตปฺยุตฺตภาวํ ชานนกมฺนฺุสฺสาฯ สฺมุณฺิสสา-
โกเคนาติ เยน โภเคน สฺมุณฺิสสา ภูณฺฺชิตฺตพฺพา โหติ รนฺธาปน-
ปจาปนปริเวสาปนาทินา เต นํ ภูณฺฺชิสฺสุฯ ตโต อปเรน
ทาสีโภเคนาติ มาสาคิกฺกเมน เยน โภเคน ทาสี ภูณฺฺชิตฺตพฺพา
โหติ เขตฺตกมฺมกจฺวรจฺจทฺทนฺนอุทกาหฺรณฺทาทินา ปน เต นํ
ภูณฺฺชิสฺสุฯ ทฺกฺคตาติ ทลิตฺททา ยตฺถ วา คตา ทฺกฺคตา โหติ
ตาทิสฺสิ กฺลํ คตาฯ มายฺโย อิมิ กุมาริกนฺติ มา อโย
อิมิ กุมาริกิฯ อหารูปหาโรติ อหาโร จ อุปหาโร จ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๔

คหณณจ ทานณจ น อมเหหิ กิณฺจิ อากฺกั น อุปฺหํ
 ตยา กยวิกุกโย โวหาโร อมฺหากั นตฺถิตฺติ ทีเปนฺติ ฯ สมณน
 ภวิตพฺพํ อพฺยาวณฺเณน สมโณ อสฺส สฺสสมโณติ สมณน นาม
 อีทิสฺส กมฺเมสฺส อพฺยาวณฺเณน อพฺยาปารน ภวิตพฺพํ เอวํ
 ภวนฺโต หิ สมโณ สฺสสมโณ อสฺสชาติ เอวนฺตํ อปฺสาเทตฺวา
 คจฺจ ตฺวํ น มยํ ตํ ชานามาทิ อากฺสฺส ฯ สขฺชิตฺติ สพฺพ-
 ปกรณสมฺปนฺโน มณฺฑิตปฺปสชาติโต วา ฯ ชฺชุตฺตาติ อิตฺถิชฺชุตฺตา ฯ
 ปริจารนฺตาติ มนาปิเยสฺส รุปาทีสฺส อิตฺโต จิตฺโต จ สมนฺตา
 อินฺทฺริยานิ จารนฺตา กิพฺนฺตา รมนฺตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
 อพฺภุตมกํสฺสูติ ยทฺธิ กริสฺสฺสูติ ตฺวํ เอตฺตํ ชิตฺโต ยทฺธิ น กริสฺสฺสูติ
 อหํ เอตฺตกนฺติ ปณฺนิตํ อกํสฺส ฯ ภิกฺขุณฺํ ปน อพฺภุตํ กาคฺคํ
 น วฏฺฏฺฐิตฺติ โย กโรติ ปฺราชิตฺเตน ทาทพฺพนฺติ มหาปจฺจริยํ
 วุตฺตํ ฯ กถํ หิ นาม อโย อุกฺทายิ ตงฺขณฺนิกนฺติ เอตฺถ
 ตงฺขณฺนิกนฺติ อจิริกาโล วุจฺจติ ฯ ตงฺขณฺนิกนฺติ อจิริกาลาธิการิกํ ฯ
 สยจฺริตฺตํ สฺมาปชฺเชยฺยาติ สยจฺรณภาวํ สฺมาปชฺเชยฺย ฯ
 ยสฺมา ปน ตํ สฺมาปชฺชนฺเตน เกนจิ เปสฺสิตฺเตน กตฺถจฺจิ คนฺตพฺพํ
 โหติ ปฺรโต ว อิตฺถิยา วา ปุริสมตฺตินฺติ อาทิวจฺนโต อธิ
 อิตฺถิปุริสา อธิปฺเปตา ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถ อิตฺถิยา วา
 ปหิโต ปุริสฺสฺส สนฺติเก คจฺจติ ปุริเสน วา ปหิโต อิตฺถิยา
 สนฺติเก คจฺจตฺติ เอวมฺสฺส ปทฺภาชนํ วุตฺตํ ฯ อิตฺถิยา วา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๕

ปริสมตี ปริสสุส วา อิตถิมตินฺติ เอตถ อารโเจยยาติ ปาจเสโต
ทฏฺฐพฺโพ ๑ เตนเวสุส ปทภาชเน ปริสสุส มตี อิตฺถิยา
อารโเจติ อิตฺถิยา มตี ปริสสุส อารโเจตีติ วุตฺตํ ๑ อิทานิ
ยทถถึ เตสึ มตี อธิปฺปายํ อชฺฌาสยํ ฌนฺทํ รุจฺจํ อารโเจติ
ตํ ทสฺเสนฺโต ชายตฺตเน วา ชารตฺตเน วาติ อาห ๑ ตตฺถ
ชายตฺตเนติ ชายภาเว ๑ ชารตฺตเนติ ชารภาเว ๑ ปริสสุส
หิ มตี อิตฺถิยา อารโเจนฺโต ชายตฺตเน อารโเจติ อิตฺถิยา
มตี ปริสสุส อารโเจนฺโต ชารตฺตเน อารโเจติ ๑ อปฺจ ปริสสุเสว
มตี อิตฺถิยา อารโเจนฺโต ชายตฺตเน วา อารโเจติ นีพทฺธ-
กริยาภาเว ชารตฺตเน วา มิจฺฉาจารภาเว ๑ ยสฺมา ปเนตํ
อารโเจนฺเตน ตวํ กิร ตสฺส ชายา ภวิสฺสตีติ อาทิ วตฺตพฺพ
โหติ ตสฺมา ตํ วตฺตพฺพตากริ ทสฺเสตฺถุ ชายตฺตเน วาติ
ชายา ภวิสฺสตี ชารตฺตเน วาติ ชารี ภวิสฺสตีติ อสฺส ปทภาชนํ
วุตฺตํ ๑ เอเตเนว อุปาเยน อิตฺถิยา มตี ปริสสุส อารโเจเนปิ
ปติ ภวิสฺสตี สามิโก ภวิสฺสตี ชาโร ภวิสฺสตีติ วตฺตพฺพากาโร
เวทิตพฺโพ ๑ อนฺตมโส ตํขณฺิกายปีติ สพฺพนฺติเมน ปริจฺเจเทน
ยา อยํ ตํขณฺเ มุหุตฺตมตฺเต ปฏฺฐิสฺวสิตพฺพโต ตํขณฺิกา วุจฺจติ
มุหุตฺติกาคี อตฺถิโก ตสฺสาปี มุหุตฺติกา ภวิสฺสตีติ เอวํ ปริสมตี
อารโเจนฺตสฺสสงฺฆาติเสโส ๑ เอเตเนว อุปาเยน มุหุตฺติโก
ภวิสฺสตีติ เอวํ ปริสสุส อิตถิมตี อารโเจนฺโตปิ สงฺฆาติเสส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๖

อาปชชตีติ เวทิตพุโพ ฯ

อิทานิ อิตถิยา วา ปุริสมตินฺติ เอตถ อธิปเปตา อิตถิโย
ปเภทโต ทสฺเสตฺวา ตาสฺ สยฺจริตฺตวเสน อาปตฺติเกทํ ทสฺเสตต
ทส อิตถิโยติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ มาตฺรฺรฺกฺขิตาติ มาตฺรา รฺกฺขิตา
ยถา ปุริเสน ลํวาลํ น กปฺเปติ เอวํ มาตฺรา รฺกฺขิตา ฯ
เคนสฺส ปทภาชนํปี วุคฺคํ มาตา รฺกฺขติ โภเปติ อิศฺสรียํ
การฺติ วลํ วตฺเตตีติ ฯ ตตฺถ รฺกฺขตีติ กตฺถจि คนฺตุน
เทติ ฯ โภเปตีติ ยถา อณฺเณ น ปสฺสนฺติ เอวํ กุตฺเต จานเ
จเปติ ฯ อิศฺสรียํ การฺตีติ เสริวิหารมสฺสา นิเสเชนฺตี อภิภวิตฺวา
วตฺตติ ฯ วลํ วตฺเตตีติ อิํ กโรหิ อิํ มา อกาสิตี
เอวํ อตฺตโน วลํ ตสฺสา อฺปฺริ วตฺเตติ ฯ เอเตนฺปาเยน
ปิตฺรฺกฺขิตาทโยปี ฌาตพฺพา ฯ โภคฺคํ วา ชมฺโม วา น
รฺกฺขติ สโภคฺเตหิ ปน สหชฺมฺมิเกหิ จ เอกํ สตฺถารํ อฺทฺทิสฺส
ปพฺพชิตฺเทหิ เอกคณฺปรียาปนฺเนหิ จ รฺกฺขิตา โภคฺตรฺกฺขิตา
ชฺมฺมรฺกฺขิตาติ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา เตลํ ปทานํ สโภคฺตา รฺกฺขนฺตีติ
อาทินา นเยน ปทภาชนํ วุคฺคํ ฯ สห อารฺกฺเขน สารฺกฺขา
สพฺริทฺทฺเขน สปรฺิทฺทฺทา ฯ ตาลํ นิทฺเทสา ปากฺฎาว ฯ
อิมาสฺ ทสฺส ปจฺฉิมานํ ทฺวินฺนเมว ปุริสนฺตรํ คจฺฉนฺตํ
มิจฺฉาจาโร โหติ น อิตฺราลํ ฯ ฌนฺกฺกิตาทีสุ อปฺเปเน วา
พฺหุณา วา ฌเนน กิตฺตา ฌนฺกฺกิตา ฯ ยสฺมา ปน ส

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๗

น ชนกกิตตมตฺตาเยว ภริยา สํวาสตฺถาย ปน กิตตฺตา ภริยา
ตสฺมาสฺส นินฺทเทเส ชเนน กิณฺติวา วาเสตีติ วุตฺตํ ๑ ฉนฺเทน
อตุตฺตโน รุจฺจยา วสตีติ ฉนฺทวาสนี ๑ ยสฺมา ปน ตา น
อตุตฺตโน ฉนฺทมตฺเตเนว ภริยา โหติ ปุริเสน ปน สมฺปญฺจิจิตตฺตา
ตสฺมาสฺส นินฺทเทเส ปิโย ปิยํ วาเสตีติ วุตฺตํ ๑ โภเคน วสตีติ
โภควาสนี ๑ อุทฺทกฺขลฺมฺสลาทิมฺรูปกรณฺ์ ลภิตฺวา ภริยาภาวํ
กจฺจนฺติยา ชนปฺทิตฺติยา เอตํ อธิวจฺนํ ๑ ปญฺเณน วสตีติ
ปญฺญวาสนี ๑ นิวาสนมตฺตํปํ ปาปุรณมตฺตํปํ ลภิตฺวา ภริยาภาวํ
อุปฺกจฺจนฺติยา ทลิตฺทิตฺติยา เอตํ อธิวจฺนํ ๑ โอทปตฺตกิณฺติ
อุภินฺนํ เอภิสฺสา อุทกปาติยา หตฺถे โอตฺตเรตฺวา อิํ อุทกํ
วีย สํสฺสฺจฺจา อภฺชฺชา โหถาติ วตฺวา ปรีคฺคหิตาย โวหาร-
นามเมตํ ๑ นินฺทเทเสปิตฺส ตาย สห อุทกปตฺตํ อามสฺติวา ตํ
วาเสตีติ เอวมตฺถโถ เวทิตฺทโพ ๑ โอบกฺกํ โอบโรปิตํ จุมฺพณฺมฺสฺสาติ
โอบกฺกจุมฺพणा กฺกฺจฺหาริกาทินํ อญฺญตฺตรา ๑ ยสฺสา สีสโต
จุมฺพณฺ์ โอบโรเปตฺวา ฉเร วาเสตี ตสฺสา เอตํ อธิวจฺนํ ๑
ทาสี จาติ อตุตฺตโนเยว ทาสี จ โหติ ภริยา จ ๑ กมฺมการี
นาม เคเห ภติยา กมฺมํ กโรติ ตาย สทฺธี โภจฺจํ ฌราวาสํ
กปฺเปติ อตุตฺตโน ภริยาย อนตฺถิโก หุตฺวา อยํ วุจฺจติ กมฺมการี
จ ภริยา จาติ ๑ ชเชน อาหฺญา ฌชาหฺญา ๑ อุตฺสฺสิตชฺชาย
เสนาย คนฺตฺวา ปรวิสยํ วิลฺมฺปิตฺวา อาเนตฺตาติ วุตฺตํ โหติ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๘

ตัม โภจิ ภริยัม ภโรติ อัย ชขาหญา นาม ฯ มหุตติกา
วุตตนยา เอว ฯ เอตาสัม ทสนนัมปิ ปุริสบุตรคมเน มิจฺฉาจาโร
โหติ ฯ ปุริสํ ปน วิสตียาปิ เอตาสู มิจฺฉาจาโร ฯ ภิกฺขุโน
จ สณฺจริตฺตํ ปน (๑) โหติ ฯ

อิทานิ ปุริโส ภิกฺขุํ ปหิณาตีติ อาทิสุ ฯ ปฏิกุคฺคหาคีติ
โส ภิกฺขุํ ตสฺส ปุริสสฺส คจฺฉ กนฺเต อิตฺถนฺนามํ มาตุ-
รภจิตํ พุรุหิ โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา ชนภูกีตาติ
เอวํ วุตฺตวณฺณํ สาธุ อุปาสกาติ วา โหตุติ วา อาโรเจตุสสามีติ
วา เยน เกนจิ อากาเรน วจีเกทํ กตฺวา วา สีสกมฺปาทีหิ
วา สมฺปฏิจฺฉติ ฯ วิมฺสตีติ เอวํ ปฏิกุคฺคหิตฺวา ตสฺสา อิตฺถิยา
สนฺติกํ กนฺตฺวา ตํ สาสนํ อาโรเจติ ฯ ปจฺจาหริตีติ เตน
อาโรจเต ตา อิตฺถิ สาธุตี สมฺปฏิจฺฉตุ วา ปฏิกุจิปตุ
วา ลหฺชขาย วา คฺคฺคฺหิ โหตุ ปฺน อากนฺตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส
ตํ ปวฺตฺตี อาโรเจติ ฯ เอตฺตาวตา อิมาย ปฏิกุคฺคหณา
โรจนปจฺจาหริณฺสงฺฆาตาย ติวํคสมฺปตฺติยา สงฺฆาติเสโส โหติ ฯ
สา ปน ตสฺส ภริยา โหตุ วา มา วา อการณเมตํ ฯ สเจ
ปน โส มาตุรภจิตาย สนฺติกํ เปสิโต ตํ อทิสฺวา ตสฺสา
มาตุยา ตํ สาสนํ อาโรเจติ พหิทฺธา วิมฺภุจฺฉนฺนาม โหติ
ตสฺมา วิสฺสงฺเกตนฺติ มหาปทุมตฺเถโร อาห ฯ มหาสุมตฺเถโร ปน
มาตา วา โหตุ ปิตา วา อนฺตมโส เกหทาสิปี อญฺโฆ
๑. อติเรโก ภเวยฺย ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๕

วา โย โภจิ ตํ กิริยํ สมฺปาเทศฺสตี ตสฺส วุตฺเตปี วิมฺภูจเมว
โหตีตี ติวฺงคสมฺปตฺติกาเล อาปตฺติเยว นนฺุ ยถา พุทฺธํ
ปจฺจกฺขามิตี วตฺตุกาโม วิรชฺฉิตฺวา ฌมฺมํ ปจฺจกฺขามิตี วเทยฺย
ปจฺจกฺขาตาวสฺส ลิกฺขา ยถา วา ปจฺมํ ฌานํ สมฺปาชฺชามิตี
วตฺตุกาโม วิรชฺฉิตฺวา ทฺุติยํ ฌานํ สมฺปาชฺชามิตี วเทยฺย
อาปนฺโนวสฺส ปาราชิกํ เอวํ สมฺปทมิทฺนฺุติ ฯ ตํ ปเนตํ
ปฏิกฺคณฺหาตี อนฺุเตวาลี วิมฺสาเปตฺวา อตฺตนา ปจฺจาหฺรตี
อาปตฺติ สงฺฆาทีเสสฺสสฺสตี อิมินา สเมตี ตสฺมา สฺุภาสิตํ ฯ
ยถา มาตฺรกฺขิตํ พฺุรฺุหิตี วุตฺตสฺส คนฺุตฺวา ตสฺสา อาโรเจตฺุ
สมตฺถานํ มาตาทีนฺุปี วทโต วิสฺเเกโต นตฺถิ เอวเมว โหหิ
กิริ อิตฺถนฺุณามสฺส ภริยา ฌนฺุกฺกิตฺตาตี วตฺตพฺุเพ โหหิ กิริ
อิตฺถนฺุณามสฺส ภริยา คนฺุทวาลีนีตี เอวํ ปาลียํ วุตฺเตสุ
คนฺุทวาลีนีตี อาทีสุ วจเนสุ อณฺุยตฺรวเสน วา อวุตฺเตสุปี
โหหิ กิริ อิตฺถนฺุณามสฺส ภริยา ชายา ปชาปตี ปฺุตฺตมาตา
ฌรณิ ฌรสามินี ภตฺตรนฺุธิกา สฺุสฺุสฺุสิกา กามปฺริจาริกาคี
เอวมาทีสุ ลํวาสปฺริทีปเกสุ วจเนสุ อณฺุยตฺรวเสน วา
วทนฺุตฺสสาปี วิสฺเเกโต นตฺถิ ติวฺงคสมฺปตฺติยา อาปตฺติเยว ฯ
มาตฺรกฺขิตํ พฺุรฺุหิตี เปลิตสฺส ปน คนฺุตฺวา อณฺุณาสฺุ
ปีตฺรกฺขิตาทีสุ อณฺุยตฺรํ วทนฺุตฺส วิสฺเเกตํ ฯ เอส นโย
ปีตฺรกฺขิตํ พฺุรฺุหิตี อาทีสุปี ฯ เกวลํ เหตุถ อเกมฺลทกฺทุมฺลกาทีวเสน
ปฺุริสสฺส มาตา ภิกฺกํ ปหิณฺาตี มาตฺรกฺขิตาย มาตา ภิกฺกํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๖๐

ปหิณาติ มาตุรภิชา ภิกขุ ปหิณาตีติ เอวมาทีนํ มุลญฺจ
วเสน เปยฺยาลเภโทเยว วิเสโส ๑ โส หิ ปุพฺเพ วุตตนยตฺตา
पालิอนุสारेเนว สกฺกาชานิตฺตุนฺติ นาสฺส วิภาคํ ทสฺเสตฺถ
อาทริ อกริมฺหา ๑ ปฏิกฺคณฺหาตีติ อาทีสุ ปน ทวีสุ จตฺตฺเกสุ
ปจฺมจตฺตฺเก อาทิปเทน ติวํกสมฺปตฺติยา สงฺฆาทีเสโส มชฺเฌ
ทวีสึ ทวํกสมฺปตฺติยา อุตฺตจฺจยํ อนฺเต เอเกน เอกํก-
สมฺปตฺติยา ทุกฺกํ ๑ ทุตฺยจตฺตฺเก อาทิปเทน ทวํกสมฺปตฺติยา
อุตฺตจฺจยํ มชฺเฌ ทวีสึ เอกํกสมฺปตฺติยา ทุกฺกํ อนฺเต เอเกน
องฺคาภาวโต อนาปตฺติ ๑ ตตฺถ ปฏิกฺคณฺหาตีติ อาณาปกสฺส
สาสนํ ปฏิกฺคณฺหาติ ๑ วิมฺสตีติ ปหิตญฺจันํ คนฺตฺวา ตํ
อาโรเจติ ๑ ปจฺจาหริตีติ ปฺน อาคนฺตฺวา มุลญฺจสฺส อาโรเจติ ๑
น ปจฺจาหริตีติ อาโรเจตฺวา เอโตว ปกฺกมฺติ ๑ น วิมฺสตี
ปจฺจาหริตีติ ปฺริเสน อิตฺถนฺนามํ คนฺตฺวา พฺรุหีติ วุจฺจมาโน
สาธฺตึ ตสฺส สาสนํ ปฏิกฺคณฺหิตฺวา ตํ ปมฺสฺสิตฺวา วา
อปฺปมฺสฺสิตฺวา วา อณฺเฌน กรณฺเฌน ตสฺสา สนฺตึกํ คนฺตฺวา
กิลฺยจฺเทว กถํ กเถนฺโต นิสึทตี เอตฺตาวตฺตา ปฏิกฺคณฺหาตี
น วิมฺสตี นามาตี วุจฺจตี ๑ อถ นํ सा अत्ति स्यमेव वत्ति
त्तुम्हाकं गिर उप्पुजागे मं कहेत्तामोति एव वत्ता अहं
त्तसฺส ภริยา ภวิสฺสามีตี न वा भविसामीति वत्ति ๑ โส ตสฺสา
วณฺํ อนภินนฺทิตฺวา อปฏิกฺโกสิตฺวา ตฺตฺตฺหิภูโต व उण्णायาสना

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๖๑

ตสฺส ปุริสสฺส สนฺติกํ อากนฺตฺวา ตํ ปวฺตฺตี อารโจะติ
เอตฺตาวตฺตา น วิมฺสติ ปจฺจาหฺรติ นามาทิ วุจฺจติ ฯ น วิมฺสติ
น ปจฺจาหฺรตีติ เกวลํ สาสนาโรจนกาเล ปฏิกุคฺคฺหาติเยว อิตฺริ
ปน ทฺวํ น กโรติ ฯ น ปฏิกุคฺคฺหาติ วิมฺสติ ปจฺจาหฺรตีติ
โกจิ ปุริโส ภิกฺขุสฺส จิตฺตฺจฺานเ ว นิสินฺนฺจฺานเ ว
ตถารูปี กถํ กเถติ ฯ ภิกฺขุ เตน อปฺหิตฺปิ ปฺหิตฺ วิย
หฺตฺวา อิตฺติยา สนฺติกํ คนฺตฺวา โหหิ กิร อิตฺถนฺนามสฺส
ภริยาติ อาทินา นเยน วิมฺสิตฺวา ตสฺสา รุจํ วา อรุจํ วา ปฺน
อากนฺตฺวา อิมสฺส อารโจะติ ฯ เตนเว นเยน วิมฺสิตฺวา
ปจฺจาหฺรนฺโต น ปฏิกุคฺคฺหาติ วิมฺสติ ปจฺจาหฺรตีติ วุจฺจติ ฯ
เตนเว นเยน กโต อวิมฺสิตฺวา ตาย สมฺภูจฺาปิตํ กถํ
สฺตฺวา ปจฺมจตฺกสฺส ตติยปฺเท วฺตฺตฺนเยน อากนฺตฺวา อิมสฺส
อารโจะนฺโต น ปฏิกุคฺคฺหาติ น วิมฺสติ ปจฺจาหฺรตีติ วุจฺจติ ฯ
จตฺตถํ ปทํ ปากฺกฺเมว ฯ สมฺพหฺลเ ภิกฺขุ อาณาเปตีติ อาทินยา
ปากฺกฺยาเยว ฯ ยถา ปน สมฺพหฺลาปิ เอกวตฺตฺสฺมี อปฺชฺชนฺติ
เอวํ เอกสฺสปี สมฺพหฺลเสุ วตฺตฺสฺ สมฺพหฺลา อปฺตฺติโย
เวทิตฺพฺพา ฯ กถํ ฯ ปุริโส ภิกฺขุ อาณาเปติ คจฺจ ฆนฺเต
อสุกฺสฺมี นาม ปาสาทเ สฏฺจิมตฺตา วา สตฺตฺติมตฺตา วา
อิตฺติโย จิตฺตา ตา วเทหิ โหถ กิร อิตฺถนฺนามสฺส ภริยาโยติ ฯ
โส สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา ตตฺถเว คนฺตฺวา อารโจะตฺวา ปฺน ตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๖๒

สาสนํ ปจฺจาหฺรติ ฯ ยตฺตกา อิตฺติโย ตตฺตกา อาปฺตฺติโย

อาปฺชฺชติ ฯ วุตฺตํ เหนฺติ ปรีวาเรปี

ปทวีสิตฺตมคฺเตน วาจา ย ภาณิตฺเตน จ

สพฺพานิ ครุคานิ สปฺภูคิมฺมานิ

จตุสสุจฺจิปฺตฺติโย อาปฺชฺชชฺชเยย เอกโต

ปญฺหามเสสา กุสเลหิ จินฺติตฺตติ (๑) ฯ

อิมํ กิร อตฺถวสํ ปฏฺิจฺจ อัยฺ ปญฺโห วุตฺโต ฯ วจนฺตฺติภูจฺตาย

เจตฺถ จตุสสุจฺจิปฺตฺติโยติ วุตฺตํ ฯ เอวํ กโรนฺโต ปน สตมฺปิ

สทฺสสฺมปิ อาปฺชฺชตีติ ฯ ยถา จ เอกเนน เปสฺสิตฺสฺส เอกสฺส

สมฺพหฺลลสฺส อิตฺถิสฺส สมฺพหฺลลา อาปฺตฺติโย เอวํ เอกํ ปฺริโส

สมฺพหฺลล เอภฺยฺ เอกิสฺสา สนฺตํ เปสฺเสติ สพฺเพสํ สงฺฆาติ-

เสโส ฯ เอกํ สมฺพหฺลล เอภฺยฺ สมฺพหฺลลนํ อิตฺถินํ สนฺตํ

เปสฺเสติ อิตฺถิกณฺนาย สงฺฆาติเสโส ฯ สมฺพหฺลลา ปฺริสา เอกํ

เอภฺยฺ เอกิสฺสา สนฺตํ เปสฺเสนฺติ ปฺริสคณฺนาย สงฺฆาติเสโส ฯ

สมฺพหฺลลา ปฺริสา เอกํ เอภฺยฺ สมฺพหฺลลนํ อิตฺถินํ สนฺตํ

เปสฺเสนฺติ วตฺถुकณฺนาย สงฺฆาติเสโส ฯ สมฺพหฺลลา ปฺริสา

สมฺพหฺลลา เอภฺยฺ เอกิสฺสา สนฺตํ เปสฺเสนฺติ วตฺถुकณฺนาย

สงฺฆาติเสโส ฯ สมฺพหฺลลา ปฺริสา สมฺพหฺลล เอภฺยฺ สมฺพหฺลลนํ

อิตฺถินํ สนฺตํ เปสฺเสนฺติ วตฺถुकณฺนาย สงฺฆาติเสโส ฯ เอเสว

๑. วิ. ปรี. ๘/๑๓๑๔/๕๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๖๑

นโย เอกา อิตถิ เอกํ ภิกฺขุณฺดี อาทีสุปี ฯ เขตถ จ
 สภาควิสภาคตา นาม อปฺปมาณํ ฯ มาตาปีตฺตุนมฺปิ ปญฺจ-
 สหรมฺมิกานมฺปิ สยฺจจริตฺตกมฺมํ กโรนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ ปุริโส
 ภิกฺขุ อานาเปติ คจฺจ ฆนฺเตติ จตุกกํ องฺกวเสน อาปตฺติ-
 เกททสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตสฺส ปจฺฉิมปเท ฯ อนฺเตวาลี วิมฺสิตฺวา
 พหิทฺธา ปจฺจาหริตีติ อากนฺตฺวา อจฺริยสฺส อนาโรเจตฺวา
 เอโถว กนฺตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส आरोเจติ ฯ อาปตฺติ อุกฺกนฺ
 ถุลลจฺยสฺสาติ อจฺริยสฺส ปฏิกฺกนฺตฺตฺตา จ วิมฺสาปีตฺตฺตา จ
 ทฺวิหฺงเคหิ ถุลลจฺยํ ฯ อนฺเตวาลีกสฺส วิมฺสิตฺตฺตา จ ปจฺจา-
 หนฺตฺตา จ ทฺวิหฺงเคหิ ถุลลจฺยํ ฯ เสถํ ปากฺกเมว ฯ คจฺจนฺโต
 สมฺปาเทตีติ ปฏิกฺกนฺหาติ เจว วิมฺสติ จ ฯ อากจฺจนฺโต
 วิสฺวาเทตีติ น ปจฺจาหริติ ฯ คจฺจนฺโต วิสฺวาเทตีติ น
 ปฏิกฺกนฺหาติ ฯ อากจฺจนฺโต สมฺปาเทตีติ วิมฺสติ เจว
 ปจฺจาหริติ จ ฯ เอวํ อุกฺกยตฺถ ทฺวิหฺงเคหิ ถุลลจฺยํ ฯ
 ตติยปเท อาปตฺติ จตุตฺเถ อนาปตฺติ ฯ อนาปตฺติ สงฺฆสฺส
 วา เจตฺยสฺส วา คิลานสฺส วา กรณฺเยน คจฺจติ อุมฺมตฺตกสฺส
 อาทิกมฺมิกสฺสาติ เขตถ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุโปสถาคารํ วา
 กิณฺจि วา วิปฺปกตํ โหติ ตตฺถ การกานํ (๑) ฆตฺตเวตฺตนตฺถาย
 # ๑. สารตฺถทีปนี. ตติย. ๔๗-๔๘ การุกานนฺดี วฑฺฒกึอาทึนํ ฯ ตจฺจกอโยการตฺนตฺวาย-
 # รชกนหาปีตกา ปญฺจ การโว การุกาติ วุจฺจนฺติ.

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๖๔

อุปาสโก วา อุปาสิกาย สนฺติกัม ภิกขุํ ปหิณฺเอย อุปาสิกา
วา อุปาสกสฺส เอวรูปเณ สงฺฆสฺส กรณิเณน คจฺจนฺตสฺส
อนาปตฺติ ฯ เจตियกมฺเม กรियมานเปี เอเสว นโย ฯ คิลานสฺส
เกสชฺชตฺถายปี อุปาสเกณ วา อุปาสิกาย สนฺติกัม อุปาสิกาย
วา อุปาสกสฺส สนฺติกัม ปหิตสฺส คจฺจโต อนาปตฺติ ฯ
อุมฺมตฺตกาทิกมฺมิกา วุตฺตนยาเอว ฯ

สมฺภูจานาทีสุ อิทํ ลิกฺขาปทํ ฉตฺสสมฺภูจันํ สีสอุจฺจิ-
ปนาทีนา กายวิกาเรน สาสนํ คเหตุวา คนฺตฺวา หตฺถมฺพุทฺธาเย
วิมฺลิตฺวา ปฺน อากนฺตฺวา หตฺถมฺพุทฺธาเย อารโจะนฺตสฺส กายโต
สมฺภูจาทิ ฯ อาสนสาลาเย นิสินฺนสฺส อิตฺถนฺนามา อากมฺิสฺสติ
ตฺสสา จิตฺตํ ชานเยยาถาติ เกนจิ วุตฺเต สาธฺฐติ สมฺปญฺจิจฺฉิตฺวา
ตํ อากตํ วตฺวา ตฺสสา คตฺยา ปฺน ตสฺมึ ปรุเส อากเต
อารโจะนฺตสฺส วาจโต สมฺภูจาทิ ฯ วาจาเย สาธฺฐติ สาสนํ
คเหตุวา อญฺเณน กรณิเณน ตฺสสา ฆริ คนฺตฺวา อญฺคฺถ
วา คมนกาเล ตํ ทิสฺวา วจีเกเทเนว วิมฺลิตฺวา ปฺน อญฺเณเนว
การณฺน ตโต อปกฺกมฺม กทาจิตฺเทว นํ ปรุสิ ทิสฺวา
อารโจะนฺตสฺสาปี วาจโต จ สมฺภูจาทิ ฯ ปณฺณตฺตี อชานนฺตสฺส
ปน จีณาสวสฺสาปี กายวาจโต จ สมฺภูจาทิ ฯ กถํ ฯ สเจ
หิสฺส มาตาปิตโร กุชฺฉิตฺวา อถฺวจฺนียา โหณฺติ ฯ ตถจ ภิกขุํ
ฆริ อุปคตํ เถรปีตา วทติ มาตา เต ตาต มํ มหุลลกํ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๖๕

ฉทุเทตฺวา ฅาติภูถึ คตฺวา คจฺฉ นํ มํ อุปฺภูจฺจตุํ เปเสหิตี ฯ
 โส เจ คนฺตฺวา ตํ วตฺวา ปฺน ปิตฺโน ตสฺสา อากมนํ
 วา อนากมนํ วา อาโรเจติ สงฺฆาติเสโส ฯ อิมานิ ตีณิ
 อจิตฺตคสมฺภูจฺจานานิ ฯ ปณฺณตฺตี ปน ชานิตฺวา เอเตเหว ตีหิ
 นเยหิ สณฺจริตฺตํ สมาเป็นฺชชโต กายจิตฺตโต วาจจิตฺตโต
 กายวาจจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ ฯ อิมานิ ตีณิ ปณฺณตฺติ-
 ชานนจิตฺเตน สจิตฺตคสมฺภูจฺจานานิ ฯ กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺขํ
 ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ กุสลาทิวเสน เจตฺถ ตีณิ
 จิตฺตานิ สุขาทิวเสน ติสฺโส เวทนาติ ฯ

วินิตฺวตฺตฺตฺสฺ อาทิโต วตฺตฺตฺตฺตฺสฺ ปฏิกฺกหิตมตฺตฺตฺตฺตา
 ทุกฺกฏํ ฯ กลหวตฺตฺตฺสฺมี ฯ สมฺโมทนียํ อกาสิตี ตํ สณฺญาเปตฺวา
 ปฺน เคหํ คมนียํ อกาสิ ฯ นาลังจฺนียาติ น ปริจฺจตฺตาติ
 อตฺถโล ฯ ยา หิ ยถา ยถา เยสุ เยสุ ชนปฺเทสุ
 ปริจฺจตฺตฺวา โหติ ภาริยาภาวํ อติกฺกมฺติ อຍ် อลังจฺนียาติ
 วุจฺจติ ฯ เอสา ปน น อลังจฺนียา ฯ สา เกนจิทฺเวว การณฺน
 กลหํ กตฺวา คตฺวา ฯ เตเนเวตฺถ ภาวฺวา อนาปฺตฺตีติ อหา ฯ
 ยสฺมา ปน กายสฺสคฺเค ยกฺขินียา ฤตฺตฺจฺจยํ วุตฺตํ ตสฺมา
 ทุฏฺฐลฺลาทีสุปี ยกฺขิเปติโย ฤตฺตฺจฺจยวตฺตฺตฺตฺวาติ เวทิตฺตฺวา ฯ
 อภูจกถาสฺ ปน เอตํ น วิจาริตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
 อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

สณฺจริตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๖๖

เตน สมเขนาติ กุฎิการสิกขาปทํ ๗ ตตถ อาพวกาติ
 อาพีวริญฺเจ ชาตา ทารกา อาพวกา นาม ๗ เต ปพฺพชิต-
 กาลเปี อาพวกาเตวว ปณฺณายีสุ ๗ สนฺชาย วุตฺตํ อาพวกา
 ภิกฺขุติ ๗ สลฺลวจาโกโยติ สยํ ยาจิตฺวา คหิตฺตูปกรณาโย ๗
 การาเปนฺตํติ กโรนฺตํปิ การาเปนฺตํปิ ๗ เต กิร สาสเน
 วิปสฺสนาธุรณฺจ คนฺถธุรณฺจจาติ เทวปี ฐุรานิ ฉนฺนเตตฺวา
 นวกมฺมเมว ฐุริ กตฺวา ปกฺคณฺหีสุ ๗ อสฺสามิกาโยติ อนิสฺสรายो
 การตฺวา ทายเกน วิรหิตาโยติ อตฺโถ ๗ อตฺตตฺตฺเทสิกาโยติ
 อตฺตानํ อุตฺทิสฺส อตฺตโน อตฺถาย อารทฺธาโยติ อตฺโถ ๗ อปฺปมาณิกาโยติ เอตฺตเกน นิฏฺจํ
 กจฺฉิสฺสเนตฺติ เอิวํ ปริจฺฉินฺนป-
 ปมาณาโย (๑) พุทฺธปิปฺปมาณาโย วา มหปฺปมาณาโยติ อตฺโถ ๗
 ยานาเยว พหุลา เอเตสํ มนฺทํ อณฺณํ กมฺมมนฺติ ยาน-
 พหุลา ๗ เอิวํ วิณฺณตฺติพหุลา เวทิตฺตพฺพา ๗ อตฺถโต ปเนตฺถ
 นานาการณํ นตฺถิ ๗ อเนกกฺขตฺตํ ปุริสํ เทถ ปุริสตฺถกริ
 เทถาติ ยานฺนตฺตานเมตํ อธิวจฺนํ ๗ ตตฺถ มฺลจฺเฉชชาย ปุริสํ
 ยาจิตฺตํ น วฏฺฏติ ๗ สหายตฺถาย กมฺมกรณฺตฺถาย ปุริสํ
 เทถาติ ยาจิตฺตํ วฏฺฏติ ๗ ปุริสตฺถกรณฺติ ปุริเสน กาคพฺพิ
 หตฺถกมฺมํ วุจฺจติ ตํ ยาจิตฺตํวฏฺฏติ ๗

หตฺถกมฺมนนาม กิณฺจิ วตฺถ น โหติ ตสฺมา ตํ จเปตฺวา
 # ๑. อปฺปปริจฺฉินฺนปฺปมาณาโยติปิ ๗

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๖๗

มิลฺลทฺทกมฺจพฺนฺรกาทีนํ สกกมฺมํ อวเสสํ สพฺพํ กปฺปิยํ ฯ
ก็ ภาเนเต อากตฺตถ เกเน กมฺมนฺติ ปุจฺฉิตฺเต วา อปุจฺฉิตฺเต
วา ยาจิตฺตุ วัณฺณุตฺติ ฯ วิณฺณตฺตติปฺจฺจยา โทโส นตฺถิ ฯ ตสฺมา
มิลฺลทฺทกาทโย สกกมฺมํ น ยาจิตฺตพฺพา ฯ หตฺถกมฺมํ เทถาติ
อนิยามเตวปิ น ยาจิตฺตพฺพา ฯ เอวํ ยาจิตฺตา หิ เต สาธุ
ภนฺเตติ ภิกฺขว อโยเชตฺวา มิเคปิ มาเรตฺวา อاهرยฺยย ฯ
นियเมตฺวา ปน วิหารเ กิลฺลิจิ กาทพฺพิ อตฺถิ ตตฺถ หตฺถกมฺมํ
เทถาติ ยาจิตฺตพฺพา ฯ ผลนงฺคฺลาทีนํ อุปรกรณานิ คเหตฺวา
กสิคฺตุ วา วปีคฺตุ วา ลายิตฺตุ วา คจฺฉนฺตํ สกฺิจจปฺปสฺสคฺปิ
กสํกํ วา อณฺณํ วา กณฺณิจิ หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺตุ วัณฺณุตฺเตว ฯ
โย ปน วิมาสาโท วา อณฺโณ วา โกจิ นิกฺกมฺโม นีรตฺถกถํ
วา กเถนฺโต นิตฺทายนฺโต วา วิหฺรติ เอวรูปํ อยาจิตฺตวาปิ
เอหิ रे อิทํ วา อิทํ วา กโรหิตฺติ ยทิจฺฉิตฺตํ การาเปคฺตุ
วัณฺณุตฺติ ฯ หตฺถกมฺมสฺส ปน สพฺพกปฺปิยภาวทีปนตฺถํ อิมํ นยํ
กเถนฺติ ฯ สเจ หิ ภิกฺขุ ปาสาทํ กาทเรตฺตกาโม โหติ ธรรมกฺตฺถาย
ปาสาณโกฏฺฐกานํ ฆริ คนฺตฺวา วตฺตพฺพิ หตฺถกมฺมํ ลทฺฐํ
วัณฺณุตฺติ อุปาสาทิ ฯ ก็ กาทพฺพิ ภาเนเตติ ฯ ปาสาณตฺถกมฺภา
อุทฺทริตฺวา ทาทพฺพาติ ฯ สเจ เต อุทฺทริตฺวา เทนฺติ อุทฺทริตฺวา
นิกฺขิตฺเต อตฺตโน ธรรมเภา วา เทนฺติ วัณฺณุตฺติ ฯ อถาปี วทนฺติ
อมฺหากํ ภาเนเต หตฺถกมฺมํ กาคฺตุ ขโณ นตฺถิ อณฺณํ อุทฺทราเปถ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๖๘

ตสฺส มฺลํ ทสฺสามาติ อุทฺธราเปตฺวา ปาสาณตฺถมฺเภ อุทฺธภู-
มนุสฺसानํ มฺลํ เทถาติ วตฺตํ วัณฺณติ ฯ เอเตเนว อุปาเยน
ปาสาทาทารุณํ อตฺถาย วทฺธกีนํ สนฺตีกํ อิกฺกุจกตฺถาย อิกฺกุจก-
วทฺธกีนํ ฉาทนตฺถาย เคหจฺฉาทนกาณํ จิตฺตกมฺมตฺถาย จิตฺต-
การกาณนฺติ เยน เยน อตฺโถ โหติ ตสฺส ตสฺส อตฺถาย
เตสํ เตสํ สิปฺปการกาณํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺตุ
วัณฺณติ ฯ หตฺถกมฺมยาจนวเสน จ มฺลจฺเจษฺชาย วา ภคฺตเวตฺต-
นानุปฺปทานเนน วา ลทฺธมฺปิ สพฺพิ คเหตุํ วัณฺณติ ฯ อรณฺณโต
อาหฺราเปนฺเตน จ สพฺพิ อนชฺฉมาวัณฺณกํ อาหฺราเปตฺตพฺพิ ฯ น
เกวลลจฺ ปาสาทํ กาทฺตฺกามาเนน มลฺลจฺปิจฺปตฺตปริสฺสาวน-
ธมฺกรกจีวราทีนํ กาทฺตฺกามาเนนปิ ทารุโลหฺสฺตฺตาทีนํ ลภิตฺวา
เต เต สิปฺปการเก อุปฺสงฺกมิตฺวา วุตฺตนเยเนว หตฺถกมฺมํ
ยาจิตฺตพฺพิ ฯ หตฺถกมฺมยาจนวเสน จ มฺลจฺเจษฺชาย วา
ภคฺตเวตฺตนानุปฺปทานเนน วา ลทฺธมฺปิ สพฺพิ คเหตุพฺพิ ฯ สเจ
ปน กาคฺตุ น อิจฺฉนฺติ ภคฺตเวตฺตนํ ปจฺจาสิสฺนฺติ อกปฺปิยํ
กหาปณาทีนํ ทาทพฺพิ ฯ ภิกฺขุขาจรรวตฺเตน ตณฺฑุลาทีนํ
ปริเยสฺสิตฺวา ทาคฺตุ วัณฺณติ ฯ หตฺถกมฺมวเสน ปตฺตํ กาทฺตฺวา
ตเถว ปาเจตฺวา นวปฺกุกสฺส ปตฺตสฺส ปุณฺณนเตลตฺถาย
อนฺโตคามํ ปวิญฺเจน ภิกฺขุขาเย อากโตติ สลฺลกฺเขตฺวา ยาคุยา
วา ภคฺเต วา อาเนเต หตฺถเนน ปตฺโต ปิทฺหิตพฺโพ ฯ สเจ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณนา หน้า ๖๕

อุปาสิกา ก็ ภนุเตติ ปุจฺจติ ฯ นวปกุโก ปตฺโต ปุณฺณเตเลน
อตุโถติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ สทา เทหิ ภนุเตติ ปตฺตํ กเหตุวา
เตเลน ปุณฺณิตฺวา ยาคฺคา วา ภตฺตสฺส วา ปุเรตฺวา เทติ
วิญฺญตฺติ นาม น โหติ กเหตุํ วกฺกตฺติ ฯ ภิกฺขุ ปเคว ปิณฺฑาย
จริตฺวา อาสนสาถํ คนฺตฺวา อาสนํ อปสฺสนฺตา ติฏฺฐนฺติ ฯ
ตฺตร เจ อุปาสิกา ภิกฺขุ จิตฺเต ทิสฺวา สยเมว อาสนานิ
อาหฺราเปนฺติ ฯ นิสิตฺติวา กจฺจนฺเตหิ อาปุจฺจิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ
อนาปุจฺจา คตฺตานมฺปิ นนฺจํ ทิวา น โหติ ฯ อาปุจฺจิตฺวา
กมณํ ปน วตฺตํ ฯ สเจ ภิกฺขุหิ อาสนานิ อาหฺรธาติ
วตฺเตหิ อาหฺรานิ โหนฺติ อาปุจฺจิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ อนาปุจฺจา
คตฺตานํ วตฺตเกโท จ นนฺจจฺจํ ทิวาติ ฯ อตฺถรโกชวกาทิสฺสุปี
เอเสว นโย ฯ มจฺฉิกา พหฺกา โหนฺติ มจฺฉิกาวิชนิ อาหฺรธาติ
วตฺตพฺพํ ฯ ปุจฺจิมนฺทสาขาทินิ อาหฺรณฺติ กปฺปิยํ การฺาเปตฺวา
ปฏฺิคฺคเหตุพฺพานิ ฯ อาสนสาถายํ อุทกภาชนํ ริตฺตํ โหติ
ชฺมกรกํ กณฺหาติ น วตฺตพฺพํ ฯ ชฺมกรกํ หิ ริตฺตภาชเน
ปกฺกชิปนฺโต ภินฺนุเทยฺย ฯ นทึ วา ตพฺกํ วา คนฺตฺวา ปน
อุทกํ อาหฺรธาติ วตฺตํ วกฺกตฺติ ฯ เกหโต อาหฺรธาติ เนว
วตฺตํ วกฺกตฺติ ฯ น อาหฺรํ ปรีภฺยชิตพฺพํ ฯ อาสนสาถายํ
วา อรณฺณเก วา ภตฺตกิจฺจํ กโรนฺเตหิ ตตฺถ ชาตกํ
อนชฺฆมาวฺกฺกํ ยงฺกิลฺลิจิ อุตฺตรภฺงการํ ปตฺตํ วา ผลํ วา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๗๐

สเจ กิลฺลิจิ กมฺมํ กโรนฺตุ อหฺราเปติ หตฺถกมฺมวเสน
อหฺราเปตฺวา ปริภุชฺชิตฺตํ ฆฺณฺณติ อลฺลชฺชฺหิ ปน ภิกฺขุหิ วา
สามเณเรหิ วา หตฺถกมฺมํ น กาทตฺตพฺพํ ๑ อัยฺ ตาว
ปฺริสฺตถกฺเร นโย ๑ โคณฺํ ปน อลฺลวาทกอปฺปวารีตฺถจฺจานโต
อหฺราเปตฺตํ น ฆฺณฺณติ ๑ อหฺราเปนฺตสฺส ทฺถกฺกฺกํ ๑ ฌาตกป-
ปวารีตฺถจฺจานโตปิ มฺลจฺเจชฺชชย ยาจิตฺตํ ฆฺณฺณติ ๑
ตาวกาลิกนเยน สพฺพตฺถ ฆฺณฺณติ ๑ เอวํ อหฺราปิตฺตจฺจ โคณฺํ
รกฺขิตฺวา ชกฺขิตฺวา สามิกา นํ ปฏฺิจฺฉาเปตฺตพฺพา ๑ สจฺจสฺส
ปาโท วา สิงฺกํ วา ภิกฺขชฺติ นสฺสตี วา ตํ สามิกา
เจ สมฺปฏฺิจฺฉนฺติ อิจฺเจตํ กุสฺลํ โน เจ สมฺปฏฺิจฺฉนฺติ ทฺีวา
โหตี ๑ สเจ ตุมฺหากํเยว เทมาตี วทฺนตี น สมฺปฏฺิจฺฉิ-
ตพฺพํ ๑ วิหารสฺส เทมาตี วุตฺเต ปน อารามิกานํ อจฺจิกฺขถ
ชกฺคนตฺถายาตี วุตฺตพฺพา ๑ สกฺกํ เทถาตีปิ อลฺลวาทก-
อปฺปวารีเต วตฺตํ น ฆฺณฺณติ ๑ วิณฺณตฺติเยว โหตี ทฺถกฺกํ
อาปชฺชติ ๑ ฌาตกปฺปวารีตฺถจฺจานเ ปน ฆฺณฺณติ ๑ ตาวกาลิกํ
ฆฺณฺณติ ๑ กมฺมํ กตฺวา ปฺน ทาทพฺพํ ๑ สเจ เนมิอาทีนํ
ภิกฺขชฺนตี ปากตฺิกานํ กตฺวา ทาทพฺพํ ๑ นญฺเจ ทฺีวา โหตี ๑
ตุมฺหากเมว เทมาตี วุตฺเต ทารุณฺจํ นาม สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตํ
ฆฺณฺณติ ๑ เอเสว นโย วาสีฬรฺสฺสจฺจาริกุทฺทาลนฺิชาทเนสฺส วลฺลิตฺถาทีสฺส
จ ปฺรปฺริคฺคหิตฺสฺส ๑ ครุณฺณทปฺโปโหนเกสฺสเยว จ วลฺลิตฺถาทีสฺส

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗๑

วิญฺญตฺติ โหติ น ตโต โอรํ ๑ อนชฺฌาวุญฺจกํ ปน ยงฺกิลฺลิจิ
อาหฺราเปตฺตุ วัณฺณตฺติ ๑ รกฺขิตโคปีตญฺจนาเนยฺว หิ วิญฺญตฺติ นาม
วุจฺจติ ๑ สฺวา ทฺวีสุ ปจฺจเยสุ สพฺเพน สพฺพิ น วัณฺณตฺติ ๑ เสนาสน-
ปจฺจเย ปน อาหฺร เทหิตฺติ วิญฺญตฺติมตฺตเมว น วัณฺณตฺติ ๑
ปริกโถภาสณิมิตฺตกมฺมานิ วัณฺณตฺติ ๑ ตตฺถ อุโปสธาคาริ วา
โกชนสาถฺถิ วา อณฺเฑ วา กิลฺลิจิ เสนาสนํ อิจฺฉโต อิมสฺมี
วต โอกาเส เอวรूपํ เสนาสนํ กาทฺตุ วัณฺณตฺติติ วา ยุตฺตณฺติ
วา อนรฺรูปนฺติ วา อาทินา นเยน วจฺนํ ปริกถา นาม ๑
อุปาสกา ตมฺเห กุหิ วสธาคิ ปาสาท เท ฆนฺเตติ ภิกฺขุณฺ
ปน อุปาสกา ปาสาทิ น วัณฺณตฺติติ ๑ เอวมาทิวจฺนํ โอภาโส
นาม ๑ มนุสฺเส ทิสฺวา รชฺชุปฺสาเรติ จิเล อาโกญฺญาเปติ
กิ อิทํ ฆนฺเตติ วุตฺเต อิทํ อาวาสํ กริสฺสามาติ
เอวมาทิกฺรณฺํ ปน นิมิตฺตกมฺมํ นาม ๑ กิลานปจฺจเย ปน
วิญฺญตฺติปี วัณฺณตฺติ ปเคว ปริกถาทินิ ๑

มนุสฺสา อุปทฺทฺตา ยาจนาย อุปทฺทฺตา วิญฺญตฺติยาติ
เตสํ ภิกฺขุณฺ ตาย ยาจนาย วิญฺญตฺติยา จ ปีพิตา ๑
อุพฺพิชฺชนตฺติปีติ กิณฺนุ อาหฺราเปตฺตณฺติติ อุพฺเพถ อิลฺลชนํ จลนํ
ปฏฺธิลนฺติ ๑ อุตฺตสนฺติปีติ อหิ วิย ทิสฺวา สหฺสา อุตฺตลิตฺตวา
อุกฺกมฺนฺติ ๑ ปลาณนฺติปีติ ทูรโตเยน วา เตน วา ปลาณนฺติ ๑
อณฺเณนปี คจฺฉนฺติติ ยํ มคฺคํ ปฏฺธิปฺนฺนา ตํ ปหาย นินฺวตฺติตฺตวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๗๒

วามิ วา ทกขินิ วา คเหตุวา คจจุนติ ฯ ทวารปี ถเคนติ ฯ
ภูตปพพิ ภิกขเวติ อิติ ภควา เต ภิกขุ ครหิตวา
ตทนุรูปลจ ฆมมีกถิ กตวา ปุณปี วิลลตติยา โทสิ ปากภู
กรูมาโน อิมานิ ภูตปพพิ ภิกขเวติ อาทินา นเยน ตินิ
วตถุณี ทสเสสิ ฯ ตตถ มณิกณโจติ โส กิร นาคราชา
สพพกามททำ มหคัม มณี กณเจ ปิลนุชิตวา จรติ ตสฺมา
มณิกณโจเตว พลลยิตถ ฯ อุปริมุทฺธิ มหนตฺ ฌณิ กริตวา
อฏฺฐาสีติ โส กิร เตสิ ทฺวินัน อีสัน กนิฏฺโจ อิติ เมตฺตาวิหาริ
อโหสิ ตสฺมา โส นาคราชา นทิตอ อุตฺตริตฺวา เทวณณ
นิมฺมินิตฺวา ตสฺส สนฺติเก นิสิติตฺวา สมฺโมทนียิ กถิ กตวา
ตํ เทวณณํ ปหาย สกวนณเมว อุปคนตฺวา ตํ อีสิ
ปริกฺขิปิตฺวา ปสนฺนาการิ กโรนฺโต อุปริมุทฺธิ มหนตฺ ฌณิ
กตวา ฉตฺตํ วิย ธารยมาโน มุหุตฺตํ จตฺวา ปกฺกมติ ฯ
เตน วุตฺตํ อุปริมุทฺธิ มหนตฺ ฌณิ กริตฺวา อฏฺฐาสีติ ฯ
มณิมสฺส กณเจ ปิลนุชนนฺติ มณี อสฺส กณเจ ปิลนุชิตํ
อามุตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ เอกมหนตํ อฏฺฐาสีติ เตน เทวณณ
อากนตฺวา ตาปเสน สทฺธิ สมฺโมทมาโน เอกสมฺมิ ปเทเส
อฏฺฐาสีติ ฯ มมฺนฺนปानนฺติ มม อนฺนลฺย ปานลฺย ฯ วิปลนฺติ
ปฺหุตฺตํ ฯ อุพารนฺติ ปณฺตีตํ ฯ อติยาจโกสฺสีติ อติวีย ยาจโก ฯ
ปุณฺปนฺนํ ยาจโกสฺสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สฺสูติ ตฺรุโณ ถามสมฺปนฺโน

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗๓

โยพพนปฺปตฺตปฺริโส ฯ สกฺขราติ วุจฺจติ กาฬสิลา ฯ ตตฺถ โชโต
อสิ สกฺขรโชโต นาม วุจฺจติ ฯ สกฺขรโชโต ปาณิมฺหิ อสฺสาติ
สกฺขรโชตปาณิ ฯ ปาสาณฺ โชตนิสฺตขคฺคหฺตฺโตติ อตฺโต ฯ ยถา
โส อสิหฺตฺโต ปฺริโส ตาเสยฺย เอวํ ตาเสสิ มํ ฯ เสถํ มํ
ยาจมาโนติ มณฺี ยาจนฺโตติ อตฺโต ฯ น ตํ ยาเจติ ตํ
น ยาเจยฺย ฯ กตฺรํ ฯ ยสฺส ปิยํ ชิกิเสติ ยํ อสฺส สตฺตสฺส
ปิยนฺติ ชานเยยฺย ฯ กิมงฺคํ ปน มนุสฺสญฺญานนฺติ มนุสฺสญฺญานํ
อมฺนาปาติ กิเมเวตฺถ วตฺตพฺพิ ฯ

สฺกณฺสงฺฆสฺส สทฺเทน อุพฺพาพฺโหติ โส กิร สฺกณฺสงฺฆเ
ปจฺมยามณฺจ ปจฺฉิมยามณฺจ นิรฺนตฺรํ สทฺทเมว กโรติ โส
ภิกฺขุ เตน สทฺเทน ปิพฺโติ หุตฺวา ภควโต สนฺติกํ
อคมาสิ ฯ เตนหา เยนหา เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ ฯ กุโต จ ตว
° ภิกฺขุ อากฺขณฺสีติ เอตฺถ นิสฺสินฺโน โส ภิกฺขุ น อากฺขณฺติ
วตฺตมานสมิเป ปน เอวํ วตฺตํ ลพฺภติ ฯ เตนหา กุโต
จ ตว ภิกฺขุ อากฺขณฺสีติ ฯ กุโต อากฺโตสีติ อตฺโต ฯ ตโต
อหํ ภควา อากฺขณฺมิตฺติ เอตฺถาปิ โสเอว นโย ฯ อุพฺพาพฺโหติ
ปิพฺโติ อุกฺกณฺจาปิโต หุตฺวาติ อตฺโต ฯ โส สฺกณฺสงฺฆเ ภิกฺขุ
ปตฺตํ ยาจตีติ เอตฺถ เต สฺกณฺหา ภิกฺขุโน วจันํ น ชานนฺติ
ภควา ปน อตฺตโน อานุภาเวน ยถา ชานนฺติ ตถา
อกาสิ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๗๔

อปำหิ เต น ชานามิตี อปี อหิ เต ชเน เก วา
 อิเม กสฺส วา อิเมติ น ชานามิฯ สงฺกมฺม ยาจนฺตฺติ
 สมากนฺตฺวา วคฺควคฺคา หุตฺวา ยาจนฺติฯ ยาจโก อปฺปิโย
 โหตีติ โย ยาจติ โส อปฺปิโย โหติฯ ยัจ อททมปฺปิโยติ
 ยาจนฺติ ยาจิตฺ วุจฺจติฯ ยาจิตมตฺถํ อททนฺโตปิ อปฺปิโย
 โหติฯ อถวา ยาจนฺติ ยาจนฺตสฺสฯ อททมปฺปิโยติ อเทฺนฺโต
 อปฺปิโย โหติฯ มา เม วิทฺเทสนา อหฺสูติ มา เม อปฺปิยภาโว
 อหฺสูฯ อหิ วา ตว ตฺวํ วามม เทสฺโส อปฺปิโย มา
 อโหสีติ อตฺโถฯ

ทสฺสัหฺรณํตี กสิโกรกฺขาทีหิ อฺปาเยหิ ทฺกฺเขน
 สัหฺรณียานิฯ

สัยจิกาย ปน ภิกฺขุณาติ เอตฺถ สัยจิกา นาม สยั
 ปวตฺติตา ยาจนา วุจฺจติฯ ตสฺมา สัยจิกายาติ อตฺตโน
 ยาจนายาติ วุจฺจติ โหติฯ สยั ยาจิตเกหิ อฺปกรณํหีติ
 อตฺโถฯ ยสฺมา ปน สว สยั ยาจิตเกหิ กยิรมาณา สยั
 ยาจิตฺวา กยิรมาณา โหติ ตสฺมา ตํ อตฺถปฺริยายํ ทสฺเสตฺถ
 สยั ยาจิตฺวา ปุริสมปฺปตี เอวมสฺส ปทภาชนํ วุจฺจติฯ อุลลิตฺตฺตาติ
 อนฺโตลิตฺตฺตาฯ อวลิตฺตฺตาติ พหิลิตฺตฺตาฯ อุลลิตฺตฺตาวลิตฺตฺตาติ สนฺตร-
 พาทิรลิตฺตฺตาติ วุจฺจติ โหติฯ การยมาเนนาติ อิมสฺส ปทภาชเน
 การายเนเตนาติ เอตฺตกเมว วตฺตพฺพิ สียา เอวํ หิ พุญฺชนํ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗๕

สเมติ ยสุมา ปน สํยาจิกาย กุฎี การาเปนฺเตนาปี อิธ
วุดฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพิ ตสุมา กโรนฺโต วา โหตุ
การาเปนฺโต วา อุโภเปเต การยมาเนนาติ อิมินาว ปเทน
สงฺกหิตาติ เอตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ กโรนฺโต วา การาเปนฺโต วาติ
วุดฺตํ ๑ ยทิ ปน กโรนฺเตน วา การาเปนฺเตน วาติ วเทยย
พฺยลฺลชฺฉนํ วิโลมิตํ ภาเวยฺย ๑ น หิ การาเปนฺโต กโรนฺโต
นาม โหติ ๑ ตสุมา อตฺถมตฺตเมเวตฺถ ทสฺสิตนฺติ เวทิตพฺพิ ๑
อตฺตคฺคฺทเทสนฺติ มยฺหํ เอสาติ เอวํ อตฺตา อุทฺเทโส อสฺสาติ
อตฺตคฺคฺทเทสา ๑ ตํ อตฺตคฺคฺทเทสํ ๑ ยสุมา ปน ยสฺสา อตฺตา
อุทฺเทโส สา อตฺตโน อตฺถาย โหติ ตสุมา ตํ อตฺถปริยายํ
ทสฺเสนฺโต อตฺตคฺคฺทเทสนฺติ อตฺตโน อตฺถายาติ อห ๑ ปมาณิกา
การตพฺพวาติ ปมาณยฺยตฺตา การตพฺพวา ๑ ตตฺริทํ ปมาณฺนฺติ
ตสฺสา กุฎฺฐิยา อิทํ ปมาณํ ๑ สุกตวิทฺตฺถิยาติ สุกตวิทฺตฺถิ นาม
อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ติสฺโส วิทฺตฺถิโย วจฺจกฺกิตฺถเณน
ทฺธิยทฺโฆ หตฺถโถ โหติ ๑

พาหิริเมน มาเนนาติ กุฎฺฐิยา พหิกุฑฺฑมาเนน ทฺวาทส
วิทฺตฺถิโย ๑ นิมนฺเตน ปน สพฺพปจฺจํ ทินฺโน มหามตฺติกา-
ปริยนฺโต น คเหตุพฺโพ ๑ กุสปีณฺทปริยนเตน มินิตพฺพิ ๑
กุสปีณฺทสฺสุปริ เสตกมฺมํ อพฺโพหาริกํ ๑ สเจ กุสปีณฺทเณ
อนตฺถิโก มหามตฺติกายเอว นิฏฺฐเปติ มหามตฺติกาว ปรีจฺเฉโท ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๗๖

ติริยนฺติ วิตุถารโต ๑ สตุตตติ สตุต สุกตวิทตฺติโย ๑ อนุตฺตราติ
อิมสฺส ปน อัย นิทฺเทโส อพฺภนฺตฺริเมน มาเนน ๑ กุฑฺฑสฺส
พหิอนุตฺติ อคฺคเหตุวา อพฺภนฺตฺริเมน อนุเต มียมาเน ติริย
สตุต สุกตวิทตฺติโย ปมาณนฺติ วุตฺติ โหติ ๑ โย ปน เลลั
โอเทนฺโต ยถาวุตฺตปฺปมาณเมว กริสฺสามิตี ทิมฺโต เอกาทส
วิทตฺติโย ติริย อญฺจ วิทตฺติโย ทิมฺโต วา เตรส วิทตฺติโย
ติริย ฉ วิทตฺติโย กเรยฺย น วญฺญติ ๑ เอกโตภาเคน
อติกกนฺตมฺปิ หิ ปมาณํ อติกกนฺตเมว โหติ ๑ ติจฺจตุ วิทตฺติ
เกสคฺคตมฺปิ ทิมฺโต หาเปตฺวา ติริย ติริยโต วา หาเปตฺวา
ทิมฺ วฑฺฒนฺตํ น วญฺญติ ๑ โโก ปน วาโท อุกฺโต วฑฺฒเนน ๑
วุตฺติ เหติ อายามโต วา วิตุถารโต วา อนุตฺตมฺโส
เกสคฺคตมฺปิ อติกกมิตฺวา กโรติ วา การาเปติ วา ปโยเค
ทูกกนฺตํ อาทิ ๑ ยถาวุตฺตปฺปมาณาเอว ปน วญฺญติ ๑ ยา
ปน ทิมฺโต สญฺจิทฺตภาปิ โหติ ติริย ติทฺตภา วา
อุนกตฺติหฺตฺตา วา ยตฺถ ปมาณยฺตุโต มลฺโยจ อิตฺ อิจฺโต
จ น ปริวตฺตติ อัย กุฎฺติ สงฺขํ น คจฺจติ ตสฺมา อยมฺปิ
วญฺญติ ๑ มหาปจฺจริยฺปน ปจฺจิมโกฎฺติยา จตฺตฺตวิทตฺตารา
วุตฺตา ๑ ตโต เหญฺจา อญฺญิ ๑ ปมาณิกาปิ ปน อเทสิตวตฺตกา
วา สารมฺภา วา อปริกกมฺนา วา น วญฺญติ ๑ ปมาณิกา
เทสิตวตฺตกา อนารมฺภา สปริกกมฺนา วญฺญติ ๑ ปมาณโต

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗๗

อุณฺตรมฺปิ จตุหตุตฺตปญฺจหตุตฺตมฺปิ กโรนฺเตน เทสิตฺวตฺตูกา ว
กาเรตฺตพฺพา ฯ

ปมาณาติกฺกนฺตยจ ปน กโรนฺโต เลปปริโยसानเ ครุกํ
อาปตฺตี อาปชฺชติ ฯ ตตฺถ เลโป จ อเลโป จ เลโปกาโส
จ อเลโปกาโส จ เวทิตฺตฺตพฺโพ ฯ เสยฺยถิติทํ ฯ เลโปติ เทว
เลปํ มตฺตติกาเลโป จ สุธาเลโป จ ฯ จเปตฺวา ปน อิม
เทว เลเป อวเสโส ภสฺสมโคมยาทิเกโท อเลโป ฯ สเจปิ
กถลเลโป โหติ อเลโป เอว ฯ เลโปกาโสติ ภิตฺตติโย เจว
จทนฺตยจ ฯ จเปตฺวา ปน ภิตฺตติจทนเ อวเสโส ฌมฺภตฺตลาปิฏฺจ
สงฺฆาฏวาทปानธฺมจฺฉิทฺตาทิ อเลปารโห โอกาโส สพฺโพปิ
อเลโปกาโสติ เวทิตฺตฺตพฺโพ ฯ ภิกฺขุ อภินตพฺพา วตฺตฺตเทสนายาติ
ยสฺมี จานเ กุฏฺฐิ การตฺตกาโม โหติ ตตฺถ วตฺตฺตเทสนตฺตถาย
ภิกฺขุ อภินตพฺพา ฯ เตน กุฏฺฐิการเกนาติ อาทิ ปน เยน วิธินา
เต ภิกฺขุ อภินตพฺพา ตสฺส ทสฺสสนตฺตํ วตฺตํ ฯ ตตฺถ
กุฏฺฐิวตฺตํ โสเชตฺวาติ น วิสมํ อรณฺณํ ภิกฺขุ คเหตฺวา คนฺตพฺพิ
กุฏฺฐิวตฺตํ ปจฺจเมว โสเชตฺวา สมตฺถํ สีมามณฺฑทลสฺสทิสํ กตฺวา
ปจฺจนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา ยาจิตฺวา เนตพฺพาติ ทสฺเสติ ฯ
เอวมสฺส วจฺนีโยติ สงฺโฆ เอวํ วตฺตพฺโพ อสฺส ฯ ปฺรโต ปน
ทุตฺติยมฺปิ ยาจิตพฺพาติ ภิกฺขุ สนฺธาย พหฺวจฺนํ วตฺตํ ฯ สเจ
สพฺโพ สงฺโฆ น อุตฺตสฺสทิตฺติ สเจ สพฺโพ สงฺโฆ น อิจฺฉติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๗๘

สขฌายมนสิการาทิสฺ อุตฺตทา เต ภิกฺขุ โหนฺติ ฯ สารมฺภ
อนารมฺภนฺติ สอุปฺททวฺ อนุปฺททวฺ ฯ สปริกฺกมฺนํ อปริกฺกมฺนฺนฺติ
สอุปฺจาร์ อนุปฺจาร์ ฯ ปตฺตกฺลฺลนฺติ ปตฺโต กาโล อิมสฺส
โอโลกนฺสฺสาติ ปตฺตกาโล ฯ ปตฺตกาเลว ปตฺตกฺลฺลํ ฯ อิทฺถจ
วตฺถุํ โอโลกนฺตฺถาย สมฺมตฺติกมฺมสฺสาวนฺนเยน อปฺโลเกตฺวาปี
กาตุํ วฏฺฐติ ฯ ปรีโต ปน วตฺถุเทสฺนากมฺมํ ยถาวตฺตายเอว
ตฺตติยา จ อนฺุสฺสาวนาย จ กาทพฺพิ ฯ อปฺโลเกตฺวา กาคู
น วฏฺฐติ ฯ

กิปฺปฺลิกานนฺติ รตฺตกาพิงฺกลาทีเกทานํ ยาสํ กาสณฺจิ
กิปฺปฺลิกานํ ฯ กิปฺลิกานนฺติปี ปาโจะ ฯ อาสโยติ นิพฺพุทฺทว-
สนฺนุจฺจานํ ฯ ยถา จ กิปฺปฺลิกานํ เอวํ อุปฺจิกาทินมฺปิ นิพฺพุทฺท-
วสนฺนุจฺจานํเยว อาสโย เวทิตฺพุโโป ฯ ยตฺถ ปน เต โคจฺรตฺถาย
อาคนฺตฺวา กจฺจนฺติ สพฺเพสมฺปิ ตาทิสฺส สณฺจฺรณฺปฺเทโส
อวาริตฺโต ฯ ตสฺมา ตตฺถ อปฺเนตฺวา โสเรตฺวา กาคูํ วฏฺฐติ ฯ
อิมานิ ตาว ฏฺฐจฺจานานิ สตฺตฺตานุทฺทาย ปฏฺิกฺขิตฺตานิ ฯ
หตฺถินํ วาติ หตฺถินํ ปน นิพฺพุทฺทวสนฺนุจฺจานํปี นิพฺพุทฺท-
โคจฺรจฺจานํปี น วฏฺฐติ ฯ สีหาทีนํ อาสโย จ โคจฺราย
ปฏฺกมฺนฺตานํ นิพฺพุทฺทคมนฺมคฺโค จ น วฏฺฐติ ฯ เอเตสํ
ปน จารภฺมิ น คหิตา ฯ เยสํ เกสณฺจิติ อณฺเณสมฺปิ
วาพานํ ตีรจฺจานคฺตานํ ฯ อิมานิ สตฺตฺจฺจานานิ สปฏฺิกฺขยานิ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๗๕

ภิกฺขุณฺ อารุคฺยตฺถาย ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ เสธานี นานาอุปฺททเวหิ
สตฺอุปฺททวานิ ฯ ตตฺถ ปุพฺพนฺนนิสฺสิตนฺติ ปุพฺพนฺนนิสฺสิตํ สตฺตฺนํ
ชฺลณฺนํ วิรุหฺมกฺเขตฺตสฺส สมฺนฺตา จิตฺ ฯ เอเสว นโย
อปรนฺนนิสฺสิตาทีสุปิ ฯ เอตฺถ ปน อพฺภาฆาตฺนฺติ การณฺฆริ
เวริฆริ โจรานํ มารณฺตฺถาย กตฺนฺติ กุรฺนฺทฺธิยาทีสุ วุตฺตํ ฯ
อาฆาตฺนฺติ ชฺมมกณฺฑิกิ วุจฺจติ ฯ สฺสูสานนฺติ มหาสฺสูสานํ ฯ
ตํสฺรณนฺติ อภินิพฺพิชฺฉกมฺนีโย คตฺปจฺจาตมฺกฺโกล วุจฺจติ ฯ เสํ
อฺตุตฺตานเมว ฯ น สกฺกา โหติ ยถายตฺเตน สกฺเณนาติ ทวีหิ
พลิวทฺเทหิ ยตฺเตน สกฺเณ เอํ จกํ นิมฺโพทกปฺตฺนญฺจาน
เอํ พหิ กตฺวา อวិฆฺฉิตฺตํ น สกฺกา โหติ ฯ กุรฺนฺทฺธิย
ปน จตฺุหิ ยตฺเตน วาติ วุตฺตํ ฯ

สมฺนฺตา นิสฺเสณฺนิยา อฺนฺปริกนฺตฺนฺติ นิสฺเสณฺนิยํ จตฺวา
เลหํ ฉาเทฺนเตหิ น สกฺกา โหติ สมฺนฺตา นิสฺเสณฺนิยา
อวិฆฺฉิตฺตํ ฯ อิติ เอวฺรูเป สารมฺเภ จ อปริกฺกมฺเน จ จาน
น การตฺตพฺพา ฯ อนารมฺเภ ปน สปริกฺกมฺเน การตฺตพฺพา ฯ
ตํ วุตฺตปฏฺิปกฺขนฺเยน ปาลิยํ อากตฺเมว ฯ ปฺน สฺยาจิกิ นามาติ
เอวมาติ สารมฺเภ เจ ภิกฺขุ วตฺถุสฺมี อปริกฺกมฺเน สฺยาจิกาย
กฺฎฺิ กเรยฺยาติ เอวํ วุตฺตสฺยาจิกาทินํ อตฺถปฺปกาสนฺตํ วุตฺตํ ฯ
ปโยเค ทฺถกฺกนฺติ เอวํ อเทสิตวตฺถุกํ วา ปมาณาติกฺกนฺติ
วา กฺฎฺิ การเสฺสสามิติ อรณฺณโต รุกฺษาหฺรณฺตฺถาย วาสี วา
พรฺสฺสุ วา นิสฺเสติ ทฺถกฺกํ ฯ อรณฺณํ ปวิสฺติ ทฺถกฺกํ ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๐

อลลตติณานิ จินฺหติ ทุกฺกณฺเณ สทฺธิ ปาจิตฺติยํ ๑ สุกฺขานิ
จินฺหติ ทุกฺกณฺ์ ๑ รุกฺเขสุปี เอเสว นโย ๑ ภูมึ โสเชติ ขนฺติ
ปัสฺสุ อุทฺธรติ มินาตีติ เอวํ ยาว ปาจิริ พนฺชติ ดาว
ปฺพพฺปโยโค นาม โหติ ๑ เอตสฺมึ ปฺพพฺปโยเค สพฺพตฺถ
ปาจิตฺติยญฺจानเ ทุกฺกณฺเณ สทฺธิ ปาจิตฺติยํ ทุกฺกณฺญฺจानเ
ทุกฺกณฺ์ ๑ ตโต ปญฺจาย สหปฺปโยโค นาม ๑ ตตฺถ ๑ ฌมฺเภหิ
กาทพฺพาย ตตฺถ ฌมฺภํ อุตฺสาเปติ ทุกฺกณฺ์ ๑ อิฏฺฐกาหิ
จินฺตพฺพาย อิฏฺฐกํ อากินาติ ทุกฺกณฺ์ ๑ เอวํ ยํ ยํ อุปรกรณฺ์
โยเชติ สพฺพปฺปโยเค ทุกฺกณฺ์ ๑ ตจฺเจนฺตสฺส หตฺถวาเร หตฺถวาเร
ตทตฺถาย กจฺจนฺตสฺส ปเท ปเท ทุกฺกณฺ์ ๑ เอวํ กตํ ปน
ทารุกฺขทฺธิกํ วา สีลาญฺทฺธิกํ วา อิฏฺฐกญฺทฺธิกํ วา อนฺตมโส
ปณฺณสาธปฺปิ สภิตฺติจฺจนฺ์ ลิมฺปิสุสามีติ สุชาย วา มตฺติกาย
วา ลิมฺปนฺตสฺส ปโยเค ปโยเค ทุกฺกณฺ์ ยาว อุลฺลจฺจยํ
น โหติ ดาว ทุกฺกณฺ์ ๑ เอตํ ปน ทุกฺกณฺ์ มหาเลเปเนว
วทฺตติ ๑ เสตรตฺตวณฺณกรณเ วา จิตฺตกมฺเม วา อนาปฺตติ ๑
เอกํ ปิณฺฑํ อนาคเตติ โย สพฺพปฺจฺฉิมฺ เอโก เลปฺปิณฺฑโฑ
ตํ เอกํ ปิณฺฑํ อสมฺปตฺเต กุฎฺฐิกมฺเม ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ อิทานิ
ทฺวิหิ ปิณฺฑเหาหิ นิฏฺฐานํ คมฺิสฺสตีติ เตสุ ปจฺมปิณฺฑทฺทานเ
อูลฺลจฺจยํ ๑ ตสฺมึ ปิณฺฑเหา อากเตติ ยํ เอกํ ปิณฺฑํ อนาคเต
กุฎฺฐิกมฺเม อูลฺลจฺจยํ โหติ ตสฺมึ อวसानเ ปิณฺฑเหา อากเต

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๘๑

ทินฺเน จปีเต เลปสฺส ฆฏิตฺตฺตา อาปฺตฺติ สงฺฆาติเสสฺส ๑
เอวํ ลิมฺปนฺตฺสฺส จ อนฺโตเลเป วา อนฺโตเลเปน สทฺธิ ฆิตฺตฺตฺยจ
ฉทฺทญฺจ เอกาทฺทฺธิ กตฺวา ฆฏิตฺเต พหิเลเป วา พหิเลเปน
สทฺธิ ฆฏิตฺเต สงฺฆาติเสโส ๑ สเจ ปน ทฺวารพฺนุชฺช วา วาตปानํ
วา อฏฺฐเปตฺตฺวา มตฺตฺติกา ย ลิมฺปฺติ ตฺสฺมี จ ตฺสฺโสกาถํ
ปฺน วทฺตฺเตตฺตฺวา วา อวทฺตฺเตตฺตฺวา วา จปีเต เลโป น ฆฏียฺติ
รกฺขฺติ ตาว ๑ ปฺน เลปนฺตฺสฺส (๑)ปฺน ฆฏิตฺตฺเต สงฺฆาติเสโส ๑
สเจ ตํ จปียมาณํ ปจฺมทินฺนเลเปน สทฺธิ นีรฺนฺตรเมว หุตฺวา
ติฏฺฐจฺติ ปจฺมเมว สงฺฆาติเสโส ๑ อุปฺจิกาโมจฺนตฺถํ อฏฺฐจฺจกฺล-
มตฺเตน อปฺปตฺตจฺจทฺนํ กตฺวา ฆิตฺตี ลิมฺปฺติ อนาปฺตฺติ ๑
อุปฺจิกาโมจฺนตฺถเมว เหฏฺฐา ปาสาณกฺุทฺทํ กตฺวา ตํ อลิมฺปิตฺวา
อุปฺริ ลิมฺปฺติ เลโป น ฆฏียฺติ นาม อนาปฺตฺติเยว ๑ อิฏฺฐก-
กฺุทฺทฺทฺติกา ย อิฏฺฐกาหิเยว วาตปाने จ ชฺฐมเนตฺตฺตานิ จ กโรติ
เลปฆฺฏเนเนว อาปฺตฺติ ๑ ปณฺณสาถํ ลิมฺปฺติ เลปฆฺฏิตฺเตเนว
อาปฺตฺติ ๑ ตตฺถ อาโลกตฺตฺถาย อฏฺฐจฺจกฺลมตฺตํ จเปตฺตฺวา ลิมฺปฺติ
เลโป น ฆฏียฺติ นาม อนาปฺตฺติเยว ๑ สเจ วาตปानํ
ลทฺธา เอตฺถ จเปสฺสสามิตฺติ กโรติ วาตปाने จปีเต เลปฆฺฏเนน
อาปฺตฺติ ๑ สเจ มตฺตฺติกา ย กฺุทฺทํ กโรติ ฉทฺทเลเปน สทฺธิ
ฆฏฺเณ อาปฺตฺติ ๑ เอโก เอกปีณฺทาวเสถํ กตฺวา จเปติ อญฺโฆ
๑. ลิมฺปนฺตฺสฺส.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๘๒

ตัม ทิสฺวา ทุกฺกั อิทฺนฺติ วตฺตสีเสฺน ลิมฺปติ อุกฺกนฺนํ
อนาปตฺติ ฯ

ภิกฺขุ กุฎฺฐิ กโรตฺติติ เหวมาทีนํ ฉตฺตีส จตฺตูกานํ
อาปตฺติเกททสฺสณฺตถํ วุตฺตานิ ฯ ตตฺถ สारมฺภาย ทุกฺกั
อปริกฺกมฺนาย ทุกฺกั ปมาณาติกฺกนฺตายนํ สงฺฆาติเสโส อเทสิต-
วตฺตูกาย สงฺฆาติเสโส เอเตถํ วเสน โอมิสฺสกาปตฺติโย
เวทิตฺตพฺพา ฯ อาปตฺติ ทฺวินนํ สงฺฆาติเสสานํ ทฺวินนํ ทุกฺกานนฺติ-
อาทิสฺส จ ทฺวีหิ สงฺฆาติเสเสหิ สทฺธิ ทฺวินนํ ทุกฺกานนฺติ-
อาทินา นเยน อตฺถโธ เวทิตฺตพฺโपो ฯ โส เจ วิปฺปกเต อากฺขณฺตีติ-
อาทิสฺส จ อโย อตฺถวินิจฺฉโย ฯ โสติ สฺมาทิสฺสวา ปกฺกนฺต-
ภิกฺขุ ฯ วิปฺปกเตติ อนิฏฺฐจิตฺเต กุฎฺฐิกมฺเม ฯ อณฺณสฺส วา ทาทพฺพาติ
อณฺณสฺส ปุคฺคสฺส วา สงฺฆสฺส วา จชิตฺวา ทาทพฺพา ฯ
ภินฺนิตฺวา วา ปฺน กาทพฺพาติ กิตฺตเกน ภินฺนา โหติ ฯ
สเจ ธมฺภา ภูมฺมียํ นิชาตา อุตฺตริตฺตพฺพา ฯ สเจ ปาสาณานํ
อฺปริ จปีตา อปฺเนตฺตพฺพา ฯ อิฏฺฐจกฺกิตฺตายนํ ยาว มงฺคฺลิกฺกจกฺกา
ตาว กุฑฺดพฺพา อปฺจินฺตพฺพา ฯ สงฺเขปฺโต ภูมฺมิมํ กตฺวา
วินาสิตา ภินฺนา โหติ ฯ ภูมฺมิตฺโต อฺปริ จตฺตรงฺกฺลสมฺตเตปฺปิ จิตฺเต
อภินฺนาว ฯ เสถํ สพฺพจตฺตูกเกสฺส ปากฺกเมว ฯ น เหตุถ อณฺณํ
กิลฺยจฺจ อตฺถิ ยํ ปาลี อนฺุสาเรเนว ทฺวิญญฺเยยฺยํ สฺยิยา ฯ
อตฺตนา วิปฺปกตฺนฺติ อาทิสฺส ปน อตฺตนา อารทฺธิ กุฎฺฐิ อตฺตนา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๘๓

ปริโยสาเปตฺติ มหามตฺติกาย วา อุตฺมตฺติกาย วา ยาย
กตปริโยสฺติทวํ ปาเปตฺกาโม โหติ ตาย อวสานปฺญํ เทนฺโต
ปริโยสาเปติ ฯ ปเรหิ ปริโยสาเปตฺติ อตฺตโน อตฺถาย ปเรหิ
ปริโยสาเปติ ฯ อตฺตนา วา หิ วิปฺปกตา โหตุ ปเรหิ วา
อุภเยหิ วา ตลฺลจ อตฺตโน อตฺถาย อตฺตนา วา ปริโยสาเปติ
ปเรหิ วา ปริโยสาเปติ อตฺตนา จ ปเรหิ จาติ ยฺคนทฺธํ
วา ปริโยสาเปติ สงฺฆาติเสโสเยวาทิ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ
กูรฺนุทฺธิยํ ปน วุตฺตํ เทว ตโย ภิกฺขุ เอกโต วสฺสํสมาติ
กโรนฺติ รกฺขติ ตาว อวิกตฺตตฺตา อนาปฺตติ อิทํ จานํ
ตว อิทํ มมาติ วิภชิตฺวา กโรนฺติ อาปฺตติ สามณฺโรวโร จ
ภิกฺขุ จ เอกโต กโรนฺติ ยาว อวิกตฺตา ตาว รกฺขติ ปุริมนเยน
วิภชิตฺวา กโรนฺติ ภิกฺขุสฺส อาปฺตฺติติ ฯ

อนาปฺตติ เลณฺติ อาทิสฺสุ เลณํ มหนตฺมปี กโรนฺตสฺส
อนาปฺตติ ฯ น เหตุถ เลโป ฆฎฺฐิตฺติ ฯ กุหฺมปี อิกฺกุกฺกุหํ
วา สฺลาคฺกุหํ วา ทารุคฺกุหํ วา ฐุมฺมิคฺกุหํ วา มหนตฺมปี
กโรนฺตสฺส อนาปฺตติ ฯ ตินฺนกุฎฺฐิกายติ สตฺตกุฎฺฐิกายติ ปาสาโท
ตินฺนปฺณจฺจทโน ตินฺนกุฎฺฐิกายติ วุจฺจติ ฯ อฏฺฐกถาสฺส ปน
กุฎฺฐจฺจิกเคหนฺติ จทนํ ทณฺฑเกหิ ชาลพนฺธํ กตฺวา ตินฺนเห
วา ปณฺณเหหิ วา ฉาตฺตกุฎฺฐิกาว วุตฺตาตฺตถ อนาปฺตติ ฯ
มหนตฺมปี ตินฺนจฺจทนเคหํ กาคฺตุ วฏฺฐติ ฯ อุลลิตฺตาทิภาโวเอว

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๘๔

หิ ภูฎิยา ลกขณั ๗ โส จ ฉทนเมว สนุชาย วุตุโตติ
เวทิตพโพ ๗ จงกมนสาถาย ตินปนณั ปรีปตติ อนุชานามิ
ภิกขเว โอกปเปตวา(๑) อุลลิตตาวลิตตัม กาคุนติ (๒)อาทีนึ เจตถ
สาธกานึ ๗ ตสฺมา อุกโตปกุขกั วา กุฎุพทุธี วา วภูฎั วา
จตุรสสุั วา ยั อิมั (๓) เอตสฺส เกหสฺส ฉาทนนุติ ฉทนสัเขเปน
กตัม โหติ ตสฺส ภิตฺติเลเปน สทุธี เลเป ฆฎุเท อาปตฺติ ๗
สเจ ปน อุลลิตตาวลิตตจฉทนสฺส เกหสฺส เลปรกขณตถัม อูปริ
ติณน ฉาทนุติ น เอตตาวตา ตินภุฎั นาม โหติ ๗ กั
ปนตถ อเทสิตวตถุกปมาณาติกุกมนปจฺจยว อนาปตฺติ อูทาทุ
सारมุกอปริกุกมนปจฺจยปีติ สพพตถาปี อนาปตฺติ ๗ ตถา หิ
ตาทิสั ภูฎั สนุชาย ปรีวเร วุตุตัม

ภิกขุ สญฺฉาจิกาย ภูฎั กโรติ
อเทสิตวตถุกั ปมาณาติกุกนตัม
सारมุกั อปริกุกมนั อนาปตฺติ
ปญฺหามเสสา กุสเลหิ จินฺติตาติ (๔)๗

ยั ปน อาปตฺติ การกานั ตินณั ทุกุกฎานนุติอาทิ
पालิยั วุตุตัม ตัม ยถาสมาธิญฺจาย อกรณปจฺจยา วุตุตัม ๗
อญฺยสฺสตุถายาติ ภูฎัลกขณปตฺตมปิ ภูฎั อญฺยสฺส อูปชฺฌายสฺส
วา อาจริยสฺส วา สงฺฆสฺส วา อตถาย กโรนุตสฺส

๑. สฺยา โอกุมเพตวา ๗ ๒. วิ. จุส. ๗/๖๗/๒๖ ๗ ๓. อิติ ๗
๔. วิ. ปรี. ๘/๑๓๐๒/๕๒๕ ๗

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๘๕

อนาปตฺติ ฯ ฆาสาการฺ จเปตฺวา สพฺพตฺถาติ อตฺตโน วสนตฺถาย
อการฺ จเปตฺวา อณฺณํ อุโปสธการฺ วา ชนฺดาฆริ วา
โกชนสาลา วา อคฺคิสาลา วา ภวิสฺสตีติ การฺติ สพฺพตฺถ
อนาปตฺติ ฯ สเจปีสฺส โหติ อุโปสธการณฺจ ภวิสฺสตี อหณฺจ
วสิสฺสามีติ ชนฺดาฆรณฺจ โภชนสาลา จ อคฺคิสาลา จ
ภวิสฺสตี อหณฺจ วสิสฺสามีติ การฺเตปี อาปตฺติเยว ฯ มหา-
ปจฺจริยํ ปน อนาปตฺตีติ วตฺวา อตฺตโน ฆาสาการตฺถาย
กโรนฺตสฺเสว อาปตฺตีติ วุตฺติ ฯ อนาปตฺตีติ อุมฺมตฺตกสฺส
อาทิกมฺมิกาทีนณฺจ อาพวกานํ ภิกฺขุณฺํ อนาปตฺติ ฯ

สมฺภูจานานาทีสุ ฯ นฺตสมฺภูจานํ กิริยา จ กิริยาภิรียา
จ ฯ อิํ หิ วตฺถุํ เทสาเปตฺวา ปมาณาติกฺกนฺตํ กโรโต
ภิรียโต สมฺภูจาทิ วตฺถุํ อเทสาเปตฺวา กโรโต กิริยาภิรียโต ฯ
โนสณฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

กฺฎีการสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺจิตา ฯ

เตน สมเขนาติ วิหารการสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ โกสมฺพิยฺนฺติ
เอวํนามเก นฺคเร ฯ โฆสิตารามฺติ โฆสิตสฺส อารามे ฯ
โฆสิตนามเกน กิรฺ เสฏฺจينا โส การฺโต ตสฺมา โฆสิตาราโมติ
วฺจจติ ฯ ฉนฺนสฺสาติ โปธิสฺตตฺถาเล อุปฺภูจากรฉนฺนสฺส ฯ วิหาร-
วตฺถุํ ฆนฺเต ชานาหีติ วิหารสฺส ปตฺติจฺจานภูจานํ ฆนฺเต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๘๖

ชานาหิ ๑ เอตุถ จ วิหาโรติ น สกทวิหาโร เอโก
อาวาโส ๑ เตเนวาห อยฺยสฺส วิหาริ การาเปสฺสามิติ ๑ เจติย-
รูกฺขนฺติ เอตุถ จิตฺกตฺตฺเถน เจติยิ ๑ ปุชารหานันฺ เทวภูจจา
นानเมตฺติ อธิวจัน ๑ เจติยนฺติ สมฺมตฺติ รูกฺขํ เจติयरูกฺขํ ๑
คามเนน ปุชิตํ คามสฺส วา ปุชิตนฺติ คามปุชิตํ ๑ เอส
นโยเสสฺสปเทสุ ๑ อปีเจตุถ ชนปโทติ เอกสฺส รณฺโณ รชฺเช
เอโก โกภูจจาโส ๑ รูกฺขนฺติ สกตรูกฺจ เวทิตพฺพํ ๑ สกท-
รูกฺขมฺปิ หิกทาจิ ตสฺส รูกฺขสฺส ปุชํ กโรติ ๑ เตน วุตฺตํ
รูกฺขปุชิตนฺติ ๑ เอกินฺทริยนฺติ กายินฺทริยิ สนฺชาย วทนฺติ ๑
ชีวสณฺณินฺติ สตฺตสณฺณิน ๑ มหุลลนฺติ สสฺสามิกภาเวน
ลํยาจิกกุฎฺติโต มหนฺตภาโว เอตสฺส อตฺถิติ มหุลลโก ๑ ยสฺมา
วา วตฺถุ เทสาเปตฺวา ปมาณาติกกเมนาปี กาคุ วฏฺฐติ ตสฺมา
ปมาณมหนฺตตฺตยาปี มหุลลโก ๑ ตํ มหุลลกํ ๑ ยสฺมา ปนสฺส
ตํ ปมาณมหนฺตํ สสฺสามิกตฺตาว ลพฺภติ ตสฺมา ตทตฺถ-
ทสฺสนตฺถํ มหุลลโก นาม วิหาโร สสฺสามิกโก วุจฺจติ
ปทภาชนํ วุตฺตํ ๑ เสลฺลํ สพฺพํ กุฎฺฐิกการสิทฺธาปเท วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพํ สทฺธิ สมฺภูจจานาทีหิ ๑ สสฺสามิกภาวมตฺตเมว หิ
เอตุถ กิริยโต สมฺภูจจานาภาโว ปมาณนียมาภาโว จ วิเสโส
ปมาณนียมาภาวา จ จตฺตูกฺกปริหานีติ ๑

วิหารการสิทฺธาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณนา หน้า ๘๗

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ภูฏสโทสสิกขาปทํ ฯ
ตตฺถ เวพฺพาเน กลนฺทกนิวาเปติ เวพฺพนนฺติ ตสฺส อุตฺตยานสฺส
นามํ ฯ ตํ กิร เวพฺพหิ จ ปริกฺขิตฺตํ อโหสิ อฏฺฐารสทฺตฺเถน
จ ปากาเรน โคปุรภูฏาลกยฺตฺตํ นีโลภาสํ มโนรมํ เตน
เวพฺพนนฺติ วุจฺจติ ฯ กลนฺทกานนฺเจตฺถ นีวาปี อทฺตฺส เตน
กลนฺทกนิวาเปติ วุจฺจติ ฯ ปุพฺเพ กิร อณฺตโร ราชา ตตฺถ
อุตฺตยานे กิพนฺตํ อากโต สฺรามเทน มตฺโต ทิวาเสยฺยํ สุปี ฯ
ปรีชโนปิสฺส สฺตฺโต ราชาคิ ปุพฺผลาทีหิ ปโลภียมาโน อิตฺโต
จิโตจ ปกฺกามิ ฯ อถ สฺราคนฺเชน อณฺตฺรสมา สฺสิรรุกฺขา
กณฺหสฺสโป นิกฺขมิตฺวา รัชโย อภิมุโข อากจฺจติ ฯ ตํ ทิสฺวา
รุกฺขเทวตา รัชโย ชีวิตํ ทมฺมิติ กापกเวเสน อากนฺตฺวา
กณฺณมุเล สทฺทมกาสิ ฯ ราชานิ ปฏฺิพฺพชฺฉมิ ฯ กณฺหสฺสโป
นิวตฺโต ฯ โส ตํ ทิสฺวา อิมาย กापกาย มม ชีวิตํ ทินฺนนฺติ
กาพกานํ ตตฺถ นีวาปี ปฏฺฐเปสิ อภยโฆสนนฺจ โฆสาเปสิ ฯ
ตสฺมา ตํ ตโต ปฏฺฐติ กลนฺทกนิวาปนฺติ สงฺขํ คตฺตํ ฯ
กลนฺทกาคิ หิ กापกานํ เอตํ นามํ ฯ ทพฺโพติ ตสฺส เถรสฺส
นามํ ฯ มลฺลปฺตฺโตติ มลฺลราชสฺส ปฺตฺโต ฯ ชาตียา สตฺตฺวสฺเสน
อรหตฺตํ สจฺฉิกตฺตฺนฺติ เถโร กิร สตฺตฺวสฺสโสว สํเวคํ ลภิตฺวา
ปพฺพชฺฉนฺโต บุรคฺเคยว อรหตฺตํ ปาปฺณีติ เวทิตพฺโพ ฯ ยงฺกิญฺจิ
สาวเกน ปตฺตพฺพํ สพฺพํ เตน อนุปตฺตฺนฺติ สาวเกน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๘๘

ปตตพพิ นาม ติสฺโส วิชฺชา จตฺสฺโส ปฏิสมภิทา ฉ
 อภิญญา นว โลกุตตรมมาติ อิทํ คุณชาตํ ตํ สพฺพิ
 เตน อนุปฺตตํ โหติ ฯ นตฺถิ จตฺส กิณฺจิ อุตฺตริกรณียนฺติ (๑)
 จตฺสฺ สจฺเจตฺสฺ จตฺหิ มคฺเคหิ โสฬสวิธสฺส กิจฺจตฺส กตตฺตา
 อิทานิสฺส กิณฺจิ อุตฺตริ กรณียํ นตฺถิ ฯ กตตฺส วา ปฏิจโยติ
 ตตฺสเสว กตตฺส วาฏณนฺมปี นตฺถิ โธตตฺส วิย วตฺถตฺส ปฏิโชนํ
 ปิฏฺจตฺส วิย คนฺธตฺส ปฏิปัสนํ ปุบฺบิตตฺส วิย จ ปุบฺบตฺส
 ปฏิปฺปณฺนตฺติ ฯ รโหคตฺสตาติ รหสิ คตตฺส ฯ ปฏิสฺสลิเนตฺสตาติ
 ตโต ตโต ปฏิกฺกมิตฺวา สลฺลิเนตฺส ฯ เอภิภาวํ คตตฺสตาติ วุตตํ
 โหติ ฯ

อถ โข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปฺตตตฺสฺส เอตทโหสิ
 ยนฺนุนาหํ สงฺฆสฺส เสนาสนนฺนจฺ ปญฺญาเปยฺยํ ภตฺตานิ จ
 อุกฺกทิสฺเสยฺยนฺติ เถโร กิร อตฺตโน กตฺกิจฺจภาวํ ทิสฺวา อหํ
 อิมํ อนุตฺติมสฺสริริ ฐาเรมิ ตถจ โข วาตมฺมุเข จิตฺปทีโป วิย
 อนิจฺจตามฺมุเข จิตํ นจิริสฺเสว นิพฺพายนฺธมฺมํ ยาว น
 นิพฺพายติ ตาว ก็ นฺุโข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กเรยฺยนฺติ
 จินฺเตนฺโต อิติ ปฏิสฺสณฺจิกฺขติ ติโรรฺภูเจสฺส พหุ กุลปฺตตฺตา
 ภควนฺตํ อทิสฺวาว ปพฺพชนฺติ เต ภควนฺตํ ปสฺสสิสฺสาม เจว
 วนทิสฺสาม จาติ ทูรโตปี อากจฺฉนฺติ ตตฺร เยสํ เสนาสนํ
 นปฺโปหติ เต สิตาปญฺญเกปิ เสยฺยํ กปฺเปนฺติ ปโหมิ โข
 # ๑. ปาลิยํ อุตฺตริ กรณียนฺติ ปททฺวยํ ลิจิตํ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๘๕

ปนาหิ อตุตโน อานุภาเวน เตสํ พหุกุลปุตฺตานํ อิจฺฉาวเสน
ปาสาทวิหารอหฺตมโยคาทีนํ สมณฺจปีจกตุตฺตณฺณานิ เสนาสนานํ
นินฺมมฺนิตฺตฺวา ทาตุํ ปุณฺทิวเส เจตฺตฺถ เอกจฺเจ อตีวีย กิลนฺตฺรฺปา
โหนฺตฺติ เต การเวน ภิกฺขุณฺํ ปุรฺโต จตฺวา ภตฺตฺตานีปี น
อุทฺทิสฺสาเปนฺตฺติ อหํ โข ปเนเตสํ ภตฺตฺตานีปี อุทฺทิสฺสํ ปุโหมมิตฺติ ฯ
อิตฺติ ปฏฺฐิสฺสจฺจิกฺขนฺตฺตฺส อถโข อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปุตฺตฺส
เอตทโหสิ ынฺนุณฺนาหํ สงฺฆสฺส เสนาสนณฺจ ปณฺญาเปยฺย
ภตฺตฺตานี จ อุทฺทิสฺเสยฺยนฺตฺติ ฯ นนฺ จ อิมานิ เทว จานานิ
ภตฺตฺสารามตาทิมนฺยตฺตฺส ยุตฺตานี อยณฺจ ชีณาสโว
นินฺปฺปณฺจาราโม อิมสฺส กสฺมา อิมานิ ปฏฺฐิภฺสฺสฺติ ฯ ปุพฺพ-
ปฏฺฐจฺนาย โจอิตฺตฺตฺตา ฯ สพฺพพฺพุทฺธานํ กิร อิมํ จานนฺตฺรํ
ปตฺตฺตา สาวกา โหนฺตฺติเยว ฯ อยณฺจ ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล อณฺวตฺตรสฺมี กุเล ปจฺฉาชาโต อิมํ จานนฺตฺรํ ปตฺตฺส
ภิกฺขุโน อานุภาวํ ทิสฺวา อญฺจสภฺจฺฉิยา ภิกฺขุสฺตสฺสสฺเสหิ
สทฺธี ภควนฺตํ สตฺต ทิวสานิ นินฺนฺเตตฺตฺวา มหาทานํ ทตฺวา
ปาทมฺULE นินฺปตฺตฺวา อนาคเต ตฺมฺมหาทิสฺสสฺส พุทฺธสฺส
อุปฺปนฺนกาเลอ อหฺมปี อิตฺถนฺนาโม ตฺมฺหากํ สาวโก วีย
เสนาสนปณฺญาปโก จ ภตฺตฺตฺตฺเทสโก จ อสฺสนฺตฺติ ปฏฺฐจฺนํ
อกาสิ ฯ ภควา อนาคตฺสฺถาณํ เปเสตฺตฺวา อทฺทส ฯ ทิสฺวา
จ อโธ กปฺปสฺตสฺสสฺสสฺส อจฺเจน โคตโม นาม พุทฺโธ
อุปฺปชฺชิสฺสฺสฺติ ตทา ตฺวํ ทพฺโพ นาม มลฺลปุตฺโต หุตฺวา ชาตฺติยา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐

สตตวสุโส นิกขมม ปพพชิตฺวา อรหตฺตํ สจฺฉิกิริสฺสตี อิมญจ
จानนฺตรํ ลจฺฉสฺตี พุยาภาสิ ฯ โส ตโต ปฏฺติ ทานสฺสึถาทีนํ
ปฺรยมาโน เทวมนุสฺสสฺมปฺตฺตี อนฺุภวิตฺวา อมฺหากํ ภควโต
กาเล เตน ภควตา พุยาภตฺตทิสฺเมว อรหตฺตํ สจฺฉากาสิ ฯ
อถสฺส รโหคตสฺส กิ นฺุโข อหํ สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจ
กเรยฺยนฺติ จินฺตยโต ตาย ปุพฺพปฏฺจนาย โจทิตฺตฺตา อิมานํ
เทว จานานํ ปฏฺธิกฺสูติ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ อหํ โข อนิสฺสโร
อตุตฺถนํ สตุตฺถารา สทฺธิ เอภฺภูจฺจเน วสามิ สเจ มํ ภควา
อนฺุชานิสฺสตี อิมานํ เทว จานานํ สฺมาทียิสฺสามิตี ภควโต
สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโฆ อายสฺมา ทพฺโพ
มลฺลปฺตฺโต ฯเปฯ ภตฺตฺตานํ จ อุทฺทิสฺสฺสนฺติ ฯ อถ นํ ภควา
สาธฺฐ สาธฺฐ ทพฺพาทิ สฺมปฺหํสฺสิตฺวา ยสฺมา อรหติ เอวฺรูโป
อคฺคิตฺมณฺปริพาหิโร ภิกฺขุ อิมานํ เทว จานานํ วิจาเรตุ
ตสฺมา เตนหิ ตฺวํ ทพฺพ สงฺฆสฺส เสนาสนนฺจ ปญฺญาเปหิ
ภตฺตฺตานํ จ อุทฺทิสฺสาหิตี อาห ฯ

ภควโต ปจฺจสฺสฺสตีตี ภควโต วจฺนํ ปฏฺธิสฺสฺสตี อภิมฺโข
อสฺสฺสตี ฯ สฺมปฏฺธิจฺฉีตี วุตฺตํ โหติ ฯ ปจฺมํ ทพฺโพ ยาจิตฺทพฺโพติ
กสฺมา ภควา ยาจาเปตี ฯ ครหโมจฺจนตฺถํ ฯ ปสฺสตี หิ ภควา
อนาคเต ทพฺพสฺส อิมํ จานํ นิสฺสาย เมตฺตยภฺภูมฺชกานํ วเสน
มหาอุปฺททฺทว อฺปฺปชฺชิสฺสตี ตตฺถ เกจิ ครหิสฺสฺสนฺติ อຍ
ตุณฺหิภฺภูโต อตฺตโน กมฺมํ อถตฺวา กสฺมา อีทิสฺสํ จานํ วิจาเรตีตี

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๕๑

ตโต อญฺเฐ วกฺขนฺติ โโก อิมฺสฺส โทโส เอโส เตเหว ยาจิตฺวา
 จปีโตติ เอวํ ครหโต มุจฺจิสฺสตีติ ฯ เอวํ ครหโมจฺนตฺถํ
 ยาจาเปตฺวาปี ปฺน ยสฺมา อสมฺมเต ภิกฺขุสฺมี สงฺฆมชฺเฌ กิณฺจ
 ิ กถิยมาเน ชิยฺยนธฺมโม อุปฺปชฺชติ อຍံ กสฺมา สงฺฆมชฺเฌ
 อฺจฺจาตทฺทํ กโรติ อิศฺสรียํ ทสฺเสตีติ สมฺมเต ปน กถฺเนเต
 มา อายสฺมนฺโต กิณฺจ อวฺจฺจตฺถ สมฺมโต อຍံ กถฺตฺถ ยถาสฺขนฺติ
 วัตฺตารโ ภวฺนฺติ อสมฺมตฺถจ อภฺวเตน อพฺภาจิกฺขนฺตสฺส
 ลหฺกปาตฺติ โหติ ทฺถกฺกมฺมตฺตฺตา สมฺมตํ ปน อพฺภาจิกฺขโต
 ครงฺคฺตรา ปาจิตฺตฺติยาปฺตฺติ โหติ อถ สมฺมโต ภิกฺขุ อปาตฺตฺติยา
 ครงฺกภาเวน เวรฺกเหปี ทฺถปฺปทฺธฺลียตโร โหติ ตสฺมา ตํ
 อายสฺมนฺตํ สมฺมณฺนาเปตฺถ พฺยตฺเตน ภิกฺขุณาติ อาทิมานํ กิ
 ปน เทว สมฺมตฺติโย เอกสฺส ทาตุํ วัณฺณนฺตีติ ฯ น เภวํ
 เทว สจฺจ ปโหติ เทรสาปี ทาตุํ วัณฺณนฺติ ฯ อปฺปโหนฺตํ
 ปน เอกาปี ทฺวินฺนํ วา ติณฺณํ วา ทาตุํ น วัณฺณนฺตีติ ฯ
 สภากานนฺติ คฺคณฺสภากานํ น มิตฺตสฺนถฺวสภากานํ ฯ เตเนวาท
 ยเ เต ภิกฺขุ สุตฺตฺตฺนฺติกา เตสํ เอกชฺฌนฺตฺติอาที ฯ ยาวตฺติกา หิ
 สุตฺตฺตฺนฺติกา โหนฺติ เต อฺจฺจจินฺตฺวา เอกโต เตสํ อนุรูปเมว
 เสนาสนํ ปญฺญาเปติ เอวํ เสสานํ ฯ กายทพฺพฺหีพฺพฺพฺลาติ กายสฺส
 ทพฺพฺพฺภาวกรณพฺพฺพฺลา กายโปสนพฺพฺพฺลาติ อตฺถโล ฯ อิมายปีเม
 อายสฺมนฺโต รติยาติ อิมาย สคฺคฺมคฺคฺสฺส ตฺริจฺฉานภฺวตฺตา
 ตฺริจฺฉานกถาย รติยา ฯ อฺจฺจิสฺสนฺตีติ วิหริสฺสนฺตีติ ฯ เตโซ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒

ธาตุ์ สมาปชชิตฺวา เตเนวา โลเกนาติ เตโชกสิณจตุตฺถชฌานัน
 สมาปชชิตฺวา วุฏฺฐาย อภิญญาณาณน อังคฺลิตฺชชฺฉนํ อธิฏฺฐาย
 เตเนว เตโชธาตฺตสมาปตฺติยา ชนิตฺเตน อังคฺลิตฺชชลาโลเกนาติ
 อตฺตโล ๑ อัย ปน เถรสฺส อานูภาโว น จิรสฺเสว สกถชมฺพุทฺธิเป
 ปากโฏ อโหสิ ๑ ตํ สุตฺวา อิทฺธิปาฎิหาริยํ ทฏฺฐกามา
 อากมฺมีสุ ๑ อปีสฺสุ ภิกฺขุ สลฺยจิจฺจ วิกาเล อากจฺฉนฺติ ๑ เต
 สลฺยจิจฺจ ทูเร อปฺทิสนฺตีติ ชานนฺตาว ทูเร อปฺทิสนฺติ ๑
 กถํ ๑ อมฺหากํ อาวุโส ทพฺพ คิขฺฉณฺฏเฐติ อิมินา นเยน ๑
 อังคฺลิตฺยา ชลมานาย ปฺรโต ปฺรโต กจฺฉนฺตีติ สเจ เอโก ภิกฺขุ
 โหติ สยเมว กจฺฉนฺติ สเจ พหุ โหนฺติ พหุ อตฺตภาเว นิมฺมินาติ
 สพฺเพ อตฺตนา สทิสฺเสอว ๑ เสนาสนํ ปญฺญาเปติ อัย มลฺโยจติ
 อาทิสฺส ปน เถเร อัย มลฺโยจติ วทนฺเต นิมฺมิตาปี อตฺตโน
 อตฺตโน คตฺถุจฺฉานน อัย มลฺโยจติ วทนฺติ ๑ เอวํ สพฺพปฺเทสุ ๑
 อัย หิ นิมฺมิตานํ ชมฺมตา

เอกสฺมี ภาสฺมานสฺมี สพฺเพ ภาสฺนฺติ นิมฺมิตา

เอกสฺมี ตฺถุหิมาสีเน สพฺเพ ตฺถุหิ ภาวฺนฺติ เตติ ๑

ยสฺมี ปน วิหาเร มลฺยปฺปิจาทีนิน น ปฺริปฺุเรนฺติ อตฺตโน
 อานูภาเวน ปฺุเรติ เตน นิมฺมิตานํ อวตฺตํ วจัน น โหติ ๑
 เสนาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ปฺนเทว เวพฺุวนํ ปจฺจาคจฺฉนฺตีติ เตหิ
 สทฺฐี ชนปฺทกถํ กเถนฺโต น นิสฺสีทติ อตฺตโน วสนฺภูจฺฉานเมว
 ปจฺจาคจฺฉนฺติ ๑ เมตฺตติยภุมฺมชกาติ เมตฺตติโย เจว ภุมฺมชโก จ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๕๑

ฉพฺพคฺคิยานํ อคฺคปฺริสา เอเต ๑ ลามกานิ จ ภคฺตานิตีเสนาสนานิ
ดาว นวกานํ ลามกานิ ปาปฺณนฺตีติ อนจฺฉริยเมตํ ๑ ภคฺตานิ
ปน สลากาโย ปจฺฉิยํ วา จีวรโภเก วา ปกฺขิปีตฺวา
อาโลเลตฺวา เอกเมกํ อุทฺธิตฺวา ปญฺญาเปนฺติ ๑ ตานิปี เนสํ
มนุทฺตฺวาตาย ลามกานิ สพฺพปจฺฉิมาเนว ปาปฺณนฺติ ๑ ยมฺปิ
เอกจาริกภคฺตํ เอกวาริกภคฺตฺนฺนาม ปณฺธิตฺตํ สโมธานตฺวา
เถรโต ยาว นวกา คาหาเปตฺตํ ๑ ตมฺปิ เอเตสํ ปตฺตทิวเส
ลามกํ วา โหติ เอเต วา ทิสฺวาว ปณฺธิตํ อทฺตฺวา ลามกเมว
เทนฺติ ๑ อภิสงฺขาริกนฺติ นานาสมฺภาเรหิ อภิสงฺขริตฺวา กตํ
สุสขชตํ สฺสมปาทิตนฺติ อตฺโถ ๑ กณฺชาชนฺติ สกฺณทกภคฺตํ ๑
พิลฺงคฺคฺตฺยนฺติ กณฺชิกคฺคฺตฺยํ ๑ กลฺยาณภคฺตฺโกติ กลฺยาณํ สุนฺทรํ
อติวिय ปณฺธิตํ ภคฺตมฺสฺสาติ กลฺยาณภคฺตฺโก ๑ ปณฺธิตฺตายภคฺตฺตา
ภคฺตฺเตเนว ปญฺญาโต ๑ จตฺตฺกภคฺตํ เทตฺติติ จตฺตฺวาริ ภคฺตฺตานิ
เทติ ๑ ตทฺธิตฺตวโหาเรน ปน จตฺตฺกภคฺตฺนฺติ วุคฺตํ ๑ อุปฺตฺติญฺจิตฺวา
ปรีวิสตีติ สพฺพกมฺมนฺเต วิสุสฺสเชตฺวา มหนฺตํ ปุชฺชาสกฺการํ
ภคฺตฺวา สมิเป จตฺวา ปรีวิสตี ๑ โอทเนน ปุจฺฉนฺตีติ โอทนฺหตฺถา
อุปฺสงฺกมิตฺวา ก็ ภนฺเต โอทนํ เทมาติ ปุจฺฉนฺติ ๑ เอว
ภคฺตฺตฺเถยว ภคฺตฺตฺจณํ โหติ ๑ เอส นโย สฺวาปาทิสฺสุ ๑ สฺวาตฺนยาติ
เสว ภโว ภคฺตฺตฺปรีโกโล สฺวาตฺโน ๑ ตสฺสตฺตฺถาย สฺวาตฺนยา ๑
เสว ภคฺตฺตฺพฺพสฺส ภคฺตฺตฺปรีโกคฺตฺตฺถายาติ วุคฺตํ โหติ ๑ อุทฺธิญฺจํ
โหตีติ ปาเปตฺวา ทินฺนํ โหติ ๑ เมตฺตฺยภุมฺมชกานํ โข คหปตีติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๔

อิทํ เถโร อสมนฺนาหริตฺวา อห ๑ เอวํ พลวตี หิ เตสํ
มนฺทปฺปญฺจตา ยํ สติเวปฺพลตฺตปฺปตฺตทานมฺปิ อสมนฺนาหาโร
โหติ ๑ เย เซติ เอตฺถ เซติ ทาสี อาลปติ ๑ หีโย โข
อาวุโส อมฺหากนฺติ รตฺตี สมฺมมฺนตฺยมาณา อตีตํ ทิวสภาคํ
สนฺธาย หีโยติ วทนฺติ ๑ น จิตฺตฺรฺปนฺติ น จิตฺตฺานูรูปํ ๑
ยถา ปุพฺเพ ยตฺตํ อิจฺฉนฺติ ตตฺตํ สฺปนฺติ น เอวํ
สุปฺปีสุ ๑ อปฺปกเมว สฺปฺปีสุติ วุตฺตํ โหติ ๑ พหฺรามโกฏฺฐเกติ
เวพฺพนวiharสฺส พหิทฺวารโกฏฺฐเก ๑ ปตฺตกฺขนฺธาติ ปตฺตกฺขนฺธา
ขนฺธภูจิกํ นามเตว นิสินฺนา ๑ ปชฺฌายนฺตาติ ปชฺฌายนฺตา ๑
ยโต นีวาทํ ตโต ปวตฺนฺติ ยตฺถ นีวาทํ อปฺปโกปี วาโต
นตฺถิ ตตฺถ มหาวาโต อฏฺฐจิตฺติ อตฺถ ๑ อุกํ มณฺเณ
อาทิตฺตฺนฺติ อุกํ วย อาทิตฺตํ ๑ สรสิ ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ
กตฺตาติ ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ กตฺวา สรสิ ๑ อถวา สรสิ
ตฺวํ ทพฺพ เอวรูปํ ยถายํ ภิกฺขุณี อห กตฺตาวาสี
เอวรูปํ ยถายํ ภิกฺขุณี อหฺวาติ เอวํ โยเซตฺวา เจตฺถ อตฺถ
ทฏฺฐพฺโพ ๑ เย ปน กตฺวาติ ปจฺนฺติ เตสํ อชฺชกเมว (๑) ๑
ยถา มํ ภนฺเต ภควา ชานาตีติ เถโร ก็ ทสฺเสสิ ๑ ภควา
ภนฺเต สพฺพพญฺญ อหฺนฺจ จีณาสโว นตฺถิ มยฺหํ วตฺถ
๑. กตฺตาติ ปเท ตฺปจฺโย ยถา นานิกานามิ... สลฺยจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา
สทฺทสฺสเถปี วากฺยการํ ปทํ กตฺตาติ วุจฺติ.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๕

กามปฏิเสวณา ตํ มํ ภควา ชานาติ ตตฺรหํ ก็ วกฺขามิ
ยถา มํ ภควา ชานาติ ตเถวหํ ทฏฺฐพฺโพติ ฯ น โข
ทพฺพ ทพฺพา เอวํ นิพฺเพเจนฺตฺติ เอตฺถ น โข ทพฺพ
ทพฺพา ปณฺหิตา ยถา ตวํ ปรปฺจเจเนน นิพฺเพเจสฺสิ เอวํ
นิพฺเพเจนฺติ อปฺิจ โข ยเทว สามํ ฌาตํ เตน นิพฺเพเจนฺตฺติ
เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ สเจ ตยา กตฺนฺติ อิมินา ก็ ทสฺเสติ ฯ
น हि สกฺกา ปริสฺทพฺพเลน วา ปกฺขุปรตฺถมฺเภเนน วา อการโก
การโก กาคฺตุ การโก วา อการโก กาคฺตุ ตสฺมา ยํ สยํ กตฺ
วา อกตฺ วา ตเทว วตฺตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ กสฺมา
ปน ภควา ชานนฺโตปิ อหํ ชานามิ จินฺนสโว ตวํ
นคฺติ ตฺยหํ โทโส อยํ ภิกฺขุณี มุสาวาทินฺติ นาโวจาทิ ฯ
ปรานฺนุทยตฺยา ฯ สเจ हि ภควา ยํ ยํ ชานาติ ตํ ตํ
วเทยฺย อณฺเณน ปาราชิกํ อาปนฺเนน ปุณฺณเจเนน อหํ ชานามิ
ตวํ ปาราชิโกติ วตฺตพฺพํ ภเวยฺย ตโต โส ปุคฺคโล อยํ
ปุพฺเพ ทพฺพํ มลฺลปรตฺตํ สฺทฺธํ กตฺวา อิทานิ มํ อสฺทฺธํ
กโรติ กสฺส ทานิ ก็ วทามิ ยตฺร สตฺถาปี สาวเกส
ณฺนทาคตฺตี คจฺจุตฺติ กฺโตะ อิมสฺส สพฺพณฺณภาโวติ อาฆาตํ
พฺนฺธิตฺวา อปายฺโปโก ภเวยฺย ฯ ตสฺมา ภควา อิมาย
ปรานฺนุทยตฺยา ชานนฺโตปิ นาโวจ ฯ กิณฺจิ กิยฺโย อูปวาทปริ-
วชฺชนโต นาโวจ ฯ ยทิ हि ภควา เอวํ วเทยฺย เอวํ อูปวาโท

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๖

ภเวยฺย ทพฺพสฺส มลฺลปฺตฺตสฺส วุฏฺฏจฺานนฺนาม ภาริยฺย สมฺมา-
 สมฺพุทฺธํ ปน สกฺขี ลภิตฺวา วุฏฺฏจิตฺติ ฯ อิทฺถจ วุฏฺฏจฺานลภฺขณฺ์
 ° มลฺลยฺมามา พุทฺธกาเลปิ สกฺขินา สุทฺธิ วา อสุทฺธิ วา
 โหติ มยฺย ชานาม อยฺย ปุคฺคโล อสุทฺโธติ เอวํ ปาปภิกฺขุ
 ลชฺชิมฺปิ วินาสฺยยุนฺติ ฯ อปิจ อนาคเตปิ ภิกฺขุ โอตฺถิณฺเณ
 วตฺตฺสุมี โจเทตฺวา สารตฺวา สเจ ตยา กตฺถ กตฺถนฺติ
 วเทหิตฺติ ลชฺชชฺนํ ปฏฺิณฺณํ คเหตฺวา กมฺมํ กริสฺสนฺตีติ วินยลภฺขณฺเณ
 ตนฺตี จเปนฺโต อหํ ชานามิตฺติ อวตฺวา สเจ ตยา กตฺถ
 กตฺถนฺติ วเทหิตฺติ อหา ฯ นาภิชานามิ สฺปิณฺนฺเตนปิ เมถุนํ ฌมฺมํ
 ปฏฺิเสวิตาติ สฺปิณฺนฺเตนปิ เมถุนํ ฌมฺมํ นาภิชานามิ ฯ น
 ปฏฺิเสวิตา อหนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ อถวา ปฏฺิเสวิตา หุตฺวา
 สฺปิณฺนฺเตนปิ เมถุนํ ฌมฺมํ น ชานามิตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เย
 ปน ปฏฺิเสวิตฺวาติ ปจฺนฺติ เตสํ อุชฺชกเมว (๑) ฯ ปเถว ชาคโรติ
 ชาครนฺโต ปนปจฺมฺเยว น ชานามิตฺติ ฯ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺตฺติยํ
 ภิกฺขุณี นาสถาติ ยสฺมา ทพฺพสฺส จ อิมิสฺสา จ วจฺนํ
 น ฆณฺฺติ ตสฺมา เมตฺตฺติยํ ภิกฺขุณี นาสถาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
 ตตฺถ ติสฺโส นาสนา ลิงฺคนาสนา ลิวาสนาสนา ทณฺฺทกมฺม-
 นาสนาติ ฯ ตาสฺว ทฺวสโก นาสตพฺโพติ อยฺย ลิงฺคนาสนา ฯ
 อาปตฺตฺติยา อทสฺสเน วา อปฏฺิกมฺเม วา ปาปีกาย ทิฏฺฐิยา
 # ๑. ปฏฺิเสวิตาติ ปเทปิ ตฺปจฺโย.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๕๘

อปฺภินิสฺสกุเค วา อุกฺเขปณียกมฺมํ กโรนฺติ อัยํ สํวาสนาสนา ฯ
จร ปิเร วินสฺสาติ ทณฺทกมฺมํ กโรนฺติ อัยํ ทณฺทกมฺม-
นาสนา ฯ อิธ ปน ลิงฺคนาสนํ สนฺธายาห เมตฺติยํ ภิกฺขุณฺี
นาเสถาติ ฯ อิเม จ ภิกฺขุ อนุยฺยชฺธาติ อิมินา อิมํ ทีเปติ
อัยํ ภิกฺขุณฺี อตฺตโน ฆมฺมตาย อการิกา อทฺธา อญฺเฐหิ
อฺยโยชิตา ตสฺมา เยหิ อฺยโยชิตา อิเม ภิกฺขุ อนุยฺยชฺช กเวสถ
ชานาถาติ ฯ กิ ปน ภควตา เมตฺติยา ภิกฺขุณฺี ปฏฺิณฺเวย
นาสีตา อปฏฺิณฺเวย นาสีตาติ ฯ กิลฺเจตฺถ ยทิ ตาว ปฏฺิณฺเวย
นาสีตา เถโร การโก โหติ อถ อปฏฺิณฺเวย เถโร อการโก
โหติ นินฺโทโส ฯ ภาตฺยราชกาเลปิ มหาวิหารวาสินฺนจ
อภยคิริวาสินฺนจ เถรานํ อิมสฺมีเยว วาเท วิวาโท อโหสิ ฯ
อภยคิริวาสิโนปิ อตฺตโน สุตฺตํ วตฺวา ตุมฺหากํ วาเท เถโร
การโก โหตีติ วทนฺติ ฯ มหาวิหารวาสิโนปิ อตฺตโน สุตฺตํ
วตฺวา ตุมฺหากํ วาเท เถโร การโก โหตีติ วทนฺติ ฯ
ปญฺโห น จิขฺชติ ฯ ราชา สุตฺวา เถเร สนฺนิปาตาเปตฺวา
ทิมการายนํ นาม พุราหุณฺชาตฺติยํ อมจฺจํ เถรานํ กถํ
สุณฺาหิตี อาณาเปสิ ฯ อมจฺจโ จิร ปญฺฑิตฺ ภาสฺนตฺร-
กฺสโล ฯ โส อาห วทนฺตุ ภนฺเต เถรา สุตฺตนฺติ ฯ ตโต
อภยคิริตฺเถรา อตฺตโน สุตฺตํ วทีสุ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺติย
ภิกฺขุณฺี สกาย ปฏฺิณฺเวย นาเสถาติ ฯ อมจฺจโ ภนฺเต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๘

คฺมุหํ กวเท เถโร การโก โหติ สโทโสติ อห ๑
มหาวิหารวาสโนปี อตฺตโน สุตฺตํ วทีสุ เตนหิ ภิกฺขเว เมตฺติยํ
ภิกฺขุณี นาสถาติ ๑ อมฺจฺโจ ฆนฺเต คฺมุหํ กวเท เถโร
อการโก โหติ นิทฺโทโสติ อห ๑ กิมฺปนฺตถ ยุตฺตํ ยํ ปจฺฉา
วุตฺตํ วิจาริตํ เหนฺ อฏฺฐกถาจรียะหิ ๑ ภิกฺขุ ภิกฺขุ อมฺลเกน
อนฺติมวตฺตนา อนฺนุทฺธเสติ สงฺฆาติเสโส ภิกฺขุณี อนฺนุทฺธเสติ
ทุกฺกมฺ ๑ กุรฺนฺทียํ ปน มฺสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ๑
ตฺตรายํ วิจาร์ณา ๑ ปุริมนเย ตาว อนฺนุทฺธสนาธิปฺปายตฺตา
ทุกฺกมฺเมว ยุชฺชติ ๑ ยถา สติปิ มฺสาวาเท ภิกฺขุโน ภิกฺขุสฺมี
สงฺฆาติเสโส สติปิ จ มฺสาวาเท อสุทฺธํ สุทฺธทิกฺกฺจโน
อโกโสธาธิปฺปายเณ วทนฺตสฺส โอมสวาเทเนว ปาจิตฺติยํ น
สมฺปชานมฺสาวาเทเน เอวํ อิธาปิ อนฺนุทฺธสนาธิปฺปายตฺตา
สมฺปชานมฺสาวาเท ปาจิตฺติยํ น ยุชฺชติ ทุกฺกมฺเมว ยุตฺตํ ๑
ปจฺฉิมฺนเยปิ มฺสาวาทตฺตา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชติ ๑ วจนฺป-
ปมาณโต หิ อนฺนุทฺธสนาธิปฺปายเณ ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุสฺมี
สงฺฆาติเสโส อโกโสธาธิปฺปายสฺส มฺสาวาเท ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุสฺมี
สงฺฆาติเสโส อโกโสธาธิปฺปายสฺส จ โอมสวาเท ภิกฺขุสฺส
ปน ภิกฺขุณฺิยา ทุกฺกมฺนฺติ วจนํ นตฺถิ สมฺปชานมฺสาวาเท
ปาจิตฺติยนฺติ วจนมตฺถิ ตสฺมา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชติ ๑ ตฺตร
ปน อิทํ อุปฺปริกฺขิตพฺพํ ๑ อนฺนุทฺธสนาธิปฺปายเ อสติ ปาจิตฺติยํ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๕๕

ตสฺมี สติ เกน ภวิตพฺพนฺติ ฯ ตตฺร ยสฺมา มุสา ภณฺนตฺสฺส
 ปาจิตฺตียะ สิทฺธีปี อมฺลเกน สงฺฆาติเสเสน อนฺุทฺธฺสเน วิส
 ุปาจิตฺตียํ วุตฺตํ ตสฺมา อนฺุทฺธฺสนาธิปฺปาเย สติ สมฺปฺชาน-
 มุสาวาทะ ปาจิตฺตียสฺส โอกาโส น ทิสฺสติ น จ สกฺกา
 อนฺุทฺธฺเสนตฺสฺส อนาปตฺติยา ภวิตฺนฺติ ปฺริมนโยเวตฺถ ปฺริสฺสุทฺธโร
 ขายติ ฯ ตถา ภิกฺขุณี ภิกฺขุณี อมฺลเกน อนฺุติมวตฺถุณา อนฺุทฺธฺเสติ
 สงฺฆาติเสโส ภิกฺขข อนฺุทฺธฺเสติ ทุกฺกมฺ ุ ตตฺร สงฺฆาติเสโส
 วุจฺจานคามิ ทุกฺกมฺ เทสนาคามิ เอเตหิ นาสนา นตฺถิ ฯ
 ยฺปี สา ภควโต ปฺรโต จตฺวา มุสา อภณฺนิ เตนฺสฺสา
 สมฺปฺชานมุสาวาทะ ปาจิตฺตียํ อิมินาปี นาสนา นตฺถิ ฯ
 ยสฺมา ปน สา ปกตฺติยาว ทฺสฺสีลา ปาปภิกฺขุณี อิทานิ จ
 สยเมว ทฺสฺสีลมฺหิตี วทติ ตสฺมา น ภควา อสฺสุทฺธตฺตาเยว
 นาสาเปสิ ฯ อถโข เมตฺตฺติยภุมฺมชกาติ เอว เมตฺตฺติยํ ภิกฺขุณี
 นาสถ อิมะ จ ภิกฺขุ อนฺุยฺยชฺธาติ วตฺวา อฺุจฺจาयाสนา
 วิหาริ ปวิญฺเจ ภควติ เตหิ ภิกฺขุหิ เทถ ทานิ อิมิสฺสา
 เสตกานีติ นาสฺยมานํ ตํ ภิกฺขุณี ทิสฺวา เต ภิกฺขุ ตํ
 โมเจตฺกามตฺตาย อตฺตโน อปฺราธํ อาวิกฺรีสุ ฯ เอตมตฺถํ ทสเสตฺถุ
 อถโข เมตฺตฺติยภุมฺมชกาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ

ทฺฐโ จ โทโสติ ทฺฐิโต เจว ทฺฐโก จ ฯ อฺุปฺปนเน
 หิ โทเส ปฺกฺคโล เตน โทเสน ทฺฐิโต โหติ ปกตฺติภาวํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๐๐

ชหาปีโต ตสฺมา ทฺวฺจฺจติ วุจฺจติ ฯ ปรณฺจ ทฺวฺเสติ วินาเสติ
ตสฺมา โทโสติ วุจฺจติ ฯ อิติ ทฺวฺจฺจ โทโสติ เอกสฺเสเวตํ
ปฺกฺกคลสฺส อาการนาคฺเตน นิตฺสฺสนํ ฯ เตน วุจฺจติ ทฺวฺจฺจ
โทโสติ ทฺวฺสโต เจว ทฺวฺสโก จาติ ฯ ตตฺถ สทฺททลฺกขณํ
ปริเยสิตพฺพํ ฯ ยสฺมา ปน โส ทฺวฺจฺจ โทโสติ สงฺขํ คโต
ปฏฺิฆสมงฺกิปฺกฺกโล กุปีตาทิภาเว จิตฺว โหติ เตนสฺส
ปทฺภาชเน กุปีโตติ อาทิ วุจฺจติ ฯ ตตฺถ กุปีโตติ กุปฺปภาวํ ปกฺติโต
จวนภาวํ ปตฺโตติ ฯ อนตฺตมโนติ น สกมโน อตฺตโน วเส
อภฺจิตฺจิตฺโต ฯ อปฺิจ ปิตฺิสฺุเขหิ น อตฺตมโน นิปตฺจิตฺโตติ
อนตฺตมโน ฯ อนนฺริทฺุโรติ น สฺุชิตฺ น วา ปสาทิตฺติ
อนนฺริทฺุโร ฯ ปฏฺิฆเนน อาหตํ จิตฺตมสฺสาติ อาหตฺจิตฺโต ฯ
จิตฺตตฺถทฺุชภาวจิตฺตตฺถจวรสฺงฺขาตํ ปฏฺิฆนํ ชิตฺตมสฺสาติ ชิตฺชาโต ฯ
อปฺปตีโตติ นปฺปตีโตติ (๑) ปิตฺิสฺุขาทีหิ วชฺชิตฺ น อภิสฺุญฺจติ
อตฺุโล ฯ ปทฺภาชเน ปน เยสํ รมฺมานํ วเสน อปฺปตีโต
โหติ เต ทสฺเสตฺุ เตน จ โกเปนาติ อาทิ วุจฺจติ ฯ ตตฺถ
เตน จ โกเปนาติเยน ทฺวฺจฺจติ จ กุปีโตติ จ วุจฺจติ ฯ
อภฺยมฺปิ เหนํ ปกฺติภาวํ ชหาปนโต เอกาการํ โหติ ฯ
เตน จ โทเสนาติ เยน โทโสติ วุจฺจติ ฯ อิเมหิ ทฺุวิหิ
สฺงฺขารกฺขนฺธเมว ทสฺเสติ ฯ ดาย จ อนตฺตมนตฺายาติ ยาย
๑. อปฺปตีโตติ น ปิตฺิ อิตฺติ อมฺหากํ มติ.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๐๑

อนตฺตมโนติ วุฑฺโต ๑ ตาย จ อนภฺริทฺธิยาติ ยาย อนภฺริทฺโธติ
วุฑฺโต ๑ อิมฺหิ ทฺวิหิ เวทนาภฺนุํ ทสฺเสติ ๑ อมฺลเกน
ปาราชิกเณติ เอตฺถ นาสฺส มฺลนฺติ อมฺลํ ๑ ตํ ปนฺสฺส
อมฺลกตฺตํ ยสฺมา โจทกฺวเสน อธิปฺเปตํ น จูทิตกฺวเสน ตสฺมา
ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ ปทภาชเน อมฺลกนฺนาม อทฺธิจฺจํ อสฺสฺสฺตํ
อปริสฺงกิตฺตฺตํ อห ๑ เตน อิมํ ทิเปติ ยํ ปาราชิกํ
โจทเกน จูทิตกมฺหิ ปุคฺคเณ เนว ทฺธิจฺจํ น สฺสฺตํ น ปริสฺงกิตฺ
อิทํ เอเตสํ ทสฺสนสฺสวณฺปริสฺงกาสงฺขาตานิ มฺลानํ อภาวโต
อมฺลกนฺนาม ๑ ตํ ปน โส อาปนฺโน วา โหตุ อนาปนฺโน
วา เอตํ อิธ อปฺปมาณฺติ ๑ ตตฺถ อทฺธิจฺจํ นาม อตฺตโน
ปฺสาทจกฺขุณา วา ทิพฺพจกฺขุณา วา อทฺธิจฺจํ ๑ อสฺสฺสฺตํ นาม
ตเถว เกนจิ วุจฺจมานํ น สฺสฺตํ ๑ อปริสฺงกิตฺ นาม จิตฺเตน
อปริสฺงกิตฺ ๑ ทฺธิจฺจํ นาม อตฺตนา วา ปเรณ วา ปฺสาท-
จกฺขุณา วา ทิพฺพจกฺขุณา วา ทฺธิจฺจํ ๑ สฺสฺตฺนนาม ตเถว
สฺสฺตํ ๑ ปริสฺงกิตฺ นาม อตฺตนา วา ปเรณ วา ปริสฺงกิตฺ ๑
ตตฺถ อตฺตนา ทฺธิจฺจํ ทฺธิจฺจเมว ๑ ปเรหิ ทฺธิจฺจํ อตฺตนา สฺสฺตํ
ปเรหิ สฺสฺตํ ปเรหิ ปริสฺงกิตฺตฺตํ อิทํ ปน สพฺพมฺปิ อตฺตนา
สฺสฺตฺจฺจฺจฺจเนยว ตฺธิจฺจติ ๑ ปริสฺงกิตฺ ปน ตฺวิธํ ทฺธิจฺจปริสฺงกิตฺ
สฺสฺตปริสฺงกิตฺ มฺลตฺปริสฺงกิตฺตฺตํ ๑ ตตฺถ ทฺธิจฺจปริสฺงกิตฺตฺนนาม เอโก
ภิกฺขุ อจฺจารปฺสฺสาวกมฺเมณ คามสมิเป เอกํ คุมฺพํ ปวิญฺโง

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๐๒

อณฺฏตราปี อิตฺถิ เกนจิทเว กรณฺเยน ตํ คุมฺพํ ปวิสิตฺวา นีวตฺตา
 นาปี ภิกฺขุ อิตฺถิ อทฺทส น จ อิตฺถิ ภิกฺขุ
 อทิสฺวาว อุโภปี ยถารูจี ปกฺกนฺตฺวา อณฺฏตรโร ภิกฺขุ อุภินฺนํ
 ตโต นิกฺขมฺนํ สลฺลกฺเขตฺวา อทฺธา อิมํสํ กตํ วา กริสฺสนฺติ
 วาติ ปฺริสฺงกฺติ อิทํ ทิฏฺฐปฺริสฺงกิตฺตํ ๑ สุตฺปฺริสฺงกิตฺตฺนฺนาม
 อิชฺเชกฺโข อนฺธกาเร วา ปฏฺิจฺจนฺเน วา โอกาเส มาตฺตุคาเมน
 สทฺฐิ ภิกฺขุโน ตาทิสํ ปฏฺิสนฺถารวณฺํ สฺฆาติ สมิเป อณฺฏ
 วิชฺชมานมฺปิ อตฺถิ นตฺถิตฺติ น ชานาติ โส อทฺธา อิมํสํ
 กตํ วา กริสฺสนฺติ วาติ ปฺริสฺงกฺติ อิทํ สุตฺปฺริสฺงกิตฺตํ ๑
 มุตฺปฺริสฺงกิตฺตฺนฺนาม สมฺพหฺลฺลา ชุตฺตา รตฺติภาเก ปฺุปฺผคณฺธ-
 มํสฺสุราทีนํ คเหตุวา อิตฺถิหิ สทฺฐิ เอกํ ปจฺจนฺตฺวิหารี กนฺตฺวา
 มณฺฑปํ วา โภชนสาลาทีสุ วา ยถาสฺขํ กิพิตฺวา ปฺุปฺผาทีนํ
 วิกิรีตฺวา คตา ปฺุนทิวเส ภิกฺขุ ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา กสฺสิทํ
 กมฺมมฺนฺติ วิจฺฉินฺนฺติ ตตฺร จ เกนจิ ภิกฺขุณา ปเคว วุฏฺฐหิตฺวา
 วตฺตสึเสน มณฺฑปํ วา โภชนสาละ วา ปฏฺิชคฺคณฺเตน
 ปฺุปฺผาทีนํ อามฏฺจานํ โหนฺติ เกนจิ อฺุปฏฺฐากกฺลโต อาหฺเนหิ
 ปฺุปฺผาทีนํ ปฺุชา กตา โหติ เกนจิ เกสชฺชตฺถํ อริฏฺฐํ ปีตํ
 โหติ อถ เต กสฺสิทํ กมฺมมฺนฺติ วิจฺฉินฺนฺตา ภิกฺขุ หตฺถ-
 คณฺธจ มฺขคณฺธจ ฆายิตฺวา เต ภิกฺขุ ปฺริสฺงกฺนฺติ อิทํ
 มุตฺปฺริสฺงกิตฺตํ ๑ ตตฺถ ทิฏฺฐํ อตฺถิ สมฺลกํ อตฺถิ อมฺลกํ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๐๓

ทิฏฺฐเมว อตฺถิ สลฺยณาสมฺมตํ อตฺถิ สลฺยณามฺมตํ ฯ เอส
 นโย สุตฺตปิ ฯ ปริสฺงกิตฺเต ปน ทิฏฺฐปริสฺงกิตฺตํ อตฺถิ สมฺมตํ
 อตฺถิ อมฺมตํ ทิฏฺฐปริสฺงกิตฺตเมว อตฺถิ สลฺยณาสมฺมตํ อตฺถิ
 สลฺยณามฺมตํ ฯ เอส นโย สุตฺตมุตฺตปริสฺงกิตฺตสฺส ฯ ตตฺถ ทิฏฺฐจํ
 สมฺมตกนฺนาม ปาราชิกํ อาปชฺชนนฺตํ ทิสฺวาว ทิฏฺฐโ จ มยาติ
 วทติ ฯ อมฺมตกนฺนาม ปฏฺิจฺฉนฺนโนกาสโต นิกฺขมฺนนฺตํ ทิสฺวา
 วิตฺติกกมํ อทิสฺวา ทิฏฺฐโ จ มยาติ วทติ ฯ ทิฏฺฐเมว สลฺยณ-
 สมฺมตกนฺนาม ทิสฺวาว ทิฏฺฐสลฺยณิ หุตฺวา โจเทติ ฯ สลฺยณ-
 อมฺมตกนฺนาม ปุพฺเพ ปาราชิกวิตฺติกกมํ ทิสฺวา ปจฺจมา อทิฏฺฐสลฺยณ
 ๔ ชาโต โส สลฺยณาย อมฺมตํ กตฺวา ทิฏฺฐโ จ มยาติ โจเทติ ฯ
 เอเตเนว นเยน สุตฺตมุตฺตปริสฺงกิตฺตานิปี วิตุถารโต เวทิตพฺพานิ ฯ
 เอตฺถ จ สพฺพปฺปกาเรนาปี ทิฏฺฐจํ สมฺมตเกน วา สลฺยณ-
 สมฺมตเกน วา โจเทนตฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อมฺมตเกน วา สลฺยณ-
 อมฺมตเกน วา โจเทนตฺตสฺสเสว อาปตฺติ ฯ อนฺนทฺธิเสยฺยาติ วิทฺธิเสยฺย
 ปทฺธิเสยฺย อภิภเวยฺย อชฺโฆตฺถเรยฺย ฯ ตมฺปนฺน อนฺนทฺธิสนฺนํ ยสฺมา
 อตฺตนา โจเทนโตปี ปเรน โจทาเปนฺโตปี กโรติเยว ตสฺมา
 ปทฺทภาชเน โจเทติ วา โจทาเปติ วาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ โจเทตีติ
 ปาราชิกํ ฌมฺมํ อาปนฺโนสฺตีติ อาทีหิ วจเนหิ สยฺม โจเทติ
 ตสฺส วาจาย วาจาย สงฺฆมาทิสฺเสโส ฯ โจทาเปตีติ อตฺตนา
 สมิเป จตฺวา อณฺณํ ภิกฺขุํ อาณาเปติ โส ตสฺส วจเนน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๐๔

ตัม โจเทติ โจทาปทสเสว วาจาเย วาจาเย สงฆาเทเสโส ฯ
อถ โสปี มยา ทิฏฐัง สุตัง อตถิติ โจเทติ ทูวินนมุปี ชนानัง
วาจาเย วาจาเย สงฆาเทเสโส ฯ

โจทนาปเกทโกสลตตถถจ ปเนตถ เอกวตถุเอกโจทกาที-
จตุกกัม ตาว เวทิตพัพพิ ฯ ตตถ เอโก ภิกขุ เอกัม ภิกขุ
เอเคน วตถุณา โจเทติ อิมิสสา โจทนาย เอกัม วตถุ เอโก
โจทโก ฯ สมพหุลา เอกัม เอเคน วตถุณา โจเทติ ปญจस्ता
เมตตियภุมมชกปป์มุขา ฉพพคฺคิยา ภิกขุ อายสุมนุตัม ทพพิ
มลลปุตตมิมิ อิมิสสา โจทนาย เอกัม วตถุ นานาโจทกา ฯ
เอโก ภิกขุ เอกัม ภิกขุ สมพหุเลหิ วตถุหิ โจเทติ อิมิสสา
โจทนาย นานาวตถุณี เอโก โจทโก ฯ สมพหุลา สมพหุเล
สมพหุเลหิ วตถุหิ โจเทติ อิมิสสา โจทนาย นานาวตถุณี
นานาโจทกา ฯ โจเทตุ ปน โก ลกฺติ โก น ลพฺภตฺติ ฯ
ทพพลโจทกวจนัม ตาว คเหตุวา โกจิ น ลกฺติ ฯ ทพพล-
โจทโก นาม สมพหุเลสุ กถาสลลาเปน นิสินฺเนสุ เอโก เอกัม
อารพท อนุททิสฺสกัม กตฺวา ปารากวตถุ กเถติ ฯ อญฺโธ
ตัม สุตฺวา อิตฺรสุส คนฺตฺวา อารโจะติ ฯ โส ตัม อุปสงกมิตฺวา
ตฺวํ กิร มํ อิทฺถจิทฺถจ วทสีติ วทติ ฯ โส นานํ เอวรूपํ
ชานามิ กถापวตฺตियํ ปน มยา อนุททิสฺสกัม กตฺวา วุตฺตมตฺถิ
สเจ อหํ ตว อิมํ ทุกฺขุปฺปตฺตี ชานเยยฺย เอตฺตกมฺปิ น

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๐๕

กเถยฺยนฺติ ฯ อัยฺ ทุพฺพลโฆทโก ฯ ตสฺเสตฺติ กถาสลฺลาปํ คเหตุวา
 ตํ ภิกฺขุํ โภจิ โจอเทตฺตุํ น ลภติ ฯ เอตํ ปน อคฺคเหตุวา
 สีสสมฺปนฺโน ภิกฺขุ ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุณฺี วา สีสสมฺปนฺนา
 จ ภิกฺขุณฺี ภิกฺขุณฺีเมว โจอเทตฺตุํ ลภตฺติติ มหาปทุมฺตเถโร ออาห ฯ
 มหาสุมฺตเถโร ปน ปณฺจปี สหฺรมฺมิกา ลภนฺตฺติติ ออาห ฯ
 โภทตฺตเถโร ปน น โภจิ น ลภตฺติติ วตฺวา ภิกฺขุสฺส
 สุตฺวา โจอเทติ ภิกฺขุณฺิยา สุตฺวา โจอเทติ ฯเปฯ ติจฺฉิยสวากานํ
 สุตฺวา โจอเทตฺติติ อิทํ สุตฺตมาหริ ฯ ตินฺณมฺปิ เถรानํ วาท
 จุทิตกสฺเสว ปณฺเฑณาย กาทเรตฺพุโป ฯ อัยฺ ปน โจอทนา นาม
 ทฺวํ วา ปณฺณํ วา สาสนํ วา เปเสตฺวาปี โจอทนตฺสส สีสํ
 น เอตฺ ฯ ปุคฺคสฺส ปน สมิเป จตฺวาว หตฺถมฺทฺชาย วา
 วจฺเจเทน วา โจอทนตฺสเสว สีสํ เอตฺ ฯ สิกฺขาปจฺจกฺขานเมว
 หิ หตฺถมฺทฺชาย สีสํ น เอตฺ ฯ อิทํ ปน อนฺุทฺธฺสนํ
 อฏฺฐตาโรจนญจ เอตฺยเอว ฯ โย ปน ทฺวินฺนํ จิตฺทฺฐานเ อํกํ
 นฺิยเมตฺวา โจอเทติ โส เจ ชานาติ สีสํ เอตฺ ฯ อิตโร
 ชานาติ สีสํ น เอตฺ ฯ เทวปี นฺิยเมตฺวา โจอเทติ เอโก
 วา ชานาตุ เทว วา สีสํ เอตฺ ฯ เอส นโย สมฺพหุเลสุ ฯ
 ตํขณฺเวยว จ ชานนํ นาม ทฺกกรํ ฯ สมเยน อวชฺชิตฺวา
 ฌาเต ปน ฌาตเมว โหติ ฯ ปจฺจนา เจ ชานาติ สีสํ น
 เอตฺ ฯ สิกฺขาปจฺจกฺขานอฏฺฐตาโรจนทฺทฺจฺจลฺลวจาอตฺตคามทฺทฺจฺจโทส-

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๐๖

ภูตาโรจนสิกขาปทานิติ สพุพานเว หิ อิมานิ เอกปริจเฉทานิ ฯ
 เอวํ กายวาจาเวสณ จายํ ทูริชาปี โจทนา ปุณ ทิฏฺฐโจทนา
 สุตโจทนา ปริสํกิตโจทนาติ ติวริชา โหติ ฯ อปรา จตุพพิชา
 โหติ สีสลวิปตฺติโจทนา อจารวิปตฺติโจทนา ทิฏฺฐวิปตฺติโจทนา
 อาชีวิวิปตฺติโจทนาติ ฯ ตตฺถ ครุกานํ ทูรินฺ อปตฺติกฺขนฺธานํ
 เวสณ สีสลวิปตฺติโจทนา เวทิตพฺพา ฯ อเวสฺสานํ เวสณ อจาร-
 วิปตฺติโจทนา ฯ มิจฺจาทิฏฺฐิออนตฺตคฺคาหิกทิฏฺฐิเวสณ ทิฏฺฐิวิปตฺติ-
 โจทนา ฯ อาชีวะเหตุปฺปลฺลยตฺตานํ ฉนฺนํ สิกฺขาปทานํ เวสณ
 อาชีวิวิปตฺติโจทนา เวทิตพฺพา ฯ อปราปี จตุพพิชา โหติ
 วตฺตฺสนฺทสฺสนา อปตฺติสนฺทสฺสนา สํวาสปฺฏิกฺเขโป สามีจิ-
 ปฺฏิกฺเขโปติ ฯ ตตฺถ วตฺตฺสนฺทสฺสนา นาม ตฺवं เมถุนธมฺมํ
 ปฺฏิเสวี อทินฺนํ อาทิยิ มนุสฺสํ ฆาตยิตฺถ (๑) อญฺตํ อาโรจยิตฺถาติ (๒)
 เอวํ ปวตฺตา ฯ อปตฺติสนฺทสฺสนา นาม ตฺवं เมถุนธมฺม-
 ปาราชิกาปตฺตี อานุโนติ เอวมาทินยปฺปวตฺตา ฯ สํวาส-
 ปฺฏิกฺเขโป นาม นตฺถิ ตยา สทฺธิ อฺโปสโถ วา ปวารณา
 วา สงฺฆมฺมํ วาติ เอวํ ปวตฺตา ฯ เอตฺตาวตา ปน สีสล
 น เอติ ฯ อสฺสมโนสฺสิ อสกฺยปฺตฺติโยสฺสีติ อาทิหิ วจเนหิ สทฺธิ
 ฆฺมฺมิตฺเตยว สีสล เอติ ฯ สามีจิปฺฏิกฺเขโป นาม อภิวัตน-
 ปจฺจภูจฺจานอณฺชติกฺกมฺมวិชนาทิกมฺมานํ อกรณฺํ ฯ ตํ ปฺฏิปาฏิยา
 # ๑. ฆาตยิ. ๒. อาโรจยิตฺติ.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๐๗

วณฺทนาทีนึ กโรโต เอกสุส อกตฺวา เสสานั กรณกาเล
เวทิตพฺพ ๑ เอตฺตาวตา จ โจทนา นาม โหติ ๑ อาปตฺติ
ปน สีสั น เติ ๑ กสุมา มม วณฺทนาทีนึ น กโรสีติ
ปฺจฺจิตฺเต ปน อสุสมโณสิ อสกุยปตฺติโยสีติ อาทิหิ วจเนหิ
สทฺฐี ฃฏฺเฑเยว สีสั เติ ๑ ยากุฏตฺตาทินา ปน ยั อิจฺฉติ
ตํ อาปฺจฺฉติ น ตาวตา โจทนา โหติ ๑ อปราปี
ปาฏฺโหมกฺขภูจฺปนกฺขนฺธเก เอกั กิกฺขเว อธฺมมิกั ปาฏฺโหมก-
ขภูจฺปนั เอกั ธฺมมิกนฺติ (๑) อาทิ กตฺวา ยาว ทส อธฺมมิกานึ
ปาฏฺโหมกฺขภูจฺปนานึ ทส ธฺมมิกานึติ เอว อธฺมมิกา ปญฺจ-
ปญฺจาส ธฺมมิกา ปญฺจปญฺจาสาติ ทสฺตฺตรสฺตํ โจทนา
วตฺตฺตา ๑ ตา ทิฏฺฐเณ โจเทนฺตฺสฺส ทสฺตฺตรสฺตํ สฺเตน โจเทนฺตฺสฺส
ทสฺตฺตรสฺตํ ปรีสฺงกาย โจเทนฺตฺสฺส ทสฺตฺตรสฺตฺนฺติ ตีสาธิกานึ
ตีณึ สตานึ โหนฺติ ๑ ตานึ กาเยน โจเทนฺตฺสฺส วาจา
โจเทนฺตฺสฺส กายวาจาหิ โจเทนฺตฺสฺสาติ ติกฺุณฺนानึ กตานึ
นวุตฺธาธิกานึ นว สตานึ โหนฺติ ๑ ตานึ อตฺตนา โจเทนฺตฺสฺสาปี
ปเรน โจทาเปนฺตฺสฺสาปี ตตฺตกาเนวติ วีสติอุนานึ เทว
สทฺสฺสานึ โหนฺติ ๑ ปฺน ทิฏฺฐาทิเกเท สมฺลกามฺลทวเสน อนก-
สทฺสฺสา โจทนา โหนฺตีติ เวทิตพฺพา ๑
อิมฺสฺมึ ปน จาเน จตฺวา อภูจกถายั อตฺตาทานั
๑.วิ. จุฎ. ๗/๔๖๘/๒๕๔ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๐๘

อาทาคูกาเมน อุปาติ ภิกขุณา ปญจกสมนุคาคติ อตตาทาน
อาทาคพพุนติ (๑) จ โจทเคน อุปาติ ภิกขุณา ปรี โจเทตูกาเมน
ปญจชมเม อชฌตติ ปจจเวกขิตฺวา ปโร โจเทตพโพติ (๒) จ
เอว อุปาติปญจกาทีสุ วุตตานิ พหุณี สุตตานิ อahrtitฺวา
อตตาทานลกขณณจ โจทกวัตตลยจ จูทิตวัตตลยจ สงฺเขน
กตตพพกิจจลยจ อนุวิชชกวัตตลยจ สพพํ วิตุถาเรน กถิตํ ๑
ติ มยฺย ขถาอาคตฏฺฐาเนเยว วณฺณยิตฺตสาม ๑ วุตตปฺปเกทาสู
ปน อิมาสู โจทนาสุ ยสฺสา กิตฺตาสจ โจอทนาย วเสน
สงฺฆมชฺเช โอสญฺเฏ วตฺตสฺมี จูทิตโจทกา วตตพพวา ตุมฺเห
อมฺหากํ วินิจฺฉเณน ตฏฺฐา ภวิสฺสเถติ ๑ สเจ ภวิสฺสามาติ
วทฺนติ สงฺเขน ตํ อธิกรณํ สมฺปญฺฉิตฺตพพํ ๑ อถ ปน
วินิจฺฉินาถ ตาว ภนฺเต สเจ อมฺหากํ ขมิตฺตติ กณฺหิตฺตสามาติ
วทฺนติ เจตยฺย ตาว วทฺถเถติ อาทีนํ วตฺวา ทิมฺสฺสุตฺติ กตฺวา
วิสฺสชฺชิตฺตพพํ ๑ เต เจ จิริ รัตติ กิลนฺตา ปกฺกนฺตปรีสา
อุปจฺฉินฺนปฺกขา หุตฺวา ปฺน ยาจนฺติ ยาวตติยสิกฺขาปทํ ปฏฺิกฺขิปิตฺวา
ยทา นิมฺมทา โหนฺติ ตทา เตสํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตฺตพพํ ๑
วินิจฺฉินฺนเตหิ จ สเจ อลชฺชุตฺตสนฺนา โหติ ปรีสา อุพฺพาหิกาย
ติ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตฺตพพํ ๑ สเจ พาลุตฺตสนฺนา โหติ ปรีสา
ตุมฺหากํ ตุมฺหากํ สภาเค วินยฺชเร ปรีเยสเถติ วินยฺชเร
๑. วิ. ปรี. ๘/๑๑๘๗/๔๖๕ ๑ ๒. วิ. ปรี. ๘/๑๑๘๗/๔๖๕ ๑

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺฑาณณนา หน้า ๑๐๕

ปริเยสาเปตฺวา เยน ฌมฺเมน เยน วินฺเขน เยน สตุตฺตฺสาสเนน
ตํ อธิกรณํ ฐปสมฺมตฺติ ตถา ตํ อธิกรณํ ฐปสมตฺตพฺพํ ฯ
ตตฺถ จ ฌมฺโมตฺติ ฐตฺวตฺตฺถ ฯ วินโยตฺติ โจอฺทนา สาราณา จ ฯ
สตุตฺตฺสาสนนฺตฺติ ฌตฺตฺติสมฺปทา จ อนุสฺสวอนสมฺปทา จ ฯ ตสฺมา
โจทฺเทน วตฺตฺตฺตฺมฺมํ อารโหปิตฺเต จุทิตโก ปุจฺฉนิตฺตฺพฺโพ สนฺตฺตฺเมตฺตํ
โนตฺติ ฯ เอวํ วตฺตฺถ ฐปปริกฺขิตฺวา ฐเตน วตฺตฺตฺนา โจทฺเตตฺวา
สารถฺวา ฌตฺตฺติสมฺปทาย จ อนุสฺสวอนสมฺปทาย จ ตํ อธิกรณํ
ฐปสมตฺตพฺพํ ฯ ตตฺถ เจ อลฺลชฺชี ลชฺชี โจทฺเตตฺติ โส จ อลฺลชฺชี
พาลโ ลโหตฺติ อพฺยตฺโต นาสฺส อนุโยโค ทาทพฺโพ ฯ เอวํ
ปน วตฺตฺตฺพฺโพ กิเมหิ นํ โจทฺเตตฺติ ฯ อทฺธา โส วกฺขตฺติ
กิเมทํ ฆนฺเต กิเมหินนฺนามาตฺติ ฯ ตฺวํ กิเมหินมฺปิ น ชานาสิ
น ยุตฺตํ ตยา เอวรูเปน พาลเณน ปริ โจทฺเตตฺตฺนฺตฺติ อฺยโยเช-
ตฺตพฺโพ ฯ นาสฺส อนุโยโค ทาทพฺโพ ฯ สเจ ปน โส อลฺลชฺชี
ปณฺฑิตโ โหตฺติ พฺยตฺโต ทิฏฺฐเณน वा สฺเตน वा อชฺโฆตฺตฺถริตฺวา
สมฺปาเทตฺถุ สกฺโกตฺติ เอตฺตฺส อนุโยคํ ทตฺวา ลชฺชีสฺเสว ปญฺญึณฺนาย
กมฺมํ กาทพฺพํ ฯ สเจ ลชฺชี อลฺลชฺชี โจทฺเตตฺติ โส จ ลชฺช
พาลโ โหตฺติ อพฺยตฺโต น สกฺโกตฺติ อนุโยคํ ทาคฺตุํ ตสฺส
นโย ทาทพฺโพ กิเมหิ นํ โจทฺเตสิ สิลวิปตฺตฺติยา वा อาจาร-
วิปตฺตฺติอาทิสฺสุ वा เอกิสฺสาตฺติ ฯ กสฺมา ปน อิมสฺเสว เอวํ
นโย ทาทพฺโพ น อิตฺรฺสฺสาตฺติ ฯ นนฺ น ยุตฺตํ วินยชฺรานํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๑๐

อกคติมมนนุติ ๑ น ยุตตเมว ๑ อิทั ปน อกคติมน์ น
โหติ ๑ ชมฺมานุคฺโค โห นาม เอโส ๑ อลชฺชินิคฺคหตฺถาย หิ
ลชฺชิปคฺคหตฺถาย จ สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตํ ๑ ตตฺร อลชฺชิ
นยํ ลภิตฺวา อชฺโฆตฺถรฺนโต เอหิตี ๑ ลชฺชิ ปน นยํ
ลภิตฺวา ทิฏฺฐเ จ ทิฏฺฐสนฺตฺตานน สุตฺ สุตฺสนฺตฺตานน ปติฏฺฐาย
กเถสฺสตี ๑ ตสฺมา ตสฺส ชมฺมานุคฺโค โห วฏฺฏติ ๑ สเจ ปน
โส ลชฺชิ ปณฺทิตฺโต โหติ พยตฺโต ปติฏฺฐาย กเถติ อลชฺชิ จ
เอตมฺปิ นตฺถิ เอตมฺปิ นตฺถิตฺติ ปฏฺิณฺณํ น เทติ อลชฺชิสฺส
ปฏฺิณฺณายเอว กาทพฺพํ ๑ ตทตฺถทีปนตฺถลจฺจ อิทั วตฺถ เวทิตพฺพํ ๑
เตปิฏฺฐกฺจพาทฺกตฺถโร กิร โลหปาสาทสฺส เภจฺจา ภิกฺขุณฺโณ วินยํ
กเถตฺวา สายณฺหสมฺเย วฏฺฏจาทิ ๑ ตสฺส วฏฺฏจฺานสมฺเย เทว
อตฺถปจฺจตฺถิกา กถํ ปวตฺเตสฺสุ ๑ เอโก เอตมฺปิ นตฺถิ เอตมฺปิ
นตฺถิตฺติ ปฏฺิณฺณํ น เทติ ๑ อถ อปฺปาวเสเส ปจฺมยामเ เถรฺสฺส
ตสฺมี ปุคฺคเ อยํ ปติฏฺฐาย กเถติ อยํ ปน ปฏฺิณฺณํ น
เทติ พหุณี จ วตฺถุณี โอสฏฺฐานิ อทฺธา เอตํ กตํ ภวิสฺสตีติ
อสุทฺถลทฺธิ อฺอุปฺปนา ๑ ตโต วิชฺณีทณฺฑทเกน ปาทกฏฺฐลิกาย
สณฺณํ ทตฺวา อหํ อาวุโส วินิจฺฉินฺนิตฺตุํ อนนฺนจฺจวิโก อณฺเณน
วินิจฺฉินฺนาเปหิตี อาห ๑ กสฺมา ฆนฺเตติ ๑ เถโร ตมตฺถํ
อาโรเจสิ ๑ จุทิตฺตปฺคฺคกสฺส กาย ทาโห อฏฺฐจฺิโต ๑ ตโต เถรํ
วณฺทิตฺวา วินิจฺฉินฺนิตฺตุํ อนฺนุเปน วินยธเรณ นาม ตุมฺหาทิสเเนว

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๑๑

ภวิตุ ฏฏติ โจทเคน จ อีทิสเนว ภวิตุ ฏฏติติ วตฺวา
เสตกานิ นิวาเสตฺวา จิริ กิลมิตตฺถ มยาติ ขมาเปตฺวา
ปกฺกามิ ๑ เอว ลชฺชिณา โจทียมาโน อลชฺชี่ พหุสุปี วตฺถุสุ
อุปฺปนฺเนสุ ปฏฺิณฺณํ น เทติ ๑ โส เนว สุทฺุโรติ วตฺตพฺุโพ
น อสุทฺุโรติ ๑ ชีวมตโก นาม อามกปฺุติโก นามโส ๑
สเจ ปนฺสฺส อณฺณมฺปิ ตาทิสํ วตฺถุ อุปฺปชฺชติ น วินิจฺฉินิ-
ตพฺุพํ ๑ ตถานาสิตโกว ภวิสฺสติ ๑ สเจ ปนฺ อลชฺชี่เยว อลชฺชี่
โจเทติ โส วตฺตพฺุโพ อาวุโส ตว วจเนนํยํ กิ สกฺกา
วตฺตุนฺติ ๑ อิตรมฺปิ ตถेว วตฺวา อุโก เอกสมฺโกคปริโกคา
หฺตุวา ชีวถาติ อุยฺโยเชตพฺุพา ๑ สีสฺตถาย เตสํ วินิจฺฉโย
น กาทพฺุโพ ๑ ปตฺตจิวรปริเวณาทีอฺตถาย ปนฺ ปฏฺิรฺุปี สกฺชี
ลภิตฺวา กาทพฺุโพ ๑ อถ ลชฺชี่เยว ลชฺชี่ โจเทติ วิวาโท จ
เนสํ กิสฺมิณฺจเทว อุปฺปมตฺตโก โหติ สณฺญาเปตฺวา มา เอวํ
กโรถาติ อจฺจยํ เทสาเปตฺวา อุยฺโยเชตพฺุพา ๑ อถ ปนฺตถ
จฺุทิตเคน สหสา วิรทฺุธี โหติ อาทีโต ปฏฺุจาย อลชฺชี่ นาม
นตฺถิ ๑ โส จ ปกฺขานฺุรกฺขณฺตถาย ปฏฺิณฺณํ น เทติ ๑
มยํ สทฺุทหาม มยํ สทฺุทหามาติ พหุ อุจฺจหนฺติ ๑ โส เตสํ
ปฏฺิณฺณาย เอกวาริ เทววาริ สุทฺุโร โหตฺุ ๑ อถ ปนฺ
วิรทฺุทกาลโต ปฏฺุจาย จาเน น ตฺิฏฺุจติ ๑ วินิจฺฉโย ทาทพฺุโพ ๑
เอวํ ยสฺสา กิสฺสาจि โจทนาย วเสน สงฺมมชฺฉเณ โอสญฺเ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๑๒

วตฺตฺสุมิ จุทิตโจทเกสุ ปฏฺฐิตฺตี ฌตฺวา ตสฺสาเยว โจทนาย
สมฺปตฺติวิปตฺติชานนตฺถํ อาทิมชฺฆปรีโยสานาทินํ วเสน วินิจฺจโย
เวทิตฺตพฺโพ ๙ เสยฺยถิํ ๙ โจทนาย โโก อาทิกิ มชฺเฌ กิ
ปรีโยสานํ ๙ โจทนาย อหํ ตํ วตฺตฺกาโม กโรตฺถ เม อายสฺมา
โอกาสนฺติ เอวํ โอกาสกมฺมํ อาทิกิ ๙ โอตฺตฺถณฺน วตฺตฺถนา
โจทตฺวา สาทเรตฺวา วินิจฺจโย มชฺเฌ ๙ อาปตฺติยํ วา อนาปตฺติยํ
วา ปตฺติญฺจาทปเนน สมโถ ปรีโยสานํ ๙ โจทนาย กตฺติ มฺูลานิ
กตฺติ วตฺตฺถนํ กตฺติ ญฺมิโย ๙ โจทนาย เทว มฺูลานิ สมฺมตฺติกา
วา อมฺูลิกา วา ๙ ตีณิ วตฺตฺถนํ ทิฏฺฐจํ สุตฺตํ ปรีสงฺกิตฺตํ ๙
ปญฺจ ญฺมิโย กาลเณน วกฺขามิ โน อกาลเณน ญฺเตน วกฺขามิ
โน อญฺเตน สณฺเฑน วกฺขามิ โน ผรุสเณน อตฺถลํหิตเณน วกฺขามิ
โน อนตฺถลํหิตเณน เมตฺตจิตฺโต วกฺขามิ โน โทสนนฺตโรตฺติ ๙
อิมาย ปน โจทนาย โจทเกน ปุคฺคเณน ปรีสุทฺทกายสมาจาโร
นฺุโขมฺหิตี (๑) อาทินา นเยน อฺุปาติปญฺจเก วตฺตฺเตสฺส ปณฺณรตฺสฺส
ชฺมเมสฺส ปตฺติญฺจาทพฺพิ ๙ จุทิตเกน ทฺวิสฺส ชฺมเมสฺส ปตฺติญฺจาทพฺพิ
สจฺเจ จ อกฺุปฺเป จาติ ๙

อฺุปฺเปว นาม นํ อิมฺมหา พฺรหฺมจฺริยา จาเวยฺยนฺติ
อฺุปีเอว นาม นํ ปุคฺคลํ อิมฺมหา เสฏฺฐจฺริยา จาเวยฺยํ ๙
สาธฺวตฺสสฺส สจฺจํ อิมํ ปุคฺคลํ อิมฺมหา พฺรหฺมจฺริยา
๑. วิ. ปรี. ๘/๑๑๘๓/๔๖๕.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๑๑๓

จาเวยฺยนฺติ อิมินา อธิปฺปาเยน อนุทฺธเสยฺยาคิ วุตฺตํ โหติ ฯ
 ปทภาชเน ปน พุรหุมจริยา จาเวยฺยนฺติ อิมสฺเสว ปริยายมตฺตํ
 ทสฺเสตฺถํ ภิภุชฺภาวา จาเวยฺยนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ขณาทินิ สมยสฺส
 เววจนานิ ฯ ตํ ขณํ ตํ ลยํ ตํ มุหุตฺตํ วีติวตฺเตติ ตสฺมี
 ขณเ ตสฺมี ลเย ตสฺมี มุหุตฺเต วีติวตฺเต ฯ ภูมฺมุปรตฺตติยา หิ
 อิทํ อุปโยคฺวณํ ฯ สมนุคฺคาหิยมานนิตฺเตเส เยน วตฺตุนา
 อนุทฺธสิโต โหตีติ จตฺตฺส ปาราชิกวตฺตฺส เยน วตฺตุนา โจทเกน
 จุทิตโก อนุทฺธสิโต อภิภูโต อชฺโฆตฺถโต โหติ ฯ ตสฺมี วตฺตฺสฺมี
 สมนุคฺคาหิยมาโนติ ตสฺมี โจทเกน วุตฺตวตฺตฺสฺมี โส โจทโก
 อนุวิชฺชเคน กิณฺเต ทิฏฺฐํ กิณฺติ เต ทิฏฺฐนฺติ อาทินานเยน
 อนุวิชฺชียมาโน วิมฺลียมาโน อุปปริกฺขียมาโน ฯ อสมนุคฺคา-
 หิยมานนิตฺเตเส น เกนจิ วุจฺจมาโนติ อนุวิชฺชเคน วา
 อณฺเณน วา เกนจิ ฯ อถวา ทิฏฺฐาทีสุ วตฺตฺสฺ เกนจิ
 อวุจฺจมาโน ฯ เอเตสญฺจ ทฺวินฺนํ มาติกาปทานํ ปฺรโต ภิภุช
 จ โทสํ ปตฺติจฺจาทิตฺติ อิมินา สมฺพนฺโร เวทิตพฺโพ ฯ อิทํ หิ
 วุตฺตํ โหติ เอวํ หิ สมนุคฺคาหิยมาโน วา อสมนุคฺคา-
 หิยมาโน วา ภิภุช จ โทสํ ปตฺติจฺจาทิ ปฏฺิจฺจ ติฏฺฐติ
 ปฏฺิจฺจนาติ สจฺจมาทิสฺเสโสติ ฯ อิทญฺจ อมฺลทกฺวสฺส ปากฺก-
 กาลทสฺสสนตฺถเมว วุตฺตํ ฯ อาปตฺตี ปน อนุทฺธสิตฺถกฺขณเยว
 อาปชฺชติ ฯ อิทานิ อมฺลทกฺกเจว ตํ อธิกรณํ โหตีติ เอตฺถ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๑๔

ยสุมา อมุลกลกษณั ปุพเพ วุตติ ตสุมา ตั อวตวา
 อปุพพเมว ทสฺเสตฺถุ อธิกรณั นามาติ อาทมาห ๗ ตตฺถ
 ยสุมา อธิกรณั อธิกรณญฺเณน เอกมปี วตฺถวเสน นานา
 โหติ เตนสฺส ตั นานตฺถิ ทสฺเสตฺถุ จตฺตารี อธิกรณานิ
 วิวาทาธิกรณนฺติ อาทมาห ๗ โโก ปน โส อธิกรณญฺโจะ เยเนตฺ
 เอกั โหตีติ ๗ สมเถหิ อธิกรณียตา ๗ ตสุมา ยํ อธิกิจจํ
 อารพฺภ ปฏฺิจจ สนฺธาย สมถาว ปวตฺตนฺติ ตั อธิกรณนฺติ
 เวทิตพฺพิ ๗ อญฺจกถาสฺ ปน วุตติ อธิกรณนฺติ เกจิ คาหํ
 วทนฺติ เกจิ เจตนํ เกจิ อกฺขนฺตี เกจิ โวหารํ เกจิ
 ปณฺณตฺตินฺติ ๗ ปฺน เอิ วิจาริตํ ยถิ คาโห อธิกรณั
 เอโก อตฺตาทานํ คเหตุวา สภาเคน ภิกฺขุณา สทฺธิ มนฺตยมาโน
 ตตฺถ อาทินวํ ทิสฺวา ปฺน จชติ ตสฺส ตั อธิกรณั
 ° สมถปฺปตฺถิ ภาวิสฺสตี ๗ ยถิ เจตนา อธิกรณั อิทํ อตฺตาทานํ
 คณฺหามีติ อุปฺปนฺนา เจตนา นิรุชฺชติ ๗ ยถิ อกฺขนฺติ
 อธิกรณั อกฺขนฺติยา อตฺตาทานํ คเหตุวาปี อปรภาเค วินิจฺฉยํ
 อลภมาโน วา ขมาปีโต วา จชติ ๗ ยถิ โวหาโร อธิกรณั
 กเถนฺโต อาหิณฺฑิตฺวา อปรภาเค ตฺถนฺหิ โหติ นิรวโ
 เอวมสฺส ตั อธิกรณั สมถปฺปตฺถิ ภาวิสฺสตี ๗ ตสุมา ปณฺณตฺติ
 อธิกรณนฺติ ๗ ตั ปเนตํ เมถฺนธมฺมปาราชิกาปฺตฺติ เมถฺนธมฺม-
 ปาราชิกาปฺตฺติยา ตพฺภาคิยา ๗เปฯ เอิ อาปฺตฺตาทิกรณั

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๑๕

อาปตฺตาทิกรณฺสฺส ตพฺภากิยฺนฺติ (๑) จ วิวาทาทิกรณฺํ สียา
 กุสฺลํ สียา อกุสฺลํ สียา อพฺยาคตฺนฺติ (๒) จ เอวมาทีหิ
 วิรุชฺฌตฺติ ฯ น หิ เต ปณฺณตฺตติยา กุสฺลาทีภาวํ อิจฺจนฺติ ฯ
 น จ อมฺูลเกน ปาราชิกเกน ฃมฺเมนาติ เอตฺถ อากโธ
 ปาราชิกฃมฺโม ปณฺณตฺติ นาม โหติ ฯ กสฺมา ฯ อจฺจนฺต-
 อกุสฺลตฺตา ฯ วุตฺตมฺปิ เหนฺติ อาปตฺตาทิกรณฺํ สียา อกุสฺลํ
 สียา อพฺยาคตฺนฺติ ฯ ยลฺยเจตฺ อมฺูลเกน ปาราชิกเกนาติ เอตฺถ
 อมฺูลกํ ปาราชิกํ นินฺทิตฺวํ จ ตสฺเสวามิ อมฺูลกญฺเจว ตํ อธิกรณ
 ° โหตีติ ปฏฺินินฺทิตฺวา น ปณฺณตฺตติยา ฯ น หิ อลฺยํ นินฺทิตฺวา
 อลฺยํ ปฏฺินินฺทิตฺติ ฯ ยสฺมา ปน ยาย ปณฺณตฺตติยา เยน
 อภิลาเปน โจทเกน โส ปุคฺคโล ปาราชิกํ ฃมฺมํ อชฺฌมาปฺนฺโนติ
 ปณฺณตฺโต ปาราชิกสงฺฆาตฺสฺส อธิกรณฺสฺส อมฺูลกตฺตา สามี
 ปณฺณตฺติ อมฺูลิกา โหติ อธิกรณฺเ ปวตฺตตฺตา จ อธิกรณฺํ
 ตสฺมา อิมินา ปรียาเยน ปณฺณตฺติ อธิกรณฺนฺติ ยฺชฺชเชยฺย ฯ
 ยสฺมา จ ยํ อมฺูลกํ นาม อธิกรณฺํ ตํ สภาวโธ นตฺถิ
 ปณฺณตฺตติมตฺตเมว อตฺถิ ตสฺมาปี ปณฺณตฺติ อธิกรณฺนฺติ
 ยฺชฺชเชยฺย ฯ ตลฺยจโช อีเชว น สพฺพตฺถ ฯ น หิ วิวาทาทินํ
 ปณฺณตฺติ อธิกรณฺญโธ ฯ อธิกรณฺญโธ ปน เตสํ ปุพฺเพ วุตฺต-
 สมเถหิ อธิกรณฺณียตา ฯ อิติ อิมินา อธิกรณฺญเจน อีเชกจฺโจ
 # ๑. วิ. มหาวี. ๑/๕๗๐/๓๕๐ ฯ ๒. วิ. จุล. ๖/๓๓๔.

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๑๖

วิวาโท เจว อธิกรณญจาติ วิวาทาธิกรณํ ๑ เอส นโย
เสเสสุ ๑ ตตถ อธิ ภิกขุ วิวทนต์ ฐมฺโมติ วา อฐมฺโมติ
วาติ (๑)เอว อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุนิ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน วิวาโท
วิวาทาธิกรณํ ๑ อธิ ภิกขุ ภิกขุ อนุวทนต์ สีลวิปตฺติยา
วาติ (๑)เอว จตฺสฺโส วิปตฺติโย นิสฺสาย อุปฺปนฺโน อนุวาโท
อนุวาทาธิกรณํ ๑ ปณฺจปี อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณํ
สตฺตปี อาปตฺติกฺขนฺธา อาปตฺตาธิกรณนฺติ (๑) เอว อาปตฺติเยว
อาปตฺตาธิกรณํ ๑ ยา สงฺฆสฺส กิจฺจยตา กรณียตา อปฺโลกน-
กมฺมํ ฌตฺติกมฺมํ ฌตฺติทฺตฺติยกมฺมํ ฌตฺติจตฺตฺถกมฺมนฺติ (๑)เอว
จตฺตฺพิธิ สงฺฆกิจฺจ กิจฺจาธิกรณนฺติ เวทิตฺตฺพิ ๑ อิมสฺมี
ปนฺตฺเถ ปาราชิกापตฺติสงฺขาติ อาปตฺตาธิกรณเมว อธิปฺเปติ ๑
เสทานิ อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตานิ ๑ เอตฺตกา हि อธิกรณ-
สทฺทสฺส อตฺถา ๑ เตสุ ปาราชิกเมว อธิ อธิปฺเปติ ๑ ตํ
ทิกฺฐาทีหิ มฺลเกหิ อมฺลกลฺเจว อธิกรณํ โหติ ๑ อยญฺจ ภิกขุ
โทสํ ปติฏฺฐาติ ปฏฺิจฺจ ติกฺฐจฺติ ตฺจจฺจกํ มยา ภณฺติ นฺติ
อาทีนํ วทนต์ โติ ปฏฺิจฺชานาติ ๑ ตสฺส ภิกขุโน อนุทฺธ-
สิตฺกฺขณฺเยว สงฺฆาติเสโสติ ๑ อโย ตาวสฺส สปทานุกฺกม-
นิตฺตฺเทสสฺส สิกฺขาปทสฺส อตฺโถ ๑

อิทานิ ยานํ ตานํ สงฺเขปโต อทิกฺฐาทีนํ โจทฺทนาวตฺถุนิ

๑. วิ. จุล. ๖/๖๓๓/๓๓๕.

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณนา หน้า ๑๑๗

วุตตานิ เตลั วเสน วิตุถารโต อาปตติ อโรเปตวา ทสเสนโต
 อทัญจสส โหตีติ อาทิมหา ฯ ตตถ อทัญจสส โหตีติ อทัญโจ
 อสส โหติ ฯ เอเตน โจทเกน อทัญโจ โหติ โส ปุคฺคโล
 ปาราชิกิ ฌมมึ อชฺฌาปชฺชนโตติ อตฺโต ฯ เอส นโย อสฺสุตสส
 โหตีติ อาทิสฺสปี ฯ ทัญโจ มยาติ ทัญโจสิ มยาติ วุตตํ
 โหติ ฯ เอส นโย สฺวโต มยาติ อาทิสฺสปี ฯ เกลั อทัญจมูลเก
 อุตฺตานเมว ฯ ทัญจมูลเก ปน ตถเจ โจเทติ สฺวโต มยาติ
 จ เอว วุตตานํ สฺวตาทินํ อภาเวน อมูลกตฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ
 สพฺพสฺมีเยว จ อิมสฺมี โจทกฺวาเร ยถา อิธาคเตสฺส ปาราชิกิ
 ฌมมึ อชฺฌาปนโนสิ อสฺสมโณสิ อสฺกยปฺตติโยสีติ (๑) อิมสฺส วจนสฺส
 เอเกกสฺส วเสน วาจาย วาจาย สงฺฆาติเสโส โหติ เอว
 อณฺณตฺร อากเตสฺส ทฺสฺสีโล ปาปชฺมโม อสฺจิสฺงกสฺสรสมาจาโร
 ปฏิจฺจนฺนกมฺมนโต อสฺสมโณ สมณปฏฺิณฺโณ อพฺรหฺมจารี
 พฺรหฺมจาริปฏฺิณฺโณ อนฺโตปฺตติ อวสฺสโต กสมฺพฺชาโตติ (๒) อิมสฺสปี
 วจนสฺส เอเกกสฺส วเสน วาจาย วาจาย สงฺฆาติเสโส
 โหติเยว ฯ นตฺถิ ตยา สทฺธิ อฺโปสโต วา ปวารณา วา
 สงฺฆกมฺมึ วาติ (๓) อิมานิ ปน สฺวทฺธานิ สีสนฺน เอนฺติ ฯ ทฺสฺสีโลสิ
 นตฺถิ ตยา สทฺธิ อฺโปสโต วาติ เอว ทฺสฺสีลาทิปเทสฺส ปน
 ปาราชิกิ ฌมมึ อชฺฌาปนโนสีติ อาทิสฺส ปเทสฺส จ เยน เกนจิ
 # ๑. วิ. มหาวิ. ๑/๕๕๒/๓๗๗ ฯ ๒. อญ. สตฺตก. ๒๓/๖๕/๑๓๐.
 # ๓. วิ. มหาวิ. ๑/๕๕๒/๓๗๗ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๑๘

สทฐี ฌฏิตาเนว สีลั เอนติ สงฆาติเสสกรานิ โหนติ ฯ
มหาปทุมตเถโร ปนาห น เกวลั อิธ ปาลิยั อนาคตานิ
ทุสสีโล ปาปชมโมติ อาทิปทานเว สีลั เอนติ กุณฺโฑติ
มหาสามณโรติ มหาอุปาสโกติ เชฏฐพฺพติโกติ นิคฺคณฺโโจติ
อาชีวโกติ ตาปโสติ ปริพฺพาชโกติ ปณฺชโกติ เถยยสฺวาสโกติ
ติตฺถิยปกกนฺตโกติ ตีรจฺฉานคโถติ มาตุฆาตโกติ ปิตุฆาตโกติ
อรหนตฆาตโกติ สงฆเภทโกติ โลหิตุปฺปาทโกติ ภิกขุณีฆุสโกติ
อุกฺโขตพฺพยชนโกตีติ อิมานิปี สีลั เอนติเยวาติ ฯ มหา-
ปทุมตเถโรเยว จ ทิฏฺฐเจ เวมตีโกติ อาทิสฺสุ ยทกฺเคน เวมตีโก
ตทกฺเคน โน กปฺเปติ ยทกฺเคน โน กปฺเปติ ตทกฺเคน น
สรตี ยทกฺเคน น สรตี ตทกฺเคน ปมฺภูโโจ โหตีติ วทตี ฯ
มหาสมตเถโร ปน เอเกกั ทฺวิธา ภินฺนิตฺตวา จตฺตุนนฺมปิ ปาญฺเฏกั
นยั ทสฺเสตี ฯ กถั ฯ ทิฏฺฐเจ เวมตีโกติ อัย ตาว ทสฺสเน
วา เวมตีโก โหตี ปุคฺคเต วา ตตฺถ ทิฏฺฐโโจ นฺโฆ มยา
น ทิฏฺฐโโจติ เอวั ทสฺสเน เวมตีโก โหตี อัย นฺโฆ มยา
ทิฏฺฐโโจ อญฺโฆติ เอวั ปุคฺคเต เวมตีโก โหตี ฯ เอวั ทสฺสนั
วา โน กปฺเปติ ปุคฺคถั วา ทสฺสนั วา น สรตี ปุคฺคถั
วา ทสฺสนั วา ปมฺภูโโจ โหตี ปุคฺคถั วา ฯ เอตฺถ จ
เวมตีโกติ วิมตฺติชาโต ฯ โน กปฺเปตีติ น สทฺทหตี ฯ น สรตีติ
อสาริยมาโน น สรตี ฯ ยทา ปน นั อมฺกสฺมึ นาม ภนฺเต

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๑๕

จานเ อมุกสูมี กาเลติ สาเรนฺติ ตทา สรติ ฯ ปมฺภูโจติ
 โย เตหิ เตหิ อุปาเยหิ สาริยมาโนปี น สรติเยวาติ ฯ เอเตน
 อุปาเยน โจทาปกวาโรปี เวทิตฺตฺโพ ฯ เกวลํ หิ ตตฺถ มยาติ
 ปริหีนํ เสถํ โจทกวารสทิสเมว ฯ ตโต ปริ อापตฺติเกทณฺจ
 อนापตฺติเกทณฺจ ทสฺเสตฺตุ อสฺสทฺเช สฺสทฺชทิกฺขีติ อาทิกํ จตฺตํ
 จเปตฺวา เอเกกํ ปทํ จตฺตํ จตฺตํ เกเทหิ นิตฺตํ ๑ ๑
 สพฺพํ ปาลินเยเนว สกฺกา ชานิตฺตํ ๑ เกวลํ เหตุถ อธิปฺปาโย
 เวทิตฺตฺโพ ฯ อโย หิ อธิปฺปาโย นาม จาวนาธิปฺปาโย
 อุกโกสาธิปฺปาโย กมฺมาธิปฺปาโย วุฏฺฐานาธิปฺปาโย อุโปสถปฺ-
 ปวารณฺณจปนาธิปฺปาโย อนฺวิชฺชานาธิปฺปาโย ฌมฺมกถาธิปฺ-
 ปาโยติ อเนกวิโช ฯ ตตฺถ ปริเมสฺส จตฺตํ อธิปฺปาเยสฺ
 โโอกาสํ อการาเปนฺตสฺส ทฺกฺกํ ๑ โอกาสํ การาเปตฺวาปี จ
 สมฺมุขา อมฺลเกน ปาราชิเกน อนฺทฺธฺเสนฺตสฺส สงฺฆาติเสโส ฯ
 อมฺลเกน สงฺฆาติเสเสน อนฺทฺธฺเสนฺตสฺส ปาจิตฺตีย์ ฯ อาจาร-
 วิปตฺติยา อนฺทฺธฺเสนฺตสฺส ทฺกฺกํ ๑ อุกโกสาธิปฺปาเยน วทฺนตฺส
 ปาจิตฺตีย์ ฯ อสมฺมุขา สตฺตหิปี อापตฺติกฺขนฺเชหิ วทฺนตฺส
 ทฺกฺกํ ๑ อสมฺมุขาเยว สตฺตวิชฺมปี กมฺมํ กโรนฺตสฺส ทฺกฺกํ ๑
 กฺรฺนฺทึ ปน วุฏฺฐานาธิปฺปาเยน ตฺวํ อิมํ นาม อापตฺตี
 อापนฺโน ตํ ปฏิกโรหิตี วทฺนตฺส โอกาสกิจฺจํ นตฺถิติ
 วุตฺติ ฯ สพฺพตฺเถว อุโปสถปฺปวารณฺจ เปนฺตสฺส โอกาสกมฺมํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๒๐

นตฺถิ ฯ จปนฺนเกเขตฺตมฺปนฺน ชานิตฺตพฺพํ ฯ สฺสณฺนาคฺ เม ฆนฺเต
สฺงฺโฆ อชฺชฺวโปสฺสโต ปณฺณรโส ยถิ สฺงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ สฺงฺโฆ
อุโปสฺสํ กร อธิ เอตฺตสฺมี หิ เรกาเร อนตฺติกฺกนฺเตเยว จเปตฺติ
ลพฺภตฺติ ฯ ตโต ปรี ปนฺน ยกาเร ปตฺเต น ลพฺภตฺติ ฯ เอส
นโย ปวารณาย ฯ อนฺนวิชฺชกฺสฺสาปี โอสญฺเฏ วตฺตฺตสฺมี อตฺเตตฺติ
ตวาติ อนฺนวิชฺชชานาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส โโอกาสกมฺมํ นตฺถิ ฯ
ชฺมมฺกตฺติกฺสฺสาปี ชฺมมาสเน นิสิตฺติวา โย อิทฺตจ อิทฺตจ
กโรติ อโย ภิกฺขุ อสฺสมโณติ อาทินา นเยน อนฺนทฺทิสฺส ชฺมม
กเถนตฺตสฺส โโอกาสกมฺมํ นตฺถิ ฯ สเจ ปนฺน อุทฺทิสฺส นียเมตฺวา
อสุโก จ อสุโก จ อสฺสมโณ อนฺนปาสโกติ กเถติ ชฺมมาสนโต
โอโรหิตฺวา อาปตฺตี ทสฺเสตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ยํ ปนฺน ตตฺถ ตตฺถ
อโนกาสิ กาทเรตฺวาติ วุตฺติ ตสฺส โโอกาส อกาเรตฺวาติ
เอวมตฺถโต เวทิตฺตพฺโพ ฯ น หิ โกจิ อโนกาโส นาม
นตฺถิ ยโมกาสิ กาทเรตฺวา อาปตฺตี อาปชฺชติ โโอกาส ปน
อกาเรตฺวา อาปชฺชตฺติ ฯ เสสิ อุตฺตทานเมว ฯ

สมฺภูจานานาทีสุ ติสฺมฺภูจัน กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต
กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจาทิ กิริยา สลฺลณาวิมอกฺขํ สจิตฺตํ
โลกาวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปจฺมทฺทฺจโทสสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๒๑

เดน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ทุติยทฺฏฺฐโทสสิกฺขาปํ ๑
ตตฺถ หนฺท มยฺ อวฺโส อิมฺ ฌกถกํ ทพฺพิ มลฺลปฺตุตฺติ
นาม กโรมาติ เต กิร ปจฺมวตฺตฺถสมฺมิมิ อตฺตโน มโนรํ สมนฺปาเทตฺถ
อสกฺโกณฺตา ลทฺฐนิกฺคหา วิฆาตปฺปตฺตา อิทานิ ชานิสฺสามาติ
ตาทิสฺ วตฺถุํ ปริเยสฺมานา วิจฺรนฺติ ๑ อเถกทิวสฺ ทิสฺวา ตฺฐจฺจา
อณฺณมณฺณํ โอลเถตฺวา เอวมาหฺสุ หนฺท มยฺ อวฺโส อิมฺ
ฌกถกํ ทพฺพิ มลฺลปฺตุตฺติ นาม กโรมาติ ๑ ทพฺโพ มลฺลปฺตุโต
นาม อยฺนติ เอวมฺสฺส นาม กโรมาติ วตฺถุํ โหติ ๑ เอส
นโย เมตฺตियฺนนาม กิกฺขุณฺนติ เอตฺถาปี ๑ เต กิกฺขุ เมตฺตिय-
ภุมฺชเก กิกฺขุ อณฺุณฺชิสฺสุติ เอวํ อณฺุณฺชิสฺสุ อวฺโส กุหิ
ตฺมฺเหติ ทพฺโพ มลฺลปฺตุโต นาม เมตฺตियาย กิกฺขุณฺนิตฺวา สทฺฐี
ทิกฺกุจฺจติ ๑ กิขฺมณฺุณฺนปฺพตฺปาเท ๑ กาย เวลาย ๑ กิกฺขา-
จารกมนเวลาย ๑ อวฺโส ทพฺพ อิมฺ เอวํ วเทนฺติ ตฺวํ ตทา
กุหิณฺติ ๑ เวพฺวเน ภตฺตานิ อฺุทฺทิสามิติ ๑ ตว ตาย เวลาย
เวพฺวเน อตฺถิภาวํ โก ชานาตีติ ๑ กิกฺขุสงฺโฆ ฆนฺเตติ ๑
เต สงฺฆํ ปุจฺฉิสฺสุ ชานาถ ตฺมฺเห ตาย เวลาย อิมฺสฺส
เวพฺวเน อตฺถิภาวนฺติ ๑ อาม อวฺโส ชานาม เถโร สมนฺติ-
ลทฺฐทิวสโต ปฺฏฺจาย เวพฺวเนยฺวาติ ๑ ตโต เมตฺตियภุมฺชเก
อหฺสุ อวฺโส ตฺมฺหากํ กถา น สเมติ กจฺจि โน เลสฺ
อฺุทฺทเทตฺวา วเทถาติ ๑ เอวํ เต เตหิ กิกฺขุหิ อณฺุณฺชियฺมานา
อาม อวฺโสติ วตฺวา เอตฺมตฺถํ อารโจะถฺสิ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๒๒

กิมปน ตุมเห อาวุโส อายสุมนต์ ทพพ์ มลลปุตต์
 อยณภากิยสฺส อธิกรณสฺสชาติ เอตถ อยณภากสฺส อิทํ
 อยณภาคโ วา อสฺส อตฺถิติ อยณภากิยํ อธิกรณนฺติ อาชาโร
 เวทิตพฺโพ ๑ วตฺถุอธิฏฺฐานนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ โย หิ โส ทพฺโพ
 มลลปุตฺโต นามาติ นกฺลโก วุตฺโต โส ยวายํ อายสุมโต
 ทพฺพสฺส มลลปุตฺตสฺส ภาคโ โกฏฺฐาโส ปกฺโข มนุสฺสชาติ
 เจว ภิกฺขุภาโว จ ตโต อยณสฺส ภากสฺส โกฏฺฐาสฺส
 ปกฺขสฺส โหติ ติรจฺฉานชาติยา เจว นกฺลกภาวสฺส จ โส
 วา อยณภาคโ อสฺส อตฺถิติ ตสฺมา อยณภากิสงฺขํ ลกฺติ ๑
 ยสฺมา จ เตสํ อิมํ มยํ ทพฺพ์ มลลปุตฺตํ นาม กโรมาติ
 วทนฺตานํ ตสฺส นามกรณสญฺญาय อาชาโร วตฺถุอธิฏฺฐานํ
 ตสฺมา อธิกรณนฺติ เวทิตพฺโพ ๑ ตํ หิ สนฺชาย เต ภิกฺขุ
 อยณภากิยสฺส อธิกรณสฺสชาติ อาหํสฺส ๑ น วิวาทาธิกรณาทีสุ
 อยณตฺรํ ๑ กสฺมา ๑ อสมุภวโต ๑ น หิ เต จตฺนุนํ อธิ-
 กรณานํ กสฺสจฺจ อยณภากิยสฺส อธิกรณสฺส กิณฺจฺจ เทสํ
 เลสมตฺตํ อูปฺปาทยีสุ ๑ น จ จตฺนุนํ อธิกรณานํ เลโส
 นาม อตฺถิ ๑ ชาติเลสาทโย หิ ปุคฺคฺลานํเยว เลสา วุตฺตา
 น วิวาทาธิกรณาทีนํ ๑ อิทฺถจ ทพฺโพ มลลปุตฺโตติ นามํ
 ตสฺส อยณภากิยาธิกรณภาเว จิตฺสฺส นกฺลกสฺส โกจิ เทโส
 โหติ เถรํ อมฺลเกน ปาราชฺเณน อนฺนุทฺธเสตฺถุ เลสมตฺโต ๑ เอตถ
 จ ทิสฺสติ อปฺทิสฺสติ อสฺส อยนฺติ โวหริยตีติ เทโส ๑

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺฑทวณฺณนา หน้า ๑๒๓

ชาติอาทิสฺส อณฺดรโกฏฺฐาสฺสเสตฺถิ อธิวจฺนํ ฯ อณฺดรมุปี วตฺถุ
ลิสฺสตี ลิลิสฺสตี โวหารมตฺเตเนว อีสกํ อลฺลิตฺตีตี เตโส ฯ

ชาติอาทินฺนญฺเวยว อณฺดรโกฏฺฐาสฺสเสตฺถิ อธิวจฺนํ ฯ ตโต ปรี
อตุตฺตานตฺถเมว ฯ ลิกฺขาปทปฺปญฺจตฺติยมฺปี อยมฺเวตฺถิโธ ฯ

ปทภาชเน ปน ยสฺส อณฺดรภาคิยสฺส อธิกรณฺสฺส กิณฺจ
เทถฺสิ เลสมตฺถุ อฺปาทาย ปาราชิเกน ฌมฺเมน อนฺนุทฺธิเสยฺย
ตํ ยสฺมา อตฺถุปฺปตฺติวเสเนว อาวิภูตํ ตสฺมา ปทภาชเน ตํ
น วิภตฺตฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ยานิ ปน อธิกรณฺนฺติ วจน-
สามญฺจโต อตฺถุทฺฐารวเสน จ วุตฺตานิ จตฺตารี อธิกรณฺนํ
เตถฺสิ อณฺดรภาคิยตา จ ตพฺภาคิยตา จ ยสฺมา อปากฺฎา
ชานิตพฺพา จ วินยชเรหิ ตสฺมา วจนสามญฺจโต ลทฺธิ
อธิกรณฺํ นิสฺสาย ตํ อาวิกโรนฺโต อณฺดรภาคิยสฺส อธิกรณฺสฺสชาติ
อาปตฺตญฺญภาคิยํ วา โหติ อธิกรณฺญญภาคิยํ วาติ อาทิมาย ฯ
ยา จ สว อวसानเ อาปตฺตญฺญภาคิยสฺส อธิกรณฺสฺส
วเสนเนว โจทฺนา วุตฺตา ตมฺปี ทสฺเสตฺถุ อยํ สพฺพาธิกรณฺนํ
ตพฺภาคิยอณฺดรภาคิยตา สมหาภูตํ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ จ
อาปตฺตญฺญภาคิยํ วาติ ปจฺมํ อฺทฺทฺทฺทฺจตฺตา กถญฺจ อาปตฺติ
อาปตฺติยา อณฺดรภาคิยา โหตีตี นิทฺเทเส อารพฺภิตพฺเพ ยสฺมา
อาปตฺตารีกรณฺสฺส ตพฺภาคิยวิจฺจารณาเยว อยมฺเวตฺถิ อาคมิสฺสตี
ตสฺมา เอว อนารภิตฺวา กถญฺจ อธิกรณฺํ อธิกรณฺสฺส
อณฺดรภาคิยนฺติ ปจฺจิมํ ปทฺเยว คเหตุวา นิทฺเทโส อารทฺโธติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๒๔

เวทิตพโพ ๑ ตตถ อณฺณภาคิยวโร อุตฺตทานตฺโตเยว ๑ เอกเมกํ
 หิ อธิกรณํ อิตเรสํ ตินฺนํ อณฺณภาคิยํ อณฺณปฺกฺขิยํ
 อณฺณโกฏฺฐาสิยํ โหติ วตฺตฺตฺวิสภาคตฺตา ๑ ตพฺภาคิยวเร ปน
 วิวาทาธิกรณํ วิวาทาธิกรณสฺส ตพฺภาคิยํ ตํปฺกฺขิยํ ตํโกฏฺฐาสิยํ
 วตฺตฺตฺวิสภาคตฺตา ๑ ตถา อนฺนวาทาธิกรณํ อนฺนวาทาธิกรณสฺส ๑
 กถํ ๑ พุทฺธกาลโต ปฏฺจาย หิ อญฺจารส เกทกรวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นิสฺสาย อฺปฺปนฺนวิวาทो จ อิทานิ อฺปฺปชฺชนกวิวาทो จ
 วตฺตฺตฺวิสภาคตฺตา เอกํ วิวาทาธิกรณเมว โหติ ตถา พุทฺธ-
 กาลโต ปฏฺจาย จตฺสฺสโต วิปคฺติโย นิสฺสาย อฺปฺปนฺนอนฺนวาทो
 จ อิทานิ อฺปฺปชฺชนกอนฺนวาทो จ วตฺตฺตฺวิสภาคตฺตา เอกํ
 อนฺนวาทาธิกรณเมว โหติ ๑ ยสฺมา ปน อาปคฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อาปคฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สภาควิสภาควตฺตฺตฺตฺต สภาวสริกฺขโต จ
 เอกํเสน ตพฺภาคิยํ น โหติ ตสฺมา อาปคฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อาปคฺตฺตฺต-
 กรณสฺส สฺยา ตพฺภาคิยํ สฺยา อณฺณภาคิยนฺติ วุตฺตํ ๑
 ตตฺถ อาทิตฺโต ปฏฺจาย อณฺณภาคิยสฺส ปจฺมํ นิตฺตฺตฺตฺตฺต
 อิทาปี อณฺณภาคิยเมว ปจฺมํ นิตฺตฺตฺตฺต ๑ ตตฺถ อณฺณภาคิยตฺตฺตฺต
 ปฺรโต ตพฺภาคิยตฺตฺตฺตฺต วุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต เวทิตพฺพํ ๑

กิจจาธิกรณํ กิจจาธิกรณสฺส ตพฺภาคิยนฺติ เอตฺถ
 ปน พุทฺธกาลโต ปฏฺจาย จตฺตฺตฺตฺต สจฺจกมฺมานิ นิสฺสาย
 อฺปฺปนฺนอธิกรณญจ อิทานิ จตฺตฺตฺต สจฺจกมฺมานิ นิสฺสาย

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๒๕

อุปฺปชฺชนกอธิกรณญจ สภาคตายน สริกฺขตายน จ เอกํ กิจฺจาธิ-
 กรณเมว โหติ ฯ กิ ปน สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนอธิกรณํ
 กิจฺจาธิกรณํ อุทาทุ สงฺฆกมฺมานเมว ตํ อธิวจนฺนติ ฯ
 สงฺฆกมฺมานเมเวตํ อธิวจนํ ฯ เอวํ สนฺเตปี สงฺฆกมฺมนฺนาม
 อิทฺถจฺฉิทยจฺจ เอวํ อิติ ยํ กมฺมลกฺขณํ มนฺสิกโรติ ตํ นิสฺสาย
 อุปฺปชฺชนโต ปุริมํ ปุริมํ สงฺฆกมฺมํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโต
 จ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ อธิกรณํ กิจฺจาธิกรณนฺติ
 วุตฺตํ ฯ กิณฺจิจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปาทายาติ เอตฺถ ปน ยสฺมา
 เทโสติ วา เลสมตฺโตติ วา ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว พุณฺยชนฺโต
 นานํ อตฺถโต เอกํ ตสฺมา เลโสติ ทสฺ เลสา ชาติเลโส
 นามเลโสติ อาทิมานฺ ฯ ตตฺถ ชาติเยว ชาติเลโส ฯ เอส นโย
 เสเสสฺสุ ฯ อิทานิ ตเมว เลสํ วิตุถารโต ทสฺเสตฺถุ ยถา ตํ
 อุปาทาย อนุทฺธฺสนา โหติ ตถา สวตฺถุํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต
 ชาติเลโส นาม ขตฺติโย ทิฏฺฐโห โหตีติ อาทิมานฺ ฯ ตตฺถ
 ขตฺติโย ทิฏฺฐโห โหตีติ อญฺโฆ โกจิ ขตฺติยชาติโย อิมินา
 โจทเคน ทิฏฺฐโห โหติ ฯ ปาราชิกํ ฐมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโตติ
 เมถุนฐมฺมาทิสฺส อญฺญตรํ อาปชฺชนฺโต ฯ อญฺญํ ขตฺติยํ ปสฺสิตฺวา
 โจเทตีติ อถ โส อญฺญํ อตฺตโน เวรํ ขตฺติยชาติยํ ภิกฺขุ
 ปสฺสิตฺวา ตํ ขตฺติยชาติเลสํ คเหตฺวา เอวํ โจเทติ ขตฺติโย
 มยา ทิฏฺฐโห ปาราชิกํ ฐมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺโต ตฺวํ ขตฺติโย
 ปาราชิกํ ฐมฺมํ อชฺฌาปฺนโนสิ ฯ อถวา ตฺวํ โส ขตฺติโย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๒๖

น อญโธ ปาราชิกั ฌมมึ อชฌาปนโนสิ อสฺสมโนสิ อสกุย-
 ปุคฺติโยสิ นตฺถิ ตยา สทฺธิ อฺโปสโถ วา ปวารณา วา
 สงฺฆกมมึ วาติ อาปคฺติ วาจา ย วาจา สงฺฆาทิสฺสสฺส ฯ
 เอตฺถ จ เตสํ ขตฺติยานํ อญฺณมณฺณํ อสทิสฺสสฺส ตสฺส ตสฺส
 ทิฆมาทินอ วา ทิฆฺฐาทินอ วา วเสน อญฺณภากิยตา ขตฺติย-
 ชาติปฺปญฺญตฺติยา อารวเสน อธิกรณฺตา จ เวทิตพฺพา ฯ
 เอเตเนว อฺปาเยน สพฺพปเทสุ โยชนา เวทิตพฺพา ฯ ปตฺตเลส-
 นิทฺเทเส ฯ สาฏกปคฺโตติ โลหปคฺตสทิสฺส สฺสณฺจโน สฺจจฺฉวิ
 สินิทฺโร ฆมรฺวณฺโณ มคฺติกาปคฺโต วุจฺจติ ฯ สุมฺภกปคฺโตติ
 ปกติมคฺติกาปคฺโต ฯ ยสฺมา ปน อาปคฺติเลสฺสฺส เอกปเทเนว
 สงฺเขปโต นิทฺเทโส วุคฺโต ตสฺมา วิตุถารโต ตํปี ทสฺเสตฺถุ
 ภิกฺขุ สงฺฆาทิสฺสํ อชฌาปชฺชนโต ทิฆฺฐโ จ โหตีติ อาทิ วุคฺตํ ฯ
 กสฺมา ปนสฺส ตตฺถเวว นิทฺเทสํ อวคฺวา อธิ วิสฺสุ วุคฺโตติ ฯ
 เลสนิทฺเทเส หิ อสภากตฺตา ฯ เลสนิทฺเทสา หิ อญฺณํ ทิสฺวา
 อญฺณสฺส โจทฺนาวเสน วุคฺตา ฯ อยํ ปน เอกเมว อญฺณํ
 อาปคฺตี อาปชฺชนตํ ทิสฺวา อญฺญา ย อาปคฺติยา โจทฺนาวเสน
 วุคฺโต ฯ ยทิ เอวํ กถํ อญฺณภากิยํ อธิกรณํ โหตีติ ฯ
 อาปคฺติยา ฯ เตเนตํ วุคฺตํ เอวมฺปิ อาปคฺตญฺณภากิยญฺจ โหติ
 เลโส จ อฺปาทินฺโนติ ฯ ยํ หิ โส สงฺฆาทิสฺสํ อาปนฺโน ตํ
 ปาราชิกสฺส อญฺณภากิยํ อธิกรณํ ฯ ตสฺส ปน อญฺณภากิยสฺส

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณนา หน้า ๑๒๗

อธิกรณสุส เกลโส นาม โย โส สพุพขตฺติยานํ สาธารโณ
ขตฺติยาโว วีย สพุพปตฺตินํ สาธารโณ อาปตฺติภาโว ฯ
เอเตน อุปาเยน เสสาปตฺติมุลกา นยา โจทาปกวาโร จ
เวทิตฺตฺโป ฯ อนาปตฺติ ตถาสลฺยณี โจเทติ วา โจทาเปติ วาติ
ปาราชิกฺเกว อัย อาปนฺโนติ โย เอวํ ตถาสลฺยณี โจเทติ วา
โจทาเปติ วา ตสฺส อนาปตฺติ ฯ เสถํ สพุพํ อุตฺตานเมว ฯ

สมุฏฺจนาทานิปี ปจฺมทฺฏฺจโทสสทิสานเวาติ ฯ

ทฺติยทฺฏฺจโทสสทิกฺขาปทวณณนา นิฏฺจิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ สงฺฆเมทสทิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ
อถโข เทวทตฺโตติอาทิสฺส โย จ เทวทตฺโต ยถา จ ปพุพชิตฺโต
เยน จ การเณน โภกาภิภาทโย อุปสงฺกมิตฺวา เอถ มยํ
อาวุโส สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สงฺฆเมทํ กริสฺสาม จกฺกเมทนฺติ (๑)
อาห ฯ ตํ สพุพํ สงฺฆเมทกฺขนฺธเก อากตเมว ฯ ปญฺจวตฺถุ-
ยาจนา ปน กิณฺจาปี ตตฺถเว อากมฺิสฺสติ อถโข อิธาปี
อากตตฺตา ยเทตฺถ วตฺตพุพํ ตํ วตฺวาว คมฺิสฺสาม ฯ สาธุ
ภนฺเตติ อายาจนา สาธุ ฯ ภิกฺขุ ยาวชิวํ อารณฺยิกา อสฺสูติ
อารณฺยิกฐตฺงคํ สมาทาย สพุเพ ภิกฺขุ ยาว ชิวฺนฺติ ตาว
อารณฺยิกา โหนฺตฺถ อรณฺยเเวว วสนฺตฺถ ฯ โย คามนฺตํ
โอสเรยฺย วชฺชํ นํ พุเสยฺยาติ โย เอกภิกฺขุปี อรณฺยํ ปหาย

๑. วิ. จุล. ๗/๓๘๓/๑๕๑ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๒๘

นิวาสนตถาย คามนุตโต โอสเรยฺย วชฺชํ นํ สฺมุเสยฺย นํ ภิกฺขุ
 โทโส สฺมุสฺส อปฺตติยา นํ ภควา การเหตุติ อธิปฺปาเยน
 วทติฯ เอส นโย เสสวตฺถุสฺสปีฯ ชนํ สลฺยาเปสฺสามาติ ชนํ
 อมฺหากํ อปฺปิจฺจตาทิภาวํ ชานาเปสฺสามฯ อถวา ปรีโตเสยฺยาม
 ปสาเทสฺสามาติ วุตฺตํ โหติฯ อิมานิ ปน ปญฺจ วตฺถุณี
 ยาจโต เทวทตฺตสฺส วจฺนํ สฺตฺตฺวา ว อญฺญาสิ ภควา
 สงฺฆเมทตฺตโก หุตฺวา อัยฺ ยาจตีติฯ ยสฺมา ปน ตานิ
 อานุชานิยมานานิ พหฺนํ กุลปฺตฺตานํ มกฺกนฺตรายาย สํวตฺตนฺต
 ติ ตสฺมา ภควา อลํ เทวทตฺตาติ (๑) ปฏิกฺขิปปิตฺวา โย อิจฺฉติ
 อารญฺเณโก โหตฺตฺวาติมาห (๑)ฯ

เอตฺถ ปน ภควโต อธิปฺปายํ วิทิตฺวา กุลปฺตฺเตน อตฺตโน
 ปฏฺฐิรूपิ เวทิตพฺพํฯ อัยฺ เหตุถ ภควโต อธิปฺปายเ อโก
 ภิกฺขุ มหฺชฌาสโย โหติ มหฺสฺสาโห สกฺโกติ คามนุตเสนาสนํ
 ปฏิกฺขิปปิตฺวา อรญฺเณ วิหรนฺโต ทฺวขสฺสนฺตํ กาคุํฯ เอโก ทพฺพโล
 โหติ อปฺปตฺถาโม อรญฺเณ น สกฺโกติ คามนฺเตยฺว สกฺโกติฯ
 เอโก มหฺทพฺพโล สมปฺปวตฺตธาตฺวโก อธิวาสนกฺขนฺติสมฺปนฺโน
 อิกฺขฺจานิกฺขฺเรสฺส สมจิตฺโต อรญฺเณปี คามนฺเตปี สกฺโกติเยวฯ
 เอโก เนว คามนฺเต น อรญฺเณ สกฺโกติ ปทปรโม โหติฯ
 ตตฺร ยวายํ มหฺชฌาสโย โหติ มหฺสฺสาโห สกฺโกติ คามนฺต-
 # ๑. วิ. จุล. ๗/๓๘๔/๑๕๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๒๕

เสนาสนํ ปฏิภุขิปิตฺวา อรณฺเณ วิหรนฺโต ทุกฺขสฺสนตํ กาคฺ์
 โส อรณฺเณเยว วสตุ อิทมสฺส ปฏฺฐีรูปํ ฯ สทฺธิวิหาริกาทโยปีสุส
 อนุสิทฺขมานา อรณฺเณ วิหาคฺพพฺเมว มณฺณิสฺสนฺติ ฯ โย ปน
 ทฺพพโล โหติ อปฺปตฺถาโม คามนฺเตเยว สกฺโกติ ทุกฺขสฺสนตํ
 กาคฺ์ น อรณฺเณ โส คามนฺเตเยว วสตุ ฯ ยวายํ มหพฺพโล
 สมปฺปวตฺตธาตฺโก อธิวาทนฺกฺขนฺติสมปฺนโน อิกฺุจฺฉานิกฺุจฺฉ
 สมจิตฺโต อรณฺเณปี คามนฺเตปี สกฺโกติเยว อยมฺปี
 คามนฺตเสนาสนํ ปหาย อรณฺเณ วิหรตุ อิทมสฺส ปฏฺฐีรูปํ ฯ
 สทฺธิวิหาริกาทโยปีสุส อนุสิทฺขมานา อรณฺเณ วิหาคฺพพ
 ° มณฺณิสฺสนฺติ ฯ โย ปนายํ เนว คามนฺเต น อรณฺเณ
 สกฺโกติ ปทปฺรโม โหติ อยมฺปี อรณฺเณเยว วสตุ ฯ อัย
 หิสฺส ชฺตฺตงฺคเสวนา กมฺมฏฺฐจฺฉานภาวนา จ อายตี มกฺคผลานํ
 อฺุปฺนิสฺสโย ภวิสฺสติ ฯ สทฺธิวิหาริกาทโยปีสุส อนุสิทฺขมานา
 อรณฺเณ วิหาคฺพพํ มณฺณิสฺสนฺตีติ ฯ เอวํ ยวายํ ทฺพพโล โหติ
 อปฺปตฺถาโม คามนฺเตเยว วิหรนฺโต สกฺโกติ ทุกฺขสฺสนตํ กาคฺ์
 น อรณฺเณ อิมํ ปฺุคฺคํ สนฺธาย ภควา โย อิจฺฉติ
 คามนฺเต วิหรตุติ อห ฯ อิมินา จ ปฺุคฺคเลน อณฺเณสมฺปี
 ทฺวารํ ทินฺนํ ฯ ยทิ ปน ภควา เทวตฺตตฺส วาํ สมปฺปฏิจฺเจยฺย
 ยวายํ ปฺุคฺคโล ปกฺติยา ทฺพพโล โหติ อปฺปตฺถาโม โยปี
 ทฺรกาเล อรณฺณวาสํ อภิสมฺภูณฺติตฺวา ชินฺณกาเล वा

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๓๑

ภิกฺขุณฺํ นุ โข อตฺถาย กตฺตุนฺติ ฯ อิทํ ทิฏฺฐปฺริสฺงกิตฺตุนฺนาม ฯ
เอตํ คเหตฺตุนํ วฏฺฏุนฺติ ฯ ยํ เอวํ อปฺริสฺงกิตฺตํ ตํ วฏฺฏุนฺติ ฯ สเจ
ปฺน เต มนุสฺสา กสฺมา ภนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา
ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ภนฺเต ภิกฺขุณฺํ อตฺถาย กตฺตํ อมฺเหหิ
อตฺตโน อตฺถาย วา ราชายุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตฺตุนฺติ
วทฺตุนฺติ กปฺปติ ฯ นเหว โข ภิกฺขุ ปสฺสนฺติ อปีจ สฺถนฺติ
มนุสฺสา กิร ชาลวาคฺราทีหตฺถา คามโต วา นิกฺขมฺนฺติ
อธฺมญฺเ วา วิจฺรณฺตีติ ฯ ทฺตฺยทิวเส จ เตสํ ตํ คามํ
ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐานํ สมจฺจมํสํ ปิณฺฑปาตํ อภิหรณฺติ ฯ เต
เตน สฺเตน ปฺริสฺงกนฺติ ภิกฺขุณฺํ นุ โข อตฺถาย กตฺตุนฺติ ฯ
อิทํ สุตฺปฺริสฺงกิตฺตุนฺนาม ฯ เอตํ คเหตฺตุนํ วฏฺฏุนฺติ ฯ ยํ เอวํ
อปฺริสฺงกิตฺตํ ตํ วฏฺฏุนฺติ ฯ สเจ ปฺน เต มนุสฺสา กสฺมา
ภนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ
ภิกฺขุณฺํ อตฺถาย กตฺตํ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา
ราชายุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตฺตุนฺติ วทฺตุนฺติ กปฺปติ ฯ นเหว
โข ปฺน ปสฺสนฺติ น สฺถนฺติ อปีจ เตสํ ตํ คามํ
ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐานํ ปตฺตํ คเหตฺวา สมจฺจมํสํ ปิณฺฑปาตํ
อภิสงฺขริตฺวา อภิหรณฺติ ฯ เต ปฺริสฺงกนฺติ ภิกฺขุณฺํ นุ โข
อตฺถาย กตฺตุนฺติ ฯ อิทํ ตทฺถยวินิมุตฺตปฺริสฺงกิตฺตุนฺนาม ฯ เอตมฺปิ
คเหตฺตุนํ วฏฺฏุนฺติ ฯ ยํ เอวํ อปฺริสฺงกิตฺตํ ตํ วฏฺฏุนฺติ ฯ สเจ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๓๒

ปน เต มนุสสา กสฺมา ฆนฺเต น คณฺหาถาติ ปุจฺฉิตฺวา
ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ฆนฺเต ภิกฺขุณฺโณ อตฺถาย กตํ อมฺเหหิ
อตฺตโน อตฺถาย วา ราชายุตฺตาทีนํ อตฺถาย วา กตํ ปวตฺตมํสํ
วา กปฺปิยเมว ลภิตฺวา ภิกฺขุณฺโณ อตฺถาย สมฺปาทิตฺนฺติ วทฺนฺติ
กปฺปติ ฯ มตฺตานํ เปตฺกัจจตฺถาย มงฺกลาทีนํ วา อตฺถาย กเตปี
เอเสว นโย ฯ ยํ ยํ หิ ภิกฺขุณฺเวย อตฺถาย อกตํ ยตฺถ
จ นิพฺเพตฺติโก โหติ ตํ สพฺพํ กปฺปติ ฯ สเจ ปน เอกสฺมี
วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อฺหุทิสฺส กตํ โหติ เต จ อตฺตโน อตฺถาย
กตภาวํ น ชานนฺติ อญฺเณ ชานนฺติ เย ชานนฺติ เตสํ
น วฏฺฏติ ฯ อญฺเณ น ชานนฺติ เตยฺเว ชานนฺติ เตสํยฺเว
น วฏฺฏติ อญฺเณสํ วฏฺฏติ ฯ เตปี อมฺหากํ อตฺถาย กตฺนฺติ
ชานนฺติ อญฺเณปี เอเตสํ อตฺถาย กตฺนฺติ ชานนฺติ สพฺเพสํปี
น วฏฺฏติ ฯ สพฺเพ น ชานนฺติ สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ ปญฺจสุปี
สทฺธมฺมิเกสุ ยสฺส วา ตสฺส วา อตฺถาย อฺหุทิสฺส กตํ
สพฺเพสํ น กปฺปติ ฯ สเจ ปน โกจิ เอกํ ภิกฺขุํ อฺหุทิสฺส
ปาณํ วรฺตฺวา ตสฺส ปตฺตํ ปุเรตฺวา เทติ โส จ อตฺตโน
อตฺถาย กตภาวํ ชานฺเวย คเหตฺวา อญฺญสฺส ภิกฺขุโน เทติ
โส ตสฺส สทฺธา ย ปริภุชฺชติ กสฺส อาปตฺตีติ ฯ ทฺวินนํปี
อนาปตฺติ ฯ ยํ หิ อฺหุทิสฺส กตํ ตสฺส อภุตฺตตฺถาย อนาปตฺติ
อิตรสฺส อชานนฺตฺถาย จ ฯ กปฺปิยมํสฺส หิ ปฏฺิกุคฺคเณ อาปตฺติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๓๓

นตฺถิ ฯ อุทฺทิสฺส กตฺถจ อชานิตฺวา ภูณฺชนตฺสฺส ปจฺจนา
 ฌตฺวา อาปตฺติเทสนากิจฺจํ นาม นตฺถิ ฯ อกปฺปิยมํลํ ปน
 อชานิตฺวา ภูตฺเตน ปจฺจนา ฌตฺวาปี อาปตฺติ เทเสตพฺพา ฯ
 อุทฺทิสฺส กตฺํ หิ ฌตฺวา ภูณฺชโต จ อาปตฺติ ฯ อกปฺปิยมํลํ
 อชานิตฺวา ภูณฺชนตฺสฺสาปี อาปตฺติเยว ฯ ตสฺมา อาปตฺติภีรฺูเกน
 รุปํ สลลกฺเขนฺเตนาปี ปุจฺฉิตฺวา ว มํลํ ปฏฺิกฺกเหตุพฺพิ ฯ
 ปริโภกกาล ฌตฺวา ปรีภูณฺชิตฺสํมิตฺติ กเหตุวา ปุจฺฉิตฺวา ว
 ปรีภูณฺชิตพฺพิ ฯ กสฺมา ฯ ทฺวิณฺเณยฺยตฺตา ฯ อจฺฉมํลํ หิ
 สฺวกรมํสสทิสํ โหติ ฯ ทีปิมํสาทีนํ มิคมํสาทิสทิสานํ ฯ ตสฺมา
 ปุจฺฉิตฺวา กหณฺเมว วตฺตฺนตฺติ วทฺนตฺติ ฯ

หฺนฺโฐ อุทฺทโคติ ตฺถฺโฐ เจว อุนฺนตฺกายจิตฺโต จ
 หฺตฺวา ฯ โส กิร ภควา อิมานํ ปณฺจ วตฺตฺนํ น
 อุนฺชานาติ อิทานํ สกฺกิสฺสํมิตฺติ สจฺจเมทํ กาทฺตฺนตฺติ โภกาทิสฺส
 อิงฺกิตฺตาคารํ ทสฺเสตฺวา ยถา วิสํ วา ขาทิตฺวา รชฺชฺยา
 วา อุพฺพนฺชิตฺวา สตฺถํ วา อหริตฺวา มริตฺกามา ปรีโส
 วิสาทีสุ อณฺณตฺรํ ลภิตฺวา ตปฺปจฺจยา อาสนฺนํมฺปิ มรณฺทุกฺขํ
 อชานนฺโต หฺนฺโฐ อุทฺทโค โหติ เอวเมว สจฺจเมทปจฺจยา
 อาสนฺนํมฺปิ อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา ปฏฺิสํเวทนียํ ทุกฺขํ อชานนฺโต
 ลทฺโธ ทานํ เม สจฺจเมทสฺส อุปาโยติ หฺนฺโฐ อุทฺทโค สปรีโส
 อฏฺฐายาสนา เตเนว หฺนฺจฺภาเวน ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๓๔

ปทกขิณั กตุวา ปกคามิ ฯ เต มยั อิเมหิ ปญจหิ วตฺถุหิ
 สมากาย วตฺตามาติ เอตฺถ ปน อิมานิ ปญจ วตฺถุณีติ วตฺตพฺเพปิ
 เต มยั อิเมหิ ปญจหิ วตฺถุหิ ชนั สลฺลวเปสฺสามาติ
 อภินฺหวิตกฺวเสน วิภตฺติวิปฺลลาสิ อสฺลลกฺเขตฺวา อภินฺหปฺริ-
 วิตฺกานูรูปฺเมว เต มยั อิเมหิ ปญจหิ วตฺถุหิตี อาก
 ยถาติ วิภฺชิตฺตจิตฺโต ฯ ชฺฐา สลฺเลขวฺตฺติโนติ ยา ปฏฺธิปทา
 กิเลสฺ ชฺฐนาติ ตาย สมฺนนาคตฺตฺตา ชฺฐา ฯ ยา จ กิเลสฺ
 สลฺเลขติ สฺวา เอเตสิ วฺตฺตีติ สลฺเลขวฺตฺติโน ฯ พาทฺลฺลิกิโกติ
 จีวราทินิ ปจฺจยानิ พาทฺลฺลภาโว พาทฺลฺลํ ฯ พาทฺลฺลมฺสฺส อตฺถิ
 ตสฺมี วา พาทฺลฺลเ นียตฺโต จิตฺติ พาทฺลฺลิกิโก ฯ พาทฺลฺลลย
 เจเตตีติ พาทฺลฺลตฺถาย เจเตติ กปฺเปติ ปกปฺเปติ ฯ กถฺนฺนาม
 มยฺหฺลจฺ สวากานญฺจ เม จีวราทิพาทฺลฺลภาโว ภเวยฺยาติ เอว
 อฺสฺสูกฺกมาปฺนฺโนติ อธิปฺปาโย ฯ จกฺกเกทายาติ อาณาเกทาย ฯ
 ชฺฐมฺมี กถิ กตุวาติ ขนฺชเก วฺตฺตฺนเยน อถิ เทวทฺตฺต มา
 เต รุจิ สฺงฺฆเกโท ครุโก โข เทวทฺตฺต สฺงฺฆเกโท โย
 โข เทวทฺตฺต สมคฺคํ สฺงฺฆํ ภินฺทติ กปฺปฏฺฐิจฺฉิ (๑) กิพฺพิสิ ปสวติ
 กปฺปิ นิรยฺมฺหิ ปจฺจติ โย จ โข เทวทฺตฺต ภินฺนํ สฺงฺฆํ
 สมคฺคํ กโรติ พฺรหฺมปฺญญํ ปสวติ กปฺปิ สคฺคฺมฺห โมทตีติ (๒)
 เอวมาทิกฺ อเนกปฺปการิ เทวทฺตฺตฺสฺส จ ภิกฺขุณญฺจ ตทฺนฺจฺฉวิกิ
 # ๑. สฺยา. กปฺปฏฺฐิจฺฉิกิ ฯ ๒. วิ. จฺล. ๗/๓๘๖/๑๕๔ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๓๕

ตทณฺโถมิกํ ฌมฺมีกถํ กคฺวา ฯ

สมคฺคสุสฺสํ สหิตฺตฺส จิตฺเตน จ สรีเรน จ อวิยฺตฺตฺสฺสํ
 อตุโถ ฯ ปททฺชาเนปี หิ อยเมว อตุโถ ทสฺสํโต ฯ สมาน-
 สํวาสโกติ หิ วทฺตา จิตฺเตน อวิโยโค ทสฺสํโต โหติ ฯ
 สมานสํมํยํ จิตฺติ วทฺตา สรีเรน ฯ กถํ ฯ สมานสํวาสโก
 หิ ลทฺธิณานานาสํวาสเกน วา กมฺมฺนา นานาสํวาสเกน
 วา วิรหิตํ สมจิตฺตตาย จิตฺเตน อวิยฺตฺโต โหติ สมานสํมํยํ
 จิตฺโต กายสามคฺคิทานโต สรีเรน อวิยฺตฺโต ฯ เกทนสํวตฺตนิกํ
 วา อธิกรณฺนฺติ เกทนสํ สงฺฆเมทสฺส อตุถาย สํวตฺตนิกํ
 การณํ ฯ อิมสฺมี หิ โอภาเส กามเหตุ กามนิทานํ กามาริ-
 กรณฺนฺติอาทิสฺ (๑) วีย การณํ อธิกรณฺนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ ตถจ
 ยสฺมา อฏฺฐารสฺวิริ โหติ ตสฺมา ปททฺชาเน อฏฺฐารส
 เกทกรวตฺตฺตฺนินฺติ วุคฺตํ ฯ ตานิ ปน อธิฐฺปาติ ภิกฺขุ อฌมฺมํ
 ฌมฺโมติ (๒) ที่เปตฺตีอาทินา นเยน ขนฺธเก อากตานิ ฯ ตสฺมา
 ตตุเถว เนสํ อคฺคํ วนฺณยิสฺสาม ฯ โยปี จายํ อิมานิ
 วตฺตฺตฺนินิ นิสฺสาย อปเรหิปี กมฺเมน อุกฺกเทเสน โวหารเณ
 อนุสฺสาวนาย สลากคฺคาเหนาติ ปญฺจหิ การณฺเหหิ สงฺฆเมโท
 โหติ ตมฺปิ อากตฺตฺจฺจเนยว ปกาตยิสฺสาม ฯ สงฺฆเขปโต ปน
 เกทนสํวตฺตนิกํ วา อธิกรณํ สมาทายาติ เหตุถ สงฺฆเมทสฺส
 # ๑. ส. ๑๕/๓๔๔/๑๐๘ฯ ๒. วิ. ปริ. ๘/๑๒๑๕/๔๕๘.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๓๖

อตุถาย สัวตุนิกั สงฆเมทนิปผตติสมตถั การณั กเหตุวาติ
เอวมตโต เวทิตพโพ ๗ ปคคยหาติ ปคคหิตั อพภูสสิตติ ปากภู
กตวา ๗ ตัญญเยยยาติ ยถาสมาทินุนิ ยถापคคหิตเมว กตวา
อจฺเจย ๗ ยสฺมา ปน เอวํ ปคคยหตา ตัญญาจ จ ตั
ทีปิตถเจว อปฺปนิสฺสญฺญจ โหติ ตสฺมา ปทภาชเน ทีเปยยาติ
จ น ปฺปนิสฺสชฺเชยยาติ จ วุตตํ ๗ ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโยติ
อณฺเณหิ ลชฺชี่หิ ภิกฺขุหิ เอวํ วตฺตพโพ ภเวย ๗

ปทภาชเน จสฺส เย ปสฺสนตฺติติ เย สมมุขา ปคคยห
ตัญญาจ ตปฺสสนติ ๗ เย สฺสนตฺติติ เยปี อสฺกสฺมี นาม วิหารเ
ภิกฺขุ เมทนสัวตุนิกั อธิกรณั สมาทาย ปคคยห ตัญญาจตฺติ
สฺสนตฺติ ๗ สมตตายสฺมา สงฺเขนาติ อายสฺมา สงฺเขน สทฺธี
สมตฺตฺ สมากจฺจตฺ เอกลทฺธิโก โหตฺติ อตฺโต ๗ กิการณา ๗
สมคฺโค หิ สงฺโฆ สมโฆทมาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส
ผาสฺสูวิหฺรตฺติติ ๗ ตตฺถ สมโฆทมาโนติ อณฺณมณฺณสมปตฺติยา สฺกฺก
โฆทมาโน ๗ อวิวทมาโนติ อัย ฐมฺโฆ นาย ฐมฺโฆติ เอวํ น
วิวทมาโน ๗ เอโก อุกุทฺเทโส อสฺสาติ เอกุทฺเทโส ๗ เอกโต
ปวตฺตปาฏิมอกฺขุทฺเทโส น วิสฺนุติ อตฺโต ๗ ผาสฺสูวิหฺรตฺติติ สฺก
วิหฺรติ ๗ อิจฺเจตํ กุสฺลนฺติ เอตํ ปฺปนิสฺสชฺชนํ กุสฺลํ เขม
โสตฺถิกาโว ตสฺส ภิกฺขุโน ๗ โน เจ ปฺปนิสฺสชฺชติ อาปตฺติ
ทูกกฺกสฺสาติ ติกฺขตฺตํ วุตตสฺส อปฺปนิสฺสชฺชโต ทูกกฺก ๗ สุตฺวา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๓๗

น วทนต์ อปตฺติ ทุกฺกฐสฺสชาติ เย สุตฺวา น วทนต์ เตสมฺปิ
 ทุกฺกฐํ ๑ กิ่วทฺเร สุตฺวา อวทนต์านํ ทุกฺกฐํ ๑ เอกวิหารเ
 ตาว วตฺตพฺพํ นตฺถิ ๑ อฏฺฐกถายํ ปน วุตฺตํ สมนฺตา
 อทฺธโยชเน ภิกฺขุณฺโณ ภารโ ๑ ทฺตฺวา ปณฺณํ วา เปเสตฺวา
 วทโตปิ อปตฺติโมกฺโข นตฺถิ ๑ สยเมว คนฺตฺวา ครุโก
 อาวุโส สงฺฆเกโท มา สงฺฆเกทาย ปรกฺกมิตฺติ วาเรตฺตพฺโพ ๑
 ปโหนฺเตน ปน ทฺรมฺปิ คนฺตพฺพํ ๑ อคิลานานํ หิ ทฺเรปิ
 ภารโเยว ๑ อิทานิ เอวญฺจ โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโนติอาทิสฺ
 อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตฺถุโส ภิกฺขุ สงฺฆมชฺฉมฺปิ อากทฺธิตฺวา
 วตฺตพฺโพติ อาทิมาย ๑ ตตฺถ สงฺฆมชฺฉมฺปิ อากทฺธิตฺวาติ สเจ
 ปุริมฺนเยน วุจฺจมาโน น ปฏฺินิสฺสชฺชติ หตฺถเอสฺ จ ปาทส
 ๑ จ คเหตุวาปี สงฺฆมชฺฉํ อากทฺธิตฺวา ปุณฺปิ มา อายสฺมาติ-
 อาทินา นเยน ติกฺขตฺตํ วตฺตพฺโพ ๑ ยาวตฺติยํ สมฺนุภาสิตพฺโพติ
 ยาวตฺติยํ สมฺนุภาสนํ ตาว สมฺนุภาสิตพฺโพ ๑ ตีหิ สมฺนุภาสน-
 กมฺมวาทฺหิ กมฺมํ กาทพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ ปทภาชเน
 ปนสฺส อตฺถเมว คเหตุวา สมฺนุภาสนวิธี ทสฺเสตฺถุโส ภิกฺขุ
 สมฺนุภาสิตพฺโพ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺนุภาสิตพฺโพติอาทิ
 วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ฅตฺติยา ทุกฺกฐํ ทฺวีหิ กมฺมวาทฺหิ อุตฺตจฺจยา
 ปฏฺิปปสฺสมฺภนฺตฺติติ ยํ ฅตฺติปริโยसाने ทุกฺกฐํ อापฺนฺโน เย
 จ ทฺวีหิ กมฺมวาทฺหิ อุตฺตจฺจเย ตา ติสฺโสปี อปตฺติโย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๓๘

ยสฺส นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺยาติ เอวํ ยการปฺปตฺตมตฺตตาย
ตฺติยกมฺมวาทาย ปฺฏิปฺปสฺสสมฺภนฺติ สงฺฆาติเสเสยฺว ตฺิฏฺฐติ ฯ
ก็ อานนฺนา อานตฺติโย ปฺฏิปฺปสฺสสมฺภนฺติ อนานนฺนาติ ฯ
มหาสมฺมตฺเตโร ตาว วทติ โย อวสานे นํ ปฺฏินิสฺสชฺชติ
โส ตา อานตฺติโย น อานชฺชติ ตสฺมา อนานนฺนา
ปฺฏิปฺปสฺสสมฺภนฺตีติ ฯ มหาปทฺมตฺเตโร ปน ลิงฺคปริวตฺเตน
อสาธารณาปฺตฺติโย วีย อานนฺนา ปฺฏิปฺปสฺสสมฺภนฺติ อนานนฺนํ
ก็ ปฺฏิปฺปสฺสทฺธิยาติ อาท ฯ ฌมฺมกมฺเม ฌมฺมกมฺมสฺสณฺณิตี
ตฺถเจ สมฺนุภาสฺนกมฺมํ ฌมฺมกมฺมํ โหติ ตสฺมี ฌมฺมกมฺมสฺสณฺณิตี
อตุโถ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อิธ สฺสณฺนา น รกฺขติ
กมฺมสฺส ฌมฺมิกตฺตา เอวํ อปฺฏินิสฺสชฺชนฺโต อานชฺชติ ฯ
อสมฺนุภาสฺนตฺสฺสาติ อสมฺนุภาสฺยิมานสฺส อปฺฏินิสฺสชฺชนฺตฺสฺสาปิ
สงฺฆาติเสเสน อนานตฺติ ฯ ปฺฏินิสฺสชฺชนฺตฺสฺสาติ ฌตฺติโต
ปฺพุเพ วา ฌตฺติกฺขณฺเ วา ฌตฺติปริโยसानเ วา ปจฺมาย
วา อนุสฺสาวนาย ทฺติยาย วา ตฺติยาย วา ยาว ยการํ
น สมฺปาปฺณาติ ตาว ปฺฏินิสฺสชฺชนฺตฺสฺส สงฺฆาติเสเสน
อนานตฺติ ฯ อาทิกมฺมิกสฺสาติ เอตฺถ ปน เทวทฺตฺโต สมฺกฺคสฺส
สงฺฆสฺส เกทาย ปฺรกฺกมิ ตสฺมี วตฺตฺสฺมินฺติ (๑) ปฺริวเร
อากตฺตฺตา เทวทฺตฺโต อาทิกมฺมิโก ฯ โส จ โย สงฺฆเกทาย
๑. วิ. ปฺริ. ๘/๑๘, ๑๓๒/๑๒, ๕๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๑๑๕

ปรกุกมนสุเสว น อปฏินิสฺสชฺชนสฺส ๑ น หิ ตสฺส ตํ
 กมฺมํ กตํ ๑ กถญฺจิทํ ชานิตพฺพนฺติ เจ ๑ สุตฺตโต ๑ ยถา
 หิ อริฏฺโฆ ภิกฺขุ คทฺฐวาทิปุพฺโพ ยาวตติย (๑) สมนุภาสนาย
 น ปฏินิสฺสชฺชิ ตสฺมี วตฺตสฺมินฺติ ปริวเร อากตฺตตา
 อริฏฺจสฺส กมฺมํ กตฺนฺติ ปญฺญาติ น ตถา เทวทตฺตสฺส ๑
 อถาปิตฺส กเตน ภวิตพฺพนฺติ โภจฺจ อตฺตโน รุจิมตฺเตเนว วเทยฺย
 ตถาปิ อปฏินิสฺสชฺชน อาทิกมฺมิกสฺส อนาปตฺติ นาม นตฺถิ ๑
 น หิ ปญฺจตฺตสิกฺขาปทํ วิตฺติกมฺนตฺสฺส อญฺจตร อฺทฺทิสฺส
 อญฺจวาทโต อนาปตฺติ นาม ทิสฺสติ ๑ ยมฺปิ อริฏฺจสิกฺขาปทสฺส
 อนาปตฺติย อาทิกมฺมิกสฺสาติ โปตฺถเกสุ ลิจิตํ ตํ ปมาทลิจิตํ ๑
 ปมาทลิจิตภาโว จสฺส ปจฺมํ อริฏฺโฆ ภิกฺขุ (๒) โจเทตฺพุโพ
 โจเทตฺวา สารตฺพุโพ สารตฺวา อาปตฺติ อโรเปตฺพุพาติ เอวํ
 กมฺมกฺขนฺธเก อาปตฺติอโรปนวจนโต เวทิตฺพุโพ ๑ อิติ เกทาย
 ปรกุกมเน อาทิกมฺมิกสฺส เทวทตฺตสฺส ยสฺมา ตํ กมฺมํ น
 กตํ ตสฺมา सा อาปตฺติเยว น ชาตา ลิกฺขาปทํ ปน
 ตํ อารพฺภ ปญฺจตฺตนฺติ กตฺวา อาทิกมฺมิโกติ วุตฺโต ๑ อิติ
 อาปตฺติยา อภาวโตเยวสฺส อนาปตฺติ วุตฺตา ๑ सा ปเนสา
 กิณฺจาปี อาสมนุภาสนตฺสฺสาติ อิมินาว ลิทฺธา ๑ ยสฺมา ปน
 # ๑. สฺยา. เอตฺถนฺตเร ปาปีกํ ทิฏฺฐินฺติ ทิสฺสติ ๑
 # ๒. สฺยา. เอตฺถนฺตเร คณฺฐพาทิปุพฺโพติ ทิสฺสติ ๑ วิ. จุล. ๖/๒๓๘/๑๑๐ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๔๐

อสมนุภาสโนโต นาม ยสฺส เกวลํ สมนุภาสนํ น กโรติ
โส วุจฺจติ น อาทิกมฺมิโก อยฺยจ เทวทศฺโต อาทิกมฺมิโกเยว
ตสฺมา อาทิกมฺมิกสฺสาติ วุตฺตํ ฯ เอเตนฺูปาเยน จเปตฺวา
อริฏฺฐสํกขาปํทํ สพฺพสมนุภาสนาสุ วินิจฺฉโย เวทิตฺพุโป ฯ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

สมฺภูจฺจานาทีสุ ติวํกิกํ เอกสมฺภูจฺจํ สมนุภาสณสมฺภูจฺจํ
นามตํ กายวาจาจิตฺตโต สมฺภูจฺจติ ปฏฺินิสฺสชฺชามิติ กายวิการิ
วา วจีเภาทํ วา อกโรนตสฺเสว ปน อาปชฺชนโต อกิริยา
สญฺญาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกฺุสฺสจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปจฺมสงฺฆเภทสํกขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ พุคฺคิยสงฺฆเภทสํกขาปํทํ ฯ ตตฺถ
อนฺวตฺตกาติ ตสฺส ทิฏฺฐิชนฺฺตรุจฺจิกฺกหณฺเณ อนฺุปฏฺิปชฺชนกา ฯ
วคฺคิ อสํมคฺคิปกฺขิยวจนํ วทนฺฺตติ วคฺควาทกา ฯ ปทภาชเน
ปน ตสฺส วณฺณนาย ปกฺขาย จิตฺตา โหนฺฺตติ วุตฺตํ ฯ ตสฺส
สงฺฆเภทาย ปรกฺกมฺนตสฺส วณฺณนตฺถาย จ ปกฺขวฺุฑฺฒิตฺถาย
จ จิตฺตติ อตฺถโต ฯ เยหิ วคฺควาทกา เต นียเมน อีทิสฺสา
โหนฺติ ตสฺมา เอตํ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน ตินฺณํ อูทฺธํ กมฺมารหา
น โหนฺติ น หิ สงฺโฆ สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรติ ตสฺมา
เอโก วา เทว วา ตโย วาติ วุตฺตํ ฯ ชานาติ โนติ
อมฺหากํ ฉนฺทาทีนปิ ชานาติ ฯ ภาสตีติ เอวํ กโรมาติ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณา หน้า ๑๔๑

อมุเหหิ สทฺธี ภาสติ ฯ อมหากัเปตฺติ ชมตีติ ยํ โส กโรติ
เอตํ อมหากัปปิ รุจฺจติ ฯ สมตายสมฺนุตานํ สงฺเขนาติ
อายสมฺนุตานํ จิตฺตํ สงฺเขน สทฺธี สมตฺตํ สมากจฺจตฺตํ เอกีกาวั
ยาตฺตติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสตสมตฺตํ ปจฺมสฺสิกขาปเท วุตฺตนยตฺตา
อฺตฺตทานตฺตตฺตา จ ปากฺกเมว ฯ สมฺภูจฺจนาทีนึปี ปจฺมสฺสิกขาปท-
สทฺธีสถานวาติ ฯ

ทฺุติยสงฺฆเมทสฺสิกขาปทวณฺณา นิภูจฺจิตา ฯ

เตน สมเขน พุทฺโธ ภควาติ ทฺุพฺพจสฺสิกขาปทํ ฯ ตตฺถ
อนาจาริ อจรตีติ อนกปฺปการิ กายวชิทฺวารวีตฺถิกมฺมํ กโรติ ฯ
กึ นฺุโข นามาติ วมฺภนวจนเมตฺติ ฯ อหํ โข นามาติ
อฺกฺกัสมวณฺณํ ฯ ตฺุมฺเห วทฺเขยฺนติ อิทํ กโรถ อิทํ มา กโรถาติ
อหํ ตฺุมฺเห วตฺตํ อรหามีติ ทสฺเสติ ฯ กสฺมา อิติ เจ ฯ
ยสฺมา อมหากั พุทฺโธ ภควา กณฺจกั อารุญฺห มยา สทฺธี
นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺติ เอวมาทิมตฺถํ สนฺุชยาห ฯ อมหากั
ชฺมโมติ วตฺวา ปฺน อตฺตโน สนฺุตกภาเว ยุตฺตี ทสฺเสนฺุโต
อมฺหากั อยฺยปฺตฺเตน อຍฺ ชฺมโม อภิสมิตฺติ อาห ฯ ยสฺมา
อมฺหากั อยฺยปฺตฺเตน จตฺตจฺจชฺมโม ปฏฺวิทฺโธ ตสฺมา ชฺมโมปี
อมฺหากณฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ สงฺฆํ ปน อตฺตโน เวริปฺกฺเข จิตฺ
มณฺณมานิ อมหากั สงฺฆโมติ น วทฺติ ฯ อฺปมฺ ปน วตฺวา
สงฺฆํ อปฺสาเทตฺถกาโม เสยฺยถาปี นามาติ อาทิมาย ฯ
ติณฺณภูจฺปณฺณสฺสณฺุติ ตตฺถ ตตฺถ ปตฺติปตฺติ ตินฺณภูจฺปณฺณํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๔๒

อถวา ตินณจ นิสสารกั ลหุภัง กภูจณจาติ ตินณภุจัน ๑
ปณณสภนุติ ปุราณปณณั ๑ อุตสาเทยยาติ ราสี กเรย ๑
ปพพเตยยาติ ปพพตปุปภาวา ๑ สห หิ สีมโสดา โหติ
ตสุมา ตเมว คณหาติ ๑ สงขเสवालปณณนุติ เอตถ สงโขติ
ทิมมุลโก ปณณเสवाल วุจติ ๑ เสवालติ นีสเสवाल ๑
อวเสโส อุกทปปฏุกตลพิชกาติ สพโพปี ปณโกติ สงข
คจติ ๑ เอกโต อุตสาทิตาติ เอกภุจัน เณนาปี สมปิณทิตา
ราสีกตาติ ทสเสติ ๑

ทพพจชาติโกติ ทพพจภาโว ๑ วตตุ อสกกุณเยโยติ
อตุโธ ๑ ปทภาชเนปิสส ทพพโจติ ทุกเขน กิจเณน โอวทิต
ตพโพ ๑ น สกกา สุเขน วตตุณุติ อตุโธ ๑ โทวจสสกรณหิติ
ทพพจภาวกรณียะ ๑ เย จ ชมมา ทพพจ ปุคคัลล กโรนุติ
เตหิ สมนุนาคโตติ อตุโธ ๑ เต ปน กตเม จ อาวุโส
โทวจสสกรณา ชมมา อิธ อาวุโส (๑) ภิกขุ ปาปิจโน โหตีติ(๒)
อาทินา นเขน ปฎิปาฎิยา อณูมานสุตเต อาคตา ปาปิจจตา
อตุตุกัสมกปรวมภกตา โภชนตา โภชเหตุ อุปนาหิตา โภชเหตุ
อภิสงคิตา โภชเหตุ โภชสามนุตวาจันนิจจารณตา โจทกั
ปฎิปุพพณตา โจทกั อปสาทนตา โจทกสส ปจจาโรปนตา
อณเณณณั ปฎิจรณตา อปทานน นสมุปายนตา มกขิปลาตีตา
๑. สุธา อิธาวุโส ๑ ๒. ม. ม. ๑๒/๒๒๒/๑๘๕ ๑

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๔๓

อีสฺสูกิมจฺจริตา สจฺมายาวิตา ถทฺฐาติมานิตา สนฺทิกฺกุจิปรามาสิ-
 อาธานคฺคาหิทฺฐปฺปฺนิสฺสคฺคิตาติ เอกฺกนวิสฺติ (๑) ฐมฺมา เวทิตพฺพา ฯ
 โไอวาทํ น สหติ นกฺขมตีติ อกฺขโม ฯ ยถานุสฺสิญฺจํ อปฺปฏิปชฺชนฺโต
 ปทกฺขิณฺน อนฺุสาสนี น คณฺหาตีติ อปฺปทกฺขิณคฺคาหี
 อนฺุสาสนี ฯ อุกฺกเทสปริยาปนฺเนสฺสูติ อุกฺกเทเส ปริยาปนฺเนสฺสุ
 อนฺุโตคฺเชสฺสุ ฯ ยสฺส สฺยา อาปตฺติ โส อาวิกฺกเรยฺยาติ เอวํ
 สงฺกฺหิตตฺตฺตา อนฺุโตปาฏฺฐิโมกฺขสฺส วตฺตมาเนสฺสูติ อตฺถโธ ฯ สหฺมมิกํ
 วุจฺจมาโนติ สหฺมมิกเณ วุจฺจมาโน ฯ กรณฺตฺเถ อฺปโยคฺวณฺํ ฯ
 ปญฺจหิ สหฺมมิกเหสิ สิกฺกขิตพฺพตฺตฺตา เตสํ วา สนฺตคฺคตฺตา
 สหฺมมิกนฺติ ลทฺฐนาเมเน พุทฺฐปฺปญฺจตฺเตเน สิกฺกขาปเทเน
 วุจฺจมาโนติ อตฺถโธ ฯ วิรมถายสฺมนฺุโต มม วจฺนายาติ เยน
 วจฺเนเน มํ วทถ ตโต มม วจฺนโต วิรมถ ฯ มา มํ ตํ
 วจฺนํ วทถาตี วุตฺตํ โหติ ฯ วทตฺถ สหฺมมเณนาติ สหฺมมิกเณ
 สิกฺกขาปเทเน สหฺมมเเน วา อญฺเณเนปี ปาสาทิกภาว-
 สํวตฺตนิเกเน วจฺเนเน วทตฺถ ฯ ยทฺธิทนฺติ วุทฺถติการณฺนิทสฺสนตฺเถ
 นิปาโต ฯ เตน ยํ อิทํ อญฺณมญฺญสฺส หิตวจฺนํ อาปตฺติโต
 วุทฺฐาปนฺนญฺจ เตน อญฺณมญฺญวจฺเนเน อญฺณมญฺญวุทฺฐาปเนเน จ
 สํวทฺฐมา ปริสชาติ เอวํ ปริสสาย วุทฺถติการณฺํ ทสฺสตีติ โหติ ฯ
 #๑. อิมे จ โทวจฺสฺสกรณฺา ฐมฺมา สุตฺเต โสฬสฺวิธา วิกตฺตา ทส
 # เอกกานิ ปญฺจ ทุกานิ เอกํ ติกนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๔๔

เสถ สพุพตถ อุตตานเมว ฯ สมุจฺจานาทีนึปี ปจฺมสงฺฆเภท-
สทิสานเภาติ ฯ

ทพฺพจสึกขาปทวณณา นิฎฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ กุลทุสกกสึกขาปทํ ฯ ตตถ
อสุสชึปนพฺพสุกา นามาติ อสุสชึ เจว ปฺนพฺพสุโก จ ฯ
กัฎฺฐาสิริสุมินฺติ เอวํนามเก ชนปเท ฯ อาวาสิกา โหนฺตึติ
เอตถ อาวาโส เอเตสํ อตฺถึติ อาวาสิกา ฯ อาวาโสติ วิหาโร
วุจฺจติ ฯ โส เยสํ อายตฺโต นวกมฺมกรณปฺราณปฏิสงฺขรณาที-
การหารตาย เต อาวาสิกา ฯ เย ปน เกวลํ วิหาเร
วสนฺติ เต เนวาสิกา วุจฺจนฺติ ฯ อึเม อาวาสิกา อเหตุํ ฯ
อลชชึโน ปาปภิกฺขุติ นิลลชฺชา ตามภิกฺขุ ฯ เต หิ
นพฺพคฺคิยานํ เชฎฺฐจณพฺพคฺคิยา ฯ สาวตฺถึยํ กิร น ชนา
สหายกา กสิกมฺมาทีนึ ทุกฺกรานึ หนุท มยํ สมฺมา
ปพฺพชาม ปพฺพชนฺเตหิ จ อุปฺปนฺเน กิจฺเจ นิตฺถรณกฏฺจानเ
ปพฺพชิตฺถุ วุฎฺฐิตึติ สมฺมนตฺยิตฺถวา ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานํ สนฺติเก
ปพฺพชึสุ ฯ เต ปญฺจวสุสา หุตฺวา มาตักํ ปคฺฉํ กตฺวา มนตฺยึสุ
ชนปโท นาม กทาจิ สฺสภิกฺโข โหติ กทาจิ ทพฺพภิกฺโข มยํ
มา เอกกฺจानเ วสิมฺหา ตึสุ จานฺสุ วสามาติ ฯ ตโต
ปญฺจทฺถโลหิตเก อาหึสุ อาวุโส สาวตฺถึ นาม สตฺตปญฺญาสาย
กุลสตฺสทฺสเสหิ อชฺฉาวุฎฺฐา อสิตฺติคามสทฺสสปฏิมณฺฑิตานํ

ติโยชนสติกานํ ทฺวินนํ กาสโกสตรภูจานํ आयमुखुता ตตถ
ตุมุहे ชฺรภูจानะเยว ปรีเวณานี การะตุวา อมฺพปนสนาพีเกราทีนึ
โรเปตุวา ปุปุเพหิ ผละหิ จ กุลาณึ สงฺกณฺหนุตา กุลาทาระเก
ปพฺพาเชตุวา ปรีสิ วฑฺฒะเถธาติ ฯ เมตฺตียภุมฺมชเก อาหิสฺ
อาวุโส ราชคหนฺนาม อภฺจาสหิ มนุสฺสโกภฺหึ อชฺฉาธุจฺ
อสีตคามสทฺสปฏิมณฺฑิตานํ ติโยชนสติกานํ ทฺวินนํ องฺกมกช-
รภูจานํ आयमुखุตํ ตตถ ตุมุहे ชฺรภูจानะเยว ฯเปฯ ปรีสิ
วฑฺฒะเถธาติ ฯ อสฺสสิปฺนพฺพสุเก อาหิสฺ อาวุโส กิฏฺฐากิรี นาม
ทฺวีหิ เมเมหิ อนุภฺกหิโต ตีณิ สสฺसानึ ปสวติ ตตถ ตุมุहे
ชฺรภูจानะเยว ปรีเวณานี การะตุวา ฯเปฯ ปรีสิ วฑฺฒะเถธาติ ฯ
เต ตถา อภิสุ ฯ เตสุ เอกเมกสฺส ปกฺขสฺส ปญจ ปญจ
ภิกฺขุสฺตานึ ปรีวารานึ (๑) ฯ เอวํ สมธิกํ ทิยฑฺฒะภิกฺขุสฺทสฺส โหติ ฯ
ตตถ ปณฺฑุกลอหิตกา สปริวาราสีลวนฺตา ว ภกฺวตา สทฺธิ
ชนปทจาริกํ จรณฺติ ฯ เต อกตวตฺถุณฺ อูปฺปาเทนฺติ
ปญฺจตตฺตสิกฺขาปทํ ปน มทฺทนฺติ ฯ อิตเร สพฺเพ อลชฺชิโน
อกตวตฺถุณฺจ อูปฺปาเทนฺติ ปญฺจตตฺตสิกฺขาปทญฺจ มทฺทนฺติ ฯ เตน
วุตฺตํ อลชฺชิโน ปาปภิกฺขุติ ฯ เอวรูปนฺติ เอวํชาตีกํ ฯ อนาจารย์
อาจรณฺตีติ อนาจริตพฺพิ อาจรณฺติ อกาตพฺพิ กโรนฺติ ฯ
มาลาवจฺจนฺติ ตฺรณฺปุปฺพรุกฺขํ ฯ ตฺรณฺกา हि ปุปฺพรุกฺขาปี
๑. ปรีวาริตีปี ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๔๖

ปุปผจณาปี มาลาวจณาเตว วุจันนุติ ฯ เต จ อเนกปุปการี
มาลาวจัน สยมปี โรเปนุติ อญเณหิปี โรปาเปนุติ ฯ เตน วุตตัม
มาลาวจัน โรเปนุติปี โรปาเปนุติปีติ ฯ สิญจนุตีติ สยเมว อุตเคน
สิญจนุติ ฯ สิญจาเปนุตีติ อญเณนาปี สิญจาเปนุติ ฯ

เอตถ ปน อกปฺปียโวหาโร กปฺปียโวหาโร ปรียาโย
โอภาโส นิมิตตกมฺมนุติ อิมานี ปญจ ชานิตพฺพานิ ฯ ตตถ
อกปฺปียโวหาโร นาม อลฺลหริตานิ โกณฺณัน โกณฺญาปนํ
อวาฏฺสฺส ขนนํ ขนาปนํ มาลาวจฺสฺส โรปนํ โรปาปนํ
อาลียา พนฺธนํ พนฺธราปนํ อุตกฺสฺส เสงฺจนํ เสงฺจาปนํ มาติกาย
สมมุขากรณํ กปฺปียอุตกฺสิญจนํ หตถมุขปาทโชรอนนหาโน-
ทกาสิญจนนุติ ฯ กปฺปียโวหาโรนาม อิมํ รุกฺขํ ชาน
อิมํ อวาฏฺฏํ ชาน อิมํ มาลาวจัน ชาน เอตถ อุกกํ ชานาติ
วจนํ สุกฺขมาติกาย อุชฺชกรณญจ ฯ ปรียาโย นาม ปญฺจทิเตน
มาลาวจฺจาทโย โรปาเปตพฺพา น จิรสฺเสว อุปการาย
สํวตฺตนุตีติ อาทิวจัน ฯ โอภาโส นาม กุฑฺฑทาลขนิตฺตาทีนิ จ
มาลาวจฺเจ จ คเหตุวา จานํ ฯ เอวํ จิตฺตํ หิ สามเณราทโย
ทิสฺวา เถโร การาเปตฺกามาติ อาคนฺตุวา กโรนุติ ฯ นิมิตต-
กมฺมนนาม กุฑฺฑทาลขนิตฺตีวาสิฬฺรสฺสูทกฺภาชนานํ อหริตฺวา
สมีเป จปนํ ฯ อิมานี ปญฺจปี กุลสงฺกหตฺถาย โรปนเ น
วณฺณนุติ ฯ ผลปรีโลกตฺถาย กปฺปียากปฺปียโวหารทฺวยเมว น

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺฑวณฺณนา หน้า ๑๔๗

วรรณุตติ อิตรตฺตยํ วรรณุตติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน กปฺปิยโวหาโรปิ
 วรรณุตติ ยลฺลจ อตฺตโน ปริโภกตฺถาย วรรณุตติ ตํ อลฺลสฺส
 ปุคฺคสฺส วา สงฺฆสฺส วา เจตฺยสฺส วา อตฺถาย วรรณุตฺติ
 วุตฺตํ ฯ อารามตฺถาย ปน วนตฺถาย ฉายตฺถาย จ
 อกปฺปิยโวหารมตฺตเมว น วรรณุตติ เสถํ วรรณุตติ ฯ น เกวลลฺลจ
 เสถํ ยงฺกิลฺลจ มาตํกํปิ อุจฺฐํ กาคู กปฺปิยอุทกํ ลิลฺลจํ
 นหानโกฏฺฐกํ กตฺวา นหายิตฺถํ หตฺถปาทมฺขโรชฺวณอุทกานิ จ
 ตตฺถ ฉทฺฑเทตฺตมฺปิ วรรณุตติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน กุรฺนุทฺยลฺลจ
 กปฺปิยปจฺจริยํ สยํ โรเปตฺตปิ วรรณุตฺติ วุตฺตํ ฯ อารามาทีอตฺถาย
 ปน โรปิตสฺส โรปาปิตสฺส วา ผลํ ปริภุชฺชิตฺตมฺปิ วรรณุตติ ฯ
 โอจฺฉินเน โอจฺฉินาปนเน ปกตฺติยาปิ ปาจิตฺตยํ ฯ กุลทฺฐสทฺถาย ปน
 ปาจิตฺตยลฺลเจว ทฺถกฺกณฺณจ ฯ คณฺณนาทีสุ อูรฺจฺฉทฺทปฺริโยसानุ
 กุลทฺฐสทฺถาย วา อลฺลลลา วา กโรนฺนตสฺส ทฺถกฺกณฺณเมว ฯ
 กสฺมา ฯ อนาจารตฺตา ปาปสฺมาจาโรติ เอตฺถ วุตฺตปาป-
 สฺมาจารตฺตา จ ฯ อารามาทีอตฺถาย รุกฺขโรปนเน วิย วตฺถ-
 ปุชนตฺถาย กสฺมา น อนาปตฺตํติ เจ ฯ อนาปตฺตยิว ฯ ยถา
 หิ ตตฺถ กปฺปิยโวหารเนน จ ปฺริยาชาติหิ จ อนาปตฺติ ตถา
 วตฺถปุชนตฺถาย อนาปตฺตยิว ฯ นนฺ จ ตตฺถ กปฺปิยปจฺจริย
 สยํ โรเปตฺตมฺปิ วรรณุตฺติ ฯ วุตฺตํ น ปน มหาอฏฺฐกถายํ ฯ
 อถาปิ มลฺลลเยยาสี อิตฺราสุ วุตฺตมฺปิ ปมาณํ มหาอฏฺฐกถายลฺลจ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณา หน้า ๑๔๘

กปปียอุทกาเสจัน วุตตัม ตัม กถนติ ตมปิ น วิรุชฌติ ฯ
ตตฺร หิ อวิเสเสน รุกขํ โรเปนุตปิ โรปาเปนุตปิ สิญจนุตปิ
สิญจาเปนุตปิตี วุตตพฺเพ มาลาวจจนุตติ วทนุโต ฌาเปตี
กุลสงฺกหตฺถาย ปุเปผลลูปคเมว สนฺธาเยตี วุตตัม อญฺจตฺร ปน
ปริยาโย อตฺถิติ ตสฺมา ตตฺถ ปริยายํ อธิ ปริยายากาวั
ณตฺวา ยํ อญฺจกถาสฺ วุตตัม ตัม สฺวตฺตเมว ฯ วุตตณฺเจตี

พฺพุเรน ฌมโม วินโย จ วุตฺโต
โย ตสฺส ปุตฺเตหิ ตเถว ฌาโต
โส ยหิ เตสํ มติมจฺจนฺตา
ยสฺมา ปุเร อญฺจกถา อภิสุ
ตสฺมา หิ ยํ อญฺจกถาสฺ วุตตัม
ตัม วชฺชยิตฺวาน ปมาทเลขํ
สพฺพมฺปิ สิกฺขาสฺ สการวานํ
ยสฺมา ปมาณํ อธิ ปณฺญิตานนฺติ(๑) ฯ

สพฺพํ วุตฺตณฺเยน เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺถ สฺยา ยหิ วตฺถุปฺชนตฺถาย
คณฺจนาทิสฺ อปาตฺติ หรณาทิสฺ กสฺมา อนาปาตฺตีตี ฯ กุติตฺถิ-
อาทินํ อตฺถาย หรณโต ฯ หรณาธิกारे หิ วิเสเสตฺวา เต
กุติตฺถินนฺติ อาทิ วุตตัม ฯ ตสฺมา พุทฺธาทินํ อตฺถาย หรณตฺสส
อนาปาตฺติ ฯ

๑. สมนุต. ๑/๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๑๔๕

ตตุถ เอกโต วนฎิกนติ ปุ่ป่วนัน วนฎเฐ เอกโต กตุวา
กตมถลั ๑ อุโกโต วนฎิกนติ อุโกหิ ปสเสหิ ปุ่ป่วนณเฐ กตุวา
กตมถลั ๑ มณชริกนติ อาทิสู ปน มณชรี วีย กตา ปุ่ป่วนวิกติ
มณชริกาทิ วุจจติ ๑ วิฐติกาติ สุกิยา วา สลากาย วา
สินุทวารปุ่ป่วนาทินิ วิชฌิตุวา กตา ๑ วนุ่สโกติ วนุ่สโก ๑
อาเวพาติ กณณกา ๑ อูรจจโทติ หารสทิสั อูเร จปนปุ่ป่วน
ทามั ๑ อัย ตาว เอตถ ปทวณณา ๑

อัย ปน อาทิตโต ปฎุจาย วิตุถาเรน อาปตติวินิจจโย ๑
กุลทุสนตถาย อกปุ่ปวยปจวิย มาลาวจัน โรเปนตสส ปาจิตติ
ยณเจว ทุกกณณจ ๑ ตถา อกปุ่ปวยโวหารเรน โรปาเปนตสส ๑
กปุ่ปวยปจวิย โรปาเปเนปิ โรปาเปเนปิ ทุกกณเมว ๑ อุกยตุราปิ
สกี อาณตติยา พหูนมปิ โรปาเปเน เอกเมวสส ปาจิตติย
ทุกกณั วา สุกุททุกกณั วา โหติ ๑ ปรีโภคตถาย กปุ่ปวยญมีย
วา อกปุ่ปวยญมีย วา กปุ่ปวยโวหารเรน โรปาเปเน อนาปตติ ๑
อารามาทิตถายปิ อกปุ่ปวยปจวิย โรเปนตสส วา อกปุ่ปวย
วณเนน โรปาเปนตสส วา ปาจิตติย ๑ อัย ปน นโย
มหาอฎจกถาย น สุกุจ วิภตโต มหาปจจริย วิภตโตติ ๑
สิณจนสิณจาเปเน ปน อกปุ่ปวยอูทเกน สพพตถ ปาจิตติย ๑
กุลทุสนปรีโภคตถาย ทุกกณมปิ ๑ กปุ่ปวยเนน เตสเวย ปน
ทวินนตถาย ทุกกณั ๑ ปรีโภคตถาย เจตถ กปุ่ปวยโวหารเรน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๕๐

สิญจาปนเ อนาปตติ ฯ อาปตติภูจนาเน ปน ชาโรปจเจทวเสน
 ปโยคพหุลตาย อาปตติพหุลตา เวทิตพพา ฯ กุลทุสนตถาย
 โอจินเน ปุ่ผลคณนาย ทุกุกฏปาจิตติยานิ ฯ อณุลตถ ปาจิตติ-
 ยานเว ฯ พหุณี ปน ปุ่ผานิ เอกปุ่ปโยเคน โอจินนุโต
 ปโยควเสน การตพโพ ฯ โอจินาปนเ กุลทุสนตถาย สกี
 อาณตโต พหุมปิ โอจินาติ เอกเมวสส ปาจิตติยทุกุกฏ ฯ
 อณุลตร ปาจิตติยเมว ฯ คณจนาทีสุ สพพาปี ฉ ปุ่ผวิกติโย
 เวทิตพพา คณจิมิ โคปปีมิ เวธิมิ เวธิมิ ปุริมิ วายิมนุติ ฯ
 ตตถ คณจิมินนาม สทณทเกสุ วา อุปลปทุมาทิสู อณุลเสสุ
 วา ทีฆวณญเสสุ ปุ่ผเสสุ ทญจพพิ ฯ ทณทเกน วา ทณทกั
 วณญเณ วา วณญั คณจิตวา กตเมว หิ คณจิมิ ฯ ตปี
 ภิกขุสส วา ภิกขุณิยา วา กาคูปิ อกปปียวจนเนน การาเปตุมปิ
 น วณญติ ฯ เอว ชาเน เอว กโต โสภะย ยถา เอตานิ
 ปุ่ผานิ น วิกริยนุติ ตถา กโรหิติ อาทินา ปน กปปีย-
 วจนเนน การาเปตุ วณญติ ฯ

โคปปีมิ นาม สุตเตน วา วากาทีหิ วา วสสิกปุ่ผาทินิ
 เอกโตวณญิกอกโตวณญิกมาลาวเสน โคปปนิ ฯ วากิ วา รชชุ
 วา ทวิคณิ กตวา ตตถ อวณญกาทีนิ จ ปุ่ผานิ ปเวเสตวา
 ปฎิปาฐิยา พนุชนุติ เอตุมปิ โคปปีมเมว ฯ สพพิ ปุริมินเยเนว
 น วณญติ ฯ เวธิมิ นาม สวณญกานิ วสสิกปุ่ผาทินิ วณญเสสุ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๕๑

อวณฺฏกานิ วา พกฺลปฺปฺผาทีนํ อนฺโตฉิทฺทเทสุ ตาลหิราทีหิ
 วินิวิชฺฌิตฺวา อาวุนนฺติ เอตํ เวธิมนฺนาม ฯ ตมฺปิ ปฺริมนเยเนว
 น วณฺฏกฺติ ฯ เกจิ ปน กทลิกฺขณฺธมฺหิ กณฺฏเก วา ตาลหิราทีนํ
 วา ปเวเสตฺวา ตตฺถ ปฺปฺผานํ วิชฺฌิตฺวา จเปนนฺติ ฯ เกจิ
 กณฺฏกสาขาสฺ ฯ เกจิ ปฺปฺผจฺจตฺตปฺปฺผกฺฎาการกรณฺตถํ ฉตฺเต
 จ ภิตฺตียณฺจ ปเวเสตฺวา จปีตกณฺฏเกสุ ฯ เกจิ ธมฺมาสน-
 วิदानน พทฺธกณฺฏเกสุ ฯ เกจิ กณฺณการปฺปฺผาทีนํ สลากาหิ
 วิชฺฌนฺติ ฉตฺตาติจฺจตฺถํ วิย จ กโรนฺติ ฯ ตํ อติอุพาริกเมว ฯ
 ปฺปฺผวิชฺฌนฺตถํ ปน ธมฺมาสนวิदानน กณฺฏกมฺปิ พนฺธิตฺถุ
 กณฺฏกาทีหิ วา เอกปฺปฺผมฺปิ วิชฺฌิตฺถุ ปฺปฺผเษเว วา ปฺปฺผํ
 ปเวเสตฺถุ น วณฺฏกฺติ ฯ ชาลวิตานเวทิกานากทนฺตกปฺปฺผปฺปฺญิจฺจก-
 ตาลปณฺณคฺคฺพกาทีนํ ปน ฉิทฺทเทสุ อโสภปฺนิชฺยา วา อนฺตเรสุ
 ปฺปฺผานํ ปเวเสตฺถุ น โทโส ฯ นเหตํ เวธิมํ โหติ ฯ ธมฺม-
 รหฺขมฺปิ เอเสว นโย ฯ

เวธิมนฺนาม ปฺปฺผทามปฺปฺผหตฺถเกสุ ทณฺฑจฺพฺพิ ฯ เกจิ หิ
 มตฺถกทามํ กโรนฺตา เหฏฺฐา ฆณฺฏกาการํ ทสฺเสตฺถุ ปฺปฺผเหหิ
 เวเจนนฺติ ฯ เกจิ อณฺฏจฺจ วา ทสฺทส วา อุปฺปลปฺปฺผาทีนํ
 สุตฺเตน วา วาเกน วา ทณฺฑทเกสุ พนฺธิตฺถวา อุปฺปลหตฺถเก
 ปทฺมฺหตฺถเก วา กโรนฺติ ฯ ตํ สพฺพิ ปฺริมนเยเนว น
 วณฺฏกฺติ ฯ สามณฺเระหิ อุปฺปาญฺเจตฺวา เถล จปีตอุปฺปลาทีนํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๒

กาสาเวน ภณฺฑิกมฺปิ พนฺธิตฺถํ น วฏฺฏติ ฯ เตสฺสเยว ปน
วาเกน วา ทณฺฑทเกน วา พนฺธิตฺถํ อํสภณฺฑิกํ วา กาคฺตุ
วฏฺฏติ ฯ อํสภณฺฑิกานาม ขนฺนุเช จปิตกาสาवसुส อุโภ อนฺเต
อาหริตฺวา คณฺฐํ กตฺวา ตสฺมี ปสฺสิพฺพะเก วिय ปุํปฺพานิ
ปฺกฺขิปนฺติ อຍ် วุจฺจติ อํสภณฺฑิกานาม ฯ เอตํ กาคฺตุ วฏฺฏติ ฯ
ทณฺฑทเกหิ ปทุมนิปลณฺณํ วิชฺฌิตฺวา อุปลลาทีนํ ปณฺณเณ
เวเจตฺวา คณฺหนฺติ ฯ ตตฺตราปิ ปุํปฺพานํ อุปฺริ ปทุมนิปลณฺณเมว
พนฺธิตฺถํ วฏฺฏติ เหฏฺฐา ทณฺฑทโก (๑) ปน พนฺธิตฺถํ น วฏฺฏติ ฯ
ปุริมํ นาม มาลาคุณฺเณ จ ปุํปฺสฺสฺสฺส จ ทฏฺฐพฺพิ ฯ โย
หิ มาลาคุณฺเณ เจตฺยํ วา โโพธิํ วา เวทิกํ วา ปฺริกฺขิปนฺโต
ปุณฺ อานตฺวา ปุริมํ จานํ อติกกามเมติ เอตฺตาวตฺวาปิ ปุริมํ นาม
โหติ ฯ โภ ปน วาโท อนेกกขตฺตํ ปฺริกฺขิปนฺตสฺส ฯ นาค-
ทนต์กนฺตเรหิ ปเวเสตฺวา หรณฺโต โอลมฺพํ กตฺวา ปุณ
นาคทนต์กํ ปฺริกฺขิปติ เอตมฺปิ ปุริมํ นาม ฯ นาคทนต์เก
ปน ปุํปฺสฺสฺสฺส ปเวเสตฺถํ วฏฺฏติ ฯ มาลาคุณฺเณหิ ปุํปฺสฺสฺส
กโรนฺติ ฯ ตตฺตราปิ เอกเมว มาลาคุณฺณํ หริตฺถํ วฏฺฏติ ฯ ปุณ
ปฺจจาหริตฺ ปุริมเมว โหติ ฯ ตํ สพฺพิ ปุริมํ นเยเนว น
วฏฺฏติ ฯ มาลาคุณฺเณหิ ปน พนฺธิตฺถํ กตฺถํ ปุํปฺสฺสฺสํ ลภิตฺวา
อาสนมตฺถกาทิสฺส พนฺธิตฺถํ วฏฺฏติ ฯ อติทึฆํ ปน มาลาคุณฺณํ
๑. ทณฺฑทกํ ฯ

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๕๓

เอกวาริ หริตฺวา ปริกฺขิปิตฺวา วา ปฺน อณฺณสฺส ภิกฺขุโน
 ทาคฺตุ วกฺกฺกฺติ ฯ เตนปิ ตเถว กาคฺตุ วกฺกฺกฺติ ฯ
 วายิมฺนฺนาม ปฺุปฺพชาลปฺุปฺพปฏฺฐปฺุปฺพฐเปสฺส ทฏฺฐพฺพิ ฯ
 เจตฺตเยปิ ปฺุปฺพชาลิ กโรนฺตสฺส เอกเมกมฺหิ (๑) ชาลจฺฉิทฺทเก
 ทุกฺกํ ฯ กิตฺติจฺฉตฺตโพธิตฺถมฺภาทิสฺส เอสฺว นโย ฯ ปฺุปฺพปฏฺฐ
 ปน ปเรหิ ปฺริตฺมปิ วายิตฺถํ น ลพฺภติ ฯ โคปฺปิมปฺุปฺพเพเหว
 หตฺถิอฺสฺสาทฺธิรูปกานิ กโรนฺติ ฯ ตานิปิ วายิมฺภูจฺจเน ตฺถิฏฺฐนฺติ ฯ
 ปฺริมนเยเนว สพฺพิ น วกฺกฺกฺติ ฯ อณฺเณหิ กตฺปฺริจฺเจเท ปน
 ปฺุปฺพชานิ จเปเนเตน หตฺถิอฺสฺสาทฺธิรูปกมฺปิ กาคฺตุ วกฺกฺกฺติ ฯ
 มหาปจฺจริยํ ปน กลมฺพเกน อจฺจฺฉนฺทเกน จ สทฺธิ อฏฺฐ
 ปฺุปฺพสวิกฺติโย วุตฺตา ฯ ตตฺถ กลมฺพโกติ อจฺจฺฉนฺทกนฺตเร
 ฆฏฺฐิกทามโอสฺมฺพโก วุตฺโต ฯ อจฺจฺฉนฺทโกติ อจฺจฺฉนฺทากาเรน
 มาลาคุณฺปฺริกฺเขโป กโต ฯ ตทฺถมฺปิ ปฺริเมเยว ปฺริฏฺฐํ ฯ
 กุรฺนฺทฺธิยํ ปน เทว ตโย มาลาคุณฺ เอกโต กตฺวา ปฺุปฺพทาม-
 กรณฺมฺปิ วายิมฺเขวาทิ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ อธิ ปฺริมฺภูจฺจเนเยว
 ปฺริฏฺฐํ ฯ น เกวลญฺจ ปฺุปฺพคฺุพทามเมว ปิฏฺฐมฺยทามมฺปิ
 เณฺนทฺฐปฺุปฺพทามมฺปิ กุรฺนฺทฺธิยํ วุตฺตํ ขรปฺตตทามมฺปิ สิฏฺฐาปทสฺส
 สาธารณฺตฺตา ภิกฺขุณฺมฺปิ ภิกฺขุณฺนฺมฺปิ เนว กาคฺตุ น การาเปตฺถ
 วกฺกฺกฺติ ฯ ปฺุชานิมิตฺตํ ปน กปฺปียวจฺฉํ สพฺพตฺถ วตฺตํ วกฺกฺกฺติ ฯ
 # ๑. เอกเมกมฺหิ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๔

ปริยายโอภาสนิมิตตกมมานิ วฏฺฏนฺตฺติเยวาทิ ฯ

ตุวฏฺฏนฺตฺติ นิปชฺชนฺตฺติ ฯ ลาเสนฺตฺติ ปิตฺติยา อุปฺปิลวมานา
วฺย อฏฺฏหิตฺวา ลาสิยนาฏฺกํ นาฏฺนฺตฺติ เรวํ เทนฺตฺติ ฯ
นจฺจนฺตฺติยาปี นจฺจนฺตฺติติ ยทา นาฏฺกิตฺติ นจฺจติ ตทา เตปี
ตสฺสา ปฺรโต วา ปจฺจโต วา คจฺจนฺตา นจฺจนฺตฺติ ฯ
นจฺจนฺตฺติยาปี คายนฺตฺติติ ยทา สฺวา นจฺจติ ตทา นจฺจानฺรูปี
คายนฺตฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺต ฯ อฏฺฏปฺเทปี กิพฺนฺตฺติ อฏฺฏปฺทผลเก
ชฺฐํ กิพฺนฺตฺติ ฯ ตถา ทสฺปเท ฯ อากาเสปีติ อฏฺฏปฺททสฺปเทสุ
วฺย อากาเสเวว กิพฺนฺตฺติ ฯ ปฺริหารปฺเถติ ฏฺมิยํ นานาปฺถ-
มณฺฑลํ กตฺวา ตตฺถ ปฺริหริตฺพํ ปถํ ปฺริหรนฺตา กิพฺนฺตฺติ ฯ
สนฺตฺติกายปี กิพฺนฺตฺติติ สนฺตฺติกกีพายปี กิพฺนฺตฺติ ฯ เอกชฺฌํ จปิตา
สํริโย ปาสาณสฺกขรทโย วา อจาเลนฺตา นเขเนว อุปเนนฺตฺติ
จ อุปเนนฺตฺติ จ ฯ สเจ ตตฺถ กาจิ จลติ ปฺราชโย โหติ ฯ
ขลิกายาติ ชฺฐตฺผลเก ปาสกกีพาย กิพฺนฺตฺติ ฯ ฌฏฺฏิกายาติ ฌฏฺฏิกายาติ
วฺจจติ ทณฺฑกกีพาย ตาย กิพฺนฺตฺติ ฯ ทิฆทณฺฑกเกน รสฺสทณฺฑกํ
ปฺหรนฺตา วิจฺจนฺตฺติ ฯ สลากหตฺถเณนาติ ลาขาย วา มณฺชิฏฺฐิจฺยา
วา ปิฏฺฐโฆทเณน วา สลากหตฺถํ เตเมตฺวา กิ โหตฺติ ฏฺมิยํ
วา กิตฺติยํ วา ตํ ปฺริหริตฺวา หตฺถิอฺสฺสาทฺธิรฺพานิ ทสฺเสนฺตา
กิพฺนฺตฺติ ฯ อกฺเขนาติ คฺุเพน ฯ ปงฺกจฺริเรนาติ ปงฺกจฺริ วฺจจติ
ปณฺณนาพิกา ตํ ชฺมนฺตา กิพฺนฺตฺติ ฯ วงฺกเณนาติ คามทํารกานํ

กีพนเกน ขุทฺทกนงฺกเลน ฯ โมกฺขจิกายาติ โมกฺขจิกา วุจฺจติ
ลํปริปตฺตคกัีฬา ฯ อากาเส วา ทณฺฑกั คเหตุวา ภูมียิ วา
ลีสั จเปตฺวา เหญฐุปรียภาเวน ปรีวตฺตุนฺตา กีพนฺตติ อตุโถ ฯ
จิงฺกุลเกนาติ จิงฺกุลกั (๑) วุจฺจติ ตาลปณฺณาทีหิ กตฺ วาตปฺปหารเณ
ปรีพุมนจกั เตน กีพนฺติ ฯ ปตฺตาพฺหเกนาติ ปตฺตาพฺหกั
วุจฺจติ ปณฺณาฬิกา ตาย วาลิกาทีนึ มินฺนฺตา กีพนฺติ ฯ
รตเกนาติ ขุทฺทกรเณน ฯ ธนฺุเกนาติ ขุทฺทกธฺนฺนา ฯ อกฺขริกาयाติ
อกฺขริกา วุจฺจติ อากาเส วา ปีฏฺจियิ วา อกฺขรชานนกีฬา
ตาย กีพนฺติ ฯ มเนสิกาयाติ มเนสิกา วุจฺจติ มนสา จินฺตติป-
ปชานนกีฬา ตาย กีพนฺติ ฯ ยถาวชฺเชนาติ ยถาวชฺชั วุจฺจติ
กาณฺณิกขณฺชาทีนึ ยิ ยิ วชฺชั ตั ตั ปโยเชตฺวา ทสฺสนกีฬา
ตาย กีพนฺติ เวลมพกา วีย ฯ หตฺถิสฺมิมปี สิกฺขณฺตติ หตฺถินิมิตฺตํ
ยิ สิปฺปี สิกฺขิตพฺพิ ตั สิกฺขณฺติ ฯ เอส นโย อสฺสาทีสุ ฯ
ธาวณฺตีปีติ ปรมฺมุขา คจฺจนฺตา ธาวณฺติ ฯ อาธาวณฺตีปีติ ยตฺตกั
ธาวณฺติ ตตฺตคเมว อภิมฺขา ปฺน อากจฺจนฺตา อาธาวณฺติ ฯ
นิพฺพุชฌณฺตติ มลฺลยฺทฺธั กโรณฺติ ฯ นลาฏิกมฺปี เทนฺตติ สาธู
สาธู ภคินีติ อตฺตโน นลาฏเฐ องฺคุลึ จเปตฺวา ตสฺสา นลาฏเฐ
จเปณฺติ ฯ วิวิธมฺปี อนาจารณฺติ อณฺณปี ปาลียิ อนาคตํ
มุขเทณฺฑีมาทีวิวิธั อนาจาริ อจารณฺติ ฯ
๑. ปิงฺกุลกณฺตีปี ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๖

ปาสาทิกเณตติ ปสาทาวเหน สารูปเปน สมณานุจ-
วิเณน ฯ อภิกกนุเตนตติ คมเนน ฯ ปฏิกกนุเตนตติ นีวตฺตเนน ฯ
อาโลกิเตนตติ ปุโรโต ทสฺสเนน ฯ วิโลกิเตนตติ อีโต จีโต จ
ทสฺสเนน ฯ สมฺมิณฺชิเตนตติ ปพฺพสงฺโกจเนน ฯ ปสริเตนตติ
เตสฺสเยว ปสาร์เณน ฯ สพฺพตฺถ อิตฺถมฺภุตตาชฺยานตฺถเถ กรณฺวจฺนํ ฯ
สตีสมฺปชฺฌเณหิ อภิสงฺขตฺตตฺตา ปาสาทิกอภิกกนุตฺตปฏิกกนุต-
อาโลกิต วิโลกิตสมฺมิณฺชิต ปสริโต หุตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
โอภฺกฺขิตฺตจกฺขุติ เหมฐฺจา ชิตฺตจกฺขุ ฯ อิริยาปถสมฺปนฺโนติ ตาย
ปาสาทิกอภิกกนุตฺตาตีตาย สมฺปนฺนอิริยาปโถ ฯ กฺวายนฺติ โภ
อัย ฯ อพฺพโพ วิทยาติ อพฺโพ กิร โพนฺโท วุจฺจติ ฯ อติสยตฺถ
จ อิทํ อามตฺตีตํ ฯ ตสฺมา อติโพนฺโท วิทยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
มนุทมนฺโทติ อภิกกนุตฺตาทีนํ อนุทฺธฏฺตาย อติมนฺโท อติสณฺโหติ
เอวํ คุณฺเมว โทสโต ทสฺสเนนฺติ ฯ ภากุญฺญิกภากุญฺญิกโก วิทยาติ
โอภฺกฺขิตฺตจกฺขุตฺตาย ภกุญฺญี กตฺวา สงฺกฺขิตฺตมฺโข กุปีโต วย
วิจฺรตีติ มณฺญมมานา วทนฺติ ฯ สณฺหาติ นิปฺปณา ฯ อมฺม ตาต
ภคินีติ เอวํ อุปาสกชฺนํ ยุตฺตญฺจฺจฺจเนน อุปเนตฺตุญฺจกา ฯ น
ยถา อัย เอวํ อพฺพพฺพา วิทยาติ อธิปฺปาโย ฯ สขิลาคี
สาขลฺเลน ยุตฺตา ฯ สุขสฺสํภาสาคี อิทํ ปุริมฺสฺส กรณฺวจฺนํ ฯ
เยสํ หิ สุขสฺสํภาสา สมฺโมทนียกถา เนลา โหติ กณฺณสุขา
เต สขิลาคี วุจฺจนฺติ ฯ เตนาหํสุ สขิลา สุขสมฺภาสาคี ฯ อัย

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๕๗

ปเนตฺถ อธิปฺปาโย อมฺหากํ อยฺยา อุปาสเก ทิสฺวา มฐฺรํ
 สมฺโมทนียกถํ กเถนฺติ ตสฺมา สฺชิตา สุขสํภาสา น ยถา
 อัยฺ เอวํ มนฺทมนฺทา วิทยาติ ฯ มหิตปฺพุพฺพกฺมาติ มหิตํ
 ปฺพุพฺพกมํ เอเตสํ วจนฺตฺสาติ มหิตปฺพุพฺพกฺมา ฯ ปจฺมํ สิตํ
 กตฺวา ปจฺฉา วทนฺตีติ อตุโธ ฯ เอหิสฺวาคตฺวาทีโนติ อุปาสกํ
 ทิสฺวา เอหิ สฺวาคตฺนตฺวาติ เอวํวาทีโน น ยถา อัย
 เอวํ สงฺกฺวจิตฺมุขตฺาย ภากุฎฺฐิกา วยฺ ฯ เอวํ มหิตปฺพุพฺพกฺมาติตฺาย
 อภากุฎฺฐิกาวํ อตฺถโต ทสฺเสตฺวา ปฺน สฺรฺูปเนปี ทสฺเสนฺตา
 อาหํสฺ อภากุฎฺฐิกา อุตฺตานมฺขา ปฺพุพฺพภาสีโนติ ฯ อุปฺปฺฏิปาฎฺฐิยา
 วา ติณฺณมฺปิ อาการานํ อภาวทสฺสนเมตฺนฺติ เวทิตฺพฺพิ ฯ
 กถํ ฯ เอตฺถ หิ อภากุฎฺฐิกาคิ อิมินา ภากุฎฺฐิกภากุฎฺฐิกการสฺส
 อภาโว ทสฺสีโต ฯ อุตฺตานมฺขาติ อิมินา มนฺทมนฺทาการสฺส ฯ
 เย หิ จกฺขุหิ อุมฺมิเลตฺวา อาโลกเนน อุตฺตานมฺขา โหนฺติ
 น เต มนฺทมนฺทา ฯ ปฺพุพฺพภาสีโนติ อิมินา อพฺพพฺพการสฺส
 อภาโว ทสฺสีโต ฯ เย หิ อภาสฺนกุสฺลตฺาย อมฺม ตาตฺาติ
 ปจฺมตฺรํ อภาสฺนฺติ น เต อพฺพพฺพาคิ ฯ

เอหิ ภนฺเต ฆฺรํ คมฺิสฺสามาติ โส กิร อุปาสโก น โข
 อาวฺโส ปิณฺโฑทฺ ลพฺพตฺีติ วุตฺเต ตุมฺหากํ ภิกุฎฺฐิเยว เอตํ กถํ
 สกฺลคามมฺปิ จรฺนฺตา น ลจฺฉณฺาติ วตฺวา ปิณฺฑปาตํ ทาทฺูกาโม
 เอหิ ภนฺเต ฆฺรํ คมฺิสฺสามาติ อาห ฯ กิ ปนายํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๘

ปยุตตวาจา โหติ น โหตีติ ฯ น โหติ ฯ ปุจฺฉิตปณฺหา
 นามายฺ กเถตุํ ฏฺฐติ ฯ ตสฺมา อิทานิ เจปิ ปุพฺพณฺเห
 วา สายนฺเห วา อนฺตรมฺรํ ปวิฏฺฐํ โกจิ ปุจฺเจยฺย กสฺมา
 ฆนฺเต จรธาติ เยนตฺเถน จรติ ตํ อจฺจิกฺขิตฺวา ลทฺธํ
 น ลทฺธนฺติ วุตฺเต สเจ น ลทฺธํ น ลทฺธนฺติ วตฺวา
 ยํ โส เทติ ตํ กเถตุํ ฏฺฐติ ฯ ทฺฐโจติ น ปาสาทาทินิ
 วินาเสน ทฺฐปฺกฺกฺลวเสน ทฺฐโจ ฯ ทานปถานีติ ทานานิเยว
 วุจฺจนฺติ ฯ อถวา ทานปถานีติ ทานนิพฺพชานี ทานวตฺตทานีติ
 วุตฺตํ โหติ ฯ อุปฺจฺฉินฺนानीติ ทายเกหิ ปุจฺฉินฺนानी ฯ น เต
 ตานิ เอตฺรหิ เทนฺติ ฯ ริณฺจนฺตีติ วิสุํ โหนฺติ นานา
 โหนฺติ ปกฺกมฺนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สณฺจเหยยฺยาติ สมฺมา ติฏฺฐเจยฺย
 เปสฺลानิ ภิက္ขุณิ ปติฏฺฐจา ภเวยฺย ฯ เอวมาวุโสติ โข โส
 ภิกฺขุ สทฺธสฺส ปสนฺนสฺส อุปาสกสฺส สาสนํ สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ
 เอวรูปิ กิร สาสนํ กปฺปิยํ หริตุํ ฏฺฐติ ฯ ตสฺมา มม
 วจเนน ภควโต ปาเท วนฺทธาติ วา เจตียํ ปฏฺิมิ
 โโพธิํ สงฺฆตฺเถรํ วนฺทธาติ วา เจตียเ คนฺธปฺฐํ ปุพฺพปฺฐํ
 กโรธาติ วา ภิกฺขุ สนฺนิปาเตถ ทานํ ทสฺสาม ฆมฺมํ
 โสสฺสามาติ วา อีทิสฺส สาสเนสฺส กุกฺกจฺฉํ น กาดพฺพิ ฯ
 กปฺปิยสฺसानานิ เอตานิ น คิหิณิ คิหิกมฺมปฏฺิสฺยตฺตทานีติ ฯ
 กุโต จ ตฺวํ ภิกฺขุ อากจฺฉตีติ นิสินฺโน โส ภิกฺขุ น

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๕๕

อากจฺจติ ฯ อตุถโต ปน อากโต โหติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ
วตฺตมานสมิเป วตฺตมานวณฺํ ลพฺภติ ตสฺมา น โทโส ฯ
ปรีโยसानเ ตโต อหํ ภควา อากจฺจามิติ เอตสฺมิมีปิ วจเน
เอเสว นโย ฯ

ปจฺมํ อสฺสชิปนพฺพสุกา ภิกฺขุ โจเทตพฺพชาติ มยํ คฺมุเห
วตฺตคามิโต โอคาสํ การาเปตฺวา วตฺตนา จ อาปตฺติยา
จ โจเทตพฺพวา โจเทตฺวา ยํ น สรณฺติ ตํ สาเรตพฺพวา ฯ สเจ
วตฺตญฺจ อาปตฺติญฺจ ปฏฺิชาณฺนติ อาปตฺติเมว วา ปฏฺิชาณฺนติ
น วตฺตํ อาปตฺติ โรเปตพฺพวา ฯ อถ วตฺตเมว ปฏฺิชาณฺนติ
นาปตฺตี เอวมฺปิ อิมสฺมิ วตฺตสฺมิ อยํ นาม อาปตฺตีติ
โรเปตพฺพวา เอว ฯ ยทิ เนว วตฺตํ นาปตฺตี ปฏฺิชาณฺนติ
อาปตฺติ น โรเปตพฺพชาติ อยเมตฺถ วินิจฺจโย ฯ ยถาปฏฺิญาเย
ปน อาปตฺตี โรเปตฺวา เอวํ ปพฺพาชนฺิยกมฺมํ กาทพฺพนฺติ
ทสฺเสนฺโต พุชฺเตน ภิกฺขุณาติ อาทิมานฺ ฯ ตํ อุตฺตมานเมว ฯ เอวํ
ปพฺพาชนฺิยกมฺมกเตน ปน ภิกฺขุณา ยสฺมิ วิหารเ วสนฺเตน
ยสฺมิ คามเ กุลทฺุสกกมฺมํ กตํ โหติ ตสฺมิ วิหารเ คามเ
วา น วสิตพฺพํ ฯ ตสฺมิ วิหารเ วสนฺเตน สามนฺตคามเ
ปิณฺฑาย น จริตพฺพํ ฯ สามนฺตวิหารเปิ วสนฺเตน ตสฺมิ คามเ
ปิณฺฑาย น จริตพฺพํ ฯ อุปตฺิสฺสตุเถโร ปน ภูเต นกรณฺนาม
มหนฺตํ ทฺุวาทสโยชนิกมฺปิ โหตีติ อนฺุเตวาสิเกหิ วุตฺโต ยสฺสา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๖๐

วีธียา กุลทุสกกมมัม กตัม ตโต วาริตนุติ อาห ๑ ตโต วีธิปี
มหตี นครปุปมาณาว โหตีติ วุตโต ยสุสา ฆรปฎิปาฎิยาติ
อาห ๑ ฆรปฎิปาฎิปี วีธิปุปมาณาว โหตีติ วุตโต อิตโต
จีโต จ สตุต ฆรานี วาริตานีติ อาห ๑ ตัม ปน สพพิ
เถรสสุ มโนรธมตุตเมว ๑ สเจปี วิหาโร ติโยชนปรโม โหตี
ทวาทสโยชนปรมณจ นกริ เนว วิหาเร วลิตุลพุกติ น
นกรเ จริตุนุติ ๑ เต สงฺฆเนน ปพฺพาชนียกมมกตาคี กถิ
สงฺฆโม เตลลํ กมมัม อกาสิ ๑ น คนุตฺตวาว อชฺโฆตฺถริตฺตวาว
อกาสิ อถโข กุเลหิ นิมนฺเตตฺตวาว นิมนฺเตตฺตวาว สงฺฆกตฺเตสุ
กริยมาเนสุ ตสฺมี ตสฺมี จาเน เถรา สมณปฎิปทํ กเถตฺตวาว
อัย สมโณ อัย อสฺสมโณติ มนุสฺเสส สลฺลญาเปตฺตวาว เอกํ
เทว ภิกฺขุ สิมํ ปเวเสตฺตวาว เอเตเนว อฺปาเยน สพฺเพสฺมปิ
ปพฺพาชนียกมมัม อภิสุตฺติ ๑ เอวํ ปพฺพาชนียกมมกตฺตสฺส จ
อฏฺฐจารส วตฺตานิ ปุเรตฺตวาว ยางนุตฺตสฺส กมมัม ปฎิปปสฺสสมฺภิ-
ตพฺพิ ๑ ปฎิปปสฺสทฺธกมฺเมนาปี จ เตเน ยेषุ กุเลสุ ปุพฺเพ
กุลทุสกกมมัม กตัม ตโต ปจฺจยา น คเหตุพฺพา ๑ อาสวกฺขยป-
ปตฺเตนาปี น คเหตุพฺพา อกฺปิยว โหนฺติ ๑ กสฺมา น
คณฺหาถาติ ปุจฺฉิเตน ปุพฺเพ เอวํ กตฺตฺตาคี วุตเต สเจ
วทฺนุติ น มยิ เตเน การเณน เทม อิทานิ สीलฺลนุตฺตาย
เทมาติ คเหตุพฺพา ๑ ปกฺติยา ทานญฺจानเวยว กุลทุสกกมมัม

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๖๑

กตฺ โหติ ตโต ปกติทานเมว กเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ยํ วทฺฒเตตฺวา
 เทนฺติ ตํ น วฏฺฏติ ฯ น สมฺมา วตฺตฺนฺตฺติ เต ปน
 อสฺสชฺปนฺนพฺพสุกา อฏฺฐารสฺสุ วตฺเตสฺสุ สมฺมา น วตฺตฺนฺตฺติ ฯ
 น โลมํ ปาเตนฺตฺติ อนุโลมปฏิปทํ อปฺปฏิปชฺชนตฺยา น ปนฺนโลมา
 โหนฺติ ฯ น เนตฺถารํ วตฺตฺนฺตฺติ อตฺตโน นิตฺถรณฺมคฺคํ น
 ปฏิปชฺชนฺติ ฯ กิกฺขุ น ขมาเปนฺตฺติ ทฺกกฺกํ ฆนฺเต อมฺเหหิ
 น ปฺน เหวํ กริสฺสาม ขมถ อมฺหากนฺติ เหวํ กิกฺขุณฺ
 ขมาปฺนํ น กโรนฺติ ฯ อกฺโกสนฺตฺติ การกสงฺฆํ ทสฺหิ
 อกฺโกสวตฺตฺถุหิ อกฺโกสนฺติ ฯ ปริภาสนฺตฺติ ภิยฺ เตสํ ทสฺเสนฺติ ฯ
 ฉนฺทคามิตา ฯเปฯ ภิยคามิตา ปาเปนฺตฺติ เอเต ฉนฺทคามิโน
 จ ฯเปฯ ภิยคามิโน จาติ เหวํ ฉนฺทคามิตายปิ ฯเปฯ
 ภิยคามิตายปิ ปาเปนฺติ โยเชนฺตฺติ อตฺถโถ ฯ ปกฺกมฺนฺตฺติ เตสํ
 ปริวารสฺสุ ปญฺจสฺสุ สมณฺสเตสฺสุ เอกจฺเจ ทิสฺสา ปกฺกมฺนฺติ ฯ
 วิพฺกมฺนฺตฺติ เอกจฺเจ คิหิ โหนฺติ ฯ กถํ หิ นาม อสฺสชฺ-
 ปฺนพฺพสุกาติ เอตฺถ ทฺวินฺนํ ปาโมกฺขานํ วเสน สพฺเพปิ
 อสฺสชฺปนฺนพฺพสุกาติ วุตฺตา ฯ

คามํ วาติ เอตฺถ นกรรมปี กามคฺคหณฺเนว กหิตํ ฯ
 เตนฺสฺส ปทภาชเน กาโมปี นิคโมปี นกรรมปี กาโม เจว
 นิคโม จาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อปาการปริกฺเขโป สอาปโณ นิคโมติ
 เวทิตฺโพ ฯ กฺถานิ ทฺุเสตฺติ กฺถทฺุสโก ฯ ทฺุเสนฺโต จ น

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๖๒

อสุจิกทพมาทีหิ ทูเสติ อถ โข อตฺตโน ทุปฺปฏิปตฺติยา เตสํ
ปสาทํ วินาเสติ ฯ เตนวสุส ปทภาชเน ปุเปเน วาติอาทิ
วุตฺติ ฯ

ตตฺถ โข หริตฺวา วา หราเปตฺวา วา ปกฺโกสิตฺวา
วา ปกฺโกสาเปตฺวา วา สยํ วา อุปกตานิ ยงฺกิลฺลิจิ อตฺตโน
สนฺตํ ปุเปมิ กุลสงฺกหตฺถาย เทติ ทุกฺกมฺปิ ฯ ปรสนฺตํ เทติ
ทูกฺกเมว ฯ เถยฺยจิตฺเตน เทติ ภาณฺทกฺเขน กาเรตฺพุโป ฯ
เอเสว นโย สงฺฆิเกปิ ฯ อยมฺปน วิเสโส ฯ เสนาสนตฺถาย
นิยามิตฺ อิสฺสรวตฺถาย ททโต อุลลจฺจยํ ฯ ปุเปนนาม กสฺส
ทาตุ วฏฺฏติ กสฺส น วฏฺฏตฺติ ฯ มาตาปีตฺนํ ตาว หริตฺวาปี
หราเปตฺวาปี ปกฺโกสิตฺวาปี ปกฺโกสาเปตฺวาปี ทาตุ วฏฺฏติ ฯ
เสสฆาตกานํ ปกฺโกสาเปตฺวาว ฯ ตณฺจ โข วตฺตฺตฺตฺถาย ฯ
มณฺจทตฺถาย ปน สิวลฺิงคาทฺตฺถาย วา กสฺสจิปิ ทาตุ
น วฏฺฏติ ฯ มาตาปีตฺนณฺจ หราเปเนเตน ฆาตฺตฺตฺถาย
หราเปตฺพุพิ ฯ อิตเร ปน ยทิ สยเมว อิจฺฉนฺติ วฏฺฏติ ฯ
สมฺมเตน ปุเปสฺภาชเนน ภาชนกาเล สมฺปตฺตานิ สามเณรานํ
อุปทฺตภาคํ ทาตุ วฏฺฏติ ฯ กุรฺนทฺธิยํ สมฺปตฺตคฺคิหิณํ อุปทฺตภาคํ
มหาปจฺจริยํ จุฬกํ ทาตุ วฏฺฏตฺติ วุตฺติ ฯ อสมฺมเตน
อปฺโลเกตฺวา ทาตฺพุพิ อจฺจริยฺปชฺฉาเยสุ สคารวา สามเณรา
พฺหุณี ปุเปนํ อหริตฺวา ราสี กตฺวา จเปเนติ ฯ เถรา

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๖๓

ปาโตว สมฺปตฺตานิ สทฺธิวิหาริกาทินิ อุปาสกานิ วา ตฺวํ
 อิทํ คณฺห ตฺวํ อิทํ คณฺหาติ เทนฺติ ฯ ปฺุปฺพทานิ นาม
 น โหติ ฯ เจตฺยิ ปฺุเชสฺสามาติ คเหตฺวา คจฺจนฺตปิ ปฺุช
 กโรนฺตปิ ตตฺถ ตตฺถ สมฺปตฺตานิ เจตฺยิปฺุชนฺตถาย เทนฺติ ฯ
 เอตมฺปิ ปฺุปฺพทานนฺนาม น โหติ ฯ อุปาสเก อกฺกปฺุปฺพาทิหิ
 ปฺุชนฺเต ทิสฺวา วิหารเ กณฺณการิปฺุปฺพาทินิ อตฺถิ อุปาสกา
 ตานิ คเหตฺวา ปฺุเชถาติ วตฺตตฺปิ วณฺณฺติ ฯ ภิกฺขุ ปฺุปฺพปฺุช
 กตฺวา ทิวาตรํ คามํ ปวิฏฺเฐ ก็ ฆนฺเต อติทิวา ปวิฏฺจตฺถาติ
 ปฺุจฺจนฺติ ฯ วิหารเ ปฺุปฺพานิ พหฺนุณี ปฺุช อกริมฺหาติ วทฺนฺติ ฯ
 มนฺุสฺสา พหฺนุณี กิร วิหารเ ปฺุปฺพานิตี ปฺุนทิวเส ปหฺนฺติ
 ขาทนฺิยํ โภชนฺิยํ คเหตฺวา วิหาริ คนฺตฺวา ปฺุปฺพปฺุชญจ กโรนฺติ
 ทานญจ เทนฺติ วณฺณฺติ ฯ มนฺุสฺสา มยฺมฺภนฺเต อสฺสกทิวสฺนฺนาม
 ปฺุเชสฺสามาติ ปฺุปฺพวาริ ยาจิตฺวา อนฺุญฺญาตทิวเส อาคจฺจนฺติ ฯ
 สามณฺเระหิ จ ปเคว ปฺุปฺพานิ โอจฺนิตฺวา จปิตานิ โหณฺติ ฯ
 เต รุกฺขेषฺสุ ปฺุปฺพานิ อปฺสฺสนฺตา กุหิ ฆนฺเต ปฺุปฺพานิตี
 วทฺนฺติ ฯ สามณฺเระหิ โอจฺนิตฺวา จปิตานิ ตุมฺเห ปน ปฺุเชตฺวา
 คจฺจถ สงฺโฆ อณฺุณิ ทิวสํ ปฺุเชสฺสตีติ ฯ เต ปฺุเชตฺวา ทานํ
 ทตฺวา คจฺจนฺติ วณฺณฺติ ฯ

มหาปจฺจริยํ ปน กุรฺนฺทียญจ เถรา สามณฺเระหิ ทาเปตฺตุ
 น ลภฺนฺติ สเจ สยเมว ตานิ ปฺุปฺพานิ เตสํ เทนฺติ วณฺณฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๖๔

เถเรหิ ปน สามเณเรหิ โอจินิตฺวา จปีตานีติ เอตฺตกเมว
วตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ๑ สเจ ปน ปุ่ปุผวาริ ยาจิตฺวา อโนจิตฺเตสุ
ปุ่ปุผเสสุ ยาคฺคตฺตาทีนํ อาทาย อาคนฺตฺวา สามเณเรหิ
โอจินิตฺวา เทถาติ วทฺนฺติ ฉาตกสามเณรानํเขว โอจินิตฺวา
ทาตุ วัณฺณฺติ ๑ อณฺณตเก อุกฺขิปิตฺวา รุกฺขสาขาย จเปนฺติ ๑
น โอโรหิตฺวา ปลายิตพฺพิ โอจินิตฺวา ทาตุ วัณฺณฺติ ๑ สเจ
ปน โกจิ ชมฺมกถิโก พหฺนํ อุปาสกา วิหารเ ปุ่ปุผานํ
ยาคฺคตฺตาทีนํ อาทาย คนฺตฺวา ปุ่ปุผปุชฺ ภิโรถาติ วทฺติ ตสฺเสว
น กปฺปตีติ มหาปจฺจริยญฺจ กุรฺนฺทियญฺจ วุตฺตํ ๑ มหาอฏฺฐ-
กถายํ ปน เอตํ อกฺปฺปิยํ น วัณฺณฺตีติ อวิเสเสน วุตฺตํ ๑ ผลํปี
อตุตฺโน สนฺตํ วุตฺตนเยเนว มาตาปีตฺตนญฺจ เสตฉาตีนญฺจ
ทาตุ วัณฺณฺติ ๑ กุลสงฺกหตฺถาย ปน เทนฺตสฺส วุตฺตนเยเนว
อตุตฺโน สนฺตเก ปฺรสนฺตเก สงฺฆมิเก เสนาสนตฺถาย นิชามิต
จ ทุกฺกฏาทีนํ เวทิตพฺพานํ ๑ อตุตฺโน สนฺตํเขว คิลาน-
มนุสฺसानํ वा สมฺปตฺตอิสฺสรานํ वा ชีณฺปริพฺพยานํ ทาตุ
วัณฺณฺติ ๑ ผลทานํ น โหติ ๑ ผลภาชเกนาปี สมฺมเตน สงฺฆสฺส
ผลภาชนกาเล สมฺปตฺตมนุสฺसानํ อุปฺทฺตภาคํ ทาตุ วัณฺณฺติ ๑
อสมฺมเตน อปฺโลเกตฺวา ทาตพฺพิ ๑ สงฺฆารามปี ผลปริจฺเจเทน
วา รุกฺขปริจฺเจเทน वा กติกา กาทพฺพา ตโต คิลาน-
มนุสฺसानํ वा อณฺเณสํ वा ผลํ ยาจนฺตานํ ยถาปริจฺเจเทน
จตุตฺตาริ ปญฺจ ผลานํ ทาตพฺพานํ รุกฺขา वा ทสฺเสตพฺพาอิตฺโต

*เล่มที่ ๒ เทรสกณฺทวณฺณนา หน้า ๑๖๕

คเหตุํ ลพฺทตฺตีติ ฯ อธิ ผลิตานิ สุนฺทรานิ อิตฺโต คณฺหาถาติ เอวํ
ปน น วตฺตพฺพิ ฯ

จฺณเณนาติ เอตฺถ อตฺตโน สนฺตํ สิริสจฺจณฺณํ วา อณฺณํ
วา กสาวํ กุลสงฺกหตฺถาย เทติ ทฺกุกฺกํ ฯ ปรสฺนตกาทีสุปี
วตฺตตนฺเยน วินิจฺจโย เวทิตฺตพฺโพ ฯ อัย ปน วิเสโส ฯ อธิ
สงฺฆสฺส รกฺขิตฺตโคปีตปิ รุกฺขจฺจลฺลติ คฺรฺรณฺทเมว ฯ มตฺตีกา-
ทนฺตกฺกฺวเวสฺสุปี คฺรฺรณฺทูปกํ ญตฺวา จฺณเณ วตฺตตนฺเยเนว
วินิจฺจโย เวทิตฺตพฺโพ ฯ ปณฺณทานํ ปน เอตฺถ น อากตฺติ ฯ
ตฺปิ วตฺตตนฺเยเนว เวทิตฺตพฺพิ ฯ ปรโตปี คฺรฺรณฺทวินิจฺจเย สพฺพิ
วิตฺถาเรน วณฺณยิสฺสาม ฯ เวชฺชกาย วาติ เอตฺถ เวชฺช
กมฺมวิริ ตตฺติยปาราชิกวณฺณนาย วตฺตตนฺเยเนว เวทิตฺตพฺโพ ฯ
ชงฺฆเปสฺนิกเณนาติ เอตฺถ ชงฺฆเปสฺนียนฺติ คิหิํ ทฺุเตยฺยสาสน-
หฺรณฺกมฺมํ วุจฺจติ ตํ น กาทพฺพิ ฯ คิหิํ หิ สาสนํ คเหตุวา
คจฺจนฺตสฺส ปเท ปเท ทฺกุกฺกํ ฯ ตํ กมฺมํ นิสฺสาเย ลทฺฐโกชฺชนํ
ภฺยชฺชนฺตสฺสาปี อชฺโฆหาเร อชฺโฆหาเร ทฺกุกฺกํ ฯ ปจฺมํ สาสนํ
อคฺคเหตุวา ปจฺจนา อัย ทานิ โส คาโม หนฺท นํ สาสนํ
อาโรเจมีติ มคฺคา โอกฺกมฺนฺตสฺสาปี ปเท ปเท ทฺกุกฺกํ ฯ
สาสนํ อาโรเจตฺวา ลทฺฐโกชฺชนํ ภฺยชฺชโต ปุริมนฺเยเนว ทฺกุกฺกํ ฯ
สาสนํ อคฺคเหตุวา อากเตน ปน ฆนฺเต ตสฺมี คามเ
อิตฺถนฺนามสฺส นาม กา ปวตฺตตีติ ปุจฺจนิยมาเนน กเถตฺถ วฏฺฏติ ฯ
ปุจฺจนิตฺตปฺลเย โทโส นตฺถิ ฯ ปญฺจนํ ปน สหฺรณฺมิกานํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณา หน้า ๑๖๖

มาตาปีตุนัน ปณฺหุปลาสสฺส อตฺตโน เวยยาวจฺจกรสฺส จ สาสัน
หริตฺถุ วฏฺฏติ ฯ คิหีนญจ ปุพฺเพ วุตฺตปฺปการํ กปฺปิยสฺสํ ฯ
อิทํ หิ ชงฺขมเปสนียกมฺมนฺนาม น โหติ ฯ อิเมหิ ปน อฏฺฐหิ
กฺลทฺสกกมฺเมหิ อุปฺปนฺนปจฺจยา ปณฺจนฺนมฺปิ สหฺชมฺมิกานัน น กปฺปนฺติ อฏฺฐาโรจฺนร
ปิยสํโวหารเอหิ อุปฺปนฺนปจฺจยสทิสฺสา ว โหนฺติ ฯ

ปาปา สมาจฺรา อสฺสาติ ปาปสฺมาจโร ฯ เต ปน
ยสฺมา มาลาวจฺจโรปนาทโย อิธ อธิปฺเปตา ตสฺมา มาลาวจฺจ
โรเปตีปฺติ อาทินา นเยนสฺส ปทภาชนัน วุตฺตํ ฯ ติโรกฺขาติ
ปรมฺมุขา ฯ กฺลานิ จ เตน ทฏฺฐจฺานีติ เอตฺถ ปน ยสฺมา
กฺลานีติ โวหารมตฺตเมตฺ อตฺถโต หิ มนฺุสฺสา เตน ทฏฺฐา
โหนฺติ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน ปุพฺเพ สทฺธา หุตฺวาติ
อาทิมหา ฯ ฉนฺุทคามิโนติ ฉนฺุเทน ฉจฺฉนฺุตีติ ฉนฺุทคามิโน ฯ
เอส นโย เสเสสฺสุ ฯ สมฺนุภาสิตพฺโพ ตสฺส ปฏฺิณิสฺสคฺคาชาติ
เอตฺถ กฺลทฺสกกมฺเมเน ทกฺกฏฺเมว ฯ ยํ ปน โส สงฺฆํ ปฺริหริตฺวา
ฉนฺุทคามิโนติ อาทิมหา ตสฺส ปฏฺิณิสฺสคฺคาช สมฺนุภาสน-
กมฺมํ กาทพฺพนฺติ เอวมตฺถโต ทฏฺฐพฺโพ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตฺตานตฺถเมว ฯ สมฺนุจฺจานาทีนปิ ปจฺมสงฺฆเมทสทิสฺसानเวาติ ฯ

กฺลทฺสกกสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ
อุทฺทิกฺุจฺา โข ฯ เป ฯ เอวเมตฺถ ฐารยามีติ เอตฺถ ปจฺม
อาปตฺติ เอเตสนฺติ ปจฺมาปตฺติกา ฯ ปจฺมํ วิตฺติกฺกมฺกฺชณฺเวย

*เล่มที่ ๒ เทรสกณทวณณา หน้า ๑๖๗

อาปชชิตพุพาติ อตุโถ ๑ อิตเร ปน ยถา ตติเย จตุตเถ จ
 ทิวเส โหติ ชโร ตติโยโก จตุตถโกติ ปวฺจจติ เอว ยาวตติเย
 สมนุภาสนกมุเม โหนตฺตีติ ยาวตติยกาติ เวทิตพุพา ๑ ยาวติหิ
 ชานํ ปฏิจฺญาเทตฺตีติ ยตฺตกาณิ อหานิ ชานนฺโต ปฏิจฺญาเทต
 ๑ อหิ อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตี อาปนฺโนติ สพฺรหฺมจารินํ นาโรเจติ ๑
 ตาวติหนฺติ ตตฺตกาณิ อหานิ ๑ อกามา ปรีวฺจฺจพุพฺพติ น
 กามเน น วเสน อถโข อกามเน อวเสน ปรีวาสิ สมาทาย
 วฺจฺจพุพฺพ ๑ อุตฺตริ ฌารตฺตฺนติ ปรีวาสโต อุตฺตริ ฌ รตฺติโย ๑
 ภิกฺขุมาณตฺตยาติ (๑) ภิกฺขุณํ มานนภาวาย อารานตฺตยาติ
 วุตฺตํ โหติ ๑ วิสฺติสงฺโข กโณ อสฺสาติ วิสฺตிகโณ ๑ ตตฺถาติ
 ยตฺถ สพฺพนฺติเมเน ปรีจฺเจเทน วิสฺติกโณ ภิกฺขุสงฺฆเ อตฺถิ ๑
 อพฺเภตพุโพติ อภิเอดพุโพ สมฺปฏิจฺฉิตพุโพ ๑ อพฺภานกมุวมวเสน
 โอสารตพุโพติ วุตฺตํ โหติ ๑ อวฺหาตพุโพติ วา อตุโถ ๑
 อนพฺภิตฺติ น อพฺภิตฺติ อสมฺปฏิจฺฉิตฺติ ๑ อกตพฺภานกมุโมติ
 วุตฺตํ โหติ ๑ อนวฺหาตฺติ วา อตุโถ ๑ สามิฉิตฺติ อนฺุชมฺมตา ๑
 โลกุตฺตรชมฺมํ อนฺุคตา โอวาทานฺุสาสนิ สามิฉิตฺตฺติ วุตฺตํ
 โหติ ๑ เสสเมตฺถ วุตฺตนยเมวาทิ ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณณาย
 เทรสกณทวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑. เอดฺถ ภิกฺขุโน มานตฺตํ ภิกฺขุณา วา จริตพุพฺพ มานตฺตํ ภิกฺขุมาณตฺตํ.
 # ภิกฺขุณิปกฺเข ปกฺขมาณตฺตฺสฺส ภาวโต ตถา วุตฺตนฺติ อมฺหากํ มติ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๖๘

อนิยตกณฺทวณฺณา

อิเม โข ปนายสฺมนฺโต เทว อนิยตา ชมฺมา อุทเทสิ
อากจฺฉนฺติ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ ปจฺมอนิยตสิกฺขาปํทํ ฯ
ตตฺถ กาลยฺตุตฺตํ สมฺมุตฺตปฺนฺโตติ กาลิํ สลฺลกฺเขตฺวา ยทา น
โกจิ สมิเป จจฺฉนฺติ วา อากจฺฉนฺติ วา ตทา ตทฺนฺรูปี จจฺฉิ
น อุกฺกณฺจฺฉนฺติ น กิลฺมสิ น ฉาตาสีติ อาทิกิํ เกหสิตฺถกํ
กเถนฺโต ฯ กาลยฺตุตฺตํ ชมฺมํ ภณฺนฺโตติ กาลิํ สลฺลกฺเขตฺวา
ยทา อลฺโฆ โกจิ อากจฺฉนฺติ วา จจฺฉนฺติ วา ตทา ตทฺนฺรูปี
อุโปสฺถิํ กรเยยฺยาสี สลาภกฺตฺตํ ทเพยฺยาสีติ อาทิกิํ ชมฺมกํ
กเถนฺโต ฯ พหุ ชีตโร จ ปฺตฺตา จ อสฺสาติ พหุปฺตฺตา ฯ
ตสฺสา กิร ทส ปฺตฺตา ทส ชีตโร จ อหฺสิ ฯ พหุ นตฺตาโร
อสฺสาติ พหุนตฺตา ฯ ยถเว หิ ตสฺสา เอวมสฺสา ปฺตฺตาชิตานมฺปิ
วีสติ ทารกา อหฺสิ ฯ อิติ สา วิสฺตฺตฺรจฺจฺสฺตปฺตฺตฺนตฺตปฺริวารา
อโหสิ ฯ อภิมนฺจลสมฺมตฺตาติ อุตฺตมมนฺจลสมฺมตฺตา ฯ ยณฺเณสฺสูติ
ทานปฺปทานेषฺ ฯ ฉณฺเณสฺสูติ อวาวหฺวิวามนฺจลาทีสุ อนฺตรุสฺสเวสุ ฯ
อุสฺสเวสฺสูติ อาสาพฺหิปฺวารณนฺกฺขตฺตาทีสุ มหุสฺสเวสุ ฯ ปจฺมํ
โกเชนฺตฺติ อิมปี ทารกา ตยา สมานายุกา นิโรคา โหนฺตฺติ
อายาจนฺตา ปจฺมเวย โภเชนฺติ ฯ ยปี สทฺธา โหนฺติ ปสฺนฺนา
เต ภิกฺขุ โภเชตฺวา ตทฺนฺตรํ สพฺพปฺปจฺมํ ตฺเวย โภเชนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ อนนยตกณทวณณนา หน้า ๑๖๕

น อาทียีติ ตสสา วจัน น คณหิ ฯ น วาอาทรมกาสิติ
อตุโถ ฯ

อถัมมุนนียะติ กम्मกขมัม กम्मโยคคณนุติ กम्मุนนีย ฯ อถัม
ปริญคตัม กम्मุนนียภาวายาติ อถัมกम्मุนนีย ฯ ตสฺมี อถัมกम्मุนนีย ฯ
ยตถ อชฺฌาจารย์ กโรนุตา สกุกอนนุติ ตัม กम्मัม กาคูตาทีเสติ
อตุโถ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน วุคตัม สกุกา โหติ เมถุนัม
ธมมัม ปฏฺฐเสวิตุนุติ ฯ ยตถ เมถุนัม ธมมัม สกุกา โหติ ปฏฺฐเสวิตุนุติ
วุคตัม โหติ ฯ นิสชฺชัม กปะเปยฺยยาติ นิสชฺชัม กเรยฺย นิสฺสีเทยฺยยาติ
อตุโถ ฯ ยสฺมา ปน นิสฺสีทิตฺตวาว นิปชฺชติ เตเนวสฺส ปทภาชเน
อุภยัม วุคตัม ฯ ตตถ อุปนินฺนโนติ อุปนคฺคตฺวา นินฺนโนเอว
อุปนินฺนโนติ เวทิตพฺโพ ฯ กิกฺขุ นินฺนเนติ กิกฺขุมฺหิ นินฺนเนติ
อตุโถ ฯ อุโถ วา นินฺนนาติ เทวปี อปะจฺฉา อปุริมัม นินฺนนา ฯ
เอตถ จ กิลฺยาปี ปาลิยัม โสตสฺส รโหติ อากตัม จกฺขุสฺส
รهنฺเนา ปน ปริญฺเจโท เวทิตพฺโพ ฯ สเจ ปีหิตกฺวาณฺณสฺส
คพฺภสฺส ทฺวารเ นินฺนโน วิญฺญปุริโส โหติ เนว อนาปะตฺตี
กโรติ ฯ อปีหิตกฺวาณฺณสฺส ปน ทฺวารเ นินฺนโน อนาปะตฺตี
กโรติ ฯ น เกวลณฺจ ทฺวารเ อนฺนโตทฺวาทสฺสทฺถเลปี โอกาเส
นินฺนโน สเจ สจฺกฺขุโก วิกฺขิตฺตจิตฺโตปี นินฺนทฺยาณฺนโตปี อนาปะตฺตี
กโรติ ฯ สมิเป จิตฺโตปี อนฺนโร น กโรติ ฯ จกฺขุมาปี นิปชฺชิตฺวา
นินฺนทฺยาณฺนโต น กโรติ ฯ อิตฺถินัม ปน สตมฺปิ อนาปะตฺตี น

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๗๐

กโรติเยว ฯ สหุเชยฺยวจฺสาติ สหุชาตพฺพวจฺนา ฯ สา ปน ยสฺมา
อริยสาวิกาว โหติ เตเนวสุส ปทภาชเน อากตผลาติอาทิ
วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อากตํ ผลํ อสุสาติ อากตผลา ฯ ปฏฺฐิตทฺธ-
โธตาปตฺติผลาติ อตฺถโธ ฯ อภิสเมตาวินิติ ปฏฺฐิตทฺธจฺจสุสจฺจา ฯ
วิญฺญาตํ สิกฺขตฺตยสาสนํ เอตายาติ วิญฺญาตสาสนา ฯ นิสชฺชํ
ภิกฺขุ ปฏฺฐิชาแนมาโนติ กิลฺลจฺาปี เอวรูปา อุปาสิกา ทิสฺวา
วทติ อถโข ภิกฺขุ นิสชฺชํ ปฏฺฐิชาแนมาโนเยว ติณฺณํ ฌมฺมานํ
อณฺณตเรณ การเตพฺโพ น อปฏฺฐิชาแนมาโนติ อตฺถโธ ฯ เยน
วา สา สหุเชยฺยวจฺสา อุปาสิกา วเทยฺย เตน โส ภิกฺขุ
การเตพฺโพติ นิสชฺชาทิสฺสู อากาเรสุ เยน วา อากาเรน
สทฺธิ เมณฺณฌมฺมาทีนํ โรเปตฺวา สา อุปาสิกา วเทยฺย
ปฏฺฐิชาแนมาโนว เตน โส ภิกฺขุ การเตพฺโพ ฯ เอวรูปายปิ
อุปาสิกา ย วจนมตฺเตน น การเตพฺโพติ อตฺถโธ ฯ กสฺมา ฯ
ยสฺมา ทิฏฺฐจฺนฺนาม ตถาปี โหติ อณฺณตถาปี โหติ ฯ ตตฺถตฺถ-
โชนตฺถตฺถจฺจ อิทํ วตฺถุํ อุทาทฺรณฺติ ฯ มลฺลารามวิหาเร กิร
เอโก ชีณาสวตฺถเถโร เอกทิวสํ อุปฺปฏฺฐจฺากกฺลํ กนฺตฺวา อนฺนโตเคเห
นินฺสีทิ ฯ อุปาสิกาปี สยเนปฺลลฺงกํ นิสฺสาย จิตฺตา โหติ ฯ อเถโก
ปิณฺฑจฺารโก ทฺวารเร จิตฺโต ทิสฺวา เถโร อุปาสิกา ย สทฺธิ
เอกาสเน นินฺสินฺโนติ สยณํ ปฏฺฐิตภิกฺตฺวา ปฺนปฺปฺนํ โอลฺลเกสิ ฯ
เถโรปี อัย มย อสุทฺธลทฺธิโก ชาโตติ สลฺลกฺเขตฺวา กตฺถตฺต-

*เล่มที่ ๒ อนนยตกณฺฑวณฺณนา หน้า ๑๗๑

กัจโจ วิหาริ คนฺตฺวา อตฺตโน วสนญฺจานํ ปวิสิตฺวา อนฺโต
 ว นิสิตฺ ๗ โส ภิกฺขุ เถโร โจทฺสสามิตฺติ อากนฺตฺวา อุกฺกาสิตฺวา
 ทวาริ วิวาริ ๗ เถโร ตสฺส จิตฺตํ ฌตฺวา อากาสํ อุปฺปตฺติวา
 ญฺญาคารกณฺณิกํ นิสฺสาย ปลฺลงฺเคน นิสิตฺ ๗ โสปี ภิกฺขุ
 อนฺโต ปวิสิตฺวา มลฺยจฺจ ฆฺฤจฺจามลฺยจฺจ โอลฺเกตฺวา เถโร
 อปฺสฺสนฺโต อุทฺธิ โอลฺเกสิ ๗ อถ อากาสํ นิสินฺนํ เถร
 ° ทิสฺวา ฆนฺเต เอวํ มหิตฺธิกา นาม คฺมุเห มาตฺคามน
 สทฺธิ เอกาสนํ นิสินฺนภาวํ วทาเปถเอวาติ อาห ๗ เถโร
 อนฺตรฆรฺสเสเวโส อาวฺโส โทโส อหํ ปน ตํ สทฺธาเปตฺติ
 อสกฺโกนฺโต เอวมกาสี รกฺเขยฺยาสิ มนฺติ วตฺวา โอลฺครตฺติ ๗
 อิตฺ ปรี สา เจ เอวํ วทฺเขยฺยาติ อาทิ สพฺพิ ปรฺฏิญฺญา
 การณาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๗ ตตฺถ มาตฺคามสฺส เมณฺนิ ฆมฺมํ
 ปรฺฏิเสวนฺโตติ มาตฺคามสฺส มกฺเค เมณฺนิ ฆมฺมํ ปรฺฏิเสวนฺโตติ
 อตฺโถ ๗ นิสชฺชชย การตพฺโพติ นิสชฺช ปรฺฏิชานิตฺวา เมณฺน-
 ฆมฺมปรฺฏิเสวนํ อปรฺฏิชานนฺโต เมณฺนฆมฺมปาราชิกาปตฺติยา
 อการตฺวา นิสชฺชชยตฺเตน ยํ อาปตฺตี อาปชฺชติ ตาย
 การตพฺโพ ๗ ปาจิตฺติยาย การตพฺโพติ อตฺโถ ๗ เอเตน นเยน
 สพฺพจตฺตุเกสฺ วิณฺจโย เวทิตพฺโพ ๗ สิกฺขาปทปรฺโยसान
 อาปตฺตานาปตฺติปรฺิจฺเจททสฺสนตฺถํ วุตฺเตสฺ คมนํ ปรฺฏิชานาตีติ-
 อาทิสฺ คมนํ ปรฺฏิชานาตีติ รโหนิสชฺชชยสาทนตฺถํ คโตมฺหิตฺติ เอวํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๗๒

คมนั ปฏิกษานาติ ฯ นิสชชุนติ นิสชชสสาเทเนว นิสชชั
ปฏิกษานาติ ฯ อาปตตินุติ ตีสู อณตตรั อาปตตี ฯ อาปตติยา
การตพโพติ ตีสู ยั ปฏิกษานาติ ตาย การตพโพ ฯ เสสเมตถ
จตุกเก อุตตนาธิปายเมว ฯ ทุติยจตุกเก ปน คมนั น
ปฏิกษานาติติ รโหนิสชชสสาทวเสน น ปฏิกษานาติ ฯ สลาก-
กตตาทินา อตตโน กมฺเมน คโตมฺหิ สทา ปน มยฺหํ
นินฺนุณฺญจัน อากตติ วทติ ฯ เสสเมตถาปี อุตตนา-
ธิปายเมว ฯ

อัย ปน สพฺพตถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ รโห-
นิสชชสสาทิ เมถุนมฺมสนฺนิตฺติกิเลโส วุจฺจติ ฯ โย ภิกฺขุ
เตนสสาเทน มาตุคามสฺส สนฺติกิ คนฺตุกาโม อภิชี อณฺเชติ
ทุกฺกัณฺฑั ฯ นิवासันฺ นิวาเสติ กายพฺนฺธันฺ พนฺธติ จิวริ ปารุปฺติ
สพฺพตถ ปโยเค ปโยเค ทุกฺกัณฺฑั ฯ คจฺฉโต ปทวารे ปทวารे
ทุกฺกัณฺฑั ฯ คนฺตุวา นิสฺสิทติ ทุกฺกัณฺฑเมว ฯ มาตุคามे อากนฺตุวา
นินฺนุณฺมตฺเต ปาจิตฺติยั ฯ สเจ สทา อิตฺถิ เกนจิทเวว กรณฺเียน
อุฏฺฐาย ปุณฺปุณฺนั นิสฺสิทติ นิสชชาย นิสชชาย ปาจิตฺติยั ฯ
ยั สนฺธาย คโต สทา น ทิฏฺฐา อณฺญา อากนฺตุวา นิสฺสิทติ
อสฺสาเท อุปฺปนฺเน ปาจิตฺติยั ฯ มหาปจฺจริยั ปน คมนกาลโต
ปฏฺฐาย อสฺสทฺฐจิตฺตตฺตา อาปตฺติเยวาทิ วุตฺตํ ฯ สเจ สมฺพหฺลลา
อากจฺฉนฺติ มาตุคามคณฺนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ สเจ อุฏฺฐาย

*เล่มที่ ๒ อนียตกณฺหวณฺณา หน้า ๑๗๓

อุฏฺฐาย ปุณฺปุณฺนี นิสฺสันทิ นิสฺซชากณฺนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ
อนียเมตฺวา ทิฏฺฐทิจฺจาย สทฺธิ รหฺสฺสาทํ กปฺเปตฺตสํมิตฺติ คนฺตฺวา
นินฺนินฺนฺสฺสาปี อากตาคตํ วเสน ปุณฺปุณฺนี นิสฺซชวเสน
จ วุตฺตณฺเยเนว อาปตฺติโย เวทิตฺตพฺพา ฯ สเจปี สฺทฺธจิตฺเตน
คนฺตฺวา นินฺนินฺนฺสฺส สนฺตีกํ อากนฺตฺวา นินฺนินฺนํ อิตฺถิยา
รหฺสฺสาโท อุปฺปชฺชติ อนาปตฺติเยว ฯ สมฺภูจฺจนาทีนํ ปจฺม-
ปาราชิกสทิสานเวาติ ฯ

ปจฺมานิยตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมฺเยน พุทฺโธ ภควาติ ทฺถิยานิยตสิทฺธิยาปทํ ฯ
ตตฺถ ภควา ปฏิกฺขิตฺตฺตฺตฺติ อาทิมฺหิ ยํ เอโก เอกาย รโห
ปฏิกฺขณฺเน อาสเน อลฺกมฺมฺนิเย นิสฺซชฺช กปฺเปยฺย ตํ นิสฺซชฺช
กปฺเปตฺตุ ปฏิกฺขิตฺตฺตฺตฺติ เอวํ สมฺพนฺโธ เวทิตฺตพฺโพ ฯ อิตฺรธา
หิ เอกสฺส เอกายาติ วุตฺตพฺพํ สฺยิยา ฯ กสฺมา ฯ ปฏิกฺขิตฺตฺตฺตฺติ
วุตฺตตฺตฺตา ฯ สามีอตฺเถ วา เอตํ ปจฺจตฺตวจฺนํ เวทิตฺตพฺพํ ฯ น
เหว โข ปน ปฏิกฺขณฺนฺนฺตฺติ เอตฺถ ปน ยมฺปิ พหิ ปริกฺขิตฺตํ
อนฺโตวิวํญฺญํ ปรีเวณฺจกณฺมาทํ ตมฺปิ อนฺโตคฺชนฺตฺติ เวทิตฺตพฺพํ ฯ
เอวรูปมฺปิ จานํ อปฏิกฺขณฺนฺเนยฺเว คณฺตฺตฺตฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ
เสสํ ปจฺมสิทฺธิยาปทณฺเยเนว เวทิตฺตพฺพํ ฯ เกวลํ หิ อิทฺถ อิตฺถิปี
ปฺริโสปี โย โกจิ วิญฺญู อนฺนฺธาพฺพิโร อนฺโตทฺทวาทสทฺตฺเถ
โอกาเส จิตฺโต วา นินฺนินฺนํ วา วิกฺขิตฺตจิตฺตฺโตปี นินฺนินฺนํ โย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๗๔

อนาปตตี กโรติ ฯ พริโร ปน จกขุมปิ อนุโธ วา อพริโรปี
น กโรติ ฯ ปาราชิกาปตติญจ ปรีหาเปตฺวา ทฺกุสุตฺตวาจาปตติ
วุตฺตาคี อัย วิเสโส ฯ เสสํ ปุริมสทิสเมว ฯ อุภยตฺถาปี
อุมฺมตฺตกาทิกมฺมิกานํ อนาปตติ ฯ

สมฺภูจนาทีสุ อิทํ สีกฺขาปทํ ติสฺมฺภูจันํ กายจิตฺตโต
วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต สมฺภูจาทิ กิริยา สลฺลวาวิมอกฺข
สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อุกฺสลจิตฺตํ สุขมชฺชตฺต-
เวทนาหิ ทฺวิเวทนํ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย

อนิยตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปจฺมสมนุตปาสาทิกา วินยวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยสมนฺตปาสาทิกา วินยวณฺณนา

ศีลกถณฺทวณฺณนา

ศีล นิสฺสคฺคิยา ฐมฺมา เย วุตฺตา สมิตาวินา
เตสํ ทานี กริสฺสามิ อปฺพุพฺพทวณฺณนํ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวสาลีเย วิหฺรติ โคตมเก
เจติเย เตน โข ปน สมเยน ภควตา ภิกฺขุณฺโณ ติจีวรํ
อนฺุณฺณาคํ โหตีติ จีวรนฺติ อนฺตรวาสโก อุตฺตราสฺงโก
สงฺฆาฎีติ อิทํ จีวรตฺถํ ปริภุญฺชิตฺุ อนฺุณฺณาคํ โหติ ฯ ยตถ
ปเนตํ อนฺุณฺณาคํ ยทา จ อนฺุณฺณาคํ เยน จ การเณน
อนฺุณฺณาคํ ตํ สพฺพํ จีวรกฺขนฺธเก ชีวกตฺถุสฺมี อากตเมว ฯ
อณฺเณเนว ติจิวเรน คามํ ปวิสฺสนฺตีติ เยน วิหฺาเร อจฺจนฺติ
นหฺานณฺจ โอตฺรนฺติ ตโต อณฺเณน ฯ เอวํ ทิวเส ทิวเส
นว จีวรานิ ฐาเรนฺติ ฯ อฺุปฺปนฺนํ โหตีติ อิทํ อนฺุปฺพลยตฺติยา
ทฺวารํ ททฺมานํ ปฏฺิลาภวเสน อฺุปฺปนฺนํ โหติ โน นิปฺฝตฺติ-
วเสน ฯ आयสฺมโต สารีปฺุตตสฺส ทาทฺกาโม โหตีติ आयสฺมา
กิริ อานนฺโท ภควนฺตํ จเปตฺวา อณฺโโย เอวฺรูโป คฺุณฺวิสิฏฺุโ
ปฺุคฺคโล นตฺถิติ สารีปฺุตตสฺส (๑) คฺุณฺพหฺูมาเนน आयสฺมนฺตํ
สารีปฺุตตํ มมายติ ฯ โส สทาปี มนาปี จีวรํ ลภิตฺวา
๑. आयสฺมโตติ วิเสสเนน ภวิตพฺพิ.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๗๖

รชิตฺวา กปฺปพินฺทุ กตฺวา เถรสฺเสว เทติ ฯ ปุเรภคฺเต ปณฺธิตํ
ยาคุชชฺรฺกํ วา ปิณฺฑปาตํ วา ลภิตฺวา เถรสฺเสว เทติ ฯ
ปจฺจุภคฺเต มธฺผาณิตาทีนํ ลภิตฺวาปิ เถรสฺเสว เทติ ฯ
อุปฺภูจกฺกุเลหิ ทารเก นิกฺขามาตฺวา ปพฺพาเซตฺวา เถรสฺส
สนฺติเก อุปฺชมฺมิ คาทาเปตฺวา สยํ อนุสฺสาวนกมฺมํ กโรติ ฯ
อายุสฺมาปี สารีปฺตุโต ปิตฺุกตฺตพฺพกิจฺจํ นาม เขฏฺฐปฺตุตฺตสฺส
ภาโร ตสฺมา ยํ มยา ภควโต กตฺตพฺพํ กิจฺจํ สพฺพนฺตํ
อานนฺโท กโรติ อหํ อานนฺทํ นิสฺสาย อปฺโปสฺสุโก วิหริตฺตุ
ลภามิตี อายุสฺมนตํ อานนฺทํ อติวีย มมายติ ฯ โสปี มนาปํ
จีวรํ ลภิตฺวา อานนฺทตฺเถรสฺเสว เทตฺติติ สพฺพํ ปุริมสฺทิสเมว ฯ
เอวํ คุณฺพหฺมาเนนป มมายนฺโต ตทา อุปฺปนฺนํปี ตํ จีวรํ
อายุสฺมโต สารีปฺตุตฺตสฺส ทาทูกาโม โหตฺติติ เวทิตฺพฺโพ ฯ นวมํ
สิกฺขาปทํ วา ภควา ทิวสํ ทสมํ วาติ เอตฺถ ปนฺ สเจ ภเวยฺย กถํ
เถโร ชานาตีติ ฯ พฺพหิ การณฺเหหิ ชานาติ ฯ สารีปฺตุตฺตเถโร
กิริ ชนปทจาริกํ ปกฺกมฺนฺโต อานนฺทตฺเถรํ อापฺุจฺฉิตฺวา ว
ปกฺกมฺติ อหํ เอตฺตเกน นาม กาลेณ อากฺมิสฺสามิ เอตฺถนฺตเร
ภควนฺตํ มา ปมชฺชิตฺติ ฯ สเจปี สมฺมุขาน อापฺุจฺฉิตฺติ ภิกฺขุ
เปเสตฺวาปี อापฺุจฺฉิตฺวาว คจฺฉติ ฯ สเจ อณฺณตฺถ วสฺสํ วสฺติ
เย จ ปจฺมตฺรํ ภิกฺขุ อากจฺฉนฺติ เต เอวํ ปหิณฺดาติ มม
วจนฺน ภควโต ปาทะ สิริสาท วนฺทถ อานนฺทสฺส จ อารุคฺย

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๗๗

ปุจฺฉิตฺวา มํ อสุกทิวเส นาม อากมิตฺสตีติ วเทถาติ ฯ
 สทา จ ยถาปริจฺฉินฺนทิวเสเยว เอติ ฯ อปีจายสุมา อานนุโท
 อนุมาเนนาปี ชานาติ เอตฺตเก ทิวเส ภควตา วิโยคํ
 สหฺนโต อธิวาเสนฺโต อายสุมา สาริปฺุตฺโต วลี อิตฺทาน
 ิปรุจฺจาย อสุกํ นาม ทิวสํ น อติกกมิตฺสตีติ อทฺธา อากมิตฺสตี
 เยสํ เยสํ หิ ปญฺญา มหตี เตสํ เตสํ ภควตี เปมํ
 จ การโว จ มหา โหตีติ อิมินา นเยนาปี ชานาติ ฯ เอวํ
 พหุหิ การณฺเหหิ ชานาติ ฯ เตนาห นววมลิกฺขาปทํ วา ภควา ทิวสํ
 ทสมํ วาติ ฯ เอวํ วุตฺเต ยสุมา อิทํ ลิกฺขาปทํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ
 น โลกวชฺชํ ตสุมา อายสมฺตา อานนุเทน วุตฺตทิวสเมว
 ปริจฺฉेतํ กโรนฺโต อลโฆ ภควา ฯ เปฯ ชาเรตฺนฺติ ฯ อถาเนน
 เถเรน อทฺธมาโส วา มาโส วา อทฺทิจฺจโธ อภวิสส โสปี
 ภควตา อนุญฺญาโต อสุส ฯ

นิฏฺฐิตจิวรสฺมินฺติ เยนเกนจิ นิฏฺฐาเนน นิฏฺฐิตเ จิวรสฺมี ฯ
 ยสุมา ปเนตํ จิวริ กรณฺนปี นิฏฺฐิตํ โหติ นาสนาทีหิปี
 ตสมฺมาสส ปทภาชเน อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตฺตํ ภิกฺขุณา จิวริ
 กตํ วา โหตีติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ กตฺนฺติ สฺวจิกมฺมปริโยसानน
 กตํ ฯ สฺวจิกมฺมปริโยसानํ นาม ยงฺกณฺจิจิ สฺวจิยา กตฺตพฺพํ
 ปาสวณฺณุกณฺจิกวณฺณ- ปริโยसानํ กตฺวา สฺวจิยา ปฏฺฐิสามนํ ฯ
 นฏฺฐนฺติ โจราทีหิ หนฺนํ ฯ เอตฺปี หิ กรณฺปฺลิโพธสฺเสว

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๗๘

นิภูจิตตตฺตา นิภูจิตตฺตฺวา วุจฺจติ ฯ วินยฺญนฺติ อุปฺปจฺจาทิหิ ขาทิตฺตํ ฯ
ททฺตฺตฺตฺวา อคฺคินา ททฺตฺตฺตํ ฯ จีวรํสา วา อุปฺปจฺจินฺนํติ อสฺสทฺตฺตฺตฺวา
นาม กฺุเล จีวรํ ลภิสฺสทฺตฺตฺวา ยํ จีวรํสา อุปฺปจฺจนา
โหติ สํ วา อุปฺปจฺจินฺนํ ฯ เอเตสํปิ หิ กรณฺปฺลิตฺตฺตฺตฺวา
นิภูจิตตตฺตา นิภูจิตตภาโว เวทิตฺตฺตฺวา ฯ

อุพฺพทตฺตฺตฺวา กจฺจินฺติ กจฺจินฺ จ อุพฺพทตฺตฺตฺวา ฯ เอเตน ทฺตฺตฺตฺตฺตฺ
ปฺลิตฺตฺตฺตฺวา อภาวํ ทตฺตฺตฺตฺตฺวา ตํ ปน กจฺจินํ ยสฺสทฺตฺตฺตฺวา
มตฺตฺตฺตฺวา เอกาย อนฺตฺตฺตฺตฺตฺวา วา อุพฺพทตฺตฺตฺตฺวา เตนฺตฺตฺตฺตฺวา นิทฺตฺตฺตฺตฺวา
อุพฺพทตฺตฺตฺวา มตฺตฺตฺตฺตฺวา อาทิ วุจฺจติ ฯ ตตฺตฺตฺตฺวา กจฺจินฺมา กิถฺจเว
มตฺตฺตฺตฺวา กจฺจินฺตฺตฺตฺวา อุพฺพทตฺตฺตฺวา ปกฺกมณฺนฺตฺตฺวา นิภูจฺจานฺนฺตฺตฺวา
สณฺนฺตฺตฺตฺวา นาสณฺนฺตฺตฺวา สวณฺนฺตฺตฺวา อาสวญฺเจทิกฺกา
สิมตฺตฺตฺตฺวา สทฺตฺตฺตฺตฺวา เอวํ อุพฺพทตฺตฺตฺวา มตฺตฺตฺตฺตฺวา กจฺจินฺกขณฺนฺตฺตฺวา(๑)
อากตฺตา ฯ อนฺตฺตฺตฺตฺวาโรปิ สฺสทฺตฺตฺตฺวา เม กณฺเต สจฺจโฆ ยทิ
สจฺจทฺตฺตฺตฺวา ปตฺตฺตฺตฺตฺวา สจฺจโฆ กจฺจินํ อุพฺพทตฺตฺตฺวา เอสา ลตฺตฺตฺตฺวา
สฺสทฺตฺตฺตฺวา เม กณฺเต สจฺจโฆ สจฺจโฆ กจฺจินํ อุพฺพทตฺตฺตฺวา ยสฺสทฺตฺตฺตฺวา
ขมฺติ กจฺจินฺตฺตฺตฺวา อุพฺพทตฺตฺวา(๒) โส ตฺตฺตฺตฺตฺวา ยสฺสทฺตฺตฺวา นกขมฺติ โส
ภาเสยฺย อุพฺพทตฺตฺตฺวา สจฺจเมณ กจฺจินํ ขมฺติ สจฺจทฺตฺตฺตฺวา ตสฺสทฺตฺตฺวา
เอวเมตฺตํ ชารยํติ เอวํ กิถฺจุนิวิภังเก (๓) อากโต ฯ ตตฺตฺตฺตฺวา ยํ
วตฺตฺตฺตฺตฺวา ตํ สทฺตฺตฺตฺวา อากตฺตฺตฺตฺวาเนยว วณฺณยิสฺสทฺตฺตฺวา ฯ อธิ ปน
๑. วิ. มหา. ๕/๑๐๐/๑๓๕ ฯ ๒. สฺยา. อุพฺพทตฺตฺวา ฯ
๓. วิ. กิถฺจุนิ. ๓/๒๕๓/๑๔๕ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณฺทวณฺณา หน้า ๑๗๕

วฺจฺจมาเน ปาลีปี อหริตพฺพา โหติ อตุโถปี วตฺตพฺโพ วุตฺโตปี
น จ สุวิญญฺเยโย โหติ อฏฺฐาเน วุตฺตตาย ฯ ทสาหปรมนฺติ
ทส อหานิ ปรโม ปรฺจฺเจโท อสฺสาติ ทสาหปรโม ฯ ตํ
ทสาหปรมํ กาลํ ชาเรตพฺพนฺติ อตุโถ ฯ ปทภาชเน ปน
อตุตมตฺตเมว ทสฺเสตฺตํ ทสาหปรมตา ชาเรตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ
อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ ทสาหปรมนฺติ เอตฺถ ยา ทสาหปรมตา
ทสาหปรมภาโวติ ฯ อยมตฺโถ เอตฺตโก กาลो ยาว นาติกฺกมฺติ
ตาว ชาเรตพฺพนฺติ ฯ อธิฏฺฐิตวิกปฺปีเตสฺส อปรฺยาปนฺนตฺตา อติเรกํ
จิวฺรณฺติ อติเรกจิวฺรํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน วุตฺตํ อนธิฏฺฐิตํ
อวิกปฺปีตฺนฺติ ฯ

ณฺนํ จิวฺรานํ อณฺตฺรณฺติ โขมํ กปฺปาลีกํ โโกเสยฺยํ
กมฺพลํ สานํ ภงฺกนฺติ (๑) อิมํสํ ณฺนํ จิวฺรานํ อณฺตฺรํ ฯ
เอเตน จิวฺรสฺส ชาตี ทสฺเสตฺตวา อิทานิ ปมาณํ ทสฺเสตฺตํ
วิกปฺปฺนุปลํ ปจฺฉิมนฺติ อห ฯ ตสฺส ปมาณํ ทิมโต เทว
วิทฺถลฺโย ติริยํ วิทฺถลฺโย ฯ ตตฺรํ ปาลี อณฺชานามิ ภิกฺขเว
อาชามเน อฏฺฐจฺงฺกุลํ สุกตฺงฺกุลเณ จตฺรจฺงฺกุลํ วิตฺถตํ ปจฺฉิมํ จิวฺรํ
วิกปฺเปตฺนฺติ (๒) ฯ ตํ อติกฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตियนฺติ ตํ
ยถาวุตฺตชาตีปฺปมาณํ จิวฺรํ ทสาหปรมํ กาลํ อติกฺกามยโต
เอตฺถนฺตเร ยถา อติเรกจิวฺรํ น โหติ ตถา อภฺพโต นิสฺสคฺคิยํ
๑. วิ. มหา. ๕/๑๓๕/๑๕๓. ๒. วิ. มหา. ๕/๑๖๐/๒๑๕.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๘๐

ปาจิตตีย์ฯ ตถจ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ ปาจิตฺติยาปฺตติ จสฺส
 โหตีติ อตุโธฯ อถวา นิสฺสชฺชนํ นิสฺสคฺคิยํฯ ปุพฺพภาเค
 กตฺตพฺพสฺส วินยกมฺมสฺสเสตํ นามํฯ นิสฺสคฺคิยมฺสฺส อตุถิติ
 นิสฺสคฺคิยมิจฺเจวฯ กิณฺตํฯ ปาจิตฺติยํฯ ตํ อติกกามยโต
 นิสฺสคฺคิยวินยกมฺมํ ปาจิตฺติยํ โหตีติ อยเมตฺถ อตุโธฯ ปทภาชเน
 ปน ปจฺมํ ตาว อตุถวิกปฺปํ ทสฺเสตฺถ ตํ อติกกามยโต
 นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ มาติกํ จเปตฺวา เอกาทเส อรุณฺณคฺคฺมเน
 นิสฺสคฺคิยํ โหติ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺตํฯ ปฺน ยสฺส จ
 นิสฺสชฺชิตพฺพํ ยถา จ นิสฺสชฺชิตพฺพํ ตํ ทสฺเสตฺถ สงฺฆสฺส
 วาติอาทิ วุตฺตํฯ ตตฺถ เอกาทเส อรุณฺณคฺคฺมเนติ เอตฺถ ยํ
 ทิวสํ จีวรํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส โย อรุโณ โส อุปฺปนฺนทิวสํ
 นิสฺสสิโต ตสฺมา จีวรฺอุปฺปาททิวเสน สทฺธิํ เอกาทเส อรุณฺณคฺคฺมเน
 นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ เวทิตพฺพํฯ สเจปิ พฺหุณี เอกชฺฌํ พฺนฺธิตฺวา
 วา เวเจตฺวา วา จปิตานิ เอกาว อาปฺตติฯ อพฺทฺธา
 เวจฺเจตฺสฺว วตฺถुकณฺนาย อาปฺตติโยฯ

นิสฺสชฺชิตฺวา อาปฺตติ เทเสตพฺพาทิ กถํ เทเสตพฺพทาฯ
 ยถา ขนฺธเก วุตฺตํฯ กถญจ ตตฺถ วุตฺตํฯ เอวํ วุตฺตํ
 เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา สงฺฆํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ
 กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขุณํ ปาทเว วฺนฺธิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสฺสีทิตฺวา
 อญฺชลีํ ปฺคฺคเหตฺวา เอวมฺสฺส วจฺนีโย อหิ ฆนฺเต อิตฺถนฺนามํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๘๑

อาปตตี อาปนโน ตัม ปฏิเทเสมีติ (๑) ฯ อิธ ปน สเจ เอกัม
จีวรํ โหติ เอกัม นิสฺสกุคฺคิยํ ปาจิตฺตियนฺติ วุตฺตพฺพํ ฯ สเจ
เทว เทวติ วุตฺตพฺพํ ฯ สเจ พหุณี สมฺพหุลาติ วุตฺตพฺพํ ฯ
นิสฺสชฺชเนปี สเจ เอกัม ขลา ปาลีเมว อิํ เม ฆนฺเต จีวรนฺติ
วุตฺตพฺพํ ฯ สเจ เทว วา พหุณี วา อิมานิ เม ฆนฺเต
จีวรานิ ทสาหาติกฺกนฺตานิ นิสฺสกุคฺคิยานิ อิมานาํ สงฺฆสฺส
นิสฺสชฺชามิตี วุตฺตพฺพํ ฯ ปาลี วุตฺตํ อสกุโกนฺเตน อณฺณถาปี
วุตฺตพฺพํ ฯ พยฺยเตน ภิกฺขุณา ปฏิพฺเลน อาปตฺติ ปฏิคฺคเห-
ตพฺพาติ ขนฺธเก วุตฺตนยฺเนว ปฏิคฺคเหตพฺพา ฯ เอวญฺหิ ตตฺถ
วุตฺตํ พยฺยเตน ภิกฺขุณา ปฏิพฺเลน สงฺโฆ ฌาเปตพฺโพ สฺมาตุ
เม ฆนฺเต สงฺโฆ อํยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺติ สรติ
วิวรติ อุตฺตานิกโรติ เทเสติ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ อิํ
อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺติ ปฏิคฺคณฺนเหยฺยนฺติ ฯ เตน
วุตฺตพฺโพ ปสฺสสึตี ฯ อาม ปสฺสามิตี ฯ आयตี สํวเรยฺยาสึตี ฯ(๑)
สาธฺ สฺมฺมฺจฺ สํวริสฺสามิตี ฯ ทฺวิสฺส ปน สมฺพหุลาธฺ วา
ปฺริมนยฺเนว วจนฺเถโท ฌาตพฺโพ ฯ จีวรทาเนปี สงฺโฆ อิมํ
จีวรํ อิมานิ จีวรานิ วตฺถวเสน วจนฺเถโท เวทิตพฺโพ ฯ
คณฺสฺส จ ปุคฺคลสฺส จ นิสฺสชฺชเนปี เอเสว นโย ฯ อาปตฺติ-
เทสนาปฏิคฺคหณฺสฺส ปเนตฺถ อํยํ ปาลี เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
๑. วิ. จุล ๖/๖๕๐/๓๗๐.

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๘๒

สมพหุเต ภิกขุ อุปสงกมิตฺวา เอกังสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา
 วุฑฺฒานํ ภิกขุณฺํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสิตฺติวฺวา อณฺชลี
 ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจฺนียา อหํ ภนฺเต อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตี
 อาปนฺโน ตํ ปฏฺฐิเทเสมีติ (๑) ฯ พุยฺตฺเตน ภิกขุณา ปฏฺฐิเพลน เต
 ภิกขุ ฌาเปตฺพุพา สฺถนฺตฺ เม आयสฺมนฺตา อຍ္ อิตฺถนฺนาโม
 ภิกขุ อาปตฺตี สรติ วิวรติ อุตฺตานิกโรติ เทเสติ ยทายสฺส-
 มนฺตานํ ปตฺตกลลํ อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกขุโน อาปตฺตี
 ปฏฺฐิคฺคณฺเหยฺยนฺติ ฯ เตน วตฺตพฺโพ ปสฺสสึตี ฯ อาม ปสฺสามีติ ฯ
 आयตี สํวเรยฺยาสีตี ฯ เตน ภิกขุณา เอกํ ภิกขุํ อุปสงกมิตฺวา
 เอกังสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสิตฺติวฺวา อณฺชลี
 ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจฺนีโย อหํ อาวุโส อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตี
 อาปนฺโน ตํ ปฏฺฐิเทเสมีติ ฯ เตน วตฺตพฺโพ ปสฺสสึตี ฯ อาม
 ปสฺสามีติ ฯ आयตี สํวเรยฺยาสีตี ฯ ตตฺถ ปุริมฺนเยเนว อาปตฺติยา
 นามคฺคหณฺณจ วจนฺเกโท จ เวทิตพฺโพ ฯ ยถา จ คณฺสฺส
 นิสฺสชฺชเน เอวํ ทฺวินฺนํ นิสฺสชฺชเนปี ปาลี เวทิตพฺพา ฯ
 ยถิ หิ วิเสโส ภเวยฺย ยถเว อนฺุชานามิ ภิกฺขเว ตินฺณํ
 ปาริสฺสุทฺธิอุโปสถํ กาคฺตุ เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว กาคพฺโพ พุยฺตฺเตน
 ภิกฺขุณา ปฏฺฐิเพลน เต ภิกขุ ฌาเปตพฺพาติ(๑๐)อาทินา นเยน
 ตินฺณํ ปาริสฺสุทฺธิอุโปสถํ วตฺวา ปฺน อนฺุชานามิ ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ
 # ๑. วิ. จุล ๖/๖๕๐/๓๖๘-๓๖๙ ฯ ๒. วิ. มหา. ๔/๑๘๕/๒๔๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๘๓

ปาริสุทธิอุโปสถิ กาคู เอวณจ ปน ภิกขเว กาทพุโพ เถเรน
 ภิกขุณา เอกัง อุตตราสงฺกนฺติ (๑) อาทินา นเยน วิสเสยว ทฺวินฺนํ
 ปาริสุทธิอุโปสถิโถ วุตฺโต เอวํ อิทาปี วิสุํ ปาลี วเทยฺย ฯ
 ยสฺมา ปน นตฺถิ ตสฺมา อวตฺวา คโตติ คณฺสฺส วุตฺตา
 ปาลีเยเวตฺถ ปาลี ฯ อาปตฺตึคฺคหณฺเ ปน อัยํ วิเสโส ยถา
 คณฺสฺส นิสฺสชฺชิตฺวา อาปตฺตึยา เทสิยมานาย อาปตฺติ-
 ปฏฺิกฺคาหโก ภิกขุ ฌตฺถิ จเปติ เอวํ อฏฺฐเปตฺวา ทฺวิสฺสุ
 อณฺตเรณ ยถา เอกปฺกฺคโล ปฏฺิกฺคณฺหาติ เอวํ อาปตฺติ
 ปฏฺิกฺคเหตุพฺพา ฯ ทฺวินฺนํ หิ ฌตฺตึฏฺฐปฺนา นาม นตฺถิ ฯ ยถิ
 หิ สียา ทฺวินฺนํ ปาริสุทธิอุโปสถิ วิสุํ น วเทยฺย ฯ นิสฺสฏฺฐ-
 จิวฺรทาเนปี ยถา อิมํ จิวฺรํ อายสฺมโต ทมฺมิตฺติ เอโก วทติ
 เอวํ อิมํ จิวฺรํ อายสฺมโต เทมาติ วตฺตํ วฏฺฐติ ฯ อิตฺโต
 กรุกฺตรานิ หิ ฌตฺตึทฺตฺยกมฺมานิปี อปฺโลเกตฺวา กาทพุพานิตี
 วุตฺตานิ อตฺถิ ฯ เตสํ เอตํ อณุโลมํ ฯ นิสฺสฏฺฐจิวฺรํ ปน
 ทาทพุพเมว อทาคูํ น ลพฺภติ ฯ วินยกมฺมมตฺตํ เหน็ด ฯ น
 ตํ เตนฺ สงฺฆสฺส วา คณฺสฺส วา ปฺกฺคลสฺส วา ทินฺนเมว
 โหตีตี ฯ

ทสาหาติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสณฺณีตี ทสาหํ อติกฺกนฺเต จิวฺเร
 อติกฺกนฺตํ อิทนฺติ เอวํสณฺณี ฯ ทสาเห วา อติกฺกนฺเต
 # ๑. วิ. มหา ๔/๑๘๕/๒๔๓-๒๔๔ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๘๔

อติกกนฺโต ทสาโหติ เอวฺสณฺณิ ฯ นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺตียนฺติ น
อิธ สณฺณา รกฺขติ โยปี เอวฺสณฺณิ ตฺสสาปี ตํ จีวรํ
นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺตียาปฺตติ จตฺส นิสฺสคฺคิยวินยกมฺมํ วา
ปาจิตฺตียนฺติ อฺโภปี อตฺถวิกปฺปา ยฺชฺชนฺติ ฯ เอส นโย
สพฺพตฺถ ฯ อวิสฺสชฺชิตฺเต วิสฺสชฺชิตฺตสณฺณิตี กตฺสจฺจ อทินฺเน
อปริจตฺเต ปริจตฺตํ มยาติ เอวฺสณฺณิ ฯ อนฺนฺนฺเจ นฺนฺจสณฺณิตี
อตฺตโน จีวเรณฺ สทฺธิํ พฺหุณี อณฺเณสํ จีวรานิ เอกโต
จปีตานิ โจรา หรณฺติ ฯ ตตฺเรโส อตฺตโน จีวเร อนฺนฺนฺเจ
นฺนฺจสณฺณิ โหติ ฯ เอส นโย อวินฺนฺจาทิสฺสุปี ฯ อวิลฺลฺลฺเตติ
เอตฺถ ปน กพฺภํ ภิณฺทิตฺวา ปสฺยฺหาวหารวเสนฺ อวิลฺลฺลฺเตติ
เวทิตพฺพํ ฯ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชติ อาปฺตติ ทฺกฺกณฺนฺสชาติ
สกี นีวตฺถํ วา สกี ปารุตฺถํ วา กายโต อโมเจตฺวา ทิวสํปี
วิจฺรติ เอกาว อาปฺตติ ฯ ตํ โมเจตฺวา นีวาเสติ วา ปารุปฺติ
วา ปโยเค ปโยเค ทฺกฺกณฺนํ ฯ ทฺนฺนีนีวตฺถํ วา ทฺนฺนปารุตฺถํ วา
สณฺจเปนฺตสฺส อนาปฺตติ ฯ อณฺณสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺชโตปี
อนาปฺตติ ฯ อณฺเณน กตฺถํ ปฏฺธิลภิตฺวา ปริภุญฺชตีติ อาทิวจัน
เจตฺถ สาทกํ ฯ อนตฺติกกนฺเต อติกกนฺตสณฺณิโน เวมตฺติกสฺส จ
ทฺกฺกณฺนํ ปริโภคํ สนฺธาย วุตฺถํ ฯ

อนาปฺตติ อนฺโตทสาหํ อธิญฺเจติ วิกปฺเปตีติ เอตฺถ ปน
อธิญฺจานูปคํ วิกปฺปณฺูปคํ จ เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺรารายํ ปาลี

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณฺหวณฺณา หน้า ๑๘๕

อถโข ภิกฺขุณฺโณ เอตทโหสิ ยานิ ตานิ ภควตา อนุญญาตานิ
ติจิวฺรนฺตฺติ วา วสฺสติกสาฎฺฐิกาทิ วา นิสฺสีทนนฺตฺติ วา ปจฺจตฺต-
รณฺนฺตฺติ วา กณฺฑพฺปฏฺฐิจฺฉาทีติ วา มุขปฺปญฺจนโฆลกนฺตฺติ วา
ปริกฺขารโฆลกนฺตฺติ วา สพฺพพานิ ตานิ อธิฏฺฐาตพฺพพานิ น
โฆ อุททาหุ วิกปฺเปตพฺพพานีติ (๑) ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสุ ฯ
อนุชานามิ ภิกฺขเว ติจิวฺริ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ วสฺสติกสาฎฺฐิกํ
วสฺสทานสฺส จาคุมฺมาถํ อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปริ วิกปฺเปตุํ นิสฺสีทนํ
อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ ปจฺจตฺตรณํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ
กณฺฑพฺปฏฺฐิจฺฉาที ยาว อापาทา อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปริ วิกปฺเปตุํ
มุขปฺปญฺจนโฆลํ อธิฏฺฐาตุํ น วิกปฺเปตุํ ปริกฺขารโฆลํ อธิฏฺฐาตุํ
วิกปฺเปตฺตฺตฺติ (๒) ฯ

ตตฺถ ติจิวฺริ อธิฏฺฐหนฺเตน รชิตฺวา กปฺปพินฺทุํ ทตฺวา
ปฺมาณยฺตฺตเมว อธิฏฺฐาตพฺพิ ฯ ตสฺส ปฺมาณํ อุกกฏฺฐปริจฺเจเทน
สุคตจิวฺรโต อุนกํ วฏฺฏฺฐติ ฯ ลามกปริจฺเจเทน จ สงฺฆาฎฺฐิยา
จ อุตฺตราสงฺกสฺส จ ทิฆมโต มฏฺฐจิปฺลยจกํ ติริยโต มฏฺฐจิติกํ
ปฺมาณํ วฏฺฏฺฐติ ฯ อนฺตรวาสโก ทิฆมโต มฏฺฐจิปฺลยจโก ติริยํ
ทฺวิหตฺโถปี วฏฺฏฺฐติ ฯ นิवासเนน ปารุปนเนปี หิ สกฺกา นากิ
ปฏฺฐิจฺฉาทตฺตฺตฺติ ฯ วุตฺตปฺปมาณโต ปน อติเรกํ จ อุนกํ จ
ปริกฺขารโฆลนฺตฺติ อธิฏฺฐาตพฺพิ ฯ ตตฺถ ยสฺมา เทว จิวฺรสฺส
๑. มหา. ๕/๑๖๐/๒๑๘ ฯ ๒. มหา. ๕/๑๖๐/๒๑๘-๒๑๙ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๘๖

อธิฏจนานิ กาเยน वा अधिष्ठेति वाजाय वा अधिष्ठेत्ति
वृत्तं तस्मा प्रामसग्माग्निं ओम् सग्माग्निं प्रजुत्तरामिति
प्रजुत्तरित्वा नवसग्माग्निं हृत्तेन कहेत्वा वा श्रीरायवे
जपेत्वा वा ओम् सग्माग्निं अधिष्ठामिति जित्तेन आगोकं
कत्वा कायविकारिं कโรन्तेन गायेन अधिष्ठत्तपुषा १ अित्
गायेन अधिष्ठानं १ तं येनकेनचि श्रीरायवेन अस्नत्तस
न वग्नुत्ति १ वाजाय अधिष्ठाने पन वजिगेत् कत्वा वाजाय
अधिष्ठत्तपुषा १ तत्र त्विच्छं अधिष्ठानं १ सजे हृत्तेपासे
होति ओम् सग्माग्निं अधिष्ठामिति वाजा गिनित्पुषा १ अ
अनुत्तेकपुगे वा उप्रिपासाते वा सामनुत्तविवारे वा होति
जपित्ठानं सल्लकखेत्वा ऐत् सग्माग्निं अधिष्ठामिति वाजा
गिनित्पुषा १ ऐस नโย अत्तरासके अनुत्तरवासके ज १
नामत्तमेव हि विसैसो १ तस्मा सपुषानि सग्माग्निं अत्तरासकं
अनुत्तरवासकन्ति ऐवं अत्तनो नामेनेव अधिष्ठत्तपुषानि १
सजे अधिष्ठत्तित्वा जपित्त्वत्तेहि सग्माग्निआतिनि कโรत्ति
निष्ठिते रश्ने ज कप्पेत्ति ज ओम् प्रजुत्तरामिति प्रजुत्तरित्वा
पुन अधिष्ठत्तपुषानि १ अधिष्ठितेन पन सत्थि महत्तरमेव
तुत्तियप्त्ति वा खण्णं वा सत्थिपुत्तेन पुन अधिष्ठत्तपुषि १
समे वा खुत्ते वा अधिष्ठानकिञ्च नत्ते १ तिज्वरि पन
प्रकिञ्चारजालं अधिष्ठत्तु वग्नुत्ति न वग्नुत्ति १ महात्तुत्तेरो

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๘๗

กิราห ติจีวรํ ติจีวรเมว อธิภูจาทพัพพี สเจ ปริกขาร-
 โจลาธิภูจानํ ลเภยย อุตฺโทสิตตสิกฺขาปเท ปริหาโร นีรตฺตโก
 ภเวยฺยาติ ฯ เอวํ วุตฺเต กิร อวเสสา ภิกฺขุ อาหํสุ
 ปริกขารโจลํปี ภควตา อธิภูจาทพฺพนฺติ วุตฺตํ ตสฺมา
 วฏฺฐตีติ ฯ มหาปจฺจริยํปี วุตฺตํ ปริกขารโจลํ นาม ปาญฺเฑกํ
 นิชานมุขเมตํ ติจีวรํ ปริกขารโจลนฺติ อธิภูจหิตฺวา ปริภุชชิตฺ
 วฏฺฐตีติ ฯ อุตฺโทสิตตสิกฺขาปเท ปน ติจีวรํ อธิภูจหิตฺวา
 ปริหรนตฺตสฺส ปริหาโร วุตฺโตติ ฯ อุกฺโกตฺวิภงฺกภาณโก ปุณฺณ-
 วาลิกวาสิ มหาติสฺสตฺเถโรปี กิร อาห ปุพฺเพ มยํ มหาเถรानํ
 อสฺสุมหา อรณฺณวาสิโน ภิกฺขุ รุกฺขสุสิราทีสุ จีวรํ จเปตฺวา
 ปชานํ ปทหนตฺถาย กจฺจนฺติ สามนฺตฺวิหาเร ชมฺมสฺสวณตฺถาย
 กตानํ จ เนสํ สุริเย อฏฺฐจิตฺเต สามเณรา वा ทหรภิกฺขุ
 वा ปตฺตจิวรํ กเหตุวา กจฺจนฺติ ตสฺมา สุขปริโกกตฺถํ ติจีวรํ
 ปริกขารโจลํ อธิภูจาคฺ์ วฏฺฐตีติ ฯ มหาปจฺจริยํปี วุตฺตํ ปุพฺเพ
 อารณฺณิกา ภิกฺขุ อพฺพทฺธิมายํ ทุปฺปฺริหารนฺติ ติจีวรํ
 ปริกขารโจลเมว อธิภูจหิตฺวา ปริภุชชิสฺสูติ ฯ วสฺตฺธิกสาฎฺฐิกา
 อนตฺริตฺตปฺปมาณา นามํ กเหตุวา วุตฺตนเยเนว จตฺตาโร วสฺตฺธิเก
 มาเส อธิภูจาทพฺพา ตโต ปริ ปจฺจทฺฐริตฺวา วิกปฺเปตพฺพา ฯ
 วณฺณเกทมตฺตรตฺตาปี เจสา วฏฺฐตีติ ฯ เทว ปน น วฏฺฐนฺติ ฯ
 นิสีทนํ วุตฺตนเยน อธิภูจาทพฺพเมว ตณฺจ โข ปมาณยฺตฺตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๘๘

เอกเมว ฯ เทว น วรรณฺติ ฯ ปจฺจตุถรณฺปี อธิภูจาทพฺพเมว ฯ
 ตํ ปน มหนฺตํปี วรรณฺติ เอกํปี วรรณฺติ พหุณฺปี วรรณฺติ ฯ
 นิลํปี ปีตํปี สทสํปี ปุพฺพทสํปีติ สพฺพปฺปการํ วรรณฺติ ฯ
 สกึ อธิภูจิตํ อธิภูจิตเมว โหติ ฯ กณฺฑปฺปฏิจฺฉาติ ยาว
 อาพาโธ อตฺถิ ตาว ปมาณิกา อธิภูจาทพฺพา ฯ อาพาธ
 วุสสนฺเต ปจฺจทฺทริตฺวา วิกปฺเปตพฺพา ฯ เอกาว วรรณฺติ ฯ
 มุขปฺลฺลนโจลํ อธิภูจาทพฺพเมว ฯ ยาว เอกํ โชวียติ ตาว
 อณฺธํ ปริโถกตฺถาย อิจฺฉิตพฺพนฺติ เทวปี วรรณฺติ ฯ อปเร
 ปน เถรา นิธานมุขเมตํ พหุณฺปี วรรณฺตีติ วทนฺติ ฯ
 ปริกฺขารโจเล กณฺณา นาม นตฺถิ ยตฺตํ อิจฺฉติ ตตฺตํ
 อธิภูจาทพฺพเมว ฯ ถวิกาปี ปริสฺสาวนฺปี วิกปฺปฺนุปลกฺปจฺฉิม-
 จีวรปฺปมาณํ ปริกฺขารโจลนฺติ อธิภูจาทพฺพเมว ฯ พหุณฺปี
 เอกโต กตฺวา อิมานิ จีวรานิ ปริกฺขารโจลานิ อธิภูจามีติ
 อธิภูจาทตปี วรรณฺติเยว ฯ เกสชฺชนวกมฺมมาตาปีตฺถอาทินํ อตฺถาย
 จเปนฺเตนปี อธิภูจาทพฺพเมว ฯ มหาปจฺจริยํ ปน อาปตฺตีติ
 วุตฺตํ ฯ มลฺลจภิสฺสี ปิจกภิสฺสี พิมฺโพหนํ ปาวาโร โกชโว จาติ
 เอเตสุ ปน เสนาสนปริกฺขารตฺถาย ทินฺนปจฺจตุถรณฺเสสุ จ
 อธิภูจาทนิกจํ นตฺถิเยว ฯ

 อธิภูจิตจิวํ ปน ปริกฺกฺชโต กถํ อธิภูจาทนํ วิชหตีติ ฯ
 อณฺธสฺส ทานเนน อจฺฉินฺตีตฺวา กหณฺเนน วิสฺสาสคฺคาหน

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๘๕

หีนายาวตตเนน สิกขาปจจกขานเนน กาลกิริยาย ลิงคปริวตตเนน
 ปจจกขุทธเนน ฉิทฺทภาเวนาติ อิมหิ นวหิ การณหิ วิชหติ ฯ
 ตตถ ปุริเมหิ อฏฺฐหิ สพฺพจิวฺรานิ อธิฏฺฐานํ วิชฺชนฺติ ฯ
 ฉิทฺทภาเวน ปน ติจิวฺรสฺเสว สพฺพภูจกถาสฺ อธิฏฺฐานวิชนํ
 วุตฺตํ ฯ ตถจ นขปฺปิฏฺฐิปปฺมาณเกน ฉิทฺทเทน ฯ ตตถ นขปฺปิฏฺฐิ-
 ปฺมาณํ กนิฏฺฐจฺจคฺลินขวเสน เวทิตพฺพํ ฯ ฉิทฺทตถจ วินิวิฏฺฐเมว ฯ
 ฉิทฺทตสฺส หิ อพฺกนฺตเร เอกตฺนตฺตฺ เจปฺปิ อจฺฉินฺโน โหติ
 รกขติ ฯ ตตถ สงฆมาฏฺฐิยา จ อุตฺตฺราสงฺกสฺส จ ทิฆนฺตโต
 วิทตฺธิปฺปฺมาณสฺส ติริยนฺตโต อฏฺฐจฺจคฺลปฺปฺมาณสฺส ปเทสฺส
 โอรโต ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ ฯ อนฺตฺรวาสกสฺส ปน
 ทิฆนฺตโต วิทตฺธิปฺปฺมาณสฺเสว ติริยนฺตโต จตฺรจฺจคฺลปฺปฺมาณสฺส
 ปเทสฺส โอรโต ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ ฯ ปรโต น
 ภินฺทติ ฯ ตสฺมา ชาเต ฉิทฺทเท ตํ จิวฺรํ อติเรกจิวฺรภูจฺจเน
 ติฏฺฐติ สฺวจิกมฺมํ กตฺวา ปฺน อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ มหาสุมฺตเถโร
 ปนาห ปฺมาณจิวฺรสฺส ยตถ กตฺถจฺจิ ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ ภินฺทติ
 มหฺนตสฺส จ ปฺมาณโต พหิ ฉินฺทํ (๑) อธิฏฺฐานํ น ภินฺทติ
 อนฺโต ชาตํ (๒) ภินฺทตีติ ฯ กรวียติสฺสคฺเถโร อาห ขุทฺทกํ มหฺนตํ
 นปฺปฺมาณํ เทว จิวฺรานิ ปารุปฺนตสฺส วามคฺคเถ สงฆริตฺวา
 จปิตฺตภูจฺจเน ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ น ภินฺทติ โอรภาเค ภินฺทติ
 # ๑. ฉิทฺโท. ๒. ชาโต ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๕๐

อนุตรวาสกสสาปี โววภูฏิกิ กโรนุเตน สงฺฆริตภูจานเน นิทฺท
น ภินฺทติ ตโต โอรุ ภินฺทตีติ ฯ

อนุทธกภูจกถายั ปน ติจิวเร มหาสุมตฺเตรวาทิ ปมาณั
กตฺวา อุตฺตริปิ อิทิ วุตฺตํ ปจฺฉิมปฺปมาณั อธิภูจานันฺ รกฺษตีติ
ปริกฺขารโจะเล ทิมฺโส (๑) อภูจงฺกุลเ สุกตงฺกุลเเน ติริยั จตฺรจฺกุลเ
ยตฺถ กตฺถจิ นิทฺทํ อธิภูจานันฺ วิขหติ มหนฺเต โจะเล ตโต
ปเรน นิทฺทํ อธิภูจานันฺ น วิขหติ เอส นโย สพฺเพสุ
อธิภูจาทพฺเพเกสุ จิวเรสุติ ฯ ตตฺถ ยสฺมา สพฺเพสํปี อธิภูจา-
ตพฺพกจิรวานันฺ วิกปฺปนฺนูปคปจฺฉิมปฺปมาณโต อุนกั อลฺลณั
ปจฺฉิมปฺปมาณั นาม นตฺถิ ฯ ยั หิ นิสิตฺทนกณฺฑูปภูจิจฺฉาทิ-
วสุตฺติกสาฎิกานันฺ ปมาณั วุตฺตํ ตั อุกกภูจันฺ ตโต อุตฺตริ
ปภูจิสิทฺทตฺตา น ปจฺฉิมํ ตโต เหฏฺฐา อปภูจิสิทฺทตฺตา ฯ
ติจิวรสฺสปี สุกตจิวรปฺปมาณโต อุนกตฺตํ อุกกภูจปฺปมาณเมว ฯ
ปจฺฉิมํ ปน วิสุํ สุตฺเต วุตฺตํ นตฺถิ ฯ มุขปฺปณฺณนปจฺจตฺถรณ-
ปริกฺขารโจะลานันฺ อุกกภูจปริจฺเฉโท นตฺถิเยว ฯ วิกปฺปนฺนูปค-
ปจฺฉิมเนน ปน ปริจฺเฉโท วุตฺโต ฯ ตสฺมา ยั ตาว อนุทธ-
กภูจกถายั ปจฺฉิมปฺปมาณั อธิภูจานันฺ รกฺษตีติ วตฺวา ตตฺถ
ปริกฺขารโจะลสฺเสว สุกตงฺกุลเเน อภูจงฺกุลจตฺรจฺกุลปจฺฉิมปฺปมาณัน
ทสฺเสตฺวา อิตเรสํ จ ติจิวราทีนั มฺภูจิปญฺจกาทีเกทํ ปจฺฉิมป-
๑. ทิมโต ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๕๑

ปมาณํ สนุชาย เอส นโย สพุเพสุ อธิภูจาทพุเพสุ จีวรสูติ
วุดตํ ตํ น สเมติ ฯ กรวยติสฺสตุเถรวาทเปี ที่มฺนุตโตเยว
ฉิทฺทํ ทสฺสิตํ ติริยมนฺตโต น ทสฺสิตํ ตสฺมา โส อปริจฺฉินฺโน ฯ
มหาสมฺตเถรวาท ปมาณจีวรสุส ยตถ กตฺถจि ฉิทฺทํ อธิภูจानํ
ภินฺทติ มหนฺตสุส ปมาณโต พหิ ฉิทฺทํ อธิภูจानํ น
ภินฺทตีติ วุดตํ ฯ อิทํ ปน น วุดตํ อิทํ นาม ปมาณจีวร
อิตฺ อุตฺตรํ มหนฺตํ จีวรฺนฺติ ฯ อปิเจตฺถ ติจีวรานํ
มฺภูจิปญฺจกาทีเภาํ ปจฺฉิมปฺปมาณนฺติ อธิปฺเปตํ ตตฺถ ยถิ
ปจฺฉิมปฺปมาณโต พหิ ฉิทฺทํ อธิภูจानํ น ภินฺทเยย
อุกกภูจปตฺตสฺสาปี มขฺฉิมปตฺตสฺส วา โอมกปฺปมาณโต พหิ
ฉิทฺทํ อธิภูจानํ น ภินฺทเยย น จ น ภินฺทติ ตสฺมา
อัยปี วาโท อปริจฺฉินฺโน ฯ โย ปนายํ สพุพฺปจโม
อภูจกถาวาโท อยมตฺถ ปมาณํ ฯ กสฺมา ฯ ปริจฺเฉท-
สพุภาวโต ฯ ติจีวรสุส หิ ปจฺฉิมปฺปมาณํ จ ฉิทฺทปฺปมาณํ
จ ฉิทฺทปฺปเทศปฺปมาณํ จ สพุพฺพภูจกถาสฺเยว ปริจฺฉินฺนิตฺวา
วุดตํ ฯ ตสฺมา เสวว วาโท ปมาณํ ฯ อทฺธา หิ โส
ภควโต อธิปฺปายํ อนฺคนฺตฺวา วุดโต ฯ อิตเรสุ ปน เนว
ปริจฺเฉโท อตฺถิ น ปุพฺพปาริ สเมตีติ ฯ โย ปน ทุพฺพลภูจान
ปจฺฉิมํ อคฺคพิ ทตฺวา ปจฺฉา ทุพฺพลภูจानํ ภินฺทิตฺวา อปเนติ
อธิภูจानํ น ภิชฺชติ ฯ มณฺทลปรีวตฺตเนปี เอเสว นโย ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๑๕๒

ทูปภูสฺส เอกสฺมี ปฏฺเฐ ฉิทฺเต วา ชาเต คฺลิตฺเต วา อธิฏฺฐานัน
น ภิชฺชติ ฯ ขุทฺทกํ จีวรํ มหนฺตํ กโรติ มหนฺตํ วา ขุทฺทกํ
กโรติ อธิฏฺฐานัน น ภิชฺชติ ฯ อุโภ โกฏฺโทย มชฺเฌ กโรนฺโต
สเจ ปจฺมํ ฉินฺทิตฺวา ปจฺฉา ฆณฺเฑติ อธิฏฺฐานัน ภิชฺชติ ฯ
อถ ฆณฺเฑตฺวา ปจฺฉา ฉินฺทติ น ภิชฺชติ ฯ รชเกหิ โชวาเปตฺวา
เสตํ การาเปนตฺสฺสาปี อธิฏฺฐานัน อธิฏฺฐานเมวาทิ ฯ

อัยํ ตาว อนฺโตทสาหํ อธิฏฺเจติ วิกปฺเปตีติ เอตถ
อธิฏฺจาเน วินิจฺฉโย ฯ

วิกปฺปนํ ปน เทว วิกปฺปนา สมฺมุขา วิกปฺปนา จ
ปรมฺมุขา วิกปฺปนา จ ฯ กถํ สมฺมุขา วิกปฺปนา โหตีติ ฯ
จีวรานํ เอกพฺพหาวั สนนฺหิตาสนนฺหิตภาวญฺจ ญตฺวา อิมํ
จีวรนฺติ วา อิมานิ จีวรานีติ วา เอตํ จีวรนฺติ วา เอตานิ
จีวรานีติ วา วตฺวา ตฺยหํ วิกปฺเปมีติ วตฺตพฺพํ ฯ อยเมกา
สมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ เอตตาวตา นิเรตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริภุญฺชิตฺตุํ
วา วิสฺสชฺเชตฺตุวา อธิฏฺจาทฺตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ มยฺหํ สนฺตกํ
มยฺหํ สนฺตกานิ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ
วา กโรหีติ เอวํ ปน วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ตโต
ปฏฺติ ปริโกคาทโยปี วฏฺฏนฺติ ฯ อปโร นโย ฯ ตเถว จีวรานํ
เอกพฺพหาวั สนนฺหิตาสนนฺหิตภาวญฺจ ญตฺวา ตสฺเสว ภิกฺขุโน
สนฺติเก อิมํ จีวรนฺติ วา อิมานิ จีวรานีติ วา เอตํ จีวรนฺติ

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๑๕๓

วา เอตานิ จีวรานีติ वा वट्वा पण्यसु सधम्मिเกसु
อณฺณตรสฺส อตฺตนา อภิรุจิตสฺส ยสฺส กสฺสจิ นามิ คเหตุวา
ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน วิกปฺเปมีติ वा ติสฺสาย ภิกฺขุณิยา ติสฺสาย
สิกฺขมานาย ติสฺสสฺส สามณฺณรสฺส ติสฺสาย สามณฺณริยา
วิกปฺเปมีติ वा वट्ठपुष्पं च อยि अप्रापि सम्मुखा विकप्पना च
เอตฺตาวตา นิเชตฺตํ วฏฺฏติ च ปริโลกาทีสุ ปน เอกํปี น
วฏฺฏติ च เตน ปน ภิกฺขุณา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน สนฺตํ ๑เป
ติสฺสาย สามณฺณริยา สนฺตํ ปริภุช वा วิสฺสชฺเชหิ वा
ยถาปัจจยि वा กโรหิติ วุคฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ ตโต
ปฏฺติ ปริโลกาทโยปี วฏฺฏนฺติ च กถิ ปรมฺมุขา विकप्पना
โหตีติ च จีวรานิ ตเถว เอกพฺพภาวํ สนฺนินิตาสนฺนินิตภาวํ
จ ญตฺวา อิมิ จีวรนฺติ वा อิมานิ จีวรานีติ वा เอตํ
จีวรนฺติ वा เอตานิ จีวรานีติ वा वट्वा कुย्हि विकप्पनत्ถาย
ทम्मิติ वट्ठपुष्पं च เตน वट्ठपुष्पो गो ते मित्तโต वा
สนฺทิกฺกุโจะ वा सम्ภคฺคโต วาติ च ตโต อิตฺเรน ปุริมฺนเยเนว
ติสฺสสฺส ภิกฺขุติ वा ๑เป ติสฺสา สามณฺณริติ वा वट्ठपुष्पं च
ปฺน เตน ภิกฺขุณา อหิ ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน ทम्मิติ वा ๑เป
ติสฺสาย สามณฺณริยา ทम्मิติ वा वट्ठपुष्पं च อยि ปรมฺมุखा
วิกप्पนา च เอตฺตาวตา นิเชตฺตํ วฏฺฏติ च ปริโลกาทีสุ ปน
เอกํปี น วฏฺฏติ च เตน ปน ภิกฺขุณา ทฺตियสฺสมฺมุखा विकप्पनाय

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๔

วุตตนเยเนว อิตถนนามสฺส สนตํกํ ปริภุชฺช วา วิสฺสชฺเชหิ
 วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหิติ วุตเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหติ
 ตโต ปภฺวติ ปรีโภคาทโยปี วฏฺฏนฺตึฯ ทฺวินฺนํปี วิกปฺปนํนํ
 กิ นานาครณํฯ สมฺมุขา วิกปฺปนํนํ สยํ วิกปฺเปตฺวา ปเรน
 ปจฺจุทฺธราเปติ ปรมฺมุขา วิกปฺปนํนํ ปเรนฺว วิกปฺปาเปตฺวา
 ปเรนฺว ปจฺจุทฺธราเปติ อิทเมตฺถ นานาครณํฯ สเจ ปน
 ยสฺส วิกปฺเปติ โส ปณฺณตฺติโกวิโท น โหติ น ชานาติ
 ปจฺจุทฺธริตฺถํ ตํ จีวรํ คเหตุวา อณฺณตฺส พยตฺตสฺส สนตํกํ
 คนฺตฺวา ปฺน วิกปฺเปตฺวา ปจฺจุทฺธราเปตฺพฬํฯ วิกปฺปิ-
 ตฺวิกปฺปนา นามเสา วฏฺฏนฺตึฯ อยํ วิกปฺเปตีติ อิมสฺมี ปเท
 วินิจฺจโยฯ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว ติจีวรํ อธิฏฺฐาตุํ น
 วิกปฺเปตฺตนฺตึ (๑) อาทิวจฺนโต จ อิทํ วิกปฺเปตีติ อวิเสเสน
 วุตฺตวจฺนํ วิรุทฺธํ วิย ทิสฺสติ น จ วิรุทฺธํ ตถาคตา
 ภาสฺนติ ตสฺมา เอวมสฺส อตฺถโถ เวทิตฺพฺโพ ติจีวรํ ติจีวร-
 สงฺเขเปน ปรีหฺรโต อธิฏฺฐาตุเมว อนฺุชานามิ น วิกปฺเปตฺตุ
 วสฺสสิกาฏฺฐิกํ ปน จาตุมฺมาสโต ปรี วิกปฺเปตฺตฺเมว น อธิฏฺฐาตุํ (๒)
 เอวณฺจ สติ โย ติจีวเร เอเกน จีวเรณ วิปฺปวสฺสตุกาโม โหติ
 ตสฺส จีวราธิฏฺฐานํ ปจฺจุทฺธริตฺถวา วิปฺปวสฺสตุกํ วิกปฺปนํนํ
 โอกาโส ทินฺโน โหติ ทสาหาติกฺกเม อนาปตฺตีติ (๓)ฯ เอเตน
 # ๑. วิ. มหา. ๕/๑๖๐/๒๑๘. ๒. อิตฺ ปรี อิตฺสทฺโท อิจฺฉิตฺพฺโพฯ
 # ๓. อธิ อิตฺสทฺโท อติเรโก ปณฺณายติฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๕๕

อุปาเยน สพฺพตฺถ วิกปฺปนาย อปฺภูติทฺฐภาโว เวทิตฺพุโพติ ฯ

วิสุตฺตเชตฺติ อณฺณสฺส เทติ กถํ ปน ทินฺนํ โหติ กถํ
จ คหิตํ ฯ อิํหํ ตฺยํหํ เทมิ ททามิ ทชฺชามิ โอิโณเชมิ
ปริจฺจชามิ วิสุตฺตชามิตี วา อิตฺถนฺนามสฺส เทมิ ฯ เป ฯ
นิสฺสชฺชามิตี วา วทติ สมฺมุขาปี ปรมฺมุขาปี ทินฺนเมว
โหติ ฯ ตฺยํหํ กณฺหาหิตี วุตฺเต มยํหํ กณฺหามิตี วทติ
สุทินฺนํ สุกฺกหิตฺถจ ฯ ตว สนฺตํ กโรหิ ตว สนฺตํ โหตุ
ตว สนฺตํ กริสฺสสีตี วุตฺเต มม สนฺตํ กโรมิ มม
สนฺตํ โหตุ มม สนฺตํ กริสฺสามิตี วทติ ทฺททินฺนํ
ทฺทกฺกหิตฺถจ ฯ เนว ทาทฺตุ ชานาติ น อิตโร คเหตุํ ฯ
สเจ ปน ตว สนฺตํ กโรหิตี วุตฺเต สาธุ ภาณฺเต
มยํหํ กณฺหามิตี กณฺหาติ ทฺททินฺนํ สุกฺกหิตํ ฯ สเจ ปน
เอโก กณฺหาหิตี วทติ อิตโร น กณฺหามิตี วทติ ปฺน
โส ทินฺนํ มยา ตฺยํหํ กณฺหาหิตี วทติ อิตโรปี น มยํหํ
อิมินา อตฺถโถติ วทติ ตโต ปฺริโมปี มยา ทินฺนนฺติ ทสาหํ
อติกกฺกเมติ ปจฺฉิโมปี มยา ปฏิกฺกขิตฺตฺนฺติ กสฺส อาปฺตฺติ น
กสฺส อาปฺตฺติ ฯ น กสฺสจฺจิ ยสฺส ปน รุจฺจติ เตน อธิฏฺฐหิตฺวา
ปฺริฏฺฐชิตฺพุพฺพํ ฯ โย ปน อธิฏฺฐาเน เวมฺติโก เตน ก็
กาตพุพฺพํ ฯ เวมฺติกาว่า อาโรเจตฺวา สเจ อนธิฏฺฐิตํ ภวิสฺสติ
เอว เม กปฺปิยํ โหตีตี วตฺวา วุตฺตนเยเนว นิสฺสชฺชิตฺพุพฺพํ ฯ
น हि เอว ชานาเปตฺวา วินยกมฺมํ กโรนฺตสฺส มฺสวาโท

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๖

โหติ ฯ เกจิ ปน เอเกน ภิกขุณา วิสุสาสิ คเหตุวา ปุน
ทินัน ฏฐิตีติ วทนติ ฯ ตํ น ยุชชติ ฯ น หิ ตสฺเสตํ
วินยกมฺมํ ฯ นาปี ตํ เอตตเคน อณฺณํ วตฺถุ โหติ ฯ นสฺสตีติ
อาทิ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ โย น ทเทยฺย อาปตฺติ ทฺวักขสฺสชาติ
เอตฺถ มยฺหํ ทินัน อิมินาติ อิมาย สลฺลณาย น เทนตสฺส
ทฺวักขํ ฯ ตสฺส สนฺตคภาวํ ปน ญตฺวา เถเสน อจฺฉินฺทนฺโต
ภณฺทํ อคฺขมาเปตฺวา การตพฺโพติ ฯ

สมฺภูจนาทิสฺส อิทํ สิกฺขาปทํ กจินสมฺภูจัน นาม
กายวาจโต จ สมฺภูจติ กายวาจาจิตฺโต จ อนธิภูจเนน
จ อวิกปฺปนเนน จ อาปชฺชนโต อภิรียา สลฺลณาย น มุจฺจติ
อชานนฺโตปี อาปชฺชตีติ โนสลฺลณาวิมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย ปรมกจินสิกฺขาปท-
วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควาติ อฺุทฺโทสิตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ
สนฺตรุตฺตเรนาติ อนฺตรนฺติ อนฺตรวาสโก วุจฺจติ ฯ อุตฺตรนฺติ
อุตฺตราสฺงโก ฯ สห อนฺตเรณ อุตฺตรํ สนฺตรุตฺตรํ ฯ เตน
สนฺตรุตฺตเรณ ฯ สห อนฺตรวาสเกน อุตฺตราสฺงเคนาติ อตฺโถ ฯ
กณฺณกิตานีติ เสเทน ผุฏฺโฐกาเสสฺส สลฺลชาตกาพเสตมณฺฑลानी ฯ
อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโต เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺโตติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๕๗

เถโร กิร ภควติ ทิวาปฏิสตุถานตถาย คนฺธกฺฎิ ปวิภูเจ ตํ
 โอภาสํ ลภิตฺวา ทุนฺนิกฺขิตฺตานิ ทารุณญฺมตฺตติกาณฺฑานิ
 ปฏิสาเมฺนโต อสมฺมภูจฺจฺจํ สมนฺชฺชนโต คิลานเหิ ภิกฺขุหิ
 สทฺฐี ปฏิสนฺธารํ กโรนฺโต เตสํ ภิกฺขุณํ เสนาสนฺนฺจํ
 สมฺปโต อทฺทส ๑ เตน วุตฺตํ อทฺทสา โข อายสฺมา
 อานนฺโท เสนาสนฺจาริกํ อาหิณฺชนฺโตติ ๑ อวิปฺปวาสสมฺมตี
 ทาตฺนฺติ อวิปฺปวเส สมฺมตี อวิปฺปวาสสมฺมตี ๑ อวิปฺปวสาช
 วา สมฺมตี อวิปฺปวาสสมฺมตี ๑ โก ปเนตฺถ อานิสฺโส ๑ เยน
 จิวเรน วิปฺปวสตี ตํ นิสฺสคฺคิย น โหติ อापตฺติลฺลจ น
 อापชฺชตี ๑ กิตฺตํ กาลํ ๑ มหาสมฺตเถโร ตาว อาห ยาว
 โรโค น วุปลสมตี วุปลสนฺเต ปน โรเค สิฆํ จิวรฺจฺจํ
 อากนฺตพฺพนฺติ ๑ มหาปทฺมตฺเถโร อาห สิฆํ อากจฺจโต โรโค
 ปฏิกฺขุเปยฺย ตสฺมา สณฺนิกํ อากนฺตพฺพิ ยโต ปฏฺจาย หิ
 สตุถํ วา ปรีเยสตี คจฺจามตี อาโภคํ วา กโรตี ตโต
 ปฏฺจาย วฏฺฏตี น ทานิ คมิตฺสํมตี เอวํ ปน ชฺรฺนิกฺเขปํ
 กโรนฺเตน ปจฺจุทฺธริตพฺพิ อติเรกจิวรฺจฺจเน จสฺสตีติ ๑ สเจ
 ปนสฺส โรโค ปฏิกฺขุปฺปตี กิ กาทพฺพนฺติ ๑ ปุสฺสเทวตฺเถโร
 ตาว อาห สเจ โสเยว โรโค ปฏิกฺขุปฺปตี สาเอว สมฺมตี
 ปุณ สมฺมตีทานกิจฺจํ นตฺถิ อถฺถโย กุปฺปตี ปุณ ทาทพฺพา
 สมฺมตีติ ๑ อุปตีสฺสตฺเถโร อาห โส วา โรโค โหตุ อถฺถโย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๘

วา ปุณ สมมติทานกิจจันตลิตี ฯ

นิภูจิตจีวรสมัย ภิกขุณาติ อช ปน ปุริมสิกขาปเท วีย
อตุถิ อคฺคเหตุวา นิภูจิตเต จีวรสมัย ภิกขุโนติ เอว สามิวเสน
กรณวจนสุส อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ กรณวเสน หิ ภิกขุณา อิทํ
นาม กาดพฺพนฺติ นตฺถิ สามิวเสน ปน ภิกขุโน จีวรสมัย
นิภูจิตเต กจฺเณ จ อุพฺภเต เอว นินฺนปฺลิโพไซฺ เอกรตฺตมฺปิ
เจ ภิกขุ ติจีวเรน วิปฺปวเสยฺยาติ เอว อตุโถ ยฺชชติ ฯ
ตตฺถ ติจีวเรนาติ อชฺฐิจิตฺเตสุ ตีสุ จีวเรสุ เยน เกนจฺจ ฯ
เอเกน วิปฺปวฺภูจฺปิ หิ ติจีวเรน วิปฺปวฺภูจฺ โหติ ปฏฺฐิตฺท-
ปริยาปนฺเนน วิปฺปวฺภูจฺตฺตา ฯ เตเนวสุส ปทภาชเน สงฺฆมาภฺยิยา
วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ วิปฺปวเสยฺยาติ วิปฺปวฺภูจฺ วเสยฺย ฯ

คาโม เอกฺกฺปจฺจาริตฺติ อาทิ อวิปฺปวาสลฺกฺขณววฺภูจฺจาปนตฺถิ
วุตฺตํ ฯ ตโต ปรี ยถากฺกเมน ตาเนว ปณฺณรส มาติกาปทานิ
วิตฺถารนฺโต คาโม เอกฺกฺปจฺจารี นามาติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ
เอกฺกฺลฺลสุส คาโมติ เอกสุส รณฺโณ วา คามโกชกฺลฺลสุส วา
คาโม ฯ ปรีกฺขิตฺโตติ เยนเกนจฺจ ปากาเรน วา วติยา
วา ปรีชาย วา ปรีกฺขิตฺโตติ ฯ เอตฺตาวตา เอกฺกฺลฺลสุส คามสุส
เอกฺกฺปจฺจารตา ทสฺสิตา ฯ อนฺโตคามे วฺภูจฺพฺพนฺติ เอวรฺูเป คามे
จีวรํ นิกฺขิปีตฺวา คามนฺตเร ยถารุจฺเจเต จาเน อรุณํ อฺุจฺจาเปตฺตุ
วฺภูจฺติ ฯ อปรีกฺขิตฺโตติ อิมินา ตสฺเสว คามสุส นานฺูปจฺจารตา

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๑๕๕

ทสฺสิตา ๑ ตสฺมี ฌเร วัฏฺฐพฺพนฺติ เอวรฺรูปे คามเ ยสฺมี
 ฌเร จีวรํ นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วัฏฺฐพฺพํ ๑ หตฺถปาสา วา น
 วิชฺหิตพฺพนฺติ อถวา ตํ ฌรํ สมฺนุตโต หตฺถปาสา น วิชฺหิ-
 ตพฺพํ ๑ อจฺจตฺเตยฺยรตนปฺปมาณปฺปเทสา อุตฺธํ น วิชฺหิตพฺพนฺติ
 วุตฺตํ โหติ ๑ อจฺจตฺเตยฺยรตนพฺพนฺตเร ปน วัฏฺฐํ วัฏฺฐติ ๑
 ตํ ปมาณํ อติกกมิตฺวา สเจปิ อิทฺธิมา ภิกฺขุ อากาเส อรุณํ
 อุกฺกจาเปติ นิสฺสกฺขियเมว โหติ ๑ เอตฺถ จ ยสฺมี ฌเรติ ฌรปริจฺเฉโท
 เอกกฺลสฺส นินเวสนํ โหตีติ อาทีนา ลกฺขณฺน เวทิตพฺโพ ๑
 นานากฺลสฺส คามโติ นานาราชฺฐนํ วา คามโกชกานํ วา คามโ
 เวสาลีกฺกุสินาราทิสทิสโส ๑ ปริกฺขิตฺโตติ อิมินา นานากฺลสฺส
 คามสฺส เอญฺปิจารตา ทสฺสิตา ๑ สภาเย วา ทวารมฺมุเล วาติ
 เอตฺถ สภายนฺติ ลิงฺกพฺยตฺตเยน สภา วุตฺตา ๑ ทวารมฺมุเลติ
 นครทวารสฺส สมิเป ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ เอวรฺรูปे คามเ ยสฺมี
 ฌเร จีวรํ นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วา วัฏฺฐพฺพํ ๑ ตตฺถ สทฺท-
 สงฺฆมฺมุเจน วา ชนสมฺพวาเชน วา วสิตฺตุํ อสฺกโกณฺเตน สภาย
 วา วัฏฺฐพฺพํ นครทวารมฺมุเล วา ๑ ตตฺตราปิ วสิตฺตุํ อสฺกโกณฺเตน
 ยตฺถ กตฺถจิ ฝาสฺสูกฺกฺกฺจําเน วสิตฺวา อนฺโตอรุณฺเ อากมฺม
 เตสฺสเยว สภายทวารมฺมูลานํ หตฺถปาสา วา น วิชฺหิตพฺพํ (๑) ๑ ฌรสฺส ปน จีวรสฺส วา
 หตฺถปาเส วัฏฺฐพฺพเมว นตฺถิ ๑
 # ๑. อิธ อิตฺสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๐๐

สภายิ คจฺจนฺเตน หตฺถปาเส จีวรํ นิกฺขิปิตฺวาติ สเจ ฆเร
อฏฺฐเปตฺวา สภายเ จเปสฺสามิติ สภายิ คจฺจติ เตน สภายิ
คจฺจนฺเตน หตฺถปาเส หตฺถํ ปสฺสเรตฺวา หนฺทิมํ จีวรํ จเปมิติ
เอวํ นิกฺขเปมฺมุเข หตฺถปาสคเต กิสฺมีจิ อापเณ จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา
ปฺริมนเยเนว สภายเ วา วฏฺฐพฺพํ ทฺวารมฺมุเล วา หตฺถปาสา วา
น วิชหิตพฺพํ ฯ

ตฺตฺรายิ วินิจฺฉโย ฯ ปุสฺสเทวตฺเถโร ตาว อาท จีวร-
หตฺถปาเส วสิตพฺพํ นคฺติ ยตฺถ กตฺถจि วิถีหตฺถปาเสปิ สภาย-
หตฺถปาเสปิ ทฺวารหตฺถปาเสปิ วสิตุํ วฏฺฐตีติ ฯ อุปติสฺสคฺเถโร
ปนาห นกรสฺส พฺหุณีปิ ทฺวารานิ โหนฺติ พฺหุณีปิ สภายานิ
ตฺสฺมา สพฺพตฺถ น วฏฺฐติ ยสฺสา ปน วิธียา จีวรํ จปิตี
ยิ ตฺสฺสา สมฺมุขภูจฺจเน สภายญฺจ ทฺวารญฺจ ตฺสฺส สภายสฺส
จ ทฺวารสฺส จ หตฺถปาสา น วิชหิตพฺพํ เอวํ หิ สติ
สภฺกา จีวรสฺส ปวฺตฺตี ชานิตฺตฺนฺติ ฯ สภายิ ปน คจฺจนฺเตน
ยสฺส อापณฺนิกสฺส หตฺถเ นิกฺขิตฺตํ สเจ โส ตํ จีวรํ อติหริตฺวา
ฆเร นิกฺขิปติ วิถีหตฺถปาโส น รกฺขติ ฆรสฺเสว หตฺถปาเส
วฏฺฐพฺพํ ฯ สเจ มหนฺตํ ฆริ โหติ เทว วิธียเ ผริตฺวา จิตํ
ปฺรูโต วา ปจฺจโต วา หตฺถปาเสเยว อรุโณ อฏฺฐจาเปตพฺโพ ฯ สภายเ นิกฺขิปิตฺวา ปน สภายเ
วา ตฺสฺส สมฺมุเข นกร-
ทฺวารมฺมุเล วา เตสฺสเยว หตฺถปาเส วา อรุณํ (๑) อฏฺฐจาเปตพฺพํ ฯ
๑. ปุ่ลิจฺจโก กาทพฺโพ ฯ อิตโต ปเรสุปิ ตเถว กาทพฺพํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๐๑

อปริกขิตโตติ อิมินา ตสุเสว ความสุส นานุปจารตา ทสุสิตา ฯ
 เอเตเนวปาเยน สพพตถ เอญุปจารตา จ นานุปจารตา จ
 เวทิตพพา ฯ ปาลิยฺ ปน คาโม เอญุปจาโร นามาติ เอวํ
 อาทิมฺหิ อชฺโฆกาโส เอญุปจาโร นามาติ เอวํ อนฺเต จ
 เอกเมว มาติกาปํ อุตฺตริตฺวา ปทภาชนํ วิตุถาริตํ ฯ ตสุมา
 ตสุเสว ปทสุसानุสारेณ สพพตถ ปริกฺเขปาทิวเสน เอญุปจารตา
 อปริกฺเขปาทิวเสน นานุปจารตา จ เวทิตพพา ฯ นิเวสนาทีสุ
 โอวรกาติ กพฺภานํเยเวตํ ปริยายวจนํ ฯ หตฺถปาสา วาติ กพฺภสุส
 วา ฆรสุส วา หตฺถปาสา ฯ ทวารมฺมูเล วาติ สพฺเพสํ
 สาธารणे ฆรทวารมฺมูเล วา ฯ หตฺถปาสา วาติ กพฺภสุส วา
 ฆรสุส วา ฆรทวารมฺมูลสุส วา หตฺถปาสา ฯ อุตฺโทสิโตติ
 ยานาทินํ ภาณฺทานํ सालา ฯ อิตฺโต ปญฺจาย นิเวสเน
 วุตฺตฺนเยเนว วินิจฺจโย เวทิตพฺโพ ฯ อญฺโฆติ ปฏฺิราชาทิ-
 ปฏฺิพาหนตฺถํ อญฺจกาหิ กโต พหฺลภิตฺติโก จตฺตฺปฺปญฺจภูมิโก
 ปฏฺิสฺสขวิเสโส ฯ มาโลติ เอกญฺญสฺงคฺหิตฺโต จตฺตรสุสปาสาโท ฯ
 ปาสาโทติ ทิฆปาสาโท ฯ หมฺมิมฺยนฺติ มฺมฺญจจฺจนฺทนปาสาโท ฯ
 สตฺตพฺภนฺตรราติ เอตฺถ เอตํ อพฺภนฺตรํ อญฺจวีสฺติหตฺถํ โหติ ฯ
 สตฺโตติ สเจ สตฺโต กจฺจนฺโต คามํ วา นทํ วา ปริยาทยิตฺวา
 ติฏฺฐติ อนฺโต ปวิฏฺเฐน สทฺธิํ เอกาพฺทฺธิํ หุตฺวา โอรณฺจ
 ปารณฺจ ฝริตฺวา จิตฺโต โหติ สตฺถปฺริหาโรว สพฺภติ ฯ อถ
 คามे วา นทียา วา ปริยาปฺนโน โหติ อนฺโต ปวิฏฺเฐ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๐๒

สตฺโถ คามปริหาโร เจว นทีปริหาโร จ ลพฺภติ ฯ สเจ
วิหารสีมํ อติกกมิตฺวา ติฏฺฐติ อนฺโตสีมายํ จีวรํ โหติ ตตฺถ
วิหารํ คนฺตฺวา วสิตพฺพํ ฯ สเจ พหิสีมายํ จีวรํ โหติ
สตฺถสมีเปยฺว วสิตพฺพํ ฯ สเจ กจฺจนฺโต สกฺเณ วา ภคฺเค
โคณฺเ วา นฏฺเเจ อนฺตรา นิชฺชติ ยสฺมี โภจฺจาเส จีวรํ
นิกฺขิตฺตํ ตตฺถ วสิตพฺพํ ฯ เอกกฺลสฺส เขตฺเต หตฺถปาโส นาม
จีวรสฺส หตฺถปาโสเยว ฯ นานากฺลสฺส เขตฺเต หตฺถปาโส
นาม เขตฺตทวารสฺส หตฺถปาโส ฯ อปริกฺขิตฺเต จีวรสฺเสว
หตฺถปาโสว ฯ ฌณฺณกรณฺนติ ขลํ วุจฺจติ ฯ อาราโมติ ปุปฺพาราโม
ผลาราโม วา ฯ ทวีสุปี เขตฺเต วุตฺตสทิสฺส วินิจฺฉโย ฯ
วิหาโรติ นิเวสนสทิสฺส วินิจฺฉโย ฯ รุกฺขมฺมฺเเล อนฺโตฌายยณฺติ
ฌายย มฺมุจฺจกาสฺส อนฺโตเยว ฯ วิรลสาขสฺส ปน รุกฺขสฺส
อาตเปน มฺมุจฺจกาเส จปีติ นิสฺสคฺคิยเมว โหติ ฯ ตสฺมา
ตาทิสฺส สาขาฌายย วา ขนฺธจฺจฌายย วา จเปตพฺพํ ฯ
สเจ สาขาข วา วิญฺเญ วา จเปติ อฺปริ อณฺณสฺส สาขา-
ฌายย มฺมุจฺจกาเสเยว จเปตพฺพํ ฯ ขุชฺชรุกฺขสฺส ฌายย
ทฺฐิ กจฺจติ ฌายย ฯ ฆนฺณจฺจเน จเปตฺตํ วญฺญติเยว ฯ
อิธาปี หตฺถปาโส จีวรหตฺถปาโสเยว ฯ อคามเก อรณฺเณติ
อคามกํ นาม อรณฺเณ วิชฺฌาญฺวีอาทิสฺส วา สมฺมทฺมชฺฌ
วา มจฺจพฺพชานํ อคมนปฺเลสุ ทิปฺเภสุ ลพฺภติ ฯ สมฺนุตฺตา

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๐๓

สตตพภนตราติ มชฺเฒ จิตฺตส สพฺพทิสาสฺ สตตพภนตรา
วินิพฺเพเชน จุฑทส โหนฺติ ฯ มชฺเฒ นิสินฺโน ปฺรตฺถิมาย วา
ปจฺฉิมาย วา ทิสาย ปฺรียนฺเต จิตฺจิวฺรํ รกฺขติ ฯ สเจ ปน
อรุณฺคฺคฺมณสมฺเย เกสฺคฺคฺมตฺตํปี ปฺรตฺถิมทิสํ คจฺฉติ ปจฺฉิมาย
ทิสาย จิวฺรํ นิสฺสคฺคฺขิยํ โหติ ฯ เอส นโย อิตฺรสมิ ฯ อุโปสธ-
กาเล ปน ปฺริสปฺรียนฺเต นิสินฺนภิกฺขุโตะ ปฏฺจาย สตตพ-
ภนฺตรสีมา โสเชตพฺพา ฯ ยตฺตกํ ภิกฺขุสงฺโฆ วฑฺฒติ สีมาปี
ตตฺตกํ วฑฺฒติ ฯ

อนิสฺสชฺชิตฺวา ปฺริภฺวชฺชติ อาปตฺติ ทฺวคฺคฺกฺกฺสาติ เอตถ
สเจ ปฺชานินฺโถ ภิกฺขุ สพฺพรตฺตี ปฺชานมฺนุญฺชิตฺวา ปจฺจฺจสสมเย
นหาสิสฺสามิติ นิกฺขมฺติ ติณฺปิ จิวฺรานิ นทิตฺเร จเปตฺวา นที
โอตฺรติ นหาณตฺสเสว จสฺส อรุณฺ อฏฺฐหติ กิ กาทพฺพิ
โส หิ ยทิ อุตฺตริตฺวา จิวฺรํ นีวาเสติ นิสฺสคฺคฺขิยํ จิวฺรํ
อนิสฺสชฺชิตฺวา ปฺริภฺวชฺชนปจฺจยา ทฺวคฺคฺกฺกฺ อาปชฺชติ อถ นคฺโค
คจฺฉติ เอวปี ทฺวคฺคฺกฺกฺ อาปชฺชติติ ฯ น อาปชฺชติ โส ห
ยาว อณฺถํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา วินยกมฺมํ น กโรติ ตาว
เตสํ จิวฺรานํ อปฺริโถการหตฺตา นฏฺฐจิวฺรฏฺฐาเน จิตฺโต โหติ
นฏฺฐจิวฺรสฺส จ อกปฺปิยํ นาม นตฺถิ ตสฺมา เอกํ นีวาเสตฺวา
เทว หตฺถเณน คเหตุวา วิหาริ คณฺตฺวา วินยกมฺมํ กาทพฺพิ ฯ
สเจ ทูเร วิหาโร โหติ อนฺตรามคฺเค มนุสฺสา สลฺยจฺรณฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๐๔

เต ทิสฺวา เอกํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปีตฺวา เอกํ อํสฺกุญฺเ
จเปตฺวา คนฺตพฺพํ ๗ สเจ วิหาเร สภาคํ ภิกฺขุํ น
ปสฺสตี ภิกฺขาจาร์ คตา โหนฺติ สงฺฆาญฺเ พหิคาเม จเปตฺวา
สนฺตรุตฺเรน อาสนสาถํ คนฺตฺวา วินยกมฺมํ กาทพฺพํ ๗
สเจ พหิคาเม โจรภยํ โหติ ปารุปีตฺวา คนฺตพฺพํ ๗ สเจ
อาสนสาธา สมฺพาธา โหติ ชนาภิณฺณา น สกฺกา เอกมฺนฺเต
จีวรํ อปเนตฺวา วินยกมฺมํ กาทุํ เอกํ ภิกฺขุํ อาทาย พหิคาม
° คนฺตฺวา วินยกมฺมํ กตฺวา จีวรานิ ปริภุญฺชิตพฺพานิ ๗ สเจ
ภิกฺขุ ทหรานํ หตฺเถ ปตฺตจีวรํ ทตฺวา มคฺคํ กจฺจนฺตา ปจฺฉิเม
ยาม สยิตฺกามา โหนฺติ อตฺตโน อตฺตโน จีวรํ หตฺถปาเส
กตฺวาว สยิตพฺพํ ๗ สเจ กจฺจนฺตานํเยว อสมฺปตฺเตสุ ทหเรสุ
อรุโณ อุกฺกจฺจติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ๗ นิสฺสโย
ปน น ปฏิปฺปสฺสมภฺติ ๗ ทหรานํปี ปฺรโต กจฺจนฺตานํ เถเรสุ
อสมฺปตฺเตสุปี เอเสว นโย ๗ มคฺคํ วิรชฺฉิตฺวา อรณฺเ
อณฺณมณฺณํ อปสฺสนฺเตสุปี เอเสว นโย ๗ สเจ ปน ทหรา
มยํ ฆนฺเต มฺหุคฺคํ สยิตฺวา อสฺกสฺมี นาม โโอกาเส ตุมฺहे
สมฺปาปฺณิสฺสามาติ วตฺวา ยาว อรุณฺคฺคมนา สยนฺติ จีวรํ
นิสฺสคฺคิยํ โหติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมภฺติ ๗ ทหเร อฺยโยเชตฺวา
เถเรสุ สยนฺเตสุปี เอเสว นโย ๗ เทวธาปถํ ทิสฺวา เถรา
อฺย มคฺคโคติ ทหรา อฺย มคฺคโคติ วตฺวา อณฺณมณฺณสฺส

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๐๕

วจนํ อุกฺกเหตุวา คตาว สห อรุณสฺส อุกฺกมฺนาปี (๑) จีวรานิ
นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ทหฺรา
มคฺคโต โอกฺกมฺม อนุโตอรุณฺเวย นีวตฺติสฺสามาติ เกสชฺชตฺถาย
คามํ ปวิสฺติวา อากจฺจนฺติ อสมฺปตฺตานํเวย จ เตสํ อรุโณ
อุคฺคจฺจติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย ปน น
ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปน เชนฺนุภเยน วา สุนฺนภเยน วา
มฺหุตฺตํ จตฺวา คมิสฺสามาติ จตฺวา วา นิสฺสิตฺวา วา
คจฺจนฺติ อนุตฺรามคฺเค อรุณฺเ อุกฺกเต จีวรานิ จ นิสฺสคฺคิยานิ
โหนฺติ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ อนุโตอรุณฺเวย
อากมิสฺสามาติ อนุโตสฺสึมาย คามํ ปวิญฺจันํ อนุตฺรา อรุณํ
อุคฺคจฺจติ เนว จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ น นิสฺสโย
ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปน วิภายตฺ วา มา วาติ นิสฺสทฺนฺติ
อรุณฺเ อุกฺกเตปี น จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโย
ปน ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เย ปน อุปสมฺปทาติกมฺมตฺถาย
อนุโตอรุณฺเวย อากมิสฺสามาติ สอุสฺสาเหเนว พหิอุปจารสฺสึมาย
มาลกํ ปวิสฺนฺติ ตตฺถ อรุณํ อุกฺกหฺติ จีวรํ นิสฺสคฺคิยํ
นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ตเมว อนุโตอุปจารสฺสึมาย
มาลกํ ปวิสฺนฺติ อรุณฺเ อุกฺกเต จีวรํ น นิสฺสคฺคิยํ นิสฺสโย
น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เย จ อนุโตอรุณฺเวย อากมิสฺสามาติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๐๖

สามนุตวิหาริ ฌมฺมสฺสวนตฺถาย สอฺสฺสาหา คจฺจนฺติ อนุตรา-
มคฺเคเยว จ เนลฺลํ อรุณํ อุกฺคจฺจติ จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ
โหนฺติ นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมภฺติ ฯ สเจ ฌมฺมการเวน
ยาว ปรีโยสานํ สุตฺตวาว คมิตฺตมาติ นิสฺสทฺตติ สห
อรุณสฺส อุกฺคมนา จีวรานิปี นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ นิสฺสโยปี
ปฏิปฺปสฺสมภฺติ ฯ เถเรน ทหฺริ จีวรํ โชวนตฺถาย กามนฺตรํ
เปเสนฺเตน อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺตริตฺตวาว ทาทพฺพิ ฯ ทหฺรสฺสาปี
จีวรํ ปจฺจุทฺตราเปตฺวา จเปตพฺพิ ฯ สเจ อสฺติยาปี คจฺจติ
อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺตริตฺตวาว ทหฺรสฺส จีวรํ วิสฺสาเสน
กเหตุพฺพิ จเปตฺวา ฯ สเจ เถโร น สรฺติ ทหฺโร จ สรฺติ
ทหฺเรน อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺตริตฺตวาว เถรสฺส จีวรํ
วิสฺสาเสน กเหตุวาว กนฺตฺวาว วตฺตพฺพิ ฆนฺเต ตุมฺหากํ จีวรํ
อริฏฺฐหิตฺตวาว ปรีญฺชธาติ ฯ อตฺตโน จีวรํ อริฏฺฐาตพฺพิ ฯ
เอวํ เอกสฺส สฺติยาปี อาปตฺติโมกฺโข โหตีติ ฯ เสลฺลํ
อฺตฺตทานตฺถเมว ฯ

สมุญฺจานาทีสุ ปจฺมกจินฺตฺติกาปเท อนริฏฺฐจฺจํ อวิกป-
ปนญฺจ อภิรียา อธิ อปจฺจุทฺตรณํ อยเมว วิเสโส ฯ เสลฺลํ
สพฺพตฺถ วุตฺตนยเมวาทิ ฯ

อฺตฺตโทสฺติตฺติกาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณฺทวณฺณา หน้า ๒๐๗

เตน สมเยนาติ ตติยกจินสิกฺขาปํ ๑ ตตฺถ อุตฺสาเปตฺวา
ปฺนปฺปฺนํ วิมชฺชตีติ วลีสุ นฏฺจาสฺ อิทํ มหนตฺ ภาวิสฺสตีติ
มณฺเฒมาโน อุกฺเทน สิญฺจิตฺวา ปาเทหิ อุกฺกมิตฺวา หตฺเถหิ
อุตฺสาเปตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ปิฏฺฐิจฺยา ฆมฺสตี ๑ ตํ อาตเปน สุกฺขํ
ปจฺมปฺปมาณเมว โหติ ๑ โส ปฺนปฺนํ ตถา กโรติ ๑ เตน
วฺตุตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา ปฺนปฺปฺนํ วิมชฺชตีติ ๑ ตํ เอวํ กิลมนฺตํ
ภควา คนฺชกฺกุญฺญํ นิสินฺโนว ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา เสนาสนจาริกํ
อาหิณฺฑนฺโต วิย ตตฺถ อคฺมาสิ ๑ เตน วฺตุตฺตํ อทฺทสา โข
ภควาติ อาทึ ๑ เอกาทสฺมาเสติ เอกํ ปจฺฉิมกตฺตฺติกมาลํ จเปตฺวา
เสเส เอกาทสฺมาเส ๑ สตฺตฺมาเสติ กตฺตฺติกมาลํเยว เหมนฺตฺติเก
จ จตฺตาโรติ ปญฺจมาเส จเปตฺวา เสเส สตฺตฺมาเส ๑
กาเลปี อาทิสฺส ทินฺนุนฺติ สงฺฆสฺส วา อิทํ อกาลจิวฺรนฺติ
อฺทฺททิสฺสิตฺวา ทินฺนํ เอกสฺส ปุคฺคสฺส วา อิทํ ตฺยหํ ทมฺมีติ
ทินฺนํ ๑ สงฺฆโต วาติ อตฺตโน ปตฺตภาควเสน สงฺฆโต วา
อฺปฺปชฺเชยฺย ๑ คณฺโต วาติ อิทํ สุตฺตฺนฺตฺติกคณฺสฺส เทม อิทํ
อาภิธมฺมิกคณฺสฺสาติ เอวํ คณฺสฺส เทนฺติ ตโต อตฺตโน
ปตฺตภาควเสน คณฺโต วา อฺปฺปชฺเชยฺย ๑ โน จสฺส ปาริปฺปรีติ
โน เจ ปาริปฺปรี ภาเวยฺย ๑ ยตฺตฺเกน กรियมาณํ อธิฏฺฐานจิวฺร
ปโหติ ตํ เจ จิวฺร ตตฺตกํ น ภาเวยฺย อุนกํ ภาเวยฺยาติ
อตฺถโธ ๑ ปจฺจาสา โหติ สงฺฆโต วาติ อาทิสฺส อสฺสทิวลํ
นาม สงฺโฆ จิวฺรานิ ลภิสฺสตี คโณ ลภิสฺสตี ตโต เม

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๐๘

จีวร อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เอวํ สงฺฆโต วา คณโต วา ปจฺจาสา
 โหติ ฯ อถวา ฅาตเกหิ เม จีวรตฺถาย เปสิตํ มิตฺเตหิ เปสิตํ
 เต อากตา จีวรํ ทสฺสนฺตีติ เอวํ ฅาติโต วา มิตฺตโต
 วา ปจฺจาสา โหติ ฯ ปัสฺสูกฺลโต วาติ เอตฺถ ปน ปัสฺสูกฺลํ
 วา ลจฺจามิตฺติ เอวํ ปจฺจาสา โหตีติ โยเชตพฺพํ ฯ อตฺตโน วา
 ฅเนนาติ อตฺตโน กปฺปาสฺสุตฺตาทีนา ฅเนน อสฺสกทิวสํ นาม
 ลจฺจามิตฺติ เอวํ วา ปจฺจาสา โหตีติ อตฺโถ ฯ ตโต เจ อุตฺตรี
 นิกฺขิเปยฺย สติยาปี ปจฺจาสายาติ มาสปรมโต เจ อุตฺตร
 นิกฺขิเปยฺย นิสฺสกฺกขิยํ ปาจิตฺตियนฺติ อตฺโถ ฯ เอวํ ปน อวตฺวา
 ยสฺมา อนฺตรา อุปฺปชฺชมาเน ปจฺจาสาจีวเร มฺลจิวรสฺส
 อุปฺปนฺนทิวสโต ยาว วิสตีโม ทิวสโต ตาว อุปฺปนฺนํ ปจฺจาสา-
 จีวรํ มฺลจิวรํ อตฺตโน กตฺถิ กโรติ ตโต อุทฺธํ มฺลจิวรํ
 ปจฺจาสาจีวรํ อตฺตโน กตฺถิ กโรติ ตสฺมา ตํ วิเสสํ ทสฺเสตฺถ
 ตทฺหุปฺปนฺเน มฺลจิวเรติ อาทีนา นเยน ปน (๑)ภาชนํ วุตฺตํ ฯ
 ตํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ วิสภาคเ อุปฺปนฺเน มฺลจิวเรติ ยถิ มฺลจิวรํ
 สณฺหํ ปจฺจาสาจีวรํ ฅลฺลํ เนว สกฺกา โยเชตฺถ รัตติโย จ
 เสสา โหนฺติ น ตาว มาโส ปฺรูติ ฯ น อกามาติ อกामน
 จีวรํ น การตพฺพํ ฯ อณฺณํ ปจฺจาสาจีวรํ ลภิตฺวาเยว
 กาลพฺภนฺตเร กาทพฺพํ ฯ ปจฺจาสาจีวรํปี ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐา-
 # ๑. อติเรกํ มณฺเณ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๐๕

ตพพิ ฯ อถ มุลจิวริ ฐลั โหติ ปจจาสาจิวริ สณ्हี มุลจิวริ
ปริกขารโจถั อธิกฺกุจหิตฺวา ปจจาสาจิวรเมว มุลจิวริ กตฺวา
จเปตพพิ ฯ ตั ปฺน มาสปริหาริ ลภติ เอเตเนวฺปาเยน ยาว
อิจฺจติ ตาว อญฺญมณฺณิ มุลจิวริ กตฺวา จเปตุ ลพฺกตีติ ฯ เสถิ
อุตฺตฺานตฺถเมว ฯ สมฺภูจนาทีนิ ปจฺมกจินสทิสานเวาติ ฯ

ตติยกจินสิกฺขาปทวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ปฺราณจิวริสิกฺขาปํ ฯ ตตฺถ ยาว
สตุตฺมา ปิตามหฺยฺคาติ ปิตุ ปิตา ปิตามโห ฯ ปิตามหฺส
ยฺกั ปิตามหฺยฺกั ฯ ยฺกนฺติ อายุปฺปมาณิ วุจฺจติ ฯ อภิลาปมตฺตเมว
เจตฺ ฯ อตฺถโต ปน ปิตามโหเยว ปิตามหฺยฺกั ฯ ตโต อุทฺธิ
สพฺเพปิ ปุพฺพปฺริสา ปิตามหฺกฺกหณฺเนว คหิตา ฯ เอวํ ยาว
สตุตฺโม ปฺริโส ตาว ยา อสมฺพทฺธา สา ยาว สตุตฺมา
ปิตามหฺยฺคา อสมฺพทฺธาติ วุจฺจติ ฯ เทสนามฺขเมเวตฺ ฯ มาติโต
วา ปิติโต วาติ วจนฺโต ปน ปิตามหฺยฺกัปิ ปิตามหฺยฺกัปิ
มาตามหฺยฺกัปิ มาตามหฺยฺกัปิ เตสฺปิ ภาติกภิกินีภาคิเนยฺยปฺตฺตปฺ-ปฺตฺตาทโยปิ สพฺเพ เต อิธ
สงฺกหิตาเอวาติ เวทิตพฺพา ฯ
ตฺตรายิ วิตุถารนโย ฯ ปิตา ปิตุ ปิตา ตฺสฺส ปิตา ตฺสฺสาปิ
ปิตาติ เอวํ ยาว สตุตฺมา ยฺคา ฯ ปิตา ปิตุ มาตา ตฺสฺสาปิ
ปิตา จ มาตา จ ภาตา จ ภิกินี จ ปฺตฺตฺตา จ ธีตโร จาติ
เอวํปิ อุทฺธิ จ อโธ จ ยาว สตุตฺมา ยฺคา ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๑๐

ปีตา ปีตุ ภาดาปีตุ ภคินี ปีตุ ปุตุตา ปีตุ ชิตโร
 เตลัปี ปุตุตชิตูปรมปราติ เอวปี ยาว สตุตมา युकाฯ มาตา
 มาตุ มาตา ตสุสา มาตา ตสุสาปี มาดาติ เอว ยาว
 สตุตมา युकाฯ มาตา มาตุ ปีตา ตสุส ปีตา จ มาตา
 จ ภาดา จ ภคินี จ ปุตุตา จ ชิตโร จาติ เอวปี
 อุทธี จ อโธ จ ยาว สตุตมา युकाฯ มาตา มาตุ
 ภาดา มาตุ ภคินี มาตุ ปุตุตา มาตุ ชิตโร เตลัปี
 ปุตุตชิตูปรมปราติ เอวปี ยาว สตุตมา युकाฯ เนว
 มาตุสมพฺนุเชน น ปีตุสมพฺนุเชน สมพฺนุชา อัย อณฺดาติกา
 นามฯ อุกโตสงฺเขติ ภิกฺขุสงฺเข ฌตฺติจตุตฺเถน จ ภิกฺขุณี-
 สงฺเข ฌตฺติจตุตฺเถน จาติ อญฺจวาจิกมฺเมน อุปสมฺปนฺนาฯ
 สกั นีวตุถัปี สกั ปารุถัปีติ รชิตฺวา กปฺปี กตุวา
 เอกวารัปี นีวตุถั วา ปารุถั วาฯ อนฺตมโส ปริโภกสีเสน
 อังเส วา มตุถเก วา กตุวา มกฺกั คโต โหติ อุตฺตีสก
 ° วา กตุวา นิปนฺโน โหติ เอถัปี ปุราณจิวรเมวฯ สเจ ปน
 ปจฺจตุถรณฺสฺส เภฏฺฐา กตุวา นิปชฺชติ หตุเถหิ วา อุกฺขิปิตฺวา
 อากาเส วิदानั กตุวา สีเสน อมุสนฺโต คจฺจติ อัย ปริโภโค
 นาม น โหติติ กุรฺนุทึย วุตฺตึฯ โธถั นิสฺสคฺคิยนฺติ เอตถ
 เอว อานฺตฺตา ภิกฺขุณี โธวณฺตฺถาย อุทฺธนั สชฺเชติ ทารุณี
 สัหฺรติ อคฺคิ กโรติ อุทกั อหฺรติ ยาว นั โธวิทฺวา อุกฺขิปติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๑๑

ดาว ภิกขุณิยา ปโยเค ปโยเค ภิกขุสุส ทุกุกภู โชวิตวา
 อุกุชิตตมตตํ นิสฺสคฺคิยํ ๙ สเจ ทฺทฺโชตนฺติ มลฺลมาณา ปฺน
 สิลฺลจติ วา โชวติ วา ยาว นินฺนุจันํ น กจฺนติ ดาว
 ปโยเค ปโยเค ทุกุกภู ๙ เอส นโย รชนาโกภฺนุเนสุ ๙
 รชนโทณฺธิยํ หิ รชนํ อากีริตฺวา ยาว สกึ รชติ ตโต
 ปฺพเพ ยงฺกิลฺลิจิ รชนตฺถาย กโรติ ปจฺฉา วา ปฏฺริรชติ
 เอวํ สพฺพตฺถ ปโยเค ปโยเค ทุกุกภู ๙ เอวํ อาโกภฺนุเนปี
 ปโยโค เวทิตฺตฺโพ ๙ อณฺณตฺถาย อณฺณตฺถกสฺสณฺณี ปฺราณจิวริ
 โชวาเปตฺติ โน เจปี อิมํ เม โชวติ วทติ อถโข โชวนตฺถาย
 กายวิการิ กตฺวา หตฺถเณน หตฺถเ เทติ ปาทมฺมูเล วา จเปติ
 อฺปริ วา จิปติ สิกฺขมาณาสามเณรสามเณริอุปาสิกาทิตฺถิยาทีนํ
 หตฺถเ เปเสติ นทีตฺถเ โชวนฺติยา อฺปจเร วา จิปติ
 อนฺโต ทฺวาทสหตฺถเ โอกาเส โชวาปีตฺเตว โหติ ๙ สเจ ปน
 อฺปจาริ มฺลฺลจิตฺวา โอรโต จเปติ สา จ โชวิตฺวา อาเนต
 ๙ อนาปตฺติ ๙ สิกฺขมานาย วา สามเณริยา วา อฺปาสิกาย
 วา หตฺถเ โชวนตฺถาย เทติ สา เจ อฺปสมฺปชฺชิตฺวา โชวติ
 อาปตฺติเยว ๙ อฺปาสกฺสุส หตฺถเ เทติ โส เจ ลิงฺเก ปริวตฺเต
 ภิกฺขุณิสฺสุ ปพฺพชิตฺวา อฺปสมฺปชฺชิตฺวา โชวติ อาปตฺติเยว ๙
 สามเณรสฺสุ วา ภิกฺขุสุส วา หตฺถเ ทินฺเนปี ลิงฺคปริวตฺตเน
 เอเสว นโย ๙ โชวาเปติ รชาเปตฺติ อาทีสุ เอเกน วตฺถุณา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๑๒

นิสฺสคฺคิยฺ ทฺติเยน ทุคฺคภูํ ๑ ตีณปิ การาเปนฺตสฺส เอเกน
 นิสฺสคฺคิยฺ เสเสหิ เทว ทุคฺคภูานิ ๑ ยสฺมา ปน เอตานิ
 โทวนาทีนึ ปฏฺฐิปาภูิยา วา อุปฺปฏฺฐิปาภูิยา วา กาเรนฺตสฺส
 โมกฺโข นตฺถิ ตสฺมา เอตฺถ ตีณิ จตฺถุกานึ วุตฺตานิ ๑ สเจปิ
 หิ อิมํ จีวรํ รัชฺติวา โทวิทฺวา อานะหิติ วุตฺเต สว ภูิกฺขุณิ
 ปจฺมํ โทวิทฺวา ปจฺจนา รัชฺติ นิสฺสคฺคิเยน ทุคฺคภูเมว ๑ เอวํ
 สพฺเพสฺสปี วิปริตฺวเจเนสฺส นโย เวทิตฺตพฺโพ ๑ สเจ ปน โทวิทฺวา
 อานะหิติ วุตฺเต โทวติ เจว รัชฺติ จ โทวณปจฺจยาเอว อาปตฺติ
 รัชฺเน อนาปตฺติ ๑ เอวํ สพฺพตฺถ วุตฺตาริกรเณ อวุตฺตา
 โทวตีติ อิมินา ลกฺขเณน อนาปตฺติ เวทิตฺตพฺพา ๑ อิมสฺมี
 จีวเร ยํ กาทพฺพิ ตํ สพฺพิ ตฺยหํ ภาโรติ วทฺนโต ปน
 เอกวาจาย สมฺพหุลา อาปตฺติโย อาปชฺชติ ๑ อญฺญาติกาย
 เวมตีโก อญฺญาติกาย ฌาติกสญฺญิติ อิมานึ ปน ปทาน
 ๑ วุตฺตนเนเนว ตินฺณํ จตฺถุกานํ วเสน วิตุถารโต เวทิตฺตพฺพานิ ๑
 เอกโต อุปสมฺปนฺนยาติ ภูิกฺขุณินํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนายน
 โทวาเปนฺตสฺส ทุคฺคภูํ ๑ ภูิกฺขุณํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนายน ปน
 ยถาวตฺถกเมว ๑ ภูิกฺขุณํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนา นาม ปญฺจสตา
 สากิยานิโย ๑ อวุตฺตา โทวตีติ อุทฺทเสาย วา โโอวาทาย วา
 อากตา กิลิฏฺจํ จีวรํ ทิสฺวา จปีตฺถุจฺจานโต คเหตุวา วา
 เทถ อยฺย โทวิสฺสามิติ อหฺราเปตฺวา วา โทวติ จ รัชฺติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๑๓

จ อาโกฏฐุติ จ อัย อวุตตะวา โชวติ นาม ฯ ยายี อิมิ
จิวัริ โชวติ ทหริ วา สามเนริ วา อาณาเปนุตตสส ภิกขุโน
สุตตะวา อหรรต อยย อหิ โชวิสสามิติ โชวติ ดาวกาลิกิ
วา คเหตุวา โชวิตวา รชิตวา เทติ อัยปี อวุตตะวา โชวติ
นาม ฯ อลลัม ปริกขารนุติ อุปาหนตถวิกปตตตถวิกอัสพนุชก
กายพนุชนมลจปีจกิสตีตฎิกาทินิ ยงกิลจจิ โชวาเปติ อนาปตติ ฯ
เสสเมตถ อุตตทานตถเมว ฯ

สมุญจานาทีสุ ปน อิทิ สิกขาปทัง จสสมุญจัน กิริยา
โนสญญาวิโมกข์ อจิตตัง ปณตติวชช กายกมมัม วจิกมมัม
ติจิตตัม ติวทนนติ ฯ

ปุราณจิวัริโชวาปนสิกขาปทวณณา นิฏฐิตา ฯ

เตน สมเขนาติ จิวัริปฏิคคหณสิกขาปทัง ฯ ตตถ ปิณทปาต-
ปฏิกกนตติ ปิณทปาตโต ปฏิกกนตตา ฯ เขน อนุชวัน
เตนุปลสงกมิตติ อปปลยตเต สิกขาปเท เขน อนุชวัน เตนุปล-
สงกมิมิ ฯ กตทกมมาติ กตโจรกกมมา ฯ สนชิจเจทนาทีหิ กมเมหิ
ปรภณทัง หริตวาติ วุตตัม โหติ ฯ โจรคามณิกอติ โจรเชฏฐโก ฯ
โส กิร ปุพเพ เถรี ชานาติ ตสฺมา โจรานัง ปุโรโต คจจนโต
ตัม ทิสฺวา อิตโต มา คจจถ สพเพ อิตโต เอถาติ เต
คเหตุวา อลลเนน มคฺเคน อคมาสิ ฯ สมาริมฺหา วุญฺจหิตฺวาติ
เถรี กิร ปริจฺฉินฺนเวลายเยว สมาริมฺหา วุญฺจหิตฺวา ฯ โสปี

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๑๔

ตสมีเยว ขณเ เอว อวจ ตสฺมา ตา อสฺโสติ ฯ ตํ สุตฺวา
จ นตฺถิทานิ อญฺเณ เอตฺถ สมโณ วา พุราหฺมโณ วา
อญฺจตฺร มยาติ ตํ มํสํ อคฺคเหสิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโฆ
อุปฺปลวณฺณา ภิกฺขุณีติ อาทิ ฯ โอิหียโกติ อวหียโก อวเสโส
วิหารวาริ ปตฺวา เอโกว วิหารเ จิโตติ อตุโถ ฯ สเจ เม
ตฺวํ อนุตฺรวาสกํ ททฺดยาสีติ กสฺมา อาห ฯ สณฺหํ ฆนฺมภูจํ
อนุตฺรวาสกํ ทิสฺวา โลเกน ฯ อปิจ อปฺปโก ตสฺส อนุตฺรวาสเก
โลโก เถริยา ปน สีขาปฺปตฺตา โกฏฺจาสสมฺปตฺติ เตนสฺสา
สรีรปาริปุรี ปสฺสิสฺสामीติ วิสมโลภํ อุปฺปาเทตฺวาเอวมาห ฯ
อนฺติมนฺติ ปญฺจนนํ จีวรานํ สพฺพปริยฺนตํ หุตฺวา อนฺติมํ
ปจฺฉิมํ ฯ อญฺฉํ เลเสนาปี วิกปฺเปตฺวา วา ปจฺจุทฺฐริตฺวา
วา จปีตํ จีวรํ นตฺถิติ เอวํ ยถาอนฺนญฺจาทานํ ปญฺจนนํ
จีวรานํ ธารณฺวเสเนว อาห น โลเกน ฯ น หิ ชีณาสวานํ
โลโก อตฺถิ ฯ นิปฺปิพฺยมานาติ อุปมํ ทสฺเสตฺวา คาพฺหํ
ปีพฺยมานา ฯ อนุตฺรวาสกํ ทตฺวา อคฺมาสีติ สงฺกจฺจิกํ นิวาเสตฺวา
ยถา ตสฺส มโนโรถ น ปฺรูติ เอวํ หตฺถตฺเตเยว ทสฺเสตฺวา
อคฺมาสี ฯ กสฺมา ปาริวฏฺฏกจีวรํ อปฺภิกฺคณฺหนฺเต อุชฺฌายีสุ ฯ
สเจ เอตฺตโกปี อมฺเหสุ อyyานํ วิสฺสาโส นตฺถิ กถํ มยํ
ยาเปสฺสามาติ วิหตฺถตฺตาย สมภิตฺตุนฺนตฺตา ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว
อิเมสํ ปญฺจนนฺนติ อิเมสํ ปญฺจนนํ สหฺมมิกานํ สมสฺทฺธานํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๑๕

สมสีถานํ สมทัญจันํ ปาริวัญญกํ คเหตุํ อนุชานามิติ อตุโธ ๑
ปโยเค ทุกุกกุนฺติ คหณตถาย หตฺถปฺปสารณาทีสุ ทุกุกกฺ ๑
ปฏฺฐิตาภนาติ ปฏฺฐิกคหณน ๑ ตตฺถ จ หตฺถน วา หตฺถ
เทตุ ปาทมฺเเล วา จเปตุ อุปริ วา จิปตุ สเจ สาทียติ
คหิตเมว โหติ ๑ สเจ ปน สิกฺขมานาสามณฺเระสามณฺเระอุปาสก-
อุปาสาทิกาทินํ หตฺถเ เปสตี ปฏฺฐิกคณฺหาติ อนุปตฺติ ๑ ชมฺมกถํ
กถนตฺตสฺส จตฺสโสปี ปริสา จีวรานิ จ นานาวิราควตฺถานิ
จ อานตฺวา ปาทมฺเเล จเปนฺติ อุปจาเร วา จตฺวา
อุปจาร์ วา มฺลจิตฺวา จิปนฺติ ๑ ยํ ตตฺถ ภิกฺขุณฺนินํ สนฺตํ
ตํ อณฺเวยตฺร ปาริวัญญกา คณฺหนตฺตสฺส อาปตฺติเยว ๑ อถ ปน
รตฺติภาเค จิตฺตานิ โหนฺติ อิทํ ภิกฺขุณฺนินา อิทํ อณฺเวยตํ
สนฺตกนฺติ ฉาตุํ น สกฺกา ปาริวัญญกกิจฺจํ นตฺถิติ มหา-
ปจฺจริยํ จ กฺรฺุณฺนุทึยํ จ วุตฺตํ ๑ ตํ อจิตฺตคภาเวน น
สเมติ ๑ สเจ ภิกฺขุณฺนินํ วสฺสวาสิกํ เทติ ปาริวัญญกเมว
กาตพฺพิ ๑ สเจ ปน สงฺการญฺญาทีสุ จเปติ ปัสฺสุกฺลํ
คณฺหิสฺสนฺตฺติ ปัสฺสุกฺลํ อธิญฺจหิตฺวา คเหตุํ วจฺญติ ๑ อณฺเวยติกาย
อณฺเวยติกสณฺณิตีติ ติกปาจิตฺติยํ ๑ เอกโต อุปสมฺปนฺนายนํติ ภิกฺขุณฺนินํ
สนฺติเก อุปสมฺปนฺนายนํ หตฺถโต คณฺหนตฺตสฺส ทุกุกกฺ ๑ ภิกฺขุณฺนินํ
สนฺติเก อุปสมฺปนฺนายนํ ปน ปาจิตฺติยเมว ๑ ปริตฺเตน วา
วิปฺลนฺติ อปฺปคฺเชน จีวเรน วา อุปาหนตฺถวิกปตฺตตฺถวิก-

อัสพนฺชกกายพนฺชนาทินา วา มหคฺฌ สเจปี ติจีวร
 ° ปฏิกุคฺฆาติ อนนาปฺตติ ๑ มหาปฺจจริยํ ปน อนตฺมโส หริตฺถิ-
 ขณฺเฑนาปิติ วุตฺตํ ๑ วิปฺเปลน วา ปฺริตฺตฺนฺตติ อิทํ วุตฺต-
 วิปลฺลาเสน เวทิตฺตพฺพํ ๑ อลฺลํ ปฺริกฺขารนฺตติ ปตฺตตฺตฺตวีกาที่
 ยงฺกิลฺลจฺจิ ๑ วิกปฺปฺนฺนูปคปฺจฉิมจิวรปฺปมาณํ ปน ปฺริสฺสาวนํปปี น
 วฏฺฐติ ๑ ยํ เนว อธิฏฺฐาณูปคํ น วิกปฺปฺนฺนูปคํ ตํ สพฺพํ
 วฏฺฐติ ๑ สเจปี มลฺลจปฺปมาณา ภิสฺสิจฺฉวิ โหติ วฏฺฐติเยว ๑
 โก ปน วาโท ปตฺตตฺตวีกาที่สุ ๑ เสถํ อุตฺตฺตานตฺตฺตเมว ๑

สมฺมูจฺจานาที่สุ อิทํ ฉสฺสมฺมูจฺจํ กิริยาภิรียํ โนสฺลฺลญา-
 วิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺตฺตวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ ติจิตฺตํ
 ติเวทนนฺตติ ๑

จิวรปฏิกุคฺคหณฺสติกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

เตน สมฺเยนาติ อลฺลญาตกฺวิณฺณตฺตฺตติสฺติกฺขาปทํ ๑ ตตฺถ
 อฺปนฺนฺโท สกฺยปฺตฺโตติ อสฺตีตสฺสฺสมตฺตานํ สกฺยกุลฺลา ปพฺพชิตานํ
 ภิกฺขุณํ ปฏิกิฏฺโฐ โลลฺชาตีโก ๑ ปฏฺฐโฐติ เจโก สมตฺโถ
 ปฏฺฐโถ สรสมฺปฺนฺโน กณฺจมาฐฺริเยน สมฺนฺนาคโตะ ๑ กิสฺมี
 วิทยาตี กิสฺ วย กิลฺโส วย หิโรตฺตปฺปวเสน กมฺปนํ วย
 สงฺกมฺปนํ วย โหตฺตีติ อตฺโถ ๑ อทฺธานมกฺคนฺตติ อทฺธานสงฺขาตํ
 ที่ฆมกฺคํ น นครวิณฺณมกฺคนฺตติ อตฺโถ ๑ เต ภิกฺขู อจฺฉินฺที่สุตี
 มฺสึสุ ปตฺตจิวฺรานี เนถํ หริสฺสูติ อตฺโถ ๑ อนฺนุญฺญาหิติ ภิกฺขุภาวํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๑๗

ชานนตถาย ปุจฺจ ๑ อนุยฺยชฺยมานาติ ปพฺพชฺชาอุปสมปทา-
ปตฺตจิวราธิภูจนาทีนิ ปุจฺจิชฺยมานา ๑ เอตมตฺถํ อารโจะสุนฺติ
ภิกฺขุภาวํ ชานาเปตฺวา ยฺวายํ สาเกตา สาวตฺถิ อทฺธานมคฺคํ
ปฏฺธิปนฺนาติ อาทีนา นเยน วุตฺโต เอตมตฺถํ อารโจะสุ ๑

อณฺฎาทกํ คหปตี วาติ อาทีสุ ยํ ปรีโต ติณฺเณ วา
ปณฺเณน วา ปฏฺธิจฺฉาเทตฺวาติ วุตฺตํ ตํ อาที กตฺวา เอวํ
อนุปฺพุพฺพิถา เวทิตพฺพา ๑ สเจ โจเร ปสฺสิตฺวา ทหฺรา
ปตฺตจิวราธิ คเหตุวา ปลาตา โจรา เถรานํ นีวาสน-
ปารุปนฺมตฺตฺเชว หริตฺวา กจฺฉนฺติ เถเรหิ เนว ตาว จิวรี
วิณฺญาเปตพฺพิ ๑ น สาขาปลาตี ภณฺชิตพฺพิ ๑ อถ ทหฺรา
สพฺพิ ภณฺชํทิกํ ฉทฺเทตฺวา ปลาตา โจรา เถรานํ
นีวาสนปารุปนํ ตลจ ภณฺชํทิกํ หริตฺวา กจฺฉนฺติ ทหฺเรหิ
อาคณฺตฺวา อตฺตโน นีวาสนปารุปนานิ น ตาว เถรานํ
ทาทพฺพานิ ๑ น หิ อนจฺฉินฺนจิวรา อตฺตโน อตฺถาย
สาขาปลาตี ภณฺชิตฺถุ ลภฺนฺติ ๑ อจฺฉินฺนจิวรานํ ปน อตฺถาย
ลภฺนฺติ ๑ อจฺฉินฺนจิวรา จ อตฺตโนปี ปเรตีปี อตฺถาย
ลภฺนฺติ ๑ ตสฺมา เถเรหิ สาขาปลาตี ภณฺชิตฺวา วากาทีหิ
คณฺจิตฺวา ทหฺรานํ ทาทพฺพิ ทหฺเรหิ วา เถรานํ อตฺถาย
ภณฺชิตฺวา คณฺจิตฺวา เตสํ หตฺเถ ทตฺวา วา อทตฺวา วา
อตฺตนา นีวาเสตฺวา อตฺตโน นีวาสนปารุปนานิ เถรานํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๑๘

ทาทพพานิ ๑ เนว ภูตคามปาตพุตตาย ปาจิตติย โหติ น
เตสั ธารณ ทุกุกั ๑ สเจ อนุตรามกุเค รชกตุถรณั वा
โหติ อญเญ वा दातिเส มนุสเส ปสฺสนติ จีวรं วิญญา-
เปตพัพ ๑ ยานิ จ เนสั เต वा มนุสสา อญเญ वा
สาขาปลาสนิวาสเน ภิกขุ ทิสฺวา อุตฺสาหชาตา วตฺถานิ
เทนฺติ ตานि สทฺธานิ वा โหนตุ อทฺธานิ वा नीलाति-
नानาวณฺณานิ वा กप्पियानिปี อกप्पियानिपी สพฺพานि
อจฺฉินฺนจิวรภูจाने จิตฺตฺตา เตสั นีวาเสตฺถจ ปารุปีตฺถจ
วฏฺฏนฺติ ๑ วุตฺตีปี हेतुं प्रिवारे

อกปฺปกตฺตํ น ปี รชนาย รตฺตํ

เตน นีวตฺโต येन กามํ วชฺชย

น จสฺส โหติ อาปตฺติ โส จ ฐมฺโหม สุกเตน เทสิโต

ปญฺหามเส กุสเลหิ จินฺติตฺตาติ (๑) ๑

อัยฺ หิ ปญฺโห อจฺฉินฺนจิวรํ ภิกขุ สนฺธาย วุตฺโต ๑
อถ ปน ติตฺติเยหิ สมากจฺฉนฺติ เต จ เนสั กุสจิวรากจฺริ-
ผลกจฺจฺรานิ เทนฺติ ตานิปี ลทฺธิ อคฺคเหตุวา นีวาเสตฺถ
วฏฺฏนฺติ ๑ นีวาเสตฺถวาปี ลทฺธิ น คเหตุพฺพา ๑ อิทานิ ยํ
อาวาสํ ปจฺมํ อุปคจฺฉติ สเจ ตตฺถ โหติ สงฺฆสฺส วิหารจิวร
วาติ อาทิสฺสู วิหารจิวรํ นาม มนุสฺสา อาวาสํ กาทฺเตวา
๑. วิ. ปริ. ๘/๑๓๓๕/๕๓๕ ๑

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๑๕

จตุตาโร ปจฺจยา อมหากเมว สนฺตกา ปริโภคํ คจฺจนฺตฺตติ
จิวฺริ สขฺชิตฺตวา อตฺตนา การาปีเต อาวาเส จเปฺนฺติ เอตํ
วิหารจิวฺรนาม ๗ อุตฺตรตฺตรณฺนฺติ มลฺลจกฺสฺส อฺปฺริ อตฺตรณฺ
วฺจฺจติ ๗ ๗ ภูมฺมตฺตรณฺนฺติ ปฺริกมฺมกตฺตย ภูมฺมียา รกฺขณฺตฺตย
วิลิมีกาหิ กตฺตอตฺตรณฺ ๗ ตฺสฺส อฺปฺริ ตฺตฺทิกํ อตฺตริตฺตวา
จกฺกมฺนฺติ ๗ ภูตฺติจฺจวฺตี มลฺลจกฺกิตฺตียา วา ปฺริจกฺกิตฺตียา วา ฆวฺตี ๗
สเจ ปฺริตฺตา โหติ วิชฺชนฺตฺตวาปี คเหตุํ วฺจฺจติ ๗ เอวเมเตสฺ
วิหารจิวฺรทิสฺส ๗ ตตฺถ อาวาเส โหติ ตํ อนาปฺจฺจนาปี
คเหตุวา นีวาเสตฺตํ วา ปารฺปิตฺตํ วา อจฺฉินฺนจิวฺรกาณํ ภูตฺตุน
ลพฺภตฺติตฺติ เวทิตฺตพฺพํ ๗ ตลฺลจ โข ลภิตฺตวา โอททิสฺสทมิ ปฺน
จเปฺสฺสทมิตฺติ อธิปฺปาเยน น มฺลลจฺเจชฺชชฺช ๗ ลภิตฺตวา จ ปน
ณาคีโต วา อฺปฺภฺจกฺกาทโต วา อณฺณโต วา กฺุโตจิปิ ปากตฺกเมว
กาตพฺพํ ๗ วิเทสํ คเตน เอกสฺสมิ สจฺจมิเก อาวาเส
สจฺจมิกปฺริโภเคน ปฺริภฺจฺจชฺชนตฺตย จเปตพฺพํ ๗ สจฺจสฺส ปฺริโภเคนเว
ตํ ชีรติ วา นสฺสติ วา ทิวา น โหติ ๗ สเจ ปน
เอเตสํ วฺจฺจตฺตปฺการานํ คิหิวตฺตาทินํ ภูตฺติจฺจวฺตีปฺริยณฺตฺตานํ ภูตฺติจ
น ลพฺภติ เตน ติณฺเนน วา ปณฺณเนน วา ปฺริจฺจนาเทตฺตวา
อาคณฺตพฺพนฺติ ๗ เกหิจิ วา อจฺฉินฺนณฺนฺติ เอตฺถ ๗ ปฺริ อจฺฉินฺน-
จิวฺรา อาจฺริยฺปฺชฺชชฺชชฺช อณฺณเ อาหฺรารวฺโส จิวฺรณฺติ ยาจิตฺตวา
วา วิสฺสาเสน วา คณฺหนฺติ ตมฺปิ สจฺจกํ คจฺจตฺติตฺติ วตฺตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณา หน้า ๒๒๐

ยุชชติ ฯ ปรีโกชฌณั วาติ เอตถ จ อจฺฉินฺนจิวฺรานิ
 อจฺฉริยฺพชฺฌมายาทีนั อตฺตนา ตินฺนปณฺเณหิ ปฏิจฺจาทเตตฺวา ทินฺนั
 จิวฺรปี สงฺกหํ กจฺฉตีติ วตฺตํ ยุชชติ ฯ เอวํ หิ เต อจฺฉินฺน-
 จิวฺรภูจฺจานเณ นฏฺจจิวฺรภูจฺจานเณ จ จิตฺตา ว ภาวิสฺสนฺติ ฯ เตน
 เนสํ วิญฺญตฺตยิลฺลจ อกปฺปิยจิวฺรปรีโกเค จ อนาปตฺติ อนฺรูปา
 ภาวิสฺสตีติ ฯ ฌาตกานั ปวาริตานนฺติ เอตถ เอเตสํ สนฺตํ
 เทถาติ วิญฺญาเปนฺตสฺส ยาจนฺตสฺส อนาปตฺตีติ เอวมตฺโต
 ทฏฺฐพฺโพ ฯ น หิ ฌาตกานั ปวาริตานั อापตฺติ วา
 อนาปตฺติ วา โหติ ฯ อตฺตโน ฐเนนาติ เอตฺถาปี อตฺตโน
 กปฺปิยภณฺเฑน กปฺปิยโวหารเเนว วิญฺญาเปนฺตสฺส เจตาเปนฺตสฺส
 วา ปรีวตฺตาเปนฺตสฺส วา อนาปตฺตีติ เอวมตฺโต ทฏฺฐพฺโพ ฯ
 ปวาริตานนฺติ เอตถ จ สงฺฆวเสน ปวาริตेषु ปมาณเมว
 วฏฺฐติ ฯ ปุคฺคกฺลิกปวารณาย ยํ ยํ ปวาเรติ ตํ ตํเยว
 วิญฺญาเปตฺพฬุ ฯ โย หิ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ ปวาเรตฺวา สยเมว
 สลฺลภฺเขตฺวา กาลานุกาลํ จิวฺรานิ ทิวเส ทิวเส ยาคู-
 ภตฺตาทินีติ เอวํ เยน เยน อตฺโต ตํ ตํ เทติ ตสฺส
 วิญฺญาปนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ โย ปน ปวาเรตฺวา พาลตฺยา
 วา สติสมฺโมเสน วา น เทติ โส วิญฺญาเปตฺพฬุ ฯ โย
 มยฺหํ เคหํ ปวาเรมีติ วทติ ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ยถาสฺจํ
 นิสีทิตฺพฬุ นิปชฺชิตฺพฬุ น กิณฺจิกฺ คเหตุพฬุ ฯ โย ปน ยํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๒๑

มยหิ เคะเห อตถิ ตั ปวาเรมิติ วทติ ยั ตตถ กปปียั ตั
 วิญญาเปตพัพพิ ฯ เคะเห ปน นิสิตักุ วา นิปชชิตุ วา น
 ลพทตีติ กุรูนุทियั วุตตัม ฯ อณฺณสฺสตุถายาติ เอตถ อตฺตโน ฌาตก-
 ปวาริตเ น เกวลั อตฺตโน อตฺถาย อถโข อณฺณสฺสตุถาย
 วิญญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อยเมโก อตฺโต ฯ อัย ปน ทุตฺติโย
 อณฺณสฺสาติ เย อณฺณสฺส ฌาตกปวาริตา เต ตสฺเสว
 อณฺณสฺสาติ ลทฺชโวหารสฺส พุทฺชรกฺขิตสฺส วา ฌมฺมรกฺขิตสฺส วา
 อตฺถาย วิญญาเปนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ เสถั อุตฺตานตฺถเมว ฯ

สมฺภูจนาทิสฺส อิทฺปิ ฌตฺสมฺภูจัน กิริยา โนสณฺณาวิมอกฺขั
 อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิชฺชั กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อณฺณฌาตกวิญญตฺตีสิกฺขาปทวณณา นิฏฺจิตา ฯ

เตน สมเขนาติ ตพฺพตฺตริสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อภิหฺภูจฺจุนฺติ
 อภิตฺติ อฺปสฺสโก ฯ หริตฺตุนฺติ อตฺโต ฯ คณฺหิตฺตุนฺติ วุตตัม โหติ ฯ
 ปวาเรยฺยาติ อิจฺฉาเปยฺย อิจฺฉั รุจฺฉิ อฺปฺปาเทยฺย วเทยฺย
 นิมนฺเตยฺยาติ อตฺโต ฯ อภิหฺภูจฺจึ ปวาเรนฺเตน ปน ยถา
 วตฺตพัพพิ ตั อาการั ทสฺเสตฺถุ ยาวตํ อิจฺฉสิ ตาวตํ
 คณฺหาหิตฺติ เอวมฺสฺส ปทภาชนั วุตตัม ฯ อถวา ยถา เนกฺขมฺมํ
 ทฏฺฐุเขมฺโตติ เอตถ ทิสฺวาติ อตฺโต เอวมฺิธาปี อภิหฺภูจ
 ุ ปวาเรยฺยาติ อภิหฺริตฺวา ปวาเรยฺยาติ อตฺโต ฯ ตตฺถ กายา-
 ภิหาโร วา วาจาภิหาโร วาติ ทฺวิโร อภิหาโร ฯ กายเนน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๒๒

วา วตถานิ อภิหริตฺวา ปาทมฺเเล จเปตฺวา ยตฺตํ อิจฺฉสิ
 ตตฺตํ คณฺหาหิตี วทฺนฺโต ปฺวาเรยฺยฯ วาจา ย วา อมฺหากํ
 ทฺสฺสโกฏฺฐาคารํ ปริปฺณฺณํ ยตฺตํ อิจฺฉสิ ตตฺตํ คณฺหาหิตี
 วทฺนฺโต ปฺวาเรยฺยฯ ตทฺภยํ หิ เอกชฺฉํ กตฺวา อภิหฺนฺจํ
 ปฺวาเรยฺยาตี วุตฺตํฯ สฺนฺตฺรุตฺตรปฺรมฺมตี สอนฺตรํ อุตฺตรํ ปฺรมํ
 อสฺส จีวรฺสฺสาตี สฺนฺตฺรุตฺตรปฺรมํฯ นิवासเนน สทฺธิํ ปารุปนํ
 อุกกฏฺฐปริจฺเจโท อสฺสชาติ วุตฺตํ โหตีฯ ตโต จีวรํ สาทิตพฺพนฺตี
 ตโต อภิหฺนฺจิวฺรโต เอตฺตํ จีวรํ คเหตุพฺพํ น อิตฺโต ปฺรนต
 ๖ อตฺโถฯ ยสฺมา ปน อจฺฉินฺนสพฺพจิวฺเรน ติจีวรฺเกเนว ภิกฺขุณา
 เอวํ ปฏฺิพฺชชิตพฺพํ อณฺเณน อณฺเณถาปี ตสฺมา ตํ วิภากํ
 ทฺสฺเสตฺถํ สเจ ตีฉนิ นฺนฺจฺจานิ โหนฺตฺติตี อาทินา นเยน ตสฺส
 ปทภาชนํ วุตฺตํฯ ตตฺรารยํ วินิจฺฉโยฯ ยสฺส ตีฉนิ นฺนฺจฺจานิ
 เตน เทว สาทิตพฺพานิฯ เอกํ นิวาเสตฺถวา เอกํ ปารุปีตฺวา
 อณฺณํ สภาคณฺจฺจานโต ปริเยสฺสิสฺสตีฯ ยสฺส เทว นฺนฺจฺจาน
 ๖ เตน เอกํ สาทิตพฺพํฯ สเจ ปกตฺติยาव สฺนฺตฺรุตฺตรเรน จรตี
 เทว สาทิตพฺพานิฯ เอวํ เอกํ สาทิยนฺเตเนว สโม ภวิสฺสตีฯ
 เอกํ นฺนฺจํ น สาทิตพฺพํฯ ยสฺส ตีสุ เอกํ นฺนฺจํ น
 สาทิตพฺพํฯ ยสฺส ปน ทฺวิสุ เอกํ นฺนฺจํ เอกํ สาทิตพฺพํฯ
 ยสฺส ปน เอกํเยว โหตี ตถจ นฺนฺจํ เทว สาทิตพฺพานิฯ
 ภิกฺขุณฺนิยา ปน ปณฺจสุปี นฺนฺจฺเจสุ เทว สาทิตพฺพานิฯ จตฺตฺสุ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๒๓

นญฺเจสุ เอกํ สาทิตพฺพํ ฯ ตีสฺ นญฺเจสุ กิณฺจि น สาทิตพฺพํ ฯ
 โโก ปน วาโท ทฺวิสุ วา เอกสฺมี วา ฯ เยน เกนจิ
 หิ สนฺตรุตฺตรปรมตฺยา จาตพฺพํ ตโต อุตฺตริ น ลพฺกตฺติ
 อิทเมตฺถ ลกฺขณํ ฯ เสสํ อหริสฺสามิติ เทว จีวรานิ
 กตฺวา เสสํ ปฺน อหริสฺสามิติ อตฺโถ ฯ น อจฺฉินฺนการณาติ
 พาหุสจฺจาทิกฺควเสน เทนฺติ ฯ ฉาตกานนฺติ อาทิสุ ฉาตกานํ
 เทนฺตานิ สาทิยนฺตสฺส ปวาริตานํ เทนฺตานิ สาทิยนฺตสฺส
 อตฺตโน ฐเนน สาทิยนฺตสฺส อนาปตฺตติ อตฺโถ ฯ อญฺจกถาสฺ
 ปน ฉาตกปวาริตญฺจเนน ปกตฺติยาวิ พหฺหปี วัณฺณฺติ อจฺฉินฺน-
 การณา ปมาณเมว วัณฺณฺตฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ ปาลิยา น สเมติ ฯ
 ยสฺมา ปนฺธิํ สิขฺขาปํ อณฺณสฺสตฺถาย วิณฺญาปนวตฺตฺตฺสฺมีเยว
 ปณฺณตฺตํ ตสฺมา อีช อณฺณสฺสตฺถายาติ น วุตฺตํ ฯ เสสํ
 อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

สมฺมจฺจนาทิสฺ อิทํปี ฉตฺตสมฺมจฺจนํ กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺขํ
 อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนฺนฺติ ฯ

ตพฺพตฺตรสิขฺขาปทวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมฺเยนาติ อุปกฺขญฺสิขฺขาปํ ฯ ตตฺถ อตฺถาวุโส มํ
 โส อุปกฺขญฺจาโกติ อาวุโส ยํ ตฺวํ ภณฺสิ อตฺถิ เอวรฺฐโป โส
 มม อุปกฺขญฺจาโกติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ อปีมยฺยา เอวํ โหตฺติ อปี
 เม อยฺยา เอวํ โหติ ฯ อปี เมยฺยา เอวํ โหตฺติปี ปาโจ ฯ ภิกฺขุ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๒๔

ปเนว อุทฺทิสฺสาติ เอตถ อุทฺทิสฺสาติ อปทิสฺส อารพฺภ ฯ
 ยสฺมา ปน ยํ อุทฺทิสฺส อุปฺกฺขณฺ์ โหติ ตํ ตสฺส ตถาย อุปฺกฺขณฺ์
 นาม โหติ ตสฺมาสฺส ปทภาชเน ภิกฺขุสฺส ตถายาติ วุตฺตํ ฯ
 ภิกฺขุํ อารมฺมณฺ์ กริตฺวาติ ภิกฺขุํ ปจฺจยํ กตฺวา ฯ ยํ หิ
 ภิกฺขุํ อุทฺทิสฺส อุปฺกฺขณฺ์ ตํ นิยเมเนว ภิกฺขุํ ปจฺจยํ กตฺวา
 อุปฺกฺขณฺ์ โหติ ฯ เตน วุตฺตํ ภิกฺขุํ อารมฺมณฺ์ กริตฺวาติ ฯ
 ปจฺจโยปี หิ ลภติ มาโร อารมฺมณฺฺนติ อาทิสฺส อารมฺมณฺฺนติ
 อากโต ฯ อิทานิ อุทฺทิสฺสาติ เอตถ โย กตฺตา ตสฺส
 อาการทสฺสนตฺถํ ภิกฺขุํ อจฺฉาทตฺถกาโมติ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุํ
 อจฺฉาทตฺถกาเมน หิ เตน ตํ อุทฺทิสฺส อุปฺกฺขณฺ์ น อณฺเณน
 การเณน ฯ อิติ โส อจฺฉาทตฺถกาโม โหติ ฯ เตน วุตฺตํ
 ภิกฺขุํ อจฺฉาทตฺถกาโมติ ฯ อณฺเณตกสฺส คหปติสฺส วาติ
 อณฺเณตคคหปตินา วาติ อตฺถโถ ฯ กรณฺตฺเถ หิ อิทํ
 สามีวณฺ์ ฯ

ปทภาชเน ปน พุชฺชณฺ์ อวิจาเรตฺวา อตฺถมตฺตเมว
 ทสฺเสตฺถ อณฺเณตโก นาม ฯ เป ฯ คหปติ นามาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ
 จีวรเจตาปนฺนติ จีวรมูลํ ฯ ตํ ปน ยสฺมา หิรณฺญาทิสฺส
 อณฺเณตรํ โหติ ตสฺมา ปทภาชเน หิรณฺณํ วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ
 อุปฺกฺขณฺ์ โหตีติ สชฺชติ โหติ สํหริตฺวา จปีตํ ฯ ยสฺมา ปน
 หิรณฺณํ วาติ อาทินา วจเนนสฺส อุปฺกฺขณฺ์ภาโว ทสฺสีโต โหติ
 ตสฺมา อุปฺกฺขณฺ์ นามาติ ปทํ อุทฺทริตฺวา วิสุํ ปทภาชณฺ์ น

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๒๕

วุดตํ ๑ อิมินาติ อุปกุขภูํ สนุชทายาห ๑ เตเนวสุส ปทภาชเน
ปจจุปฏฺฐิตเณนาติ วุดตํ ๑ ยณฺหิ อุปกุขภูํ สํหริตฺวา จปีตํ ตํ
ปจจุปฏฺฐิตํ โหตีติ ๑ อจฺฉาเทสุสามีติ โวหารวจนเมตํ ๑
อิตฺถนฺนามสุส ภิกฺขุโน ทสุสามีติ อัย ปเนตฺถ อตฺโถ ๑ เตเนวสุส
ปทภาชเนปี ทสุสามีติ วุดตํ ๑ ตตฺร เจ โส ภิกฺขุติ ยตฺร
โส คหปติ วา คหปตานี วา ตตฺร โส ภิกฺขุ ปุพฺเพ
อปฺปวาริโต อุปสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกปฺปํ อาปชฺเชยฺย เจ อิติ
อยมตฺถ ปทสมฺพนฺโธ ๑ ตตฺถ อุปสงฺกมิตฺวาติ อิมสุส คนฺตฺวาติ
อิมินาว อตฺถเถ สิทฺเธ ปจฺจวโหารวเสน ฆรณฺติ วุดตํ ๑
ยตฺร ปน โส ทายโก ตตฺร คนฺตฺวาติ อยมตฺถ อตฺโถ ๑
ตสฺมา ปฺนปี วุดตํ ยตฺถ กตฺถจิ อุปสงฺกมิตฺวาติ ๑ วิกปฺปํ
อาปชฺเชยฺยาติ วิสิฏฺฐจกปฺปํ อธิกฺวิชานํ อาปชฺเชยฺย ๑ ปทภาชเน
ปน เยน การเณน วิกปฺปํ อาปนฺโน โหติ ตเมว ทสุเสตฺถุ อายตฺ
วาติ อาทิ วุดตํ ๑ สาธฺฐติ อายาจนเน นิปาโต ๑ วตฺตาติ
ปริวิตกฺเก ๑ มนฺติ อตฺถานํ อุทฺทิสฺติ ๑ อายสฺมาติ ปรี อาลปฺติ
อามนฺเตติ ๑ ยสฺมา ปน อํ สพฺพํ พุยฺยชนมตฺตเมว
อฺตุตฺถานตฺถเมว ตสฺมาสุส ปุทภาชเน อตฺโถ น วุดโต ๑
กฺลฺยาณกมฺยตํ อุปาทายาติ สฺนุทฺรกามตํ วิสิฏฺฐกามตํ จิตฺเตน
คเหตฺวา ๑ ตสฺส อาปชฺเชยฺย เจ อิติ อิมินา สมฺพนฺโธ ๑
ยสฺมา ปน โย กฺลฺยาณกมฺยตํ อุปาทาย อาปชฺชติ โส
สาธฺฐติโก มหคฺชตฺถิโก โหติ ตสฺมาสุส ปทภาชเน พุยฺยชนํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๒๖

ปหาย อธิปุเปตตถเมว ทสเสตุ้ ตเทว วจัน วุตตุ้ ฯ ยสุมา ปน
 น อิมสฺส อาปชฺชนมตฺเตเนว อาปตฺติ สีลํ เอติ ตสฺมา ตสฺส
 วจเนนาติ อาทิ วุตตุ้ ฯ อนาปตฺติ ฌาตกานนฺติ อาทิสุ ฌาตกานัน
 จีวร เวทูปปี อาปชฺชนตฺสฺส อนาปตฺตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
 มหคฺฆํ เจตาเปตฺตคามสฺส อปฺปกคฺฆํ เจตาเปตีติ กหปตฺติสฺส
 วิตฺติอกฺขนกํ จีวรํ เจตาเปตฺตคามสฺส อถํ มยฺหํ เอเตน
 ทสคฺขนกํ วา อฏฺฐคฺขนกํ วา เทหีติ วทโต อนาปตฺตีติ ฯ
 อปฺปกคฺขนนฺติ อิทํ จ อติเรกนิวารณตฺถเมว วุตตุ้ ฯ สมเกปี ปน
 อนาปตฺติ ฯ ตถจ โข อคฺฆวเสเนว น ปมาณวเสน ฯ
 อคฺฆวทฺฒนกลฺหีทํ สิกฺขาปทํ ตสฺมา โย วิตฺติอกฺขนกํ
 อนฺตรวาสกํ เจตาเปตฺตกาโม ตํ เอตฺตถเมว อคฺขนกํ จีวรํ
 เทหีติ วตฺตตปี วฏฺฐติ ฯ เสลํ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ สมฏฺฐานาทีนปิ
 ตทฺตฺตรีสิกฺขาปทสทิสานเวาติ ฯ

ปฺรมอุปกฺขฏฺฐสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยอุปกฺขฏฺฐสิกฺขาปเท อิมินาว นเชน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ

ตํ หิ อิมสฺส อณฺุปฺปญฺจตฺติสทิสํ ฯ เกวลํ ปฺรมสิกฺขาปเท
 เอกสฺส ปีพา กตา ทฺติเย ทฺวินนํ ฯ อยเมตฺถ วิเสโส ฯ
 เสลํ สพฺพํ ปฺรมสทิสเมว ฯ ยถา จ ทฺวินนํ เอวํ พหฺน

° ปีพนํ กตฺวา คณฺหโตปี อาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ

ทฺติยอุปกฺขฏฺฐสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๒๗

เตน สมเณนาติ ราชสิกษาปทํ ๑ ตตถ อุปาสกํ สลยณา-
 เปตฺวาติ ชานาเปตฺวา ๑ อิมินา มูเลน จีวรํ กิณฺติวา เถรสฺส
 เทหิติ เอวํ วตฺวาติ อธิปฺปาโย ๑ ปญฺญาสพฺพโรติ ปญฺญาส-
 กหาปโณ ทนฺโทติ วุตฺตํ โหติ ๑ ปญฺญาสมพฺพโรติปิ ปาโง ๑
 อชฺชชฺชโห ฆนฺเต อากเมหิติ ฆนฺเต อชฺช เอกทิวสํ อมฺหากํ
 ติกฺกุจ อธิวเสหิติ อตุโธ ๑ ปรามสตีติ คณฺหิ ๑ ชิโนสตีติ ชิโตติ
 ปญฺญาสํ ชิโต อสิ ๑ ปญฺญาสํ ทาเปตพฺโพติ อธิปฺปาโย ๑
 ราชโกฺกโลติ ราชโต โภคกํ ภูณฺชิตพฺพํ อสฺส อตฺถิติ
 ราชโกฺกโล ๑ ราชโกโคติปิ ปาโง ๑ ราชโต โภโค อสฺส
 อตฺถิติ อตุโธ ๑ ปหิณฺเอยยาติ เปเสยฺย ๑ อุตฺตานตฺถตฺตา ปนสฺส
 ปทภาชนํ น วุตฺตํ ๑ ยถา จ เอตสฺส เอวํ จีวรํ อิตฺถนฺนาม
 ° ภิกฺขุณฺติ อาทีนฺปิ ปทานํ อุตฺตานตฺถตฺตาเยว ปทภาชนํ น
 วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑ อากฺกนฺติ อาনীตํ ๑ กาเลน กปฺปิยนฺติ
 ยุตฺตปฺปตฺตกาเลน ๑ ยทา โน อตุโธ โหติ ตทา กปฺปิยจีวรํ
 ปฏิกฺคณฺหามาติ อตุโธ ๑ เวยฺยาวจฺจโรติ กิจฺจโร กปฺปิย-
 การโกติ อตุโธ ๑ สลฺยตฺโต โส มยาติ อาณตฺโต โส มยา
 ยถา ตมฺหากํ จีวเรน อตุเถ สติ จีวรํ ทสฺสติ เอวํ วุตฺโตติ
 อตุโธ ๑ อตุโธ เม อาวุโส จีวเรนาติ โจทฺนาลกฺขณฺนิทสฺสน-
 เมตํ ๑ อิทํ หิ โวหารวณฺํ วุตฺตพฺพํ อสฺส วา อตุโธ ยาย
 กายจิ ภาสาย ๑ อิทํ โจทฺนาลกฺขณฺ ๑ เทหิ เม จีวรนฺติ-
 อาทีนํ ปน นวตฺตพฺพาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตานํ ๑ เอตานํ หิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๒๘

วจนานิ เอเตสํ วา อตุโถ ยาย กายจิ ภาสาย น
 วัตตพฺโพ ๑ ทุตติยปี วัตตพฺโพ ตติยปี วัตตพฺโพติ อตุโถ เม
 อาวุโส จีวเรนาติ อิทเมว ยาวตติย วัตตพฺโพ ๑ เอว
 ° ทฺวิตฺติกฺขตฺตํ โจเทตพฺโพ สาระตพฺโพติ เอตถ อุทฺทิกฺกุจโจทนา-
 ปริจฺเจทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ทฺวิตฺติกฺขตฺตํ โจทยมาโน
 สारยมาโน ตํจีวริ อภินิปฺผาเทยฺย อิจฺเจตํ กุสลนฺติ อิมสํ
 ปทานํ สํเขปโต อตถํ ทสฺเสนโต สเจ อภินิปฺผาเทติ
 อิจฺเจตํ กุสลนฺติ อาย ๑ เอว ยาวตติย โจเทนโต ตํ จีวริ
 ยทินิปฺผาเทติ สกโกติ อตฺตโน ปฏฺฐิตาภวเสน นิปฺผาเทตฺถ
 อิจฺเจตํ กุสลํ สาธุ สฺกุญฺจ สุนฺทรํ ๑ จตฺกขตฺตํ ปญฺจกขตฺตํ
 นกฺขตฺตฺปรมํ ตฺถนฺทิกฺกุเตน อุทฺทิสฺส จาตพฺพนฺติ จานลกฺขณ-
 นิตฺสฺสนเมตํ ๑ นกฺขตฺตฺปรมนฺติ ๑ ภาวนปฺปสทฺทวจนเมตํ ๑ นกฺขตฺตฺปรมํ
 หิ เอเตน จีวริ อุทฺทิสฺส ตฺถนฺทิกฺกุเตน จาตพฺพํ ๑ น อญฺญํ
 กิณฺจิกิ กาทพฺพํ ๑ อิทํ จานลกฺขณํ ๑ ตตฺถ โย สพฺพญฺจานานํ
 ° สาธารโณ ตฺถนฺทิกฺกาโว ตํ ตาว ทสฺเสตฺถ ปทภาชเน
 ตตฺถ กนฺตฺวา ตฺถนฺทิกฺกุเตนาติ อายิ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ น อาสเน
 นิสิตฺตพฺพนฺติ อิท ฆนฺเต นิสิตฺถาติ วุตฺเตนาปี น
 นิสิตฺตพฺพํ ๑ น อามิสํ ปฏฺฐิกฺกุคฺคเหตุพฺพนฺติ ยาคฺขชฺชกาทิเกทํ กิณฺจิกิ
 อามิสํ คณฺหาถ ฆนฺเตติ ยาจियมาเนนาปี น คณฺหิตพฺพํ ๑
 น ฐมฺโฆ ภาสิตพฺโพติ มงฺคลํ วา อนุโมทณํ วา ภาสธาคิ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๒๕

ยาจิยมาเนนาปี กิณฺจิ น ภาสิตพุฬุ ๑ เกวลํ กิการณา
 อากโตสตีติ ปุจฺฉิยมาโน ชานาหิ อาวุโสติ วุตตพุฬุ ๑
 ปุจฺฉิยมาโนติ อิทํ หิ กรณฺตฺเถ ปุจฺฉตฺตวณฺนํ ๑ อถวา ปุจฺฉํ
 กรุมาโนติ ปุจฺฉิยมาโนติ เอวมฺเปตฺถ อตฺถโธ ทฎฺฐพุฬุ ๑ โย
 หิ ปุจฺฉํ กโรติ โส เอตฺตํ วุตตพุฬุติ ๑ จานํ ภยฺชตีติ
 อากตการณํ ภยฺชติ ๑ อิทานิ ยา๗ ติสฺโส โจทนา น จานานิ (๑)
 วุตตานิ ตตฺถ วุฑฺฒิณฺจ หานิณฺจ ทสฺเสนฺโต จตฺกขตฺตํ
 โจเทตฺวาติ อาทิมาย ๑ ยสฺมา จ เอตฺถ เอกโจทนาวุฑฺฒิยา
 ทฺวินฺนํ จานานํ หานิ วุตฺตา ตสฺมา เอกโจทนา ทฺวิกุณฺ
 จานนฺติ ลกฺขณํ ทสฺสตีติ โหติ ๑ อิติ อิมินา ลกฺขณเณ
 ติกฺขตฺตํ โจเทตฺวา นกฺขตฺตํ จาตพุฬุ ทฺวิกฺขตฺตํ โจเทตฺวา
 อฏฺฐกฺขตฺตํ จาตพุฬุ สกึ โจเทตฺวา ทสฺกฺขตฺตํ จาตพุฬุ ยถา จ
 นกฺขตฺตํ โจเทตฺวา น จาตพุฬุนฺติ วุตฺติ เอวํ ทฺวาทสฺกฺขตฺตํ
 จตฺวา น โจเทตพุฬุนฺตีปี วุตฺตเมว โหติ ๑ ตสฺมา สเจ
 โจเทติเยว น ติกฺกุจฺติ น โจทนา ลพฺภนฺติ ๑ สเจ ติกฺกุจฺติเยว
 น โจเทติ ทฺวาทส จานานิ ลพฺภนฺติ ๑ สเจ โจเทตีปี
 ติกฺกุจฺตีปี เอกาย โจทนาย เทว จานานิ หาเปตฺพุพานิ ตตฺถ
 โย เอกทิวสเมว ปุณฺปุณฺนํ คนฺตฺวา นกฺขตฺตํ โจเทติ สกึเยว
 วา คนฺตฺวา อตฺถโธ เม อาวุโส จิวเรนาติ นกฺขตฺตํ วทติ
 #๑. อิตฺ ปรี จสทฺโท อิจฺฉิตพุฬุ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๑๐

ตถา เอกทิวสเมว ปุณปุณฺํ คนฺตุวา ทฺวาทสภฺขตฺตํ ติฏฺฐติ
 สกฺิเยว วา คนฺตุวา ตตฺร ตตฺร จาเน ติฏฺฐติ โสปี
 สพฺพโจทนาโย สพฺพภูจานานิ จ ภณฺชติ ฯ โโก ปน วาโท
 นานาทิวสเสสุ เอวํ กโรนฺตสฺสาติ เอวเมตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตฺตฺโพ ฯ
 ยตสฺส จีวรเจตاپนํ อากฺขณฺติ ยโต ราชโต วา ราชโกกฺกโต
 วา อสฺส ภิกฺขุโน จีวรเจตاپนํ อานิตํ ฯ ยตฺราสฺสาติปี
 ปาโจ ฯ อยมเวตฺถโต ฯ ยตฺตสฺสาติปี ปจฺนติ ยสฺมี จาเน อสฺส
 จีวรเจตاپนํ เปสิตฺนฺติ จ อตฺถํ กเถนฺติ ฯ พุณฺณชนฺํ ปน
 น สเมติ ฯ ตตฺถาติ อสฺส รณฺโโล วา ราชโกกฺกสฺส วา
 สนฺติเก ฯ สมิปฺตฺเถ หิ อิทํ ภูมฺมวจนฺํ ฯ น ตํ ตสฺส ภิกฺขุโน
 กิณฺจิจิ อตฺถํ อนฺุโกตฺติติ ตํ จีวรเจตاپนํ ตสฺส ภิกฺขุโน กิณฺจิจิ
 อปฺปมตฺตกํปี กมฺมํ น นิปฺพาเทติ ฯ ยฺยชฺชนฺตายสฺมนฺโต สกนฺติ
 อายสฺมนฺโต อตฺตโน สนฺตกํ ฐนํ ยฺยชฺชนฺตฺ เอตํ ปาปฺณนฺตฺ ฯ
 มา โว สกํ วินสฺสาติ ตมฺหากํ สนฺตกํ มา วินสฺสตุ โย
 ปน เนว สามํ คจฺจติ น ทฺตํ ปาเหติ (๑)วตฺตเกเท ทฺกฺกํ
 อาปฺชชติ ฯ

ก็ ปน สพฺพกปฺปิยการเกสุ เอวํ ปฺฏิปฺชชิตฺตฺพฺพนฺติ ฯ น
 ปฺฏิปฺชชิตฺตฺพฺพํ ฯ อยํ หิ กปฺปิยการโก นาม สงฺเขปโต
 ทฺวิโร นิตฺทฺทฺโ จ อนิตฺทฺทฺโ จาติ ฯ ตตฺถ นิตฺทฺทฺโ
 # ๑. อิตฺ ปรี โสติ ปทํ อิจฺฉิตฺตฺพฺพํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๓๑

ทวิโธ ภิกขุณา นินทิตฺถุโธ ทูเตน นินทิตฺถุโธติ ฯ อนินทิตฺถุโธปิ
 ทวิโธ มุขเววฏฺฐิกกปฺปิยการโก ปรมมุขกปฺปิยการโกติ ฯ เตสุ
 ภิกขุณานินทิตฺถุโธ สมมุขาสสมุขวเสน จตุพฺพิโธ โหติ ฯ ตถา
 ทูเตน นินทิตฺถุโธติ ฯ ถมฺ ๑ อิเชกจฺโจ ภิกขุสฺส จีวรตุถาย
 ทูเตน ออกปฺปิยวตุถุํ ปหิณฺนาติ ฯ ทูโต ตํ ภิกขุํ อุปสงกมิตฺวา
 อิทํ ฆนฺเต อิตถนฺนาเมน ตุมฺหากํ จีวรตุถาย ปหิตํ คณฺหาถ
 นนฺติ วทติ ฯ ภิกขุ นยิทํ กปฺปตีติ ปฏิกฺขิปติ ฯ ทูโต
 อตุถิ ปน เต ฆนฺเต เวยฺยาวจฺจกโรติ ปุจฺฉติ ฯ ปุณฺณตุถิเกหิ
 จ อุปาสเกหิ ภิกขุณํ เวยฺยาวจฺจํ กโรถาติ อาณตฺตา วา
 ภิกขุณํ วา สนฺทิตฺถุจา สมภตฺตา เกจิ เวยฺยาวจฺจกรา
 โหนฺติ ฯ เตสํ อณฺณตโร ตสฺมี ขณฺเณ ภิกขุสฺส สนฺติเก
 นิสินฺโน โหติ ฯ ภิกขุ ตํ นินทิสฺติ อยฺม ภิกขุณํ เวยฺยา-
 วจฺจกโรติ ฯ ทูโต ตสฺส หตฺถे ออกปฺปิยวตุถุํทตฺวา เณรฺสฺส
 จีวรํ กิณฺตีตฺวา เทหิติ คจฺฉติ ฯ อยฺม ภิกขุณา สมมุข-
 นินทิตฺถุโธ ฯ โน เจ ภิกขุสฺส สนฺติเก นิสินฺโน โหติ อปฺิจ โข
 ภิกขุ นินทิสฺติ อสฺสทสฺมี นาม คามे อิตถนฺนาโม ภิกขุณํ
 เวยฺยาวจฺจกโรติ ฯ โส ทูโต คนฺตฺวา ตสฺส หตฺถे ออกปฺปิยวตุถุํ
 ทตฺวา เณรฺสฺส จีวรํ กิณฺตีตฺวา ทเทยฺยาสีติ อาคนฺตฺวา
 ภิกขุสฺส อาโรเจตฺวา คจฺฉติ ฯ อยเมโก ภิกขุณา อสมมุข-
 นินทิตฺถุโธ ฯ นหเว โข ปน โส ทูโต อตฺตนา อาคนฺตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๗๒

อาโรเจติ อปีจ โข อณฺณํ ปหิณฺณาติ ทินฺนํ มยา ภนฺเต
 ตสฺส หตฺเต จีวรเจตาปนํ จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ ฯ อัยํ ทฺติโย
 ภิกฺขุณา อสมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐ ฯ นเหว โข อณฺณํ ปหิณฺณาติ
 อปีจ โข คจฺจนฺโตว ภิกฺขุํ วทติ อหํ ตสฺส หตฺเต
 จีวรเจตาปนํ ทสฺสามิ ตุมฺเห จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ ฯ อัยํ ตติโย
 ภิกฺขุณา อสมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐติ เอวํ เอโก สมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐ ตโย
 อสมฺมุขนิทฺธิฏฺฐาติ อิเม จตฺตารो ภิกฺขุณา นิทฺธิฏฺฐเวยฺยา-
 วจฺจกรา นาม ฯ เอเตสุ อิมสฺมี ราชสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว
 ปฏฺฐิปรชชิตพฺพิ ฯ

อปโร ภิกฺขุ ปุริมฺนเยเนว ทฺเตน ปุจฺฉิตฺโต นคฺคิตาย
 วา อวิจारेตฺตคามตาย วา นคฺคณฺมหาภิ กปฺปิยการโกติ
 วทติ ฯ ตสฺมี จ ขณฺเ โกจิ มนุสฺโส อากจฺฉติ ฯ ทฺโต
 ตสฺส หตฺเต อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา อิมสฺส หตฺถโต จีวร
 ° คณฺเหยฺยาถาติ วตฺวา คจฺฉติ ฯ อัยํ ทฺเตน สมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐ ฯ
 อปโร ทฺโต คามํ ปวิสิตฺวา อคฺตโน อภิริจิตสฺส ยสฺส กสฺสจ
 ˆ หตฺเต อกปฺปิยวตฺถุํ ทตฺวา ปุริมฺนเยเนว อากนฺตฺวา อาโรเจติ
 อณฺณํ วา ปหิณฺณาติ อหํ อสฺสทสฺส นาม หตฺเต จีวรเจตาปนํ
 ทสฺสามิ ตุมฺเห จีวรํ คณฺเหยฺยาถาติ วตฺวา วา คจฺฉติ ฯ
 อัยํ ตติโย ทฺเตน อสมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐติ เอวํ เอโก สมฺมุขนิทฺธิฏฺโฐ
 ตโย อสมฺมุขนิทฺธิฏฺฐาติ อิเม จตฺตารो ทฺเตน นิทฺธิฏฺฐเวยฺยา-

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๓๓

วจจกรา นาม ๑ เอเตสุ เมณฑกสิกขาปเท วุตตนเยเนว
 ปฏิปชชิตพัพ ๑ วุตตัม เหติ สนฺติ ภิกฺขเว มนุสฺสา สทฺธา
 ปสนฺนา เต กปฺปิยการกานํ หตฺเถ หิรณฺยสุวณฺณํ อุปนิกฺขิปนฺติ
 อิมินา ยํ อยฺยสฺส กปฺปิยํ ตํ เทถาติ อานุชานามิ ภิกฺขเว
 ยํ ตโต กปฺปิยํ ตํ สาทิตฺตุน เตววาทํ ภิกฺขเว เกนจิ
 ปริยาเยน ชาตฺรุปรชตํ สาทิตพัพ ปริเยสตีตพพฺพตี วทามิตฺติ (๑) ๑
 เอตถ โจทนาย ปริมาณํ นตฺถิ ๑ มฺถํ อสาทิยนฺเตน
 สหสฺสกฺขตฺตตปี โจทนาย วา จาเนน วา กปฺปิยกณฺฑํ สาทิตฺตํ
 วฏฺฐตี ๑ โน เจ เทติ อณฺณํ กปฺปิยการกํ จเปตฺวาปี
 ออาหาราเปตพัพ ๑ สเจ อิจฺฉตี มฺลสคามิกานํปี กเถตพัพ ๑ โน
 เจ อิจฺฉตี น กเถตพัพ ๑ อปโร ภิกฺขุ ปฺริมนเยเนว พุเตน
 ปุจฺฉิตโต นตฺถมฺหากํ กปฺปิยการโกติ วทตี ๑ ตทลฺโล สมิเป
 จิตโต สุตฺวา ออาหาร โภ อหํ อยฺยสฺส จิวฺริ เจตาเปตฺวา
 ทสฺสามิตฺติ วทตี ๑ พุโต หนฺท โภ ททฺเยยาสีตี ตสฺส หตฺเถ
 ทตฺวา ภิกฺขุสฺส อนาโรเจตฺวาว กจฺฉตี ๑ อยํ มฺขเววฏฺฐิก-
 กปฺปิยการโก ๑ อปโร ภิกฺขุโน อุปฺภูจกถํ วา อณฺณสฺส
 วา หตฺเถ ออกปฺปิยวตฺถุ ทตฺวา เถรสฺส จิวฺริ ททฺเยยาสีตี
 เอโตว ปกฺกมตี ๑ อยํ ปรมฺมฺขกปฺปิยการโกติ อิม เทว
 อนิทฺทิกฺกกปฺปิยการกา นาม ๑ เอเตสุ อณฺณตคกอปฺปวาริตฺเตสุ
 # ๑. วิ. มหา. ๕/๘๕/๑๒๑ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๓๔

วีย ปฏิปชชิตพัพฯ สเจ สยเมว จีวร อานตวา ททนุติ
คเหตุพัพ โน เจ น กิณจิ วุตตพัพฯ เทสนามตตเมว
เจตฺ ทูเตน จีวรเจตาปนํ ปหิณฺเวยยาดิฯ สย อหริตฺวาปิ
ปิณฺทปาตาทินํ อตฺถาย ททนุเตสุปี เอเสว นโยฯ น เภวลํ
อตฺตโนเขว อตฺถาย สมฺปฏฺิจฺฉิตฺต น วฏฺฏติฯ สเจ โกจิ
ชาตฺรฺพรชตฺ อานตฺวา อิทํ สงฺฆสฺส ทมฺมิ อารามํ वा
กโรถ วิหารํ वा เจตฺถิยํ वा โภชนสาลาทินํ वा อณฺณตฺรณฺติ
วทติ อิทมฺปิ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตํ น วฏฺฏติฯ ยสฺส กสฺสจิ หิ
อณฺณสฺส อตฺถาย สมฺปฏฺิจฺฉนฺตสฺส ทุกกฺกํ โหตีติ มหาปจฺจริย
วุตฺตํฯ

สเจ ปน นยิทํ ภิกฺขุณฺํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตํ วฏฺฏตีติ
ปฏฺิจฺฉิตฺเต วทฺสเกณฺํ वा กมฺมกรานํ वा หตฺเถ ภวิสฺสติ
เกวลํ ตุมฺเห สุกตฺทุกกฺกํ ชานาถาติ วตฺวา เตสํ หตฺเถ
ทตฺวา ปกฺกมติ วฏฺฏติฯ อถาปี มม มนุสฺसानํ หตฺเถ
ภวิสฺสติ มยฺหเมว वा หตฺเถ ภวิสฺสติ เกวลํ ตุมฺเห ยํ
ยสฺส ทาทพัพ ตทตฺถาย เปเสยฺยาถาติ วทติ เอวํปี วฏฺฏติฯ
สเจ ปน สงฺฆํ वा คณฺํ वा ปุคฺคลํ वा อนามสิตฺวา
อิทํ หิรณฺณสฺวณฺณํ เจตฺถิยสฺส เทม วิหารสฺส เทม นวกมฺมสฺส
เทมาติ วทนฺติ ปฏฺิจฺฉิปิตฺตํ น วฏฺฏติฯ อิเม อิทํ ภณฺนตีติ
กปฺปิยการกานํ อัจฺฉิตฺพัพฯ เจตฺถิยาทินํ อตฺถาย ตุมฺเห
คเหตุวา จเปถาติ วุตฺเต ปน อมฺหากํ คเหตุํ น วฏฺฏตีติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๓๕

ปฏิภุขิปิตพัพพะ สเจ ปน โภจิ พหุ หิรณยสุวณณัง อานตฺวา
 อิทํ สงฺฆสฺส ทมฺมิ จตฺตารโ ปจฺจเย ปริภุชถาติ วทติ
 ตณฺเजे สงฺโฆ สมฺปฏิจฺจติ ปฏิภุคฺคหณฺเปี ปริโภเคปี อาปตฺติ ฯ
 ตตฺร เจ เอโก ภิกฺขุ นยิทํ กปฺปตีติ ปฏิภุขิปติ อุปาสาโก
 จ ยทิ น กปฺปติ มยฺหเมว ภวิสฺสตีติ จจฺจติ โส ภิกฺขุ
 ตยา สงฺฆสฺส ลาภนฺตฺราโย กโตติ น เกนจิ กิณฺจ
 วตฺตพฺโพ ฯ โย หิ ตํ โจอเทติ เสวว สฺวาปตฺติโก โหติ ฯ
 เตน ปน เอเกน พหุ อนาปตฺติกา กตา ฯ สเจ ปน
 ภิกฺขุหิ น วณฺณตีติ ปฏิภุขิตฺเต กปฺปิยการกานํ วา หตฺเถ
 ภวิสฺสติ มม ปฺริสํนํ วา มยฺหํ วา หตฺเถ ภวิสฺสติ เกวลํ
 ตุมฺहे ปจฺจเย ปริภุชถาติ วทติ วณฺณตีติ ฯ จตฺตปฺปจฺจยตฺถาย
 จ ทินฺนํ เยน เยน ปจฺจเยน อตฺโถ โหติ ตทตฺถํ
 อุปเนตพัพพะ ฯ จีวรตฺถาย ทินฺนํ จีวรเวยว อุปเนตพัพพะ ฯ สเจ
 จีวเรน ตาทิโส อตฺโถ นตฺถิ ปิณฺฑปาตาทิหิ สงฺโฆ กิลมฺติ
 สงฺฆสฺสุจฺจตฺถาย อปฺโลเกตฺวา ตทตฺถายปี อุปเนตพัพพะ ฯ เอส นโย
 ปิณฺฑปาตคิลานปจฺจยตฺถาย ทินฺเนปี ฯ เสนาสนตฺถาย ทินฺนํ
 ปน เสนาสนสฺส ครุภณฺฑตฺตา เสนาสเนยว อุปเนตพัพพะ ฯ
 สเจ ปน ภิกฺขุสฺส เสนาสนํ ฉนฺนํเตตฺวา คเตสฺส เสนาสนํ
 นสฺสตี อีทิสฺเส กาเถ เสนาสนํ วิสฺสชฺเชตฺวาปี ภิกฺขุณํ ปริโภโก
 อนุญฺญาโต ฯ ตสฺมา เสนาสนปฺริชคฺคนตฺถํ (๑) มฺลจฺเจชฺชํ อกตฺวา
 # ๑. ปฺริชคฺคนตฺถํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๓๖

ยาปนมตต์ ปริภุชิตพพิ ฯ น เกลล จ หิรณยสุวณณเมว
 อยณปี เขตตวตถาทิกิ อกปปียิ น สมปฏิจฉิตพพิ ฯ สเจ
 หิ โกจิ มยหิ ติสสสสมปาทนกั มหาตพากั อตถิ ตั
 สงฆสส ทมมีติ วทติ สเจ ตั สงโฆ สมปฏิจฉติ ปฏิกุคหณณปี
 ปริโกเคปี อาปตติเยว ฯ โย ปน ตั ปฏิกุชิตติ โส ปุริมนเยเนว
 เกนจิ กิลยจิ น วตตพโพ ฯ โย หิ ตั โจเทติ เสว ว
 สาปตติโก โหติ ฯ เตน ปน เอเกน พหู อนापตติกา
 กตา ฯ โย ปน ตาทิสเยว มหาตพากั ทมมีติ วตวาปี
 ภิกขุหิ น วญญตีติ ปฏิกุชิตโต สเจ วทติ อสุกณจ อสุกณจ
 สงฆสส ตพากั อตถิ ตั ถถิ วตตตีติ โส วตตพโพ
 กปปียิ กตวา ทินนุ ภวิสสตีติ ฯ ถถิ ทินนุ กปปียิ
 โหตีติ ฯ จตตาริ ปจเจเย ปริภุชชธาติ วตวา ทินนุนติ ฯ
 โส เจ สาธุ ฆนเต จตตาริ ปจเจเย ปริภุชชธาติ เทติ
 วญญตี ฯ อถาปี ตพากั คณหาธาติ วตวา น วญญตีติ
 ปฏิกุชิตโต กปปียการโก อตถีติ ปุจฉิตวา นตถีติ วตเต
 อิทิ อสุโก นาม วิจาเรสสติ อสุกสส วา หตเถ มยหิ
 วา หตเถ ภวิสสตีติ สงโฆ กปปียภณ्हั ปริภุชชตติ วทติ
 วญญตี ฯ สเจปี น วญญตีติ ปฏิกุชิตโต อุกั ปริภุชชิสสนติ
 ภณ्हากั ไรวิสสนติ มิคปกุชโน ปวิสสนตีติ วทติ เอวมปี
 วญญตี ฯ อถาปี น วญญตีติ ปฏิกุชิตโต วทติ กปปียสีเสน

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๓๗

คณหาถาติ สาธุ อุปาสก สงฺโฆ ปานีโย ปิวิสฺสตี ภาณทกั
โฆวิสฺสตี มิคปกฺขิโน ปิวิสฺสนตฺตีติ วตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วัฏฺฏติ ฯ
อถาปี มม ตพาทัก วา โปกฺขรณฺนี วา สงฺฆสฺส ทมฺมิต
ิ วุตฺเต สาธุ อุปาสก สงฺโฆ ปานีโย ปิวิสฺสตีติ อาทีนึ
วตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วัฏฺฏติเยว ฯ

ยที ปน ภิกฺขุหิ หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺวา สหตฺถเณน จ
กปฺปิยปรจี ฆนิตฺวา อุตฺถกปริโภคตฺถาย ตพาทัก การิตํ โหติ
ตถฺเจ นิสฺสาย สสฺสํ นิปฺพาเทตฺวา มนฺุสฺสา วิหารเ
กปฺปิยภณฺทํ เทนฺติ วัฏฺฏติ ฯ อถาปี มนฺุสฺสาเอว สงฺฆสฺส
อุปการตฺถาย สงฺฆิกภฺมึ ฆนิตฺวา ตํ นิสฺสาย นิปฺพนฺนสฺสโต
กปฺปิยภณฺทํ เทนฺติ เอตฺปิ วัฏฺฏติ ฯ อมฺหากํ เอกํ กปฺปิยการกั
จเปถาติ วุตฺเต จ จเปตตฺปิ ลพฺภติ ฯ อถ ปน เต มนฺุสฺสา
ราชพลินา อุปทฺทพฺพา ปกฺกมฺนติ อถฺเณ ปฏฺิปปชฺชนฺติ น จ
ภิกฺขุณฺนํ กิลฺลิจิ เทนฺติ อุตฺถกํ วาเรตฺตุํ ลพฺภติ ฯ ตถฺจ โข
กสิกมฺมกาเลเยว น สสฺสกาเล ฯ สเจ เต วทฺนฺติ นนฺ
ภนฺเต ปุพฺเพปิ มนฺุสฺสา อิมํ นิสฺสาย สสฺสํ อํกํสูติ ตโต
วตฺตพฺพา เต สงฺฆสฺส อิมถฺจ อิมถฺจ อุปการํ อํกํสู
อิทถฺจ อิทถฺจ กปฺปิยภณฺทํปี อํกํสูติ ฯ สเจ เต วทฺนฺติ
มยฺปิ ทสฺสามาติ เอวํ วัฏฺฏติ ฯ สเจ ปน โกจิจิ อพฺยตฺโต
อกปฺปิยโวหารเณน ตพาทัก ปฏฺิคฺคณฺหาติ วา กวาเรติ วา ตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๒๑๘

ภิกฺขุหิ น ปริภุชิตพฺพํ ฯ ตํ นิสฺสาย ลทฺธกปฺปิยภณฺหํปี
อกปฺปิยเมว ฯ สเจ ภิกฺขุหิ ปริจฺจตุตถาวํ ฌตฺวา สามิโก
วา ตสฺส ปฺตุตฺตธีตโร วา อญฺโหล วา โกจิ วฺเส อุปฺปนฺโน
ปฺน กปฺปิยโวหารเณ เทติ วมฺภูติ ฯ อุจฺฉินฺนเณ กุลวฺเส โย
ตสฺส ชนปทสฺส สามิโก โส อจฺฉินฺนิตฺตวา ปฺน เทติ
จิตฺตลตาปพฺพเต ภิกฺขุณา นีหฺนุอุทกฺวาทกํ อนุพา นาม
ราชฆเหสี วยิ เอวํปี วมฺภูติ ฯ

กปฺปิยโวหารเป อุตทวเสณ ปฏิกฺคหิตตพาทเก สฺทฺธจิตฺตานํ
มตฺติกุทฺตรณปาติพนฺธนาทีนํ ปฺน กาคฺตุ วมฺภูติ ฯ ตํ นิสฺสาย
ปน สสฺสํ กโรนฺเต ทิสฺวา กปฺปิยการกํ จเปตฺตุ น วมฺภูติ ฯ
ยทิ เต สยเมว กปฺปิยภณฺหํ เทนฺติ กเหตุพฺพํ โน เจ เทนฺติ
น โจเทตพฺพํ น สารตพฺพํ ฯ ปจฺจยวเสณ ปฏิกฺคหิตตพาทเก
กปฺปิยการกํ จเปตฺตุ วมฺภูติ ฯ มตฺติกุทฺตรณปาติพนฺธนาทีนํ
ปน กาคฺตุ น วมฺภูติ สเจ กปฺปิยการกา สยเมว กโรนฺติ
วมฺภูติ ฯ อพฺยตฺเตน ลชฺชภิกฺขุณา การापิตฺเตสุ กิณฺจาปี
ปฏิกฺคหเณ กปฺปิยํ ภิกฺขุสฺส ปโยคปจฺจยา อุปฺปนฺเนน
มิสฺสกตฺตา วิสคตปิณฺฑปาโต วยิ อกปฺปิยมฺสฺรสมิสฺสโกชนํ
วยิ จ ทฺวปฺปริโกลํ โหติ สพฺเพสํ อกปฺปิยเมว ฯ สเจ ปน
อุททสฺส โอกาโส อตฺถิ ตพาทสฺส ปาติ ติรา ยถา พหุ
อุทกํ ฌนฺหาติ เอวํ กโรหิ ตีรสมิเป อุทกํ กโรหิตี เอวํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๓๕

อุทกเมว วิจาเรตุ วัณฺณุตติ ๑ อุทฺธเน อคฺคิ นีปาเตนฺติ อุทกมมํ
ลพฺภตุ อุปาสกาติ วตฺตุ วัณฺณุตติ ๑ สฺสํ กตฺวา อหฺรธาติ
วตฺตุ ปน น วัณฺณุตติ ๑ สเจ ปน ตพาเก อติพฺหุ อุทกํ ทิสฺวา
ปสฺสโต วา ปิณฺณูจโต วา มาตํกํ นีหฺราเปติ วนํ ฉินฺหาเปตฺวา
เกทาเร การาเปติ โปราณเกทาเรสุ วา ปกฺติภาคํ อคฺคเหตฺวา
อติเรกํ คณฺหาติ อกาลสฺสเส นวสฺสเส วา อปริจฺฉินฺนภาเค
เอตฺตเก กหาปณฺเน เทธาติ กหาปณฺเน อุจฺจาเปติ สพฺเพสํ
อกปฺปิยํ ๑ โย ปน กสถ วปฺถาติ อวตฺวา เอตฺตกาย
ภูมียา เอตฺตโก นาม ภาโคติ เอว ภูมि วา ปติณฺณูจเปติ
เอตฺตเก ภูมिภาเค อมฺเหหิ สฺสํ กตํ เอตฺตํ นาม ภาคํ
คณฺหาธาติ วทฺนฺเตสุ กสเกสุ ภูมिปปฺมาณคณฺตํ รัชฺชยา
วา ทณฺฑเนน วา มินาติ ขเล วา จตฺวา รกฺขติ ขลโต
วา นีหฺราเปติ โโกณฺจาการเ วา ปฏิสามฺเมติ ตสฺเสว ตํ
อกปฺปิยํ ๑ สเจ กสกา กหาปณฺเน อหฺริตฺวา อิเม สงฺฆสฺส
อาหฺณาติ วทฺนฺติ อณฺตโร จ ภิกฺขุ น สงฺโฆ กหาปณฺเน
ขาทตีติ สณฺณาย เอตฺตเกหิ กหาปณฺเนหิ สาณฺเณ อหฺร
เอตฺตเกหิ ยาคฺคาทีนํ สมฺปาเทหิติ วทฺติ ынฺเต อาหฺรณฺติ
สพฺเพสํ อกปฺปิยํ ๑ กสฺมา ๑ กหาปณฺนํ วิจาริตฺตฺตา ๑ สเจ
ธณฺณํ อหฺริตฺวา อิทํ สงฺฆสฺส อาหฺรณฺติ วทฺนฺติ อณฺตโร
จ ภิกฺขุ ปุริมฺนเยเนว เอตฺตเกหิ วิหิหิ อิทณฺจิทณฺจ อหฺรธาติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔๐

๖ ทติ ยี เต อหฺรณฺติ ตสฺเสว อกปฺปิยํ ๑ กสฺมา ๑
 ๗ ฌณฺณสฺส วิจาริตตฺตา ๑ สเจ ตณฺฑลํ วา อปรณฺณํ วา
 ๘ อหฺริตฺวา อิมํ สงฺฆสฺส อหฺญนฺติ วทนฺติ ๑ อณฺณตโร
 ๙ ภิกฺขุ ปุริมนเยเนว เอตฺตเกหิ ตณฺฑุเลหิ อิทฺถจิทฺถจ
 ๑๐ อหฺรณฺติ วทติ ยี เต อหฺรณฺติ สพฺเพสํ กปฺปิยํ ๑
 ๑๑ กสฺมา ๑ กปฺปิยานํ ตณฺฑุลาทํ วิจาริตตฺตา ๑ กยวิกฺกเยป
 ๑๒ ๐ ๑ อนาปตฺติ กปฺปิยการกสฺส อจิกฺกิตตฺตา ๑ ปุพฺเพ ปน
 ๑๓ จิตฺตลตาปพฺเพเต เอโก ภิกฺขุ จตฺตสาลทฺวารเ อโห ๑ วต เสว
 ๑๔ สงฺฆสฺส เอตฺตกปฺปมาณํ ปุเว ปเจยฺยุนฺติ อารามิกาน
 ๑๕ ๐ สณฺณาชนนตฺถิ ภูมิมํ มณฺฑลํ อกาสิ ๑ ตํ ทิสฺวา เณโก
 ๑๖ อารามิโก ตเถว กตฺวา ทฺตฺยทิวเส เภริยา อโถกฺกฺกิตฺตยา
 ๑๗ สนนฺนิปตฺเต สงฺฆे ปุวํ กเหตุวา สงฺฆตฺเถรํ อหฺ ๑ ภาณฺเต
 ๑๘ อมฺเหหิ อิตฺถํ ปุพฺเพ เนว ปิตฺถนํ น ปิตามหานํ เอวรूपํ
 ๑๙ สุตฺตปฺพุพฺ อเณน อยฺเยน จตฺตสาลทฺวารเ ปุวตฺถาย สณฺณาย
 ๒๐ กตา อิตฺถทานิ ปญฺติ อยฺยา อตฺตโน อตฺตโน จิตฺตานุรูปํ
 ๒๑ วทนฺตุ อมฺหากํปิ ๑ ฝาสฺวิหาโร ภวิสฺสตีติ ๑ มหาเถโร ตโต ๑
 ๒๒ นีวตฺติ ๑ อเณน ภิกฺขุณาปี ปุโเว น คหิโต ๑ เอวํ ปุพฺเพ
 ๒๓ ตตรูปปาทํปิ น ปริภุญฺชีสุ ๑ ตสฺมา
 ๒๔ สลฺเลขํ อจฺจขนฺเตน ๑ อปฺปมตฺเตน ภิกฺขุณา
 ๒๕ กปฺปิเยปี น กาทพฺพา ๑ อามิสฺตถาย โลลตาติ ๑
 ๒๖ โย จายํ ตพาเก วุตฺโต โปกฺขรณฺนิอุทกฺวาหกฺมาติกาทีสุปี

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๔๑

เอเสว นโย ๑ ปุพพณณาปรณณอุจจนาพิเกราทีนั วิรุหนญฺจานัน
 ยงฺกิลฺลิจิ เขตฺตํ วา วตฺถุํ วา ทมฺมิตี วุตฺเตปี น วญฺญุตีติ
 ปฏิกฺขิปีตฺวา ตพาทเก วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ๑ ยทา
 กปฺปิยโวหารเณ จตฺต
 สมฺปฏิกฺขิตพฺพํ ๑ วณฺํ ทมฺมิ อรณฺณํ ทมฺมิตี วุตฺเต ปน
 วญฺญุตี ๑ สเจ มนุสฺสสา ภิกฺขุหิ อนาณตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ฉินฺนิตฺตฺวา อปรณณาทินิ สมฺปาเทตฺวา ภิกฺขุณฺํ ภาคิ เทนฺติ
 วญฺญุตี ๑ อเทนฺตา น โจเทตพฺพา น สาเรตพฺพา ๑ สเจ
 เกนจิทเว อนนฺตราเยน เตสฺส ปกฺกนฺเตสฺส อณฺเณ กโรนฺติ น
 จ ภิกฺขุณฺํ กิลฺลิจิ เทนฺติ เต วาเรตพฺพา ๑ สเจ วทนฺติ
 นนฺ ฆนฺเต ปุพฺเพปี มนุสฺสสา อธิ สสฺसानิ อํสฺสูติ
 ตโต วตฺตพฺพา เต สงฺฆสฺส อิทลฺลิจิทลฺลจ กปฺปิยภณฺฑํ อํสฺสูติ ๑
 สเจ วทนฺติ มยฺปิ ทสฺสามาติ เอวํ วญฺญุตี ๑ กณฺจิจิ สสฺสญฺจกฺ
 ญฺมิปฺปเทสฺส สนฺธาย สีมํ เทมาติ วทนฺติ วญฺญุตี ๑ สีมํ
 ปริจฺเจทนตฺถิ ปน ฅมฺภา วา ปาสาณํ วา สยํ น
 จเปตพฺพา ๑ กสฺมา ๑ ญฺมิ นาม อนคฺฆมา อปฺปเกนาปี
 ปาราชิกโก ฆเวยฺย ๑ อารามิกานํ ปน วตฺตพฺพํ อิมินา
 จาเนน อมฺหากํ สีมํ คตฺตติ ๑ สเจปี หิ เต อธิกํ ฅณฺหนต
 ิ ปริยาเยน กถิตตฺตฺตา อนาปตฺติ ๑ ยทิ ปน ราชราชมहा-
 มตฺตาทโย สยเมว ฅมฺเก จปาเปตฺวา จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปริภุชฺชตฺติ เทนฺติ วญฺญุตีเยว ๑ สเจ โภจิจิ อนฺโตสีมายํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔๒

ตพำกั ขนติ วิหารมชฺเณน วา มาตักั เนติ เจตยงฺกณโพธิ-
 ยงฺกณาทินิ ทุสฺสนฺติ วาเรตพุโพฯ สเจ สงฺโฆ กิณฺจิ ลภิตฺวา
 อามิสฺสรุกตายน น วาเรติ เอโก ภิกฺขุ วาเรติ โสว ภิกฺขุ
 อิศฺสรโรฯ สเจ เอโก ภิกฺขุ น วาเรติ เนถ ตุมฺเหติ
 เตสฺสเยว ปกฺโข โหติ สงฺโฆ วาเรติ สงฺโฆว อิศฺสรโรฯ
 สงฺฆิกเสฺว หิ กมฺเมเสฺว โย ฆมฺมกมฺมํ กโรติ โส อิศฺสรโรฯ สเจ
 วาริยามานปี กโรติ เหฏฺฐา คหิตํ ปัสส เหฏฺฐา ปกฺขิปิตฺวา
 อุปฺริ คหิตํ ปัสฺสุ อุปฺริ ปกฺขิปิตฺวา ปุเรตพุพาฯ สเจ โภจิ
 ยถาชาตเมว อฺจุณฺโณ วา อปรณฺณํ วา อลาวกุมภณฺฑาทิกั
 วา วลฺลิสฺสํ ทาทูกาโม เอตํ สพุพฺพิ อฺจุณฺณเขตฺตํ อปรณฺณวตฺถุ
 วลฺลิสฺสลาวาณฺเฑ ทมฺมิตฺติ วทติ สห วตฺถุณา ปฺรามญฺจตฺตา น
 วญฺญตฺติติ มหาสุมฺตเถโร อหฯ มหาปทุมฺตเถโร ปน อภิลाप-
 มตฺตเมตํ สามิกานฺนเยว หิ โส ญฺมิภาโค ตสฺมา วญฺญตฺติติ
 อหฯ ทาสํ ทมฺมิตฺติ วทติ น วญฺญตฺติฯ อารามิกั ทมฺมิ
 เวยฺยาวจฺจกรั ทมฺมิ กปฺปียการกั ทมฺมิตฺติ วตฺเต วญฺญตฺติฯ
 สเจ โส อารามิกโก ปุเรกตฺตํปี ปจฺจนาทตฺตํปี สงฺฆสฺเสว
 กมฺมํ กโรติ สามเณรสฺส วิย สพุพฺพิ เกสชฺชปฺภิชฺชคฺคณฺปี ตสฺส
 กาทพุพฺพิฯ สเจ ปุเรกตฺตเมว สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรติ ปจฺจนาทตฺตํ
 อตฺตโน กมฺมํ กโรติ สายํ นิวาโป น ทาทพุโพฯ เยปี
 ปญฺจทิวสวารเณน วา ปกฺขวารเณน วา สงฺฆสฺส กมฺมํ กตฺวา
 เสสกาเล อตฺตโน กมฺมํ กโรนฺติ เตสฺสปี igrณกาเลเยว ภตฺตณฺจ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๔๓

นิวาโป จ ทาทพโพ ๑ สเจ สงฆสส กम्मํ นตฺถิ อตฺตโนเยว
 กम्मํ กตฺวา ชีวนฺตฺติ เต เจ หตฺถกम्मมฺมํ อานตฺวา เทนฺติ
 คเหตุพฺพํ ๑ โน เจ เทนฺติ น กิณฺจิ วตฺตพฺพา ๑ ยงฺกิณฺจิ
 รชกทาสฺปิ เปสการทาสฺปิ อารามิกนาเมน สมฺปฺญิจฺฉิตฺตํ วฏฺฏติ ๑
 สเจ คาโว เทมาติ วทฺนฺติ น วฏฺฏตีติ ปฏฺิกฺขิปีตพฺพา ๑
 อีมา คาโว กุโธติ ๑ ปณฺฑิตฺเตหิ ปณฺจโครสปริโกคตฺถาย ทินฺนาติ
 วตฺตพฺพา ๑ มยฺปิ ปณฺจโครสปริโกคตฺถาย เทมาติ วุตฺเต
 วฏฺฏติ ๑ อชฺิกาทิสฺปิ เอเสว นโย ๑ หตฺถิ เทม อสฺสํ มหิตฺตํ
 กุกฺกัณฺฐํ สุกฺริ เทมาติ วทฺนฺติ สมฺปฺญิจฺฉิตฺตํ น วฏฺฏติ ๑ สเจ
 เกจิ มนุสฺสา อปฺโปสฺสูกกา ฆนฺเต ตุมฺहे โหถ มยฺ อีเม
 คเหตุวา ตุมฺหากํ กปฺปิยภณฺฑํ ทสฺสามาติ วตฺวา คณฺหนฺติ
 วฏฺฏติ ๑ กุกฺกัณฺฐสฺกรา ยถาสฺขํ ชีวนฺตฺติ อรณฺเณ วิสฺสขฺเชตฺตํ
 วฏฺฏติ ๑ อิมํ ตพาทํ อิมํ เขตฺตํ อิมํ วตฺถุวิหารสฺส เทมาติ
 วุตฺเต ปฏฺิกฺขิปีตุน ลพฺภตีติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ๑
 สมฺภูจานาทีสุ อิทมฺปิ ฉสฺสมฺภูจานํ กิริยา โนสณฺณา-
 วิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกम्मํ วจิกम्मํ ติจิตฺตํ
 ติวทฺนฺติ ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย ราชสิกฺขาปท-
 วณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

นิฏฺฐิตอ จ ปจฺโม วคฺโค ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔๔

เตน สมเขนาติ โกลียสิทกขาปทํ ๑ ตตถ สนุถริตุวา กตํ
โหตีติ สเม ภูมิภาเค โกลียัสสูนิ อุปรูปริ สนุถริตุวา กถชิกาทิหิ
สิลยจิตฺวา กตํ โหติ ๑ เอเคนปี โกลียิสฺสุนา มิสฺสิตฺวาติ เอตถ
ติฏฺฐตุ อตฺตโน รุจิวเสน มิสฺสํ สเจปี ตสฺส กรณญฺจาน
วาโต เอกํ โกลียิสฺสุ อานตฺวา ปาเตติ เอวปี มิสฺสิตฺวา กตเมว
โหตีติ ๑ เสสํ สพฺพตถ อุตฺตานตฺถเมว ๑ ฉสฺสมญฺจานํ กิริยา
โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

โกลียสิทกขาปทวณณา นิฏฺฐิตา ๑

เตน สมเขนาติ สฺพุทฺธกาพสิทกขาปทํ ๑ ตตถ สฺพุทฺธ-
กาพกานนฺติ สฺพุทฺธานํ กาพกานํ อญฺเฆหิ อมิสฺสกกาพกานนฺติ
อตุโถ ๑ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ๑ สมญฺจานาทีนปี โกลียสิทกขา-
ปทสทิสานเววติ ๑

สฺพุทฺธกาพสิทกขาปทวณณา นิฏฺฐิตา ๑

เตน สมเขนาติ เทวภาคสิทกขาปทํ ๑ ตตถ อนุเต
อาทียิตฺวาติ สนุถตสฺส อนุเต อนุวตํ วิย ทสนฺเต โอทาทานํ
อลฺลียาเปตฺวา ๑ เทว ภาคาคติ เทว โกฎฺจาสา ๑ อาทาทพฺพาทิ
คเหตุพฺพา ๑ โคจฺรียานนฺติ กปิลวณฺณานํ ๑ เทว ตฺลา
อาทาทพฺพาทิ จตฺุหิ ตฺลาหิ กาเรตุกามํ สนฺธาย วุตฺตํ ๑ อตฺถโต
ปน ยตฺตเกหิ เอฟกโลเมหิ กาคูกาโม โหติ เตสฺสุ เทว
โกฎฺจาสา กาพกานํ เอโก โอทาทานํ เอโก โคจฺรียานนฺติ

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณฺหวณฺณา หน้า ๒๔๕

อิทเมว ทสฺสตีติ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ เสสํ อุตฺตทานตุถเมว ฯ
สมฺภูจฺจนาทีนึปี โภสียสสิทฺทขาปทสทิสานเว ฯ เกวลํ อิํ อาทาย
อนาทาย จ กรณโต กิริยากริยํ เวทิตพฺพนฺติ ฯ

เทวภาคสิทฺทขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ จพฺพสฺสสิทฺทขาปทํ ฯ อุทฺทหนฺติปี อุมฺมิหนฺติปีติ
สนฺถตฺตานํ อุปฺริ วจฺจปี ปสฺสวํปี กโรนฺตีติ วุตฺตํ โหตี ฯ
ทีนฺนา สงฺเขน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สนฺถตสมฺมตีติ เอวํ
ลทฺทสมฺมตีโก ภิกฺขุ ยาว โรโค น วุปรสมฺติ ตาว ยํ ยํ
จํนํ กจฺจติ ตตฺถ ตตฺถ สนฺถตํ กาคู ลภตี ฯ สเจ อโรโค
หุตฺวา ปฺน มฺลพฺยาธินาว คิลาน โหตี โสเยว ปฺริหาโร
นตฺถลฺลํ สมฺมตฺทิจฺจนฺติ ปุสฺสเทวตฺเถโร อาห ฯ อุปฺตีสฺสตฺเถโร
ปน โส วา พฺยาธิ ปฏฺฐิภฺปตฺถ อลฺโย วา สกึ คิลานตี
นามํ ลทฺทํ ลทฺทเมว ปฺน สมฺมตฺทิจฺจํ นตฺถตีติ อาห ฯ โอเรน
เจ จฺนฺนํ วสฺसानนฺติ โอริมภาเค อนฺโตติ อตฺถโธ ฯ ปทภาชเน
ปน สงฺขยฺยามตฺตทสฺสนตฺถํ อุนกจพฺพสฺसानีติ วุตฺตํ ฯ อนาปตฺติ
จพฺพสฺसानิ กโรตีติ ยทา จพฺพสฺसानิ ปฺริปฺณฺณานิ โหนฺติ
ตทา สนฺถตํ กโรตี ฯ ทฺติยปเทปี ยทา อตีเรกจพฺพสฺसानิ
โหนฺติ ตทา กโรตีติ เอวมตฺถโธ ทฺฏฺจพฺโพ ฯ น หิ โส
จพฺพสฺसानิ กโรตีติ ฯ เสสํ อุตฺตทานตุถเมว ฯ สมฺภูจฺจนาทีนึ
โภสียสสิทฺทขาปทสทิสานเว อิํ ปน กิริยากริยนฺติ ฯ

จพฺพสฺสสิทฺทขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔๖

เดณ สมเยนาติ นิสิตนสนุถตสิกขาปทํ ๑ ตตถ อิจฺฉามหิ
ภิกฺขเวติ ภควา กิร ตํ อนฺโตเตมาสํ น กิณฺจ โโพชนเยยฺยสฺส ตํ
อหุทส ตสฺมา เอวมาห ๑ เอวํ สนฺเตปี ตนฺติวเสณ ชมฺมเทสฺนา
กาตพฺพา สिया ๑ ยสฺมา ปนสฺส เอตทโหสิ มยิ โอิกาถํ
การตฺวา ปฏิสฺสฺสฺสเน ภิกฺขุ อชฺมมิกํ กตฺกิตฺตํ กริสฺสนฺติ ต
° อุปลฺเณน กิณฺทิสฺสฺสฺสตี อหํ ตสฺส ปสฺสีทิตฺวา ภิกฺขุณฺํ ทสฺสนํ
อนฺุชานิสฺสฺสฺสํ ตโต มํ ปสฺสฺสฺสฺสฺสกา มา พหุ ภิกฺขุ ชฺคฺคฺคฺคฺคฺค
สมาทิยิสฺสฺสฺสฺสตี อหํ จ เตหิ อุชฺฉิตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปญฺญาเปสฺสฺสฺสํตี ตสฺมา เอวมาห ๑ เอวํ พหุณฺิ หิ เอตถ
อานิสฺสฺสฺสฺสํตี ๑ สปริโส เยน ภควา เตนฺุปสฺงกมฺตี เตโร กิร
น ภิกฺขเว อุทสวสฺเสณ อุปสมฺปาเทตพฺโพ โย อุปสมฺปาเทยฺย
อาปคฺตี ทุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก (๑) อิมสฺมึ ชนฺชกสิกฺขาปเท กถํ หิ นาม
ตฺวํ โมฆปริสฺส อญฺเณหิ โอวทนีโย อนฺุสาสนีโย อญฺณํ โอวทิตฺุ
อนฺุสาสิตฺุ มญฺญิสฺสฺสฺสฺสตี เอวมาทินา นเยน ครหํ ลภิตฺวา
สคฺถา มยฺหํ ปริสํ นิสฺสฺสาย ครหํ อทาสี โส ทานาหํ
ภควนฺตํ เตเนว ปุณฺณจฺนุทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส สพฺพาการปริปฺุณฺเณน
มุเชน พุรหฺมโฆสํ นิจฺฉาราเปตฺวา ปริสํเยว นิสฺสฺสาย
สาธฺกํ ทาเปสฺสฺสํตี สฺหทโย กุสฺปฺคฺคฺคฺคฺคฺค อติเรกโยชนสฺตํ
อติกฺกมิตฺวา ปริสํ วินิตฺวา ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ ปริวุโต
๑. วิ. มหา. ๔/๕๐/๑๐๕ ๑

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๔๗

ปุ่น ภควนุตฺ อุตฺสงฺกนฺโต ๑ เตน วุตฺตํ สปริโส เยน ภควา
เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺติ ๑ น หิ สกฺกา พุทฺธานํ อญฺญตา อาราเชตุ
อญฺญตร วตฺตสมฺปตฺติยา ๑ ภควโต อวิทฺเฐ นิสินฺโนติ
วตฺตสมฺปตฺติยา ปริสุทฺทภาเวน นีราสฺงโก สฺโห วิย กณฺจน-
ปพฺพตฺสสฺส กุหาຍ ภควโต อวิทฺเฐ นิสินฺโน ๑ เอตทโวจาทิ
กถาสมฺภูจฺจาปนตฺถิ เอตฺ อโวจ ๑

มฺนาปานิ เต ภิกฺขุ ปัสฺสูกฺลานีติ ภิกฺขุ ทว อิมานิ
ปัสฺสูกฺลานิ มฺนาปานิ อตฺตโน รุจฺยา ขนฺติยา กหิตานีติ
อตุโถ ๑ น โข เม กนฺเต มฺนาปานิติ กนฺเต น มยา อตฺตโน
รุจฺยา ขนฺติยา กหิตานิ กลกฺคาเหน วิย มตฺถกตฺถาเลน
วิย จ กาทิโตมฺหิติ ทสฺเสติ ๑ ปญฺญาบิสุตฺตีติ ปญฺญาโต
อภิญฺญาโต ภวิสฺสติ ๑ ตตฺถ สนฺทิสฺสตีติ วุตฺตํ โหติ ๑ น
มยฺ อปฺปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามาติ มยฺ สวากา นาม
อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปสฺสาม ๑ พุทฺทวิสโย หิ เอโส ยทิตฺ
ปาจิตฺติยํ ทุกฺกณฺนติ อาทินา นเยน อปฺปญฺญตฺตสิกฺขาปท-
ปญฺญาปนํ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทสมฺภูจฺฉินฺทนํ วา ๑ สฺมาทายาติ
ตํ ตํ สิกฺขาปทํ สฺมาทียิตฺวา สาธุ สฺมฺภูจฺฉิตฺติ สฺมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
ยถापญฺญตฺเตสฺส สพฺพสิกฺขาปทेषฺส สิกฺขิสฺสามาติ ทสฺเสติ ๑ ภควา
ตสฺส อารทฺทจฺจิตฺโต ปฺนปฺปี สาธุ สาธุติ สาธุการมกาสิ ๑
อนุญฺญาตาวุโสติ อนุญฺญาตํ อาวุโส ๑ ปิหนฺตาทิ ปิหนฺตาทิ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๔๘

สนุถตานิ อุชฺฌิตฺวาติ สนุถเต จตุตถจิวรสณฺณิตาย สพฺพ-
 สนุถตานิ อุชฺฌิตฺวา ฯ ฌมฺมี กถํ กตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสึติ
 ภควา สนุถตานิ วิปฺปกิณฺณานิ ทิสฺวา สทฺธาเทยฺยวินิปาตเน
 การณํ นตฺถิ ปริโหคฺคาปายํ เตสํ ทสฺเสสฺสสามิตฺติ ฌมฺมี กถํ
 กตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสึ ฯ สกึ นินฺวตฺถึปฺปี สกึ ปารุตฺถึปฺปิตฺติ สกึ
 นิสินฺนณฺณเจว นินฺนณฺณจ ฯ สามนฺตาคฺคิ เอกปสฺสโต วฏฺฐํ วา
 จตฺรสฺสํ วา ฉินฺนิตฺวา กหิตฺถฺจฺจํ ยถา วิทตฺถิมตฺตํ โหต
 ิ เอวํ กเหตุพฺพํ ฯ สนุถรณฺนเคน ปน ปาลิยํ วุตฺตนเยเนว
 เอกเทเส วา สนุถริตพฺพํ วิชฺเฏตฺวา วา มิสฺสํกํ กตฺวา
 สนุถริตพฺพํ เอวํ กถํ ธิรตฺริ โหตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตนาตฺถเมวาคฺคิ ฯ
 สมฺภูจฺจนาทินิ กิริยาภิรียตฺตคา อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส เทวภาค-
 สิกฺขาปทสทิสานิตฺติ ฯ

นีสินฺนณฺณเจว นินฺนณฺณจ ฯ

อิมสฺส ปน ปณฺจสฺส สนุถเตสฺส ปุริมานิ ตีณิ วินยกมฺมํ
 กตฺวา ปฏฺฐิตภิกฺขุวา ปริภุญฺชิตฺตุ น วฏฺฐนฺนติ ปจฺฉิมานิ เทว
 วฏฺฐนฺนตฺติติ เวทิตพฺพานิ ฯ

เตน สมเยนาติ เอพฺพกโลมสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ อปฺปณฺณเทสฺสนฺนติ
 กิตฺตเคน เต ภนฺเต กิตฺตานิตฺติ อาทินิ วทนฺตคา อวหสฺสีสุ ฯ
 จิตฺโกว อาสุมฺภิตฺติ ยถา มนุสฺสา อรณฺณโต มหนฺตํ ทารุภาว
 °อานตฺวา กิลนฺตคา จิตฺกาว ปาเตนฺนติ เอวํ ปาเตสฺสึติ อตฺถุโธ ฯ
 สหตฺถาคฺคิ สหตฺถเณน ฯ อตฺตนา หริตพฺพานิตฺติ วุตฺตํ โหตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๔๕

พหิติโยชนํ ปาเตตตีติ ติโยชนโต พหิ ปาเตติ ฯ อนนุตตราเยน
ปตนเก หตฺถโต มุตฺตมตฺเต โลมกณนาย นิสฺสคฺคิยานิ
ปาจิตฺติยานิ ฯ สเจ พหิติโยชเน รุกฺเข वा ฌมฺเภ वा
ปฏฺิหณฺณิตฺวา ปฺน อพฺภนฺตฺเร ปตนฺติ อนาปตฺติ ฯ ภูมฺิย
ปตฺติวฺา จตฺวา วฏฺฏมฺานา เอพฺกโลมกณฺทิกฺา ปฺน อนฺโต
ปวิสนฺติ อาปตฺติเยว ฯ อนฺโต จตฺวา หตฺถेณ वा ปาเทณ
วา ยฺภูจฺิยา वा วฏฺฏเฑติ จตฺวา वा อจตฺวา वा วฏฺฏมฺานา
กณฺทิกฺา กจฺจนฺติ อาปตฺติเยว ฯ อญฺโฬ หริสฺสตีติ จเปต
ิ เตน หริเตปี อาปตฺติเยว ฯ สฺพุทฺธิจฺเตน จปีตํ वाโต वा
อญฺโฬ वा อตฺถโน ฌมฺมตฺาย พหิ ปาเตติ อาปตฺติเยว
สอฺสฺสาหตฺตา อจิตฺตกตฺตา จ สิกฺขาปทสฺส ฯ กุรฺนฺทฺิยาทีสุ
ปน เอตฺถ อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ สฺวา อนาปตฺติปาลิยา น
สเมติ ฯ อุกฺโตกณฺทิกํ เอกापทฺธํ กตฺวา เอกกณฺทิกํ อนฺโต-
สีมฺายํ เอกํ พหิสีมฺายํ กโรนฺโต จเปติ รุกฺขติ ตาว ฯ เอกापทฺธ
กาเชปี เอเสว นโย ฯ ยทิ ปน อพฺนฺธิตฺวา กาชโกฏฺิย
จปีตมตฺตमेว โหติ น รุกฺขติ ฯ เอกापทฺธेषी ปรีวตฺเตตฺวา
จปีเต อาปตฺติเยว ฯ อญฺญสฺส ยานเ วติ เอตฺถ กจฺจนฺเต
ยานเ वा หตฺถิปิฏฺุจฺิยาทีสุ वा สามีกสฺส อชานนฺตสฺเสว
หริสฺสตีติ จเปติ ตสฺมี ติโยชนํ อติกฺกนฺเต อาปตฺติเยว ฯ
อจฺจนฺเตปี เอเสว นโย ฯ สเจ ปน อจฺจนฺเต ยานเ वा
หตฺถิปิฏฺุจฺิยาทีสุ वा จเปตฺวา อภิรฺุหิตฺวา สारเถติ हेणฺุजा वा

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๕๐

คจณฺโตะ โจเทติ ปกุโกสนฺโตะ วา อนุพฺนฺธาเปติ อณฺณํ
หฺราเปตีติ วจนฺโตะ อนุปฺตฺติ ฯ กุรฺนฺทียาทีสุ ปน อนุปฺตฺตีติ
วุตฺตํ ฯ ตํ อณฺณํ หฺราเปตีติ อิมินา น สเมตี ฯ อทินฺนาทานे
ปนฺ สุงฺกมาญฺเ อนุปฺตฺติ โหตี ฯ ยา หิ ตตฺถ อนุปฺตฺติ
สา อิธ อนุปฺตฺติ ยา อิธ อนุปฺตฺติ सा ตตฺถ อนุปฺตฺติ ฯ
ตํ จานํ ปตฺวา อณฺณาวิหิตฺวา โจราทีหิ วา อุพฺทฺวุโต
คจฺฉตี อนุปฺตฺติเยว ฯ สพฺพตฺถ โลมคณฺนาย อนุปฺตฺติปริจฺเจโท
เวทิตฺพฺโพ ฯ ติโยชนํ วาสาธิปฺปาโย คนฺตฺวา ตโต ปรี หฺรตีติ
ยตฺถ คโต ตตฺถ อุพฺทฺสปริจฺจมาทีนํ วา ปจฺจยาทีนํ วา
อลาภेन ตโต ปรี อณฺณตฺถ คจฺฉตี ตโตปิ อณฺณตฺถาติ
เอวํ โยชนสํตี หฺรนฺตฺสฺส อนุปฺตฺติ ฯ อจฺฉินฺนํ ปฏฺฐิตฺวาติ
ตํ โจรา อจฺฉินฺนิตฺวา นีรตฺถกภาวํ ญตฺวา ปฏฺฐิตฺวาติ ตํ
หฺรนฺตฺสฺส อนุปฺตฺติ ฯ นิสฺสญฺจํ ปฏฺฐิตฺวาติ วินยกมฺมกํ
ปฏฺฐิตฺวาติ อตฺถโธ ฯ กตฺถกณฺฑนฺตี กตฺถกณฺฑกํ กมฺพลโกช-
วสนฺนคฺคาที ยงฺกิลฺลิจิ อนุตฺมโส สุตฺตเกน พนฺธมคฺคตีปี ฯ โย
ปนฺ ตนฺนุคปฺตฺตคฺคตฺถวีกนฺตเร วา อาโยคอํสพฺนฺธก- กายพฺนฺธนาทีนํ
อนุตฺเรสุ วา ปิปลฺลิกาทีนํ มลฺรกฺษณคฺคํ สีปาญฺจิกาย วา
อนุตฺมโส วาตาพาธิโก กณฺณจฺฉิทฺเทปี โลมานิ ปกฺขิปิตฺวา
คจฺฉตี อนุปฺตฺติเยว ฯ สุตฺตเกน ปนฺ พนฺธิตฺวา ปกฺขิตฺตํ
กตฺถกณฺฑญฺจाने ติฏฺฐตี ฯ เวณิ กตฺวา หฺรตี อิํ นีธาน-

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๑

มุขนุนาม อาปตติเยว ฯ เสถิ อุตตทานตุถเมว ฯ

สมุฏฐานาทีสุ อิทํ เอพกลอมสมุฏฐานํ นาม กายโต จ
กายจิตโต จ สมุฏฐาติ กิริยา โนสณฺหาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ
เอพกลอมสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ เอพกลอมโธวาปนสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ
ริณฺจนฺตีติ อฺขณฺนฺติ วิสฺสขฺเชนฺติ ฯ น สกฺโกนฺติ อนุยฺยชิตฺตฺนฺติ
วฺตุตฺติ โหติ ฯ เสสเมตฺถ ปุราณจิวรสิกฺขาปเท วฺตุตฺตฺนยเมว สทฺธิ
สมุฏฐานาทีหีติ ฯ

เอพกลอมโธวาปนสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเยนาติ รูปียสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปฏฺฐิวีสติ
โกฏฺฐาโส ฯ ชาตฺรฺรูปฺรชตฺนฺติ เอตฺถ ชาตฺรฺรูปฺนฺติ สุวณฺณสฺส นามํ ฯ
ตํ ปน ยสฺมา ตถาคตฺสฺส วณฺณสทิสํ โหติ ตสฺมา สตฺถ-
วณฺโณ วุจฺจตีติ ปทภาชเน วฺตุตฺติ ฯ ตสฺสตฺถ โย สตฺถวณฺโณ
โลหวิเสโส อิทํ ชาตฺรฺรูปํ นามาคิ ฯ รชตํ ปน สงฺโฆ สิลลา
ปวาฬํ รชตํ ชาตฺรฺรูปฺนฺติ อาทีสุ รูปียํ วฺตุตฺติ ฯ อิทํ ปน ยงฺกิลฺลิจิ
โวหารคามนียํ กหาปณาติ อธิปฺเปตํ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน
กหาปโณ โลหมาสโกติ อาทิ วฺตุตฺติ ฯ ตตฺถ กหาปโณติ โสวณฺณมโย
วา รูปียมโย วา ปากติโก วา ฯ โลหมาสโกติ ตมฺพโลหาทีหิ
กตฺมาสโก ฯ ทารฺมาสโกติ สารทารฺนา วา เวฬุเปสิกา ย วา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๕๒

อนุตมโส ตาลปณณณปี รูปิ ฉินฺทิตฺวา กตมาสโก ๑ ชตุมาสโกติ
ลาขาย วา นียาเสน วา รูปิ สมฺภูจาเปตฺวา กตมาสโก ๑

เย โวหาริ คจฺจนฺตฺติ อิมินา ปน ปเทน โย โย

ยตฺถ ยตฺถ ชนปเท ยทา ยทา โวหาริ คจฺจติ อนุตมโส
อฏฺฐิมโยปี จมฺมมโยปี รุกฺขผลพีชมโยปี สมฺภูจาปีตฺรฺวโปปี
อสฺมฺภูจาปีตฺรฺวโปปี สพฺโพ สงฺคหิโต ๑ อิจฺเจตฺ สพฺพปี รชตฺ
ชาตฺรฺวปี ชาตฺรฺวปมาสโก วุตฺตปฺปเกโท สพฺโพปี รชตมาสโกติ
จตฺตฺพิชฺชํ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ โหติ ๑ มุตฺตา มณฺนิ เวพฺุริโย สงฺโฆ
สิลา ปวพฺพิ โลหิตโก มसारคฺคฺลํ สตฺตฺตฺรณฺณานิ ทาสี ทาสา
เขตฺตวตฺตฺวปฺปฬารามผลารามาทยติ อิทํ ทุกฺกฏวตฺถุ ๑ สุตฺตํ
ผาโล ปฏฺโก กปฺปาโส อนกปฺปการิ อปฺรณฺณํ สปฺปินวณิตเตล-
มรฺฐผาณิตาทีเกสชฺชชฺชจ อิทํ กปฺปียวตฺถุ ๑ ตตฺถ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ
อตฺตโน วา สงฺฆคณฺปฺกฺลเจตฺติยาทีนํ วา อตฺถาย สมฺปฏฺิจฺจติ
ณ วฏฺฏติ ๑ อตฺตโน อตฺถาย สมฺปฏฺิจฺจโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ
โหติ ๑ เสสานํ อตฺถาย ทุกฺกฏํ ๑ ทุกฺกฏวตฺถุ สพฺเพสํปี
อตฺถาย สมฺปฏฺิจฺจโต ทุกฺกฏเมว กปฺปียวตฺถุมฺหิ อนาปตฺติ ๑
สพฺพมฺปี นิกฺขิปนตฺถาย ฆณฺฑาคาริกสีเสน สมฺปฏฺิจฺจโต
อูปริ รตนสิกฺขาปเท อากตฺวเสน ปาจิตฺติยํ ๑ อุกฺคณฺเหยฺยาติ
คณฺเหยฺย ๑ ยสฺมา ปน ปฏฺิกฺคณฺหนโต อาปตฺติ อปชฺชติ
เดนสฺส ปทภาชเน สยํ คณฺหาติ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยณฺติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๓

วุดตํ ๑ เอส นโย เสสปเทสุปี ๑ ตตถ ชาตรุปรชตภณเทสุ
กหาปณมาสเกสุ จ เอกํ คณหโต वा कणहाप्यโต वा
एका आपत्ति १ सहस्रजेषी एकโต कणहाति कणहापति
वतुकुन्नय आपत्तियो १ महापञ्जरी पन गुरुनृतियज
सिलिपुत्राय धविकाय सिलिपुरिते वा गायने रुपकन्नय
आपत्ति १ ञनपुत्रे पन ञनपुरिते वा एकव आपत्ति
वुत्तं १ उपनिकचित्तसाथियने पन इत्तं उय्यसुस होत्तुति वुत्ते
सजेपी जित्तेन साथिति कण्हित्तामो होति गायने वा वाजय
वा नयित्तां कपत्ति पण्णिकिपति अनापत्ति १ गायवाजाहि वा
अपण्णिकिपित्तापि सुत्तरजित्तो हुत्ता नयित्तां अमहात्तां कपत्ति
न साथिति अनापत्तियेव १ तीसु त्तावेसु हि येन केनचि
पण्णिकित्तं पण्णिकित्तमेव होति १ सजे पन गायवाजाहि
अपण्णिकिपित्ता जित्तेन अत्तावेसुति गायवाजाहि कत्तपुत्तसु
पण्णिकेत्तसु अत्तरत्तो अत्तरियसुत्तजानं गायत्तावे वत्तावे
ज आपत्ति आपत्ति १ मनत्तावे पन आपत्ति नाम
नत्ति १ ऐगो सत्तां वा सहस्रं वा पात्तमेत्ता जेत्ति तुत्तित्तां
होत्तुति १ गिक्कु नयित्तां कपत्ति पण्णिकिपति १ उपासुत्तां प्रिज्जत्तां
मया तुत्ताकत्ता कत्तो १ अत्तावे तत्तुत्ता अत्तात्ता पुत्ता
त्ता गत्ता अत्तात्ता १ यत्ता जत्ता जत्ता जत्ता
अत्तात्तात्ता १ सो जत्ता वत्ता कोत्तियत्तात्ता गत्तात्तात्तात्ता

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๕๔

ทสเสถาติ สตุตถุมิกัปปิ ปาสาทัม อภิรุหิตุวา อิทั กุตตญฺจานนฺติ
 อัจจกขิตพฺพํ ฯ อิธ นิกฺขิปาหีติ น วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตฺตา
 กปฺปียญฺจ อกปฺปียญฺจ นิสฺสาย จิตฺโต โหติ ฯ ทวารํ ปิณฑิตุวา
 รกฺขนฺเตน วตฺตพฺพํ ฯ สเจ กิณฺณจฺจ วิกฺกายิกภณฺฑํ ปตฺตํ วา
 จีวรํ วา อากฺขณฺติ อิทั คณฺหิสฺสธ ฆนฺเตติ วุตฺเต อุปาสก
 อตฺถิ อมฺหากํ อิมินา อตฺถโถ วตฺถ จ เอวรูปนฺนาม สํวิชฺชติ
 กปฺปียการโก นตฺถิติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ โส วตฺติ อห
 ° กปฺปียการโก ภวิสฺสามิ ทวารํ วิวริตฺวา เทถาติ ทวารํ
 วิวริตฺวา อิมฺสฺมี โอกาเส จปิณฑฺติ วตฺตพฺพํ ฯ อิทั คณฺหาต
 ิ จ น วตฺตพฺพํ ฯ เอวํปิ กปฺปียญฺจ อกปฺปียญฺจ นิสฺสาย
 จิตฺตเมว โหติ ฯ โส เจ ตํ คเหตุวา ตสฺส กปฺปียภณฺฑํ
 เทติ วฏฺฏติ ฯ สเจ อธิกํ คณฺหาติ น มยฺยํ ตว ภณฺฑํ
 คณฺหาม นิกฺขิปาหีติ วตฺตพฺพโโพ ฯ

สงฺฆมฺชฺเฒ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ เอตฺถ ยสฺมา รูปียํ นาม
 อกปฺปียํ ตสฺมา นิสฺสชฺชิตพฺพํ สงฺฆสฺส วา คณฺสฺส วา
 ปุคฺคสฺส วาติ น วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน ตํ ปฏิกฺคหิตมตฺตเมว
 น เตน กิณฺณจฺจ กปฺปียภณฺฑํ เจตาปีตํ ตสฺมา อุปาเยน
 ปรีโภกทสฺสนตฺถํ สงฺฆมฺชฺเฒ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ กปฺปีย
 อัจจกขิตพฺพํ สปปิ วาติ ปพฺพชิตานํ สปปิ วา เตลฺลํ วา
 วฏฺฏติ อุปาสกาคิ เอวํ อัจจกขิตพฺพํ ฯ รูปียปฏิกฺคาหํ จเปตฺวา

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๕

สพเพเหว ปริภุชิตพพุนติ สพเพหิ ภาเซตฺวา ปริภุชิตพพํ ฯ
รูปียปฏิกุคาหเกน ภาโค น กเหตุโพ ฯ อณฺเณสํ ภิกฺขุณํ
วา อารามิกานํ วา ปตฺตภาคํปี ปฏิลภิตฺวา ปริภุชิตฺตุ
น วฏฺฏติ ฯ อนฺตมโส มกุกฺกาทีหิ ตโต หริตฺวา อรณฺเณ
จปีตํ วา เตสํ หตฺถโต คลิตํ วา ตีรจฺฉานปริคฺคหิตํปี
ปัสฺสูกํปี น วฏฺฏติเยว ฯ ตโต อาหณฺเณ ฌาณิเตน เสนาสน-
ธูปนํปี น วฏฺฏติ ฯ สปปินา วา เตเลน วา ปทีปี
กตฺวา ทีปาโลเกน นิปชฺชิตฺตุ กสิณปริกมมํปี กาคู โปตฺถกํปี
วาเจตฺตุ น วฏฺฏติ ฯ ตโต เตลมธฺฐฌาณิตาทีหิ ปน สรีเร
วณฺํ มกฺเจตฺตุ น วฏฺฏติเยว ฯ เตน วตฺถุนา มณฺจปีจาทินิ
วา คณฺหนฺติอุโปสธาการํ วา โภชนสาถํ วา กโรนฺติ
ปริภุชิตฺตุ น วฏฺฏติ ฯ ฉายาปี เลหปริจฺเจเทน จิตา น
วฏฺฏติ ฯ ปริจฺเจทาติกุกฺกตา อากนฺตูกฺกตา วฏฺฏติ ฯ ตํ วตฺถ
วิสุตฺตชฺเชตฺวา กเตน มกฺเคนปี เสตฺตนาปี นาวายปี อุพฺพมฺเปนปี
คนฺตุนํ วฏฺฏติ ฯ เตน วตฺถุนา ขนาปีตาย โปกฺกขรณิยา
อุพฺพิโตทกํ ปาตฺตุ วา ปริภุชิตฺตุ วา น วฏฺฏติ ฯ อนฺโต
อุทเก ปน อสฺติ อณฺณํ อากนฺตูกฺกตํ วา วสุโสทกํ วา
ปวิจฺจํ วฏฺฏติ ฯ กิตาย เยน อุทเกน สทฺธิ กิตา ตํ อากนฺตูกํปี
น วฏฺฏติ ฯ ตํ วตฺถุํ อุปนิกฺเขเป จเปตฺวา สงฺโฆ ปจฺจเย
ปริภุชิตฺติ เตปี ปจฺจยา ตสฺส น วฏฺฏนฺติ ฯ อาราโม

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณา หน้า ๒๕๖

คหิตโต โหติ โสปี ปริภุชชิตุ น วฏฺฏติ ฯ ยทิ ภูมิปี พิชฺปี
 อกปฺปิยํ เนว ภูมึ น ผลํ ปริภุชชิตุ วฏฺฏติ ฯ สเจ
 ภูมึเยว กิณฺติวา อณฺณานิ พิชานิ โรปีตานิ ผลํ ปริภุชชิตุ
 วฏฺฏติ ฯ อถ พิชานิ กิณฺติวา กปฺปิยภูมึยํ โรปีตานิ ผลํ
 น วฏฺฏติ ฯ ภูมึยํ นิสฺสํทิตุ วา นิปฺชชิตุ วา วฏฺฏติ ฯ
 สเจ โส นฏฺเทตฺตีติ ยตถ กตฺถจิจิ ขิปติ ฯ อถาปี น นฏฺเทตฺตี
 สยํ วา คเหตุวา กจฺจติ น วาเรตพฺโพ ฯ โน เจ นฏฺเทตฺตีติ
 อถ เนว คเหตุวา กจฺจติ น นฏฺเทตฺตี กิ มยฺหํ อิมินา
 พฺยาปาเรนาติ เยน กามํ ปกฺกมติ ตโต ยถาวุตฺตลภฺขโณ
 รูปิยนฏฺทโก สมฺมมฺนฺนิตพฺโพ ฯ โย น นนฺทาคตฺตินฺดิอาทิสฺสุ
 โลภวเสน ตํ วตฺถุ อตฺตโน วา กโรนฺโต อตฺตानํ วา
 อุกฺกัสนฺโต นนฺทาคตฺตี นาม กจฺจติ ฯ โทสวเสน เนวายํ
 มาตีกิ ชานาติ น วินยฺนฺติ ปรี อปฺสาเทนฺโต โทสาคตฺตี
 นาม กจฺจติ ฯ โมหวเสน มฺภูจฺปฺมฺภูจฺสฺสตีภาวํ อาปฺชชนฺโต
 โมหาคตฺตี นาม กจฺจติ ฯ รูปิยปฺภิกฺคาหคฺคสฺส ภเยน นฏฺเทตฺตุ
 อวิสหนฺโต ภยาคตฺตี นาม กจฺจติ ฯ เอวํ อกโรนฺโต น นนฺทาคตฺตี
 กจฺจติ ฯ เปฯ น ภยาคตฺตี กจฺจตฺตีติ เวทิตพฺโพ ฯ อนิมนฺตํ
 กตฺวาติ นิมนฺตํ อกฺตฺวา ฯ อกฺขิณิ นิมนฺมิตฺตฺวา นทียา วา
 ปปาเต วา วนคฺคเน วา คฺคกํ วิย อนเปกฺกเขน ปติโตกาสิ
 อสมนฺนาหฺรณฺเตน ปาเตตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ เอวํ ชิกฺขจฺจิตพฺเพปี

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๕๗

รูปิเย ภควา ปริยาเยน ภิกขุณั ปริโกคั อัจจิกิ ฯ รูปิเย-
ปฏิกุคากหสฺส ปน เกนจิ ปริยาเยน ตโต อุปฺปนฺนปจฺจย-
ปริโกโค น วฏฺฏติ ฯ ยถา จายั เอตฺสฺส น วฏฺฏติ เอว
อสนฺตสมฺภาวนาย วา กุลทฺฐกมฺเมน วา กุหนาทิหิ วา
อุปฺปนฺนปจฺจยา เนว ตสฺส น อลฺลสฺส วฏฺฏนฺติ ฯ ฆมฺเมน
สเมน อุปฺปนฺนาปี อปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริภุชฺชิตฺวัน วฏฺฏนฺติ ฯ

จตุตฺตาริ หิ ปริโกคา (๑) เถยฺยปริโกโค อิมฺปริโกโค
ทายชฺชปริโกโค สามิปริโกโคติ ฯ ตตฺถ สงฺฆมฺชเณปี นิสิตฺติวา
ปริภุชฺชนตฺสฺส ทฺสฺสึตฺสฺส ปริโกโค เถยฺยปริโกโค นาม ฯ
สึลวโต อปจฺจเวกฺขิตฺปริโกโค อิมฺปริโกโค นาม ฯ ตสฺมา
จิวรึ ปริโกเค ปริโกเค ปจฺจเวกฺขิตฺพุพฺ พินฺชปาโต อาโลเป
อาโลเป ฯ ตถา อสฺกโกนฺเตน ปุเรกตฺตปจฺจมาตฺตปฺริมยาม-
มชฺฉิมยามปจฺฉิมยามสฺสุ ฯ สจฺสฺส อปจฺจเวกฺขิตฺว อรุโณ
อุคฺคจฺฉติ อิมฺปริโกภฺจฺจเน ติฏฺฐติ ฯ เสนาสนปี ปริโกเค
ปริโกเค ปจฺจเวกฺขิตฺพุพฺ ฯ เกสชฺชสฺส ปฏิกุคหเณปี ปริโกเคปี
สตีปจฺจยตา วฏฺฏติ ฯ เอว สนฺเตปี ปฏิกุคหเณ สตี กตฺวา
ปริโกเค อกโรนฺตสฺสว อาปตฺติ ฯ ปฏิกุคหเณ ปน สตี อกตฺวา
ปริโกเค กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ จตฺพุพฺธา หิ สฺพุทธิ เทสนา-
สฺพุทธิ สัวรสฺพุทธิ ปริยฺภูจิสฺพุทธิ ปจฺจเวกฺขณสฺพุทธิติ ฯ ตตฺถ

๑. ม. ม. ๑๒/๒๑/๒๑ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๕๘

เทศนาสุทฺธิ นาม ปาฏิโมกฺขสํวรสีลํ ๑ ตํ หิ เทศนาย สุชฺฌนโต
เทศนาสุทฺธิตฺติ วุจฺจติ ๑ สํวรสุทฺธิ นาม อินฺทฺริยสํวรสีลํ ๑ ตํ
หิ น ปฺน เหวํ กริสฺสามีติ จิตฺตาริฏฺฐานสํเวเนว สุชฺฌนโต
สํวรสุทฺธิตฺติ วุจฺจติ ๑ ปริยฺยภูจิสฺสุทฺธิ นาม อาชีวปริสฺสุทฺธสีลํ ๑
ตํ หิ อนฺสนํ ปหาย ฌมฺเมน สเมน ปจฺจเย อุปฺปาเทนฺตสฺส
ปริยฺยสฺนายนฺเนว สฺสุทฺธตฺตา ปริยฺยภูจิสฺสุทฺธิตฺติ วุจฺจติ ๑ ปจฺจเวกฺขณ-
สุทฺธิ นาม ปจฺจยปริโกกฺสนฺนิสฺสิตฺตสีลํ ๑ ตํ หิ ปฏฺิสงฺขา โยนิโส
จิวฺริ ปฏฺิวเสวตีติ อาทินา นฺยเนน วุตฺเตน ปจฺจเวกฺขณฺน
สุชฺฌนโต ปจฺจเวกฺขณฺนสุทฺธิตฺติ วุจฺจติ ๑ เตน วุตฺตํ ปฏฺิวกฺคหฺณ
ปน สตี อกฺตฺวา ปริโกเก กโรนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ๑ สตฺตฺนํ
เสกฺขานํ ปจฺจยปริโกโก ทายชฺชปริโกโก นาม ๑ เต หิ
ภควโต ปฺตฺตฺตา ตสฺมา ปิตฺุ สนฺตฺกานํ ปจฺจยानํ ทายาทา
หฺตุวฺวา เต ปจฺจเย ปริภฺวณฺนติ ๑ กิ ปน เต ภควโต
ปจฺจเย ปริภฺวณฺนติ กิหิํ ปจฺจเย ปริภฺวณฺนตีติ ๑ กิหิํ
ทินฺนาปี ภควตา อนฺนุณฺวาทตฺตฺตา ภควโต สนฺตฺกา โหนฺติ
ตสฺมา เต ภควโต ปจฺจเย ปริภฺวณฺนตีติ เวทิตพฺพํ ๑ ฌมฺม-
ทายาทสฺสฺตฺตฺตฺยเจตฺตฺ (๑) สาธกํ ๑ จิณฺนสฺวานํ ปริโกโก สามิ-
ปริโกโก นาม ๑ เต หิ ตณฺหาทาสพฺยํ อตีตตฺตา สามิโน
หฺตุวฺวา ปริภฺวณฺนติ ๑ อิเมสฺสุ ปริโกเคสฺสุ สามิปริโกโก จ

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๕๕

ทายชชปริโกโค จ สพเพสปี ฏภูติฯ อณปริโกโค น
ฏภูติฯ เถยยปริโกเค กถาเยว นตฺถิฯ

อปเรปี จตฺตาริ ปริโกคา ลชชปริโกโค อลชชปริโกโค
ธมฺมียปริโกโค อธมฺมียปริโกโคติฯ ตตฺถ อลชชิน อลชชีนา
สทฺธิ ปริโกโค ฏภูติฯ อาปตฺติยา น การตพฺโพฯ ลชชิน
อลชชีนา สทฺธิ ยาว น ชานาติ ตาว ฏภูติฯ อาทีโต
ปฏฺจาย หิ อลชชี นาม นตฺถิฯ ตสฺมา ยทาสุส อลชชีภาว
ชานาติ ตทา วตฺตพฺโพ ตุมฺเห กายทฺวารे จ วจิทฺวารे
จ วิตฺถิกมฺม กโรถ ตํ อปฏฺฐีรูปํ มา เอวํ อกริตฺถาติฯ
สเจ อนาถยิตฺวา กโรติเยว ยทิ เตน สทฺธิ ปริโกคํ
กโรติ โสปี อลชชีเยว โหติฯ โยปี อตฺตโน ภาวฺถเตน
อลชชีนา สทฺธิ ปริโกคํ กโรติ โสปี นีวเรตพฺโพฯ สเจ
น โอรมฺติ อยฺปี อลชชีเยว โหติฯ เอวํ เอโกปี อลชชี
อลชชีสตีปี กโรติฯ อลชชิน ปน อลชชีนาว สทฺธิ ปริโกเค
อาปตฺติ นาม นตฺถิฯ ลชชิน อลชชีนา สทฺธิ ปริโกโค
ทฺวินนํ ขตฺติยกุมารานํ สุวณฺณปาฏฺฐิ โภชนสทฺธิโสฯ ธมฺมียา-
ธมฺมียปริโกโค ปจฺจยวเสเนว เวทิตพฺโพฯ ตตฺถ สเจ ปุคฺคโลปี
อลชชี ปิณฺทปาโตปี อธมฺมियो อุโก เชจฺจจฺฉาฯ ปุคฺคโล อลชชี
ปิณฺทปาโต ธมฺมियो ปุคฺคลํ ชิกฺขจฺฉิตฺวา ปิณฺทปาโต น
คเหตพฺโพฯ มหาปจฺจริยํ ปน ทฺสฺสีโล สงฺฆโม อุกฺเทศกตฺตาทินิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖๐

ลภิตวา สงฆสเสว เทติ เอตานิ ยถาทานเมว คตตดา วฏฺฏนฺตฺติ
วุดฺติ ฯ ปุคฺคโล ลขฺชี ปิณฺทปาโต อธมฺมियो ปิณฺทปาโต
ชฺิจฺจุโณ น คเหตุพฺุโพ ฯ ปุคฺคโล ลขฺชี ปิณฺทปาโตปิ ธมฺมियो
วฏฺฏติ ฯ

อปเร เทว ปคฺคหา เทว จ ปรีโกคา ลขฺชีปคฺคโห
อลขฺชีปคฺคโห ธมฺมปรีโกโค อามิสปรีโกโคติ ฯ ตตถ อลขฺชีโน
ลขฺชี ปคฺคเหตุ วฏฺฏติ ฯ น โส อापตฺติยา การตพฺุโพ ฯ
สเจ ปน ลขฺชี อลขฺชี ปคฺคณฺหาติ อนุโมทนาย อชฺฌเสติ
ธมฺมกถาย อชฺฌเสติ กุเลสุ อุปตถมฺเบติ อิตโรปี อมฺหากํ
อาจริโย อีทิส จ อีทิส จาติ ตสฺส ปรีสติ วณฺณํ ภาสติ
อัย สาสนํ โอสกฺกาเปติ อนุตฺตราเปตฺติ เวทิตพฺุโพ ฯ ธมฺม-
ปรีโกคาามิสปรีโกเคสุ ปน ยตถ อามิสปรีโกโค วฏฺฏติ ตตถ
ธมฺมปรีโกโคปี วฏฺฏติ ฯ โย ปน โกฏฺยํ จิตฺถ คณฺโจ ตสฺส
ปุคฺคตสฺส อจฺเจเนน นสฺสิสฺสตี ตํ ธมฺมานุคฺคเหน อุกฺคณฺหิตุํ
วฏฺฏตฺติ วุดฺติ ฯ ตตฺริทํ วตถุ มหาภเย กิร เอกสฺเสว ภิกฺขุโน
มหานิทฺเทโส ปคฺุโณ อโหสิ ฯ อถ จตฺนฺนิกายิกติสฺสตฺเถรสฺส
อุปชฺฌาโย มหาตีปฏฺกตฺเถโร นาม มหารกฺขิตตฺเถโร อาห
อาวฺโส มหารกฺขิตฺถ เอตสฺส สนฺตฺเถ มหานิทฺเทสํ คณฺหาหิตฺติ ฯ
ปาโป กิรายํ ภนฺเต น คณฺหามิตฺติ ฯ คณฺหาวฺโส อหนฺเต
สนฺตฺเถ นิสฺสิตฺสามิตฺติ ฯ สาธุ ภนฺเต ตุมฺहेสุ นิสฺสินฺเนสุ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๖๑

อุคคณหิตฺตาสามีติ ปฏฺฐเปตฺวา รตฺตินฺทิวํ นิรฺนตฺรํ ปริยาปฺณนฺโต
โอสานทิวเส เหฏฺฐามณฺเจ อิตฺถิ ทิสฺวา ฆนฺเต สุตฺเตยฺ เม
ปฺพุเพ สจฺหา เอวํ ชานเญยฺ น อีทิสฺส สนฺตฺเก ฆมฺมํ
ปริยาปฺณเญยฺนฺติ อห ๑ ตสฺส ปน สนฺตฺเก พหุ มหาเถรา
อุคคณฺหิตฺวา มหानิทฺเทสํ ปตฺติฏฺฐเปตฺฐํ

รูปิเย รูปิยสณฺณิตี เอตฺถ สพฺพิปี ชาตฺรปรชตฺถจ
รูปิยสงฺกหเมว คตฺนฺติ เวทิตฺพุพิ ๑ รูปิเย เวมตีโกตี สุวณฺณํ
นฺโฆ ฆรปตฺตํ นฺโฆตี อาทินา นเยน สฺสยชาโต ๑ รูปิเย
อรูปียสณฺณิตี สุวณฺณาทีสุ ฆรปตฺตาทิสณฺณิ ๑ อปีจ ปฺลณฺกามา
ราไซโรธาทโย ฆตฺตฆชชกนฺธิปณฺณาทีสุ ปกฺขิปิตฺวา หิรณฺณ-
สุวณฺณํ เทนฺติ โฉลกภิกฺขาย จรฺนฺตานํ ทสฺสเนเต พทฺธกหา-
ปณฺาทีหิเยว สทฺธิ โฉลกานิ เทนฺติ ภิกฺขู ฆตฺตาทิสณฺณาย
วา โฉลกสณฺณาย วา ปฏฺฐิคฺคณฺหนฺติ เอวํ รูปิเย อรูปิยสณฺณิ
รูปิยํ ปฏฺฐิคฺคณฺหาตีตี เวทิตฺพุโพ ๑ ปฏฺฐิคฺคณฺหนฺเตน ปน อิมสฺมี
เถเห อิทํ ลทฺธนฺติ สลฺลกฺเขตฺพุพิ ๑ เยน หิ อสตียา ทินฺนํ
โหตี โส สตี ปฏฺฐิลภิตฺวา ปฺน อากจฺจติ ๑ อถสฺส วตฺตพุพิ
ตว โฉลกํ ปสฺสาหิติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ๑

สมฺภูจฺจานาทีสุ ฉสฺสมฺภูจฺจานํ สียา กิริยา กหณฺณ
อาปชฺชนโต สียา อกิริยา ปฏฺฐิเกปสฺส อกรณโต รูปิยอณฺณ-
วาทกอุปสฺสตีสิกฺขาปทานิ หิ ตีณิ เอกปริจฺเจทานิ โนสณฺณา-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖๒

วิโมกข์ อจิตตัม ปณตฺตฺตฺวชฺช กายกมมํ วจิกมมํ ติจิตตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

รูปียสิกขาปทํ นิภูจิตฺติ ฯ

เตน สมเยนติ รูปียสพฺโยหารสิกขาปทํ ฯ ตตฺถ นานป
ปรการกนฺติ กตาทาทิวเสน อนเนกวิธํ ฯ รูปียสพฺโยหารนฺติ
ชาตฺรปรชตปรีวตฺตณํ ฯ สมาเป็นชชนฺตีติ ปฏิกฺกหณฺตฺสเสว ปฏิกฺกขิตตฺตา
ปฏิกฺกहितปรีวตฺตเน โทถํ อปสฺสนฺตา กโรนฺติ ฯ สีสฺวปคนฺติ
อาทิสฺว สีสํ อุปกจฺจตีติ สีสฺวปคํ ฯ โปตฺถเกสฺส ปน สีสฺวปคนฺติ
ลิจิตฺติ ฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ สีสาลงฺการสฺเสตํ อธิวจฺฉนํ ฯ เอส นโย
สพฺพตฺถ ฯ กเตน กตฺตฺติ อาทิสฺว สฺวทฺโธ รูปียสพฺโยหาโรเยว ฯ
รูปีเย รูปียสณฺณิตี อาทิมฺหิ ปฺริมสิกขาปเท วุคฺตวตฺตฺตฺตฺ
นิสฺสคฺคิยวตฺตฺตฺตฺตฺ เจตฺตาเปนฺตฺสส มฺลคฺคหณฺ
ปฺริมสิกขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ อปราปรี ปรีวตฺตเน
อิมินา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยเมว ฯ นิสฺสคฺคิยวตฺตฺตฺตฺตฺ
วา กปฺปียวตฺตฺตฺตฺตฺ วา เจตฺตาเปนฺตฺสสาปปี เอสฺว นโย ฯ โย
หิ อํยํ อรูปีเย รูปียสณฺณิตี รูปียํ เจตฺตาเปตีติ อาทิ ทฺติโย
ติโก วุคฺโต ตฺสฺसानุโลมตฺตา อวุคฺโตปปี อยมปโรปปี รูปีเย
รูปียสณฺณิตี อรูปียํ เจตฺตาเปตีติ อาทิ ติโก เวทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺ
วา หิ อรูปีเยน ปฺรตฺสส รูปียํ เจตฺตาเปยฺย อตฺตโน วา
รูปีเยน ปฺรตฺสส อรูปียํ อุกฺขถาปปี รูปียสพฺโยหาโร กโตเยว

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๖๓

โหติ ฯ ตสฺมา ปาลียฺ เอกนฺเตน รูปียปกฺเข เอโกเยว ติโก
 วุตฺโตติ ฯ ทุกฺกฏวตฺตุนา ปน นิสฺสคฺคิยวตฺตํ เจตาเปนฺตสฺส
 มุลคหณฺเ ปุริมสิทฺทขาปเทน ทุกฺกฏํ ปจฺฉาปรีวตฺตเน อิมินา
 นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺติยฺ ทรุกฺสฺส เจตาปีตตฺตา ฯ ทุกฺกฏวตฺตุนา
 ทุกฺกฏวตฺตุมเว กปฺปิยวตฺตํ วา เจตาเปนฺตสฺส มุลคหณฺเ ปุริม-
 สิทฺทขาปเทน ทุกฺกฏํ ปจฺฉาปรีวตฺตเนปี อิมินา ทุกฺกฏุมเว ฯ
 กสฺมา ฯ ออกปฺปิยวตฺตุนา เจตาปีตตฺตา ฯ อนฺธกฏฺจกถายฺ ปน
 สเจ กยวิกุกฺกยฺ สฺมาปชฺเชยฺ นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺติยฺ นฺติ ภาสิตี
 ตํ พุทฺธาสิตี ฯ กสฺมา ฯ น หิ ทานคหณฺโต อลฺโล กยวิกุกฺกโย
 นาม อตฺถิ ฯ กยวิกุกยฺสิทฺทขาปทลฺลจ กปฺปิยวตฺตุนา กปฺปิยวตฺตํ
 ปรีวตฺตเนว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตลฺลจ โข อลฺลตฺตร สห-
 รมฺมิเกหิ ฯ อิทํ สิทฺทขาปทํ รูปิเยน จ รูปิยารูปิยเจตาปนํ
 อรูปิเยน จ รูปิยเจตาปนํ ทุกฺกฏวตฺตุนา ปน ทุกฺกฏวตฺตุน
 เจตาปนํ เนว อิท น ตตฺถ ปาลียฺ วุตฺตํ ฯ น เจตฺถ
 อนาปตฺติ ภาวิตุํ อรหตี ฯ ตสฺมา ยถเว ทุกฺกฏวตฺตุน
 ปฏิกฺคหณฺเ ทุกฺกฏํ ตถเว ตสฺส วา เตเนว เจตาปนเปี
 ทุกฺกฏํ ยุตฺตนฺติ ภาควโต อธิปฺปายลฺลญฺหิ วุตฺตํ ฯ กปฺปิย-
 วตฺตุนา ปน นิสฺสคฺคิยวตฺตํ เจตาเปนฺตสฺส มุลคหณฺเ ปุริม-
 สิทฺทขาปเทน อนาปตฺติ ปจฺฉาปรีวตฺตเน อิมินา นิสฺสคฺคิยฺ
 ปาจิตฺติยฺ ฯ วุตฺตํ เหน้ อรูปิเย อรูปิยสลฺลณี รูปิยฺ เจตาเปติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖๔

นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺติยฺนฺติ (๑) ฯ เตเนว กปฺปิยวตฺตุนา ทุกฺกฏวตฺตํ
เจตาเปนฺตสฺส มุลคหณฺเน ตเถว อนาปตฺติ ปจฺจนาปริวตฺตเน
อิมินา ทุกฺกฏํ ฯ กสฺมา ฯ อกปฺปิยสฺส เจตาปิตตฺตา ฯ กปฺปิย-
วตฺตุนา ปน กปฺปิยวตฺตํ อณฺณตฺร สหฺรมฺมิเกหิ เจตาเปนฺตสฺส
มุลคหณฺเน ปุริมฺสํกฺขาปเทน อนาปตฺติ ปจฺจนาปริวตฺตเน อฺปฺริ
กยวิกฺกยสํกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺติยํ ฯ กยวิกฺกยํ โมเจตฺวา
คณฺหนตฺสฺส อฺปฺริสํกฺขาปเทนปิ อนาปตฺติ ฯ วุฑฺฒิ ปโยเชนตฺสฺส
ทุกฺกฏํ ฯ

อิมสฺส จ รุปียสพฺโยหารสฺส ครุภาวทีปํ อิทํ ปตฺต-
จตฺตํ เวทิตพฺพิ ฯ โย หิ รุปียํ อุกฺคณฺหิตฺวา เตน อยพิชํ
สมฺภูจฺจาเปติ ตํ โกณฺญาเปตฺวา เตน โลहेน ปตฺตํ กอารติ
อํยํ ปตฺโต มหาอกปฺปิโย นาม น สกฺกา เกนจิ อฺปาเยน
กปฺปิโย กาคฺตุํ ฯ สเจ หิ ตํ วินาเสตฺวา ถาลกํ กอารติ ตํปิ
อกปฺปิยํ ฯ วาสี กอารติ ตาย ฉินฺนํ ทนฺตกฏจํปิ อกปฺปิยํ ฯ
พลิสํ กอารติ เตน มาริตา มจฺจนาปิ อกปฺปิยา ฯ วาสีผลํ
ตาเปตฺวา อฺทกํ วา จิรํ วา อฺณฺหาเปติ ตํปิ อกปฺปิยเมว ฯ
โย ปน รุปียํ อุกฺคณฺหิตฺวา เตน ปตฺตํ กิณฺนาคิ อํยํปิ ปตฺโต
อกปฺปิโย ปณฺจณฺนํปิ สหฺรมฺมิگانํ น กปฺปตีติ มหาปจฺจริยํ
วุตฺตํ ฯ สกฺกา ปน กปฺปิโย กาคฺตุํ ฯ โส หิ มฺุเต มฺุลสํมิگانํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๖๕

ปตเต จ ปตตสสามิกานัน ทินเน กปปีโย โหติ ฯ กปปียภณฺฑํ
ทตฺวา คเหตุวา ปริภุญฺชิตุ วฏฺฏติ ฯ โยปี รูปิยํ อุกฺคณฺหาเปตฺวา
กปปียการเกน สทฺธิ กมฺมารกฺลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อัย
มยฺหํ รุจฺจตีติ วทติ ฯ กปปียการโก จ ตํ รูปิยํ ทตฺวา
กมฺมารํ สลฺลาเปติ ฯ อัยปี ปตฺโต กปปียโวหารเณ คหิโต
ทฺตฺยปตฺตสทิสฺเสว มฺลสฺส สมนฺปฏิจฺฉิตตฺตา อกปปีโยว ฯ กสฺมา
เสสํ น กปปีติ ฯ มฺลสฺส อนิสฺสทฺจตฺตา ฯ โย ปน
รูปิยํ อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา เณสฺส ปตฺตํ กิณฺตฺวา เทหิตี ปหิต-
กปปียการเกน สทฺธิ กมฺมารกฺลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อิเม
กหาปณฺเณ คเหตุวา อิมํ เทหิตี กหาปณฺเณ ทาเปตฺวา คหิโต
อัย ปตฺโต เอตฺสเสว ภิกฺขุโน น วฏฺฏติ ทฺพพิจาริตตฺตา ฯ
อณฺเณสํ ปน วฏฺฏติ มฺลสฺส อสมฺปฏิจฺฉิตตฺตา ฯ มหาสมฺตฺเณสฺส
กิริ อฺปชฺฌาโย อนฺรฺทฺชคฺเถโร นาม อโหสิ ฯ โส อตฺตโน
เอวรูปํ ปตฺตํ สปปีสฺส ปฺรเวตฺวา สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชิ ฯ ตปฺปิก-
จฺพนาคตฺเณสฺสปี สทฺธิวิหาริกานัน เอวรูปํ ปตฺโต อโหสิ ฯ
ตํ เถโร สปปีสฺส ปฺราเปตฺวา สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชาเปสีติ ฯ
อิทํ อกปปียปตฺตจตฺกํ ฯ สเจ ปน รูปิยํ อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา
เณสฺส ปตฺตํ กิณฺตฺวา เทหิตี ปหิตกปปียการเกน สทฺธิ
กมฺมารกฺลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อัย มยฺหํ รุจฺจตีติ वा
อิมายฺหํ คเหตุสามิตี वा วทติ กปปียการโก จ ตํ รูปิยํ

ทตฺวา กมฺมารี สลฺลวเปติ อัย ปตฺโต สพฺพกปฺปิโย พุทฺธานปี
ปรีโภการโห ฯ

อรุปีเย รุปียสลฺลณฺณิตฺติ ขรปตฺตาทิสฺสุ สุวณฺณาทิสลฺลณฺณิตฺติ ฯ
อาปตฺตติ ทุกฺกณฺณสฺสชาติ สจฺเจ เตเน อรุปียิ เจตาเปติ ทุกฺกณฺณาปตฺตติ
โหติ ฯ เอส นโย เวตฺติเก ฯ อรุปียสลฺลณฺณิตฺตสฺส ปน ปญฺจหิ
สทฺทมฺมิเกหิ สทฺทธิ อิทํ กเหตฺวา อิทํ เทถาติ กยวิภังกยิ
กโรนฺตสฺสปิ อนาปตฺตติ ฯ เสสิ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

ฉสฺสมฺภูจฺจานิ กิริยา โนสลฺลววิโมกฺขิ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺช กายกมฺมํ วิภังกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทฺทนนฺติ ฯ

รุปียสพฺปิโยหารสิทฺธาปทํ นิฏฺฐิจิตฺติ ฯ

เตเน สมเยนาติ กยวิภังกยสิทฺธาปทํ ฯ ตตฺถ กตีหิปี
ตฺถายนฺติ กตี เต อัย ฯ หิกาโร ปเนตฺถ ปทปฺพรโณ ปิกาโร
ครหายิ ฯ อัย พุพฺพลา สงฺฆมาฏฺฐิ ตว กตตีทวสานิ ภวิสฺสตีติ
อตุโธ ฯ อถวา กตีหิปี ตฺถายนฺติปี ปาโจ ฯ ตตฺถ กตีहनฺติ
กตีอหานิ กตตีทวสานิตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสิ วุตฺตนยเมว ฯ
กตีหิปี มฺุขายนฺติ อิทํ เอเตเนว นเยเน เวทิตฺตพฺพิ ฯ กตีหิปี
นํ คีหิสฺสชาติ เอตฺถ นนฺติ นามตฺถเน นิปาโต คีหิปี นาม
คีหิสฺสชาติ วุตฺตํ โหติ ฯ นานปฺปการกนฺติ จีวราทินิ กปฺปิย-
ภณฺฑานานิ วเสเน อนเนกวิธิ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน จีวรํ อาที
กตฺวา ทสิทฺตฺตฺตปรีโยสานิ กปฺปิยภณฺฑาเมว ทสฺสิตํ ฯ ออกปฺปิย-

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณฺทวณฺณา หน้า ๒๖๗

ภาณฺทปริวตฺตํ หิ กยวิกุกยสงฺคหํ น คจฺจติ ฯ กยวิกุกยนฺติ
 กยญฺเจว วิกุกยญฺจ ฯ อิมินา อิมํ เทหิติ อาทินา นเยน
 ปรสฺส กปฺปิยภณฺท์ คณฺหนฺโต กยฺ สฺมาปชฺชติ อตฺตโน
 กปฺปิยภณฺท์ เทนฺโต วิกุกยํ ฯ อชฺฌาจรตฺติ อภิกวิทฺวา จรติ ฯ
 วิตฺกุกมวํจํ ภาสฺตฺติ อตฺโต ฯ ยโต กยิตฺตญฺจ โหติ วิกุกิตฺตญฺจติ
 ยทา กยิตฺตญฺจ โหติ ปรภณฺท์ อตฺตโน หตฺถคตฺ กโรนฺเตน
 วิกุกยิตฺตญฺจ อตฺตโน ภณฺท์ ปรหตฺถคตฺ กโรนฺเตน ฯ อิมินา
 อิมฺนฺติอาทิวจนาณฺรูปโต ปน ปาโจ ปจฺมํ อตฺตโน ภณฺท์
 ทสฺสตีตํ ฯ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ เอวํ ปรสฺส หตฺถโต กยวิกุกยวเสน
 คหิตํ กปฺปิยภณฺท์ นิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ อยํ หิ กยวิกุกโย จเปตฺวา
 ปญฺจ สหฺรมฺมิเก อวเสเสหิ คิหิปปพฺพชิตฺเทหิ อนฺตมโส มาตา-
 ปิตฺตฺหิปี สทฺธิ น วญฺญติ ฯ

ตตฺตฺราयํ วินิจฺจโย ฯ วตฺถเณน วา วตฺถํ โหตุ ภตฺเตน
 วา ภตฺตํ ยงฺกิลฺลิจิ กปฺปิยํ อิมินา อิมํ เทหิติ วทติ
 ทุกกุกฺกํ ฯ เอวํ วตฺตวา มาตฺตยาปี อตฺตโน ภณฺท์ เทติ
 ทุกกุกฺกา ฯ อิมินา อิมํ เทหิติ วตฺโต วา อิมํ เทหิ อิมํ
 เต ทสฺสามีติ วตฺตวา วา มาตฺตยาปี ภณฺท์ อตฺตโน คณฺหาติ
 ทุกกุกฺกํ ฯ อตฺตโน ภณฺฺเท ปรหตฺถํ ปรภณฺฺเท จ อตฺตโน
 หตฺถํ สฺมปฺตฺเต นิสฺสคฺคิยํ ฯ มาตฺรํ ปน ปิตฺรํ วา อิมํ
 เทหิติ วทโต วิกุกยิตฺตํ น โหติ ฯ อิมํ คณฺหาหิติ วทโต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖๘

สทฺฐาเทยฺยวินิปาตํ น โหติ ฯ อญฺญาตกํ อิมํ เทหิตี วทโต
วิญญตฺตติ โหติ ฯ อิมํ คณฺหาหิตี วทโต สทฺฐาเทยฺยวินิปาตํ
โหติ ฯ อิมินา อิมํ เทหิตี กยวิกุกยํ อาปชฺชโต นิสฺสคฺคิยํ ฯ
ตสฺมา กปฺปิยภณฺฑํ ปรีวตฺตุนฺเตน มาตาปิตฺุหิ สทฺฐี กยวิกุกยํ
อญฺญาตเกหิ สทฺฐี ติสฺโส อาปตฺติโย โมเจนฺเตน ปรีวตฺเต-
ตพฺพิ ฯ ตตฺรารํ ปรีวตฺตุนฺวิธิ ฯ ภิกฺขุสฺส ปาถะยฺยตณฺฑุลา
โหนฺติ ฯ โส อนฺตรามกฺเค ภตฺตหตฺถปฺริสํ ทิสฺวา อมฺหากํ
ตณฺฑุลา อตฺถิ น จ โน อิมะหิ อตฺถโถ ภตฺเตน ปน
อตฺถโถติ วทติ ฯ ปฺริโส ตณฺฑุเล กเหตุวา ภตฺตํ เทติ วมฺภูติ ฯ
ติสฺโสปิ อาปตฺติโย น โหนฺติ ฯ อนฺตมโส นิมิตฺตกมฺมตฺตํปิ
น โหติ ฯ กสฺมา ฯ มฺลสฺส อตฺถิตาย ฯ ปฺรโต จ วุตฺตเมว
อิทํ อมฺหากํ อตฺถิ อมฺหากญฺจ อิมินา จ อิมินา จ
อตฺถโถติ ภณฺตีติ ฯ โย ปน เอวํ อกฺตฺวา อิมินา อิมํ
เทหิตี ปรีวตฺเตติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ วิฆาสาทํ ทิสฺวา อิมํ
โอทนํ ภูญฺชิตฺวา รชนํ วา ทารฺฐนํ วา อหฺราติ เทติ
รชนฉลฺลิกณฺนาย จ ทารฺฐกณฺนาย จ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ฯ
อิมํ โอทนํ ภูญฺชิตฺวา อิทนฺนาม กโรธาติ ทนฺตการาทีหิ
สิปฺปิเกหิ ชมกรกาทีสุ ตํ ตํ ปฺริกฺขารํ กಾರೆติ รชเกหิ วา
วตฺถํ โชวาเปติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ นหาปีเตน เกเส ฉินฺทาเปติ
กมฺมกาเรหิ นวกมฺมํ กಾರೆติ ยถาวตฺถุกเมว ฯ สเจ ปน อิทํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๖๕

ภคตัม ภุชิตฺวา อิํ กโรธาติ น วทติ อิํ ภคตัม ภุช
ภคโตสิ ภุชิตฺสูํ อิํ นาม กโรหิติ วทติ ภูฏติ ฯ เขตถ
จ กิลฺจาปี วตุลโชนเน วา เกสจฺเจทเน วา ภูมิโสธนาที-
นวกมฺเม วา ปรภณฺท์ อตุตโน หตุลคตํ นิสฺสชฺชิตพฺพ์ นาม
นตุถิ มหาอภูจกถายํ ปน ทพฺพ์ กตฺวา วตุตตฺตา น สกฺกา
เอตํ ปฏิกฺขิปีตุํ ตสฺมา ยถา นิสฺสคฺคิยวตุลุมฺหิ ปริภุตฺเต วา
นภูเจ วา ปาจิตฺตियํ เทเสติ เอวํ อิธาปี เทเสตพฺพ์ ฯ

กยวิกฺกเย กยวิกฺกยสฺสณฺณิตฺติ อาทิมฺหิ โย กยวิกฺกย
สมาปชฺชติ โส ตสฺมี กยวิกฺกยสฺสณฺณิตฺติ วา ภวตุ เวมฺติโก
วา นกยวิกฺกยสฺสณฺณิตฺติ วา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตियเมว ฯ จุพฺตติเก
ทฺวิสุ ปเทสุ ทฺกุกฺกเมวาทิ เอวมตุโถ ทฺภูจพฺโพ ฯ อคฺขมํ ปุจฺจตฺติ
อຍံ ตว ปตุโต ก็ อคฺขมฺตฺติ ปุจฺจตฺติ ฯ อิํ นามาติ วตุเต
ปน สเจ ตสฺส กปฺปิยภณฺท์ มหคฺขมํ โหติ เอวฺจ น
ปฏิวทติ อฺปาสก มม อิํ วตุลฺ มหคฺขมํ ตว ปตุตํ อณฺณสฺส
เทหิตฺติ ฯ ตํ สุตฺวา อิตโร อณฺณํ ถาลกํปี ทสฺสามิตฺติ วทติ
คณฺหิตฺตุ ภูฏติ ฯ อิํ อมฺหากํ อตุถิตฺติ วตุตลกฺขณเ ปติ ฯ
สเจ โส ปตุโต มหคฺโข ภิกฺขุโน วตุลฺ อปฺปคฺขมํ ปตุตสฺสามิโก
จสฺส อปฺปคฺขมภาวํ น ชานาติ ปตุโต น คเหตุพฺโพ ฯ
มม วตุลฺ อปฺปคฺขมนฺติ อาจิกฺขิตพฺพ์ ฯ มหคฺขมภาวํ วตุวา
วณฺเจตฺวา คณฺหนฺโต หิ ภณฺท์ อคฺขมาเปตฺวา การेतพฺพตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๗๐

อาปชชติ ฯ สเจ ปตตสสามิโก โหตุ ฆนเต เสถิ มม
 ปุณณิ ฆวิสสตีติ เทติ ฆฎฐติ ฯ กปปียการกสส อัจญชตีติ
 ยสส หตถโต ฆณฺฑํ ฆณฺหาติ ตํ จเปตฺวา อณฺณํ ฆนฺตมโส
 ตสส ปตตภาตฺกัปปิ กปปียการกํ กตฺวา อิมินา อิทนฺนาม
 กเหตุวา เทหีติ อัจญชติ ฯ โส เจ ฆเโก โหติ ปุณฺนปุณฺ
 ฆเนตฺวา วิวเทตฺวา ฆณฺหาติ ตฺถนฺหิ ฆเตน จาตพฺพํ ฯ โน
 เจ ฆเโก โหติ น ชานาติ กเหตุํ ฆณฺชโก ตํ ฆณฺเจติ
 มา ฆณฺหาติ ฆตฺตพฺโพ ฯ อิทํ ฆมฺหากํ ฆตฺตีติ อาทิมฺหิ อิทํ
 ปฏิกฺกหิตํ เตลํ ฆา สปปี ฆา ฆมฺหากํ ฆตฺถิ ฆมฺหากณฺจ
 ฆณฺเณน ฆปฏิกฺกหิตเกน ฆตฺถิติ ฆณฺตี ฯ สเจ โส ตํ
 กเหตุวา ฆณฺณํ เทติ ปจฺมํ ฆตฺตโน เตลํ น มินาเปตพฺพํ ฯ
 กสฺมา ฯ เตลนาพิมฺหิ ฆวสฺสิฏฺฐิ เตลํ โหติ ตํ ปจฺจนา มินนตสฺส
 ฆปฏิกฺกหิตกํ ฆุเสยฺยาติ ฯ เสถิ ฆตฺตทานตฺถเมว ฯ

ฆสฺสมุฏฺฐจันํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ ฆจิตฺตกํ ปณฺณตฺติ-
 ฆชฺชํ ฆายกมฺมํ ฆจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺตี ฯ

ฆยวิกฺกยสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิตอ จ พุติโย ฆคฺโค ฯ

ฆเตน สมเยนาติ ปตตสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ ปตตวณฺชชฺชติ
 ฆามนิกฺมาทีสุ ฆจฺจรฺนตา ปตตวณฺชชฺชํ ฆา กริสฺสนฺตี ฆามตฺติ-
 ฆกาปณฺณํ ฆาติ ฆามตฺตานิ ฆจฺจจฺจนฺตี ฆาชนานิ ฯ ตานิ ฆยสิ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณฺทวณฺณา หน้า ๒๗๑

ภณฺทนต์ เต อามตฺติกา ฯ เตสํ อามตฺติกาณํ อาปณฺํ อามตฺติ-
กาปณฺํ ฯ กุลาภณฺทวณฺชกาปณฺติ อตุโถ ฯ

ตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติ ตีณิ ปตฺตสฺส ปมาณานิ ฯ

อฑฺฒาพฺหโกทหนํ คณฺหาตีติ มคฺชนาพียา ทฺวินฺนํ ตณฺฑุลาพินฺ
โอทหนํ คณฺหาติ ฯ มคฺชนาพี นาม อฑฺฒเตรสฺปลุลา โหตีติ
อนุชกภูจกถายํ วุตฺตํ ฯ สีหลทีเป ปกฺตินาพี มหนฺตา ทมิพฺนาพี
ขุทฺทกา มคฺชนาพี ปมาณยฺตุตา ฯ ตาย มคฺชนาพียา
ทียฑฺฒนาพี เอกา สีหลนาพี โหตีติ มหาอภูจกถายํ วุตฺตํ ฯ
จตุพฺภาคขาทนียนฺติ โอทนสฺส จตุตฺถภาคปฺปมาณํ ขาทนียํ ฯ
ตํ หตฺถหารียสฺส มุคฺคสฺสวสฺส วเสน เวทิตพฺพํ ฯ ตทฺพิยญจ
พฺยลฺยชนฺติ ตสฺส โอทนสฺส อนฺรูปํ มจฺฉมํสฺสาคผลกฺลิตฺราที-
พฺยลฺยชนํ ฯ ตตฺตรายํ วินิจฺฉโย ฯ อนฺุปหตฺปฺราณฺสาทิตณฺฑุลาณํ
สุโกฏฺฐิตปฺริสฺสุทฺธานํ เทว มคฺชนาพีโย คเหตุวา เตหิ ตณฺฑุเลหิ
อนุตฺตณฺฑุลมกฺลิณฺนมปีณฺฑิตํ สุวิสุทฺธํ กุณฺฑมกฺลฺราสีสฺสทิสํ
อวสฺสาวิโตทหนํ ปจฺติวา นีรวเสสํ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา ตสฺส
โอทนสฺส จตุตฺถภาคปฺปมาโณ นาดิฉนฺโน นาดิตนฺุโก หตฺถหารีโย
สพฺพสํการสฺงฺขโต มุคฺคสฺสวโป ปกฺขิปิตพฺุโป ฯ ตโต อาโลปสฺส
อาโลปสฺส อนฺรูปํ ยาวปฺรมาโลปโปหนกํ มจฺฉมํสาทียลฺยชนํ
ปกฺขิปิตพฺุพํ ฯ สปปีเตลตฺถกฺกรสกณฺชิกาทีนิ ปน คณฺนุปลานิ น
โหนติ ฯ ตานิ หิ โอทนคตฺติกาเนว เนว หาเปตฺตุ น วฑฺฒเตตฺตุ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๗๒

สกุโกนติฯ เอวเมตํ สพุพี ปกฺขิตฺตํ สเจ ปตฺตสฺส มฺขวภูฏิยา
हेภูจिमराशिस्मं तिष्ठति सुत्तेन वा हिरेन वा निहतनुत्तस
सुत्तसฺस वा हिरसฺस वा हेภูजिमन्तं सुसति อยํ อुकฺกภูโจ
นาม ปตฺโตฯ สเจ ตं राशिं อดิक्कम्म ภูปิक्कं तिष्ठति
อยํ อुकฺกภูโจมโก นาม ปตฺโตฯ สเจ ตं राशिं न
สมปาप्पणादि อนุत्तคตमेव โหติ อยํ อुकฺกภูจुकฺกภูโจ นาม
ปตฺโตฯ นาปิโกทนนฺติ मच्छनापिया ऐकाय तन्नुत्तनापिया
โตนํฯ पत्तोत्तनन्ति मच्छनापिया उपत्तन्नापिโกटनंฯ सेत्ति
वृत्तनयेनैव वेत्तिपुंฯ อยं पन नाममतเต विसैโสฯ สเจ
นาปิโกटनाति สพุพี ปกฺขิตฺตํ वृत्तनयेनैव हेภูजिमराशिस्मं
तिष्ठति อยं मच्छिमो นาม ปตฺโตฯ สเจ ตं राशिं อดิक्कम्म
ภูปิक्कं तिष्ठति อยं मच्छिमोโก นาม ปตฺโตฯ สเจ ตं
राशिं न สมปาप्पणादि อนุत्तคตमेव โหติ อยं मच्छिमुकฺกภูโจ
นาม ปตฺโตฯ สเจ ปत्तोटनाति สพุพี ปกฺขิตฺตํ हेภูजिमराशि-
स्मं तिष्ठति อยं โอมโก นาม ปตฺโตฯ สเจ ตं राशिं
อดิक्कम्म ภูปิक्कं तिष्ठति อยं โอมโกโก นาม ปตฺโตฯ
सजे तं राशिं न समपाप्पणादि अनुत्तकतमेव होति อยं
ओमकुकुङ्गो नम पत्तोत्ति एवमेते न्व पत्ता वेत्तिपुपाฯ
तेसु तेषु अपत्ता अुकुकुङ्गुकुङ्गो ज ओमोमोको ज् च ततो
अुकुकुङ्गो अपत्तो ओमोको अपत्तोत्ति ॐ हि ऐते सन्धाय

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๗๓

วุดตํ ๑ อุกกภูจุกุกภูโจ หิ เอตถ อุกกภูจโต อุกกภูจตุตา ตโต
อุกกภูโจ อปตโตติ วุดโต ๑ โอมโกมโก จ โอมกโต โอมกตุตา
ตโต โอมโก อปตโตติ วุดโต ๑ ตสฺมา เอเต ภาชนปริโถเคน
ปริภุชิตพพา น อธิญฺจानูปคาน วิกปฺปนูปคา ๑ อิตเร
ปน สตฺต อธิญฺจหิตฺวา วา วิกปฺเปตฺวา วา ปริภุชิตพพา ๑

เอวํ อกฺตฺวา ตํ ทสฺสํ อติกกามยโต นิสฺสคฺคิย
ปาจิตฺตियนฺติ ตํ สตฺตวธิปปี ปตฺตํ ทสฺสพรมํ กาลํ อติกกาม-
ยโต นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺตिय ๑ นิสฺสคฺคิย ปตฺตํ อนิสฺสชฺชิตฺวา
ปริภุชิตฺตี ยากุํ ปิวิตฺวา โธเต ทุกฺกภูํ ชชฺชกํ ขาทิตฺวา
ภตฺตํ ภุชิตฺวา โธเต ทุกฺกภฺนฺติ เอวํ ปโยเค ปโยเค
ทุกฺกภูํ ๑

อนาปตฺติ อนฺโตทสฺสํ อธิญฺเจติ วิกปฺเปตฺติ เอตถ ปน
ปมาณยฺตฺตสฺสาปี อธิญฺจानวิกปฺปนูปคตฺตํ เอวํ เวทิตพฺพํ ๑
อโยปตฺโต ปลฺจหิ ปาเกหิ มตฺติกาปตฺโต ทฺวิหิ ปาเกหิ
ปกฺโก อธิญฺจานูปโค ๑ อฺโกปี ยํ มฺลํ ทาทพฺพํ ตสฺมี ทินฺเนยฺว
สเจ เอโกปี ปาโก อฺโน โหติ กากณิกมตฺตปี วา มฺลํ อทินฺนํ
น อธิญฺจานูปคา ๑ สเจ ปตฺตสฺสามิโก วทติ ยทา ตุมฺหากํ
มฺลํ ภวิสฺสติ ตทา ทสฺสธ อธิญฺจหิตฺวา ปริภุชธธาติ ๑ เนว
อธิญฺจานูปโค โหติ ๑ ปากสฺส หิ อุนตฺตา ปตฺตสฺงฺขยํ น
คจฺฉติ มฺลสฺส สกฺลสฺส วา เอกทสฺสสฺส วา อทินฺนตฺตา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๗๔

สกภาวํ น อุเปติ อณฺณสุเสว สนฺตโก โหติ ตสฺมา ปาเก
จ มฺเถ จ นิฏฺฐิตเยว อธิฏฺฐานุปโค โหติ ฯ โย อธิฏฺฐานุปโค
เสว วีกปฺปนฺนุปโค ฯ โส หตฺถํ อากโตปิ อนาคโตปิ
อธิฏฺฐาตพฺโพ วีกปฺเปตพฺโพ วา ฯ ยถิ หิ ปตฺตการโก มฺถํ
ลภิตฺวา สยํ วา ทาทูกาโม หุตฺวา อหํ ฆนฺเต ตุมฺหากํ
ปตฺตํ กตฺวา อสฺสทิวสเส นาม ปจิตฺวา จเปสฺสามิตี วทตี
ภิกฺขุ จ เตนฺ ปริจฺฉินฺนทิวสโต ทสาหํ อติกกามเต นิสฺสคฺคิย
ปาจิตฺตियํ ฯ สเจ ปน ปตฺตการโก อหํ ตุมฺหากํ ปตฺตํ
กตฺวา ปจิตฺวา สาสนํ เปสฺสสามิตี วตฺวา ตเถว กโรตี
เตน เปสฺสติกฺขุ ปน ตสฺส ภิกฺขุโน น อารโจะติ อณฺโณ
ทิสฺวา วา สุตฺวา วา ตุมฺหากํ ฆนฺเต ปตฺโต นิฏฺฐิตตี
อารโจะติ เอตสฺส อารโจนํ นปฺปมาณํ ฯ ยथा ปน เตน
เปสฺสิตเยว อารโจะติ ตสฺส วจันํ สุตทิวสโต ปฏฺจาย ทสาหํ
อติกกามยโต นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺตियํ ฯ สเจ ปตฺตการโก อหํ
ตุมฺหากํ ปตฺตํ กตฺวา ปจิตฺวา กสฺสจि หตฺถे ปหิณฺสิสามิตี
วตฺวา ตเถว กโรตี ปตฺตํ คเหตุวา อากตภิกฺขุ ปน อคฺคตโน
ปริเวณฺเณ จเปตฺวา ตสฺส น อารโจะติ อณฺโณ โกจि ฆณฺตี
อปิ ฆนฺเต อธฺนา อากโต ปตฺโต สุนฺทโรตี กุหิ อวฺโส
ปตฺโตตี อิตฺถนฺนามสฺส หตฺถे เปสฺสิตตี เอตสฺสปี วจันํ
นปฺปมาณํ ฯ ยथा ปน โส ภิกฺขุ ปตฺตํ เทตี ลทฺฐทิวสโต

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๗๕

ปฏุจาย ทส่าหิ อติกกมยโต นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺติยฺ ฯ ตสฺมา
ทส่าหิ อนตฺติกกมิตฺวา อธิภูจาทพุโพ วิกปฺเปตพุโพ วา ฯ
ตตฺถ เทว ปตฺตตฺสฺส อธิภูจานา กาเยน วา อธิภูจาทิ
วาชาย วา อธิภูจาทิ ฯ เตสํ วเสน อธิภูจหนฺเตน อิมํ
ปตฺตํ ปจฺจุทฺธรามีติ วา เอตํ ปตฺตํ ปจฺจุทฺธรามีติ วา เอวํ
สมฺมุเข วา ปรมฺมุเข วา จิตฺํ ปุราณปตฺตํ ปจฺจุทฺธริตฺวา
อณฺณสฺส วา ทตฺวา นวปตฺตํ ยตฺถกตฺถจฺจิ จิตฺํ หตฺถเณ
ปฺรามสิตฺวา อิมํ ปตฺตํ อธิภูจามีติ จิตฺเตน อาโภกํ กตฺวา
กายวิการิ กโรนฺเตน กาเยน วา อธิภูจาทพุโพ วจิเกทํ กตฺวา
วาชาย วา อธิภูจาทพุโพ ฯ ตตฺธร ทฺวิธํ อธิภูจानํ ฯ สเจ
หตฺถปาเส โหติ อิมํ ปตฺตํ อธิภูจามีติ วาจา ภินฺทิตฺพุพา ฯ
อถ อนฺโตคฺคพุเก วา อุปฺริปาสาทเ วา สามนฺตฺวิหาเร วา
โหติ จปิตฺภูจानํ สลฺลกฺเขตฺวา เอตํ ปตฺตํ อธิภูจามีติ วาจา
ภินฺทิตฺพุพา ฯ อธิภูจหนฺเตน ปน เอกเณน อธิภูจาทตฺปี วญฺญฺติ ฯ
อณฺณสฺส สนฺติเก อธิภูจาทตฺปี วญฺญฺติ ฯ อณฺณสฺส สนฺติเก
อฺยมานิสฺสํโส ฯ สจฺสฺส อธิภูจิจิโต นฺุโข เม โนติ วิมฺติ
อฺปฺปชฺชติ อิตโร สಾರೆตฺวา วิมฺตี ฉินฺทิสฺสติ ฯ สเจ โภจ
ทส ปตฺเต ลภิตฺวา สพุเพว อตฺตนาเว ปฺริภฺณชิตฺกาโม โหติ
น สพุเพ อธิภูจาทพุพา ฯ เอกํ ปตฺตํ อธิภูจาย ปฺนทิวเส ตํ
ปจฺจุทฺธริตฺวา อณฺโณ อธิภูจาทพุโพ ฯ เอเตน อฺปาเยน วสฺสสฺตํปี

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๗๖

ปริหริตุ สกกาฯ เอว อปฺปมตฺตสฺส ภิกฺขุโน สียา อธิฏฺฐาน-
วิขหนนฺติฯ สียาติฯ สเจ หิ อัยฺย ปตฺตํ อณฺณสฺส วา
เทติ วิพฺภมฺติ วา สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาติ กาลํ วา กโรติ
ลิ่งคํ วาสฺส ปรีวตฺตติ ปจฺจทฺทฺรติ วา ปตฺเต วา นิทฺทํ
โหติ อธิฏฺฐานํ วิขหติฯ วุตฺตํปี เจตํ

ทินฺนวิพฺภนฺตปจฺจกฺขา กาลกรียกเตน จ

ลิ่งคปจฺจทฺทฺร เจว นิทฺทเทน ภวติ สตฺตมฺนฺติฯ

โจรหารณวิสุตาสกคาเหหิปี วิขหติเยวฯ กิตฺตเกน นิทฺทเทน
อธิฏฺฐานํ ภิชฺชติฯ เยน กงฺคฺสิฏฺจํ นิภมฺติ เจว ปวีสติ
จฯ อิทํ หิ สตฺตนฺนํ ฐณฺณํ ตามกฐณฺณสิฏฺจํฯ ตสฺมี
อยจฺฉณฺเนน วา อาณิยา วา ปฏฺิปากติเก กเต ทสาหพฺภนฺตเร
ปนฺน อธิฏฺฐาตพฺโพฯ อยนฺตาว อนฺโตทสาหํ อธิฏฺฐเจติ วิกปฺเปตีติ
เอตฺถ อธิฏฺฐาเน วินิจฺฉโยฯ

วิกปฺปนฺเน ปน เทว วิกปฺปนา สมฺมุขา วิกปฺปนา จ
ปรมฺมุขา วิกปฺปนา จฯ กถํ สมฺมุขา วิกปฺปนา โหติฯ
ปตฺตानํ เอกพฺพุภาวํ สนนฺนิตาสนนฺนิตภาวญฺจ ญตฺวา อิมํ
ปตฺตนฺติ วา อิมํ ปตฺเตติ วา เอตํ ปตฺตนฺติ วา เอเต
ปตฺเตติ วา วตฺวา ตฺยหํ วิกปฺเปมีติ วตฺตพฺพํฯ อยเมกา
สมฺมุขา วิกปฺปนาฯ เอตฺตาวตา นิเรตฺตํ วฏฺฏติ ปรีภฺยชิตฺตํ
ปนฺน วิสฺสชฺเชตฺตํ วา อธิฏฺฐาตฺตํ วา น วฏฺฏติฯ มยฺหํ สนนฺตํ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๗๗

ปริกฤษช วา วิสสชเชหิ วา ยถาปจจยั วา กโรหิติ เอว
ปน วุตเต ปจจุทฐาโร นาม โหติ ฯ ตโต ปฎติ ปริโกคาทโยปิ
วฎฎนุติ ฯ อปโร นโย ฯ ตเถว ปตตानัน เอกพหุภาว สนนินิตา-
สन्नินิตภาวญจ ญตวา ตสเสว ภิกขุโน สนนติเก อิมิ ปตตनุติ
วา อิเม ปตเตติ วา เอตัง ปตตनุติ วา เอเต ปตเตติ วา
วตวา ปลจสุ สหम्मิมิเกสุ อญจตรสสุ อตตนา อภिरุจิตสสุ
ยสสุ กสสจि นามิ คเหตุวา ติสสสสุ ภิกขุโน วิกปเปมีต
วา ติสสาย ภิกขุณिया สิกขमानาย ติสสสสุ สามเณรสสุ
ติสสาย สามเณรिया วิกปเปมีติ วา วตตพัพพิ ฯ อयิ अप्रापि
सम्मखा विकपपना ฯ एतदावता निचेत्तु वฎฎति परिโกकात्ति
पन एकंपि न वฎฎति ฯ तेन पन भिक्खुना तिसससु
ภิกขुโน สนนตัง ฯ เปย ติสสาย สามเณรिया สนนตัง ปริกฤษช
วา วิสสชเชหิ วา ยถาปจจยั วา กโรหิติ วุตเต ปจจุทฐาโร
นาม โหติ ฯ ตโต ปฎติ ปริโกคาทโยปิ วฎฎนุติ ฯ กถ
ปรมมุขา विकपपना โหति ฯ ปตตानัน ตเถว เอกพหุภาว
สन्नินิตासन्नินितภาวญจ ญตวา อิมิ ปตตनุติ วา อิเม ปตเตติ
วา เอตัง ปตตनุติ วา เอเต ปตเตติ วา วตวา ตยुहि
विकपपनतुलाय तम्मिति वततपुष्पि ฯ तेन वततपुष्पो गो ते
मित्तो वा सन्नतिगुโธ वाติ ฯ ตโต อิตเรน ปุริมनเยเนว ติสโส
ภิกขุติ วา ฯ เปย ติสสา สามเณรिति วา वततपुष्पि ฯ पुन तेन

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๗๘

ภิกขุณา อหิ ติสฺสสฺส ภิกขุโน ทมฺมีติ วา ฯเปฯ ติสฺสาย
 สามณฺเริยา ทมฺมีติ วา วุตฺตพฺพิ ฯ อัยฺย ปรมฺมุขา วิกปฺปนา ฯ
 เอตฺตาวตา นิเชตุํ วฏฺฏติ ปริโภคาทีสุ ปน เอกํปี น
 วฏฺฏติ ฯ เตน ภิกขุณา ทุตฺยสมฺมุขาวิกปฺปนายํ วุตฺตนเยเนว
 อิตฺตุนฺนามสฺส สนฺตํ ปริภุช วา วิสฺสชฺเซหิ วา ยถาปฺจจฺย
 วา กรโหีตี วุตฺเต ปจฺจุทฺธาโร นาม โหตี ฯ ตโต ปฏฺติ
 ปริโภคาทโยปี วฏฺฏนฺติ ฯ อิมาสํ ปน ทฺวินฺนํ วิกปฺปนาํ
 นานากรรมํ อวเสโส จ วณฺณนาทุกฺโม สพฺโพ ปจฺมกจินฺตฺกฺขา-
 ปทวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺโพ สทฺธี สมฺภูจฺจนาทีหีตี ฯ
 ปตฺตตฺกฺขาปํ นินฺนิจิตฺติ ฯ

เตน สมเยนาตี อุณฺปญฺจพฺนฺชนฺตฺกฺขาปํ ฯ ตตฺถ น
 ยาเปตีตี โส กิร ยทิ อริยสวโก นากวิสฺส อณฺณตฺตํปี
 อคมิสฺส เอวํ เตหิ อุพฺพาพฺโห ฯ โสตาปนฺนตฺตา ปน เกวลํ
 สรีเรเนว น ยาเปตี ฯ เตน วุตฺตํ อตฺตนาปี น ยาเปตี
 ปุคฺตทาราปีสฺส กิลมฺนฺตีตี ฯ อุณฺปญฺจพฺนฺชนฺนาตี เอกฺถ อุณานิ
 ปญฺจ พฺนฺชนานิ อสฺสาตี อุณฺปญฺจพฺนฺชนฺโน ฯ นาสฺส ปญฺจ
 พฺนฺชนานิ ปุเรนฺตีตี อตฺถโถ ฯ เตน อุณฺปญฺจพฺนฺชนฺน ฯ
 อิตฺตมฺภูตฺสฺส ลกฺขณฺเณ กรณฺวณฺนํ ฯ ตตฺถ ยสฺมา อพฺนฺชนฺสฺสาปี
 ปญฺจ พฺนฺชนานิ น ปุเรนฺตี สพฺพโส นตฺถิตาย ตสฺมา
 ปทภาชเน อพฺนฺชนฺโน วาตี อาที วุตฺตํ ฯ อุณฺปญฺจพฺนฺชนฺนาตี

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๒๗๕

จ วุตตตุตา ยสส ปณจพนฺธโน ปตฺโต โหติ ตสฺส โส อปตฺโต
 ตสฺมา อณฺโณ วิณฺญาเปตฺตํ วฏฺฏติ ฯ พนฺธนณฺจ นามเต ยสฺมา
 พนฺธโนกาเส สติ โหติ อสฺติ น โหติ ตสฺมา ตสฺส ลกฺขณํ
 ทสฺเสตฺตํอพนฺธโนกาโส นามาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ทวฺงคฺลราชิ น
 โหตีติ มุขวฏฺฏิตฺโต เหฏฺฐา ทวฺงคฺลปฺปมาณา เอกาปี ราชิ
 น โหติ ฯ ยสฺส ทวฺงคฺลราชิ โหตีติ ยสฺส ปน ตาทีสา
 เอกา ราชิ โหติ โส ตสฺสา ราชียา เหฏฺฐิมปริยนเต
 ปตฺตเวรเกน วิชฺฌิตฺวา ปจิตฺวา สุตฺตรชฺชกมกจิรชฺชกาทีหิ वा
 ติปฺปสฺสตฺตเกน वा พนฺธิตฺตพฺโพ ฯ ตํ พนฺธน อามิสฺสส อลคฺคนตฺถํ
 ติปฺปฏฺฐเกน वा เกนจิ พนฺธสิเลเสน वा ปฏฺิจฺฉาเทตฺตพฺพิ ฯ โส
 จ ปตฺโต อธิฏฺฐหิตฺวา ปริญฺญชิตฺตพฺโพ ฯ สุขุมํ वा นิทฺทํ
 กตฺวา พนฺธิตฺตพฺโพ ฯ สุตฺเตหิ ปน มรฺฐสิฏฺฐกฺลาขาสชฺชุลสาทีห
 ิ พนฺธิตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ ฌาณิตํ ฌาเปตฺวา ปาสาณจฺจนฺเณน
 พนฺธิตฺตํ วฏฺฏติ ฯ มุขวฏฺฏิสฺสมีเป ปน ปตฺตเวรเกน วิชฺฌิมมาโน
 กปาลสฺส พหฺลตฺตา ภิชฺชติ ตสฺมา เหฏฺฐา วิชฺฌิตฺตพฺโพ ฯ
 ยสฺส ปน เทว ราชโย เอกาเยว वा จตฺรํคฺลา ตสฺส
 เทว พนฺธนานิ ทาตฺตพฺพานิ ฯ ยสฺส ติสฺโส เอกาเยว वा
 ฌพฺงคฺลา ตสฺส ตีณิ ฯ ยสฺส จตฺตโสเอกาเยว वा อฏฺฐจฺงคฺลา
 ตสฺส จตฺตาริ ฯ ยสฺส ปณฺจ เอกาเยว वा ทสฺงคฺลา โส
 พนฺโรปี อพฺนโรปี อปตฺโตเยว อณฺโณ วิณฺญาเปตฺตพฺโพ ฯ เอส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘๐

ดาว มตติกาปตเต วินิจฺฉโย ฯ อโยปตเต ปน สเจปี ปญจ
วา อติเรกานี วา ฉิทฺททานี โหนฺติ ตานี จ อยฺจฺจนฺเณน
วา อาณิยา วา โลหฺมณฺทลเกน วา พทฺธานี มฺภฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
เสวว ปตฺโต ปริภุชฺชิตพฺโพ อลฺโย น วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ
อถ ปน เอกํปี ฉิทฺทํ มหนฺตํ โหติ โลหฺมณฺทลเกน พทฺธํปี
มฺภฺจ
อปตฺโต อลฺโย วิญฺญาเปตพฺโพ ฯ เถโร วตฺตพฺโพติ ปตฺเต
อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา อํ ฆนฺเต ปตฺโต ปมาณยฺตฺโต สฺนฺทโร
เถรานุรูปํ ตํ คณฺหาถาติ วตฺตพฺโพ ฯ โย น คณฺเหยฺยาติ
อนุกมฺปาย อคณฺหนตฺตสฺส ทฺกฺกมฺ ๑ โย ปน สนฺตฺตฺตฺจฺจฺจฺจ
เม อลฺเณน ปตฺเตนาติ น คณฺหาติ ตสฺส อนาปตฺติ ฯ
ปตฺตปริยฺนฺโตติ เอวํ ปริวตฺเตตฺวา ปริยฺนฺเต จิตฺปตฺโต ฯ
อเทเสติ มลฺลจฺปิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ- ทนฺตกาทิเก อเทเส น นิกฺขิปี-
ตพฺโพ ฯ ยตฺถ ปุริมํ สฺนฺทริ ปตฺติ จเปติ ตตฺถเวว จเปตพฺโพ ฯ
ปตฺตสฺส หิ นิกฺขิปีนเทโส อนุชานามิ ภิกฺขเว อาชาเรณฺติ (๑)
อาทินา นเยน ขนฺธเก วตฺโตเยว ฯ น อโภเคนาติ ยาคฺเรนฺชน-
รชนปจนาทินา อโภเคน น ภูยฺชิตพฺโพ ฯ อนฺตรามคฺเค ปน
พฺยาธิมฺหิ อูปฺปนฺเน อลฺลสฺมี ภาชเน อสฺติ มตฺติกา
ติมฺปิตฺวา ยาคู วา ปจฺติ อุกํ วา ตาเปตฺว วมฺภฺจฺจฺจฺจฺจฺจ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๘๑

น วิสขชเขตพุโพติ อณฺณสฺส น ทาทพุโพ ๑ สเจ ปน
 สพุทธิวิหาริโก वा अनुत्वासिโก वा अण्णं वरपत्तं जपेत्त्वा
 อयं มยหิं สารूपุโป อयं เถรสฺสชาติ คณฺหาติ วรรณฺติ ๑
 อณฺโณ वा ตं คเหตุวา อตฺตโน ปตฺตं เทติ วรรณฺติ ๑
 มยฺหเมว ปตฺตं อหฺราติ วัตตพพุทิจจํ นตฺติ ๑ ปวาริตานนฺติ
 เอตฺถ จ สงฺฆวเสน ปวาริตจฺ्ञานเณ ปณฺจพฺนฺธเนเนว วรรณฺติ
 ปุคฺคถวเสน ปวาริตจฺ्ञานเณ อุนปณฺจพฺนฺธเนนาปี วรรณฺตีติ
 กุรฺนฺทึยํ วัตฺตํ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตानตฺถเมว ๑ ฉสฺสมจฺ्ञานํ กิริยา
 โนสณฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
 ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

อุนปณฺจพฺนฺธนสิกฺขาปํ ๑ ***มีปัญฺหา***281

เตน สมเขนาติ เกสชฺชสิกฺขาปํ ๑ ตตฺถ อตฺโถ
 ฆนฺเตติ ราชา ภิกฺขุ อญฺญตฺตปฺปยุตฺเต เถรสฺส เลณตฺถาย
 ปพฺภาริํ โสเชนฺเต ทิสฺวา อารามิกิํ ทาทฺถกาโม ปุจฺฉิ ๑
 ปาฏฺิเยกฺโกติ วิสุํ เอโก ๑ มาลาภิเตติ กตฺมาเล มาลฺฐาเร
 กุสุมมาลาปฏฺิณฺณตฺเตติ อตฺโถ ๑ ตินฺณชฺฐปฺกนฺติ ตินฺณจุมฺพิฏฺกํ ๑
 ปฏฺิณฺณจฺฉิตฺติ จเปสิ ๑ สฺวา อโหสิ สฺวณฺณมาลาติ ทาริกาย
 สีเส จปีตมตฺตาเยว เถรสฺส อธิจฺ्ञานวเสน สฺวณฺณปทุมมาลา
 อโหสิ ๑ ตณฺหิ ตินฺณชฺฐปํ สีเส จปีตมตฺตเมว สฺวณฺณมาลา
 โหตฺติ เถโร อธิจฺ्ञาสิ ๑ ทุตฺติยมฺปี โข ๑เป ๑ อุปสงฺกมิตฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘๒

ทศยทิวเสเยว อุปสงกมิ ฯ สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺจิติ โสวณฺณมโย
 โหตุติ อธิภูจาสิ ฯ ปญจนฺนํ เกสชฺชานนฺติ สปปิอาทีนํ ฯ
 พาหุลิกาทิ ปจฺจยพาหุลิกตฺยา ปฏิปนฺนา ฯ โกลุมฺเพปิ
 ฌฎฺพีติ เอตถ โกลุมฺพา นาม มหามุขปาฎิโย วุจฺจนฺติ ฯ
 โอลีนวีสีนานีติ เหฏฺฐา จ อุกโต ปสฺเสสุ จ คลิตานิ ฯ
 โอกิณฺณวิกิณฺณาติ สปปิอาทีนํ คนฺเชน ภูมि ขนฺนเตหิ โอกิณฺณา
 กิตฺติโย จ ขนฺนเตหิ อุปริ สลฺจรฺนเตหิ จ วิกิณฺณา ฯ
 อนฺโตโกฏฺฐาคาริกาทิ อพฺกนฺตเร ลัวิทฺโกฏฺฐาคารา ฯ

ปฏิสายนินยานิติ ปฏิสายิตพฺพานิ ฯ ปริภุญชิตพฺพานิติ
 อตุโธ ฯ เกสชฺชานินฺติ เกสชฺชกิจฺจํ กโรนฺตุ วา มา วา เอวํ
 ลทฺชโวหารานิ ฯ โคสปปิตี อาทีหิ โลเก ปากฺกั ทสฺเสตฺวา
 เยสํ มํสํ กปฺปตีติ อิมินา อลฺลเวสํปิ มิคโรหิตสสาทีนํ สปปิ
 สงฺกเหตุวา ทสฺเสติ ฯ เยสํ หิ จิรํ อตุถิ สปปิปี เตสํ
 อตุถิเยว ฯ ตํ ปน สุลภํ วา โหตุ ทุลลภํ วา อสมฺโฆหตุถํ
 วุตฺตํ ฯ เอวํ นวณฺตีปิ ฯ สนนฺธิการกํ ปริภุญชิตพฺพานิติ สนนฺธิ
 กตฺวา นินฺทิตฺวา ปริภุญชิตพฺพานิ ฯ กถํ ปาลิยา อาคตสปปิ-
 ภาทีสุ สปปิ ตาว ปุเรกตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ตทหุปุเรกตฺตํ
 สามิสฺมปิ นiramisฺมปิ ปริภุญชิตฺว ฏฺฐนฺติ ฯ ปจฺจมาทตฺโต
 ปฏฺฐาย สตฺตาทํ นiramisํ ปริภุญชิตพฺพิ ฯ สตฺตาทาทิกฺกเมปิ
 สเจ เอกภาชเน จปีตํ เอกํ นิสฺสคฺคิยํ ฯ สเจ พหุสุ วตฺถ-

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๘๓

คณนาย นิสฺสคฺคิยานิ ฯ ปจฺจนาภตฺตํ ปฏฺิกุคฺคหิตํ สตฺตาทํ
นิรามิสเมว วฏฺฏติ ฯ ปุเรภตฺตํ วา ปจฺจนาภตฺตํ วา อุกฺคหิตกํ
กตฺวา นิกฺขิตฺตํ อชฺโฆหริตุํ น วฏฺฏติ ฯ อพฺภุชฺชนาทิสฺสุ
อุปเนตพฺพํ ฯ สตฺตาทาทิกฺกเมปิ อนาปตฺติ อนชฺโฆหริณียตํ
อาปนฺนตฺตา ฯ ปฏฺิสายนียานีติ หิ วุตฺตํ ฯ สเจ อนฺุปสมฺปนฺโน
ปุเรภตฺตํ ปฏฺิกุคฺคหิตนฺวณิเตน สปฺปี กตฺวา เทติ ปุเรภตฺตํ
สามิสฺสํ วฏฺฏติ ฯ สเจ สยํ กโรติ สตฺตาทํปิ นiramisameva
วฏฺฏติ ฯ ปจฺจนาภตฺตํ ปฏฺิกุคฺคหิตนฺวณิเตน ปนฺ เยน เกนจิ
กตฺสปฺปี สตฺตาทํปิ นiramisameva วฏฺฏติ ฯ อุกฺคหิตเกน กเต
ปุพฺเพ วุตฺตสฺสทฺสปฺปีนฺเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ปุเรภตฺตํ
ปฏฺิกุคฺคหิตจฺิเรน วา ทธินา วา ตกฺสปฺปี อนฺุปสมฺปนฺเนน
กตํ สามิสฺสปิ ตทฺหุปุเรภตฺตํ วฏฺฏติ ฯ สยํ กตํ นiramisameva
วฏฺฏติ ปจฺจนาภตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ นวณิเต ตาเปนฺตสฺส หิ
สามปาโก น โหติ ฯ สามปฺกฺเกน ปนฺ เตน สทฺธี
อามิสฺสํ น วฏฺฏติ ฯ ปจฺจนาภตฺตโต ปฏฺุจาย น วฏฺฏติเยว ฯ
สตฺตาทาทิกฺกเมปิ อนาปตฺติ สวตฺถุกสฺส ปฏฺิกุคฺคหิตตฺตา ฯ
ตานิ ปฏฺิกุคฺคเหตุวาทิ หิ วุตฺตํ ฯ ปจฺจนาภตฺตํ ปฏฺิกุคฺคหิตเตหิ
กตํ ปนฺ อพฺภุชฺชนาทิสฺสุ อุปเนตพฺพํ ฯ ปุเรภตฺตํปิ อุกฺคหิตเกหิ
กตํ ฯ อุกฺเขสฺสปิ สตฺตาทาทิกฺกเม อนาปตฺติ ฯ เอเสว นโย
อกปฺปิยมฺสสปฺปิเมหิ ฯ อยํ ปนฺ วิเสโส ฯ ยตฺถ ปาลิยํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘๔

อากตนวนีตสปีณา นิสฺสคฺคิยํ ตตฺถ อิมินา ทุกฺกัณฺเฑ ฯ
 อนุชกฺกจกถายํ การณปฏิรูปกํ กตฺวา มนุสฺสสปีญฺจ นวนีตญฺจ
 ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ตํ ทฺวปฏิกฺขิตฺตํ สพฺพอนุชกฺกถาสฺ อญฺญาตตฺตา ฯ
 ปฺรโต จสฺส วินิจฺฉโยปี อากมิตฺสตี ฯ ปาลิยํ อากตนวนีตํปี
 ปฺเรกตํ ปฏิกฺคหิตํ ตทหฺปูเรกตํ สามิสฺสปี วญฺญตี ปจฺฉา-
 กตฺตโต ปฏฺจาย นีรามิสฺเมว ฯ สตฺตาหฺตํกเม นานาภาชเนสฺสุ
 จปีเต ภาชนคณฺนาย เอกภาชเนปี อมิตฺเสตฺวา ปิณฺฑปปีณฺฑ-
 วเสน จปีเต ปิณฺฑคณฺนาย นิสฺสคฺคิยานิ ฯ ปจฺฉากตฺตํ
 ปฏิกฺคหิตํ สปีนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ เอตฺถ ปน ทริคฺคูปิกายปี
 ตกฺกวินฺทูนีปี โหนตี ตสฺมา โชตํ วญฺญิตฺสตีติ อฺปทฺตเตเธรา
 อหํสฺสุ ฯ

มหาสิวตฺเถโร ปน ภควตา อญฺญาตกาลโต ปฏฺจาย
 ตกฺกโต อฺทฺทฺชฺมตฺตเมว ขาทิสฺสูติ อหํ ฯ ตสฺมา นวนีตํ
 ปรีกฺขชนฺเตน โชวิตฺวา ทริตกฺกมกฺขิกากิปีลิกาทีนิ อปเนตฺวา
 ปรีกฺขชิตพฺพํ ฯ ปจฺฉิตฺวา สปีปี กตฺวา ปรีกฺขชิตฺกามาเนน
 อโชตํปี ปจฺฉิตฺว วญฺญตี ฯ ยํ ตตฺถ ทริคฺคํ วา ตกฺกคตํ
 วา ตํ ขยํ คมิตฺสตี ฯ เอตฺตาวตา หิ สวตฺถกปฏิกฺคหิตํ นาม
 น โหตีติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ อามิสฺเสน สทฺธิ ปกฺกตฺตา
 ปน ตสฺมีปี กุกฺกจฺจายนฺติ กุกฺกจฺจกา ฯ อิทานิ อุกฺคหิตฺวา
 จปีตนวนีเต จ ปฺเรกตํ จีรทฺธินิ ปฏิกฺคเหตฺวา กตฺนวนีเต

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๘๕

จ ปจฺจมาภตฺตํ ตานิ ปฏิกฺขเหตฺวา กตฺนฺวเนเต จ อุกฺกหิตเกหิ
กตฺนฺวเนเต จ อภิปฺปิยมํสนฺวเนเต จ สพุโพ อาปตฺตนาปตฺติ-
ปริโกลาปริโกลนโย สปปิมฺหิ วุตฺตกุกฺกเมเนว คเหตุพุโพ ๑
เตลภิกฺขาย ปวิญฺจันํ ภิกฺขุณฺํ ตตฺถเวย สปปิปี นวเนตฺปิ
ปกฺกเตลฺลปี อปกฺกเตลฺลปี อาเกีรฺนฺติ ๑ ตตฺถ ตกฺกทธิพินฺทุณฺิปี
ภตฺตสฺสิญฺจานิปี ตณฺฺทลกณานิปี มกฺกจิภาทโยปี โหนฺติ ๑
อาทิจฺจปํกํ กตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา กหิตํ สตฺตาทกาลิกํ โหติ ๑
ปฏิกฺขเหตฺวา จปิตภเสชฺเชหิ สทฺธี ปจิตฺวา นตฺถุปานํ จ
กาตุํ วญฺญติ ๑ สเจ วทฺทลิกสมเย ลชฺชิสามเณโร ยถา ตตฺถ
ปตฺติตตณฺฺทลกณาทโย น ปจฺจนฺติ เอวํ สามิสปํกํ โมเจนฺโต
อฺกฺกิมฺหิ วิลียาเปตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา ปุณฺ ปจิตฺวา เทติ
ปุริมฺนเยเนว สตฺตาทํ วญฺญติ ๑ เตเลสฺสุ ติลเตลฺลํ ตาว ปุเรภตฺตํ
ปฏิกฺขหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสปี วญฺญติ ๑ ปจฺจมาภตฺตโต ปญฺจาย
นिरามิสเมว ๑ สตฺตาทาทิกฺกเมนฺสฺส ภาชนคณฺนาย นิสฺสคฺคิย-
ภาโว เวทิตพุโพ ๑ ปจฺจมาภตฺตํ ปฏิกฺขหิตํ สตฺตาทํ นيرามิสเมว
วญฺญติ ๑ อุกฺกหิตกํ กตฺวา นิกฺกขิตฺตํ อชฺโฆหริตฺตํ น วญฺญติ ๑
สีสฺมกฺขนาทิสฺสุ อฺปนฺเตพุพฺพิ ๑ สตฺตาทาทิกฺกเมปี อนาปตฺติ ๑
ปุเรภตฺตํ ติลเต ปฏิกฺขเหตฺวา กตฺเตลฺลํ ปุเรภตฺตํ สามิสํ วญฺญติ ๑
ปจฺจมาภตฺตโต ปญฺจาย อนชฺโฆรหณฺิโย โหติ ๑ สีสฺมกฺขนาทิสฺสุ
อฺปนฺเตพุพฺพิ ๑ สตฺตาทาทิกฺกเมปี อนาปตฺติ ๑ ปจฺจมาภตฺตํ ติลเต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘๖

ปฏิคฺคเหตฺวา กตเตลฺล อนุชฺโฆหฺรณฺณิยเมว สวตฺถุคปฏิคฺคหิตตฺตา ฯ
สตุตฺตาหาคิกฺกเมปิ อนุปตฺติ ฯ สีสมกฺขนาทีสุ อุปนตพฺพิ ฯ
ปุเรกตฺตํ วา ปจฺจมากตฺตํ วา อุกฺคหิตกตฺติเลหิ กตเตเลปิ เอเสว
นโย ฯ ปุเรกตฺตํ ปฏิคฺคหิตกตฺติเล ภชฺชิตฺตฺวา ติลปิภูจฺจํ เสเทตฺวา
วา อญฺโหทเกน วา เตเมตฺวา กตเตลฺล สเจ อนุปสมฺปนฺเนน
กตฺติ ปุเรกตฺตํ สามิสฺสีปี วฏฺฏติ ฯ อตฺตนา กตฺติ นิพฺพภูจฺจิตตฺตา
ปุเรกตฺตํ นีรามิสฺสเยว วฏฺฏติ ฯ สามํ ปกฺกตฺตา สามิสฺสํ น
วฏฺฏติ ฯ สวตฺถุคปฏิคฺคหิตตฺตา ปน ปจฺจมากตฺตโต ปฏฺจาย
อฺกฺขยฺปิ อนุชฺโฆหฺรณฺณิยํ สีสมกฺขนาทีสุ อุปนตพฺพิ ฯ สตุตฺตา-
หาคิกฺกเมปิ อนุปตฺติ ฯ ยทิ ปน อปฺปี อญฺโหทกํ โหติ
ตํ อพฺภูกิริมมตฺตํ อพฺโพหาริกํ โหติ สามปาคคณฺณํ น
กจฺจติ ฯ สาสปเตลาทีสุปี สวตฺถุคปฏิคฺคหิตเตสุ อวตฺถุคคิลเตเล
วตฺตสทิสฺสว วินิจฺจโย ฯ สเจ ปน ปุเรกตฺตํ ปฏิคฺคหิตานํ
สาสปาทีนํ จฺจนฺเนหิ อาทิจฺจปาเกน สกฺกา เตลฺล กาคฺคํ
ปุเรกตฺตํ สามิสฺสีปี วฏฺฏติ ฯ ปจฺจมากตฺตโต ปฏฺจาย นีรามิสฺสเมว ฯ
สตุตฺตาหาคิกฺกเม นิสฺสคฺคิยฺ ฯ ยสฺมา ปน สาสปมรฺกจฺจนฺณาทีนํ
เสเทตฺวา เอรณฺฑทกฺกฺจฺจिณี จ ภชฺชิตฺตฺวา เอวํ เตลฺล กโรนฺติ
ตสฺมา เตลฺล เตลฺล อนุปสมฺปนฺเนหิ กตฺติ ปุเรกตฺตํ สามิสฺสีปี
วฏฺฏติ ฯ วตฺถุณฺนํ ยาวชฺชิวิกตฺตา ปน สวตฺถุคปฏิคฺคหิตเต
โทโส นตฺถิตฺติ ฯ อตฺตนา กตฺติ สตุตฺตาหํ นีรามิสฺสปริโกเถเนว

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๘๗

ปริภุชิตพุพ ๑ อุคคหิตเกหิ กตัง อนชฺโฆหรณฺณิยํ พาทิรปริโกเค
 วภูฏติ ๑ สตุตทาหาคิกกเมปี อนาปตติ ๑ เตลกรณตถาย สาสปม-
 ชุกเอรณทกภูจฺจिณี วา ปฏิกุคเหตฺวา ตทเหว กตัง เตลลํ
 สตุตทาหาคิกกํ ทุตติยทิวเส กตัง ฉาหํ วภูฏติ ตติยทิวเส กตัง
 ปญจาหํ วภูฏติ ๑ จตุตถปญจมจฺจุสตุตมทิวเส ปน กตัง ตทเหว
 วภูฏติ ๑ สเว ยาว อรุณสฺส อุคคมนา ติจฺจุจฺติ นิสฺสคฺคิยํ ๑
 อภูจฺมทิวเส กตัง อนชฺโฆหรณฺณิยํ อนิสฺสคฺคิยตฺตา ปน พาทิร-
 ปริโกเค วภูฏติ ๑ สเจปี น กโรติ เตลตถาย คหิตสาสปาทีนํ
 สตุตทาหาคิกกเม ทุกกภูเมว ๑ ปาลิยํ ปน อนาคตานิ อญฺญานิปี
 นาพิเกรนิมฺพโกสมฺพกรรมนฺทาทสีอาทีนํ เตลลานิ อตฺถิ ๑ ตานิ
 ปฏิกุคเหตฺวา สตุตทาหํ อติกกามยโต ทุกกภูํ โหติ ๑ อยเมเตสุ
 วิเสโส ๑ เสลลํ ยาวกาลิกวตฺถุํ ยาวชิวิววตฺถุํ จ สลลกฺเขตฺวา
 สามปากสวตฺถุกปุเรกตฺตปจฺจมาตฺตปฏิกุคหิตกอุคคหิตวตฺถุกวิธานํ
 สพุพํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพุพ ๑

วสาเตลนฺติ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว ปญจ วसानิ (๑)
 อจฺฉวลลํ มจฺฉวลลํ สฺสุกาวลลํ สฺสุกรวลลํ คทฺุรทวสนฺติ (๒) เอวํ
 อนฺุญฺญาตวसानํ เตลลํ ๑ เอตฺถ จ อจฺฉวสนฺติ วจเนน
 จเปตฺวา มนฺุสฺสวลลํ สพุเพลลํ อกปฺปิยมฺसानํ วสา อนฺุญฺญาตา ๑
 มจฺฉคฺคหณฺเนน จ สฺสุกาปี คหิตา โหนฺติ ๑ พาวมจฺฉตฺตา
 # ๑. สฺยา. เอตฺถนฺเตเร เกสชฺชานีติ ทิสฺสติ ๑ ๒. วิ. มหา. ๕/๒๗/๔๑ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๘๘

ปน วิสฺสุ วุตตาฯ มจฺจนาทิกุคฺคหณฺเณตฺถ สพฺเพสํปี กปฺปิยมํสํนํ
 วสา อนุญฺจวตาฯ มํเสสุ หิ ทส มนุสฺสทตฺถิอสุสฺสุนฺจอหิสีห-
 พุคฺคฺชทีปิจฺจตฺรจฺจมนํ มํสํนํ อกปฺปิยานิฯ วสาสุ เอกา
 มนุสฺสวสาฯ ชีราทีสุ อกปฺปิยนฺนาม นตฺถิฯ อนุปฺสมฺปนฺเนหิ
 กตฺตนิพฺพญฺญิตฺวาตลํ ปุเรกตฺตํ ปฏฺิกุคฺคหิตํ ปุเรกตฺตํ สามิสํปี
 วญฺญติฯ ปจฺจนาทตฺตโต ปฏฺิจาย สตฺตทาหํ นิรามิสเมว วญฺญติฯ
 ยํ ปน ตตฺถ สุขุมรชชทิสํ มํสํ วา นหารุ วา อญฺจิ
 วา โลหิตํ วา โหติ ตํ อพฺโพหาริกํฯ สเจ ปน วสํ
 ปฏฺิกุคฺคเหตุวา สยํ กโรติ ปุเรกตฺตํ ปฏฺิกุคฺคเหตุวา ปจิตฺวา
 ปริสฺสาเวตฺวา สตฺตทาหํ นิรามิสปริโกเคน ปริภุญฺชิตพฺพิฯ
 นิรามิสปริภอํ หิ สนฺชาย อิทํ วุตฺตํ กาลे ปฏฺิกุคฺคหิตํ
 กาลे นิปฺปกํ กาลे สํสคฺค (๑) เตลปริโกเคน ปริภุญฺชิตฺตฺนฺติ (๒)ฯ
 ตตฺตราปี อพฺโพหาริกเมวฯ ปจฺจนาทตฺตํ ปน ปฏฺิกุคฺคเหตุ วา
 ตาเปตฺตํ วา น วญฺญติเยวฯ วุตฺตํ เหตุํ วิกาเล เจ
 ภิกฺขเว ปฏฺิกุคฺคหิตํ วิกาเล นิปฺปกํ วิกาเล สํสคฺคํ ตํ เจ
 ปริภุญฺชเยยฺย อาปตฺติ ติณฺณํ ทุคฺคญฺจํ กาลे เจ ภิกฺขเว
 ปฏฺิกุคฺคหิตํ วิกาเล นิปฺปกํ วิกาเล สํสคฺคํ ตํ เจ ปริภุญฺชเยยฺย
 อาปตฺติ ทุวินฺนํ ทุคฺคญฺจํ กาลे เจ ภิกฺขเว ปฏฺิกุคฺคหิตํ
 กาลे นิปฺปกํ วิกาเล สํสคฺคํ ตํ เจ ปริภุญฺชเยยฺย อาปตฺติ
 ทุคฺคญฺจํ กาลे เจ ภิกฺขเว ปฏฺิกุคฺคหิตํ กาลे นิปฺปกํ กาลे
 # ๑. สฺยา. สํสคฺคํฯ เอวมฺปฺริปีฯ ๒. วิ. มหา. ๕/๒๗/๔๑ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๘๕

ลัศคค์ ตัม เจ ปริภุญเชยย อนาปตตีติ (๑) ฯ อุปติสฺสตุเถโร ปน
 อนุตเววาสิกา ปุจฺฉิสฺส ภนฺเต สปปีนวณิตวสานิ เอกโต ปจิตฺวา
 มิสฺสิตฺวา นิพฺพญฺญิตานิ วญฺญนฺติ น วญฺญนฺตีติ ฯ น วญฺญนฺติ
 อวฺโสติ ฯ เถโร กิเรตฺถ ปกุกเตลทสญฺเฐ วิย กุกฺกจฺจายติ ฯ
 ตโต นํ อุตฺตรี ปุจฺฉิสฺส ภนฺเต นวณิตे ทธิคฺคฺพิกา वा
 ตกุกวินฺหุ वा โหติ เอตํ วญฺญตีติ ฯ เอตมฺปิ อวฺโส น
 วญฺญตีติ ฯ ตโต นํ อหํสฺ ภนฺเต เอกโต ปจิตฺวา
 ลัศคฺคานิ เตชวณฺตานิ โหนฺติ โรคํ นิคฺคณฺหนตีติ ฯ สาธวฺโสติ
 เถโร สมฺปฺญิจฺฉิ ฯ มหาสมฺมตฺเถโร ปนาห กปฺปิยํสวสา
 สามิสฺปริโกเค วญฺญติ อิตฺรา นiramisฺปริโกเค วญฺญตีติ ฯ
 มหาปทฺมตฺเถโร ปน อิทํ กินฺติ ปญฺจิกฺขิตฺวา นนุ
 วาตาพาธิกา ภิกฺขุ ปญฺจมูลกสาวายาคุຍ์ อจฺฉสฺสุกรเตลาทีนิ
 ปกฺขิตฺวา ยาคุํ ปิวนฺติ सा तेชฺสสฺสทตฺตา โรคํ นิคฺคณฺหาตีติ
 วตฺวา วญฺญตีติ อห ฯ

มธฺ นาม มกฺขิกามธฺติ มธฺกริหิ นาม มธฺมกฺขิกาหิ
 ชุทฺททมกฺขิกาหิ ภมรมกฺขิกาหิ จ กตํ มธฺ ฯ ตํ ปุเรกตฺตํ
 ปญฺจคฺคหิตํ ปุเรกตฺตํ สามิสฺปริโกคํปิ วญฺญติ ฯ ปจฺจมาทตฺโต
 ปญฺจาย สตฺตาหํ นiramisฺปริโกคเมว วญฺญติ ฯ สตฺตาหาติกฺกเม
 สเจ สีเลสสทิสํ महामธฺ ขณฺหาขณฺหํ กตฺวา จปีตํ อิตฺริ
 वा नानाभाषनेसु वदुक्कननाय निससुकियानि ฯ सजे เอกमेव

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๒๕๐

ขณฺท์ เอกภาชเน วา อิตฺริ เอกเมว นิสฺสคฺคิยฺ ๑ อุกฺคหิตกั
วฺตุตฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ๑ อรุณฺกฺขนาทิสฺ อุปเนตพฺพิ ๑
มฐฺปฏิถั วา มฐฺสิฏฺจกั วา สเจ มฐฺนา อมฺกฺขิตั ปริสุทฺธั
ยาวชีวิกั ๑ มฐฺมฺกฺขิตั ปน มฐฺคตฺกเมว ๑ จิริกา นาม สปกฺขา
ทีฆมฺกฺขิกา ตุมฺพลนามิกา จ อฏฺฐิปกฺขา กภาพมฺหามฺรา โหนฺติ ๑
เตถั อาสเยสุ นียยาสสทิสั มฐฺ โหติ ๑ ตั ยาวชีวิกั ๑

ผาณิตนฺนาม อฺจฺจฺมฺหา นิพฺพตฺตฺนฺติ อฺจฺจฺรฺสั อุปาทาย
อปกฺกา วา อวตฺตฺกปกฺกา วา สพฺพาปี อวตฺตฺกา อฺจฺจฺวิกฺติ
ผาณิตนฺติ เวทิตพฺพา ๑ ตั ปุเรกตฺตั ปฏฺฐิคุคฺคิหิตั ปุเรกตฺตั
สามิสฺปี วฏฺฐติ ๑ ปจฺจฺภกฺตฺตโต ปฏฺฐาย สตฺตาทั นีรามิสฺเมว
วฏฺฐติ ๑ สตฺตาทาทิกฺกเม วตฺตฺกณฺนาย นิสฺสคฺคิยฺ ๑ พหุปี
ปีณฺทา จฺณฺณตฺวา เอกภาชเน ปกฺขิตฺตา โหนฺติ ฆนฺสนฺนิเวสา
เอกเมว นิสฺสคฺคิยฺ ๑ อุกฺคหิตกั วฺตุตฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ๑
ฆรฐฺปนาทิสฺ อุปเนตพฺพิ ๑ ปุเรกตฺตั ปฏฺฐิคุคฺคิหิตฺน อปริสุทฺธาวิต-
อฺจฺจฺรฺเสน กตฺผาณิตั สเจ อนฺอุปสมฺปนฺเนน กตฺ สามิสฺปี
วฏฺฐติ ๑ สยั กตฺ นีรามิสฺเมว วฏฺฐติ ๑ ปจฺจฺภกฺตฺตโต
ปฏฺฐาย ปน สวตฺตฺกปฏฺฐิคุคฺคิหิตฺตฺตา อนชฺโฆหฺรณฺณิยฺ ๑ สตฺตาทา-
หาทิกฺกเมปี อนาปตฺติ ๑ ปจฺจฺภกฺตฺตั อปริสุทฺธาวิตปฏฺฐิคุคฺคิหิตฺน
กตฺปี อนชฺโฆหฺรณฺณิยฺเมว ๑ สตฺตาทาทิกฺกเมปี อนาปตฺติ ๑ เอส
นโย อฺจฺจฺนุ ปฏฺฐิคุคฺคิหิตฺวา กตฺผาณิตฺปี ๑ ปุเรกตฺตั ปน ปริสุทฺธา-
วิตปฏฺฐิคุคฺคิหิตฺน กตฺ สเจ อนฺอุปสมฺปนฺเนน กตฺ ปุเรกตฺตั สามิสฺปี

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๑

วรรณุตติ ฯ ปจฺจนาภตฺตโต ปญฺจาย สตฺตทาหิ นีรามิสเมว ฯ สย
 กตํ ปุเรกตฺตํปี นีรามิสเมว ปจฺจนาภตฺตโต ปญฺจาย สตฺตทาหิ
 นีรามิสเมว ฯ ปจฺจนาภตฺตํ ปริสุทฺทาวิตปฏิกฺคหิตฺเตน กตํ ปน
 นีรามิสเมว สตฺตทาหิ วรรณุตติ ฯ อุกฺคหิตกํ วุตฺตณฺยเมว ฯ ฌาม-
 อจฺจุผาณิตํ วา โกณฺณุตฺตอจฺจุผาณิตํ วา ปุเรกตฺตเมว วรรณุตฺติ
 มหาอณฺจกถายํ วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน เอตํ สวตฺตถุคฺคปฏกํ
 วรรณุตติ โน วรรณุตฺติ ปุจฺฉํ กตฺวา อจฺจุผาณิตํ ปจฺจนาภตฺตํ
 โน วรรณุณกนฺนาม นตฺถิตฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ ยุตฺตํ ฯ สีโตทเกน
 กตํ มรฺคปฺปผาณิตํ ปุเรกตฺตํ สามิสฺสปี วรรณุตติ ปจฺจนาภตฺตโต
 ปญฺจาย สตฺตทาหิ นีรามิสเมว ฯ สตฺตทาหาติกฺกเม วตฺตถุคฺคณฺนาย
 ทฺกกฺกํ ฯ จีริ ปกฺกขิปิตฺวา กตํ มรฺคผาณิตํ ปน ยาวกาลิกํ ฯ
 ขณฺทสกฺกรํ ปน จีรชฺลิกํ อปเนตฺวา อปเนตฺวา โสเชนฺติ
 ตสฺมา ตํ วรรณุตติ ฯ มรฺคปฺปผํ ปน ปุเรกตฺตํปี อลฺลํ วรรณุตติ
 ภชฺชิตํ วรรณุตติ ภชฺชิตฺวา ตีลาทีหิ มิสฺสํ วา อมิสฺสํ วา
 กตฺวา โกณฺณุตฺตํ วรรณุตติ ฯ ยถิ ปน ตํ คเหตุวา เมรยตฺถาย
 โยเชนฺติ โยชิตํ พิชโต ปญฺจาย น วรรณุตติ ฯ กทลฺลิตฺทชฺชริ-
 อมฺพลพฺพชนฺสจฺฉิณฺจาทีนํ สพฺเพลลํ ยาวกาลิกผลานํ ผาณิตํ
 ยาวกาลิกเมว ฯ มริจิปกฺเกหิ ผาณิตํ กโรนฺติ ตํ ยาวชีวิกํ ฯ
 ตานิ ปฏิกฺคเหตุวาติ สเจ สพฺพานิปี ปฏิกฺคเหตุวา เอกมฺเฏ
 อวินิพฺโปกานิ กตฺวา นิกฺขิปติ สตฺตทาหาติกฺกเม เอกเมว
 นิสฺสคฺคิยํ วินิพฺพตฺเตสฺส ปณฺจ ฯ สตฺตทาหิ ปน อนตฺติกฺกมิตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๙๒

คิลานเนนปี อคิลานเนนปี วุตตนเยน ยถาสูขัม ปริภุญชิตพัพพะ ฯ
 สตตวิธัม หิ อุททิสฺสํ นาม พุยาธิอุททิสฺสํ ปุคฺคโลททิสฺสํ
 กาโลททิสฺสํ สมโยททิสฺสํ เทโสททิสฺสํ วโสททิสฺสํ เกสชฺโชท-
 ทิสฺสนฺติ ฯ ตตฺถ พุยาธิอุททิสฺสนฺนาม อนฺุชานามิ ภิกฺขเว
 อมนฺุสฺสีกาพาเช อามกมฺํสํ อามกโลหิตนฺติ เอวํ พุยาธิ
 อุททิสฺสํ อนฺุญญาตํ ฯ ตํ เตเนว อาพาเชน อาพาธิกสฺส
 วญฺญติ น อญฺญสฺส ฯ ตถจฺโจ กาลเปปี วิกาลเปปี กปฺปิยฺปิ
 อกปฺปิยฺปิ วญฺญติเยว ฯ ปุคฺคโลททิสฺสนฺนาม อนฺุชานามิ ภิกฺขเว
 โรมญฺจกสฺส โรมญฺจํ น จ ภิกฺขเว พหิมฺขทวารานีหริตฺวา
 อชฺโฆหริตพฺพนฺติ เอวํ ปุคฺคลํ อุททิสฺสํ อนฺุญญาตํ ฯ ตํ
 ตสฺเสว วญฺญติ น อญฺญสฺส ฯ กาโลททิสฺสํ นาม อนฺุชานามิ
 ภิกฺขเว จตฺตาริ มหาวิกฺขานิ กฺุณฺํ มุคฺคตํ ฉาริกํ มคฺคติกนฺติ(๔)
 เอวํ อหิทญฺจกาลี อุททิสฺสํ อนฺุญญาตํ ฯ ตํ ตสฺมีเยว กาลे
 อปฺปฏิกฺกหิตกฺปิ วญฺญติ น อญฺญสฺมี ฯ สมโยททิสฺสนฺนาม
 คณฺโโภชเน อญฺญตฺร สมยาติอาทินา นเยน ตํ ตํ สมยํ
 อุททิสฺสํ อนฺุญญาตา อนาปตฺติโย ฯ ตา ตสฺมี ตสฺมีเยว
 สมเย อนาปตฺติโย โหณฺติ น อญฺญทา ฯ เทโสททิสฺสนฺนาม
 อนฺุชานามิ ภิกฺขเว เอวรูเปสฺส ปจฺจนฺติเมสฺส ชนปฺเทสฺส วินยธฺร-

*เล่มที่ ๒ คีตกถาพจนานา หน้า ๒๕๓

ปลงจเมณคณน อุปสมบทนุติ เอวํ ปจจนุตปฺปเทเส อุทฺทิสฺส
อนุลฺลาตานิ อุปสมบทาทีนึฯ ตานิ ตตฺถเว วฏฺฏนุติ น
มชฺฌิมปฺปเทเสฯ วโสทฺทิสฺสนฺนาม อนฺชานามิ ภิกฺขเว วสานิ
เกสชฺชานีติ เอวํ วसानาเมน อนุลฺลาตํฯ ตํ จเปตฺวา
มนุสฺสวสํ สพฺเพสํ กปฺปิยาภปิยวสานํ ตทตฺถิกานํ เตล-
ปริโกเคน ปริภุชฺชิตุ วฏฺฏติฯ เกสชฺโชทฺทิสฺสํ นาม อนฺชานามิ
ภิกฺขเว ปลงจ เกสชฺชานีติ เอวํ เกสชฺชานาเมน อนุลฺลาตานิ
อาหารตถํ ฝริตุ สมตฺถานิ สบฺปิณฺวณิตเตลมรฺฐผาณิตานิฯ ตานิ
ปฏฺิคฺคเหตฺวา ตทหุปฺปรเกตฺตํ ยถาสุขํ ปจฺจนาภตฺตโต ปฏฺุจาย
สตี ปจฺจเย วุตฺตนเยเนว สตฺตทาหํ ปริภุชฺชิตพฺพานิฯ

สตฺตทาหาทิกฺกนฺเต อตฺติกนฺตสณฺณิ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตियนฺติ
สเจปิ สาสปมตฺตํ โหติ สกึ วา องฺคฺคฺลียา คเหตฺวา ชิวฺหาย
สายนมตฺตํ นิสฺสชฺชิตพฺพเมว ปาจิตฺตियญจ เทเสตพฺพิฯ น
กายิเกน ปริโกเคน ปริภุชฺชิตพฺพนุติ กาโย วา กายเ อรุ
วา น มกฺเขตพฺพิฯ เตหิ มกฺขิตานิ กาสาวกตฺตรยภฺจฺจิ-
อุปาหนปาท- กฏฺจลิกมณฺจปิชาทีนึปิ อปริโกคานิฯ ทฺวารวาท-
ปานกฺวาณฺณสุปี หตฺถเณน คหณฺณจฺจานํ น มกฺเขตพฺพนุติ มหา-
ปจฺจริยํ วุตฺตํฯ กสาวเว ปน ปกฺขิปิตฺวา ทฺวารวาท-
ปานกฺวาณฺณนิ มกฺขิตพฺพานีติ มหาอฏฺจกถายํ วุตฺตํฯ อนาปตฺติ
อนฺโตสตฺตทาหํ อธิภฺจเจตีติ สตฺตทาหพฺพนฺตเร สบฺปิ จ เตลญจ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๕๔

วสณจ มุทฺธนิ เตลํ วา อพฺภณฺชนํ วา มํหํ อรุมภฺชนํ
 ฌณฺตี ฌรฐฺปนํ อธิฏฺเจติ อนาปฺตฺติ ฯ สเจ อธิฏฺจิตฺเตลํ
 อนธิฏฺจิตฺเตลภาชเน อากิรฺตฺกาโม โหติ ภาชเน เจ สฺขุมฺนิทฺทำ
 ปวิฏฺฐปวิฏฺฐํ เตลํ ปฺราณเตเลน อชฺโฆตฺถริยฺติ ปฺน อธิฏฺฐา-
 ตพฺพํ ฯ อถ มหามุํหํ โหติ สหสฺว พหุเตลํ ปวิสฺตีวา ปฺราณ-
 เตลํ อชฺโฆตฺถรฺติ ปฺน อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺติ ฯ อธิฏฺจิต-
 กตฺติกเมว หิ ตํ โหติ ฯ เอเตน นเยน อธิฏฺจิตฺเตลภาชเน
 อนธิฏฺจิตฺเตลอาภิรณฺมปี เวทิตพฺพํ ฯ วิสฺสชฺเชตฺติ เอตฺถ สเจ
 ทฺวินนํ สนตฺกํ เอเกน ปฏฺิกฺกหิตํ อวิภตฺตํ โหติ สตฺตาหาทิกฺกเม
 ทฺวินนํปี อนาปฺตฺติ ปฺริภฺวชฺชิตฺตุํ ปน น วฏฺฏฺติ ฯ สเจ เยน
 ปฏฺิกฺกหิตํ โส อิตฺริ ภณฺตี อาวฺโส อิมํ เตลํ สตฺตาหํ
 ปตฺตํ ปฺริภฺวชฺช นํ ตฺวนฺติ โส จ ปฺริภฺกํ น กโรติ กสฺส
 อาปฺตฺติ ฯ น กสฺสจิปิ อาปฺตฺติ ฯ กสฺมา ฯ เยน ปฏฺิกฺกหิตํ เตน
 วิสฺสชฺชิตฺตฺตา อิตฺรสฺส อปฏฺิกฺกหิตตฺตา ฯ วินสฺสตีติ อปฺริภฺกํ
 โหติ ฯ จตฺเตนาติ อาทิสฺสุ เยน จิตฺเตน เกสชฺชํ จตฺตํ จ
 วนฺตํ จ มุตฺตํ จ โหติ ตํ จิตฺตํ จตฺตํ วนฺตํ มุตฺตฺนต
 ิ วุจฺจติ ฯ เตน จิตฺเตน ปุคฺคโล อนเปกฺโข วุจฺจติ ฯ เอว
 อนเปกฺโข สามเณรสฺส ทตฺวาติ อตฺโถ ฯ อิทํ กสฺมา วุตฺตํ ฯ
 เอว อนฺโตสตฺตาเห ทตฺวา ปจฺญา ปฏฺิลภิตฺวา ปฺริภฺวชฺชนตฺส
 อนาปฺตฺติทสฺสนตฺถนฺติ มหาสุมตฺเตโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเตโร

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๕

ปนาห นยิทฺ ยาจิตพฺพํ อนฺโตสตุตาเห ทินฺนสฺส หิ ปฺน
ปริโกเค อาปฺตติเยว นตฺถิ สตุตาหาติกฺกนฺตสฺส ปน ปริโกเค
อนาปฺตติทสฺสนตฺถิมิทํ วุตฺตํ (๑) ตสฺมา เอวํ ทินฺนเกสขฺชํ สเจ
สามเณโร อภิสงฺขริตฺวา วา อนภิสงฺขริตฺวา วา ตสฺส
ภิกฺขุโน นตฺถกมฺมตฺถํ ทเทยฺย คเหตุวา นตฺถกมฺมํ กาทพฺพํ ฯ
สเจ พาโล โหติ ทาคฺคํ น ชานาติ อญฺเณน ภิกฺขุณา
วตฺตพฺโป อตฺถิ เต สามเณร เตลนฺติ ฯ อาม ภนฺเต อตฺถิติ ฯ
อาหาร เณรสฺส เกสขฺชํ กริสฺสามาติ ฯ เอวํปี วญฺญติ ฯ เสถ
อตุตฺตานตฺถเมว ฯ

กจินสมฺภูจฺจํ อภิริยา โนสญฺญาวิโมกฺข์ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

เกสขฺชสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน สมเษนาติ วสฺสิกฺสาฎฺฐิสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ วสฺสิกฺสาฎฺฐิกา
อนฺนุญฺญาตาติ จีวรกฺขนฺธเก วิสาขาวตฺถุสฺสึ อนฺนุญฺญาตา ฯ
ปฏิกฺกเจวาติ ปุเรเยว ฯ มาโส เสโส คิมฺหานนฺติ จตฺนุนํ
คิมฺหมาสานํ เอโก ปจฺฉิมมาโส เสโส ฯ กตฺวาติ สิปฺพน-
รชนกปฺปปริโยसानเนน นิฏฺฐาเปตฺวา ฯ กโรนฺเตน จ เอกเมว
กตฺวา สมเย อธิฏฺฐาตพฺพํ เทว อธิฏฺฐาตุํ น วญฺญติ ฯ
อติเรกมาเส เสเส คิมฺหานนฺติ คิมฺหานนามเก อติเรกมาเส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๕๖

เสเส ฯ อติเรกทตมาเส เสเส คิมุหानเ กตฺวา นิวาเสตีติ
 เอตถ ปน จตฺวา วสฺสีกสาฎิกาย ปริเยสนกฺเขตฺตํ กรณกฺเขตฺตํ
 นิวาสนกฺเขตฺตํ อธิฎฺฐานกฺเขตฺตนฺติ จตฺพุพฺพิชฺชํ เขตฺตํ กุจฺฉิสฺมโย
 ปิฎฺฉิสฺมโยติ ทฺวิโร สฺมโย ปิฎฺฉิสฺมยจตฺตํ กุจฺฉิสฺมยจตฺตกฺกนฺติ
 เทว จตฺตกฺกานิ จ เวทิตฺตพฺพานิ ฯ ตตถ เชฎฺฐมฺลปฺนฺณมาสียา
 ปจฺฉิมปาฎิปททิวสโต ปฎฺจาย ยาว กาทฺปกฺขุโปสธา อยเมโก
 อทฺตมาโส ปริเยสนกฺเขตฺตลฺเจว กรณกฺเขตฺตลฺเจว ฯ เอตสฺมี ห
 ิ อนุตเร วสฺสีกสาฎิกิ อลทฺธํ ปริเยสฺตีตุ ลทฺธํ กาทฺตลฺเจว วฏฺฏติ
 นิวาเสตุ อธิฎฺจาทฺตลฺเจว น วฏฺฏติ ฯ กาทฺปกฺขุโปสธสฺส ปจฺฉิม-
 ปาฎิปททิวสโต ปฎฺจาย ยาว อาสาพฺหปฺนฺณมา อยเมโก
 อทฺตมาโส ปริเยสนกรณนิวาสนานํ ตินฺณํปิ เขตฺตํ ฯ เอตสฺมี
 หิ อนุตเร อลทฺธํ ปริเยสฺตีตุ ลทฺธํ กาคฺตุ จ นิวาเสตุ จ
 วฏฺฏติ อธิฎฺจาทฺตลฺเจว น วฏฺฏติ ฯ อาสาพฺหปฺนฺณมาสียา
 ปจฺฉิมปาฎิปททิวสโต ปฎฺจาย ยาว กตฺตีกปฺนฺณมา อิม
 จตฺตารो มาสา ปริเยสนกรณนิวาสนอฺธิฎฺฐานานํ จตฺนํปิ
 เขตฺตํ ฯ เอตสฺมี หิ อนุตเร อลทฺธํ ปริเยสฺตีตุ ลทฺธํ วา
 กาคฺตุ นิวาเสตุ อธิฎฺจาทฺตลฺเจว วฏฺฏติ ฯ อิทํ ตาว จตฺพุพฺพิชฺชํ
 เขตฺตํ เวทิตฺตพฺพิ ฯ กตฺตีกปฺนฺณมาสียา ปน ปจฺฉิมปาฎิปท-
 ทิวสโต ปฎฺจาย ยาว เชฎฺฐมฺลปฺนฺณมา อิม สตฺตมาสา
 ปิฎฺฉิสฺมโย นาม ฯ เอตสฺมี หิ อนุตเร กาโล วสฺสีกสาฎิกายาติ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๒๕๗

อาทีนา นเยน สตฺตฺปาทำ กตฺวา อญฺญาตกอปฺปวาริตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วสฺสติกสาฎิกจิวริ นินฺปฺผาเทนตฺตฺตฺต อิมินา สิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิย
 ปาจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต เม วสฺสติกสาฎิกจิวรฺนฺตฺตฺต อาทีนา นเยน
 วิญฺญตฺตฺตฺต กตฺวา นินฺปฺผาเทนตฺตฺต อญฺญาตกวิญฺญตฺตฺตฺตฺตฺต
 นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺตฺตฺตฺต ๑ วุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สตฺตฺตฺตฺต กตฺวา ญาตก-
 ปริวาริตฺตฺตฺตฺต นินฺปฺผาเทนตฺตฺต อิมินาว สิกฺขาปเทน
 นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺตฺตฺต วิญฺญตฺตฺต กตฺวา นินฺปฺผาเทนตฺตฺต อญฺญาตก-
 วิญฺญตฺตฺตฺตฺต สิกฺขาปเทน อนาปฺตฺตฺต ๑ วุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ปริวาร

มาตฺริ จิวริ ยาจ โน จ สงฺฆे ปฺริณฺตํ
 เกนตฺตฺต โหติ อปฺตฺตฺต อนาปฺตฺตฺต จ ญาตเก
 ปญฺหามเสสา กุสฺเสหิ จินฺตฺตฺตฺต ๑

อัยฺ หิ ปญฺโห อิมมตฺตํ สนฺธาย วุตฺตฺตฺต ๑ เอว
 ปิฏฺฐิสฺมยจฺจกุกํ เวทิตฺตฺต ๑ เชฏฺฐมฺมฺลปฺนฺณมาสียา ปน ปจฺฉิม-
 ปาฎิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว กตฺตฺตฺตปฺนฺณมา อิมเ ปญฺจ-
 มาสา กุจฺฉิสฺมโย นาม ๑ เอตฺตฺตฺตฺตฺตฺต หิ อนฺตเร วุตฺตฺตฺตเยเนว
 สตฺตฺตฺตฺต กตฺวา อญฺญาตกอปฺปวาริตฺตฺตฺตฺต วสฺสติกสาฎิก-
 จิวริ นินฺปฺผาเทนตฺตฺต วุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑ ยเ มนฺุสฺสา ปุพฺเพปิ
 วสฺสติกสาฎิกจิวริ เทนฺติ เต ปน สเจปิ อตฺตโน อญฺญาตก-
 อปฺปวาริตฺตา โหนฺติ วุตฺตฺตฺตฺตฺต นตฺถิ เตสุ สตฺตฺตฺตปาทกรณฺตฺต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๒๙๘

อนุณณตตดาฯ วิณตตตี กตุวา นิปพาเทนตสส อณณตค-
วิณตตตีสักขาปเทน นิสสุคคิย ปาจิตติยึฯ กสฺมาฯ เย
มนุสฺสา ปุพุเพ วสุตีสักขาญจิวรี เทนฺติ เต อุปสงฺกมิตฺวา
เอวมสฺส วณิยาติ วุตตตดาฯ อิทํ ปน ปกตฺยา วสุตีสักขาญ-
ทหายเกสุปี โหติเยวฯ วุตฺตนเยเนว สตฺตฺปาทำ กตุวา ฅาตค-
ปวาริตฺถุจฺจานโต นิปพาเทนตสส อิมินา สักขาปเทน อนาปตฺติ
วิณตตตี กตุวา นิปพาเทนตสส อณณตควิณตตตีสักขาปเทน
อนาปตฺติฯ น วตฺตพฺพา เทถ เมติ อิทํ หิ ปริเยสนกาเล
อณณตคอปฺปวาริตฺเตเยว สนฺธาย วุตฺตํฯ เอวํ กุจฺฉิสฺสมยจตุกํ เวทิตพฺพํฯ

นกุลโ คายึ โไอวสุสาเปติ อาปตฺติ ทุกฺกกุสฺสาตี เอตถ
อุททคฺชิตคณฺนาย อกตุวา นหานปฺริโยสานวเสน ปโยเค
ปโยเค ทุกฺกเกฺน การถพฺโปฯ โส จ โข วิวญฺจคณฺ
อากาสโต ปตฺติตอุทเกเนว นหายนฺโตฯ นหานโกฏฺจกฺวาปีอาทิสฺ
ฃมฺเญหิ อาสิตฺตอุทเกเนว วา นหายนฺตสฺส อนาปตฺติฯ วสุตึ
อุกฺกทฺตฺตฺตฺติ เอตถ สจ กตปฺริโยสิตาย วสุตีสักขาญกาย คิมฺหานํ
ปจฺฉิมฺมาลึ เขเปตฺวา ปฺน วสุสานสฺส ปจฺฉิมฺมาลึ อุกฺกทฺตฺตฺติว
คิมฺหานํ ปจฺฉิมฺมาสเมว กโรนฺติ วสุตีสักขาญกา โธวิตฺวา
นิกฺขิปิตพฺพาฯ อมฺรฐิจิตฺตา อวิกปฺปิตา เทว มาเส ปฺริหารึ
ลภตีฯ วสุสฺสนายิกทิวเส อธิฏฺฐาตพฺพาฯ สจ สติสมฺโมเสน
วา อปฺปโหนกฺภาเวน วา อกตา โหติ เต จ เทว มาเส

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณฺหวณฺณา หน้า ๒๕๕

วสุสถานสุส จาคุมมาสนฺติ จมฺมาเส ปรีหาริ ลภฺติ ๗ สเจ
ปน กตฺติกมาเส กจฺนํ อตฺถริยฺติ อปฺเร จตฺตาโร มาเส
ลภฺติ ๗ เอวํ ทส มาสา โหนฺติ ๗ ตโต ปรีปี สติยา ปจฺจาสาย
มฺลจิวริ กตฺวา จเปฺนตฺสฺส เอกมาสนฺติ เอวํ เอกาทสฺมาเส
ปรีหาริ ลภฺติ ๗ สเจ ปน เอกาทฺวิหาทิวเสน ยาว ทสาหา
อนาคตาย วสุสฺปนายิกาย อนฺโตวสุเส วา ลทฺธา เจว นิฏฺจिता
จ กทา อธิฏฺจาทพฺพาติ ๗ เอตํ อฏฺจกถาสฺ น วิจาริตํ ๗
ลทฺททิวสโต ปฏฺจาย อนฺโตทสาเห นิฏฺจिता จ ปน ตสฺมีเยว
อนฺโตทสาเห อธิฏฺจาทพฺพา ๗ ทสาหาติกฺกเม นิฏฺจिता ตทเห
อธิฏฺจาทพฺพา ทสาเห อปฺปโหนฺเต จิวรกาลํ นาทิกฺกเมตพฺพาติ
อัย โน อตฺตโน มติ ๗ กสฺมา ๗ อนฺชานามิ กิกฺขเว ติจิวริ
อธิฏฺจาทํ น วิกปฺเปตฺตํ วสุสิกฺสาณฺทิกํ วสุสถานํ จาคุมมาลํ
อธิฏฺจาทํ ตโต ปรี วิกปฺเปตฺตฺติ (๑) หิ วุตฺตํ ๗ ตสฺมา
วสุสฺปนายิกโต ปุพฺเพ ทสาหาติกฺกเมปี อนาปตฺติ ๗ ทสาหปรมํ
อติเรกจิวริ ธารेतพฺพนฺติ (๒) หิ วุตฺตํ ๗ ตสฺมา เอกาทฺวิหาทิว-
วเสน ยาว ทสาหา อนาคตาย วสุสฺปนายิกาย อนฺโตวสุเส
วา ลทฺธา เจว นิฏฺจिता จ วุตฺตนเยเนว อนฺโตทสาเห วา
ตทหุ วา อธิฏฺจาทพฺพา ทสาเห อปฺปโหนฺเต จิวรกาลํ
นาทิกฺกเมตพฺพา ๗ ตตฺถ สียา วสุสถานํ จาคุมมาลํ อธิฏฺจาทุนฺติ
๑. วิ. มหา. ๕/๑๖๐/๒๑๘ ๗ ๒. วิ. มหาวิ. ๒/๒/๓.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎวณณา หน้า ๓๐๐

วจนโต จาตุมาสพทนต์เร ยทา วา ตทา วา อธิภูจาคู
วภูจตีติ ฯ ยทิ เอว กณฺหุปฏิจฺฉาที ยาว อาพาธา
อธิภูจาทุนฺตี วุคฺคํ สปิ จ ทสาหํ อติกกเมตพฺพา สียา
เอวณฺจ สติ ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ฐาเรตพฺพนฺติ (๑) อิทํ
วิรุชฺฌตี ตสฺมา ยถาวุคฺคเมว คเหตุพฺพิ ฯ อณฺเฑ วา อจล-
การณํ ลกิตฺวา ฉทฺเขตพฺพิ ฯ อปีจ กุรฺนฺทียปี นิสฺสคฺคิยา-
วसानเ วุคฺคํ กทา อธิภูจาทพฺพา ลทฺชทิวสโต ปฏฺจาย
อนฺโตทสาเห นิฏฺจิตา จ ปน ตสฺมีเยว อนฺโตทสาเห อธิภูจาท-
ตพฺพา ยทิ นปฺปโหตี ยาว กตฺตีกปฺณณฺมา ปรีหาริ ลกิตฺตี ฯ
อจฺฉินฺนจีวรสฺสาตี เอตํ วสฺสิกสาฎฺกเมว สนฺธาย วุคฺคํ ฯ เตสํ
หิ นคฺคานํ กาโยวสฺสาปเน อนาปฺตตี ฯ เอตถ จ มหคฺฉํ
วสฺสิกสาฎฺกํ นีวาเสตฺวา นหายนฺตสฺส โจรูปทฺทโว อาปทา
นาม ฯ เสสเมตถ อุตฺตานเมว ฯ

นสฺสมุฏฺจานํ กิริยา โนสฺสณฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ตีเวทนฺนฺตี ฯ

วสฺสิกสาฎฺกสิกฺขาปทํ นิฏฺจิตํ ฯ

เตน สมเยนาตี จีวรอจฺฉินฺนทนสิกฺขาปทํ ฯ ตตถ ยปี
ตฺยาหนฺตี ยปี เต อหํ ฯ โส กิร มม ปตฺตจีวรอุปาหน-
ปจฺจตุรณฺาทีนํ วหนฺโต มยา สทฺธี จาริกํ ปกฺกมิตฺสตีติ

๑. วิ. มหาวิ. ๒/๒/๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๐๑

อทาสี ๗ เตเนวมาห ๗ อจฺฉินฺทิตี พลกุกาเรน อคฺคเหสี ๗
สกกสณฺณาย คหิตตฺตฺตา ปนฺสฺส ปาราชิกํ นตฺติ ๗ กิลเมตฺวา
คหิตตฺตฺตา อาปตฺติ ปณฺณตฺตฺตา ๗ สยฺ อจฺฉินฺทิตี นิสฺสคฺคิยฺ
ปาจิตฺตฺตฺยนฺติ เอกํ จีวรํ เอกापทฺธานิ จ พหฺนฺนิ อจฺฉินฺทิตฺ
เอกา อาปตฺติ ๗ เอกโต อพทฺธานิ วิสฺสุ จิตานิ จ พหฺนฺนิ
อจฺฉินฺทิตฺ สงฺฆาญฺจึ อหาร อุตฺตฺตราสงฺกํ อหาราติ เอวํ
อาหาราปยฺโต จ วตฺถुकณฺณาย อาปตฺติโย ๗ มยา ทินฺนฺนานิ
สพฺพานิ อหาราติ วทโตปี เอกวจนฺเนเนว สมฺพหฺลลา อาปตฺติโย ๗
อณฺณํ อาณาเปติ อาปตฺติ ทุกฺกกุสฺสาติ จีวรํ คณฺหาติ
อาณาเปติ เอกํ ทุกฺกกุญฺ ๗ อาณตฺโต พหฺนฺนิ คณฺหาติ เอกํ
ปาจิตฺตฺตฺย ๗ สงฺฆาญฺจึ คณฺห อุตฺตฺตราสงฺกํ คณฺหาติ วทโต
วจา ย วจา ย ทุกฺกกุญฺ ๗ มยา ทินฺนฺนานิ สพฺพานิ คณฺหาติ
วทโต เอกวจา ย สมฺพหฺลลา อาปตฺติโย ๗ อณฺณํ ปฺริกฺขารนฺติ
วิกปฺปนฺนุปลํ ปจฺฉิมํ จีวรํ จเปตฺวา ยงฺกิณฺณิ อนฺตมโส สฺวจีปี ๗
เวเจตฺวา จปีตฺตฺตฺยปี วตฺถुकณฺณาย ทุกฺกกุญฺ ๗ สฺถิตฺเวจิตาสุ
เอวํ ๗ คาพฺหํ กตฺวา พทฺธาสุ ปนฺ เอกเมว ทุกฺกกุญฺนฺติ
มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ๗ สฺวจิมเร ปกฺขตฺตฺตฺยปี เอเสว นโย ๗
ถวีกาย ปกฺขิปีตฺวา สฺถิตฺพทฺธคาพฺหพทฺธเสสุ ติกฺกุกาติเกสฺซฺเชสุปี
เอเสว นโย ๗ โส วา เทตฺติ ฆนฺเต ตุมฺหากํเยว อิทํ
सारูปนฺติ เอวํ วา เทติ ๗ อถวา เตน ปนฺ อาวุโส มยฺ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๐๒

ดุยหํ วตตปฏิปัตตี กริสฺสตี อมหากํ สนฺติเก อุปฺชฌํ คณฺหิสฺสตี
 ฌมฺมํ ปริยาปฺณิสฺสตีติ จีวรํ อทฺมฺหา โส ทานิ ตฺวํ น
 วตฺตํ กโรสี น อุปฺชฌํ คณฺหาสี น ฌมฺมํ ปริยาปฺณาสีติ
 เอวมาทีนํ วุตฺโต ฆนฺเต จีวรตฺถาย มลฺลเณ ฆณฺธ อิทํ
 โว จีวรนฺติ เทติ ฯ เอวํปี โส วา เทติ ฯ ทิสฺวาปุกฺกนฺต
 ° วา ปน ทหฺริ นีวตฺเตถ นนฺติ ฆณฺตี ฯ โส น นีวตฺตตี ฯ
 จีวรํ คเหตุวา รุณฺธธาติ ฯ เอวํ เจ นีวตฺตตี สาธุ ฯ สเจ
 ปตฺตจีวรตฺถาย มลฺลเณ ตฺมฺเห ฆณฺธ คณฺหาถ นนฺติ เทติ
 จ เอวํปี โสเยว วา เทติ ฯ วิพฺภนฺตํ วา ทิสฺวา มยํ
 ดุยหํ วตฺตํ กริสฺสตีติ ปตฺตจีวรํ อทฺมฺหา โส ทานิ ตฺวํ
 วิพฺภมิตฺวา จรสีติ วทตี ฯ อิตโร คณฺหาถ ตฺมฺหากํ ปตฺต-
 จีวรนฺติ เทติ ฯ เอวํปี โสเยว วา เทติ ฯ มม สนฺติเก
 อุปฺชฌํ คณฺหนตฺสฺเสว เต เทมิ อณฺตคฺค คณฺหนตฺสฺส น
 เทมิ วตฺตํ กโรนฺตฺสฺเสว เทมิ อกโรนฺตฺสฺส น เทมิ ฌมฺมํ
 ปริยาปฺณนตฺสฺเสว เทมิ อปริยาปฺณนตฺสฺส น เทมิ อวิพฺภ-
 มนตฺสฺเสว เทมิ วิพฺภมนตฺสฺส น เทมีติ เอวํปน ทาคฺคํ น
 วฏฺฏตี ฯ ททโต ทุกฺกํ ฯ อหฺราเปตฺตํ ปน วฏฺฏตี ฯ จชิตฺวา
 ทินฺนํ อจฺฉินฺนิตฺวา คณฺหนโต ฆณฺทกฺกเมน กาทเรตฺพุโป ฯ
 เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ติสมฺภูจจัน กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๐๓

จ สมภูจชาติ กิริยา สลยวาวิมกขัม สจิตตกัม โลกวชฺช กาย-
กมมัม วจิกมมัม อกุสลจิตตัม ทุกขเวทนนฺติ ฯ

จิวรจฺจนินฺทนสิกขาปทํ ฯ

เตน สมเยนาคี สุตตวิญญตฺตีสิกขาปทํ ฯ ตตฺถ โขมนฺติ
โฆมวาทฺเทหิ กตฺตฺตํ ฯ กปฺปาสิกนฺติ กปฺปาสโต นิพฺพตฺตํ ฯ
โกเสยฺยนฺติ โกสิยฺยสุหิ กนฺติตฺตฺวา กตฺตฺตํ ฯ กมฺพลนฺติ เอพฺกโลม-
สฺตฺตํ ฯ สาณนฺติ สาณวากสฺตฺตํ ฯ ภงฺกนฺติ ปาญฺเฏกัม วากสฺตฺต-
เมวาทิ เอเก ฯ เอเตหิ ปญฺจหิปี มิสฺเสตฺตฺวา กตฺตฺตํ ปน
ภงฺกนฺติ เวทิตฺตฺพํ ฯ วายาเปติ ปโยเค ทุกฺกณฺนฺติ สเจ ตนฺต-
วายสฺส ตฺริเวมาทีนํ นตฺถิ ตานํ อรณฺญโต อหริสฺสามิติ
วาลี วา พรสฺสุ วา นิเสติ ตโต ปญฺจาย ยํยํ อฺปกรณฺตฺถาย
วา จิวรวายนฺตฺถาย วา กโรติ สพฺพตฺถ ตนฺตวายสฺส ปโยเค
ปโยเค ภิกฺขุสฺส ทุกฺกณฺํ ฯ ทิมฺโต วิทฺตฺถิมตฺเต ติริยญฺจ หตฺถ-
มตฺเต วีเต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ยาว-
ปรีโยสานํ วายาเปนฺตฺสส ผลเก ผลเก นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ
วฺตฺตํ ฯ ตมฺปิ อิทฺเมว ปมามํ สนฺธาย วฺตฺตนฺติ เวทิตฺตฺพํ ฯ
วิกปฺปนฺนุปลกํ ปจฺฉิมํ หิ จิวรสงฺขยํ คจฺฉตฺติ ฯ

อปีเจตฺถ เอวํ วินิจฺฉโย เวทิตฺตฺพโ ๑ สุตฺตฺนตฺตาว
สามํ วิญญापิตํ อกปฺปิยํ ๑ เสสํ ฅาตกาทิวเสน อฺปฺปนฺนํ
กปฺปิยํ ๑ ตนฺตวಾಯปี อญฺญาตกอปฺปวาริตโต วิญญตฺติยา ตทฺโธ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๐๔

อกปฺปิโย ๑ เสโส กปฺปิโย ๑ ตตถ อกปฺปิยสุตฺตํ อกปฺปิย-
 ตนฺตวาเยน วายาเปนฺตสฺส ปุพฺเพ วุตฺตเนน นิสฺสคฺคิยฺ ๑ เตเนว
 ปน กปฺปิยสุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส ยถา ปุพฺเพ นิสฺสคฺคิยเมว
 ทุกฺกั ๑ เตเนว กปฺปิยญจ อกปฺปิยญจ สุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส
 ยถิ ปจฺฉิมจิวรปฺปมาเณน เอโก ปริจฺเจโท สุทฺธกปฺปิยสุตฺตมโย
 เอโก อกปฺปิยสุตฺตมโยติ เอวํ เกทารกพทฺธํ วิย จิวริ โหติ ๑
 อกปฺปิยสุตฺตมเย ปริจฺเจเท ปริจฺเจเท ปาจิตฺติยฺ ๑ อิตฺรสมิ
 ตเถว ทุกฺกั ๑ ยถิ ตโต อุนา ปริจฺเจทา โหนฺติ อนฺตมโส
 อจฺฉิมณฺทลปฺปมาณาปี สพฺพปริจฺเจเทสุ ปริจฺเจทกณฺณาย
 ทุกฺกั ๑ อถ เอกนฺตริเณน วา สุตฺเตน ทิมฺโต วา กปฺปิย
 ติริยํ อกปฺปิยํ กตฺวา วิตํ โหติ ผลเก ผลเก ทุกฺกั ๑
 กปฺปิยตฺนตฺวาเยน หิ อกปฺปิยสุตฺตํ วายาเปนฺตสฺส ยถา ปุพฺเพ
 นิสฺสคฺคิยเมว ทุกฺกั ๑ เตเนว กปฺปิยญจ อกปฺปิยญจ สุตฺตํ
 วายาเปนฺตสฺส สเจ ปจฺฉิมจิวรปฺปมาณา วา อุนกา วา
 อกปฺปิยสุตฺตปริจฺเจทา โหนฺติ เตสุ ปริจฺเจทกณฺณาย ทุกฺกั ๑
 กปฺปิยสุตฺตปริจฺเจเทสุ อนาปตฺติ ๑ อถ เอกนฺตริเณน วา
 สุตฺเตน ทิมฺโต วา กปฺปิยํ ติริยํ อกปฺปิยํ กตฺวา วิตํ โหติ
 ผลเก ผลเก ทุกฺกั ๑ ยถิ ปน เทว ตฺนตฺวาเยน โหนฺติ
 เอโก กปฺปิโย เอโก อกปฺปิโย สุตฺตญจ อกปฺปิยํ เต เจ
 วาเรน วินฺนติ อกปฺปิยตฺนตฺวาเยน วิเต ผลเก ผลเก ปาจิตฺติย

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๐๕

อุณกตเร ทุกุกฏฺ ๑ อิตเรน วีเต อุภยตถ ทุกุกฏฺ ๑ สเจ
เทวปี เวมฺ คเหตุวา เอกโต วินนติ ผลเก ผลเก ทุกุกฏฺ ๑ อถ
สุตฺตํ กปฺปิยํ จีวรณฺจ เกทารกพฺนฺชาตีหิ สปริจฺเจทํ อกฺปฺปิย-
ตฺนฺตฺวาเยน วีเต ปริจฺเจเท ปริจฺเจเท ทุกุกฏฺ ๑ อิตเรน วีเต
อนาปฺตติ ๑ สเจ เทวปี เวมฺ คเหตุวา เอกโต วินนติ ผลเก
ผลเก ทุกุกฏฺ ๑ อถ สุตฺตํปฺปี กปฺปิยณฺจ อกฺปฺปิยณฺจ เต เจ
วารณ วินนติ อกฺปฺปิยตฺนฺตฺวาเยน อกฺปฺปิยสุตฺตมฺเยสุ ปจฺฉิม-
จีวรปฺมาณฺเสสุ ปริจฺเจทฺเส วิเตสุ ปริจฺเจทคณฺณาย ปาจิตฺตियํ ๑
อุณกตเรสุ จ กปฺปิยสุตฺตมฺเยสุ จ ทุกุกฏฺ ๑ กปฺปิยตฺนฺตฺวาเยน
อกฺปฺปิยสุตฺตมฺเยสุ ปมาณฺยตฺเตสุ วา อุณฺเณสุ วา ทุกุกฏฺเมว ๑
กปฺปิยสุตฺตมฺเยสุ อนาปฺตติ ๑ อถ เอกนฺตฺริเณน วา สุตฺเตน
ทิมฺโต วา อกฺปฺปิยํ ติริยํ กปฺปิยํ กตฺวา วินนติ อุโภปี
วา เวมฺ คเหตุวา เอกโต วินนติ อปริจฺเจเท จีวเร ผลเก
ผลเก ทุกุกฏฺ ๑ สปริจฺเจเท ปริจฺเจทวเสน ทุกุกฏฺานีติ อัย
ปนฺตฺโต มหาอุจฺจกถายฺ อปากโฏ มหาปจฺจฺริยาทีสุ ปากโฏ อิท
สพฺพกาเรเนว ปากโฏ ๑ สเจ สุตฺตํปฺปี กปฺปิยํ ตฺนฺตฺวาโยปี
กปฺปิโย ฌาตคปริวาริโต วา มูเลน วา ปโยจฺโติ วายาปน-
ปจฺจยา อนาปฺตติ ๑ ทสหาตฺกุกมนปจฺจยา ปน อาปฺตตี
รกฺขณฺเตน วิกปฺปฺนุปลปฺปมาณมตฺเต วีเต ตนฺเต วิตฺถฺยฺเณว
อริฏฺฐาตพฺพํ ๑ ทสหาตฺกุกเมน นิฏฺฐาปิยฺมานํ หิ นิสฺสคฺคฺย

*เล่มที่ ๒ คีตกถาพจนานา หน้า ๓๐๖

ภเวยยาติ ๑ ฌาตกาทีหิ ตนุต อโรเปตวา ตุมหากัม ภนเต
อิมิ จิวริ คณฺเหยยาถาติ นิยยาทีเตปี เอเสว นโย ๑ สเจ
ตฺนุตวาโย เอวํ ปโยชิตฺวา สยํ ทาทูกาโม วา หุตฺวา อหํ
ภนเต ตุมหากัม จิวริ อสุททิวเส นาม วายิตฺวา จเปสฺสามิติ
วทติ ภิกฺขุ จ เตน ปรีจฺฉินฺนทิวสโต ทสาหํ อติฏฺกามติ
นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ๑ สเจ ปน ตฺนุตวาโย อหํ ตุมหาก
° จิวริ วายิตฺวา สาสนํ เปสฺสามิติ วตฺวา ตเถว กโรต
^ เตน เปสฺติภิกฺขุ ปน ตสฺส ภิกฺขุโน น อโรเจติ อญฺโฆ
ทิสฺวา วา สุตฺวา วา ตุมหากัม ภนเต จิวริ นิฏฺฐิตนฺติ
อโรเจติ เอตสฺส อโรจันนํ นปฺปมาณํ ๑ ยทา ปน เตน
เปสฺสิโตเยว อโรเจติ ตสฺส วจัน สุตทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ
อติฏฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ๑ สเจ ตฺนุตวาโย อหํ
ตุมหากัม จิวริ วายิตฺวา กสฺสจฺจิ หตฺเถ ปหิณฺนสฺสามิติ วตฺวา
ตเถว กโรติ จิวริ คเหตุวา กตภิกฺขุ ปน อตฺตโน ปรีเวณ
จเปตฺวา ตสฺส น อโรเจติ อญฺโฆ โภจิ ภณฺติ อปี
ภนเต อธฺนา อาคตํ จิวริ สุนฺทรนฺติ กุหิ อวฺโส จิวรนฺติ
อิตฺถนฺนามสฺส หตฺเถ เปสฺตินฺติ เอตสฺสาปี วจัน นปฺปมาณํ ๑
ยทา ปน โส ภิกฺขุ จิวริ เทติ ลทฺฐทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ
อติฏฺกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ๑ สเจ ปน วายาปนมฺมุถิ
อทินฺนํ โหติ ยาว กากณฺณิกมตฺตํปี อวสฺสิฏฺฐํ ตาว รกฺขติ ๑

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๐๗

อนาปตติ จีวร สัพพิตุนติ จีวร สัพพนตถาย สุตตํ
วิญญาเปนตสฺส อนาปตฺตติ อตฺโต ๑ อาโยเคติ อาทิสุปี
นิमितฺตตฺเถ ภูมวณฺํ ๑ อาโยคาทินิมิตฺตํ วิญญาเปนตสฺส
อนาปตฺตติ วุตฺตํ โหติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑

ฉสฺสมฺภูจํ กิริยา โนสญญาวิโมกฺข์ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทฺนฺตติ ๑

สุตฺตวิญญตฺตติสิกฺขาปํ ๑

เตน สมเยนาคิ มหาเปสการสิกฺขาปํ ๑ ตตฺถ สุตฺตํ
ธารยิตฺวาติ สุตฺตํ ตฺลตฺวา ปตฺตปริจฺเฉทํ กตฺวา ๑ อปฺปิตฺนฺติ
ณฺํ ๑ สุวิตฺนฺติ สฺภฺจฺ วิตฺ สพฺพญฺจฺจฺแนสฺ สมนํ กตฺวา วิตฺ ๑
สุปฺปวายิตฺนฺติ สฺภฺจฺ ปวายิตฺ สพฺพญฺจฺจฺแนสฺ สมนํ กตฺวา ตนฺเต
ปสฺสริตฺ ๑ สุวเลชิตฺนฺติ เลชินิยา สฺภฺจฺ วิลิจิตฺ ๑ สุวิตฺจฺฉิตฺนฺติ
โกจฺฉเนน สฺภฺจฺ วิตฺจฺฉิตฺ ๑ สฺนินฺทโรตฺนฺติ อตฺโต ๑ ปฏฺิพฺพชฺนฺติ
เวกฺลลํ ๑ ตนฺเตติ ตนฺเต ทิมฺโต ปสฺสเรเนเวว อฺปนฺเนตฺวาต
๑ อตฺโต ๑ ตตฺร เจโส ภิกฺขุติ ยตฺร คามเม วา นิกเม วา
เต ตนฺตฺวาया ตตฺร ๑ วิกฺปฺปํ อปฺชฺเชยฺยติ วิสิญฺจกฺปฺปํ
อริทฺวิชานํ อปฺชฺเชยฺย ๑ ปาลิยํ ปนฺ เยนาการเนน วิกฺปฺปํ
อาปฺนฺโน โหติ ตํ ทสฺเสตฺตํ อิทํ โข อาวุโสติ อาทิ วุตฺตํ ๑
ชฺมมฺปี ภูณฺตีติ ชฺมมกถํ กเถติ ๑ ตสฺส วจฺเนน อายตํ วา
วิตฺถตํ วา อปฺปิตํ วาติ สุตฺตฺวทฺตฺนอการเมว ทสฺเสติ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎณณา หน้า ๓๐๘

ปุพฺเพ อปฺปวาริตฺติ จีวรสุตฺตมิกฺเห อปฺปวาริตฺโต หุตฺวา ฯ
เสถ อุตฺตตานตฺตเมวาทิ ฯ ฉสุตฺตมฺภูจฺจัน กิริยา โนสฺสยฺยวโมกฺขํ
อจฺจิตฺตํ ปุณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

มหาเปสการสิกขาปํทํ ฯ **มีปัญห๓08**

เตน สมเยนาติ อจฺเจกจีวรสิกขาปํทํ ฯ ตตฺถ ทสฺสหาเนา-
คตฺตุนฺติ ทส อหานิ ทสฺสํ ฯ เตน ทสฺสเหเน อนาคตา
ทสฺสหาเนาคตา ฯ ทสฺสเหเน อสมฺปตฺตตฺตติ อตฺถโธ ฯ ตํ ทสฺสหาเนา-
คตฺตํ อจฺจนตฺตํโยควเสน ภูมฺมตฺถे อฺปโยควจฺจนํ ฯ เตเนวสุตฺ-
ปทภาชเน ทสฺสหาเนาคตฺตยาติ วุตฺตํ ฯ ปวารณฺยาติ อิทํ ปน
ยา ทสฺสหาเนาคตฺตติ วุตฺตตา ตํ สรฺูปโต ทสฺเสตฺถุ อสมฺมโหมตฺถํ
อนฺุปโยควจฺจนํ ฯ กตฺตติกเตมาสิปุณฺณมฺนฺติ ปจฺมกตฺตติกเตมาสิ
ปุณฺณมฺมํ ฯ อิทาปิ ปจฺมปทสฺส อนฺุปโยคตฺตตา ปุริมฺนเยเนว
ภูมฺมตฺถे อฺปโยควจฺจนํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยโต ปญฺจาย
ปจฺมมหาปวารณา ทสฺสหาเนาคตฺตติ วุจฺจติ สเจปิ ตานิ
ทิวสฺสานิ อจฺจนตฺตเมว ภิกฺขุโน อจฺเจกจีวรํ อฺปฺปชฺชเยยฺย อจฺเจกํ
อิทนฺติ ชานมาเนน ภิกฺขุณา สพฺพิปี ปญฺจกฺกเหตุพฺพนฺติ ฯ
เตน ปวารณฺมาสฺสสุชฺช ฐณฺหปฺกฺขปฺลยจฺมิโต ปญฺจาย อฺปฺปนฺนสฺส
จีวรสุตฺต นิชานกาโล ทสฺสสิโต โหติ ฯ กามํ เจส ทสฺสหาปรมํ
อติเรกจีวรํ ฐาเรตพฺพนฺติ อิมินาว สิทฺุโร อตฺถุปฺปตฺติวเสน (๑)
๑. อิตฺโต ปริ ปน นิปาโต อจฺจิตฺตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๐๕

อปุพพ์ วย อตุถิ ทสเสตฺวา สิขุขาปทํ จปีติ ฯ อจฺเจกจีวรนฺติ
 อจฺจายิกจีวรํ วุจฺจติ ฯ ตสฺส ปน อจฺจายิกภาวํ ทสฺเสตฺตุ
 เสนาย วา คนฺตุกาโม โหตีติ อาทิ วุคฺคํ ฯ ตตฺถ สทฺธาติ
 อิมินา สทฺชามตฺตกเมว ทสฺสีติ ฯ ปสาโทติ อิมินา สุปฺปสนฺนา
 พลวสทฺธา ฯ เอตํ อจฺเจกจีวรํ นามาทิ เอตฺถ อิมหิ การณฺเห
 ทาทูกาเมน ทฺวํ วา เปเสตฺวา สยํ วา อาคนฺตุวา วสฺสวาสิกํ
 ทสฺสามีติ เอวํ อาโรจิตจีวรํ อจฺเจกจีวรํ นาม โหตีติ ฯ ญฺจฺจโธ
 ปญฺจาย ปนฺนุปฺนฺนํ อนจฺเจกจีวรํปี ปจฺจทฺทริตฺวา จปีตติจีวรํปี
 เอตํ ปรีหาริ ลภตฺติเยว ฯ สณฺณณํ กตฺวา นิกฺขิปีตพฺพนฺติ
 กิณฺจิ นิมิตฺตํ กตฺวา จเปตพฺพํ ฯ กสฺมา เอตํ วุคฺคํ ฯ ยท
 ิ หิ ตํ ปฺเร ปวารณาย วิภชฺชนฺติ เยน คหิตํ เตน ฉินฺนฺวสฺเสน
 น ภวิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ฉินฺนฺวสฺโส โหติ จีวรํ สงฺฆิกเมว
 โหติ ฯ ตโต สลฺลภฺเขตฺวา สุขํ ทาทูภวิสฺสตีติ ฯ อจฺเจก-
 จีวเร อจฺเจกจีวรสณฺณณิตี เอวมาทิ วิภชิตฺวา คหิตเมว สนฺธาย
 วุคฺคํ ฯ สเจ ปน อวิกคฺคํ โหติ สงฺฆสฺส วา ภณฺฑาคาริก-
 จีวรํ สมยาคิกฺกเมปี อนาปฺตติ ฯ อิติ อติเรกจีวรสฺส ทสาหํ
 ปรีหาโร ฯ ติจีวรสฺส เอกทิวสมฺปิ ปรีหาโร นตฺถิ ฯ อกตสฺส
 วสฺสสิกสาฎฺธิกจีวรสฺส อนตฺถเต กจฺฉิเน ปณฺจ มาสา วสฺเส
 อุกฺกทฺถมิเต ฉมฺมาสา อตฺถเต กจฺฉิเน อปฺเร จตฺตาโร มาสา
 เหมนฺตสฺส ปจฺฉิมิ ทิวเส สติยา ปจฺจาสาช มุลจีวราธิญฺจฺจาน-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๑๐

วเสน อปโรปี เอโก มาโสติ เอกาทสมาสา ปรีหาโร ฯ
 อจฺเจกจีวรสุส อนตฺตเต กจิเน เอกาทสทิวสาธโก มาโส อตฺตเต
 กจิเน เอกาทสทิวสาธิกา ปญฺจมาสา ตโต ปรี เอกทิวสมปี
 ปรีหาโร นตฺถิติ เวทิตพฺพํ ฯ อนจฺเจกจีวเรติ อจฺเจกจีวรสทิสเ
 อณฺณสมฺมึ ฯ เสสมตฺถ อุตฺตทานเมวาทิ จ กจินสมฺภูจฺจัน อภิรียา
 โนสนฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วิจกมฺม
 ° ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทํ ฯ มีปัญหา310****

เตน สมเขนาติ สาสงฺกสิกฺขาปทํ ฯ ตตฺถ วุฏฺฐวสุสา
 อารณฺณเกสุติ เต ปุพฺเพปิ อรณฺณเขเว วิหรีสุ ฯ ทุพฺพลจีวรตฺตา
 ปน ปจฺจยวเสน คามนฺตเสนาสเน วสุสํ วสิตฺวา นิฏฺฐิต-
 จีวรา หุตฺวา อิทานิ นิปฺปลิโพธา สมณฺชมฺมํ กริสฺสามาติ
 อารณฺณเกสุ เสนาสเนสุ วิหรนฺติ ฯ กตฺตติกโจรกาติ กตฺตติกมาเส
 โจรา ฯ ปรีปาเตนฺตฺติติ อุปทฺทวณฺติ ตตฺถ ตตฺถ อาชาวิตฺวา
 อุตฺตทาเสนฺติ ปลาเปนฺติ ฯ อนฺตรมฺเร นิภฺขิปิตฺนฺติ อนฺโตคาเม
 นิภฺขิปิตฺตํ ฯ ภควา ยสฺมา ปจฺจยา นาม รมฺเมน สเมน
 ทูลฺลภา สลฺเลขวา หิ ภิกฺขุ มาตฺรปี วิญฺญาเปตฺตํ น
 สกฺโกติ ตสฺมา จีวรคฺตฺตตฺถํ อนฺตรมฺเร นิภฺขิปิตฺตํ อนฺชานาติ ฯ
 ภิกฺขุณฺ ปน อนฺรุปตฺตา อรณฺณวาสํ น ปฏฺิกฺขิปิ ฯ อุปวสุสํ
 โข ปนาติ เอตฺถ อุปวสุสนฺติ อุปวสุส ฯ อุปวสิตฺวาติ วุตฺตํ

โหติ ฯ อุปสมปชชนุตติ อาทีสุ วีย หิ เอตุถ อนุนาสิโก ทฎุจพุโพ ฯ
วสุสั อุปคนตุวา วสิตวา จาติ อตุโถ ฯ อิมสสุ จ ตถารุเปสุ
ภิกขุ เสนาสเนสุ วิหรนุโตติ อิมินา สมุพนุโร ฯ กิ วุตตัม
โหติ ฯ วสุสั อุปคนตุวา วสิตวา จ ตโต ปรี ปจฉิมกตติก-
ปญณมปริโยสานกาลัม ยานิ โข ปน ตานิ อารณณกานิ
เสนาสนานิ ตาสงกสมมตานิ สปฏิภยานิ ตถารุเปสุ ภิกขุ
เสนาสเนสุ วิหรนุโต อากงขมาโน ตินณณัม จีวรานัม อลลตริ
จีวรํ อนุตรมเร นิกขิเปยยาติ ฯ ยสุมา ปน โย วสุสั
อุปคนตุวา ยาวปจมกตติกปญณมัม วสติ โส วฎุจวสุสานัม
อพกนตุโร โหติ ตสุมา อิมํ อติคหนัม พยลลชนวิจารณัม
อกตุวา ปทภาชเน เกวลัม จีวรนิกเขปารหัม ปุคคัลลัม ทสเสตุ
วฎุจวสุสานนุตติ วุตตัม ฯ ตสสาปิ ภิกขุ เสนาสเนสุ วิหรนุโตติ
อิมินา สมุพนุโร ฯ อัย หิ เอตุถ อตุโถ วฎุจวสุสานัม
ภิกขุณัม เสนาสเนสุ วิหรนุโตติ ฯ เอวรูปานัม ภิกขุณัม อพกนตุเร
โย โกจิ ภิกขุติ วุตตัม โหติ ฯ อรณณลลกขณัม อทินนาทาน-
วณณนัยัม วุตตัม ฯ อัย ปน วิเสโส ฯ สเจ วิหาโร ปริกขิตโต
โหติ ปริกขิตตสส คามสส อินทขิลโต อปริกขิตตสส
ปริกเขปารหฎุจจันโต จ ปฎุจาย ยาว วิหารปริกเขปา
มินิตพุพ ฯ สเจ วิหาโร อปริกขิตโต โหติ ยัม สพุพจมัม
เสนาสนัม วา ภตตสาลา วา ธวสนุนิปาตฎุจจัน วา โพธิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๑๒

วา เจตีย์ วา ทูเร เจปี เสนาสนโต โหติ ตัม ปริจเจท
กตุวา มินิตพัพพะ สเจปี อาสนุเน คาโม โหติ วิหารเ จิตเทหิ
ฆรमानุสสุกานัน สทโท สุยยติ ปพพตนาทืออาทือหิ ปน อนุตริตตุตา
น สกุกา อุชฺฐุคนตุโย จสฺส ปกติมคฺโค โหติ สเจปี
นาวาย สลยจริตพฺโพ เตน มคฺเคน คามโต ปญจธนุสติกัม
คเหตุพัพพะ โย ปน อาสนุนคามสฺส องฺกสมฺปาทนตุถิ ตโต
ตโต มคฺคัม ปิทหติ อัย ชฺตงฺกโจโรติ เวทิตพฺโพ สาสงฺก-
สมฺมตานิติ สาสงฺกานิติ สมฺมตานิ ฯ เอว ฅาตานิติ อตุโถ ฯ
ปทภาชเน ปน เยน การณน ตานิ สาสงฺกสมฺมตานิ ตัม
ทสฺเสตุ อาราม อารามุปจาเรติ อาทิ วุตฺตัม ฯ สห ปญฺญิเยน
สปญฺญิยานิ ฯ สนนฺนิตพลวณยานิติ อตุโถ ฯ ปทภาชเน ปน
เยน การณน ตานิ สปญฺญิยานิ ตัม ทสฺเสตุ อาราม
อารามุปจาเรติ อาทิ วุตฺตัม ฯ สมฺนุตตา โคจรคาม นิกฺขิเปยฺยาติ
อารณฺณกสฺส เสนาสนสฺส สมฺนุตตา สพฺพทิสภาเกสฺส อตุตนา
อภิจฺเจเต โคจรคาม สติยา องฺกสมฺปตฺติยา นิกฺขิเปยฺย ฯ ตตุราย
องฺกสมฺปตฺติ ฯ ปุริมิกาย อุปลนตุวา มหาปวารณาย ปวารโต
โหติ อิทเมกัม องฺกัม ฯ สเจ ปจฺฉิมมิกาย วา อุปลโต โหติ
ฉินฺนวสุโส วา นิกฺขิปีตุ น ลภติ ฯ กตฺติกมาโสเยว โหติ
อิทํ ทุตฺติย องฺกัม ฯ กตฺติกมาสโต ปรี น ลภติ ฯ ปญจธนุสติกัม
ปจฺฉิมเมว ปมาณยุตฺตัม เสนาสนัน โหติ อิทํ ตุตฺติย องฺกัม ฯ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๓๑๓

อุณปฺปมาเณ วา คาวุตโต อติเรกปฺปมาเณ วา น ลภติ ฯ ยตฺร
 หิ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปุณฺ วิหาริ ฆตฺตเวลายิ สกฺกา อากนฺตุ
 ตเทว อธิ อธิปฺเปตฺติ ฯ นิมนฺติโต ปน อพฺพชโยชนฺปี โยชนฺปี
 คนฺตฺวา วสิตฺตํ ปจฺเจติ อิทมปฺปมาณํ ฯ สาสงฺกสปฏิภยเมว โหติ
 อิทํ จตฺตํ องฺคํ ฯ อนาสงฺกสปฏิภเย หิ องฺคยฺตฺเตปิ เสนาสเน
 วสนฺโต นิภฺจิปิตฺตํ น ลภตีติ ฯ อลฺยตฺร ภิกฺขุสมมตฺติยาติ ยา
 อุกฺกโทสิตฺติกาปเท โภสมฺพิทสมมตฺติ อนฺนลฺยตา ตสฺมา สมมตฺติยา
 อลฺยตฺร ฯ สเจ หิ สาทุชา โหติ ฆารตฺตาทิเรกํปิ วิปฺปวสิตฺตํ
 วฏฺฏติ ฯ ปุณฺ คามสิมฺมํ โอกฺกमितฺตวาติ สเจ โภจฺรคามโต
 ปฺรตฺตฺติมาย ทิสาย เสนาสนํ อยลฺยจ ปจฺฉิมทิสํ คโต โหติ
 เสนาสนํ อากนฺตฺวา สตฺตมํ อรฺุณํ อฏฺฐาเปตฺตํ อสฺกโกนฺเตน
 คามสิมฺมํปิ โอกฺกमितฺตวา สภายิ วา ยตฺถ กตฺถจि วา วสิตฺตวา
 จิวฺรปฺปวตฺตํ ฆตฺตวา ปกฺกमितฺตํ วฏฺฏตีติ อตฺถโธ ฯ เอวํ อสฺกโกนฺเตน
 ตเตฺรว จิตฺเตน ปจฺจุทฺตฺริตพฺพิ ฯ อติเรกจิวฺรฏฺฐาเน จสฺสตีติ ฯ
 เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมวาทิ ฯ กจฺฉินสมฺภูจฺฉานํ กายวาจโต กาย-
 วาจจิตฺตโต จ สมฺภูจฺฉาติ อภิรฺริยา โนสฺลฺยวาวิมอกฺขํ อจิตฺตํ
 ปณฺณตฺตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

สาสงฺกสสิกฺขาปทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตน สมเยนาติ ปรีณตฺติกาปทํ ฯ ตตฺถ ปุคฺสฺสาติ
 สมฺภูสฺส ฯ ฐมฺมคณฺสฺสาติ อตฺถโธ ฯ ปฏฺฐิตฺตฺตฺติ ปฏฺฐิตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๑๔

พหู สงฺฆสฺส ภคฺคตาติ สงฺฆสฺส พหุณี ภคฺคตานิ อนเกานิ
ลาภมฺขานิ น สงฺฆสฺส เกนจิ ปรีหานีติ ทีเปนฺติ ฯ
โอโณเชธาติ เทถ ฯ กิ ปเนวํ วตฺตํ วฏฺฏติ ฯ กสฺมา น
วฏฺฏตีติ ฯ อัยฺ หิ อภิหฏฺฏิกฺขา อภิหริตฺวา เอกสฺมี โอกาเส
สงฺฆสฺสตฺถาย ปฏฺิยตฺตา ฯ อภิหฏฺฏปฏฺิยตฺเต จ อุตฺทิสฺส จปีต-
ภาเถ จ ปยุตฺตวาจา นาม นตฺถิ ฯ สงฺฆิกนฺติ สงฺฆสฺส
สนตฺกํ ฯ โส หิ สงฺฆสฺส ปรีณตฺตฺตา หตฺถํ อนารุพฺโหปี
เอเกน ปรียาเยน สงฺฆสฺส สนตฺโก โหติ ฯ ปทภาชเน ปน
สงฺฆิกํ นาม สงฺฆสฺส ทินฺนํ โหติ ปรีจจตฺตฺนฺติ เอว

° อตฺตฤทฺธารวเสน นิปฺปรียาโยทฺว สงฺฆิกํ ทสฺสตีตํ ฯ ลาภนฺติ
ลภิตพฺพวตฺถุ อหา ฯ เตเนวสฺส นิตฺเทเส จีวรปีติ อาทิ วตฺตํ ฯ
ปรีณตฺนฺติ สงฺฆสฺส ทินฺนํ สงฺฆสฺส โปนํ สงฺฆสฺส ปพฺภาริ
หุตฺวา จิตฺ ฯ येन ปน การเณน โส ปรีณโต โหติ ต

° ทสฺเสตฺตํ ทสฺสาม กริสฺสามาติ วาจา ภินฺนา โหตีติ ปทภาชนํ
วตฺตํ ฯ ปโยเค ทุกฺกนฺติ ปรีณตลาภสฺส อตฺตโน ปรีณามิตฺป-
ปโยเค ทุกฺกนฺติ ฯ ปฏฺิลาเกน ตสฺมี หตฺถํ อารุพฺเห นิสฺสคฺคิยฺ ฯ
สเจ ปน สงฺฆสฺส ทินฺนํ โหติ ตํ กเหตุํ น วฏฺฏติ
สงฺฆสฺสเสว ทาตพฺพํ ฯ โย หิ อารามิเกหิ สทฺธี เอกโต ขาทติ
ตํ ภณฺทํ อคฺขมาเปตฺวา กาทฺตพฺพโโพ ฯ ปรีณตํ ปน สหฺหมมิกานํ
วา คิหิณํ วา อนตฺมโส มาตฺสสนตฺกปี อิทํ มยฺหิ เทหีติ

*เล่มที่ ๒ ตีตกกณทวณณา หน้า ๓๑๕

สงฆสฺส ปรีณตภาวํ ฌตฺวา อตฺตโน ปรีณามตฺวา คณฺหนตฺส
นิตฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตยํ ฯ อิมสฺส ภิกฺขุโน เทหิตี เอวํ อณฺณสฺส
ปรีณามนฺตสฺส สฺพุทฺธิกปาจิตฺตยํ ฯ เอกํ ปตฺตํ วา จีวรํ วา
อตฺตโน เอกํ อณฺณสฺส ปรีณามติ นิตฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตยณฺเจว
สฺพุทฺธิกปาจิตฺตยณฺจ ฯ เอเสว นโย พหุสฺ ฯ วุตฺตมปิ เจตํ

นิตฺสคฺคิเยน อาปตฺตี ชุทฺทเก ปาจิตฺตยํ

อาปชฺเชยฺย เอกโต ปณฺหามเสว กุสเลหิ จินฺติตาติ (๑) ฯ

อัยฺ หิ ปรีณามนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ โยปิ วสฺสติกสาฎิก-
สมเย มาตฺตมเรปี สงฆสฺส ปรีณตํ วสฺสติกสาฎิกํ ฌตฺวา อตฺตโน
ปรีณามติ นิตฺสคฺคิยํ ปรีสฺส ปรีณามติ สฺพุทฺธิกปาจิตฺตยํ ฯ
มนุสฺสา สงฆภตฺตํ กริสฺสามาติ สปฺปีเตลาทีนํ อานฺรนฺติ ฯ
คิลาโน เจปี ภิกฺขุ สงฆสฺส ปรีณตภาวํ ฌตฺวา กิณฺจิ
ยาจติ นิตฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตยเมว ฯ สเจ ปน โส ตฺมฺหากํ
สปฺปีอาทีนํ อากฺขานํ อตฺถิตี ปุจฺฉิตฺวา อาม อตฺถิตี วุตฺเต
มยฺหํปี เทลาติ วทติ วฏฺฏติ ฯ อถาปี นํ กุกฺกฺจายนฺติ
อุปาเสกา วทนฺติ สงฺฆมปี อมฺเหหิ ทินฺนเมว ลภติ คณฺหน
ภนฺเตติ เอวํปี วฏฺฏติ ฯ สงฆสฺส ปรีณตํ อณฺณสงฆสฺสาติ
เอกสฺมี วิหารเ สงฆสฺส ปรีณตํ อณฺณํ วิหารํ อุทฺทิสิตฺวา
๑. วิ. ปรี. ๘/๑๓๑๒/๕๓๑ ฯ นิตฺสคฺคิเยน อาปตฺตี สฺพุทฺธเกน
ปาจิตฺตยํ อาปชฺชนตฺสส เอกโต... ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๑๖

อมุกสูมี นาม วิหาระ สงฆสูส เทถาติ ปริณามะติ ฯ เจตียสูส
 วาติ ก็ สงฆสูส ทินุเนน เจตียสูส ปุชฺช กโรธาติ เอว
 เจตียสูส วา ปริณามะติ ฯ เจตียสูส ปริณตนะติ เอตุถ นิยเมตฺวา
 อญฺญเจตียสูส อตุถาย โรปีตมาลาจฺจโต อญฺญเจตียมฺหิ ปุปฺผปี
 อโรเปตุํ น วญฺญูติ ฯ เอกสูส เจตียสูส ปน จตฺตํ วา
 ปญฺจํ วา อโรเปตฺวา จิตฺตํ ทิสฺวา เสสํ อญฺญเจตียสูส
 ทาเปตุํ วญฺญูติ ฯ ปุคฺคสูส ปริณตนะติ อนฺตมโส สุนขสูสาปี
 ปริณตฺตํ อิมสูส สุนขสูส มา เทหิ เอตสูส เทหีติ เอว
 อญฺญปุคฺคสูส ปริณามะติ ทุกฺกภูํ ฯ สเจ ปน ทายกา มยฺ
 สงฆสูส ภตฺตํ ทาตุกามา เจตียปุชฺชํ กาทูกามา เอกสูส
 ภิกฺขุโน ปริกฺขารํ ทาตุกามา ตุมฺหากํ รุจฺจยา ทสฺสาม ภณฺถ
 กตุถ เทมาติ วทนะติ เอว วุตฺเต เตน ภิกฺขุณา ยตุถ
 อิจฺฉนฺถ ตตุถ เทถาติ วุตฺตพฺพา ฯ สเจ ปน เกวลํ กตุถ
 เทมาติ ปุจฺฉนฺติ ปาลียํ อากตฺนเยเนว วุตฺตพฺพิ ฯ เสสเมตฺถ
 อุตฺตทานเมว ฯ ติสฺมญฺจฺจํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจา-
 จิตฺตโต จ สมฺมญฺจฺจํ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ
 กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสฺสจิตฺตํ ติวทนะติ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย ปริณตสิกฺขาปท-
 วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

#ดีสกกณท์*มีปัญหา*๓๑๖*นิฏฐิต์ ฯ

ขุพุทธกณฺฑวณฺณนา

เยสํ นวหิ วกุเคหิ สงฺคโห สุปตฺติภูจโธ

ขุพุทธกานํ อัย ทานิ เตสํ ภวติ วณฺณนา ฯ

ตตฺถ มุสาวาทวคฺคสฺส ตาว ปจฺมสํกฺขาปเท ฯ หตฺถโกติ
 ตสฺส เณรสฺส นามํ ฯ สกฺขยานํ ปุตุโธ สกฺขยปุตุโธ ฯ พุทฺธ-
 กาลเอ กิร สกฺขยกุลโธ อสํติปฺริสสทสฺसानิ ปพฺพชฺชิสฺสุ ฯ เตสํ โธ
 อณฺเณตโรติ ฯ วาทกฺขิตฺโตติ วาทํ กริสฺสามิติ เอวํ ปรีวิตกฺกิตฺเตน
 วาทนํ ปรวาทินํ สนฺตํกํ ขิตฺโตติ ปกฺขิตฺโตติ ปหิโธ เปสิโธติ
 อตุโธ ฯ วาทมฺหิ วา สเกน จิตฺเตน ขิตฺโตติ ยตฺร ยตฺร
 วาโท ตตฺร ตตฺเรว สนฺทิสฺสตีตีปิ วาทกฺขิตฺโตติ ฯ อวชานิตฺวา
 ปฏฺิจานาตีติ อตฺตโน วาทเอ กิณฺจ โทสํ สลฺลกฺเขนฺโธ นายํ
 มม วาโทติ อวชานิตฺวา ปฺน กเถนฺโธ กเถนฺโธ นิทฺโทสํ
 สลฺลกฺเขตฺวา มมว อัย วาโทติ ปฏฺิจานาติ ฯ ปฏฺิจานิตฺวา
 อวชานาตีติ กิสฺมิณฺจเทว วจเน อานิสํสํ สลฺลกฺเขนฺโธ อัย
 มม วาโทติ ปฏฺิจานิตฺวา ปฺน กเถนฺโธ กเถนฺโธ ตตฺถ โทสํ
 สลฺลกฺเขตฺวา นายํ มม วาโทติ อวชานาติ ฯ อณฺเณนณฺณํ
 ปฏฺิจรตีติ อณฺเณน การเณน อณฺณํ การณํ ปฏฺิจรติ
 ปฏฺิจฺฉาเทติ อชฺโฆตฺถรติ รูปํ อนิจฺจํ ชานิตฺพพฺโตติ วตฺวา
 ปฺน ชาตฺธมฺมโตติ อาทีนิ วทติ ฯ กุรฺนฺทึยํ ปน เอตฺส
 ปฏฺิจฺฉาทนเหตุ อณฺณํ พหุํ กเถตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺรารายํ อธิปฺปาโย
 ยนฺตํ ปฏฺิจานนณฺจ อวชานนณฺจ ตสฺส ปฏฺิจฺฉาทนตุลํ โก

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๓๑๘

อาห กิ อห กิสมิ อหาติ เอวมาที พหุ ภาสตีติ ฯ
ปฺน มหาอฏฺฐกถาย อวชานิตฺวา ปฏฺชีชานนฺโต ปฏฺชีชานิตฺวา
อวชานนฺโต เอว จ อญฺเณณญํ ปฏฺชีจรตีติ วุตฺตํ ฯ สมฺปชาน-
มฺสา ภาสตีติ สมฺปชานนฺโต มฺสา ภาสตีติ ฯ สงฺเกตํ กตฺวา
วิสฺวาเทตีติ ปฺเรกตฺตาทีสุ อสฺกสฺมี นาม กาลे อสฺกสฺมี
นาม ปเทเส วาโท โหตุติ สงฺเกตํ กตฺวา สงฺเกตโต ปฺเร
วา ปจฺฉา วา คนฺตฺวา ปสฺสธ โภ ดิตฺถิยา น อากตา
ปราชิตาติ ปกฺกมตีติ ฯ สมฺปชานมฺสาวาเทติ ชานิตฺวา ชานนฺตสฺส
จ มฺสา ภณฺเน ฯ วิสฺวาทนปฺเรกฺขารสฺสาตี วิสฺวาทนจิตฺตํ ปฺรโต
กตฺวา วทนฺตสฺส ฯ วาจาตี มิจฺฉาวาจาปริยาปนฺนวจนสมฺภูจาปีกา เจตนา ฯ กิราตี ตาย เจต
นาย สมฺภูจาปีตี สทฺทํ ทสฺเสตีติ ฯ
พฺยปโถตี วจนปโถ ฯ วาจาเยว हि อญฺเณสํปี ทิฏฺฐจฺานุกตี
อาปชฺชนฺตานํ ปถกฺกโต พฺยปโถตี วุจฺจตี ฯ วจิเกโทตี วจิ-
สญฺญิตาย วาจาเย เกโท ฯ ปภทกตา วาจาเอว เอวํ วุจฺจตี ฯ
วาจสิกา วิญฺญตฺตีติ วจิวิญฺญตฺตีติ ฯ เอวํ ปจฺมปเทน สทฺท-
เจตนาวิ มชฺเฌ ตีหิ ตํสมฺภูจิตสทฺทสฺหิตา อนฺเต เอเกน
วิญฺญตฺตีสฺหิตา เจตนา กถิตาตี เวทิตพฺพา ฯ อนริยโวหาราต
อนริยานํ พาลปฺลชฺชนานํ โวหารา ฯ เอวํ สมฺปชานมฺสาวาทิ
ทสฺเสตฺวา อิทานิ อนฺเต วุตฺตานํ สมฺปชานมฺสาวาทสงฺฆาตานํ
อนริยโวหารานํ ลกฺขณํ ทสฺเสนฺโต อทิฏฺฐิ นามาตี อาทิมาย ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๓๑๕

ตตฺถ อทฺถุจฺจํ ทิฏฺฐุจฺจํ เมตฺติ เหวํ วทโถ วจันํ ตํสมฺภูจฺจาปีกา
 วา เจตนา เอโก อนริยโวหาโรติ อิมินา นเยน อตุโถ
 เวทิตฺพุโพ ฯ อปีเจตฺถ จกฺขุวเสน อคฺคหิตารมฺมณํ อทฺถุจฺจํ
 โสตฺวเสน อคฺคหิตํ อสฺสุตํ ฆานาทิวเสน ตีหิ อินฺทุริเยหิ
 เอกาพทฺธํ วิย กตฺวา อคฺคหิตํ อมุตํ อณฺณตฺร ปญฺจหิ
 อินฺทุริเยหิ สฺพุเชน วิณฺญาณฺเนนฺว อคฺคหิตํ อวิณฺญาตฺนฺติ
 เวทิตฺพุทฺ ๑ ปาลียํ ปน อทฺถุจฺจํ นาม น จกฺขุนา ทิฏฺฐนฺติ
 เหวํ โอพาริเกนฺว นเยน เทสฺนา กถิตาติ ๑ ทิฏฺฐาทีสุ จ
 อตฺตนาปี ปเรนปี ทิฏฺฐุจฺจํ ทิฏฺฐเมว ๑ เหวํ สฺตมฺมตฺวิณฺญาตานิ ๑
 อยเมโก ปรียาโย ๑ อปโร ปน ยํ อตฺตนา ทิฏฺฐุจฺจํ ทิฏฺฐเมว
 ตํ ๑ เอส นโย สฺตาทิสฺสุ ๑ ยํ ปน ปเรน ทิฏฺฐุจฺจํ ตํ อตฺตนา
 สฺตมฺมจฺจเน ติฏฺฐจฺติ ๑ เหวํ สฺตาทินิปี ๑ อิทานิ เตสํ อนริย-
 โวหารานํ วเสน อาปตฺติ อโรเปตฺวา ทสฺเสนฺนฺโต ตีหากาเรหิตี
 อาทิมหา ๑ ตสฺสตุโถ ตีหากาเรหิ ปจฺมํ ฆานํ สฺมาปชฺชินฺติ
 สฺมปชฺชานมฺสา ฆณฺนตฺสสฺ อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ เหวมาทิ-
 จตฺตฺถปาราชิกปาลีวณฺณนํ วุตฺตนเยนฺว เวทิตฺพุโพ ๑ เหวลํ
 หิ ตตฺถ ปจฺมํ ฆานํ สฺมาปชฺชินฺติ อีธ อทฺถุจฺจํ ทิฏฺฐุจฺจํ เมตฺติ ๑
 ตตฺถ จ อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ อีธ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสาติ ๑
 เหวํ วตฺถุมตฺเต อาปตฺติมตฺเต จ วิเสโส ๑ เสสํ เอกลกฺขณ-
 เมวาติ ๑ ตีหากาเรหิ ทิฏฺฐเ เวตฺติโกติ อาทินิปี อตุโถ ทิฏฺฐสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๒๐

โหติ ปาราชิกั ชมมัม อชฺฐมาปชชนฺโต ทิฏฺฐเจ เวมตีโกติ
 เอมมาทิจุฏฺฐโทสปลาติวณฺณนํ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุโพ ฯ ปาลี-
 มตฺตเมว หิ เอตฺถ วิเสโส ฯ อตฺถเ ปน สตฺถเรวาทะ กิณฺจ
 นานากรรมํ นตฺถิ ฯ สหสา ภณฺตีติ อวิมฺสิตฺวา อนุปฺธาเรตฺวา
 วา เวเคน อทิจฺฐปี ทิฏฺฐจฺจ เมติ ภณฺตี ฯ อณฺถํ ภณฺสิสํมิตฺติ
 อณฺถํ ภณฺตีติ มนฺทตฺตา ชพฺตฺตา ปกฺขลตฺตา จีวรฺนตฺติ
 วตฺตพฺเพ จีรฺนตฺติ อาทิ ภณฺตี ฯ โย ปน สามเณเรณ
 อปี ภนฺเต มยฺหํ อุปชฺฌายํ ปสฺสเถว วุตฺโต เกลฺลึ กุรฺมาโน
 ตว อุปชฺฌายो ทารุสกฺกํ โยเชตฺวา คโต ภวิสฺสตีติ วา
 ลีกาลสทฺทํ สุตฺวา กสฺสายํ ภนฺเต สทฺโทติ วุตฺเต มาตฺยา
 เต ยานเณ กจฺจนฺตฺติยา กทฺทเม ลกฺกจฺกํ อุตฺตรนฺตฺตานํ อยฺ
 สทฺโทติ วา เอวํ เนวทฺวา นรฺวา อณฺถํ ภณฺตี โส อาปตฺตี
 อาปชฺชติเยว ฯ อณฺถา ปุรณฺกถา นาม โหติ เอโก คามะ
 โถกํ เตลฺลํ ลภิตฺวา วิหารํ อากโต สามเณรํ ภณฺตี ตฺว
 ° อชฺช กุหิ คโต คามโ อเอกเตโล อโหสีติ วา ปจฺฉิกาย
 จปีตํ ปุวณฺณํ ลภิตฺวา อชฺช คามะ ปจฺฉิกายี ปุเว หรีสุตฺติ
 วา ฯ อยฺ มุสวาวาโทว โหติ ฯ เสสํ อุตฺตฺตานเมวาทิ ฯ
 ติสมฺภูจฺจํ กายจิตฺตโต วาจจิตฺตโต กายวาจจิตฺตโต จ
 สมฺภูจฺจติ กรียา สลฺยวาวิมกฺขํ สจฺจตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺม
 ° วจิกมฺมํ อกุสฺสจฺจิตฺตํ ติวทฺนตฺติ ฯ
 มุสวาทสีกฺขาปทํ ปจฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๓๒๑

ทุติยสิกขาปเท ฯ ตตฺถ โอมสนฺตํติ โอวิชฺฌนฺติ ฯ จุ้เสนฺตํติ
 อุกุโกสนฺติ ฯ วมฺเภนฺตํติ ปทุธิเสนฺติ ฯ ภูตปฺพุพนฺติ อิทํ วตฺถ
 ุ ภควา โอมสวาทกรหณฺตํ อําหริ ฯ นนฺทิวิสาลอ นามํติ นนฺทิตํ
 ตสฺส พลิวทฺทสฺส นามํ ฯ วิสาณานิ ปนฺสส วิสาลานิ ตสฺมา
 นนฺทิวิสาลอติ วุจฺจติ ฯ โพธิสฺตโต เตน สมเยน โหติ ฯ
 พุราหุมนอ ตํ ยาคุกฺกตฺตาทํทํ อติวिय โปเสสิ ฯ อถ โส
 พุราหุมนํ อนุกมฺปมาโน กจฺจ ตวนฺติ อาทิมํห ฯ ตตฺถเว
 อฏฺฐาสิติ อเหตุกปฏฺฐิสนฺธิกาเลปี ปรัชฺชสนํ อมฺนาปโตเยว ปจฺเจสิ
 ตสฺมา พุราหุมนสฺส โทสํ ทสฺเสตฺถกาโม อฏฺฐาสิ ฯ สกฺกฺสํ
 อติพทุธิ ปวณฺณฺสิติ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จเปตฺวา เหฏฺฐา รุกฺเข ทตฺวา
 เอกาพทุธิ กตฺวา มุคฺคมาสวาลิกาทํทํ ปุณฺณํ สกฺกฺสํ
 ปวณฺณฺโต กิณฺจาปี ปุพฺเพ ปตฺธิจฺจิตารปฺเพสํ ปุณฺ อเร ปตฺเต
 ปวณฺณํติ โหติ โพธิสฺตโต ปนฺ ปุริมสกฺกฺเณน ปตฺธิจฺจิตฺถฺจําเน
 ปจฺฉิมสกฺกฺ ปตฺธิจฺจําเปตฺุ สกฺกฺสํตปฺปมาณํ ปเพสํ ปวณฺณฺสิ ฯ
 โพธิสฺตตํนํ ทํ สํถิลกรณํ นาม นตฺถิ ฯ เตน จตฺตมโน
 อหฺตติ เตน พุราหุมนสฺส ธนฺลาเกน อตฺตโน กมฺเมน จ โส
 นนฺทิวิสาลอ อตฺตมโน อโหสิ ฯ อุกุโกเสนปีติ เอตฺถ ปน
 ยสฺมา ปโรโต เทว อุกุโกสา ทํโน จ อุกุโกโส อุกุกฺกุโ
 จาติ วิภชฺชิตฺถกาโม ตสฺมา ยถา ปุพฺเพ ทํเนนปี อุกุโกเสน
 จุ้เสนฺตํติ วุตฺตํ เอวํ อวตฺวา อุกุโกเสน อิจฺเจวมาห ฯ
 เวณฺชาตํติ ตจฺจนฺชาตํ ฯ เวพุการชาตํติปี วทนฺติ ฯ เนสาทชาตํติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๒๒

มิคลุตทกาทิสชาติ ๑ รถการชาติติ จมมการชาติ ๑ ปุกกุสชาติติ
 ปุปฺผจทุกชาติ ๑ อวณณกาติ ทาสาณํ นามํ โหติ ตสฺมา
 หีนํ ๑ โอถาตฺนุติ อวมณฺเฑวํ ๑ อฺณฺเฑวตฺนุติปฺปิ ปจฺนุติ ๑
 อวณฺเฑวตฺนุติ วมฺเภตฺวา ฅาตํ ๑ หีฬิตฺนุติ ชิกฺขุจฺฉิตํ ๑ ปริภุตฺนุติ
 กิเมเตนาติ ปริภวีกตํ ๑ อจฺฉิตกตฺนุติ น ฅรฺกตํ ๑ โภฏฺจกกมฺมฺนุติ
 ตจฺฉกกมฺมํ ๑ มุทฺธาติ หตฺถมฺุทฺธา ๑ ฅณฺนาติ อจฺฉิตฺททกาทิส-
 อวเสสฅณฺนา ๑ เลชาติ อกฺขรเลขา ๑ มฐฺเมหาพาโธ เวทนาย
 อภาวโต อุกฺกฏฺโฐติ วุตฺโต ๑ ปาฏิกงฺขาติ อิจฺฉิตพฺพา ๑ ยกาเรน
 วา ภกาเรน วาติ ยการภกาเร โยเชตฺวา โย อุกฺโกโส ๑
 กาฏฺโภฏฺจิกาย วาติ กาฏฺนุติ ปุริสนิมิตฺตํ โภฏฺจิกาทิ อิตฺถิ-
 นิมิตฺตํ ๑ เอเตหิ วา โย อุกฺโกโส เอโส หีโน นาม
 อุกฺโกโสติ ๑ อิทานิ เตสฺส ชาติอาทินํ ปภทฺวเสน อาปตฺต
 ๑ อโรเปตฺวา ทสฺเสนฺโต อฺปสฺมปฺนฺโน อฺปสฺมปฺนฺนฺนุติ อาทิมาท ๑
 ตตฺถ ขบเสตฺกาโม วมฺเภตฺกาโม มงฺกุกตฺตฺกาโมติ อุกฺโกสฺติตฺกาโม
 ฅรฺหิตฺกาโม นิตฺเตชฺคตฺตฺกาโมติ อตฺถ ๑ หีเนน หีนฺนุติ หีเนน
 ชาติวจฺเนน หีนชาติยา ๑ เอเตน อฺปาเยน สพฺพปเทสฺ อตฺถ
 เวทิตฺพุโพ ๑ เอตฺถ จ หีเนน หีนํ วทฺนฺโต กิณฺจาปี สจฺจ
 วทฺติ โอมสฺติตฺกามตาย ปนฺสฺส วาจา ย วาจา ปาจิตฺติยํ ๑
 อุกฺกฏฺเจน หีนํ วทฺนฺโต จ กิณฺจาปี อลิกํ ภณฺติ โอมสฺติ-
 ตฺกามตาย ปน อิมินาว สิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ อาปชฺชติ
 ๑ ปุริเมน ๑ โยปี อติจฺฉนาโลสิ อติพฺรหฺมโณสิ ทฺฐจ-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานุกรม หน้า ๓๒๓

จณฺหาโลสิ ทุฏฺฐพฺรหฺมโณสฺสึตฺถาทีนึ วทติ โสปี อาปตฺติยา
 การตพฺโพว ฯ สนฺติ อีเชกฺขเจติ วาเร ปน ปรีหริตฺวา
 วุตฺตภาเวน ทุกฺกัฏฺฐึ ฯ เอเสว นโย เย-นฺน น-มยฺนฺติ
 วาเรสุปี ฯ อนุปสมฺปนฺเน ปน จตฺตฺสุปี วาเรสุ ทุกฺกัฏฺฐเมว ฯ
 โจโรสิ คณฺจิกฺกาทโกสฺสึตฺถิ อาทิวจเนหิ ปน อุปสมฺปนฺเนปี
 อนุปสมฺปนฺเนปี สพฺพวาเรสุ ทุกฺกัฏฺฐเมว ฯ ทวกมฺยตฺยา ปน
 อุปสมฺปนฺเนปี อนุปสมฺปนฺเนปี สพฺพวาเรสุ ทุพฺภาสิตฺติ ฯ
 ทวกมฺยตา นาม เกลิหสาธิปฺปายตา ฯ อิมสฺมี จ สิกฺขาปเท
 จเปตฺวา ภิกฺขุํ ภิกฺขุณฺีอาทโย สพฺพสฺตฺตา อนุปสมฺปนฺนญฺจानเ
 จิตฺตติ เวทิตพฺพา ฯ อตฺตปฺุเรกฺขารสฺสาติ อาทิสฺสุ ปาลิยา อตฺถํ
 วณฺณยฺนฺโต อตฺตปฺุเรกฺขาโร ฯ ปาลี วาเจนฺโต ฆมฺมปฺุเรกฺขาโร ฯ
 อนุสาสนิยฺ จตฺวา อิทานิปี จณฺหาโลสิ ปาปี มา อกาลิ
 มา ตโมตมปฺรายโน อโหสิตฺติ อาทินา นยฺน กถฺนฺโต อนุสาสนิ-
 ปฺุเรกฺขาโร นามาคิ เวทิตพฺโพว ฯ เสสฺสิ อุตฺตฺตานเมวาคิ ฯ
 ติสฺมฺภูเจานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ
 สฺมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
 วจิกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนฺนฺติ ฯ ทุพฺภาสิตฺตาปตฺติ ปเนตฺถ
 วาจาจิตฺตโต สฺมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ อกฺุสลจิตฺตํ
 ทฺวิเวทนํ สุขา จ มชฺฌตฺตา จาคิ ฯ

โอมสวาทสิกฺขาปํ ทฺติยํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๒๔

ตติยสิกขาปเท ฯ ภณฺฑนชาตानนฺติ สยฺชาตภณฺฑนानํ ฯ
 ภณฺฑนนฺติ กลหสฺส ปุพฺพภาโค ฯ อิมินา จ อิมินา จ
 อิํ กตฺตุนฺติ เอวํ วุตฺเต เอวํ วทฺขมาติ อาทิํ สกสฺกปกฺเข
 สมฺมตฺตํ ฯ กลโหติ อาปตฺตคามิโก กายวาจาวิติกฺกโม ฯ
 วิวาโทติ วิคฺคาหิกกถา ฯ ตํ วิวาทํ อาปนฺนํ วิวาทา-
 ปนฺนํ ฯ เปสฺสณนฺติ ปิสฺสณวาจํ ฯ ปิยภาวสฺส สฺสณฺณกรณ-
 วาจนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ภิกฺขุเปสฺสณฺณเถติ ภิกฺขุณํ เปสฺสณฺณ
 ภิกฺขุโถ สุตฺวา ภิกฺขุณา ภิกฺขุสฺส อุปลํหฺนฺเปสฺสณฺณเถติ อตฺถโถ ฯ
 ทฺวิหิ อากาเรหิตี ทฺวิหิ การเณหิ ฯ ปิยกมฺยสฺส วาติ เอวํ
 อหํ เอตสฺส ปิโย ภวิสฺสามิตี อตฺตโน ปิยภาวํ ปกฺกฺขยมาณสฺส
 วา ฯ เกทาธิปฺปายสฺส วาติ เอวํ อํยํ เอตฺน สทฺธิ ภิชฺชิสฺสตีตี
 ปฺรสฺส ปฺเรน เกทํ อิจฺฉนฺตสฺส วา ฯ ชาตีโต วาติ อาทิ
 สพฺพํ ปฺริมสิกฺขาปเท วุตฺตนยเมว ฯ อิธาปิ ภิกฺขุณิ อาทิ
 กตฺวา สพฺเพ อนฺุปลสมฺปนฺนา นาม ฯ น ปิยกมฺยสฺส น
 เกทาธิปฺปายสฺสาตี เอกํ อกฺโกสฺนตฺตํ เอกณฺจ ขมนฺตํ ทิสฺวา
 อโห นิลฺลชฺช อีทิสฺปี นาม ภวนฺตํ ปุณฺ วตฺตพฺพํ มณฺณิสฺสตีตี
 เอวํ เกวลํ ปาปครหิตาย ภณฺนตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ เสสํ
 อุตฺตตานตฺถเมว ฯ ติสฺมฺมฺจฺจานํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กาย-
 วาจาจิตฺตโต จ สฺมฺมฺจฺจาตี กิริยา สยฺถาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ
 โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกฺุสฺสจิตฺตํ ติเวทฺนนฺติ ฯ
 เปสฺสณฺณสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๒๕

จตุตถสิกขาปเท ๑ อปฺปติสฺสาติ อปฺปติสฺสวา อฺปาสกาติ
 วุตฺเต วณฺปิ น โสตุกามา อนาถราติ อตุโถ ๑ อปฺปติสฺสยา
 วา อนิจฺจวฺตฺติโนติ อตุโถ ๑ อสภากวฺตฺติกาติ วิสภากชีวิกา ยถา
 ภิกฺขุสฺส วตฺติตพฺพิ เอวํ อปฺปวตฺตวฺตฺติโนติ อตุโถ ๑ ปทโส
 ฌมฺมํ วาเจยฺยาติ เอกโต ปทํ ปทํ ฌมฺมํ วาเจยฺย โกฎฺจาสิ
 โกฎฺจาสิ วาเจยฺยาติ อตุโถ ๑ ยสฺมา ปน ตํ โกฎฺจาสนามกํ
 ปทํ จตุพฺพิชฺ ्हติ ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺถุ ปทํ อนุปทํ
 อนฺวกฺขรํ อนฺวพฺยลฺลชฺชนนฺติ ปทภาชเน วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ปทนฺติ
 เอโก คาถาปาโท อธิปฺเปโต ๑ อนฺวปทนฺติ ทฺติยปาโท ๑
 อนฺวกฺขรนฺติ เอเกกมกฺขรํ ๑ อนฺวพฺยลฺลชฺชนนฺติ ปฺริมพฺยลฺลชฺชน
 สทิสฺสํ ปจฺฉาพฺยลฺลชฺชนํ ๑ ยงฺกิลฺลิจิ เอเกกมกฺขรํ อนฺวกฺขรํ
 อกฺขรสมฺโห อนฺวพฺยลฺลชฺชนํ อกฺขรานฺวพฺยลฺลชฺชนสมฺโห ปทํ ปจฺมํ
 ปทํ ปทเมว ทฺติยํ อนฺวปทนฺติ เอวเมตฺถ นานากรรมํ
 เวทิตพฺพิ ๑ อิทานิ ปทํ นาม เอกโต ปฏฺฐเปตฺวา เอกโต
 โอสฺยาเปนฺตฺติติ คาถาพนฺธํ ฌมฺมํ วาเจนฺโต มโนปฺพุพฺงคฺมา
 ฌมฺมาติ อิมํ เอกเมกํ ปทํ สามณฺเณเรน สทฺธิํ เอกโต
 อารภิตฺวา เอกโตเยว นิฏฺฐาเปติ ๑ เอวํ วาเจนฺตฺสฺสาปี
 ปทคณฺนาย ปาจิตฺตฺติยา เวทิตพฺพา ๑ อนฺวปทํ นาม ปาญฺเฏกํ
 ปฏฺฐเปตฺวาเอกโต โอสฺยาเปนฺตฺติติ เณเรน มโนปฺพุพฺงคฺมา
 ฌมฺมาติ วุตฺเต สามณฺเณโร ตํ ปทํ อปฺปาญฺณิตฺวา มโนเสฏฺฐา
 มโนมยาติ ทฺติยปทํ เอกโต ภณฺติ ๑ อิมํ ปาญฺเฏกํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๒๖

ปฏฐเปตฺวา เอกโต โอสปาเนนฺติ นาม ฯ เอวํ วาเจนุตฺตฺสาปี
อนุปทคณนาย ปาจิตฺตฺยา ฯ อนนฺวกฺขรํ นาม รุปํ อนิจฺจนฺติ
วฺจฺจมาโน รุติ โอสปาเตตฺตีติ รุปํ อนิจฺจนฺติ ภาณ สามเณราติ
วฺจฺจมาโน รุการมตฺตเมว เอกโต วตฺวา ติฏฺฐติ ฯ เอวํ
วาเจนุตฺตฺสาปี อนนฺวกฺขรคณนาย ปาจิตฺตฺยา ฯ คาทาพนฺุเชปี
จ เอสฺว นโย ลพฺภติเยว ฯ อนนฺุพฺยลฺขณํ นาม รุปํ
อนิจฺจนฺติ วฺจฺจมาโน เวทนา อนิจฺจาติ สทฺทํ นิจฺจนาเรตฺต
รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ เวทนา อนิจฺจาติ อิมํ สุตฺตํ วาจฺจมาโน
เถเรน รุปํ อนิจฺจนฺติ วฺจฺจมาโน สามเณโร สีมฺพลฺลตาย
เวทนา อนิจฺจาติ อิมํ อนิจฺจปฺทํ เณรสฺส รุปํ อนิจฺจนฺติ
เอเตน อนิจฺจปฺเทน สทฺธี เอกโต ภาณนฺุโต วาจํ นิจฺจนาเรติ ฯ
เอวํ วาเจนุตฺตฺสาปี อนนฺุพฺยลฺขณคณนาย ปาจิตฺตฺยา ฯ อยํ
ปเนตฺถ สงฺเขโป อิมสฺส ปทาทีสุ ยํ ยํ เอกโต ภาณติ เตน
เตน อาปตฺตี อาปชฺชตฺตีติ ฯ พุทฺธภาสีโตติ สกฺลํ วินยปีฏฺกํ
อภิธมฺมปีฏฺกํ ฌมฺมปทํ จริยาปีฏฺกํ อฺุทานํ อิติวฺตฺตกํ ชาตกํ
สฺวตฺตนิปาโต วิมานวตฺถุ เปตวตฺถุ พุรหฺมชาลาทีนิ จ สฺวตฺตานิ ฯ
สาวกภาสีโตติ จตฺตฺปฺริสฺปฺริยาปฺนฺุเนหิ สาวเกหิ ภาสีโต อนนฺุคณ-
สมฺมาทิฏฺฐิอนฺุमानสฺวตฺตฺจฺวพเวทลฺลมหาเวทลฺลทาทีโก ฯ อิติภาสีโตติ
พาหิรปฺริพฺพาชเกหิ ภาสีโต สกฺโล ปฺริพฺพาชกฺวคฺโค พาวริยสฺส
อนฺุเตวาสิทานํ โสพสนฺุณํ พุราหฺมณานํ ปุจฺจนาติ เอวมาทิ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๒๘

เทวดาภาสีโตติ เทวดาหิ ภาสีโต ฯ โส เทวดาสัยุตเตเว-
 ปุตตสัยุตตมารสัยุตตพุรัมสัยุตตสกกสัยุตตาทิวเสน เวทิตพุโพ ฯ
 อตฺตูปสณฺหิโตติ อฏฺฐกถานิสฺสโต ฯ ฌมฺมุปลสณฺหิโตติ ปาลินิสฺสโต ฯ
 อุกเขนาปี วิวญฺญูปนิตฺสิตเมว วทติ ฯ กิณฺจาปี วิวญฺญูปนิตฺสิตํ
 วทติ ฯ ติสฺโส สงฺคีติโย อารุพฺหิ ฌมฺมฺเยว ปน ปทโส
 วาเจนตสฺส อาปตฺติ ฯ วิวญฺญูปนิตฺสิตेषี นานาภาสวเสน
 กาลาสีโลกพุนฺชาทีหิ อภิสงฺขเต อนาปตฺติ ฯ ติสฺโส สงฺคีติโย
 อนารุพฺहेปี กุลุมพฺสุตฺตํ ราโชวาทสฺสุตฺตํ ติกฺขินฺทุริยจตุปฺปริ-
 วตฺตนนฺโทปนนฺทสฺสุตฺตนนฺติ อีทิสฺเส อาปตฺติเยว ฯ อปลาลทมนมฺปิ
 วุตฺตํ มหาปจฺจริยํ ปน ปฏฺฐิตุริ ฯ เมณฺฑกมิลินฺทปญฺเฬสุ เณรสฺส
 สกปฏฺฐิภาณฺเ อนาปตฺติ ฯ ยํ รณฺโณ สณฺญาปนตฺถิ อหริตฺวา
 วุตฺตํ ตตฺถ อาปตฺติ ฯ วณฺณเปฏฺก องฺกุลิมาลปิฏฺกกรฏฺฐपालคชฺชิต-
 อาลวคชฺชิต คุพฺพหอุมฺมงฺก คุพฺพเวสฺสนตฺตรคุพฺพหวินฺย เวทลฺลปิฏฺกาทีนึ
 ปน อพฺพุทฺทวจนานึเยวติ วุตฺตํ ฯ สึลฺลปเทโส นาม ฌมฺม-
 เสนาปตฺตินา วุตฺโตติ วทนนฺติ ตสฺมี อาปตฺติเยว ฯ อณฺณานึปี
 มคฺคกถาอารมฺมณฺกถาวุฑฺฒิกธมฺมกถาณวตฺถุ- อสุภกถาทีนึ อตฺถิ
 เตสุ สตฺตตฺตตีส โพรธิปฺกขิยธมฺมา วิภตฺตา ฐตฺตงฺคปญฺเฬ ปฏฺฐิพทา
 วิภตฺตา ตสฺมา เตสุ อาปตฺตตีติ วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยาทีสุ ปน
 สงฺคีตี อนารุพฺहेสุ ราโชวาทติกฺขินฺทุริยจตุปฺปริวตฺตนนฺโทปนนฺท-
 กุลุมพฺสุตฺตเตสุเยว อนาปตฺตี วตฺวา อวเสเสสุ ยํ พุทฺทวจนโต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๒๘

อหริตวา วุตต์ ตเทว อาปตติวตฺถุ โหติ น อิตฺรนฺติ
 อยมตฺโถ ปฺริคฺคหิตฺ ๑ เอกโต อุทฺทิสฺสาเปฺนฺโตติ อนุปสมฺปนฺเนน
 สทฺฐี เอกโต อุทฺทิสฺส คณฺหนฺโตปี เอกโต วทติ อนุปตฺตติ
 อตฺโถ ๑ ตตฺรํยํ วินิจฺจโย อุปสมฺปนฺโน จ อนุปสมฺปนฺโน
 จ นิสิตฺตวา อุทฺทิสฺสาเปฺนฺติ อจฺริโย นิสินฺนํ ภาณมิตฺติ
 เตหิ สทฺฐี เอกโต วทติ ๑ อจฺริยสฺส อาปตฺติ อนุปสมฺปนฺเนน
 สทฺฐี คณฺหนฺตสฺส อนุปตฺติ ๑ เทวปี จิตฺตา คณฺหนฺติ เอเสว
 นโย ๑ ททฺรภิกฺขุ นิสินฺโน สามณฺโรวโร จิตฺโต นิสินฺนสฺส
 ภาณมิตฺติ ภาณโต อนุปตฺติ ๑ สเจ ททฺโร ติฏฺฐติ อิตฺโร
 นิสิตฺติ จิตฺตสฺส ภาณมิตฺติ ภาณโตปี อนุปตฺติ ๑ สเจ พหุณฺนํ
 ภิกฺขุณฺ อนฺตเร เอโก สามณฺโรวโร นิสินฺโน โหติ นิสินฺเน
 ปทฺโส ฐมฺมํ วาเจนฺตสฺส อจฺริยสฺส อจิตฺตกาปตฺติ ๑ สเจ
 สามณฺโรวโร อุปจาร์ มุญฺจิตฺวา จิตฺโต วา นิสินฺโน วา โหติ
 ิเยสํ วาเจติ เตสฺส อปฺริยาปนฺนตฺตา เอเกน ทิสฺสาภาเคน
 ปลาชนคณฺจํ คณฺหาตีติ สงฺขยํ คจฺจติ ตสฺมา อนุปตฺติ ๑
 เอกโต สชฺฌายํ กโรนฺโตติ อนุปสมฺปนฺเนน สทฺฐี อุปสมฺปนฺโน
 เอกโต สชฺฌายํ กโรนฺโต เตน สทฺฐีเยว ภาณติ อนุปตฺติ ๑
 อนุปสมฺปนฺนสฺส สนฺติเก อุทฺทิสฺส คณฺหนฺตสฺสาปี เตน สทฺฐ
 ๑ เอกโต ภาณนฺตสฺส อนุปตฺติ ๑ อัยปี หิ เอกโต สชฺฌายํ
 กโรติจฺเจว สงฺขยํ คจฺจติ ๑ เขภฺยเยน ปคฺฉํ คณฺจํ ภาณนฺติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานุกรม หน้า ๓๒๕

โอบาเตตตีติ สเจ เอกคากาย เอกโก ปาโท น อากจฺจติ
 เสสํ อากจฺจติ อัยฺย เภกฺกเยน ปคฺคณคฺคโโจ นาม ฯ เอเตน
 นเยน สุตฺเตปิ เวทิตฺตฺวา ฯ ตํ โอบาเตนตฺตสฺส เอวํ ภาณํหิตี
 เอกโตปิ ภาณนตฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ โอบาเตนตํ โอบาเตตตีติ สุตฺตํ
 อจฺจเรนตํ ปรีสมชฺเฒ ปรีสงฺกมานํ เอวํ วเทหิตี เตน สทฺธิ
 เอกโตปิ วทนตฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ ยํ ปน มหาปจฺจริยาทีสุ
 มฺยา สทฺธิ มา วทาติ วุตฺโต ยทิ วทติ อนาปตฺตีติ
 วุตฺตํ ฯ ตํ มหาอภฺจกถายํ นตฺติ ฯ นตฺติภาโวเยว จสฺส
 ยุตฺโต ฯ กสฺมา ฯ กิริยสมฺภูจฺจานตฺตา ฯ อิตฺรธา หิ กิริยาภิริย
 ภาเวยฺย ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ ปทโสธรมฺมสมฺภูจฺจานํ วาจโต
 วาจจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจฺจิตกํ
 ปณฺณตฺตวิหฺขํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวเทนนฺติ ฯ

ปทโสธรมฺมสิกฺขาปทํ จตฺตํ ฯ

ปณฺณมสิกฺขาปเท ฯ มฺภูจฺจสฺสตี อสมฺปชานาติ ปุพฺพภาเค
 สติสมฺปชญฺญสฺส อกรณวเสเนตํ วุตฺตํ ฯ ภาวฺงโคตฺติณฺณกาเล
 ปน กุโต สติสมฺปชญฺญํ ฯ วิภฺชชฺชานาติ วิปฺปลปมานา ฯ
 กากจฺจมานาติ นาสาย กากสทฺทํ วิย นีรตฺถกสทฺทํ
 มฺญจมานา ฯ อุปาสาทิ ปจฺมตฺรํ อภฺจจิตฺตอุปาสาทา ฯ เอตทโวจฺจุนฺติ
 ภควตา อาวุโส ราหุล สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺตุนฺติ ภิกฺขุ
 สิกฺขาปทการเวเนว เอตทโวจฺจํ ฯ ปกตฺติยา ปน เต ภควติ จ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๓๐

การเวน อายสมโต จ ราชุสสุ สิกขากามตาย ตสฺสายสมโต
 วสนญฺจัน อากตสฺส จุพมณฺจํ วา อปฺสฺเสนํ วา ยงฺกิลฺลิจิ
 อตุถิ ตํ ปญฺญาเปตฺวา จีวรํ วา อุตฺตราสงฺกํ วา อุตฺตีสฺส-
 กรรมตฺถาย เทนฺติ ฯ ตตฺถีทํ ตสฺส อายสมโต สิกขากามตาย ฯ
 ภิกฺขุ กิร ตํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวาน มุฏฺฐิสฺมมชฺชนิลฺลจ
 กจฺจรรณฺทฺทนิลฺลจ พหิ จิปนฺติ ฯ อถญฺเณหิ อาวุโส เณนํ
 ปาติตฺตนิ วุตฺเต อถญฺเณ เอวํ วทฺนฺติ ฆนฺเต ราชุโล
 อิมสฺมี ปเทเส สลฺยจริ เตน นฺโฆ ปาติตฺตนิ ฯ โส ปนายสฺมา
 น มยํ ฆนฺเต อิทํ กมฺมนฺติ เอกทิวสํปี อวตฺวา ตํ
 ปฏฺฐิสามตฺวา ภิกฺขุ ขมาเปตฺวาว จจฺจติ ฯ

วจฺจกฺขฺยิ เสยฺยํ กปฺเปสฺสิติ ตํเยว สิกขากามตํ อนุพฺรุหนฺโต
 ฆมฺมเสนาปติมหาโมคฺคฺลฺลานอานนฺทตฺเถราทินํ สนฺติกํ อกนฺตฺวา
 ภควโต วลฺยชนกวจฺจกฺขฺยิยา เสยฺยํ กปฺเปสฺสิ ฯ สว กิร กฺขฺยิ
 กวาฏฺพทฺธา คนฺธปริภณฺทกตฺตา สโมสริตฺตปฺปฬทามา เจตฺยญฺจานมิว
 ติฏฺฐจฺติ อปริโภกา อถญฺเณสํ ฯ อุตฺตริ ทฺวิรตฺตติรตฺตนิ ภควา
 สามเณรานํ สงฺกกรรมตฺถาย ติรตฺตํ ปรีหารํ อทาสิ ฯ น
 หิ ยุตฺตํ กุลทารเก ปฺพพาเซตฺวา นานุกฺกเหตฺุตนิ ฯ สหเสยฺยนิ
 เอกโต เสยฺยํ ฯ เสยฺยติ กายปฺปสฺารณสงฺขาตํ สยนํปี วุจฺจติ
 ยสฺมี เสนาสเน สยฺนติ ตํปี ฯ ตตฺถ เสนาสนํ ดาว ทสฺเสตฺตุ
 เสยฺยา นาม สพฺพจฺจนฺนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ กายปฺปสฺารณํ ทสฺเสตฺตุ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๓๑

อนุปสมปนเน นิปนเน ภิกขุ นิปชชตีติ อาทิ วุตตัม ฯ
ตสฺมา อยมตฺถ อตุโถ เสนาสนสงฆาตเสยฺยํ ปวิสิตฺวา กายป-
ปสารถสงฆาตํ เสยฺยํ กปฺเปยฺย วิทเหยยฺย สํปาเทยฺยชาติ ฯ
สพฺพจฺจนฺนาติ อาทิณา ปน ตสฺสา เสนาสนสงฆาตาย เสยฺยาย
ลกฺขณํ วุตตัม ฯ ตสฺมา ยํ เสนาสนํ อุปริ ปรฺยจฺหิ จทเนหิ
อญฺเณน วา เกนจि สพฺพเมว ปฏฺิจฺจนฺนํ อยํ สพฺพจฺจนฺนา
นาม เสยฺยา ฯ อญฺจกถาสฺ ปน ปากฺกโวหารํ กเหตุวา
วาจุกฺคตวเสน สพฺพจฺจนฺนา นาม ปรฺยจฺหิ จทเนหิ จฺจนฺนาติ
วุตตัม ฯ กิณฺจาปี วุตตัม อถโข ทุสฺสกุณฺณิยํ วสนตสฺสาปี น
สกฺกา อนาปฺตติ กาคฺตุ ตสฺมา ยงฺกิณฺจि ปฏฺิจฺจาทนสมตฺถิ
อิธ จทนญฺจ ปรฺิจฺจทนญฺจ เวทิตพฺพิ ฯ ปรฺยจฺวิธจฺจทเนยฺว
หิ คยฺหมานเ ปทฺรจฺจนฺเนปี สหเสยฺยา น ภเวยฺย ฯ ยํ ปน
เสนาสนํ ภูมิโต ปฏฺิจาย ยาว จทนํ อหจฺจ ปากาเรน
วา อญฺเณน วา เกนจิ อนฺตมโส วตฺถเนปี ปรีกฺขิตฺตํ อยํ
สพฺพปรฺิจฺจนฺนา นาม เสยฺยา เวทิตพฺพา ฯ จทนํ อนาหจฺจ
สพฺพนฺตฺติเมน ปรียาเยน ทิยทฺตมฺหตฺถพฺเพเชน ปาการาทีนา
ปรีกฺขิตฺตาปี สพฺพปรฺิจฺจนฺนาเยวติ กุรฺนทญฺจกถายํ วุตตัม ฯ
ยสฺมา ปน อุปริ พหุตรํ จานํ จนฺนํ อปฺปํ อจฺจนฺนํ
สมนฺตโต วา พหุตรํ ปรีกฺขิตฺตํ อปฺปํ อปรีกฺขิตฺตํ อยํ
เยกฺกเยน จฺจนฺนา เยกฺกเยน ปรีจฺจนฺนา นาม ฯ อิมินา หิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๓๒

ลกฺขณน สมนฺนาคโต สเจปี สตุตฺตมฺมิโก ปาสาโท เอญฺปจาโร
 โหติ สตกพฺภํ วา จตุสฺสาลํ (๑) เอกา เสยฺยาอิจฺเจว สงฺขยํ
 กจฺจติ ฯ ตํ สนฺธาย วุคฺคํ จตุตฺถเ ทิวเส อตฺถงฺกเต สุริเย
 อนุปสมฺปนฺเน นิปนฺเน ภิกฺขุ นิปฺชชติ อาปฺตติ ปาจิตฺตียสฺสาติ
 อาทิ ฯ ตตฺถ จ นิปฺชชนมตฺเตเนว ปาจิตฺตियํ ฯ สเจ ปน
 สมฺพหฺลลา สามเณรา เอโก ภิกฺขุ สามเณรคณฺนาย ปาจิตฺตียา ฯ
 เต เจ อญฺจายญฺจาย นิปฺชชนฺติ เตสํ ปโยเค ปโยเค ภิกฺขุสฺส
 อาปฺตติ ฯ ภิกฺขุสฺส อญฺจายญฺจาย นิปฺชชเนน ปน ภิกฺขุสฺสเว
 ปโยเค ภิกฺขุสฺส อาปฺตติ ฯ สเจ สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ เอโก
 สามเณโร เอโกปี สพฺเพสํ อาปฺตติ กโรติ ฯ ตสฺส อญฺจายญฺจาย
 นิปฺชชเนนปี ภิกฺขุณิ อาปฺตติเยว ฯ อุกฺเขสํ สมฺพหฺลลาเวปี
 เอเสว นโย ฯ อปีเจตฺถ เอกาวาสาทิกิปี จตุกฺกํ เวทิตพฺพิ ฯ
 โย หิ เอกสฺมี อาวาเส เอเกเนว อนุปสมฺปนฺเนน สทฺธิ
 ติริตฺตํ สหเสยฺยํ กปฺเปติ ตสฺสาปี จตุตฺถทิวสโต ปญฺจาย
 เทวสิกา อาปฺตติ ฯ โยปี เอกสฺมีเยว อาวาเส นานา-
 อนุปสมฺปนฺเนหิ สทฺธิ ติริตฺตํ สหเสยฺยํ กปฺเปติ ตสฺสาปี ฯ
 โยปี นานาอาวาเสสุ เอเกเนว อนุปสมฺปนฺเนน สทฺธิ ติริตฺตํ
 สหเสยฺยํ กปฺเปติ ตสฺสาปี ฯ โยปี นานาอาวาเสสุ นานา-
 อนุปสมฺปนฺเนหิ สทฺธิ โยชนสตํปี กนฺตฺวา สหเสยฺยํ กปฺเปติ
 # ๑. สตกพฺภา วา จตุสฺสาลา ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๓๓

ตสสาปี จตุตถทิวสโต ปฏุจาย เทวสีกา อาปตติฯ อยญจ
 สหเสยยาปตติ นาม ภิกขุ จเปตวา อวเสโส อนุปสมฺปนฺโน
 นามาคี วจนโต ตีรจฺจนาคเตนาปี สทฺธิ โหติฯ ตตฺร
 ตีรจฺจนาคตสฺส ปริจฺเฉโท เมถุนธมฺมาปตฺติยา วุตฺตนเยเนว
 เวทิตฺวาปิฯ ตสฺมา สเจปี โคธาวิพารมฺภคฺสาทิจตฺตฺปาทาทีสุ
 โภจิจิ ปวีสิตฺวา ภิกขุโน วสนเสนาสเน เอกุปจารภูจฺจเน สยติ
 สหเสยยาวิ โหติฯ ยทิ ปน ธมฺภานํ อุปริ กตปาสาทสฺส
 อุปริมตเลน สทฺธิ อสมฺพทฺธภิตฺติกสฺส ภิตฺติยา อุปริ จิตฺสฺส
 สุตฺริตฺถลาตีสสฺส สุตฺริเนน ปวีสิตฺวา ตฺถาย อพฺภนฺตเร สยิตฺวา
 เตเนว สุตฺริเนน นิภขมิตฺวา กจฺจติ เภจฺจปาสาทสฺส สยิตฺสฺส
 ภิกขุสฺส อนาปตฺติฯ สเจ นทเน นิตฺถิ โหติ เตน ปวีสิตฺวา
 อนฺโตนทเน วสิตฺวา เตเนว ปกฺกมฺติ นานฺนุปจारे อุปริมตเล
 นทนพฺภนฺตเร สยิตฺสฺส อาปตฺติฯ เภจฺจิมตเล สยิตฺสฺส
 อนาปตฺติฯ สเจ อนฺโตปาสาทสฺสเนว อาโรหิตฺวา สพฺพตฺถานี
 ปริภุชฺชนฺติ เอกุปจาราณี โหนฺติ เตสุ ยตฺถ กตฺถจิจิ สยิตฺสฺส
 อาปตฺติฯ สภาสฺสฺสเนน กเต อทฺตมฺกฺกาทเก เสนาสเน สยิตฺสฺส
 วาพสฺสจฺจมาฏฺฐาทีสุ กโปตาทโย ปวีสิตฺวา สยฺนฺติ อาปตฺติเยวฯ
 ปริภุชฺสสฺส พหิ คเต นิมฺพโกสพฺภนฺตเร สยฺนฺตี อนาปตฺติฯ
 ปริมณฺฑลํ วา จตฺตฺรสุตฺติ วา เอกจฺจนนาย กพฺภมาลาเย สตคพฺภํ
 เจปี เสนาสนํ โหติ ตตฺร เจ เอเกน สาธาธมฺพฺพวาเรน ปวีสิตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๓๔

วิสุ ปากาเรน อปริจจนนคพฏปะจาเร สพพคพเพ ปวิสนุติ
เอกคพเพปิ อนุสสมุปนุเน นิปนุเน สพพคพเพสุ นิปนุณานัน
อาปตติ ๑ สเจ สปุปมุขา คพภา โหนติ ปมุขณจ อปุริ
อจจนัน อัจจวตถุณเจปิ โหติ ปมุขะ สยิตโต คพเพ สยิตานัน
อาปตติ น กโรติ ๑ สเจ ปน คพพจจนทเนเนว สทุธิ
ตัพทจจนทัน โหติ ตตฺร สยิตโต สพเพส อापตติ กโรติ ๑
กสุมา ๑ สพพจจนนตฺตา จ สพพปริจจนนตฺตา จ ๑ คพภ-
ปริกฺเขโปเยว หิสฺส ปริกฺเขโปติ ๑ เอเตเนว หิ เนเน อฏฺฐกถาสู
โลหปาสาทปริกฺเขปสฺส จตฺตฺส ทวารโกฏฺฐเจสฺส อापตติ วุตฺตา ๑
ขั ปน อนุชกรฏฺฐกถายั อปริกฺขิตฺเต ปมุขะ อนุापตฺติตี ภูมียั
วินา ชคตฺติยา ปมุขั สนฺชาย กถิตฺนุติ วุตฺตํ ตั อนุชกรฏฺฐเจ
ปาฏฺฐกสนฺนิเวสา เอกจจนทนา คพภปาลีโย สนฺชาย วุตฺตํ ๑
ยณจ ตตฺถ ภูมียั วินา ชคตฺติยตี วุตฺตํ ตั เนว อฏฺฐกถาสู
อตุถิ น ปาลียา สเมตี ๑ ทสฺหตฺถุพฺเพธาปี หิ ชคตี
ปริกฺเขปสฺงฺขุขั น คจฺจตี ๑ ตฺสฺมา ขัปี ตตฺถ ทุตฺติยสฺสิกฺขาปเท
ชคตฺติยา ปมาณั วตฺวา เอตฺตํ เอฏฺฐปะจารปริจจนนัน นาม โหตีตี
วุตฺตํ ตั น คเหตุพฺพิ ๑ เยปี เอกสาลทฺวิสาลตฺติสาล-
จตฺตฺสาลสนฺนิเวสา มหาปาสาทา เอกสฺมี โอกาสเ ปาเท ฐิวิตฺวา
ปวิฏฺฐเณ สกฺกา โหติ สพพตฺถ อนุปริคฺนตฺตุ เตสฺสุปี สหเสยฺยา-
ปตฺติยา น มุจฺจตี ๑ สเจ ตฺสฺมี ตฺสฺมี จาเน อุปจารั

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๓๕

ปริจฺฉินฺทิตฺวา กตา โหฺนติ เอกุปจารภูจจาเนเยว อาปตฺติ ฯ
ทฺวีหิ ทฺวารเรหิ ยุตฺตสฺส สุธาจทนมณฺทปสฺส มชฺเฌ ปากาโร
กโรฺนติ ฯ เอกเณ ทฺวารเณ ปวิสิตฺวา เอกสฺมี ปริจฺฉเเท
อนุปสมฺปนฺโน สยติ เอกสฺมี ภิกฺขุ จ อนาปตฺติ ฯ ปากาเร
โคธาทีนํ ปวิสณฺมตฺตํปี ฉิทฺทํ โหติ ฯ เอกสฺมี ปริจฺฉเเท โคธา
สยนฺติ อนาปตฺติเยว ฯ น หิ ฉิทฺทเณ เคหํ เอกุปจาร์ นาม
โหติ ฯ สเจ ปาการมชฺเฌ ฉินฺทิตฺวา ทฺวารํ โยเชนติ
เอกุปจارتาย อาปตฺติ ฯ ตํ ทฺวารํ กวาณฺเณ ปิทฺทิตฺวา สยนฺต
อาปตฺติเยว ฯ น หิ ทฺวารปิทฺทเณน เคหํ นานุปจาร์ นาม
โหติ ทฺวารํ วา อทฺวารํ ฯ กวาณฺเณ หิ สํวรณวिवรเณหิ ยถาสํ
वलฺลชฺชนตฺถาย กตํ น วลฺลชฺชนปฺปจฺฉเณทตฺถาย ฯ สเจ ปน
ตํ ทฺวารํ ปฺน อภฺจกาหิ ปิทฺทนฺติ อทฺวารํ โหติ ฯ ปฺริเม
นानุปจาร์ภาเวเยว ตฺถิจฺฉติ ฯ ทิฆมฺมุขํ เจตฺติยฆริ โหติ ฯ เอกํ
กวาณฺเณ อนฺโต เอกํ พหิ ทฺวินฺนํ ทฺวารกวาณฺเณ อนฺตเร
อนุปสมฺปนฺโน อนฺโตเจตฺติยฆเร สยิตฺสฺส อาปตฺติ กโรติ
เอกุปจارتฺตา ฯ ตตฺถ ยสฺส ลียา อัยฺ เอกุปจาร์นानุปจาร์ตา
นาม อุตฺโทสิตฺตสิกฺขาปเท วุตฺตา อิทฺ ปน เสยฺยา นาม
สพฺพจฺฉนฺนา สพฺพปริจฺฉนฺนา เขภฺยเยน ฉนฺนา เขภฺยเยน
ปริจฺฉนฺนาติ เอตฺตกเมว วุตฺตํ ปิทฺทิตฺวาโร จ คพฺโถ สพฺพ-
ปริจฺฉนฺโนว โหติ ตสฺมา ตตฺถ อนฺโตสยิตฺเตเนว สทฺธี อาปตฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๓๖

พหิ สยิตน อนาปตตีติ โส เอว วัตตพโพ อปีहितทวาร
ปน กสฺมา พหิสยิตน อาปตตีติฯ ปมุขสฺส คพฺเณน สทฺธิ
สพฺพจฺจนฺนตฺตาฯ ก็ ปน คพฺเณ ปีหิตे ฉทन् วิทฺธสฺส
โหตีติฯ น วิทฺธสฺส คพฺเณน สทฺธิ ปมุขสฺส สพฺพปริจฺจนฺนตฺตา
น โหตีฯ ก็ ปริกฺเขโป วิทฺธสฺสโตตีฯ อทฺธา วกฺขติ น
วิสทฺธสฺสโต กวาณฺเณ อุปจาโร ปริจฺฉินฺโนตีฯ เอวํ สุทฺธูปิ
คนฺตฺวา ปฺน เอกุปฺจารนาณูปจารตีเยว ปจฺจาคมิสฺสติฯ อปีจ
ยทึ พุญฺชนมตฺเตเนว อตุโธ สุวิญญेยโย สिया สพฺพจฺจนฺนาตี
วจนโต ปญฺจนฺนํ อณฺตเรณ ฉทเนน ฉนฺนาเยว เสยฺยา
สिया น อณฺเณนฯ เอวญจ สตี ปทฺรจฺจนฺนาทีสุ อนาปตตี
สियाฯ ตโต ยทฺตํ สิกฺขาปทํ ปญฺตตํ เสว อตุโธ
ปรีหาเยยฺยฯ ปรีहाยตุ วา มา วา กถํ อวฺตตํ คเหตุพฺพนฺตีฯ
โก วา วทตี อวฺตตํ คเหตุพฺพนฺตีฯ วฺตตํ हेतुं อนियเตสु
ปฏิจฺจนฺนํ นาม आसन्नं กุญฺเฑน วา กวาณฺเณ วา กิลฺลฺเชน
วา สาณฺปิภาเรน วา รุกฺเขน วา ธมฺเณน วา โกญฺจลิกาย
วาเยน เณจि ปฏิจฺจนฺนํ โหตีติ (๑)ฯ ตสฺมา ยถา ตตฺถ
เยนเณจि ปฏิจฺจนฺนเมว เอวมิธปิ ตํ คเหตุพฺพํฯ ตสฺมา
เสนาสन्नं ชุทฺทกํ วา โหตุ มหนฺตํ วา อณฺเณน สทฺธิ
สัพฺพทฺธํ วา อสัพฺพทฺธํ วา ทินฺนํ วา วญฺญํ วา จตฺตรสฺสตี
๑. วิ. มหาวิ. ๑/๖๓๕/๔๓๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๓๖

วา เอกภูมิกิ วา อนเนกภูมิกิ วา ยิ ยิ เอกุปจาริ สัพพตถ
 เยน เกนจิ ปฏิจจาทเนน สัพพจณฺเณ สัพพปริจฺจนฺเณ
 เขภฺยุเณ วา จณฺเณ เขภฺยุเณ วา ปริจฺจนฺเณ สหเสยฺยาปตฺติ
 โหตีติ ฯ อุปฺทฺตจณฺเณ อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณ อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสาติ
 เอตถ สัพพจณฺเณ อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณติ เอวมาทีสุปี มหาปจฺจิริยิ
 ทุกฺกภูเมวาทิ วุตฺติ ฯ มหาอภฺยฺยกาเย ปน สัพพจณฺเณ
 เขภฺยุเณ ปริจฺจนฺเณ ปาจิตฺติยิ สัพพจณฺเณ อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณ
 ปาจิตฺติยิ เขภฺยุเณ จณฺเณ อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณ ปาจิตฺติยิ
 สัพพปริจฺจนฺเณ เขภฺยุเณ จณฺเณ ปาจิตฺติยิ สัพพปริจฺจนฺเณ
 อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณ ปาจิตฺติยิ เขภฺยุเณ ปริจฺจนฺเณ อุปฺทฺตจณฺเณ
 ปาจิตฺติยิ ปาลิยิ วุตฺตปาจิตฺติเณ สห สตฺต ปาจิตฺติยานีติ
 วุตฺติ ฯ สัพพจณฺเณ จุฬกปริจฺจนฺเณ ทุกฺกภูํ เขภฺยุเณ จณฺเณ
 จุฬกปริจฺจนฺเณ ทุกฺกภูํ สัพพปริจฺจนฺเณ จุฬกจณฺเณ ทุกฺกภูํ
 เขภฺยุเณ ปริจฺจนฺเณ จุฬกจณฺเณ ทุกฺกภูํ ปาลิยา ทุกฺกภูเณ
 สห ปณฺจ ทุกฺกภูานีติ วุตฺติ ฯ อุปฺทฺตจณฺเณ จุฬกปริจฺจนฺเณ
 อนาปตฺติ อุปฺทฺตปริจฺจนฺเณ จุฬกจณฺเณ อนาปตฺติ จุฬกจณฺเณ
 จุฬกปริจฺจนฺเณ อนาปตฺติ ฯ สัพพจณฺเณ สัพพอปริจฺจนฺเณติ
 จ เอตถ อธิปฺเปตํ เปนมพฺพมณฺฑปวณฺณํ โหตีติ วุตฺติ ฯ
 อิมินาเปตํ เวทิตพฺพิ ยถา ชคฺติ ปริกฺเขปสฺงฺขุยิ น กจฺจติ ฯ
 เสสํ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ฯ เอพฺกโถมสมฺภูจฺจานํ กายโต จ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๓๘

กายจิตตโต จ สมภูจชาติ กิริยา โนสณฺหาวิโมกข์ อจิตตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

สหเสยฺยสิกฺขาปทํ ปญฺจํ ฯ

ทฺติยสหเสยฺยสิกฺขาปเท ฯ อวสธาคารนฺติ อากนฺตฺกานํ
วสนาคารํ ฯ ปณฺณตฺตํ โหตีติ ปณฺณตฺตํ กตฺวา จปีตํ
โหตี ฯ เยน สว อิตฺถิ เตนฺอุปสงฺกมฺมิ อสุกฺสฺมี นาม จานเ
อวสธาคารํ ปณฺณตฺตํ อตฺถิติ มนฺตฺสฺสานํ สุตฺวา อุปสงฺกมิ ฯ
คณฺชคณฺชนิตี อกรุกฺกฺมาทินํ คณฺชานํ คณฺชโร คณฺชคณฺชโร โส
อสฺสา อตฺถิติ คณฺชคณฺชนิ ฯ สากฺกํ นิกฺขิปิตฺวาติ อปฺเปว
นามสฺส อิมฺปิ วิปฺปการํ ปสฺสนตฺสเสว ราโค อุปฺปชฺเชยฺยาติ
จินฺเตตฺวา เอว อกาสิ ฯ โอกฺขิปิตฺวาติ อโร จิปิตฺวา ฯ อจฺจโยติ
อปฺราโ ฯ มํ อจฺจกฺมาติ มํ อติกฺกมฺม อภิกฺวิทฺวา ปวตฺโต ฯ เสสิ
ปจฺมสิกฺขาปเท วุตฺตฺนเยเนว เวทิตฺพํ ฯ อยมเว หิ วิเสโส
ปจฺมสิกฺขาปเท จตฺตฺถทิวเส อาปตฺติ อิช ปจฺมทิวเสปี ฯ
ยฺกฺขิปเตตีหิ ทิสฺสมานกรฺปาหิ ติริจฺจฺจานคตฺติคฺติยา จ เมถุนธมฺม-
วตฺตฺถตฺตฺยาเอว ทฺกฺกํ ฯ เสสา หิ อนนาปตฺติ ฯ สมฺภูจฺจนาทินิปี
ปจฺมสิกฺขาปทสทิสานเวาติ ฯ

ทฺติยสหเสยฺยสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

สตฺตมสิกฺขาปเท ฯ ฆรณฺตี ฆรตฺตฺสํมิ ฯ นิเวสนทฺวาเรติ
นิเวสนสฺส มหาทฺวาเร ฯ ฆรตฺตฺสฺหาติ ตฺตฺสฺมี ฆเร ตฺตฺสฺหา ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๓๕

อวารสทวารเวติ โอวารกทวารเว ฯ วิสภูเจนาติ สุนิคุคเตน สทุเทน ฯ
 วิวณฺเณนาติ สุกฺขุปรุปกาสเนน อัสสุเตน ฯ ฌมฺโหม เทเสตพุโพติ อัย
 สรณสีลาทีเกโท ฌมฺโหม กเถตพุโพ ฯ อณฺเณตุนฺนติ อาชานินฺตุ ฯ
 วิณฺณนา ปุริสวัคคเหนาติ วิณฺณนา ปุริเสน ปุริสวัคคหิ
 กเหตุวาปี จิเตน น ยกฺขเนน น เปเตน น ติริจฺจฺฉานกเตน ฯ
 อนาปตฺติ วิณฺณนา ปุริสวัคคเหนาติ วิณฺณนา ปุริสวัคคเหน
 สทฺธิ จิตาย พหหปี ฌมฺมํ เทเสนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ ฌปฺปญฺจ-
 วาจาหิตี ฌหิ ปญฺจหิ วาจาหิ โย เทเสติ ตสฺสาปี
 อนาปตฺติ ฯ ตตฺถ เอโก คาถาปาโท เอกา วาจาติ เอว
 สพุพฺพตฺถ วาจาปฺมาณํ เวทิตพุพฺ ฯ สเจ อฏฺฐกถํ ฌมฺมปฺท-
 ชาตกาทิวตฺถํ วา กเถตฺถกาโม โหติ ฌปฺปญฺจปฺทมตฺตเมว กเถตฺถ
 วฏฺฐติ ฯ ปาลิยา สทฺธิ กเถนฺเตน เอกํ ปทํ ปาลิโต ปญฺจ
 อฏฺฐกถาโตติ เอว ฌปฺปทานิ อนตฺถิกมิตฺถาวว กเถตพุโพ ฯ
 ปทโส ฌมฺเม วุตฺตปฺปเกโท หิ อีธาปี สพุโพ ฌมฺโหมเยว ฯ
 ตสฺมี เทเสตีติ ตสฺมี ขณฺเณ เทเสติ ฯ สามิอตุเถ วา เอต
 ° ภูมฺมวจนฺํ ตสฺสา เทเสตีติ อตุโถ ฯ อณฺเณสฺส มาตุคามสฺสาติ
 เอกิสฺสา เทเสตฺถวา ปุณฺ อากตาคตฺถาย อณฺเณสฺสาปี เทเสตีติ
 เอว เอกาสเน นิสินฺโน มาตุคามสตสฺสาปี เทเสตีติ อตุโถ ฯ
 มหาปฺจจริยภูจกถาย วุตฺตํ สนนินฺนํ มาตุคามานํ ตุมฺหากํ
 เอกกิสฺสา เอกกํ คาลํ เทเสมิ ตํ สฺฐนาถาติ เทเสติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔๐

อนาปตติ ๑ ปจัม เอเกกิสสา เอเกกั คาคั กถิสสามิติ อาโภคั
กตฺวา ชานาเปตฺวา กเถตุ วกฺกฐิตฺติ ๑ ปญฺหิ ปุจฺจติ ปญฺหิ
ปุฏฺโฐ กเถตฺติ มาตุคาโม ภนฺเต ทิฆนิกายो นาม กิมตฺถิ
ทิเปตฺติ ปุจฺจติ เอวํ ปญฺหิ ปุฏฺโฐ ภิกฺขุ สพฺพญเจปิ ทิฆนิกายิ
กเถติ อนาปตฺติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑ ปทโสธมฺม-
สมฺภูจฺจัน วาจโต จ วาจจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ กิริยากิริยิ
โนสญฺญาวิโมกฺขิ อจิตฺตกั ปณฺณตฺตวิขฺฐิ วจิมมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ๑

ธมฺมเทสนาสิกฺขาปทํ สดฺตมํ ๑

อภฺจสมฺสิกฺขาปเท ๑ วตฺถุกถายิ ตาว ยิ วตฺตพฺพิ สียา
ตํ สพฺพิ จตฺตถปาราชิกวณฺณายิ วตฺตนยเมว ๑ อยิ หิ
วิเสโส ตตฺถ อภฺจติ อาโรเจสุ อิช ภูตํ ๑ ภูตํปิ ปุณฺชชฺชา
อาโรเจสุ น อริยา ๑ อริยานํ หิ ปยุตฺตวาจา นาม นตฺถิ ๑
อตุตฺตโน กุณฺเ อาโรจียมาเน ปน อญฺเณ น ปฏฺิเสเชสุ ๑
ยถา อูปฺปนฺเน จ ปจฺจเย สาทิยิสฺส ตถา อูปฺปนฺนภาวํ
อชานนฺตา ๑ อถโข เต ภิกฺขุ ภควโต เอตมตฺถิ อาโรเจสุ นฺติ
อาทิมฺหิ ปน เย อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสีสุ เต
อาโรเจสุ นฺติ เวทิตพฺพา ๑ กจฺจิ ปน โว ภิกฺขเว ภูตฺนฺติ
ปุจฺจติ ๑ เต ปน สพฺเพปิ ภูตํ ภควาติ ปฏฺิชาเนิสฺส ๑
อริยานํปิ หิ อพฺภนฺตเร ภูโต อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺโมติ ๑ อถ ภควา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๔๑

อริยมิสฺสกกตฺตา โมฆปฺริสฺสาคิ อวตฺวา กถณฺหิ นาม ตุมฺเห
 ภิกฺขเวติ วตฺวา อุทฺรสุส การณฺนาคิ อาทิมาน ๗ ตตฺถ ยสฺมา
 อริยา อณฺเณสํ สุตฺวา อโยโย กิร ฆนฺเต โสตาปนฺโนติอาทินา
 นเยน ปสนฺเนหิ มนฺุสฺเสหิ ปุจฺฉิยมาณา อปฺปณฺณตฺเต สิกฺขาปเท
 อนาคตินวทสฺสาวิโน สุทฺธจิตฺตตาย อตฺตโน จ ปเรสฺสจ
 วิเสสาคิมํ ปฏฺิขานีสุ เอวํ ปฏฺิขานนฺเตหิ จ เตหิ ยํ อณฺเณ
 อุทฺรสุส การณฺนาคิ อุตฺตริมนฺุสฺสธมฺมสุส ฆณฺเณ ภาสิตฺวา
 ปิณฺฑปาตํ อปฺปาเทสํ ตํ สุทฺธจิตฺตตาย สาทิยนฺเตหิปี อุทฺรสุส
 การณฺนาคิ อุตฺตริมนฺุสฺสธมฺมสุส ฆณฺเณ ภาสิโต วิย โหติ
 ตสฺมา สพฺพสงฺกาคิเกเนว นเยน กถํ หิ นาม ตุมฺเห
 ภิกฺขเว อุทฺรสุส การณฺนาคิ กิหิณํ อณฺณมณฺุสฺส อุตฺตริมนฺุสฺส-
 ธมฺมสุส ฆณฺเณ ภาสิสฺสธาคิ (๑) อาห ๗ เสสํ จตฺตถปาราชิกวตฺถ-
 สทิสเมวาคิ ๗ สิกฺขาปทวิภงฺเกปี เกวลํ ตตฺถ ปาราชิกญฺเจะ
 อุลลจฺจยญฺจ อธิ ภูตตฺตา ปาจิตฺติยญฺเจะ ทุกฺกญฺจ อโย
 วิเสโส ๗ เสสํ วุตฺตณฺยเมว ๗ อปฺสมปฺนฺุสฺส ภูตํ อาโรเจตฺติ
 อุตฺตริมนฺุสฺสธมฺมเมว สนฺุชาย วุตฺตํ ๗ ปรีนฺิพฺพานกาลํ หิ
 อนฺุตรา จ อติกฺกฺขมฺยมาเนน อปฺสมปฺนฺุสฺส ภูตํ อาโรเจตฺตุ
 วญฺุตฺติ ๗ สุตฺปรียตฺติสึลลฺลํ ปนฺ อปฺสมปฺนฺุสฺสทาปี อาโรเจตฺตุ
 วญฺุตฺติ ๗ อาทิกมฺมิกฺสุส อนาปตฺติ ๗ อุมฺมตฺตกฺสุสาคิ อิทํ ปน
 # ๑. วิ. มหาวี. ๑/๒๒๕/๑๖๘ ๗

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔๒

อิธ น วุตตํ ๑ กสฺมา ๑ ทิฏฺฐิสฺมปฺนฺนํ อุมฺมาทสฺส วา
จิตฺตฺกฺเขปฺสฺส วา อภาวติ มหาปฺจฺจริยํ วิจาริตํ ๑ ฌานลาภิ
ปนฺน ปฺริหิเน ฌานเณ อุมฺมตฺตโก ภาเวยฺย ตสฺสาปี ภูตาโรจน-
ปฺจฺจยา อนาปฺตฺติ น วตฺตพฺพา ภูตสฺเสว อภาวโตติ ๑ เสถ
อฺตฺตฺตานตฺตเมว ๑

ภูตาโรจนนฺนาเมตํ ปุพฺเพ อวฺตฺเตหิ ตีหิ สฺมฺภูจฺจฺจฺจเนหิ
สฺมฺภูจฺจฺจฺจ กายโต จ วาจโต จ กายวาจโต จ กิริยา
โนสฺสณฺนาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวิชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
กฺุสลาพฺยาगतจิตฺเตหิ ทฺวิจิตฺตํ สุขมชฺชตฺตเวทฺหนาหิ ทฺวิเวทฺนนฺติ ๑

ภูตาโรจนสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ๑

นวมสิกฺขาปเท ๑ ทฺฏฺฐลฺลา นาม อาปฺตฺติ จตฺตารี
ปฺราชาธิกาณิ เทรส จ สงฺฆาติเสสาติ อิมิสฺสา ปาลิยา
ปฺราชาธิกาณิ ทฺฏฺฐลฺลสทฺททสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ สงฺฆาติเสถํ ปน
อิธาธิปฺเปตฺนฺติ อฏฺฐกถาสฺ วุตฺตํ ๑ ตฺตฺรารยํ วิจารณา ๑ สเจ
ปฺราชาธิกํ อาโรจนตฺสฺส ปาจิตฺติยํ น ภาเวยฺย ๑ ยถา สฺมานเปปี
ภิกฺขุภิกฺขุณิํ อฺปฺสมฺปฺนฺนสทฺเท ยตฺถ ภิกฺขุณิํ อนธิปฺเปตา โหติ
ตฺตฺถ ภิกฺขุํ จเปตฺวา อวเสโส อฺนฺปฺสมฺปฺนฺนโนติ วุจฺจติ เอวมิธ
สฺมานเปปี ปฺราชาธิกสงฺฆาติเสสานํ ทฺฏฺฐลฺลสทฺเท ยทิ ปฺราชาธิกํ
อนธิปฺเปตํ ทฺฏฺฐลฺลลา นาม อาปฺตฺติ เทรส สงฺฆาติเสสาติ
เอตเทว วตฺตพฺพํ สฺธิยา ๑ ตฺตฺถ ภาเวยฺย โย ปฺราชาธิกํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๓๔๓

อาปนฺโน โส ภิกฺขุภาวโต จูโต ตสฺมา ตสฺส อาปตฺตี
อาโรเจฺนโต ทุกฺกภูํ อาปชฺชตีติ ฯ เอวํ สติ อุกโกสนฺโตปิ
ทุกฺกภูํ อาปชฺชชฺชเยย ปาจิตฺตियเมว จ อาปชฺชตีติ ฯ วุตฺตํ เหตุ
อสฺสุทฺโธ โหติ ปุคฺคโล อณฺฺณตรํ ปาราชิกํ ฌมฺมํ อชฺฌาปนฺโน
ตณฺเฑ สุทฺธทิกฺขุสิ สฺมาโน โอกาถํ การาเปตฺวา อุกโกสาธิปฺปาโย
วทติ อาปตฺตี โอมสฺวาทสฺสาติ ฯ เอวํ ปาลียา วิจารยมนาย
ปาราชิกํ อาโรเจฺนตสฺสาปิ ปาจิตฺตियเมว ทิสฺสติ ฯ กิลฺยาปิ
ทิสฺสติ อถโข สพฺพอภูจกถาสฺ วุตฺตตฺตา อภูจกถาจรียา วเอตฺถ
ปฺมาณํ ฯ น อณฺเฎาปิ วจาธนา ฯ ปุพฺเพปิ อโวจฺมฺห

พฺพุเรน ฌมฺโม วินโย จ วุตฺโต
โย ตสฺส ปุตฺเตหิ ตเถว ฌาโตติ (๑)อาทิ ฯ

อภูจกถาจรียา หิ พฺพุตฺสฺส อธิปฺปายํ ชานนฺติ ฯ
อิมินาปิ เจตํ ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ฯ อณฺเฎตรํ ภิกฺขุสมฺมตฺติยาติ
หิ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุสมฺมตฺติยา จ อาโรจฺนํ आयตีํ สํวรตฺถาย ปุณ
ตถารูปํ อาปตฺตี อนาปชฺชนตฺถาย ภควตา อณฺเฎวาคํ น
จ ตสฺส ภิกฺขุโน อวณฺณมตฺตปฺปากาสนตฺถาย น จ สาสเน
ตสฺส ปตฺติจฺจานิเสธนตฺถาย น จ ปาราชิกํ อาปนฺนสฺส ปุณ
ตถารูปาย อาปตฺติยา อนาปชฺชเนน ภิกฺขุภาโว นาม อตฺถิ
ตสฺมา ปาราชิกานิ ทฺฐจฺจุลลสทฺทสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ สงฺฆาติเสถ
๑. อิทํ ปทํ ปฺมาทลิจิตํ โหติ ฯ อถวา ฯ สเจ ปาราชิกํ อาโรเจตีติ วุตฺตพฺพํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔๔

ปน อิธาธิปเปตุนติ ยิ อญจกถาสู วุตตัม ตัม สวุตตัมฯ อตถิ
 ภิกขุสมมตติ อาปตติปริยุนตาติ อาทิสู ปน ยา อัย ภิกขุสมมตติ
 วุตตา สาน กตถจิ อากตา อิธ วุตตตตยาเยว ปน
 อภินฺหาปตติกัม ภิกขุํ ทิสฺวา เอวเมส ปเรสุ หิโรตตปฺเปนาปี
 อายตี สํวาริ อาปชฺชิสฺสตีติ ตสฺส ภิกขุโน หิตเตสิตาย ติกฺขตฺตํ
 อปฺโลเกตฺวา สงฺฆน กาทพฺพาทิ เวทิตพฺพาฯ อทฺฏจฺจลฺลํ อาปตตี
 อาโรเจติ อาปตติ ทุกฺกฏสฺสาติ ปณฺจปี อาปตติกฺขนฺธ
 อาโรเจนตสฺส ทุกฺกฏํฯ มหาปจฺจริยํ ปาราชิกํ อาโรเจนตสฺสาปี
 ทุกฺกฏเมว วุตตัมฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทฺฏจฺจลฺลํ วา อทฺฏจฺจลฺลํ
 วา อชฺฌาจารนฺติ เอตถ อาทิตฺโต ปณฺจ สิกฺขาปทานิ ทฺฏจฺจลฺโล
 นาม อชฺฌาจาโร เสสานิ อทฺฏจฺจลฺโลฯ สุกฺกวิสฺฐจิกาย-
 สํสคฺคทฺฏจฺจลฺลตฺตคฺกามา ปนสฺส อชฺฌาจาโร นามาติ วุตตัมฯ
 วตฺถุ อาโรเจตีติ อัย สุกฺกวิสฺฐจึ อาปนฺโน กายสํสคฺคํ
 อาปนฺโน ทฺฏจฺจลฺลํ อาปนฺโน อตฺตคํ อาปนฺโนติ เอว
 วทฺนตสฺส อนาปตติฯ อาปตตี อาโรเจตีติ อัย ปาราชิกํ
 อาปนฺโน สงฺฆาทิสฺสํ อาปนฺโน ญฺจลฺลจฺจยํ อาปนฺโน ปาจิตฺตियํ
 ปาฏิเทสนียํ ทุกฺกฏํ ทพฺพาสิตํ อาปนฺโนติ วทติ อนาปตติฯ
 อัย อสุจึ โมเจตฺวา สงฺฆาทิสฺสํ อาปนฺโนติ อาทินา นยฺน
 วตฺถุณา สทฺธิ อาปตตี ฆญฺเจตฺวา อาโรเจนตสฺเสว อาปตติฯ
 เสสเมตถ อุตฺตานเมวฯ ติสฺมญฺจจํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๔๕

กายวาจาจิตตโต จ สมภูจชาติ กิริยา สณฺหาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมมํ วจิกมมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทฺุขเวทนฺนติ ฯ

ทฺุขสุตฺตาโรจนสิกฺขาปทํ นวมสิกฺขาปทํ ฯ

ทสมสิกฺขาปเท ฯ ชาตา จ ปจวี อชาตา จ ปจวีติ
อิเมหิ ปเทหิ ชาตปจวิญจ อชาตปจวิญจ ทสฺเสติ ฯ อปฺป-
ปาสาณาทีสุ อปฺปา ปาสาณา เอตฺถาติ อปฺปปาสาณาติ
เอวมตฺโต ทฺุขพฺโพ ฯ ตตฺถ มฺุขิจปฺปมาณโต อฺุปริ ปาสาโณ
เวทิตพฺโพ ฯ มฺุขิจปฺปมาณา สกฺขรา ฯ กถลาติ กปาล-
ขณฺฑานิ ฯ มรฺุมพาติ ปากฺกุสฺกฺขรา ฯ วาลูกาติ วาลูกาเยว ฯ
เยภฺยุเยน ปัสฺสูติ ตีสุ โภจฺจาเสสุ เทวฺโภจฺจาสา ปัสฺสู เอโก
ปาสาณาทีสุ อณฺฺตโร ฯ อทฺุฑฺฒาปีติ อฺุทฺุชนปตฺตปจนฺกมฺุภ-
การาวาปาทิวเสน ตถา ตถา อทฺุฑฺฒา ฯ สา ปน วิสฺสุ
นตฺถิ สฺุทฺุชปัสฺสูอาทีสุ อณฺฺตตรา เวทิตพฺพา ฯ เยภฺยุเยน
สกฺขราติ พหฺุตรา สกฺขรา ฯ หตฺถิกฺุจฺฉิยํ กิร เอกปจฺฉิปฺุริ
อาหฺราเปตฺวา โทณฺฺยิ โชวิตฺวา ปจฺวิยา เยภฺยุเยน สกฺขรภาวํ
ณฺฺตฺวา สยํ ภิกฺุชฺุ โปกฺุขรณฺฺยํ ขนฺฺยํ ฯ ยานิ ปน มชฺุณ
อปฺปปัสฺสู อปฺปมตฺติกาติ เทว ปทานิ ตานิ เยภฺยุเยน
ปาสาณาทีปฺลยจกเมว ปวีสนฺฺติ ฯ เตสฺเยว หิ ทฺุวินฺฺนํ ปเภท-
ทสฺสนเมตฺ ฯ สยํ ขนฺฺติ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสาติ เอตฺถ ปหาเร
ปหาเร ปาจิตฺตียํ เวทิตพฺพํ ฯ สกฺกํ อาณตฺโต พหฺุกํปี ขนฺฺตีติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔๖

สเจปี สกทิวลั ขนติ อาณาปกสฺส เอก์เยว ปาจิตฺติย ฯ
สเจ ปน กุสิโต โหติ ปุณฺปุณฺนี อาณาเปตพุโพ ตํ
อาณาเปตฺวา ขนาเปนฺตสฺส วาจาย วาจาย ปาจิตฺติย ฯ อัย
ดาว ปาลีวณฺณา ฯ

อัย ปน ปาลีมุตฺตกวินิจฺจโย ฯ โปกฺขรณิ ขนาติ วทติ
วณฺฺณติ ฯ ขตาเยว หิ โปกฺขรณิ นาม โหติ ตสฺมา อัย
กปฺปียโวหาโร ฯ เอเสว นโย วาปี ตพากํ อาวาหุํ ขนาติ
อาทีสุปี ฯ อิมํ โอภาสํ ขน อิมสฺมี โอภาเส โปกฺขรณิ ขนาติ
วตฺตํ ปน น วณฺฺณติ ฯ กณฺฺฑํ ขน มุถิ ขนาติ อนียเมตฺวา
วตฺตํ วณฺฺณติ ฯ อิมํ วลฺลํ ขน อิมสฺมี โอภาเส กณฺฺฑํ วา
มุถิ วา ขนาติ วตฺตํ น วณฺฺณติ ฯ โปกฺขรณิ โสเชนฺเตหิ
โย กุณฺฺเหิ อุตฺตลิฉฺจิตฺตํ สกฺกา โหติ ตนฺนุกทฺทโม ตํ อปเนตฺ
วณฺฺณติ ฯ พหฺลํ น วณฺฺณติ ฯ อาตเปน สุกฺขกทฺทโม ผลติ ฯ
ตฺตร โย เหฏฺฐา ปจฺวิยา อสฺสพฺทฺโร ตเมว อปเนตฺ วณฺฺณติ ฯ
อุทเกน คตฺถุจฺานเ อุทกปฺปฺปฏโก นาม โหติ วาตปฺปหารเณ
จลติ ตํ อปเนตฺ วณฺฺณติ ฯ โปกฺขรณียาทินํ ตณฺฺฑํ ภิษชิตฺวา
อุทกสามนฺตา ปตติ ฯ สเจ โอมกจาตุมมาสํ โอรุญฺจํ ฉินฺทิตฺ
วา ภิษชิตฺตํ วา วณฺฺณติ ฯ จาตุมมาสโต อุทฺธํ น วณฺฺณติ ฯ
สเจ ปน อุทเกเยว ปตติ เทเว อติเรกจาตุมมาสํ โอรุญฺเจปี
อุทเกเยว อุทกสฺส ปตติตฺตฺตา วณฺฺณติ ฯ ปาสาณปิฏฺจियิ โสณฺฺฑิ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๔๖

ขนุนติ ฯ สเจปี ตตถ ปจมเมว สุขุมรชํ ปติ ตํ เทเวน
 โอวภูจํ โหติ จาตุมมาตจเจเนน อกปฺปิยปรวิสงฺขุยํ กจฺจติ ฯ
 อุทเท ปรียาทินฺเน โสณฺฑี โสเชนฺเตหิ ตํ วิโกเปตุํ น
 วฏฺฏติ ฯ สเจ ปจมเมว อุทเทเนน ปุริติ ปจฺจนา รชํ ปตติ
 ตํ วิโกเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ตตถ หิ เทเว วสฺสนฺเตปี อุทเทเยว
 อุทกํ ปตติติ ฯ ปิฏฺฐิปาสาณฺสุ สุขุมรชํ โหติ ฯ ตํ เทเว
 ผุสายนฺเต อตฺถิยติ ฯ ตํปี จาตุมมาตจเจเนน วิโกเปตุํ น
 วฏฺฏติ ฯ อกตปฺพภาเร วมฺมิโก อุฏฺฐิตโ หติ ยถาสุํ
 วิโกเปตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ อพฺโภกาเส อุฏฺฐหติ โอมกจาตุมมาตํ
 วฏฺฐโจะเว วฏฺฏติ ฯ รุกฺขาทีสุ อารุพฺหอุปจิกามตฺติกายปี เอเสว
 นโย ฯ คณฺหุปฺปาทกฺคฺคกฺกกรโคกณฺฏกาทีสุปี เอเสว นโย ฯ
 โคกณฺฏโก นาม คาวินํ ชุรจฺฉินฺนกทฺทโม วุจฺจติ ฯ สเจ ปน
 เทภูจิมตเลน ภูมिสมพฺทฺโ หติ เอกทิวสํปี น วฏฺฏติ ฯ
 กสิตฺถุจฺฉานปี นงฺคจฺฉินฺนํ มตฺติกาปีณฺจํ คณฺहनฺตสฺส เอเสว
 นโย ฯ ปุราณเสนาสนํ โหติ อจฺจทนํ वा วินยฺจจฺจทนํ वा
 อติเรกจาตุมมาตํ โอวภูจํ ชาตปรวิสงฺขุยเมว กจฺจติ ฯ ตโต
 อวเสสํ ฉทฺทนิฏฺฐกํ वा โคปานสีอาทิกํ อุปกรณํ वा อิฏฺฐกํ
 คณฺหามิ โคปานสี ภูตฺติปาทํ ปทฺรตฺถรณํ ปาสาณตฺถมกํ
 คณฺหามิตี สณฺถาย คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ เตน สทฺธี มตฺติกา
 ปตติ อนาปตฺติ ฯ ภูตฺติมตฺติกํ คณฺहनฺตสฺส ปน อาปตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๔๘

สเจ ยา ยา อตินุตตา ตนุตฺตํ คณฺหาติ อนาปตฺติ ฯ อนฺโตเคเห
มตฺติกาปฺลฺโย โหติ ฯ ตสฺมี เอกทิวสํ โอวฺภูเจ เกหิ ฉาเทนฺติ ฯ
สเจ สพุโพ ตินฺโต จาตุมฺมาสจฺเจเนน ชาตปรจิเวว ฯ สจฺสส
อุปริ ภาโคเยว ตินฺโต อนฺโต อตินฺโต ยตฺตํ ตินฺตํ ตํ
กปฺปิยการเกหิ กปฺปิยโวหารเณ อปนาเมตฺวา เสถิ ยถาสฺมि
วลฺลเชตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อุทเณ เตเมตฺวา เอกาทฺทชาเยว หิ ชาต-
ปรจิเว โหติ น อิตฺราติ ฯ อพฺโภกาเส มตฺติกาปากาโร โหติ ฯ
อติเรกจาตุมฺมาสํ เจ โอวฺภูโจ ชาตปรจิเวสฺงขฺยํ กจฺฉติ ฯ ตตฺถ
ลคฺคปฺตี ปน อลฺลหตฺถเณ นฺนํปิตฺวา กเหตฺตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ
อิฏฺฐกาปากาโร โหติ เขภฺยเยเนน กถลฺลจฺฉานเณ ติฏฺฐติ ยถาสฺมि
วิโกเปตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อพฺโภกาเส จิตฺตํ มณฺฑปตฺถมํภิ อิตฺโต จิตฺโตจ
สจฺฉาเลตฺวา ปรจิเว วิโกเปเนตฺเตน กเหตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ
อุชฺฐกเมว อุทฺทริตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อณฺณํปิตํ สฺกขรฺกขํ วา สฺกขขานฺณํ
วา คณฺหนตฺสส เอเสว นโย ฯ นวกมฺมตฺถิ ปาสาณํ วา
รฺกขํ วา ทณฺฑเกหิ อุจฺฉาเลตฺวา ปวฏฺฏเณตฺตา กจฺฉนฺติ ฯ
ตตฺถ ปรจิเว ภิชฺชติ ฯ สเจ สฺกขจฺฉิตฺตา ปวฏฺฏเณตฺติ อนาปตฺติ ฯ
อถ ปน เตน อปฺเทเสน ปรจิเว ภินฺทิตฺตูกามาเยว โหนติ
อาปตฺติ ฯ สาขาทินิ กทฺถนฺตานิปี ปรจิเว ทารุณิ ผาเสนตานิปี
เอเสว นโย ฯ ปรจิเว อฏฺฐิสฺสจฺฉิกณฺณกาทีสฺปิ ยงฺกิลฺลิจิ อาโกฏฺเณตฺตํ
วา ปเวเสตฺตํ วา น วฏฺฏติ ฯ ปสฺสวาราย เวเคน ปรจิเว

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๔๕

ภินุทิสสามิตี เอว ปสฺสวปี กาคู น วญฺญติ ฯ กโรนุตสฺส
 ภิชฺชติ อาปตฺติ ฯ วิสมํ ภูมี สมนํ กริสฺสามิตี สมฺมชฺชนินยา
 ฌมฺสิตตปี น วญฺญติ ฯ วตฺตสีเสเนว หิ สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ เกจิ
 กตฺตรยญฺจिया ภูมี โภญฺญนฺติ ปาทงฺคฺคฺจเณน วิลิขนฺติ ฯ
 จงฺกมิตฺตฺจฺจํ ทสฺเสตฺสามาติ ปฺนปฺปฺนํ ภูมี ภินุทนฺตา จงฺกมฺนฺติ
 สพฺพํ น วญฺญติ ฯ วิริยสฺส สมฺปกฺคฺคหตฺถํ ปน สมณฺธมฺมํ
 กโรนฺเตน สฺทฺทฺชิตฺเตน จงฺกมิตฺตุ วญฺญติ ฯ กโรนุตสฺส ภิชฺชติ
 อนาปตฺติ ฯ หตฺถํ ไรวิสฺสามาติ ปจฺวิย ฌมฺสนฺติ น วญฺญติ ฯ
 อฌมฺสนฺเตน ปน อลฺลหตฺถํ ปจฺวิย จเปตฺวา รชฺช คเหตุ
 วญฺญติ ฯ เกจิ กณฺฑกฺจ
 ขนฺติ วา ขนาเปติ วาติ อนฺตมฺโส ปาทงฺคฺคฺจเณนปี
 สมฺมชฺชนีสฺลากายปี สยฺย วา ขนฺติ อญฺเณน วา ขนาเปติ ฯ
 ภินุทติ วา ภินุทาเปติ วาติ อนฺตมฺโส อุกฺกมฺปี จฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 สยฺย วา ภินุทติ อญฺเณน วา เกทาเปติ ฯ ทหฺติ วา
 ทหาเปติ วาติ อนฺตมฺโส ปตฺตํ ปจฺนฺโต สยฺย วา ทหฺติ
 อญฺเณน วา ทหาเปติ ฯ ยตฺตเกสฺส จาเนสฺส อคฺคิ เทติ วา
 ทาเปติ วา ตตฺตกานี ปาจิตฺตฺยานี ฯ ปตฺตํ ปจฺนฺเตนปี ปุพฺเพ
 ปกฺกญฺจฺจเณว ปจิตฺตฺโพ ฯ อทฺทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วญฺญติ ฯ ปตฺตํปจฺนํปาลสฺส ปน อฺปริ อคฺคิ จเปตฺตุ วญฺญติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๐

ทารุณั อูปริ จเปติ โส อคฺคิ ตานิ ทหนฺโต คนฺตฺวา ปจฺวี
ทหฺติ น ฏฺฐติ ฯ อิกฺกุจกปาสาณาทีสุปี เอเสว นโย ฯ
ตฺตฺราปี हि อิกฺกุจกาทีนฺเขว อูปริ จเปตุ ฏฺฐติ ฯ กสฺมา ฯ
เตสํ อนฺุปาทานตฺตา ฯ น हि ตานิ อคฺคิสฺส อฺุปาทานสงฺขยํ
กจฺจนฺติ ฯ สฺกฺขขาณฺุสฺกฺขรฺกฺขาทีสุปี อคฺคิ ทาตุํ น ฏฺฐติ ฯ
สเจ ปน ปจฺวี อปฺปตฺตเมว นิพฺพาเปตฺวา คมิสฺสามิตี เทติ
ฏฺฐติ ฯ ปจฺจมา นิพฺพาเปตุํ น สกฺโกติ อวิสยตฺตา อนาปฺตติ ฯ
ติณฺุคํ กเหตุว กจฺจนฺโต หตฺเถ ทฺยหฺมานเ ญฺมियํ ปาเตติ
อนาปฺตติ ฯ ปตฺติคฺกุจฺจानฺเขว อฺุปาทานํ ทตฺวา อคฺคิ กาคูํ
ฏฺฐติตี มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ ททฺฒปจฺวิยา จ ยตฺตํ จานํ
อฺุสฺมาย อนฺุคตํ สพฺพิ วิโกเปตุํ ฏฺฐติตี ตตฺเถว วุตฺตํ ฯ
โย ปน อชานนโก ภิกฺขุ อรณฺิสหิเตน อคฺคิ นิพฺพตฺเตตฺวา
หตฺเถน อฺุคฺคิปีตฺวา กิ กโรมิตี วทตี ชาเลหิตี วตฺตพฺุโพ ฯ
หตฺโถ เม ทฺยหฺตีตี วทตี ยถา น ทฺยหฺตี ตถา กโรหิตี
วตฺตพฺุโพ ฯ ญฺมियํ ปาเตหิตี ปน น วตฺตพฺุโพ ฯ สเจ หตฺเถ
ทฺยหฺมานเ ปาเตติ ปจฺวี ทฺยหิสฺสามิตี อปาติตตฺตา อนาปฺตติ ฯ
ปตฺติคฺกุจฺจानเ ปน อคฺคิ กาคูํ ฏฺฐติตี กฺุรฺนฺุทियํ วุตฺตํ ฯ
อนาปฺตติ อิมิ ชานาติ อาทิสุ ปน อิมสฺส ฅมฺภสฺส อวาวุํ
ชาน มหามตฺตํ ชาน ฅสมตฺตํ ชาน มหามตฺตํ เทหิ
ฅสมตฺตํ เทหิ มตฺตํ อหฺร ปิสุ อหฺร มตฺติกาย อตฺโถ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๑

ปัสสุนา อตุโธ อิมสฺส ฌมฺภสฺส อาวาหฺมฺ กปฺปียํ กโรหิ
 อิมํ มตฺตํ กปฺปียํ กโรหิ อิมํ ปัสฺสุ กปฺปียํ กโรหิติ
 เอมตฺตโธ เวทิตฺตฺวา ๑ อสฺสจฺจจาทิ ปาสาณรูกฺขาทีนํ ๑
 ปวฺภูณฺนตฺตสฺส กตฺตรทณฺเฑน ๑ อาหจฺจ อาหจฺจ กจฺจนตฺตสฺส
 ปจฺวี ภิษชฺติ ๑ สฺวา เตน ภิณฺทิสฺสามิติ เหวํ สลฺยจฺจ
 อภิณฺนตฺตา อสฺสจฺจ ภิณฺนา นาม โหติ ๑ อิติ อสฺสจฺจ
 ภิณฺทตฺตสฺส อนาปตฺติ ๑ อสฺติยาติ อณฺณาวิหิตฺโต เกณจิ สทฺธิ
 กิณฺจิกิ กณฺโตนฺโต ปาทงฺกฺกุจฺจเกณ ๑ กตฺตรยภูจฺจยา ๑ ปจฺวี
 วิลิขณฺโตนฺโต ติฏฺฐติ ๑ เหวํ อสฺติยา วิลิขณฺตฺตสฺส ๑ ภิณฺทตฺตสฺส
 ๑ อนาปตฺติ ๑ อชานนตฺตสฺสชาติ อนฺโตนฺเคเห โอยูจฺจ ฌนฺนํ
 ปจฺวี อกปฺปียปจฺวีติ น ชานาติ กปฺปียปจฺวีติ สลฺยณาย
 วิโกเปติ ขนามิ ภิณฺทามิ ทหามิติ ๑ น ชานาติ เกวลํ
 สจฺจโคปนตฺถาย ขนิตฺตาทินิ ๑ จเปติ ๑ พยฺหมานหตฺตโธ ๑
 อคฺคิ ปาเตติ เหวํ อชานนตฺตสฺส อนาปตฺติ ๑ เสถํ อุตฺตานเมว ๑

ติสมฺภูจฺจัน กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต
 จ สมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยณาวิมุขํ สจฺจตฺตํ ปณฺณตฺตวิชฺชํ
 กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทณฺนติ ๑

ปจฺวีขนนสิกฺขาปทํ ทสมํ ๑

สมตฺตโต วณฺณนาทุกฺกเมน มุสฺสวาทวคฺคโค ปจฺจโม ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๒

เสนาสนวคฺคสฺส ปจฺมสํกฺขาปเท ฯ อนาทิยนโตติ ตสฺสา
วณฺโณ อคฺคณฺหฺนโต ฯ ทารกสฺส พาหุ อโฏฏเฐตีติ อุกฺขิตฺต-
พรสฺสํ นิคฺคเหตุ อสฺสโกนโต มนุสฺसानํ จกฺขุวิสยาติกฺกนฺเต
จาตุมฺหาราชสนฺติกา ลทฺเช รุกฺขภูจกฺกทิววิมานे นิปนฺนสฺส
ทารกสฺส พาหุ ญมฺมุเลเยว ฉินฺทิตฺติ ฯ น โข ปเนตํ ปฏฺฐิรูปฺนติ
อาทิมฺหิ อัยฺ สงฺเขปวณฺณนา ฯ หิมวฺนฺเต กิร ปกฺขทิวเสสฺสุ
เทวตาสนฺนิปาโต โหติ ตตฺถ รุกฺขชฺมมํ ปุจฺฉนฺติ ต्वํ รุกฺข-
ชฺมเม จิตฺตา น จิตฺตาติ ฯ รุกฺขชฺมโม นาม รุกฺเข ฉิขฺชฺมานे
รุกฺขเทวตาย มโนปโทสฺส อกรณฺิ ฯ ตตฺถ ยา เทวตา
รุกฺขชฺมเม อฏฺฐจิตฺตา โหติ सा เทวตา สนฺนิปาตํ ปวิสิตฺตुํ น
ลภति ฯ อิติ सा เทวตา อิมญจ รุกฺขชฺมमे อฏฺฐจฺานปจฺจยํ
อาทินฺวํ อทฺทส ภควโต จ สมฺมุขา สุตฺตปฺพุพฺพชฺมมเทสนา-
นุสฺสारेณ ตถาคตสฺส จทฺทนฺตาทิกाले ปฺพุพฺพจริตํ अनुสฺสริ ฯ
เตนสฺสา เอตทโหสิ น โข ปเนตํ ปฏฺฐิรูปํ ฯเปฯ ชีวิตา
โวโรเปยฺยนฺติ ฯ ยนฺนุนาหํ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจยฺยนฺติ
อิทํ ปนฺสฺสา อัยฺ ภิกฺขุ สปีติโก ปุตฺโต อทฺธา ภควา
อิมสฺส อิมํ อชฺฉมาจารํ สุตฺวา มรียาหํ พนฺธิสฺสติ สิกฺขาปทํ
ปญฺญาเปสฺสตีติ อิติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺกนฺติยา อโหสิ ฯ สจฺชชฺ ต्वํ
เทวเตติ สเจ อชฺช ต्वํ เทวเต ฯ ปสเวยฺยาสีติ ชเนยฺยาสี
อุปฺปาเทยฺยาสี ฯ เอวญจ ปน วตฺวา ภควา ตํ เทวตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐวณณนา หน้า ๓๕๓

สญญาเปนุโต

โย เว อุปฺปติตฺ โกธํ รถํ ฆนฺตฺว ชาเรเย
ตมฺหํ สารถี พุรุมิ รสฺมิกฺคาโห อิตโร ชโนติ (๑)

อิมิ คาลํ อภาสิ ฯ คาลาปริโยसानเน สทา เทวตา โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐาสิ ฯ ปุณ ภาควา สมฺปตฺตปริสาย ฆมฺมํ เทเสนุโต

โย เว อุปฺปติตฺ วินนฺติ โกธํ
วิสฺสุ สฺปฺปวิสิว โอสถนํ
โส ภิกฺขุ ฆหาติ โอรปาริ
อฺรโค ฆณฺณมิว ตจํ ปฺราณนฺติ (๒)

อิมิ คาลมภาสิ ฯ ตตฺถ ปจฺมคาลา ฆมฺมปฺเท สงฺคหํ อารุพฺหา
ทฺฐิยา สุตฺตนิปาเต วตฺถุ ปน วินยฺยติ ฯ อถ ภาควา ฆมฺมํ
เทเสนุโตเยว ตสฺสา เทวตาย วสนนฺทฺธานํ อวชฺเชนุโต ปฏฺฐิรูป
จํ ทิสฺวา กจฺจ เทวเต อมฺกสฺมี โอกาเส รุกฺโข วิวิตฺโต
ตสฺมี อุปฺกจฺจมาติ อหา ฯ โส กิร รุกฺโข น อาพวีรณฺทฺเจ
เชตวนสฺส อนฺโตปฺริกฺเขเป ยสฺส เทวปฺตฺตสฺส ปฺริกฺคโห อโหสิ
โส จูโต ตสฺมา วิวิตฺโตติ วุตฺโต ฯ ตโต ปฏฺฐาย จ ปน
สทา เทวตา สมฺมาสมฺพุทฺธโต ลทฺธปฺริหารา พุทฺธปฏฺฐายิกา
อโหสิ ฯ ยทา เทวตาสมากโม โหติ มหฺสภฺขเทวตาสุ อากจฺจนฺตีสฺสุ
อญฺญา อปฺเปสภฺขา เทวตา ยาว มหฺสภฺขทฺทจฺจกฺวาพฺพพฺพตา

๑. พ. ฐ. ๒๕/๓๒/๔๔-๔๕ ฯ ๒. พ. ส. ๒๕/๒๕๔/๓๒๔ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๓๕๔

ดาว ปฏิกกมุนติ ฯ อัย ปน อตุตโน วสนภูจนาเน นิสีทิตฺวาว
ธมมํ สฺฐนาติ ฯ ยปี ปจฺมยาเม ภิกฺขุ ปญฺหํ ปุจฺจนฺติ
มชฺฌิมยาเม เทวตา ตํ สพฺพิ ตตฺถเว นิสีทิตฺวา สฺฐนาติ ฯ
จตุตฺวาโร มหาราชาโนปี ภควโต อุปฺภูจนาํ อาคนฺตุวา คจฺจนฺตา
ตํ เทวตํ ทิสฺวาว คจฺจนฺติ ฯ ภูตคามปาทพฺยตยาติ เอตฺถ
ภวนฺติ อาหฺวนฺติ จาติ ภูตา ฯ ชายนฺติ วทฺธมนฺติ ชาตา
วทฺธิตา วาติ อตุโต ฯ กามोติ ราสี ฯ ภูตนาํ กามोติ
ภูตคามโม ฯ ภูตาเอว วากามภ ภูตคามโม ฯ ปติภูจิตฺหฺรตฺติณ-
รฺกฺขาทินเมตํ อธิวณฺํ ฯ ปาทพฺยสฺส ภาโว ปาทพฺยตา ฯ
เฉทนเกทนาทึหิ ยถารุจึ ปริภุจฺชิตพฺพตฺตาติ อตุโต ฯ ตสฺส
ภูตคามปาทพฺยตยา ฯ นิมิตฺตตฺถเก ภูมฺมวณฺํ ฯ ภูตคามปาทพฺยตา-
เหตุ ภูตคามสฺส เฉทนาทึปฺจฺจา ปาจิตฺติยนฺติ อตุโต ฯ
อิทานิ ตํ ภูตคามํ วิภจฺติวาทฺสฺสเนนฺโต ภูตคามโม นาม
ปฺลฺยจ วิชชาตานิตี อาทิมาทฺสฺส ฯ ตตฺถ ภูตคามโม นามาทิ ภูตคามํ
อุทฺทริตฺวา ยสฺมี สติ ภูตคามโม โหติ ตํ ทสฺเสตฺถํ ปฺลฺยจ
พีชชาตานิตี อาทิมาทฺสฺส อภูจกถาสฺส วุคฺตํ ฯ เอวํ สนฺเตปี
ยานิ วา ปนญฺญานิปิ อตุติ ภูเล ชายนฺตีตีอาทินิ น
สเมนฺติ ฯ น หิ ภูลพีชาทินิ ภูลาทิสฺสฺส ชายนฺติ ภูลาทิสฺส
ชายมานานิ ปน ตานิ พีชานิ ตสฺมา เอวเมตฺถ วณฺณนา
เวทิตพฺพา ฯ ภูตคามโม นามาทิ วิภจฺติพฺพปทํ ฯ ปฺลฺยจาติ ตสฺส

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๕

วิภาคปริจเฉโท ฯ พืชชาตานิติ ปริจฉินฺนธมฺมนิทฺตสนฺนิ ฯ
 ตสฺสตุโธ พีเชหิ ชาตานิติ พืชชาตานิ ฯ รุกฺขาทีนํ เอตํ
 อธิวณฺํ ฯ อปโร นโย ฯ พืชานิ จ ตานิ ชาตานิ จ ปสฺุตานิ
 นิพฺพตฺตปณฺณมฺูลานีติ พืชชาตานิ ฯ เอเตน อลฺลวาลิกาทีสุ
 จปีตานิ นิพฺพตฺตปณฺณมฺูลานํ สิงฺกเวราทีนํ สงฺกโห กโต
 โหติ ฯ อิทานิ เยหิ พีเชหิ ชาตตฺตา รุกฺขาทีนํ พืชชาตานิติ
 วุตฺตานิ ตานิ ทสฺเสนฺโต มฺูลพีชนฺติ อาทิมานฺ ฯ เตลฺลํ อุทฺเทโส
 ปากโฏเอว ฯ นิตฺเทเส ยานิ วา ปนฺณณานิปี อตฺถิ มฺูเล
 ชายนฺติ มฺูเล สลฺยชายนฺตีติ เอตฺถ พืชโต นิพฺพตฺตณฺพิชฺ
 ทสฺสตีติ ฯ ตสฺมา เอวเมตฺถ อตฺโธ ทฏฺจพฺุโพ ยานิ วา
 ปนฺณณานิปี อตฺถิ อาลฺวกเสรฺกมฺลุปฺลปฺนฺุฑฺริกฺกวลยกณฺุฑ-
 ปาฏฺฐิมฺูลาทิเกเท มฺูเล กจฺจวลฺลิตฺรูกฺขาทีนํ ชายนฺติ สลฺยชายนฺติ
 ตานิ ยมฺุหิ มฺูเล ชายนฺติ เจว สลฺยชายนฺติ จ ตลฺยจ ปาลิยํ
 วุตฺตํ หลิฑฺฐาทิ สพฺุพฺปิ เอตํ มฺูลพีชํ นามํ (๑) ฯ เอส นโย
 ขนฺธพีชาทีสุ ฯ เย (๒) วา ปนฺ พืชฺสุ ปเนตฺถ อมฺุพาฏฺก-
 อินฺุทสาลนฺุหิปาลิฑฺฐาทกณฺุณิการาทีนํ ขนฺธพีชานิ อมฺุพิลวลฺลิตฺ
 จตฺรสฺสวลฺลิตฺ กณฺุเวราทีนํ ผลฺุพีชานิ มกฺจิสฺมณฺชยสฺมณานิ
 อคฺคพีชานิ อมฺุพขมฺุพฺปนสฺฏฺฐิจาทีนํ พืชพีชานิติ ทฏฺจพฺุพานิ ฯ
 อิทานิ ยํ วุตฺตํ ภูตคามปาตพฺุยตายนํ ปาจิตฺตียนฺติ ตตฺถ
 # ๑. อิตฺ ปรี อิตฺสทฺุโท อิจฺฉิตฺพฺุโพ ฯ ๒. ยานิ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๖

สณฺหาเวเสน อาปตฺตานาปตฺติเกหํ ปาตพฺยตาเกทญจ ทสฺเสนฺโต
 พีเช พีชสณฺณิตี อาทิมาน ๑ ตตฺถ ยถา สาสีณญฺเจว โอทนํ
 ภูณฺชตีตี อาทิสฺสุ สาสีณญฺจทูลานํ โอทโน สาสีณํ โอทโนตี วุจฺจตี
 เอวํ พีชโต สมฺภูโต ภูตคาโม พีชนฺติ วุตฺโตตี เวทิตพฺโพ ๑
 ยํ ปน พีชคามภูตคามสมารมฺภา ปฏฺฐีวโรตี อาทิสฺสุ วุตฺตํ
 ภูตคามปริโมจันํ กตฺวา จปิตพีชํ ตํ ทุกฺกภูวตฺถ ๑ อถวา
 ยเทตํ ภูตคาโม นามาติ ลิกฺขาปทวิงฺกสฺส อาทิปทํ เตน
 สทฺฐี โยเชตฺวา ยํ พีชํ ภูตคาโม นาม โหตี ตสฺมिํ พีเช
 พีชสณฺณิ สตฺถกาทีนํ คเหตุวา สยํ วา ฆินฺนฺทตี อญฺเณน
 วา เกทาเปตี ปาสาณาทีนํ คเหตุวา สยํ วา ฆินฺนฺทตี อญฺเณน
 วา เกทาเปตี อคฺคิ อฺปสฺสํหริตฺวา สยํ วา ปจตี อญฺเณน วา
 ปจาเปตี อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสชาติ เอวเมตฺถ อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ๑
 ยถารุตํ ปน คเหตุวา ภูตคามวินิมฺุตตฺสฺส พีชสฺส ฆินฺนฺทานาที-
 เกทาย ปาตพฺยตฺตย ปาจิตฺตียํ น วตฺตพฺพํ ๑

อัยฺ เหตุถ วินิจฺฉยกถา ๑ ภูตคามํ วิโกเปนฺตสฺส
 ปาจิตฺตียํ ๑ ภูตคามปริโมจิตํ ปญฺจวิธํปี วิชคามํ วิโกเปนฺตสฺส
 ทุกฺกภูํ ๑ พีชคามภูตคาโม นามสฺ อตฺถิ อฺทกฺกฺโจ อตฺถิ
 ถลฺกฺโจ ๑ ตตฺถ อฺทกฺกฺโจ สาสปมตฺตีกาตลพีชกาทีเกทา
 สปณฺณิกา จ อปณฺณิกา จ สพฺพา เสवालชาติ อนฺตมโโส
 อฺทกปฺปฏฺกํ อฺปาทาย ภูตคาโมตี เวทิตพฺโพ ๑ อฺทกปฺปฏฺกโ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑทวณฺณา หน้า ๓๕๗

นาม อุปริ ฤทโธ ฆรุตวณฺโณ เหนฺจฺจา มฺหุ นีถวณฺโณ โหติ ฯ
 ตตฺถ ยสฺส เสวาลสฺส มฺลํ โอรโหิตฺวา ปจฺวิยฺ ปติภูจฺติ
 ตสฺส ปจฺวี จานํ ฯ โย อุทเก สลฺยจฺรติ ตสฺส อุทกํ ฯ
 ปจฺวิยฺ ปติภูจฺติ ยตฺถ กตฺถจฺจิ วิโกเปนฺตสฺส อุทฺชริตฺวา วา
 จานนฺตรํ สงฺกามนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ อุทเก สลฺยจฺรนฺตํ
 วิโกเปนฺตสฺสเสว ปาจิตฺติยํ ฯ หตฺถเถหิ ปน อิตฺถิจิโตจฺ วิยฺหิตฺวา
 นหายิตฺตุํ ฆฏฺฏติ ฯ สกถํ หิ อุทกํ ตสฺสภูจฺจานํ ฯ ตสฺมา น
 โส เอตฺตาวตฺตา จานนฺตรํ สงฺกามิตฺโต โหติ ฯ อุทกโต ปน
 อุทเกน วินา สลฺยจฺจฺจ อุทฺชปิตฺตํ น ฆฏฺฏติ ฯ อุทเกน สทฺธิ
 อุทฺชปิตฺตฺวา ปน อุทเก ปกฺชปิตฺตํ ฆฏฺฏติ ฯ ปรีสฺสวณฺนตฺเรน
 นิกฺขมฺติ กปฺปิยํ การาเปตฺวาว อุทกํ ปรีภฺลฺยชิตฺตพฺพํ ฯ
 อุปฺปลินีปฺพมฺินีอาทินิ ชลชวลฺลิตฺติณานิ อุทกโต อุทฺชเรนฺตสฺส วา
 ตตฺถเถว วิโกเปนฺตสฺส วา ปาจิตฺติยํ ฯ ปเรหิ อุปฺปาภูตฺตานิ
 วิโกเปนฺตสฺส ทฺถกฺกํ ฯ ตานิ หิ พิชฺคามํ สงฺคหํ คจฺจนฺติ ฯ
 ติลพิชฺกสฺสสพฺมตฺตกเสวาลอปี อุทกโต อุทฺชโฏ อมิลาทอ
 อคฺคพิชฺสงฺคหํ คจฺจติ ฯ มหาปจฺจริยาทีสุ อนนฺตกตฺติลวีชก-
 อุทกปฺปฺภูกาทีนํ ทฺถกฺกวตฺตูกานีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ การณํ น
 ทิสฺสติ ฯ อนฺชกฺกจฺกถายํ สมฺปฺณฺณภูตคาโม น โหติ ตสฺมา
 ทฺถกฺกนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํปี น สเมติ ฯ ภูตคาเม หิ ปาจิตฺติยํ
 พิชฺคามํ ทฺถกฺกํ วุตฺตํ ฯ อสมฺปฺณฺณภูตคาโม นาม ตติโย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๘

โกฏฐาโส เนว ปาถิยํ น อฏฺฐกถาสฺ อากโต ๑ อถ จ
 ตํ พิชคามสงฺคหํ คจฺฉิสฺสตีติ ๑ ตํปี น ยุตฺตํ อฏฺฐคามมุตฺตตา
 ตาทิสฺสสฺ พิชฺสฺสาติ ๑ อปีจฺ ครุกลหุเกสฺ ครุเก จาตพฺพนฺติ
 เอตํ วินยลกฺขณํ ๑ ถลญฺเจ ฉินฺนรฺกฺขานํ อวสิญฺโจ หริตฺขานฺโก
 นาม โหติ ๑ ตตฺถ กฏฺฐกรณฺชปียงฺคฺปนฺสาทินํ ขาณฺ อูหฺธํ
 วทฺตติ ๑ โส ฏฺฐคามเนน สงฺคหิโต ๑ ตาลนาพิเกราทินํ ขาณฺ
 อูหฺธํ น วทฺตติ ๑ โส พิชคามเนน สงฺคหิโต ๑ กทฺลียา ปน
 อผลิตาย ขาณฺ ฏฺฐคามเนน สงฺคหิโต ๑ ผลิตาย พิชคามเนน ๑
 กทฺลี ปน ผลิตายาว นิลปฺณณา ตาว ฏฺฐคามเนน
 สงฺคหิตา ๑ ตถา ผลิตโต เวฬุ ๑ ยทา ปน อคฺคโต ปฏฺจาย
 สฺสฺสตี ตทา พิชคามเนน สงฺคหํ คจฺฉติ ๑ กตฺรพิชคามเนน ๑
 ผลุพิชคามเนน ๑ กิณฺตโต นิพฺพตฺตติ ๑ น กิณฺจิ ยทิ หิ
 นิพฺพตฺเตยฺย ฏฺฐคามเนน สงฺคหํ คจฺฉเยยฺย ๑ อินฺทสาลาทิจฺกฺเข
 ฉินฺนิตฺตฺวา ราสี กโรนฺติ ๑ กิณฺจาปี ราสีกตทณฺฑเกหิ รตนป-
 ปมาณาปี สาขา นิกฺขมนฺติ พิชคามเนน สงฺคหํ คจฺฉนฺติ ๑
 มณฺฑปตฺถาย วา วติอตฺถาย วา วลฺลืออาโรปนตฺถาย วา
 ภูมียํ นิกฺขนฺนฺติ ๑ มฺลเสสฺ เจว ปณฺณเสสฺ จ นิกฺคเตสฺ ปน
 ฏฺฐคามสงฺขยํ คจฺฉนฺติ ๑ มฺลมตฺเตสฺ ปน ปณฺณมตฺเตสฺ วา
 นิกฺคเตสฺ พิชคามสงฺคหิตาเอว ๑ ยานิ กานิจิ พิชานิ ปจฺวิย
 วา อูทเกน สฺถิจิตฺตฺวา จปีตานิ กปาลาทิสฺสฺ วา อลฺลปฺปํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๘

ปกฺขิปิตฺวา นิกฺขิตฺตานิ โหนฺติ สพฺพานิ มฺลมตฺเต วา
 ปณฺณมตฺเต วา นิกฺคเตปิ พิชานิเยว ๆ สเจปิ มฺลทานิ จ
 อุปฺริองฺกุโร จ นิกฺคจฺฉติ ยาว องฺกุโร หริโต น โหติ
 ตาว พิชานิเยว ๆ มุคฺคาทีนํ ปน ปณฺเณสุ อฺภูจฺเจตฺสุ
 วิหิตฺวาทีนํ วา องฺกุเร หริเต นิลวณฺณปณฺเณ ชาเต ภูตคามา-
 สงฺกหํ กจฺฉนฺติ ฯ ตาลภฺจฺฉินํ ปจฺมํ สฺวกรทาฆา วีย มฺลํ
 นิกฺคจฺฉติ ฯ นิกฺคเตปิ ยาว อุปฺริ ปตฺตวภฺจฺฉนฺติ น นิกฺคจฺฉติ
 ตาว พิชคาโมเยว ๆ นาพิเกรสฺส ตจฺจํ ภินฺนิตฺวา ทณฺฑสฺสจฺจิ
 วีย องฺกุโร นิกฺคจฺฉติ ยาว มิกฺสิงฺกสทิสสา นิลปตฺตวภฺจฺฉนฺติ
 น โหติ ตาว พิชคาโมเยว ๆ มฺลเ อนิกฺคเตปิ ตาทิสาย
 ปตฺตวภฺจฺฉนฺติยา ชาตาย อมฺลภฺจฺฉนฺติยาเม สงฺกหํ กจฺฉนฺติ ฯ อมฺพภฺจฺฉน-
 ทานิ วิหิตฺวาทีนํ วิเนจฺฉนฺติพฺพานิ ฯ วณฺณกา วา อณฺณา
 วา ยากาจิ รุกฺเข ชายิตฺวา รุกฺขํ โอตฺถรติ รุกฺโขเยว
 ตสฺสา จานํ ฯ ตํ วิโกเปนฺตสฺส วา ตโต อฺพชฺรณฺตสฺส วา
 ปาจิตฺตियํ ฯ เอกา อมฺลิกา ลตา โหติ องฺกุลิเวจฺจโก วีย
 วนฺปฺคฺมฺพทณฺฑเท เวเจติ ตสฺสาปิ อยเมว วิเนจฺฉนฺติ ฯ
 เลหฺมฺขปาการเวทิกาเจตฺยาทิสฺส นิลวณฺโณ เสวาโล โหติ ฯ
 ยาว เทว ตีณิ ปตฺตานิ น สลฺยชาชนฺติ ตาว อคฺคพิชสงฺกหํ
 กจฺฉนฺติ ฯ ปตฺเตสุ ชาเตสุ ปาจิตฺตियวตฺถุ ฯ ตสฺมา ตาทิสฺส
 จานนฺสุ สฺวธาเลปฺมฺปิ ทาคฺคํ วณฺณจฺฉนฺติ ฯ อนฺุปสฺมปฺนเนน ลิตฺตสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๓๖๐

อุปริ สนิทฺษเลเปี ทาคฺ์ วฏฺฏติ ฯ สเจ นิทาฆสมเย สุกฺขเสวาโล
 ติฏฺฐติ ตํ สมมุชฺชนีอาทีหิ ฆมฺสิตฺวา อปเนตฺ์ วฏฺฏติ ฯ ปานีเย-
 ฆฎาทีนํ พหิ เสวาโล ทุกฺกฏวตฺถุ อนฺโต อพฺโพหาริโก ฯ
 ทนฺตกฏฐปฺวาทีสุ กณฺณกิตฺปี อพฺโพหาริกเมว ฯ วุตฺตณฺเหตํ สเจ
 เกรฺกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตฺตา โหติ โจลกํ เตเมตฺวา
 ปีเพตฺวา ปมชฺชิตพฺพาติ (๑) ฯ ปาสาณชาติปาสาณททฺฐเสवाल-
 เสเลยฺยกาทีนํ อหริตฺวณฺณานิ อปตฺตกาณิ จ ทุกฺกฏวตฺถุกาณิ ฯ
 อหิจฺฉตฺตกํ ยาว มกฺกํ โหติ ตาว ทุกฺกฏวตฺถุ ฯ ปุเปตฺกาลโต
 ปฏฺจาย อพฺโพหาริกํ ฯ อลฺลรฺกฺขโต ปน อหิจฺฉตฺตกํ กณฺหนฺโต
 รฺกฺขตจํ วิโกเปติ ตสฺมา ตตฺถ ปาจิตฺตियํ ฯ รฺกฺขปฺปฏฺิกายปี
 เอเสว นโย ฯ ยา ปน อินฺทสาลกฺกฺฐาทีนํ ปฺปฏฺิกา รฺกฺขโต
 มุจฺจิตฺวา ติฏฺฐติ ตํ กณฺหนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ นิยาสมฺปิ รฺกฺขโต
 มุจฺจิตฺวา วา จิตฺ์ สุกฺขรฺกฺขेषฺสุ วา ลกฺกํ กณฺหิตฺ์ วฏฺฏติ
 อลฺลรฺกฺขโต น วฏฺฏติ ฯ ลาขายปี เอเสว นโย ฯ รฺกฺขํ
 จาเลตฺวา ปณฺญปฺลาสิ วา ปริณฺตกณฺณิการาทีปฺปํ วา
 ปาเตนฺตสฺส ปาจิตฺตियเมว ฯ หตฺถกฺกฺกฺจฺเจน มฺทฺเกสฺส อินฺท-
 สาลนฺุหิกฺขนฺธาทีสุ วา ตตฺถ ชาตฺกตฺตาลปณฺณาทีสุ วา อกฺขรํ
 จินฺทนฺตสฺสาปี เอเสว นโย ฯ สามเณฺรานํ ปุเปตฺ์ โอจินฺนฺตานํ
 สาขํ โอนาเมตฺวา ทาคฺ์ วฏฺฏติ ฯ เตหิ ปน ปุเปตฺ์ ปานีเย
 # ๑. วิ. จุล. ๓/๔๓๘/๒๔๘ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๖๑

น วาเสตพัพพี ฯ ปาณียวาสตติเกน สามเณริ อุกุขิปิตฺวา
 โโอจินาเปตพพานิ ฯ ผลสาขาปี อุตตนา ขาทิตฺกามาเนน น
 โอนาเมตพพา ฯ สามเณริ อุกุขิปิตฺวา ผลิ คาเหตุพัพพี ฯ ยงฺกิลฺลิจิ
 คจฺฉิ วา ลติ วา อุปฺปาณฺเณเตหิ สามเณเรหิ สทฺธิ คเหตุวา
 อากทฺตฺติคฺคฺน วฏฺฏติ ฯ เตสิ ปน อุตฺสาหชนนตฺถิ อากทฺตฺนฺเตน
 กทฺตฺนาการิ ทสฺเสนฺเตน วิย อกฺเค คเหตุ วฏฺฏติ ฯ เยสิ
 รุกฺขานํ สาขา รุหฺติ เตสิ สาขํ มกฺกิกาวีชนาทีนํ อุตฺถาย
 กปฺปิยํ อการาเปตฺวา คหิตํ ตเจ วา ปตฺเตเต วา อนุตฺมโโส
 นเขนปี วิเลขนตฺตสฺส ทุกกฺกฺมฺ ฯ อลฺลสิงฺกเวราทีสุปี เอเสว นโย ฯ
 สเจ ปน กปฺปิยํ การาเปตฺวา สีตเล ปเทเส จปีตฺตสฺส มฺลํ
 สลฺยชายติ อุปฺริกาเก ฉินฺนํติคฺคํ วฏฺฏติ ฯ สเจ องฺกุโร ชายติ
 เภฏฺจาทาเก ฉินฺนํติคฺคํวฏฺฏติ ฯ มฺลเ จ นิลงฺกุเร จ ชาเต
 ฉินฺนํติคฺคฺน วฏฺฏติ ฯ

ฉินฺนํติ วา เภทาเปติ วาติ อนุตฺมโโส สมฺมชฺชนิสลากายปี
 ตินฺยานิ ฉินฺนํติสฺสามิติ ภูมี สมฺมชฺชนฺโต สยํ วา ฉินฺนํติ
 อญฺเณน วา เภทาเปติ ฯ ภินฺนํติ วา ภินฺนํทาเปติ วาติ อนุตฺมโโส
 จงฺกมนฺโตปี ฉิชฺชนกํ ฉิชฺชตฺตํ ภิชฺชนกํ ภิชฺชตฺตํ จงฺกมิตฺตฺจฺจํ
 ทสฺเสสฺสามิติ สลฺยจิจฺจ ปาเทหิ อุกฺกมนฺโต ตินฺนํวลลิตฺวาทีนํ สยํ
 วา ภินฺนํติ อญฺเณน วา เภทาเปติ ฯ สเจปี ตินฺนํ วา ลติ
 วา คณฺฐิ กโรนฺตสฺส ภิชฺชติ คณฺฐิมปี กาคฺคํ น วฏฺฏติ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๖๒

ตาลรูกษาทีสุ ปน โจรานัน อนารุหณตถาย ทารุมกุกกั
 อาโกกุกฺเขนุติ กณฺณเก พนฺธนฺติ ฯ ภิกฺขุสฺส เอวํ กาคฺคฺ น
 วฏฺฐติ ฯ สเจ ปน ทารุมกุกกโก รุกฺเข อลฺลีนมตฺโตว
 โหติ รุกฺขํ น ปีเพติ วฏฺฐติ ฯ รุกฺขํ ฉินฺท ลตฺตํ ฉินฺท กณฺขํ วา
 มฺลํ วา อุปฺปาญฺเหตีติ วตฺตตปี วฏฺฐติ อนิยามิตตฺตา ฯ นิยามตฺวา
 ปน อิมํ รุกฺขํ ฉินฺทาหีตฺยาที วตฺตํ น วฏฺฐติ ฯ นามํ
 กณฺหิตฺวาปี อมฺพรุกฺขํ จตฺตรสฺสวลฺลํ อาลฺวกณฺขํ มฺลชตฺติณฺ อสฺสกฺรูกฺขจฺจลฺลํ ฉินฺท ภินฺท อุปฺ
 ปาญฺเหตีตฺยาทีวจนฺปี อนิยามิตเมว
 โหติ ฯ อิมํ อมฺพรุกฺขนฺติ อาทีวจนเมว หิ นิยามิตํ นาม
 ตํ น วฏฺฐติ ฯ ปจติ วา ปจาเปติ วาติ อนนฺตมโส ปตฺตมฺปิ
 ปจติกาโม ติณฺนาทีนํ อุปฺริ สณฺจิจฺจ อคฺคิ กโรนฺโต สยํ
 วา ปจติ อณฺเณน วา ปจาเปตีติ สพฺพํ ปจวิขนฺนสิกฺขาปเท
 วตฺตตฺนเขเนว เวทิตพฺพํ ฯ อนิยามตฺวา ปน มฺกฺเค ปจ มาเส
 ปจาตฺยาที วตฺตํ วฏฺฐติ ฯ อิเม มฺกฺเค ปจ อิเม มาเส
 ปจาติ เอวํ วตฺตํ น วฏฺฐติ ฯ อนาปตฺติ อิมํ ชานาติ
 อาทีสุ อิมํ มฺลเสชชฺชํ ชาน อิมํ มฺลํ วา ปณฺณํ วา
 เทหิ อิมํ รุกฺขํ วา ลตฺตํ วา อาหาร อิมินา ปฺุปฺเพน วา
 ผเลน วา ปณฺเณน วา อตฺโต อิมํ รุกฺขํ วา ลตฺตํ วา
 ผลํ วา กปฺปิยํ กโรหีติ เอวมตฺโต ทฏฺฐพฺโพ ฯ เอตฺตาวตา
 ภูตคามปริโมจนํ กตฺตํ โหติ ฯ ปริภุญฺชนฺเตน ปน พิชคาม-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๖๓

ปริโมจนตุถํ ปุณปี กปปียิ การตพพิ ฯ

กปปียกรณญเจตถ อิมินา สุตตานุสาเรน เวทิตพพิ
 อนุชานามิ ภิกเว ปญจหิ สมณกปเปหิ ผลํ ปริภูชิตุ
 อคฺคิปริจิตํ สตถปริจิตํ นขปริจิตํ อพีชํ นิพพญญพีชเมว
 ปญจมนฺติ (๑) ฯ ตตถ อคฺคิปริจิตนฺติ อคฺคินา ปริจิตํ อภิภูตํ
 ททฺธํ สฺมุจฺจนฺติ อตฺโถ ฯ สตถปริจิตนฺติ สตถเณน ปริจิตํ อภิภูตํ
 ฉินฺนํ วิทฺธํ วาติ อตฺโถ ฯ เอเสว นโย นขปริจิตे ฯ
 อพีชนิพพญญพีชานิ สยเมว กปปียานิ ฯ อคฺคินา กปปียิ
 กโรนฺเตน กญฺจคฺคิโกมยคฺคิอาทีสุ เยนเกนจิ อนฺตมโส
 โลหขณฺเฑนปี อาทิตฺเตน กปปียิ กาทพพิ ฯ ตถจโข เอกเทถิ
 สฺสนฺเตน กปปียนฺติ วตฺวาว กาทพพิ ฯ สตถเณน กโรนฺเตน
 ยสฺส กสฺสจิ โลหมยสตถสฺส อนฺตมโส สฺวจินขจฺเจทนาทีนปี
 ตถฺเฑน วา ธาราย วา เจทํ วา เกทํ วา ทสฺเสนฺเตน
 กปปียนฺติ วตฺวาว กาทพพิ ฯ นเขน กปปียิ กโรนฺเตน ปฺุตินเขน
 น กาทพพิ ฯ มนฺุสฺสานํ ปน สึหพฺยคฺคฺมทีปิมกุกฺกาทินํ
 สกฺกนฺณญจ นขา ติกฺกขินา โหนฺติ เตหิ กาทพพิ ฯ อสฺสมหิส-
 สฺุกรมิกโครูปาทินํ ชุรา อติกฺกขินา เตหิ น กาทพพิ ฯ กตฺปี
 อกตฺปี โหติ ฯ หตฺถินขา ปน ชุรา น โหนฺติ เตหิ วญฺญติ ฯ
 เยหิ ปน กาทํ วญฺญติ เตหิ ตตถ ชาตเกหิปี อุตฺฐริตฺวา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๖๔

คหิตเกหิปี เกทน์ วา เกทน์ วา ทสฺเสนฺเตน กปฺปิยนฺติ
 วตฺวา กาคพฺพํ ๑ ตตฺถ สเจปี พีชานํ ปพฺพตมตฺโต ราสี
 รุกฺขสหัสส์ วา ฉินฺทิตฺวา เอกापทฺธํ กตฺวา อุจฺฉฺฉนํ วา
 มหาภาโร พนฺธิตฺวา จปีโต โหติ เอกสฺมี พีเช วา รุกฺขสาขาย
 วา อุจฺฉฺฉมฺหิ วา กปฺปิเย กเต สพฺพํ กตํ โหติ ๑ อุจฺฉฺฉนํ
 จ ทารุณํ จ เอกโต พทฺธานํ โหนฺติ ๑ อุจฺฉฺฉํ กปฺปิยํ
 กริสฺสามิตี ทารุํ วิชฺฉติ วฏฺฏติเยว ๑ สเจ ปน ยาย รชฺชยา
 วา วลฺลียา วา พทฺธานํ โหนฺติ ตํ วิชฺฉติ น วฏฺฏติ ๑
 อุจฺฉฺฉณฺทานํ ปจฺฉิ ปฺเรตฺวา อahrนฺติ ๑ เอกสฺมี ขณฺเฑ
 กปฺปิเย กเต สพฺพํ กตเมว โหติ ๑ สเจ ปน มริจิปกฺกาทีหิ
 มิสฺสิตฺวา ภตฺตํ อahrนฺติ กปฺปิยํ กโรหิตี วุตฺเต สเจปี (๑)
 ภตฺตสฺสิตฺเถ วิชฺฉติ วฏฺฏติเยว ๑ ติลคณฺฑลาทีสุปี เอสฺเว นโย ๑
 ยาคฺชยา ปกฺขิตฺตานํ ปน เอกापทฺธานํ หตฺวา น สนฺติภูจฺฉนฺติ ๑
 ตตฺถ เอกเมกํ วิชฺฉิตฺวา กปฺปิยํ กาคพฺพเมว ๑ กปฺปิภูจฺฉลาทีนํ
 อนฺโต มิณฺชํ กฺภฺหาหํ มฺลยฺจิตฺวา สลฺยจฺรติ ๑ กิณฺทาเปตฺวา กปฺปิยํ
 การาเปตพฺพํ ๑ เอกापทฺธํ โหติ ๑ กฺภฺหาหํปี กาคํ วฏฺฏติ ๑

อสลฺยจฺจจติ ปาสาณรูกฺขาทีนํ วา ปวฏฺฏณฺตสฺส สาขา
 วา กทฺตณฺตสฺส กตฺตรทณฺเฑน วา ภูมึ ปหริตฺวา กจฺฉนฺตสฺส
 ตินฺนาทีนํ ฉิษฺชนฺติ ๑ ตานํ เตน ฉินฺทิสฺสามิตี เอวํ สลฺยจฺจ
 # ๑. อิทํ ปทํ นิรตฺถกํ โหติ ปุริมปริกปฺเปน สิทฺทตฺตา.

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๖๕

อจฺฉินฺนตฺตา อสฺสจิจฺจ ฉินฺนานิ นาม โหฺนติ ฯ อิติ อสฺสจิจฺจ
 ฉินฺนทฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อสฺตียาติ อญฺญาวิหิตฺโต เกนจि สทฺธิ
 กิณฺจ กเถนฺโต ปาทงฺกุญฺเณ วา หตฺเถน วา ติณฺํ วา ลตฺ
 วา ฉินฺนทฺโต ติฏฺฐติ ฯ เอวํ อสฺตียา ฉินฺนทฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ
 อชานนตฺตสฺสชาติ เอตฺถ อพฺภนฺตเร พิชฺคาโมติ วา ภูตฺคาโมติ
 วา น ชานาติ ฉินฺนทามิตฺปิ น ชานาติ เกวลํ วติยา
 วา ปลาสฺปฺญเช วา นิชาทณฺํ วา ขนิตฺตี วา กุทฺทาลํ วา
 สงฺโกปนตฺถาย จเปติ ทยฺหมานหตฺโต วา อคฺคิ ปาเตติ ฯ
 ตตฺตร เจ ติณฺาทีนํ ฉิขฺชนฺติ วา ทยฺहनฺติ วา อนาปตฺติ ฯ
 มนุสฺสวีกฺกหปาราชิกวณฺณนํ ปน สพฺพอญฺจกถาสฺส สเจ
 ภิกฺขุ รุกฺเขน วา อชฺโฆตฺถริโต โหติ โอบาเต วา ปติโต
 สกฺกา จ โหติ รุกฺขํ ฉินฺนิตฺตฺวา ตํ รุกฺขํ ปวญฺเญตฺตฺวา ญฺมี
 วา ขนิตฺตฺวา นิกฺขมิตฺตํ ชีวิตฺเหตุปี อตฺตนา น กาทพฺพํ
 อญฺเณน ปน ภิกฺขุณา ญฺมี วา ขนิตฺตฺวา รุกฺขํ วา ฉินฺนิตฺตฺวา
 อลฺลรุกฺขโต วา ทณฺทกํ ฉินฺนิตฺตฺวา ตํ รุกฺขํ ปวญฺเญตฺตฺวา
 นิกฺขามตฺตํ วญฺญติ อนาปตฺติตี วุตฺตํ ฯ ตตฺถ การณํ น ทิสฺสตี
 อญฺชานามิ ภิกฺขเว ทวทาเห ทยฺหมานे ปญฺจคฺคิ ทาคฺคํ ปริตฺตํ
 กาคฺชนฺติ (๑) อิทํ ปน เอกเมว สุตฺตํ ทิสฺสตี ฯ สเจ เอตฺสฺส
 อญฺโลมํ อตฺตโน น วญฺญติ อญฺยสฺส วญฺญตีตี อิทํ นานาการณํ
 # ๑. วิ. จุล. ๓/๑๓๓/๖๕ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๖๖

น สกกา ลหุทธิฯ เอตถ อตฺตโน อตฺถาย กโรนฺโต
อตฺตสิเนเหเน อกฺุสลจิตฺเตเนว กโรติ ปโร ปน การุณฺเณน
ตสฺมา อนาปตฺตีติ เจฯ เอตฺปิ อการณฺฯ กุสลจิตฺเตนาปี
หิ อิมิ อापตฺตี อापชฺชติฯ สพฺพอภูจกถาสฺ ปน วุตฺตตฺตา
น สกกา ปฏฺิเสเชตฺถุ กเวสิตฺพุพา เอตถ ยุตฺติ อภูจกถา-
จริยานํ วา สทฺชาย กนฺตพฺพนฺติฯ เสถิ อุตฺตานเมวฯ

ติสมฺภูจกถานํ กายจิตฺตโต วาจจิตฺตโต กายวาจจิตฺตโต
จ สมฺภูจกถาติ กิริยา สลฺลวาวิมกฺขํ สจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติฯ

ภูตคามสิกขาปทํ ปจฺมํฯ

ทฺุติยสิกขาปเทฯ อนาจาริ อจาริตฺวาติ อกาตพฺพิ
กตฺวาฯ กายวจิทฺวาเรสุ อापตฺตี อापชฺชิตฺวาติ วุตฺตํ โหติฯ
อณฺเณนณฺณํ ปฏฺิจรตีติ อณฺเณน วจเนน อณฺณํ วจันํ ปฏฺิจรตี
ปฏฺิจฺจนาเทติ อชฺุโฆตฺถรตีฯ อิทานิ ตํ ปฏฺิจรณฺวิธี ทสฺเสนฺโต
โก อापนฺโนติ อาทิมานฯ ตฺตรายํ วจนสมฺพนฺโชฯ โส กิร
กิลฺยจิ วิตฺติกมฺมํ ทิสฺวา อาวุโส ตฺวํ อापตฺตี อापนฺโนสตีติ
สงฺฆมชฺุฆเ อापตฺติยา อนฺุยุลฺลชฺิยมาโน โโก อापนฺโนติ วทตีฯ
ตโต ตฺวนฺติ วุตฺเต อหํ ก็ อापนฺโนติ วทตีฯ อถ ปาจิตฺติยํ
วา ทฺุกกมฺมํ วาติ วุตฺเต วตฺถุํ ปุจฺจนฺโต อหํ กิสฺมึ อापนฺโนติ
วทตีฯ ตโต อสฺกุสฺมิณฺติ วุตฺเต อหํ กถิ อापนฺโน ก็

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๓๖๗

กโรนุโต จ อาปนุโนมฺหิตี ปุจฺจติ ฯ อถ อิทํ นาม กโรนุโต
อาปนุโนติ วุตฺเต กํ ภูณฺถาติ วทติ ฯ ตโต ตํ ภูณามาทิ
วุตฺเต ก็ ภูณฺถาติ วทติ ฯ อปิเจตฺถ อัย ปาลิมุตฺตโกปิ
อญฺเณนญฺลํ ปฏิจฺรณฺวิธิ ฯ ภิกฺขุหิ ตว สิปาฏิกาย กหาปโณ
ทิกฺกุโจ กิสฺเสวมสารูปํ กโรสฺสิติ วุตฺโต สฺพุทฺฐํ ภูนฺเต น
ปนฺเนโส กหาปโณ ติปฺมณฺฑลํ เอตฺนฺติ ภูณฺนุโต วา ตํ
สุรํ ปิวฺนุโต ทิกฺกุโจ กิสฺเสวมสารูปํ กโรสฺสิติ วุตฺโต สฺพุทฺฐโจ
ภูนฺเต น ปนฺเนสา สุรา เกสชฺชตฺถาย สมฺปาทิตํ อริญฺจฺนฺติ
ภูณฺนุโต วา ตํ ปฏิจฺจฺนฺเน อาสเน มาตฺตุคามเน สทฺธิ
นินฺนุโน ทิกฺกุโจ กิสฺเสวมสารูปํ กโรสฺสิติ วุตฺโต เยน ทิกฺกุ
สุทฺฐํ วิญฺญ ปนฺเตถ ทฺติโย อตฺถิ โส กิสฺส น ทิกฺกุโจติ
ภูณฺนุโต วา อิทิสํ ตยา กิลฺลิจิ ทิกฺกุจฺนฺติ ปุญฺโจ น
สุณฺนามิตฺติ โสตมฺปนฺนุโต วา โสตทฺวาวเร ปุจฺจฺนฺตานํ จกฺขุ
อุปนฺนุโต วา อญฺเณนญฺลํ ปฏิจฺรตฺตีติ เวทิตฺพุโท ฯ อญฺเณ-
วาทเก วิหเสเก ปาจิตฺตियฺนฺติ เอตฺถ อญฺลํ วทตฺตีติ อญฺเณ-
วาทกํ ฯ อญฺเณนญฺลํ ปฏิจฺรณฺสุเสตํ นามํ ฯ วิหเสตฺตีติ
วิหเสกํ ฯ ตฺถุหิภูตฺสุเสตํ นามํ ฯ ตสฺมี อญฺเณวาทเก วิหเสเก ฯ
ปาจิตฺตियฺนฺติ วตฺตทฺวเย ปาจิตฺตियฺทฺวํ วุตฺตํ ฯ อญฺเณวาทกํ
โรเปตฺติ อญฺเณวาทกํ อโรเปตฺติ ปตฺติจฺจาเปตฺติ อตฺถิ โย ฯ วิหเสกํ
โรเปตฺติ เอตสฺมีปิ เอสว นโย ฯ อโรเปเต อญฺเณวาทเกติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๖๘

กมฺวจาย อนาโรปีเต อญฺวาทเกฯ อโรปีเต วิหเสเกติ
 เอตฺตฺมิมีปิ เอเสว นโยฯ ชมฺมกมฺเม ชมฺมกมฺมสฺสณฺณิตฺตฺยาทีสุ
 ยนฺตํ อญฺวาทกวิหเสกโรปนกมฺมํ กตํ ตยฺเจ ชมฺมกมฺมํ โหติ
 โส จ ภิกฺขุ ตสฺมี ชมฺมกมฺมสฺสณฺณิตฺตํ อญฺวาทกญฺจ วิหเสกญฺจ
 กโรติ อตฺตสฺ ตสฺมี อญฺวาทเก จ วิหเสเก จ อาปตฺติ
 ปาจิตฺตียสฺสชาติ อิมินา นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพฯ อชานนฺโต
 ปุจฺจตฺติ อาปตฺติ อาปนฺนภาวํ อชานนฺโตเยว ก็ ตุมฺเห ภณฺถ
 อหํ น ชานามิตี ปุจฺจติฯ คีลาโน น กเถตฺติ มฺเข ตาทีโส
 พุยาธิ โหติ เยน กเถตฺตํ น สกโกติฯ สงฺฆสฺส ภณฺทํ
 วาติ อาทิสุ สงฺฆมฺชฺเฒ กเถเต ตปฺปจฺจยา สงฺฆสฺส ภณฺทํ
 วาฯเปฯ วิวาโท वा ภวิสฺสตี โส มา อโหสีตี มญฺจมาโน
 น กเถตฺติ อิมินา นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพฯ เสสฺสํ อุตฺตฺตฺตฺน-
 เมวาติฯ ติสฺมญฺจฺจํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจา
 จิตฺตโต จ สฺมญฺจฺจติ ลียา กิริยา ลียา อกิริยา อญฺเณนญฺณํ
 ปฏฺิจฺจนฺตสฺส หิ กิริยา โหติ ตฺถนฺนํภาเวน วิหเสนฺตสฺส อกิริยา
 สฺสณฺณาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ อญฺสฺสจฺจิตฺตํ
 ทุกฺขเวทนนฺติฯ

อญฺวาทสิกฺขาปทํ ทฺติยํฯ

ตฺติยสิกฺขาปเทฯ ทพฺพํ มลฺลปฺตฺตํ ภิกฺขุ อชฺชมาเปนนฺตฺติ
 จนฺทาย ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโตติ อาทิณี วทนฺตา ตํ आयสฺมฺนฺตํ
 เตหิ ภิกฺขุหิ อวชานาเปนนฺติ อวญฺจาย โอลอกาเปนนฺติ ลามกโต

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๖๕

วา จินดาเปนุตีติ อตุโถ ฯ ลกขณั ปเนตถ สททสตุถานู-
 สारณ เวทิตพัพ ฯ โओขุมาเปนุตีติปี पाโจ ฯ อยเมว อตุโถ ฯ
 ฉนุทายาติ ฉनुเทน ปกขปาเตน ฯ เตन อตุตโน สनुทิจ्ञ-
 สมกตุตานั ปฉิตานि पणुणापेत्ति अरिपपायो ฯ चियनुตีति
 ฉनुทาย ทพโพ मल्लपुत्तुत्ति आतिनि वतनुदा पकासेनुति ฯ
 उखुमापनगे चियुनगे पाजित्तियनुति ऐत्तु येन वजनन
 उखुमापेनुति त्ति उखुमापनक्ति ฯ येन ज चियुनुति त्ति चियनक्ति ฯ
 तस्सुमी उखुमापनगे चियनगे पाजित्तियनुति वत्तुत्तुवे पाजित्तियत्तुय्य
 वत्तुत्ति उखुमापनक्ति नाम उप्सम्पन्नं सङ्गेण सम्मत

° सेनासनपणुणापक्ति वा ฯ पे ฯ ॐปम्मत्तकवित्तुत्तुत्तुक्ति वाति ऐत्तत्
 पतानं मङ्गुकत्तुกาโมति อिमिना सम्पन्नุत्तु ฯ ॐวณुฉ ฉत्तुกาโม
 อยत्ति ฉत्तुกาโมติ อิมत्ติ ปतानं वเสน उप्सम्पन्ननुติอาทิสु
 उप्सम्पन्नसुसाति ऐवं विक्तुत्तिปริणाโม กาคत्तुโพ ฯ उखुमापेติ
 वा चियुติ वा ॐापत्तुติ पाजित्तियसुसाति ऐत्तु ปน ยत्तुมา
 चियनक्ति नामาติ ऐवं มาติกาปत्ति उत्तुत्तुत्तुวาปี उखुमापนक्ति
 नामาติ อิมत्तुส ปत्तुส วत्तुत्तुวิง्गेเยว वत्तुत्तुโพ โหติ
 ॐणुणाทกสิक्ขาปเท विय ॐणुโเว วิसेत्तु นत्तुติ त्तुत्तुมา ต्ति วิत्तु
 ॐนุत्तुत्तुวา ॐวิत्तुत्तुวาปี นิคम्ममेव ऐกत्तु กत्तुनुติ เวทิตพัพ ฯ
 ॐम्मกम्म ॐम्मกम्मสत्तुत्ति आทิสु ยत्तु त्तुส उप्सम्पन्नसु
 सम्मतิกम्म กत्तु त्तुत्तु ॐम्मกम्म โหติ โส ज गिक्खु त्तुत्तु
 ॐम्मกम्मสत्तुत्ति उखुमापनกถจ चियनกถจ กโรติ ॐत्तुत्तु

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๗๐

ตสมึ อุษณาปนเก จ ชียนเก จ อาปตติ ปาจิตติยสุชาติ
 อิมินา นเยน อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ อนุปสมปนุณิ อุษณาเปติ
 วา ชียุติ วาติ เอตถ อุปสมปนุณิ สงฺเขน สมมตฺ อณฺณิ
 อนุปสมปนุณิ อุษณาเปติ วา อวชานาเปติ ตสฺส วา นํ
 สนฺตึเก ชียุติติ อตุโถ ฯ อุปสมปนุณิ สงฺเขน อสมมตฺนฺติ
 กम्मวากาย อสมมตฺ ฯ เกวลํ ตเวโส ภาโรติ สงฺเขน
 อาโรปิตถาริ ภิกฺขุณํ วา ฆาสฺวิหารตถาย สยเมว ตํ ภาริ
 วหนฺตํ ฯ ยตฺร วา เทว ตโย ภิกฺขุ วิหรนฺติ ตตฺร ตาทิสํ
 กम्मํ กโรนฺตฺนฺติ อธิปฺปาโย ฯ อนุปสมปนุณิ สงฺเขน สมมตฺ
 วา อสมมตฺ วาติ เอตถ ปน กิณฺจาปี อนุปสมปนุณฺสฺส
 เตรส สมมตฺติโย ทาคฺุ น วฏฺฏติ อถโข อุปสมปนุณฺกาเล
 ลทฺฐสมมตฺติโก ปจฺฉา อนุปสมปนุณฺภาเว จิโต ตํ สนฺชาย
 สงฺเขน สมมตฺ วาติ วุตฺตํ ฯ ยตฺส ปน พยตฺตสฺส สามเณรสฺส
 เกวลํ สงฺเขน วา สมมเตน วา ภิกฺขุณา ตฺวํ อิทํ กम्मํ
 กโรหิตี ภาโร กโต ตาทิสํ สนฺชาย อสมมตฺ วาติ วุตฺตํ ฯ
 เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ติสมฺภูจฺจันํ กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต
 กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ
 โลกาวชฺชํ กายกम्मํ วจีกम्मํ อกฺุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนฺนฺติ ฯ

อุษณาปนสิกขาปทํ ตติยํ ฯ

จตุตฺถสิกขาปเท ฯ เหมนฺตึเก กालเตติ เหมนฺตฺกाल
 หิมปาทสมเย ฯ กายํ โอตฺตาเปนฺตฺตติ มณฺจปฺิจาทีสุ นิสินฺนา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๗๑

พาลาตเปน กายั โอตาเปนตาฯ กाले आरौचित्ति यालुकुत्तात्ति
 ยสฺส กสฺสจि กाले आरौचित्तेฯ โอวฺภูจ्जि โหत्ति हिमवसฺเสน
 โอวฺภูจ्जि ตินฺตํ โหติฯ อวสฺสิกสงฺเกตฺติ वसฺสิक्वसฺसानं मासात्ति
 ऐवं अप्पल्लवत्ते जत्ताโร हेमन्तिके जत्तारो ज किम्भे
 อภูจ มาเสติ อตฺโถฯ มณฺฑปे วาติ สาขามณฺฑปे वा
 ปทรมณฺฑปे वाฯ รุกฺขมฺมูเล วาติ ยสฺส กสฺสจि รุกฺขยสฺส
 हेणुजाฯ ยत्तถ กากा वा गुल्ला वा न อุत्तन्त्तिติ यत्तถ
 ชฺวสนฺนิวาเสน गुल्लाเว กตฺวา वसमाना ऐते कागुल्ला
 वा अण्वे वा सग्गฺणा ตं सेนาสนं न อุत्तन्त्ति दात्तिเส
 รุกฺขมฺมูले นิภฺขิปปิต्तुํ अनुชानामीत्ति तस्मा ยत्तถ โคจฺรปฺปสฺสุตา
 สग्गฺणा विसฺสมิตฺวา กจฺจन्ตติ तस्स रุกฺขยสฺส มฺมูเล นิภฺขิปปิต्तुํ
 वण्णुत्तिฯ ยสฺมี ปน ชฺวสนฺนิวาเสน गुल्लावे กตฺวา वसन्त्ति
 तस्स रุกฺขยสฺส มฺมูले न निभ्खिपित्त्वम्ฯ อภูจ มาเสติ वจ्ชนโต
 येसฺส ชนปฺเทสฺส वसฺสกาเล तेवो न वसฺสत्ति เตสฺสปี चนปฺเทสฺส
 जत्ताโร मासे निभ्खिपित्तुं न वण्णुत्तिเยวฯ อวสฺสิกสงฺเกตฺติ
 वจ्ชนโต यत्तถ हेमन्ते तेवो वसฺสत्ति तत्तถ हेमन्เตปี
 อชฺโฆกาเส นิภฺขิปปิต्तुं न वण्णุत्ति किम्भे ปน สพฺพत्तถ
 विकत्वाहाकं विसुत्तं नภिं โหติ ऐवรูปे काले केनचित्ते
 कर्णियेन अชฺโฆกาसे मण्जपिञ्जं निभ्खिपित्तुं वण्णुत्तिฯ अपुโก-
 कात्तिเกनाปี वत्तं चानित्त्वम्ฯ तस्स हि सजे पฺคฺคฺกलिग्गมฺมโจ
 अत्तुत्ति तत्तถेव สยิต्त्वम्ฯ สจฺจิมภिं कण्हन्तेन वेत्तेन वा

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๗๒

วาเคน วา วีตมณฺโจ คเหตุพฺโพ ๑ ตสฺมี อสติ ปฺราณมณฺโจโก
คเหตุพฺโพ ๑ ตสฺมี อสติ นววายิม วา โอนทฺธโก วา
คเหตุพฺโพ คเหตุวา จ ปน อหิ อุกฺกฏฺฐรฺกฺขมฺลิกโก อุกฺกฏฺฐ-
อพฺโภกาสิโกติ จิวรฺกฺฎีปี อกฺตฺวา อสมเย อชฺโฆกาเส วา
รฺกฺขมฺมฺเล วา ตํ ปณฺญาเปตฺวา นิปชฺชิตฺตํ น วฏฺฎติ ๑ สเจ
ปน จตฺตคฺคฺเคนปี จิวเรน กตฺกฺฎี อเตเมนตํ รฺกฺขิตฺตํ น
สฺกโกติ สตฺตาหฺวทฺทลิกาทีนึ ภาวนฺติ ภิกฺขุโน กายานุคฺติ-
กตฺตา วฏฺฎติ ๑ อรณฺเณ ปณฺณกฺฎีสุ วสนฺตานิ สีสสมฺปทาย
ปสนฺนจิตฺตา มนฺตฺสา นวมณฺจปีจํ เทนฺติ สงฺฆิกปริโภเคน
ปริภฺยชฺชดาติ ๑ วสิตฺวา กจฺจนฺเตหิ สามนฺตวิหारे สภาคภิกฺขุณํ
เปเสตฺวา คนฺตพฺพิ ๑ สภากานํ อภาเว อโนวสฺสเก นิกฺขิปีตฺวา
คนฺตพฺพิ ๑ อโนวสฺสเก อสติ รฺกฺขเข ลคฺเคตฺวา คนฺตพฺพิ ๑
เจติยฺกณฺเณ สมฺมชฺชนึ คเหตุวา โภชนสาตฺถคณฺเณ วา อฺโปสธา-
การงฺคณฺเณ วา ปรีเวณฺทิวาญฺจานอฺคฺคิสาลาทีสุ วา อณฺยตฺรํ
สมฺมชฺชิตฺวา โชวิทฺวา โภญฺญฺเตตฺวา ปฺน สมฺมชฺชนึ มาตเกเยว
จเปตฺพพา ๑ อฺโปสธาคาราทีสุ อณฺยตฺรสมฺมึ คเหตุวา อวเสสานิ
สมฺมชฺชนตฺตฺสาปี เอเสว นโย ๑ โย ปน ภิกฺขาจารมคฺคํ
สมฺมชฺชนโต คนฺตกาโมว โหติ เตน สมฺมชฺชิตฺวา สเจ อนฺตรา-
มคฺเค สาตา อตฺถิ ตตฺถ จเปตฺพพา ๑ สเจ นตฺถิ พลาหกานํ
อนฺนุจตฺภาวํ สลฺลทฺเทตฺวา ยาวาหํ คามโต นิกฺขมามิ ตาว
น วสฺสิสฺสตีติ ชานนฺเตน ยตฺถ กตฺถจि นิกฺขิปีตฺวา ปฺน

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺหาวณฺณนา หน้า ๓๗๓

ปจฺจาคจฺจนฺเตน ปากติกฺกุจฺจเน จเปตพฺพา ฯ สเจ วสฺสิสฺสตีติ
 ชานนฺโต อชฺโฌกาเส จเปติ ทฺวักกฺกนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ
 สเจ ปน ตตฺร ตเตฺรว สมนฺชชฺชนฺตถาย สมนฺชชฺชนี นิกฺขิตฺตา
 โหติ ตํ ตํ จานํ สมนฺชชฺชิตฺวา ตตฺถ ตตฺถเว นิกฺขิปิตฺตุ
 วฏฺฏติ ฯ อาสนสาลิํ สมนฺชชฺชนฺเตน วุตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ ตตฺริทํ
 วุตฺตํ ฯ มชฺฌโต ปฏฺฐาย ปาทฏฺฐานภิมฺฆา วาลิกา หริตพฺพา ฯ
 กจฺวริ หตฺถเนหิ กเหตฺุวา พหิ ฉทฺเทตพฺพํ ฯ มสฺสารโกติ มลฺลจ-
 ปาเท วิชฺฌิตฺวา ตตฺถ อฏฺฐนฺโຍ ปเวเสตฺวา กโต ฯ พุณฺธิกา-
 พทฺโธติ อฏฺฐนฺนํ มลฺลจปาเท ทํสาเปตฺวา ปลฺลงฺกสงฺเขเปน กโต ฯ
 กุสิรปาทโกติ อสฺสเมณฺฑกาทินิํ ปาทสทิสฺเสหิ ปาเทหิ กโต ฯ
 โย วา ปน โกจิ วงฺกปาทโก อยํ วุจฺจติ กุสิรปาทโก ฯ
 อาหจฺจปาทโกติ อยํ ปน อาหจฺจปาทโก นาม มลฺลจ องฺเค
 วิชฺฌิตฺวา กโต โหตีติ เอวํ ปฺรโต ปาลิยฺเยว วุตฺโต ฯ ตสฺมา
 อฏฺฐนฺโຍ วิชฺฌิตฺวา ตตฺถ ปาทสิขิํ ปเวเสตฺวา อฺุปริ อาณิ
 ทตฺวา กตมลฺลจํ อาหจฺจปาทโกติ เวทิตพฺโพ ฯ ปิเจปิ เอเสว
 นโຍ ฯ อนฺโต สํเวเจตฺวา พทฺธิ โหตีติ เหฏฺฐา จ อฺุปริ จ
 วิตฺถตํ มชฺฌเณ สจฺจิตฺตํ ปณฺวสณฺจจันํ กตฺวา พทฺธิ โหติ ฯ
 ตํ กิร มชฺฌเณ สึหพฺยคฺขมฺมปฺริกฺขิตฺตํปี กโรนฺติ ฯ อกปฺปิย-
 จมฺมนฺนาเมตฺถ นตฺถิ ฯ เสนาสนนฺนํหิ โสวณฺณมยฺปิ วฏฺฏติ ฯ
 ตสฺมา ตํ มหคฺขํ โหติ ฯ อนฺอุปสมฺปนฺนํ สนฺนธฺราเปติ ตสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๗๔

ปลิโพโชติ เยน สนุทธาปิตุ ตสฺส ปลิโพโช ๑ เลทฺทูปาติ
อติกกมมุตสฺส อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสาติ ฅามมชฺฅิมมุตส
ปฺริสสฺส เลทฺทูปาติ อติกกมมุตสฺส ปาจิตฺตีย ๑

อัย ปเนตฺถ วินิจฺฉโย ๑ เถโร โภชนสาลาัย ภคฺตทิจฺฉ
กตฺวา ทหฺริ อาณาเปติ กจฺฉ ทิวาฏฺฐาเน มณฺจปฺิจ
ปฺลยฺณาเปหิตี ๑ โส ตถา กตฺวา นิสินฺโน ๑ เถโร ยถารูจิ
วิจฺริตฺวา ตตฺถ กนฺตฺวา ถวิกิ วา อุตฺตฺราสงฺกิ วา จเปติ ๑
ตโต ปฏฺฐาย เถรสฺส ปลิโพโช ๑ นิสิตฺตฺวา สยิ กจฺฉนฺโต
เนว อุตฺตรติ น อุตฺตราเปติ เลทฺทูปาตาติกกมฺเม ปาจิตฺตีย ๑
สเจ ปน เถโร ตตฺถ ถวิกิ วา อุตฺตฺราสงฺกิ วา อฏฺฐเปตฺวา
จกฺกมมฺโตว ทหฺริ กจฺฉ ตฺวนฺติ ภณฺติ เตน อิทิ ภนฺเต
มณฺจปฺิจนฺติ อาจิกฺกิตฺตฺพ ๑ สเจ ปน เถโร วตฺตํ ชานาติ
ตฺวํ กจฺฉ อหิ ปากตฺกิ กฺริสฺสามิตี วตฺตฺพ ๑ สเจ พาโล
โหติ อนฺุคฺคหิตฺวตฺโต กจฺฉ มา อิชฺ ติฏฺฐ เนว นิสิตฺตุ
น นิปฺชฺฉิตฺตุเทมิตี ทหฺริ ตชฺเชติเยว ทหฺเรน ภนฺเต สฺฉ
สยฺถาติ กปฺปํ ลภิตฺวา วนฺทิตฺวา กนฺตฺพ ๑ ตสฺมี กเต
เถรสฺเสว ปลิโพโช ๑ ปฺริมนเยเนว จสฺส อาปตฺติ เวทิตฺตฺพ ๑
อถ ปน อาณตฺติกฺขณฺเยว ทหฺโร มยฺหิ ภนฺเต ภณฺทก-
โชรฺนาทิ กิณฺฉิ กรณฺฉิ อตฺถิติ วทติ เถโร จ นํ ตฺวํ
ปฺลยฺณาเปตฺวา กจฺฉาหิตี วตฺวา โภชนสาลาโต นิภฺชมิตฺวา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๗๕

อณฺตุล คจฺจติ ปาทุทฺธาเรน การตพฺโพ ๙ สเจ ตตฺถเว
คณฺตุวา นิสีทติ ปุริมฺนเยเนว จสฺส เลทฺตุปาตาทิกฺกเม
อาปตฺติ ๙ สเจ ปน เถโร สามเณโร อาณาเปติ สามเณเร
ตตฺถ มณฺจปิจฺจํ ปณฺญาเปตฺวา นิสินฺเนปิ โภชนสาลโต อณฺตุล
คจฺจนฺโต ปาทุทฺธาเรน การตพฺโพ ๙ คณฺตุวา นิสินฺโน ปน
คมนกาล เลทฺตุปาตาทิกฺกเม อาปตฺติยา การตพฺโพ ๙ สเจ
ปน อาณาเปนฺโต มณฺจปิจฺจํ ปณฺญาเปตฺวา ตตฺถเว นิสีทาติ
อาณาเปติ ยตฺริจฺจติ ตตฺร คณฺตุวา อาคนฺตุ ลภติ ๙ สยํ ปน
ปากติกํ อกฺตฺวา คจฺจนฺตสฺส เลทฺตุปาตาทิกฺกเม ปาจิตฺติยํ ๙
อนฺตรสนฺนิปาเต มณฺจปิจฺจานิ ปณฺญาเปตฺวา นิสินฺเนหิ คมนกาล
อารามิกานํ อิํ ปฏิสามเถติ วตฺตพฺพิ ๙ อวตฺวา คจฺจนฺตานํ
เลทฺตุปาตาทิกฺกเม อาปตฺติ ๙ มหาชมฺมสุสฺวานํ นาม โหติ ๙
ตตฺถ อุโปสธการโตปิ โภชนสาลโตปิ อหริตฺวา มณฺจปิจฺจานิ
ปณฺญาเปนฺติ ๙ อวาสิกานํเยว ปลิโพโร ๙ สเจ อาคนฺตุกา
อิํ อมฺหากํ อุปชฺฌายสฺส อิํ อจฺริยสฺสาติ คณฺหนฺติ ตโต
ปฏฺจาย เตสํเยว ปลิโพโร ๙ คมนกาล ปากติกํ อกฺตฺวา
เลทฺตุปาตํ อติกฺกมฺนฺตานํ อาปตฺติ ๙ มหาปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ
ยาว อณฺเณ น นิสินฺนติ ตาว เยหิ ปณฺตุตฺตํ เตสํ ภาโร
อณฺเณสุ อาคนฺตุวา นิสินฺเนสุ นิสินฺนกันํ ภาโร สเจ เต
อนฺุทฺทริตฺวา วา อนฺุทฺทราเปตฺวา วา คจฺจนฺติ ทุกฺกํ ๙

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๗๖

กสฺมาฯ อนาณตฺติยา ปญฺญาปิตตฺตาคีฯ ฐมฺมาสเน ปญฺจตฺเต
 ยาว อุตฺตารโก วา ฐมฺมกถิโก วา นาคจฺจติ ตาว ปญฺญา
 ปกานํ ปฺลิโพไซฯ ตสฺมี อาคนฺตฺวา นิสินฺเน ตสฺส ปฺลิโพไซฯ
 สกฺลํ อโหฺรตฺตํ ฐมฺมสฺสวณฺํ โหติ อญฺโฆ อุตฺตารโก วา
 ฐมฺมกถิโก วา อฏฺฐหติ อญฺโฆ นิสิตฺติ โย โย อาคนฺตฺวา
 นิสิตฺติ ตสฺส ตสฺส ภาโรฯ อฏฺฐหนฺเตน ปน อิทฺมาสนํ
 ตุมฺหากํ ภาโรติ วตฺวา คนฺตพฺพิฯ สเจปี อิตฺรสฺมี อนาคเตยฺว
 ปจฺมํ นิสินฺโน อฏฺฐาย กจฺจติ ตสฺมี จ อนฺโตอุปจฺรญฺเจยฺว
 อิตโร อาคนฺตฺวา นิสิตฺติ อฏฺฐาย กโต อาปตฺติยา น
 การถพฺโพฯ สเจ ปน อิตฺรสฺมี อนาคเตยฺว ปจฺมํ นิสินฺโน
 อฏฺฐายาสนา เลฯทฺทฺปาตํ อติกกมฺติ อาปตฺติยา การถพฺโพฯ
 สพฺพตฺถ จ เลฯทฺทฺปาตาทิกฺกเม ปจฺมปาเท ทฺกุกฺกํ ทฺติเย
 ปาจิตฺติยนฺติ อัย นโย มหาปจฺจริยํ วุตฺโตฯ

จิมฺลิกํ วาติ อาทิสฺสุ จิมฺลิกา นาม สฺฐาติปริกมฺมกตฺยา
 ญฺมียา วณฺณานุรกฺขณตฺถํ กตา โหติฯ ตํ เหฏฺฐา ปตฺถริตฺวา
 อฺปริ กฏฺฐารกํ ปตฺถรณฺติฯ อุตฺตรตฺถรณฺํ นาม มนฺจปีจฺานํ
 อฺปริ อตฺถริตฺพทฺกํ ปจฺจตฺถรณฺํฯ ญฺมมตฺถรณฺํ นาม ญฺมียํ
 อตฺถริตฺพทา กฏฺฐารกาทิวิกฺติฯ ตญฺญิกํ นาม ตาลปณฺเณหิ วา
 วาเกหิ วา กตา ตญฺญิกาฯ จมฺมขณฺฑานนาม สีหพฺยคฺชทฺธิป-
 ิอจฺจตฺรจฺจจฺมมาทิสฺสุปี ยงฺกิลฺยจิ จมฺมํฯ อฏฺฐกถาสฺ หิ เสนาสน-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๗๗

ปริโกเค ปฏิภุจิตตจมมํ นาม น ทิสฺสติฯ ตสฺมา สีหจฺมมาทินํ
ปริหฺรณเยว ปฏิภุเจโป เวทิตพุโปฯ ปาทปฺปญฺฉนํ นาม รชฺชุกเห
วา ปริโลตีกาหิ วา ปาทปฺปญฺฉนตฺถํ กตาฯ ผลกปฺปิจํ นาม
ผลกมยํ ปิจํฯ อถวา ผลกญฺเจว ทารุํมยปฺปิจญฺจฯ เอเตน
สพฺพปปี ทารุญฺจาทิ สงฺคหิตฺตํฯ มหาปจฺจริยํ ปน วิตุถาเรเนว
วุตฺตํ อารารกํ ปตฺตปฺปิจานํ ปาทกจฺฉลิกํ ตาลปญฺฉนํ วิชนํปตฺตํ
ยงฺกิญฺจ ทารุญฺจํ อนตฺมโส ปานียอุพฺงกํ ปานียสงฺขํ
อชฺโฆกาเส นิกฺขิปิตฺวา กจฺฉนตฺสฺส ทุกฺกญฺนติฯ มหาอญฺจกถายํ
ปน เอส นโย ทุติยสฺถิกขาปเท ทสฺสโตฯ อชฺโฆกาเส รชนํ
ปจฺฉิตฺวา รชนภาชนํ รชนอุพฺงโก รชนโทณิกาทิ สพฺพ
อคุคิสาลายํ ปฏฺฐิสามตฺตพฺพํฯ สเจ อคุคิสาลา นตฺถิ อโนวสฺสเก
ปพฺภาเร นิกฺขิปิตพฺพํฯ ตสฺมีปปี อสติ ยตฺถ โอโลเกนฺโต ภิกฺขุ
ปสฺสนฺติ ตาทิเส จาเน จเปตฺวาปี คนฺตุ วญฺญติฯ อญฺฉสฺส
ปฺกคฺฉลิกเกติ ยสฺมี วิสฺสาสคฺคาโห น รุหฺติ ตสฺส สนฺตเก
ทูกฺกญฺ ยสฺมี ปน วิสฺสาโส รุหฺติ ตสฺส สนฺตกํ อตฺตโน
ปฺกคฺฉลิกมิว โหตีติ มหาปจฺจริยาทีสุ วุตฺตํฯ อาปฺปจฺฉนํ กจฺฉนตีติ
โย ภิกฺขุ วา สามณฺโรวโร วา อารามิโก วา ลชฺชี โหติ
อตฺตโน ปลิโพธํ วิย มญฺฉติ โย ตถารูปํ อาปฺปจฺฉิตฺวา กจฺฉนติ
ตสฺส อนาปตฺติฯ โอตฺตาเปนฺโต กจฺฉนตีติ อาตเป โอตฺตาเปนฺโต
อาคนฺตฺวา อุทฺธริสฺสสามิตฺติ กจฺฉนติฯ เอวํ กจฺฉนโต อนาปตฺติฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๗๘

เกนจิ ปลิพุฑุ์ โหตีติ เสนาสนั เกนจิ อุปทุฑุ์ โหตีติ
อตุโธฯ สเจปี หิ วุฑุฑุ์โร ภิภูุ อฏฐาเปตฺวาว คณฺหาติ
สเจปี ยกุโฆ วา เปโต วา อาคนฺตฺวา นิสีหติ โภจิ วา
อิสฺสโร อาคนฺตฺวา คณฺหาติ เสนาสนั ปลิพุฑุ์ โหติฯ
สีหพฺยคฺฆมาทีสุ วา ปน ตั ปเทสํ อาคนฺตฺวา จิตฺตฺสฺปิ เสนาสนั
ปลิพุฑุ์ โหติเยวฯ เอวํ เกนจิ ปลิพุฑุ์เชน อนุทฺทริตฺวาปี
คจฺฉโต อนาปตฺติฯ อาปทาสุติ ชีวิตฺตฺพฺรหฺมจฺริยนฺตฺราเยสุฯ เสถํ
อตุตฺตานเมวาทิฯ

กจินสมฺภูจฺจัน กายววจโต กายววจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ
กิริยาภิริยํ โนสยฺถาวิมอกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวิชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติฯ

ปจฺมเสนาสนสิกฺขาปทํ จตฺตํฯ

ทฺุติยเสนาสนสิกฺขาปเทฯ ภิสฺสีติ มลฺลจกภิสฺสี วา ปิจกภิสฺสี
วาฯ จิมฺลิกาทีนํ ปุริมสิกฺขาปเท วุฑุฑุ์ปฺปการานิเยวฯ นิสีทนนฺติ
สทสํ เวทิตพฺพํฯ ปจฺจตฺตฺรณฺนฺติ ปาวาโร โภชโวติ เอตฺตกเมว
วุฑุฑุ์ฯ ตินฺสนฺถาโรติ เยสํ เกสยฺจติ ตินฺนํ สนฺถาโรฯ เอส
นโย ปณฺณสนฺถาเรฯ ปริกฺเขปํ อติฏฺกามาณตฺตฺสฺสาติ เอตฺถ
ปจฺมปาทํ อติฏฺกามาณตฺตฺสฺส ทฺุฑุ์กฺกํฯ ทฺุติยติฏฺกเม ปาจิตฺตฺยํฯ
อปริกฺขิตฺตฺสฺส อุปจาโร นาม เสนาสนโต เทว เลทฺทฺุฑุ์ปาตาฯ
อนาปุจฺฉนํ วา คจฺฉเยยฺยติ เอตฺถ ภิภูุฑุ์มฺหิ สติ ภิภูุ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐวณณนา หน้า ๓๗๕

อาปุจฺฉิตฺตํ โฟ ๑ ตสฺมี อสฺติ สามเนโร ตสฺมี อสฺติ อารามิโก
ตสฺมีปี อสฺติ เยน วิหารโร การิโต โส วิหารสฺสามิโก ตสฺส
วา กุเล โยโกจิ อาปุจฺฉิตฺตํ โฟ ๑ ตสฺมีปี อสฺติ จจฺจ
ปาสาณสฺส มณฺจํ จเปตฺวา มณฺเจ อวเสสมณฺจปีจานิ อโรเปตฺวา
อุปริ ภิสีอาทิกํ ทสฺวิธึปี เสยฺยํ ราสี กริตฺวา ทารุณญํ
มตฺติกาภณฺญํ ปฏฺฐิตาเมตฺวา ทวารวตฺตปานานิ ปิณฑิตฺวา
กมฺมยวตฺตํ ปุเรตฺวา คนฺตพฺพํ ๑ สเจ ปนฺ เสนาสนํ โววสฺสตี
ฉนฺตตฺตฺตฺตํ ติณฺณํ วา อิฏฺฐกา วา อานีตา โหนฺติ สเจ
อุสฺสสฺสตี ฉนฺตพฺพํ ๑ โน เจ สกฺโกติ โย โอกาโส อโนวสฺสโก
ตตฺตฺต มณฺจปีจาทิ นิกฺขิปีตฺวา คนฺตพฺพํ ๑ สเจ สพฺพปี โววสฺสตี
อุสฺสสฺสตี เอนฺโตคาเม อุปาสกานํ ฉเร จเปตฺพฺพํ ๑ สเจ
เตปี สจฺฉิกํ นาม ฆนฺเต ภาริยํ อคฺคิทาหาทินํ ภายามาติ
น สมฺปฏฺฐิตฺตํ อชฺโฆกาเสปี ปาสาณานํ อุปริ มณฺจํ
จเปตฺวา เสถํ ปุพฺเพ วุตฺตนฺเยเนว นิกฺขิปีตฺวา ติณฺเนหิ จ
ปณฺณเนหิ จ ปฏฺฐิตฺตํ ตฺวา คนฺตํ วฏฺฐตี ๑ ยํ หิ ตตฺต
องฺคฺมตฺตํปี อวสฺสตี ตํ อณฺเณถํ ตตฺต อากตฺตํ นิกฺขุณฺ
อุปการิ ภาวสฺสตี ๑ วิหารสฺส อุปจารเต อาทิสฺส วิหารสฺส
อุปจาโร นาม ปริเวณฺ ๑ อุปฏฺฐิตฺตํ ปาสาณานํ ปริเวณฺ โภชนสาลา ๑
มณฺจํไปติ ปริเวณฺมณฺจํไป ๑ รุกฺขมฺลนฺติ ปริเวณฺ รุกฺขมฺลํ ๑
อัยํ ตาว นโย กุณฺนทฺฏจกถายํ วุตฺโต ๑ กิณฺจาปี วุตฺโต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณณา หน้า ๓๘๐

อถโข วิหาโรติ อนุโตคพุโถ วา อณณั วา สพพปริจจนัน
 คุตตเสนาสนัน เวทิตพัพพิ ฯ วิหารสสุ อุปจารติ ตสสุ พหิ
 อาสนนเน โอกาเส ฯ อุปญฺจานสาลาัย วาติ โภชนสาลาัย วา ฯ
 มณฺฑาเป วาติ อปริจจนนเน ปริจจนนเน วาปี พหุณฺ สนนฺปิปาต-
 มณฺฑาเป ฯ รุกขมฺเถ วตตพัพพิ นตฺถิ ฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ
 วุตตปฺปการิ หิ ทสฺวิธิ เสยฺยํ อนุโตคพุภาทิมหิ คุตตญฺจानเน
 จ ปณฺณาเปตฺวา คจฺจนตสฺส ยสฺมา เสยฺยาปี เสนาสนนฺปิ
 อุปฺจิกาทิหิ ปฺลชฺชติ วมฺมิกฺราสีเยว โหติ ตสฺมา ปาจิตฺตिय
 วุตฺติ ฯ พหิ ปน อุปญฺจานสาลาทิสฺสุ ปณฺณาเปตฺวา คจฺจนตสฺส
 เสยฺยมตฺตเมว นสฺเสยฺย จานสฺส อคฺคตฺตาย น เสนาสนน
 ตสฺมา เอตฺถ ทุกฺกฏํ วุตฺติ ฯ

มณฺจํ วา ปิจิ วาติ เอตฺถ ยสฺมา น สกฺกา มณฺจปิจิ
 สหสา อุปฺจิกาทิ ขายิตฺถุ ตสฺมา ตํ วิหารเปปี สนฺนริตฺวา
 คจฺจนตสฺส ทุกฺกฏํ วุตฺติ ฯ วิหารูปฺจารเ ปน ตํ วิหารจาริกิ
 อาหิณฺฑานตฺวาปี ภิกฺขุ ทิสฺวา ปฏฺฐิสฺสามสฺสนฺติ ฯ อุทฺธริตฺวา
 คจฺจนตฺติ เอตฺถ อุทฺธริตฺวา คจฺจนเตน มณฺจปิจฺจกฺวานํ สพฺพ
 อปฺเนตฺวา สํหริตฺวา จีวรวิเส ลกฺเขตฺวา คนฺตพัพพิ ฯ ปจฺจนา
 อาคนฺตฺวา วสนนภิกฺขุณนาปี ปฺน มณฺจปิจิ วายิตฺวา คจฺจนเตน
 ตเถว กาทพัพพิ ฯ อนุโตคฺกพฺพโต เสยฺยํ พหิกฺกพฺพเท ปณฺณาเปตฺวา
 วสนนเตน คมนกาเถ คหิตคหิตญฺจานเนเยว ปฏฺฐิสฺสามตพฺพา ฯ
 อุปฺริปาสาทโต โอรฺโรเปตฺวา เหมฺจฺจาปาสาทเ วสนนตสฺสาปี เอเสว

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานุกรม หน้า ๓๘๑

นโย ฯ รัตติภูจกถา ทิวาภูจกถาเนสุ มลฺลจปีจํ ปญฺญาเปตฺวาปี
 คมนกาเล ปฺน คหิตฺตภูจกถาเนเยว จเปตฺตพฺพํ ฯ อาปฺจจฺฉํ กจฺจตฺตีติ
 เอตฺถ อยํ อาปฺจจฺฉิตฺตพฺพานาปฺจจฺฉิตฺตพฺพวินิจฺฉโย ฯ ยา ตาว ภูมียํ
 ทิมฺสาลา วา ปณฺณสาลา วา โหติ ยํ วา รุกฺขตฺถมฺภเสสุ
 กตเคหํ อุปจิกานํ อุฏฺฐานภูจกถานํ โหติ ตโต ปกฺกมฺนฺเตน ตาว
 อาปฺจจฺฉิตฺตวา ปกฺกมิตฺตพฺพํ ฯ ตสฺมี หิ กติปฺยานิ ทิวสานิ
 อชฺคฺคิยมาเน วมฺมิกาว สนฺติภูจกถนฺติ ฯ ยํ ปน ปาสาณปฺปิภูจจฺฉิ
 วา ปาสาณตฺถมฺภเสสุ วา กตเสนาสนํ ลีลฺลจฺจยเลณฺณํ วา
 สุธาติตฺตเสนาสนํ วา ยตฺถ อุปจิกาสงฺกา นตฺถิ ตโต
 ปกฺกมฺนฺตสฺส อาปฺจจฺฉิตฺตวาปี อนาปฺจจฺฉิตฺตวาปี กนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ
 อาปฺจจฺฉนํ ปน วตฺตํ ฯ สเจ ตาทิเสปี เสนาสนเน เอเกน
 ปสฺเสน อุปจิกา อาโรหนฺติ อาปฺจจฺฉิตฺตวาว กนฺตพฺพํ ฯ โย
 ปน อากนฺตฺถโก ภิกฺขุ สงฺฆิกํ เสนาสนํ คเหตุวา วสนฺตํ
 ภิกฺขุํ อนฺนวตฺตนฺโต อตฺตโน เสนาสนํ อคฺคเหตุวา วสติ ฯ
 ยาว โส น กณฺหาติ ตาว ตํ เสนาสนํ ปุริมภิกฺขุสฺเสว
 ปลิโพไซ ฯ ยทา ปน โส เสนาสนํ คเหตุวา อตฺตโน อีสฺสริเยน
 วสติ ตโต ปฏฺฐาย อากนฺตฺถกสฺเสว ปลิโพไซ ฯ สเจ อุโภปิ
 วิภชิตฺตวา กณฺหนฺติ อุภินฺนํปี ปลิโพไซ ฯ มหาปฺจจฺฉริยํ ปน
 วตฺตํ สเจ เทว ตโย เอกโต หุตฺวา ปญฺญาเปนฺติ คมนกาเล
 สพฺเพหิ อาปฺจจฺฉิตฺตพฺพํ ฯ เตสุ เจ ปจฺฉมํ กจฺจนฺโต ปจฺฉิม
 ชฺคฺคิสฺสตีติ อาโภกํ กตฺวา กจฺจติ วฏฺฏติ ฯ ปจฺฉิมสฺส อาโภเคน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๘๒

มุตติ นตฺถิ ฯ พหุ เอกํ เปเสตฺวา สนฺธราเปนฺติ คมนกาเล
 สพฺเพหิ อาปฺจูจฺฉิตฺตํ เอกํ วา เปเสตฺวา อาปฺจูจฺฉิตฺตํ ฯ
 อณฺเวยโต มณฺจปฺปิจาทีนํ อาเนตฺวา อณฺเวยตฺร วสิตฺวาปี คมนกาเล
 ตตฺถเวย เนตฺตพฺพานิ ฯ สเจ อณฺเวยโต อาเนตฺวา วสฺมานสฺส
 อณฺโวลอ วุฑฺฒตฺโร อากจฺฉติ น ปฏฺิพาหิตฺตํ โภ มยา ฆนฺเต
 อณฺเวยวาสโต อาเนตฺตํ ปากตฺกํ กเรยฺยาถาติ วตฺตพฺพํ ฯ เตน
 เอวํ กริสฺสามีติ สมปฺฏฺิจฺฉิตฺเต อิตฺรสฺส คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ
 อณฺเวยตฺถ หริตฺวาปี สงฺฆิกปริโฆเคน ปริภุญฺชนตฺสฺส หิ นฏฺจํ
 วา ฆณฺณํ วา โจเรหิ วา ฆฺมํ กิฺวา น โหติ ปุคฺคฺลิก-
 ปริโฆเคน ปริภุญฺชนตฺสฺส ปน กิฺวา โหติ ฯ อณฺเวยสฺส มณฺจปฺปิ
 ปน สงฺฆิกปริโฆเคน วา ปุคฺคฺลิกปริโฆเคน วา ปริภุญฺชนตฺสฺส
 นฏฺจํ กิฺวาเยว ฯ เกนจิ ปลิพฺพุทฺธํ โหตีติ วุฑฺฒตฺรภิกฺขุ-
 อิศฺสรยฺกขสีหฺวาพมิกกณฺหสฺปาทีสุ เกนจิ เสนาสนํ ปลิพฺพุทฺธํ
 โหติ ฯ สาเปกฺโข คนฺตุวา ตตฺถ จิโต อาปฺจูจฺฉติ เกนจิ ปลิพฺพุทฺธ
 โหตีติ อชฺเชว อาคนฺตุวา ปฏฺิขกฺคิสฺสามีติ เอวํ สาเปกฺโข
 นทีปารี วา คามนฺตรํ วา คนฺตุวา ยตฺถสฺส คมนจิจฺฉตฺตํ
 อูปฺปนฺนํ ตตฺถเวย จิโต กณฺจํ เปเสตฺวา อาปฺจูจฺฉติ นที
 ปุรฺราษโจราทิสฺสุ วา เกนจิ ปลิพฺพุทฺธํ โหติ ฯ อูปฺพุทฺธโต น
 สกฺโกติ ปจฺจาคนฺตุํ เอวํ ตสฺสปี อนาปตฺติ ฯ เสลฺลํ ปจฺม-
 สิกฺขาปเท วุตฺตนยเมว สทฺธี สมฺภูจฺจนาทีหิ ฯ

ทุตฺติยเสนาสนสิกฺขาปทํ ปณฺจมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๓๘๓

ฦฏฐสิกฺขาปเท ๑ ปถิปุทฺชนฺตีติ ปจฺมตฺรํ คณฺตฺวา ปตฺตจิวฺร
 อติหริตฺวา รุํภิตฺวา ติฏฺฐนฺติ ๑ เถเร ภิกฺขุ ฐฏฺฐาเปนฺตีติ
 อมฺหากํ อาวุโส ปาปฺณาตีติ วสฺสกุเคน คเหตุวา ฐฏฺฐาเปนฺติ ๑
 อนุปชชฺช เสยฺยํ กปฺเปนฺตีติ ตุมฺหากํ ภนฺเต มลฺลจฺญานํเยว
 ปาปฺณาติ น สพุโป วิหาโร อมฺหากนฺทานิ อิทํ จานํ
 ปาปฺณาตีติ อนุปฺปวีสิตฺวา มลฺลจฺปีจํ ปญฺญาเปตฺวา นิสินฺทฺตีปี
 นิปชชฺชนฺตีปี สชฺฌายํปี กโรนฺติ ๑ ชานนฺติ อนุญฺจาปนีโย
 อยนฺติ ชานนฺโต ๑ เตเนวสฺส วิภงฺเก ฐฏฺโฆติ ชานาตีติอาทิ
 วุตฺตํ ๑ ฐฏฺโฆ หิ อตฺตโน ฐฏฺฆตฺตาย อนุญฺจาปนีโย คิลานो
 คิลานตฺตาย ๑ สงฺโฆ ปน ภณฺฑคาริกสฺส วา ฌมฺมกถิก-
 วินยชฺรธาทีนํ วา คณฺวาจกอาจรียสฺส วา พหุปรการตํ คุณ-
 วิสิฏฺฐตฺตยจฺจ สลฺลกุเขนฺโต ชฺววาตฺตตฺตาย วิหารํ สมฺมมฺนฺนิตฺวา
 เทติ ๑ ตสฺมา ยสฺส สงฺฆेเน ทินฺโน โสปี อนุญฺจาปนีโย ๑
 กามํ เจตฺถ คิลานสฺสาปี สงฺโฆเยว อนุจฺฉวิกํ เสนาสนํ
 เทติ คิลานो ปน อปฺโโลเกตฺวา สงฺฆेเน อทินฺนเสนาสโนปี
 น ปีเพตพุโป อนุกมฺปิตพุโพติ ทสฺเสตฺตํ วิสฺสุ วุตฺโต ๑ อุปรจาเรติ
 เจตฺถ มลฺลจฺปีจานํ ตาว มหฺลลเก วิหาเร สมฺนฺตา ทิยฺชฺโฆ
 หตฺโถ อุปรจาโร ๑ ขุทฺทเก ยโต ปโหติ ตโต ทิยฺชฺโฆ หตฺโถ ๑
 ปาเท โชรฺวิตฺวา ปวีสนฺตสฺส ปสฺสาวตฺตตฺตาย นิกฺขมฺนฺตสฺส จ
 ยาว ทฺวารे นิกฺขิตฺตปาทโชรฺวนปาสาณญฺจานโต ปสฺสาวญฺจานโต
 จ มลฺลจฺปีจํ ตาว ทิยฺชฺฆหตฺถวิตฺถาโร มคฺโค อุปรจาโร

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎมณณา หน้า ๓๘๔

นาม ๑ ตสฺมี มณจสฺส วา ปิจสฺส วา อุปะจาเร จิตสฺส
วา ภิกฺขุโน ปวิสฺนตสฺส วา นิภฺขมฺนตสฺส วา อุปะจาเร โย
อนฺูปชชฺช เสยฺย กปะเปตฺตกาโม เสยฺย สฺนฺนรติ วา สฺนฺนรธาเปติ
วา อาปะตฺติ ทฺกฺกฏสฺส ๑ อภินิสฺสีทติ วา อภินิปะชชติ วาติ
เอตฺถ อภินิสฺสีทนมตฺเตน อภินิปะชชนมตฺเตเนว วา ปาจิตฺติย ๑
สเจ ปน เทวปี กโรติ เทว ปาจิตฺติยานิ ๑ อฏฺฐายฎฺฐาย
นิสฺสีทโต วา นิปะชชโต วา ปโยเค ปโยเค ปาจิตฺติย ๑
อุปะจาโร จเปตฺวา เสยฺย สฺนฺนรติ วา สฺนฺนรธาเปติ วาติ อิมสฺมี
อิโต ปเร จ วิหารสฺส อุปะจาเรติ อาทิกเ ทฺกฺกฏวาระปี
ยถา อิธ อภินิสฺสีทนมตฺเตน อภินิปะชชนมตฺเตน อฏฺฐายฎฺฐาย ปโยคเกเท จ
ปาจิตฺติยปะเปโท วุตฺโต เอว ทฺกฺกฏปะเปโท เวทิตฺตฺตโป ๑
เอวรูปเนน หิ วิสภากปะคฺคเลน เอกวิหารเ วา เอกปริเวเน
วา วสฺนฺนเตน อตฺถโต นตฺถิ ตสฺมา สพฺพตฺตเถวสฺส นินวาโส
วาริโต ๑ อณฺฺณสฺส ปุคฺคฺคิเกติ อิธปิ วิสฺสาสิกสฺส ปุคฺคฺคิ
อตฺตโน ปุคฺคฺคิกลิสฺสเมว ตตฺถ อนาปะตฺติ ๑ อาปะทาสุติ สเจ
พหิ วสฺนฺนตฺส ชีวิทฺตฺตพฺพหฺมจฺริยฺนฺนตราโย โหติ เอวรูปาสฺส อาปะทาสุ
โย ปวิสฺติ ตสฺสาปี อนาปะตฺติ ๑ เสสฺ อตฺตฺตานเมววาติ ๑
ปฺจมปาราชิกสมฺมฏฺฐานํ กิริยา สณฺณวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ
กายกมฺมํ อฏฺฐสฺสจฺจิตฺตํ ทฺกฺกขเวทนนฺติ ๑

อนฺูปชชชฺชสิกฺขาปะทํ ญญฺจ ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺทวณฺณา หน้า ๓๘๕

สตตมสีกขาปเท ฯ เอเคน ปโยเคน พหุเกปี ทวาร
อติกาเมตติ เย จตฺตพฺภูมิกปญฺจภูมิกปาสาทา ฉสฺสตตอฏฺฐ-
โกฏฺฐกานี วา จตฺตสฺสตาลานี (๑) ตาทิสฺสเสสุ เสนาสเนสุ หตฺถเสสุ
วา คีวํยํ วา คเหตุวา อนุตฺตรา อฏฺฐเปนฺโต เอเคน ปโยเคน
อติกาเมติเอกเมว ปาจิตฺตีย์ ฯ จเปตฺวา จเปตฺวา นานา-
ปโยเคหิ อติกาเมนตฺสฺส ทวารคณฺนาย ปาจิตฺตียานี ฯ หตฺถเณ
อนามสิตฺวา นิกฺขมาติ วตฺวา วาจาเย นิกฺกทฺตมนตฺสฺสาปี
เอเสว นโย ฯ อญฺฉํ อาณาเปตฺติติ เอตฺถ อิมํ นิกฺกทฺตมาติ
อาณตฺตมตฺเต ทุกฺกณฺ์ ฯ สเจ โส สกึ อาณตฺโต พหุเกปี
ทวารเอ อติกาเมติ เอกํ ปาจิตฺตีย์ ฯ สเจ ปน เอตฺตกานี
ทวารานี นิกฺกทฺตมาหิตี วา ยาว มหาทวารํ ตาว
นิกฺกทฺตมาหิตี วา เอวํ นียาเมตฺวา อาณตฺโต โหติ ทวาร-
คณฺนาย ปาจิตฺตียานี ฯ ตสฺส ปริกฺขารนฺติ ยงฺกิลฺยจि ตสฺส
สนฺตกํ ปตฺตจิวฺรปฺริสฺสาวนชฺมกรกมญฺจปีจฺภิสฺสีพฺมิโพหนาทิเกทํ
อนตฺมโส รชนฉลฺลิมฺปิ โย นิกฺกทฺตมติ วา นิกฺกทฺตมาเปติ วา
ตสฺส วตฺถुकณฺนาย ทุกฺกณฺ์ ฯ คาพฺหํ พนฺธิตฺวา จปิตฺเกสุ
ปน เอกาว อาปตฺตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ อญฺฉสฺส
ปฺุคฺคฺลิกเกติ อิทาปี วิสฺสาสิกปฺุคฺคฺลิกํ อตฺตโน ปฺุคฺคฺลิกสทิสเมว ฯ
ยถา จ อธิ เอวํ สพฺพตฺถ ฯ ยตฺถ ปน วิเสโส ภวิสฺสติ
๑. อิตฺถิลิงฺโก กาทพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๘๖

ตตุถ วกขาม ฯ อลชชี นิกกขุตติ วา นิกกขุตทาเปติ วาติ-
อาทีสุ ภณฺทนาการกกลหการกเมว สกถสงฺฆารามโต นิกกขุตติตุ
ลภติ ฯ โส หิ ปกฺขํ ลภิตฺวา สงฺฆํปี ภินฺทเยย ฯ อลชชี-
อาทโย ปน อตฺตโน วสณฺฐจฺานโตเยว นิกกขุตติตพฺพา ฯ สกถ-
สงฺฆารามโต เต นิกกขุตติตุ น วณฺฐติ ฯ อุมมตฺตกสฺสาติ สย
อุมมตฺตกสฺส อนาปตฺติ ฯ เสถิ อุตฺตานเมวาทิ ฯ ติสมฺฐจฺานํ
กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺฐจฺาติ กิริยา
สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺฺ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

นิกกขุตติสสิกขาปทํ สตฺตมํ ฯ

อภฺจมสสิกขาปเท ฯ อฺุปริ เวหาสกุญฺญาติ อฺุปริ อจฺจนน-
ตลา ย ทฺวิญฺมิกกุญฺญา วา ติญฺมิกาทิกุญฺญา วา ฯ มณฺจํ สหสา
อภินิสิตฺตีติ มณฺจํ สหสา อภิกวิทฺวา อชฺโฆตฺถริตฺวา นิสิติ ฯ
ภุมมตฺเถ วา เอตํ อฺุปโยคฺวณฺํ ฯ มณฺเจ นิสิตฺตีติ อตฺโถ ฯ
อภิตฺติ อิทํ ปน ปทโสภนตฺถํ อฺุปลกฺกมตฺตเมว ฯ ปตฺติวาทิ
นิปตฺติวาทิ นิกฺขมิตฺวา วา ฯ ตสฺส หิ อฺุปริ อาณิปี น
ทินฺนา ตสฺมา นิกฺขนฺโต ฯ วิสฺสรมกาสิตี วิรูปํ อาตฺรตฺสฺสรํ
อกาสิ ฯ เวหาสกุญฺฺ นาม มชฺฉิมสฺส ปฺุริสสฺส อสีสชฺฉญฺญาติ ยา
ปมาณมชฺฉิมสฺส ปฺุริสสฺส สพฺพเหญฺจิมahi ตฺุลาหิ สีลํ น
ชฺฉญฺญาติ ฯ เอเตน อธิ อธิปฺเปตเวหาสกุญฺฺ ทสฺสิตา โหติ ฯ น
เวหาสกุญฺฺลิกฺขณํ ทสฺสิตํ ฯ ยา หิ กาจิ อฺุปริ อจฺจนนตลา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๘๗

ทวิภูมิภา กุฎี วา ติภูมิภาทิกุฎี วา เวหาสกุฎีติ วุจจติ ฯ
 อธิ ปน อสีสมภูญา อธิปเปตา ฯ อภินิสีหนาทิสู ปุพเพ
 วุตตนเยเนว ปโยควเสน อาปตติเกโท เวทิตพุโพ ฯ อเวหาส-
 กุฎียาติ ภูมิขิ กตปณฺณสาธาทิสู อนาปตติ ฯ น หิ สกกา
 ตตฺถ ปรสฺส ปีฬา กาคู ฯ สีสสมภูญาติ ยา สีสสมภูญา
 โหติ ตตฺถาปี อนาปตติ ฯ น หิ สกกา ตตฺถ เภจฺจา-
 ปาสาเท อนนฺเตน วิจิริตุํ ตสฺมา อสณฺจรมฺมจฺจานตฺตา ปรสฺส
 ปีฬา น ภวิสฺสติ ฯ เภจฺจา อปริโกถํ โหติติ ยสฺมา เภจฺจา
 ทพฺพสมภาราทินํ นิภฺจิตตตฺตา อปริโกถํ โหติ ตตฺถาปี
 อนาปตติ ฯ ปทฺรสนฺจิจิตํ โหติติ ยสฺสา อฺปริ ตถํ ทารุผลเกหิ
 วา มนสนฺนตํ โหติ สุธาทีปริกมฺมกถํ วา ตตฺถาปี อนาปตติ ฯ
 ปญฺญาณิ ทินฺนา โหติติ มลฺลจปีจาทินํ ปาทสิขาสฺ อานิ ทินฺนา
 โหติ ฯ ยตฺถ นิสีหนฺเตปี น นิปตฺนติ ตาทิสฺเส มลฺลจปีเจ
 นิสีทโตปี อนาปตติ ฯ ตสฺมี จิโตติ อาหจฺจปาทเก มลฺลเจ
 วา ปีเจ วา จิโต อฺปริ นาคทฺนตกาทิสู ลกฺกิตถํ จีวรํ วา
 กิณฺจิจิ วา กณฺหาติ อณฺณํ วา ลกฺกเคติ ตสฺสาปี อนาปตติ ฯ
 เสสํ อุตฺตานเมว ฯ เอพฺกโลมสมฺมจฺจานํ กายโต จ กายจิตฺตโต
 จ สมฺมจฺจาทิ กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิชฺชํ
 กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทฺนนฺติ ฯ

เวหาสกุฎีสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๘๘

นวมสิกขาปเทฯ ยาว ทวารโกศาติ เอตถ ทวารโกโส
 นาม ปิฏฐิสงฆาภูตส สามนุตตา กวาภูวิตถารปฺปมาโณ
 โอกาโสฯ มหาปจฺจริยํ ปน ทวารพาหโต ปฏฺฐาย ทิยตฺต-
 หตฺโตติ วุตฺตํฯ กุรฺนุทึยํ ทวารสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ กวาภู-
 ปฺปมาณนฺติ วุตฺตํฯ มหาอฏฺฐกถายํ กวาภูํ นาม ทิยตฺตหตฺถํปี
 โหติ ทฺวิหตฺถํปี อตฺตเตยฺยหตฺถํปีติ วุตฺตํฯ ตํ สุวุตฺตํฯ
 ตเทว หิ สนฺธาย ภควตา ปิฏฐิสงฆาภูตส สามนุตตา
 หตฺถปาสาทิ อยํ อุกกฏฺฐปริจฺเฉโท กโตฯ อคฺคตฏฺฐปนายาติ
 สกวาภูทวารพนฺธฏฺฐปนาย สกวาภูตส ทวารพนฺธสฺส นิจฺจล-
 ภาวตฺถายาติ อตฺโตฯ ทวารฏฺฐปนายาติ อิทฺถิปี หิ ปทภาชนํ
 อิมเมวตฺถํ สนฺธาย ภาสิตํฯ อยํ ปเนตฺถ อธิปฺปาโยฯ
 กวาภูํ หิ ลหุปริวตฺตกํ วิวรณฺกाले ภิตฺติ อานนฺติ ปิทหนฺกाले
 ทวารพนฺธํ เตน อานนฺเนน ภิตฺติ กมฺปติ ตโต มตฺติกา
 จลติ จลิตฺวา สิตฺติลา วา โหติ ปตฺติ วาฯ เตนานฺท ภควา
 ยาว ทวารโกสา อคฺคตฏฺฐปนายาติฯ ตตฺถ กิณฺจาปี อิทฺนฺนาม
 กตฺตพฺพนฺติ เเนว มาติกา ยํ น ปทภาชนเ วุตฺตํ อตฺถปฺปตฺติยํ
 ปน ปฺนปฺปฺนํ ฉาทาเปสิ ปฺนปฺปฺนํ ลิมฺปาเปสิติ อธิการโต
 ยาว ทวารโกสา อคฺคตฏฺฐปนาย ปฺนปฺปฺนํ ลิมฺปิตพฺโพ วา
 ลิมฺปาเปตพฺโพ วาติ เอวมตฺโต ฏฺฐพฺโพฯ ยํ ปน ปทภาชน
 ปิฏฐิสงฆาภูตส สามนุตตา หตฺถปาสาทิ วุตฺตํ ตตฺถ ยสฺส

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๘๕

เวมชฺเฒ ทวาริ โหติ อุปริภาเค จ อุจจา ภิตฺติ ตสฺส ตีสุ
 ทิสาสฺ สามนฺตา หตฺถปาสา อุปจาโร โหติ ฯ ขุททกสฺส
 วิหารสฺส ทวีสุ ทิสาสฺ อุปจาโร โหติ ฯ ตตฺรปิ ยิ ภิตฺตี
 วิวริยานัน กวากฺขิ อาหนติ सा अप्रिपुरोपजारापि โหति ฯ
 อุกฺกฏฺฐปริจฺเจเทน ปน ตีสุ ทิสาสฺ สามนฺตา หตฺถปาสา
 ทวารสฺส นิจฺจลภาวตฺถาย เลโป อนฺนฺลภาโต ฯ สเจ ปน
 ทวารสฺส อโธภาเคปิ เลโปกาโส อตฺถิ ตํปิ ทิมฺปิตุ ฏฺฐติ ฯ
 อาโลกสนฺธิปริกมฺมายาติ เอตฺถ อาโลกสนฺธิติ วาตฺปานกฺวากฺกา
 วุจฺจนฺติ ฯ เต วิวรณฺกาลे วิทฺตฺถิมตฺตมฺปิ อติเรกมฺปิ ภิตฺติปฺปเทสํ
 ปหรนฺติ ฯ อุปจาโร ปเนตฺถ สพฺพทิสาสฺ ลพฺภติ ฯ ตสฺมา
 สพฺพทิสาสฺ กฺวากฺขิวิตฺถารปฺปมาโณ โอกาโส อาโลกสนฺธิ-ปริกมฺมตฺถาย ทิมฺปิตพฺโพ वा
 ทิมฺปาเปตพฺโพ วาติ อยเมตฺถ
 อธิปฺปาโย ฯ เสตฺวณฺณนฺติ อาทิกํ น มาติกาปทฺภาชนํ ฯ
 อิมินา हि विहारसु षारिकत्तन्नाम नत्तिदि प्तथाชनेय
 อนฺนฺลภาตํ ฯ ตสฺมา สพฺพเมตํ ยถาสุขํ กตฺตพฺพํ ฯ เอวึ เลปกมฺมํ
 ยิ กตฺตพฺพํ ตํ ทสฺเสตฺวา ปฺน ยิ ฉทเน กตฺตพฺพํ ตํ
 ทสฺเสตฺตุ ทุวิตฺติจฺจนฺตฺสาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ทุวิตฺติจฺจนฺตฺส
 ปริยายนฺติ ฉทนฺตฺส ทุวิตฺติปริยายํ ฯ ปริยาโย วุจฺจติ ปฺริกฺเขโป ฯ
 ปฺริกฺเขปทฺวयि वा ปฺริกฺเขปตฺตयि वा อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ อตฺถโธ ฯ
 อปฺปฺหริเต จิตฺนาติ อหริเต จิตฺนํ ฯ หริตฺนฺติ เจตฺถ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๐

สดตฺรชณฺณปฺปเกทํ ปุพฺพนฺนํ มุคฺคมาสตีลลุตฺตอถาพุมฺภณฺท-
 อาที เกทลฺจ อปรนฺนํ อธิปฺเปตํ ฯ เตเนวาท หริตฺนฺนาม
 ปุพฺพนฺนํ อปรนฺนนฺนติ ฯ สเจ หริเต จิตฺ อธิภูจาทิ อาปตฺติ
 ทุกฺกภูตฺสาตี เอตฺถ ปน ยสฺมีปี เขตฺเต วุตฺตํ วิชฺ น ตาว
 สมฺปชฺชตี วสฺเส วา ปน ปตีเต สมฺปชฺชิตฺสตี เอตฺมปี
 หริตฺสงฺขยเมว กจฺจติ ฯ ตสฺมา เอวรูเป เขตฺเตปี จิตฺน น
 อธิภูจาทพฺพิ ฯ อหริเตยว จิตฺน อธิภูจาทพฺพิ ฯ ตตฺราปี อัย
 ปริจฺเฉโท ปีภูจิวสฺส วา ภูจาคารกณฺณิกาย วา อูปริถูปิกาย
 วา ปสฺเส นิสินฺโน ฉทนมฺขวภูจฺฉิอนฺเตน โอลิเกนฺโต ยสฺมี
 ภูมิภาเค จิตฺ ปสฺสตี ยสฺมี จ ภูมิภาเค จิตฺ ตํ
 อูปรินิสินฺนํ ปสฺสตี ตสฺมี จาทพฺพิ ฯ ตสฺส อนฺโต อหริเตปี
 จตฺวา อธิภูจาทฺนํ ลพฺภตี ฯ กสฺมา ฯ วิหารสฺส หิ ปตฺนตฺส
 อัย ปตฺโนกาโสตี ฯ มกฺเคน ฉาทนฺตฺสชาติ เอตฺถ มกฺเคน
 ฉาทนํ นาม อปริกฺขิปิตฺวา อชฺชกเมว ฉาทนํ ฯ ตํ อธิภูจ-
 กสิลาสุธาหิ ลพฺภตี ฯ เทว มกฺเค อธิภูจหิตฺวาตี เทว มกฺคา
 สเจ ทฺวจฺจนฺนา โหณฺติ อปเนตฺวาปี ปฺนปฺปนํ ฉาทาเปตฺ
 ลพฺภตี ฯ ตสฺมา ยถา อิจฺจติ ตถา เทว มกฺเค อธิภูจหิตฺวา
 ตติยํ มกฺคํ อิทานิ เอว ฉาทเทหิติ อาณาเปตฺวา ปกฺกมิตพฺพิ ฯ
 ปริยาเยนาตี ปริกฺเขเปน ฯ เอว ฉาทนํ ปน ตินฺปนฺเนหิ
 ลพฺภตี ฯ ตสฺมา อิทาปี ยถา อิจฺจติ ตถา เทว ปริยาเย

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๑

อธิฏฐหิตฺวา ตติยํ ปริยายํ อิทานิ เอวํ ฉาเทหิตฺติ อาณาเปตฺวา
ปกฺกมิตพฺพํ ๑ สเจ ปน น ปกฺกมตี ตฺถหฺมฺเทน จาตพฺพํ ๑
สพฺพปี เจตํ ฉาทนํ ฉาทนฺนฺปริ เวทิตพฺพํ ๑ อุปรุปรฺจฺจนฺโน
หิ วิหารโร จิรํ อโนวสฺสโก โหตีติ มลฺลฺมามา เอวํ
ฉาเทนฺตี ๑ ตโต เจ อุตฺตรินฺตี ตินฺณํ มคฺคานํ วา ปริยายานํ
วา อุปริ จตฺตฺเถ มคฺเค วา ปริยาเย วา ๑ กรเพ กรเพตี
ติณฺมฏฺจฺยํ ตินฺมฏฺจฺยํ ๑ เสสมตฺถ อุตฺตฺตานเมวาทิ ๑ ฉตฺตฺสมฺมฺจฺจฺจํ
กิริยา โนสฺสฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺตี ๑

มหลลกวิหารสิกขาปทํ นวมสิกขาปทํ ๑

ทสมสิกขาปเท ๑ ชานํ สปฺปาณกนฺตี สปฺปาณกํ เอตฺนฺตี
ยถา วา ตถา วา ชานนฺโต ๑ สฺสิญฺเจยฺย วา สฺสิญฺจาเปยฺย วาตี
เตน อุตฺเทน สยํ วา สฺสิญฺเจยฺย อลฺลํ วา อาณาเปตฺวา
สฺสิญฺจาเปยฺย ๑ ปาลิยํ ปน สฺสิญฺเจยฺยชาติ สยํ สฺสิญฺจตีติ อีทิสานํ
วจนานํ อตฺถโถ ปุพฺเพ วุตฺตฺนเยเนว เวทิตพฺโพ ๑ ตตฺถ ฐาริ
อวิจฺฉินฺนฺหิตฺวา สฺสิญฺจนฺตฺสฺส เอกสฺมี อุตฺกมฺญฺเ เอกาว อาปฺตฺติ ๑
เอส นโย สพฺพภาชเนสฺส ๑ ฐาริ วิจฺฉินฺนฺทนฺตฺสฺส ปน ปโยเค
ปโยเค อาปฺตฺติ ๑ มาตีกํ สมฺมุขํ กโรตี ทิวสฺปี สนฺทตฺ
เอกาว อาปฺตฺติ ๑ สเจ ตตฺถ ตตฺถ พนฺธิตฺวา อลฺลฺโต อลฺลฺโต
เนตี ปโยเค ปโยเค อาปฺตฺติ ๑ สกฺกฏฺการมตฺตฺตฺยเจปี

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๒

ดิณฺ์ เอกปฺปโยเคน อุทเท ปกฺขิปติ เอกาว อาปตฺติ ฯ เอกกั
 ดิณฺ์ วา ปณฺณํ วา ปกฺขิปนฺตสฺส ปโยเค ปโยเค อาปตฺติ ฯ
 มตฺติกายปี อณฺเณสุปี กญฺจกทฺทมโคมยาทีสุ เอเสว นโย ฯ
 อิหํ ปน มหาอุทกั สนฺชาย น วุตฺตํ ฯ ยํ ติณฺเณ วา
 มตฺติกาย วา ปกฺขิตฺตตาย ปริยาทานํ คจฺจนฺติ อาวิทฺลิ วา
 โหติ ยตฺถ ปาณกา มรณฺติ ตาทีสิ อุทกั สนฺชาย วุตฺตนฺติ
 เวทิตพฺพํ ฯ เสสมตฺถ อุตฺตตานเมวาทิ ฯ ติสมฺภูจฺจานํ กายจิตฺตโต
 วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจาทิ กิริยา สณฺณหา-
 วิโมกฺขํ สจิตฺตกํ ปณฺณตฺตวิขฺขํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ
 ติเวทนนฺติ ฯ

สปรปาณกสิกฺขาปทํ ทสมํ

สมตฺโต วนฺณนาทุกเมน เสนาสนวฺกโค ทฺติโย ฯ
 ภิกฺขุณีวฺกคฺคสฺส ปรมสสิกฺขาปเท ฯ ลาภินो โหณฺตีติ เอตฺถ
 น เตสิ ภิกฺขุณีโย เทนฺติ น ทาเปนฺติ ฯ มหาภูเลหิ ปพฺพชิตา
 ปน กุลธิตโร อตฺตโน สนฺติกํ อากตานิ ฌาติมนุสฺसानํ กุโต
 อยฺเย โอวาทํ อุทเทสิ ปริปุจฺจํ ลภถาติ ปุจฺจนฺตานํ อสุโก
 จ อสุโก จ เถโร โอวทตีติ อสีติมหาสาวเก อุทฺทิสิตฺวา
 กถานุสาเรน เตสิ สีลสฺสตาจฺจชาติโกตฺตาทิเกทํ วิชฺชมานคฺคณฺ
 กถยนฺติ ฯ เอวรูปา หิ วิชฺชมานคฺคณา กเถตุํ วญฺญนฺติ ฯ
 ตโต ปสฺนุนจิตฺตา มนุสฺสา เถรานํ จีวราทิเกทํ มหนฺตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๓

ลากสกุการิ อภิหรีสุฯ เตน วุตตัม ลากิโน โหหนติ จีวรฯ เปฯ
 ปริกขารนุติฯ ภิกขุณีโย อุปสงกมิตฺวาติ เตลั กิร สนฺติเก
 ตาสฺ เอกา ภิกขุณีปี น อากจฺจติ อภินฺหิ ลากตณฺหาย
 ปน อากทฺติยมานหทยา ตาลั อุปสฺสยั อคมัสุฯ ตั สนฺชาย
 วุตตัม ภิกขุณีโย อุปสงกมิตฺวาติฯ ตาปี ภิกขุณีโย จลจิตฺตตาย
 เตลั วจัน อภิสุเยวฯ เตน วุตตัม อถโข ตา ภิกขุณีโยฯ เปฯ
 นิสีทิสฺสูติฯ ตีรจฺจมานกถนฺติ สกฺกมกฺกคฺคมนปี ตีรจฺจมานภูตัม
 ราชกถาติมเนกวิธั นีรตฺถกถัฯ อิทฺุโชติ สมิทฺุโชฯ สหิตตฺุโธ
 คมฺภีโร พหุโรโส ลกฺขณปฏิเวธสัยฺตฺุโธติ อธิปฺปาโยฯ อนฺชานามิ
 ภิกฺขเวติ เอตฺถ ยสฺมา เต ภิกฺขุ มา ตุมฺเห ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณีโย โอวทิตฺถาติ วุจฺจมานา อธิภูจฺจจฺจตฺตา ตถาคเต
 อาฆาตัม พนฺธิตฺวา อปายุปคา ภเวยฺยย ตสฺมา เตลั ตัม
 อปายุปคตัม ปรีหรนฺโต ภควา อณฺเณเนว อุปายน เต
 ภิกฺขุโนวาทโต ปรีพาหิเร กตฺตุกาโม อิทัม ภิกฺขุณีโอวาทสมฺมตี
 อนฺชานาตีติ เวทิตฺุโพฯ เอวํ อธิ ปรีพาหิเร กตฺตุกาเมยฺตาย
 อนฺชานิตฺวา ปรีโต กโรนฺโตว อนฺชานามิ ภิกฺขเว อภูจฺจหฺงเคหิ
 สมนฺนาคตฺนฺติ (๑) อาทิมายฯ อิมานิ หิ อภูจฺจ องฺคานิ จพฺพคฺคิยานัม
 สฺปิณฺนเตนปี น ภูตปฺพุพานีติฯ

ตตฺถ สีสฺมสฺส อตฺถิติ สีสฺวาฯ อิทานิ ยถจ อตฺถิ

๑. วิ. มหา. ๒/๔๐๓/ ๒๖๘ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๔

สีลั ยถา จ ตสส อตฺถิ นาม โหติ ตํ ทสฺเสนฺโต ปาฏิโมกฺข-
สัวรํสฺวโตติ อาทิมาห ฯ ตตฺถ ปาฏิโมกฺโขว สัวโร ปาฏิโมกฺข-
สัวโร ฯ ปาฏิโมกฺขสัวเรน สัวโต สมนฺนาคโตติ ปาฏิโมกฺขสัว-
รํสฺวโต ฯ วิหฺรตีติ วตฺตติ ฯ วุตฺตํ เหนฺติ วิงฺเก ปาฏิโมกฺขนฺติ
สีลั ปตฺติภูจฺจา อาทิ จรณํ สัยโม สัวโร มุขํ ปมุขํ กุสลานํ
ชฺมมานํ สฺมาปตฺติยา สัวโรติ กายิโก อวิตฺกุกโม วาจสิโก
อวิตฺกุกโม กายิกวาจสิโก อวิตฺกุกโม สัวโตติ อิมินา ปาฏิโมกฺข-
สัวเรน อูเปโต โหติ สฺมุเปโต อูปคโต (๑) สฺมุปคโต อูปฺปนฺโน
สฺมุปฺปนฺโน สมนฺนาคโต เตน วุจฺจติ ปาฏิโมกฺขสัวรํสฺวโตติ
วิหฺรตีติ อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ ยาเปติ จรติ วิหฺรติ
เตน วุจฺจติ วิหฺรตีติ ฯ อจฺจารโคจรสฺมุปฺปนฺนินฺติ มิจฺฉาชีวปฺปฺ-
เสชฺเคน นเวพุทฺธานาทินา อจฺจารเณ เวสิยาทอโคจโร ปหาย
สทฺฐาสมฺปนฺนกุลาทินา จ โคจเรณ สฺมุปฺปนฺโน อจฺจารโคจร-
สฺมุปฺปนฺโน ฯ อณฺุมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวีติ อปฺปมตฺตเกสฺ
วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวี ฯ ตานิ วชฺชานิ ภยโต ทสฺสนสิโลติ วุตฺตํ
โหติ ฯ สฺมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺสุติ อธิสึลสิกฺขาทิกฺขาเวณ
ติธา จิตฺเตสฺ สิกฺขาปเทสฺ ตํตํ สิกฺขาปทํ สฺมาทาย สฺมุมา
อาทาย สาธุกํ กเหตุวา อวิชฺหนฺโต สิกฺขตีติ อตฺถโถ ฯ อยเมตฺถ
สงฺเขโป ฯ วิตุถาริ ปน โย อิจฺจติ เตน ปฺปญฺจสุทฺถนียิ วา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๓๕๕

มชฌิมภูจกถายั สมโหมวิโนทนิยั วา วิภงคภูจกถายั วิสุทฺธิ-
 มคฺคโต วา กเหตุพฺโพ ๑ พหุํ สุตมสฺสาติ พหุสฺสุโต ๑ สุต
 ธารีตีติ สุตฺธโร ๑ ยทสฺส ตํ พหุสฺสุตํ นาม ตํ น สุตมตฺตเมว
 อถโข ตํ ธารีตีติ อตฺโถ ๑ มลฺลชฺสาयั วิย รตนํ สุตํ
 สนนิจิตมสฺมินฺติ สุตสन्नิจโย ๑ เอเตน ยํ โส สุตํ ธารีตี
 ตสฺส มลฺลชฺสาय โคเปตฺวา สนนิจิตรตนสฺเสว จิรกาเลนาปี
 อวินาสํ ทสฺเสตี ๑ อิทานิ ตํ สุตํ สรฺูปโต ทสฺเสนฺโต เยเต
 ชมฺมาตี อาทิมาท ๑ ตํ เวรณฺชกณฺเฑ วุตฺตณฺยเมว ๑ อิทํ ปเนตฺถ
 นิกมนํ ๑ ตถารูปาสุส ชมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ตสฺมา
 พหุสฺสุโต ชตา ตสฺมา สุตฺธโร วจฺสา ปริจฺจिता มนฺसानุเปกฺขิตา
 ทิฏฺฐิยา สฺปฏฺฐิวิทฺธา ตสฺมา สุตสन्नิจโย ๑ ตตฺถ วจฺสา ปริจฺจิตาตี
 วาจา ย ปคฺคณฺนิคตา ๑ มนฺसानุเปกฺขิตาตี มนฺสา อนฺุเปกฺขิตา
 อาวชฺชนตสฺส ทีปสทสฺเสน โอภาสีตา วิย โหนฺติ ๑ ทิฏฺฐิยา
 สฺปฏฺฐิวิทฺธาตี อตฺถโต จ การณฺโต จ ปญฺญา ย สฺกฺขุจฺ สฺปฏฺฐิวิทฺธา
 สฺปจฺจกฺขิตกา โหนฺติ ๑

อัย ปน พหุสฺสุโต นาม ติวโร โหตี นิสฺสยมฺจจนโก
 ปริสฺปฏฺฐาปโก ภิกฺขุโนวาทโกตี ๑ ตตฺถ นิสฺสยมฺจจนเกน
 อฺุปสมฺปทาย ปญฺจวสฺเสน สพฺพนฺตฺติเมน ปริจฺเจเทน เทว มาตีกา
 ปคฺคณา วาจฺคฺคตา กาดพฺพา ปกฺขทิวเสสฺส ชมฺมสฺสวณฺตฺถาย
 สุตฺตณฺตโต จตฺตารโ ภานวารา สมฺปตฺตานิ ปริกถณฺตฺถาย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๖

อนุชกวิณฑมหาราหุโลวาทอมพภูจสทธิโส เอโก กถามคฺโค สงฆ-
ภคตมฺงคลามฺงคเลสุ อนุโมทนตถาย ติสฺโส อนุโมทนา อุโปสถปฺ-
ปวารณาทิจานนตถํ กมฺมากมฺมวินิจฺฉโย สมณชมฺมกรณตถํ
สมาธิวเสน วา วิปสฺสนาวเสน วา อรหตฺตปริโยสานเมกํ
กมฺมภูจจัน เอตถกํ อุกฺคเหตุพฺพํ ๑ เอตดาวตา หิ อัยฺ พหุสฺสุโต
โหติ จาตุทฺทิสฺโส ยตถ กตถจิจิ อตฺตโน อีสฺสรियेณ วสฺสิดุ
ลภติ ๑ ปริสฺตฺปภูจาปเกณ อุปสมฺปทาย ทสวสฺเสน สพฺพนฺติเมณ
ปริจฺเจเทน ปริสฺ อภิวินเย วินฺเตตุ เทว วิงฺกคา ปคฺฉา
วาจुकฺคตา กาทพฺพา ๑ อสฺกโกณฺเตน ตีหิ ชเนหิ สทฺธิ
ปริวตฺตนฺกฺขมา กาทพฺพา ๑ กมฺมากมฺมณฺจ ขนฺชกวตฺตลฺจ
อุกฺคเหตุพฺพํ ๑ ปริสાય ปน อภิชมฺมวินยฺนตถํ สเจ มชฺฉิม-
ภาณโก โหติ มฺลปณฺณาสโก อุกฺคเหตุพฺโพ ๑ ทิมภาณเกณ
มหาวคฺโคปิ ๑ สยฺยตฺตภาณเกณ เหฏฺฐจิมฺมา วา ตโย วคฺคา
มหาวคฺโค วา ๑ องฺคตฺตรภาณเกณ เหฏฺฐา วา อุปฺริ วา
อุปทฺตนิกาโย อุกฺคเหตุพฺโพ ๑ อสฺกโกณฺเตน ติกฺกนิปาตโต
ปฺภุจาย เหฏฺฐา อุกฺคเหตุตฺตปี วฏฺฐติ ๑ มหาปจฺจริยํ ปน เอกํ
คณฺหนฺเตน จตฺกนิปาตํ วา ปญฺจกนิปาตํ วา อุกฺคเหตุตฺตปี
วฏฺฐตีติ วุตฺตํ ๑ ชาตกภาณเกณ สอฏฺฐจถํ ชาตกํ อุกฺค-
เหตุพฺพํ ๑ ตโต โอรํ น วฏฺฐติ ๑ ชมฺมปทํปี สห วตฺถนา
อุกฺคเหตุ วฏฺฐตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ๑ ตโต ตโต สมฺจฺจยํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาขทวณณนา หน้า ๓๕๗

กตฺวา มุลปณฺณาสมตฺตํปี วฏฺฐติ น วฏฺฐติตี ๙ น วฏฺฐติตี
 กุรฺนทภูจกถายํ ปฏิกฺขิตฺตํ ๙ อิตฺราสุ วิจาร์ณาเยว นตฺถิ ๙
 อภิธมฺเม กิณฺจิกิ คเหตุพฺพนฺติ น วุตฺตํ ๙ ยสฺส ปน สอฏฺฐกถํปี
 วินยปิฏกํ อภิธมฺมปิฏกณฺจ ปคฺฉํ สุตฺตฺนเต จ วุตฺตปฺปกาโร
 คณฺโจ นตฺถิ ปริสํ อุปฏฺฐาเปตฺตํ น ลกฺขิตํ ๙ เยน ปน
 สุตฺตฺนเตโต จ วินยโต จ วุตฺตปฺปมาโณ คณฺโจ อุกฺคหิตो
 อยํ ปริสฺตฺปฏฺฐาปโก พหุสฺสุโต โหติ ทิสปาโมกฺโข เยน-
 กามํคโม ปริสํ อุปฏฺฐาเปตฺตํ ลกฺขิตํ ๙ ภิกฺขุโนวาทเกน ปน
 สอฏฺฐกถานิ ตินิ ปิฏกานิ อุกฺคเหตุพฺพานิ ๙ อสฺกโกนฺเตน จตฺตฺส
 นิคาเยสฺส เอกสฺส อฏฺฐกถา ปคฺฉมา กาทพฺพา ๙ เอกนิกาเยน
 หิ เสสนิกาเยสฺสปี ปญฺหํ กเถตฺตํ สกฺกิสฺสตี ๙ สตฺตฺส ปกรณฺส
 จตฺตฺปกรณฺสส อฏฺฐกถา ปคฺฉมา กาทพฺพา ๙ ตตฺถ ลทฺชนเยน
 หิ เสสฺสปกรณฺส ปญฺหํ กเถตฺตํ สกฺกิสฺสตี ๙ วินยปิฏกํ ปน
 นานตฺถํ นานาภรณํ ตสฺมา ตํ สทฺธี อฏฺฐกถาย ปคฺฉํ
 กาทพฺพเมว ๙ เอตฺตาวตฺตา จ ภิกฺขุโนวาทโก พหุสฺสุโต นาม
 โหติตี ๙

อุภยานิ โข ปนสฺสาตี อาทิ ปน ยสฺมา อญฺญสฺมี สกฺเล
 นวฺจเคปี พหุสฺจเจ สตี สอฏฺฐกถํ วินยปิฏกํ วินา น
 วฏฺฐติเยว ตสฺมา วิสฺสุ วุตฺตํ ๙ ตตฺถ วิตุถาเรนาตี อุกฺโตวิภฺงเคน
 สทฺธี ๙ สุวาคตานีตี สฏฺฐุ อากฺตานิ ๙ ยถา อากฺตานิ ปน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๓๕๘

สุวาคทานิ โหนติ ตํ ทสเสตุํ สุวิกตตานีตืออาทิ วุตตํ ฯ ตตถ
สุวิกตตานีตือ สุภูจ วิกตตานิ ปทปจฉาภภูจสงกรโทสวิริหิตานิ ฯ
สุปฺปวตฺตตีนิติ ปคฺคานิ วาจुकฺคตานิ ฯ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโสติ
ขนฺธกปริวารโต อหริตพฺพสุตฺตวเสน สุภูจ วินิจฺฉิตานิ ฯ
อนุพฺพยชนโสติ อกฺขรปทปาริปุริยา จ สุวินิจฺฉิตานิ อขณฺฑานิ
อวิปริตฺกขรานิ ฯ เอเตน อภูจกถา ทีปิตา ฯ อภูจกถาโต หิ
เอส วินิจฺฉโย โหติ ฯ กลฺยาณวาจติ สิลลิตฺตนิตาทีนํ ยถาวิธาน-
วจนน ปริมณฺฑลปทพฺพยชนาย โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต
วิสสุภฺจาย อนลคฺคาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนียา ฯ กลฺยาณ-
วากฺกรโณติ มจฺจรสฺสโร ฯ มาตุคฺคาโม หิ สรสมฺปตฺติรโต ตสฺมา
ปริมณฺฑลปทพฺพยชนมฺปิ วจนํ สรสมฺปตฺติรหิตํ หิเพติ ฯ
เยภฺยเยน ภิกฺขุณีนํ ปิโย โหติ มนาโปติ สพฺพาสํ ปิโย
นาม ทลฺลโล ฯ พหุสฺสฺตานํ ปน ปณฺฑิตานํ ภิกฺขุณีนํ
สีลาจารสมฺปตฺติยา ปิโย โหติ มนฺวฑฺฒนโก ฯ ปฏฺิพโล โหติ
ภิกฺขุณิโย โอวทิตฺตุนฺติ สุตฺตถจ การณฺถจ ทสฺเสนโต วภูภฺยเณ
ตชเชตฺวา ภิกฺขุณิโย โอวทิตฺตํ ตาสํ ฌมฺมํ เทเสตุํ สมตฺถโต
โหติ ฯ กาสายวตฺถวสนายาติ กาสายวตฺถนินฺวตฺถาย ฯ ครุฌมฺมุนฺติ
คิหิเกเล ภิกฺขุณิยา กายสํสคฺคํ วา สิกฺขมฺมานาสามณฺเริสุ
เมถุนฌมฺมํ วา อนชฺฌาปนฺนปฺพุโพ โหติ ฯ มาตุคฺคาโม หิ
ปฺพุเพ กตมฺนุสฺสรนฺโต ลํวเร จิตฺตฺสาปี ฌมฺมเทสนาย คารวํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐาวณณนา หน้า ๓๕๕

น กโรติ ฯ อถวา ตสุมีเยว อสทุชเมเม จิตตํ อุปปาเทติ ฯ
 วิตติวสุโส วาติ อุปสมปทาย วิตติวสุโส ตโต อติเรกวิตติวสุโส
 วา ฯ เอวรूपเห วิสภาคเห วตฺถุหิ ปฺนปฺปฺนํ สมากจฺจนฺโตปี
 ททโร วิย สหสา สีลวินาสํ น สมฺปาปฺณาติ ฯ อตฺตโน
 วํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา อยฺยตฺตภูจฺจเน จฺนทฺราคํ วินेतฺติ ปฏฺิพฺโล
 โหติ ฯ เตน วุคฺคํ วิตติวสุโส วา โหติ อติเรกวิตติวสุโส
 วาติ ฯ เอตฺถ จ สีลวาติ อาทิ เอกมจฺกํ พหุสฺสุโตติอาทิ
 ทฺุติยํ อุภยานิ โข ปนสฺสาติ อาทิ ตฺุติยํ กลฺยาณวาโจ โหติ
 กลฺยาณวาทฺกรโณติ จตฺตถํ เยภฺยฺเยน ภิกฺขุณฺนํ ปีโย โหติ
 มนาโปติ ปจฺจจมํ ปฏฺิพฺโล โหติ ภิกฺขุณฺนํ โข โววทิตฺตุนฺติ จจฺจ
 น โข ปเนตฺตุนฺติอาทิ สตฺตมํ วิตติวสุโสติอาทิ อภฺจมนฺติ
 เวทิตฺตพฺพิ ฯ ฌตฺตจฺจตฺตฺเถนาติ ปุพฺเพ วตฺถุสฺมี วุคฺคตฺนเยเนว ฯ
 ครุชฺชเมหีติ ครุเกหิ ชฺชเมหิ ฯ เต หิ คารวํ กตฺวา
 ภิกฺขุณฺนํ หิ สมฺปฏฺิจฺจิตฺตพฺพตฺตา ครุชฺชมาติ วุจฺจนฺติ ฯ เอกโต
 อุปสมปฺนฺนาติ เอตฺถ ภิกฺขุณฺนํ สนฺติเก เอกโต อุปสมปฺนฺนาย
 โข ครุชฺชเมเน โววทิตฺต สสฺส ทฺุทกฺกํ ฯ ภิกฺขุณฺนํ สนฺติเก
 อุปสมปฺนฺนาย ปน ยถาวตฺถุทเมว ฯ ปริเวณฺณํ สมฺมชฺชิตฺวาติ
 สเจ ปาโต อสมฺมจฺจํ สมฺมจฺจํปี วา ปฺนํ ติณฺนปฺณฺณาทีหิ
 อุกฺกลาปี ปาทปฺปหาเรหิ จ วิภินฺนวาติกํ ชาตํ สมฺมชฺชิต-
 ตพฺพิ ฯ อสมฺมจฺจํ หิ ตํ ทิสฺวา อโย อตฺตโน นิสฺสิตเก

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๐๐

ทหฺรภิกขุปี วุตตปฏิปัตติยํ น โยเชติ ฌมฺมเยว กเถตฺติ ตา
ภิกขุณีโย อสุโสตฺถุกามา วิย ภเวยฺย ๑ เตน วุตฺตํ ปรีเวณฺ
สมฺมชฺชิตฺวาติ ๑ อนุโตคามโต ปน ภิกขุณีโย อากจฺจนฺติโย
ปีปาสิตา จ กิลนฺตา จ โหณฺติ ๑ ตา ปานีเยจ หตฺถปาท-
มุขสีตลกรณฺจ ปจฺจาสิสนฺติ ๑ ตสฺมิณฺจ อสฺติ ปรีมนเยเนว
อการวํ ชเนตฺวา อสุโสตฺถุกามาปี โหณฺติ ๑ เตน วุตฺตํ ปานีเย
ปรีโกชนีเย อุปฺภูจเปตฺวาติ (๑) ๑ อาสนนฺติ นิจปีจกผลกตฺตฺตฺก-
กฺกุสฺสาร์กาทีเกทํ อนุตฺมโส สาขาภงฺกปี อิทํ ตาลํ อาสนํ
ภวิสฺสตีติ เอวํ อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา ฌมฺมเทสนาปัตติโมจฺนตฺถํ
ปน ทฺตฺติโย อิจฺฉิตฺพุโป ๑ เตน วุตฺตํ ทฺตฺติเย กเหตุวาติ ๑
นีสีทิตฺตพฺพนฺติ น วิหารปจฺจนฺเต อถ โข วิหารมชฺเฌ อุโปสธา-
การสฺส วา โภชนสาลาเย วา ทฺวารเย สพฺเพสํ โอสรรณฺจฺจฺจฺจ
นีสีทิตฺตพฺพํ ๑ สมกฺกตฺถาติ สพฺพา อากตฺตฺถาติ อตุโถ ๑ วตฺตนฺตีติ
อากจฺจนฺติ ๑ ปคฺคณา วาจุกฺกตฺตาติ อตุโถ ๑ นียฺยาเทตฺตฺพุโพติ
อปฺเปตฺตฺพุโป ๑ โอสารेतฺตฺพุพาติ ปาลี วตฺตพฺพา ๑ วสฺสสฺตฺตฺตฺ-
สมฺปนฺนาเยติ อาทิ วตฺตพฺพปาลีทฺสฺสนํ ๑ ตตฺถ สามิจิกมฺมฺนฺติ
มกฺกสมฺปทานวีชนปานีเยปจฺจฺจนาทิกํ อนุจฺจวิกํ วตฺตํ ๑ เอตฺถ
จ ภิกขุณีเย ภิกขุสฺส อภิวาทนฺนนาม อนุโตคามเย วา
พหิกามเย วา อนุโตวิหารเย วา พหิววิหารเย วา อนุตฺตรมฺเร
๑. สฺยา. อุปฺภูจฺจาเปตฺวาติ ทิสฺสตีติ ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๐๑

ภา รติกา ย ภา อนุตมโส ราชสุตารณายปี วัตตมานาย เทเว
 วัสสมานเน สกทททมาย ภูมिया ฆตตปคคหตถายปี (๑) หตถอิอสุสชาติหิ
 อนุพทุชายปี กาทพพเมว ๑ เอกาททุชเมว ปาลिया ภิกขุชาจารี
 ปวิสนเต ทิสฺวา เอกสฺมี จาเน วนุทามิ อยฺยาติ วนุทิตฺตุ
 วกฺกฺกฺติ ๑ สเจ อนฺตรนฺตฺรา ทฺวาทสหตฺเถ มฺลฺลจิตฺวา กจฺจนฺติ
 วิสฺสุ วนุทิตพฺพา ๑ มหาสนฺนิปาเต สนฺนินฺนเน เอกสฺมีเยว จาเน
 วนุทิตฺตุ วกฺกฺกฺติ ๑ เอส นโย อณฺชลิกมฺเมปี ๑ ยตฺถ กตฺถจि
 นินฺนินฺนาย ปน ปจฺจจฺจฺจฺจํ กาทพฺพ ๑ ตสฺส ตสฺส สามิจิ-
 กมฺมสฺส อนฺรูเป ปเทเส จ กाले จ ติตฺติ กาทพฺพ ๑
 สกฺกตฺวาติ ยถา กโต สุกโต โหติ เอวํ กตฺวา ๑ ครุสกฺตฺวาติ
 ตตฺถ คารวํ ชนตฺวา ๑ มาเนตฺวาติ มเนน ปิยํ กตฺวา ๑
 ปุเชตฺวาติ อิมสฺสเยว ตินฺนํ กิจฺจํ กรณฺน ปุเชตฺวา ๑
 นาติกฺกมฺนินฺโยติ น อติกฺกमितพฺโพ ๑ อภิกฺขุเก อวาเสติ เอตฺถ
 สเจ ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยโต อพฺตมโยชนพฺภนฺตเร โอกาเส โอวาท-
 ทายกา ภิกฺขุ น วสนฺติ อยํ อภิกฺขุโก อวาโส นาม ๑
 เอตฺถ วสฺสํ น วสิตพฺพ ๑ วุตฺตํ เหน้ อภิกฺขุโก นาม
 อวาโส น สกฺกา โหติ โอวาทาย ภา สํวาสา ย ภา
 คนฺตฺนฺติ (๒) ๑ น จ สกฺกา ตโต ปรี ปจฺจจฺจฺจํ คนฺตฺวา ฆมฺมํ
 สุตฺวา อาคนฺตํ ๑ สเจ ตตฺถ วสฺสํ วสิตํ อนิจฺจมานา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๐๒

ภิกขุณีโย ฌาตกา วา อุปภูจกา วา เอวံ วทนฺติ วสถยเย
มยํ ภิกขุ อานนฺตฺสามาติ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน วุตฺตปฺปมาณ
ปเทเส วสฺสํ อุปคฺคตฺกามา ภิกขุ อาคฺคตฺวา สาขามณฺฑเปปี
เอกรตฺตํ วฏฺฏา โหนฺติ น นิมฺนฺตฺตา หุตฺวา คฺคตฺกามา
เอตฺตาวตฺตปิ สภิกขุโก อาวาโส นาม โหติ ฯ เอตฺถ วสฺสํ
อุปคฺคตฺวํ วฏฺฏติ ฯ อุปคฺคจฺจนฺตฺตีหิ จ ปกฺขสฺส เทรสสิยเยว ภิกขุ
ยาจิตฺตพฺพา มยํ อยฺยา ตุมฺหากํ โอวาเทน วสฺสํสามาติ ฯ
ยโต ปน อฺชุนา มคฺเคน อทฺตมฺโชนฺเน ภิกขุณฺํ วสนฺนฺจฺจํ
เตน มคฺเคน คจฺจนฺตฺนํ ชีวิตฺนฺตฺราโย วา พุรฺหมจฺริยฺนฺตฺราโย
วา โหติ อณฺเณน มคฺเคน คจฺจนฺตฺนํ อติเรกทฺตมฺโชนฺ
โหติ อยํ อภิกขุกา วาสฺนฺจฺจํเนยว ติฏฺฐติ ฯ สเจ ปน ตโต
คาวตฺมตฺเต อณฺโโล ภิกขุณฺฺปสฺสโย เขมฺนฺจฺจํเน โหติ ตาหิ
ภิกขุณฺฺนีหิ ตา ภิกขุณฺฺนีโย ยาจิตฺตฺวา ปฺน คฺคตฺวา ภิกขุ
ยาจิตฺตพฺพา อยฺยา อมฺหากํ อฺชุมคฺเค อนฺตฺราโย อตฺถิ
อณฺเณน มคฺเคน อติเรกทฺตมฺโชนฺ โหติ อนฺตฺรามคฺเค ปน
อมฺหากํ อุปสฺสยโต คาวตฺมตฺเต อณฺโโล ภิกขุณฺฺปสฺสโย อตฺถิ
อฺชฺยานํ สนฺตฺติกา ตตฺถ อาคตฺโอวาเทน วสฺสํสามาติ ฯ เตหิ
ภิกขุหิ สมฺปฏฺฐิจฺจิตฺตพฺพิ ฯ ตโต ตาหิ ภิกขุณฺฺนีหิ ตํ ภิกขุณฺฺนี-
อุปสฺสยํ อาคฺคตฺวา อุโปสฺสโถ กาทพฺโพ ฯ ตา วา ภิกขุณฺฺนีโย
ทิสฺวา อตฺตโน อุปสฺสยเมว คฺคตฺวา กาคฺุปี วฏฺฏติ ฯ สเจ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺหาวณฺณนา หน้า ๔๐๓

ปน วสฺสํ อุปคณฺตุกามา ภิกฺขุ จาคฺคหุเส วิหารํ อากฺขณฺนฺติ
 ภิกฺขุณฺีหิ จ อึช อຍ္ယာ วสฺสํ วสฺสํสเถติ ปุจฺฉิตฺตา อามาติ
 วตุวา ปฺน ตาหิ เตนฺหิ อຍ္ယာ มยฺปี ตุมฺหากံ โโอวาํ
 อนุชิวฺนฺติโย วสฺสํสามาติ วุตฺตา ทุติยทิวเส คามเม ภิกฺขาจาร-
 สมฺปทံ อปสฺสนฺตา น สกฺกา อึช วสฺสํนฺติ ปกฺกมฺนฺติ
 อถ ตา ภิกฺขุณฺีโย อุโปสฺสทิวเส วิหารํ คตา ภิกฺขุ น
 ปสฺสนฺติ เอตฺถ กิ กาทพฺพนฺติฯ ยตฺถ ภิกฺขุ วสฺนฺติ ตตฺถ
 คณฺตุวา ปจฺฉิมิกาย วสฺสํ อุปคณฺตุพฺพิฯ ปจฺฉิมิกาย วสฺสํ
 อุปคณฺตุ อากฺมิสฺสนฺตีติ วา อาโภกံ กตฺวา อากตํ
 สนฺติเก โโอวาเทน วสฺสํพฺพิฯ สเจ ปน ปจฺฉิมิกายปี น
 โภจิ อากฺขณฺติ อนุตฺรามกฺเถ จ ราชภยํ วา โจรภยํ วา
 ทฺพภิกฺขํ วา โหติ อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺนฺติยา อาปตฺติ
 วสฺสจฺเจทံ กตฺวา คจฺฉนฺติยาปี อาปตฺติฯ สา รกฺขิตพฺพาฯ
 อาปทาสุ หิ อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺนฺติยา อนุปตฺติ วุตฺตาฯ
 สเจ อากณฺตุวา วสฺสํ อุปคตา ภิกฺขุ ปฺน เกนฺจิทฺเว การณฺน
 ปกฺกมฺนฺติ วสฺสํพฺพเมวฯ วุตฺตยฺเหตํ อนุปตฺติ วสฺสํอุปคตา
 ภิกฺขุ ปกฺกนฺตา วา โหนฺติ วิพฺพนฺตา วา กาลกตา วา
 ปกฺขสงฺกนฺตา วา อาปทาสุ อุมฺมตฺติกาย อาทิกมฺมิกายาติ (๑)ฯ
 ปวาเรนฺติยา ปน ยตฺถ ภิกฺขุ อตฺถิ ตตฺถ คณฺตุวา
 # ๑. วิ. ภิกฺขุณฺี. ๓/๒๘๘, ๒๘๙/๑๖๒-๑๖๓ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๐๔

ปวาเรตพุพ ๑ อนุวทุตมาสนติ อทุตมาเส อทุตมาเส ๑ เทว
ธมมา ปจจาตีตีตพุพาทิ เทว ธมมา อิจฉิตพุพา ๑ อุโปสถ-
ปจฉกนติ อุโปสถปจฉน ๑ ตตถ ปณณรสิเก อุโปสเถ ปกขสฺส
จาทุททสิย จาทุททสิเก เตรสสิย คนตุวา อุโปสโถ ปจฉิตพุโพ ๑
มหาปจฉริย ปน ปกขสฺส เตรสสิยเมว คนตุวา อัย อุโปสโถ
จาทุททสิโกติ ปณณรสิโกติ ปจฉิตพุพนติ วุตฺต ๑ อุโปสถทิวเส
โอวาทตถาย อุปสงกमितพุพ ๑ ปาฎิปททิวสโต ปน ปฎุจาย
ธมมสฺสวณตถาย คนตพุพ ๑ อิติ ภควา อณฺณสฺส กम्मสฺส
โอกาสี อทตฺวา นีรณฺตริ ภิกขุณินิ ภิกขุณิ สนฺติเก คมณเมว
ปณฺณาเปติ ๑ กสฺมา ๑ มนุทปณฺณตตฺตา มาตุคามสฺส ๑
มนุทปณฺณโธ หิ มาตุคาโม ตสฺส นิจฺฉิ ธมมสฺสวณิ พหุปการิ ๑
เอวณฺจ สติ ยิ มยิ ชานาม ตเมว อยฺยา ชานนฺตีติ (๑)
มานิ อกตฺวา ภิกขุสงฺฆมิ ปยิรูปาสมานา สาทถกมิ ปพฺพชฺช
กริสฺสนฺติ ๑ ตสฺมา ภควา เอวณฺกาสิ ๑ ภิกขุณิโยปิ ยถานุสติฏฺฉ
ปฎิปชฺชิสฺสามาติ สพุพาเยว นีรณฺตริ วิหาริ อุปสงกมึสุ ๑
วุตฺต เหนฺติ เตน โข ปน สมเยน สพุโพ ภิกขุณิสฺสงฺโฆ
โอวาทิ คจฺฉติ ๑ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ
ชಾಯโย อีมา อิเมสฺสิ ชาริโย อีมา อิเมสฺสิ อิทานิ อิเม
๑. ยิ อยฺยา ชานนฺติ ตเมว มยิ ชานามาติ เอว มาโน โหติ ๑
ยถาลิขิตํ ปน สมมานนํ ทสฺเสติ.

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๐๕

อิมานิ สทุธิ อภิรมิสฺสนฺตีติ ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสิ ฯ
 น ภิกฺขเว สพุเพน ภิกฺขุณีสงฺฆเณ โฉวาโท คนฺตพุโพ
 คจฺเจยฺย เจ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส อุนฺชานามิ ภิกฺขเว จตฺถิ
 ปญฺจหิ ภิกฺขุณีหิ โฉวาทำ คนฺตฺนฺติ (๑) ฯ ปุณฺปิ ตเถว อุชฺฌายีสุ ฯ
 ปุณฺ ภควา อุนฺชานามิ ภิกฺขเว เทว ติสฺโส ภิกฺขุณีโย โฉวาทำ
 คนฺตฺนฺติ อาน ฯ ตสฺมา ภิกฺขุณีสงฺฆเณ เทว ติสฺโส ภิกฺขุณีโย
 ยาจิตฺวา เปเสตพุพา เถยฺเย ภิกฺขุสงฺฆํ โฉวาทูปสงฺกมณฺ
 ยาจถ ภิกฺขุณีสงฺโฆ อยฺยา ฯเป ฯ โฉวาทูปสงฺกมณฺนฺติ ฯ ตาหิ
 ภิกฺขุณีหิ อารามํ คนฺตพุพฺ (๒) ฯ ตโต โฉวาทปฏิกฺคาหํ เอกํ
 ภิกฺขุ อุปสงฺกमितฺวา วนฺทิตฺวา โส ภิกฺขุ เอกาย ภิกฺขุณิยา
 เอวมสฺส วณฺิโย ภิกฺขุณีสงฺโฆ อยฺย ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาทะ
 วนฺทติ โฉวาทูปสงฺกมณฺญจ ยาจติ ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุณี-
 สงฺโฆ โฉวาทูปสงฺกมณฺนฺติ ฯ เตน ภิกฺขุณา ปาฎิโมกฺขทฺเทศโก
 ภิกฺขุ อุปสงฺกमितฺวา เอวมสฺส วณฺิโย ภิกฺขุณีสงฺโฆ ฆนฺเต
 ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาทะ วนฺทติ โฉวาทูปสงฺกมณฺญจ ยาจติ ลภตุ
 กิร ฆนฺเต ภิกฺขุณีสงฺโฆ โฉวาทูปสงฺกมณฺนฺติ ฯ ปาฎิโมกฺ-
 ขุทฺเทศเณ วตฺตพุโพ อตฺถิ โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก
 สมฺมโตติ ฯ สเจ โหติ โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต
 # ๑. สุยา. อุนฺชานามิ ภิกฺขเว ทฺวิหิ ตีหิ ภิกฺขุณีหิ โฉวาทำ คนฺตฺ ฯ
 # วิ. จุล. ๗/๕๔๓/๓๔๐.๑ ๒. อาราโม คนฺตพุโพติปิ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๔๐๖

ปาฏิโมกฺขทุทเทสเคน วตฺตพฺโพ อิตฺตุนฺนาโม ภิกฺขุ ภิกฺขุโน-
วาทโก สมฺมโต ตํ ภิกฺขุณีสงฺโฆ อุปสงฺกมฺตฺติ ฯ สเจ น
โหติ โภจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต ปาฏิโมกฺขทุทเทสเคน
วตฺตพฺโพ โก อายสฺมา อุตฺสหติ ภิกฺขุณีโย โอวทิตฺตุนฺติ ฯ สเจ
โภจิ อุตฺสหติ ภิกฺขุณีโย โอวทิตฺตฺ โส จ โหติ อฏฺฐหฺงฺเคหิ
สมนฺนาคโต ตํ สมฺมณฺณิตฺวา วตฺตพฺโพ อิตฺตุนฺนาโม ภิกฺขุ
ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต ตํ ภิกฺขุณีสงฺโฆ อุปสงฺกมฺตฺติ ฯ สเจ
ปน โภจิ น อุตฺสหติ ภิกฺขุณีโย โอวทิตฺตฺ ปาฏิโมกฺขทุทเทสเคน
วตฺตพฺโพ นตฺถิ โภจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต
ปาสาทิเกน ภิกฺขุณีสงฺโฆ สมฺปาเทตฺติ ฯ เอตฺตาวตฺตา หิ สกฺกํ
สิกฺขตฺตยสงฺคหํ สาสนมาโรจิตํ โหติ ฯ เตน ภิกฺขุณา สาธฺตฺติ
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ปาฏิปฺเท ภิกฺขุณีนํ อาริเจตพฺพํ ฯ ภิกฺขุณีสงฺฆเณปิ
ตฺตา ภิกฺขุณีโย เปเสตพฺพวา คจฺฉนฺนยฺเย ปุจฺฉนฺน กิ อฺยฺย
ลภติ ภิกฺขุณีสงฺโฆ โอวาทฺอุปสงฺกมฺนฺนฺติ ฯ ตาหิ สาธฺ อฺยฺยเยติ
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา อารามํ คนฺวา ตํ ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ
วตฺตพฺพํ กิ อฺยฺย ลภติ ภิกฺขุณีสงฺโฆ โอวาทฺอุปสงฺกมฺนฺนฺติ ฯ
เตน วตฺตพฺพํ นตฺถิ โภจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต
ปาสาทิเกน ภิกฺขุณีสงฺโฆ สมฺปาเทตฺติ ฯ ตาหิ สาธฺ อฺยฺยยาติ
สมฺปฏฺิจฺฉิตพฺพํ ฯ เอกโต อากตฺตานํ วเสน เจตํ วุตฺตํ ฯ ตาสฺ
ปน เอกาย ภิกฺขุณิยา วตฺตพฺพณฺจ สมฺปฏฺิจฺฉิตพฺพณฺจ ฯ อิตฺรา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๐๗

ตสสา สหายิกาฯ สเจ ปน ภิกขุณีสงโฆ वा ภิกขุสงโฆ
วา न प्रुति उग्र्योत्पी वा कम्मत्तमेव पुक्कलमत्तं वा
โหติ एका ภิกขुणी वा पห्वहि ภิกขुणीอุปसुसयेहि ओवात्तถाय
เปสिता โหติฯ ตत्तरायं वजनकुโม ภิกขुणीโย อय्य ภิกขุสงฆसुस
ปาเท वनุत्तदि ओवात्तुपसुगมนนज्ज याजन्ति लग्नत्तु गिर अय्य
ภิกขुणीโย ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ अहं अय्य भिक्खुसङ्गसुस पात्ते
वनुत्तमि ओवात्तुपसुगมนनज्ज याजामि लग्गाम्हं अय्य ओवात्तुप-
सुगมนनत्तिฯ भिक्खुणीसङ्गो अय्य अय्यानं पात्ते वनुत्तदि
ओवात्तुपसुगมนनज्ज याजति लग्गत्तु गिर अय्य भिक्खुणीसङ्गो
ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ भिक्खुणीयो अय्य अय्यानं पात्ते वनुत्तदि
ओवात्तुपसुगมนनज्ज याजन्ति लग्नत्तु गिर अय्य भिक्खुणीयो
ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ अहं अय्य अय्यानं पात्ते वनุत्तमि
ओवात्तुपसुगมนनज्ज याजामि लग्गाम्हं अय्य ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ
भिक्खुणीसङ्गो अय्य अय्यसुस पात्ते वनुत्तदि ओवात्तुपसुगมนनज्ज
याजति लग्गत्तु गिर अय्य भिक्खुणीसङ्गो ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ
भिक्खुणीयो अय्य अय्यसुस पात्ते वनुत्तदि ओवात्तुपसुगมนनज्ज
याजन्ति लग्नत्तु गिर अय्य भिक्खुणीयो ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ
अहं अय्य अय्यसुस पात्ते वनุत्तमि ओवात्तुपसुगมนनज्ज याजामि
लग्गाम्हं अय्य ओवात्तुपसुगมนनत्तिฯ भिक्खुणीसङ्गो अ यय
भिक्खुणीयो अ भिक्खुणी अ भिक्खुसङ्गसुस अय्यानं अय्यसुस पात्ते

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๐๘

วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทติ โอิวาทูปสงฺกมฺนญจ ยาจติ ยาจนฺติ
 ยาจติ ลภตุ กิร ลภนฺตุ กิร ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุณีสงฺโฆ
 จ ภิกฺขุณีโย จ ภิกฺขุณี จ โอิวาทูปสงฺกมฺนนฺติ ฯ เตน ภิกฺขุณา
 อุโปสถกาเล เอวํ วัตฺตพฺพํ ภิกฺขุณีโย ฆนฺเต ภิกฺขุสงฺฆสฺส
 ปาทะ วนฺทนฺติ โอิวาทูปสงฺกมฺนญจ ยาจนฺติ ลภนฺตุ กิร ฆนฺเต
 ภิกฺขุณีโย โอิวาทูปสงฺกมฺนนฺติ ฯ ภิกฺขุณี ฆนฺเต ภิกฺขุสงฺฆสฺส
 ปาทะ วนฺทติ โอิวาทูปสงฺกมฺนญจ ยาจติ ลภตุ กิร ฆนฺเต
 ภิกฺขุณี โอิวาทูปสงฺกมฺนนฺติ ฯ ภิกฺขุณีสงฺโฆ ฆนฺเต ฯ เปฯ ภิกฺขุณี
 ฆนฺเต อายสฺมฺนฺตานํ ปาทะ วนฺทติ โอิวาทูปสงฺกมฺนญจ ยาจติ
 ลภตุ กิร ฆนฺเต ภิกฺขุณี โอิวาทูปสงฺกมฺนนฺติ ฯ ภิกฺขุณีสงฺโฆ
 จ ฆนฺเต ภิกฺขุณีโย จ ภิกฺขุณี จ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อายสฺมฺนฺตานํ
 ปาทะ วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทติ โอิวาทูปสงฺกมฺนญจ ยาจติ
 ยาจนฺติ ยาจติ ลภตุ กิร ลภนฺตุ กิร ลภตุ กิร ฆนฺเต
 ภิกฺขุณีสงฺโฆ จ ภิกฺขุณีโย จ ภิกฺขุณี จ โอิวาทูปสงฺกมฺนนฺติ ฯ
 ปาฎิโมกฺขทุทฺเทสเคนาปี สเจ สฺมมโต ภิกฺขุ อตฺถิ ปุริมนเยเนว
 ตํ ภิกฺขุณีสงฺโฆ ตํ ภิกฺขุณีโย ตํ ภิกฺขุณี อุปสงฺกมฺตุ
 อุปสงฺกมฺนฺตุ อุปสงฺกมฺตฺติ วัตฺตพฺพํ ฯ สเจ นตฺถิ ปาสาทิเกน
 ภิกฺขุณีสงฺโฆ ภิกฺขุณีโย ภิกฺขุณี สฺมปาเทตฺถ สฺมปาเทนฺตฺถ
 สฺมปาเทตฺถติ วัตฺตพฺพํ ฯ โอิวาทปฏิกฺคาหเกน ปาฎิเปเท
 ปจฺจาหริตฺวา ตเถว วัตฺตพฺพํ ฯ โอิวาทํ ปน พาลคิลาณคฺมิเก

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๐๕

จเปตฺวา อญฺโฆ สเจปี อารญฺญโก โหติ อปฺปิกฺคเหตฺมฺ น
ลภติฯ วุตฺตญฺเหตฺมฺ ภควตา อญฺชานามิ ภิกฺขเว จเปตฺวา
พาลํ จเปตฺวา คิถานํ จเปตฺวา คมียํ อวเสเสหิ โอวาทำ
คเหตฺนฺติ (๑)ฯ ตตฺถ โย จาตุทฺทสิทกปณฺณรสิเกสุ วา อุโปสเถสุ
ปาฎิปปเท วา คนฺตุกาโม โส คมียํฯ ทุตฺตยปฺกขสฺส ทิวเส
คจฺจนฺโตปี อคฺคเหตฺมฺ ลภติ น ภิกฺขเว โอวาโท น
คเหตุพฺโพ โย น คณฺเหยฺย อาปตฺติ ทุกฺกณฺฺสสาติ วุตฺตอาปตฺตี
อาปชฺชติเยวฯ โอวาทำ คเหตุวา อุโปสเถคฺเค อนาโรเจตฺมฺ วา
ปาฎิปปเท ภิกฺขุณินํ อปฺจจาหริตฺมฺ วา น วฏฺฏติฯ วุตฺตญฺเหตฺมฺ
น ภิกฺขเว โอวาโท นาโรเจตฺพโพ โย นาโรเจยฺย อาปตฺติ
ทุกฺกณฺฺสสาติฯ อปริปิ วุตฺตํ น ภิกฺขเว โอวาโท น
ปฺจจาหริตฺพโพ โย น ปฺจจาหเรยฺย อาปตฺติ ทุกฺกณฺฺสสาติฯ
ตตฺถ อารญฺญิเกน ปฺจจาหรรณฺตลํ สงฺเกโต กาทพฺโพฯ
วุตฺตญฺเหตฺมฺ อญฺชานามิ ภิกฺขเว อารญฺญิเกน ภิกฺขุณา โอวาทำ
คเหตุํ สงฺเกตฺตยจ กาคฺคํ อตฺร ปฏฺิหริสฺสามิตีฯ ตสฺมา
อารญฺญโก ภิกฺขุ สเจ ภิกฺขุณินํ วสนคามมฺ ภิกฺขํ ลภติ
ตตฺถเว จริตฺวา ภิกฺขุณิโย ทิสฺวา อาโรเจตฺวา คนฺตพฺพิฯ
โน จสฺส ตตฺถ ภิกฺขา สฺลภา โหนฺติ ๖- สามนฺตคามมฺ จริตฺวา
ภิกฺขุณินํ คามํ อากมฺม ตเถว กาทพฺพิฯ สเจ ทูริ คนฺตพฺพิ
๑. วิ. จุ. ๓/๕๔๖, ๕๔๗, ๕๔๘/๓๔๒ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๑๐

โหติ สงเกโต กาดพุโพ อหิ อมุกนุนาม ตุมหากิ คามทวาร
 สภิ วา มณฺทปปี วา รุกฺขมฺลํ วา อุปสงฺกมิสฺสามิ ตตฺร
 อากฺขณฺเยยาถาติ ฯ ภิกฺขุณีหิ ตตฺถ คนฺตพฺพิ ฯ อคนฺตุํ น
 ลภฺนฺติ ฯ วุตฺตณฺเหตํ น ภิกฺขเว ภิกฺขุณียา สงฺเกตํ น
 คนฺตพฺพิ ยา น กฺขณฺเยย อापฺตติ ทฺวักฺกสฺสาติ (๑) ฯ อุกฺโตสงฺฆ
 ติหิ จาเนหิ ปฺวาเรตพฺพนฺติ เอตฺถ ภิกฺขุณีหิ จาตุทฺทเส อตฺตนา
 ปฺวาเรตฺวา อุปฺสเถ ภิกฺขุสงฺฆเ ปฺวาเรตพฺพิ ฯ วุตฺตณฺเหตํ
 อุนฺชานามิ ภิกฺขเว อชฺชตนาถ ปฺวาเรตฺวา อปรชฺช ภิกฺขุสงฺฆํ
 ปฺวาเรตฺนฺติ (๒) ฯ

ภิกฺขุณีขฺนฺรเก วุตฺตนเยนว เจตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตฺพุโพ ฯ
 วุตฺตณฺเหตํ เตน โข ปน สมเยน สพุโพ ภิกฺขุณีสงฺโฆ
 ปฺวาเรนฺโต โกลาหลมกาสิ ฯ อุนฺชานามิ ภิกฺขเว เอกํ ภิกฺขุณี
 พฺยตฺตํ ปฏฺิพลํ สมฺมณฺนิตต ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ
 ปฺวาเรตฺุํ ฯ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมณฺนิตพฺพา ฯ ปจฺมํ ภิกฺขุณี
 ยาจิตพฺพา ฯ ยาจิตฺวา พฺยตฺตาย ภิกฺขุณียา ปฏฺิพลาถ สงฺโฆ
 ณาเปตพุโพ สฺฆนาตุ เม อຍေ สงฺโฆ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺลลํ
 สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุณี สมฺมณฺนเญย ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส อตฺถาย
 ภิกฺขุสงฺฆํ ปฺวาเรตฺุํ เอสา ถตฺติ ฯ สฺฆนาตุ เม อຍေ สงฺโฆ
 # ๑. วิ. จุ. ๓/๕๕๒/๓๔๓ ฯ ๒. สฺยา อุนฺชานามิ ภิกฺขเว อชฺชตนา
 # ภิกฺขุณีสงฺฆํ ปฺวาเรตฺวา อปรชฺช ภิกฺขุสงฺฆํ ปฺวาเรตฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๑๑

สงโฆ อิตถุนนามิ ภิกขุณี สมมุนนติ ภิกขุณีสงฆสฺส อตถาย
 ภิกขุสงฆมิ ปวาเรตุ ยสฺสา อຍຍาย ขมติ อิตถุนนามาย
 ภิกขุณิยา สมมติ ภิกขุณีสงฆสฺส อตถาย ภิกขุสงฆมิ ปวาเรตุ
 สตา ตฺถุหฺสฺส ยสฺสา นกขมติ สตา ภาเสยฺย ๑ สมมตา
 สงฺเขน อิตถุนนามา ภิกขุณี ภิกขุณีสงฆสฺส อตถาย ภิกขุสงฆมิ
 ปวาเรตุ ขมติ สงฆสฺส ตสฺมา ตฺถุหฺสิ เอวเมตํ ธารยามีติ ๑
 ทิสฺสตีตาย สมมตตาย ภิกขุณิยา ภิกขุณีสงฆมิ อาทาย ภิกขุสงฆมิ
 อฺปสงฺกมิตฺวา เอกํลํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา อณฺชลํ ปคฺคเหตฺวา
 เอวมสฺส วณฺนิโย ภิกขุณีสงฺโฆ อຍຍ ภิกขุสงฆมิ ปวาเรติ
 ทิฏฺฐເຈນ ວາ ສຸເຕນ ວາ ປຣິສງກາຍ ວາ ວາທຸຍຍ ກິກຂຸສງໂຂ
 ກິກຂຸນິສງໂຂ ອນຸກມປິ ອຸປາທາຍ ປສຸສນໂຕ ປຸກິກິສຸສຕິ ທຸຕິຍມປິ
 ອຍຍ... ຕຕິຍມປິ ອຍຍ ກິກຂຸນິສງໂຂ ๑ເປ ๑ ປຸກິກິສຸສຕິຕິ ๑ ສເຈ
 ກິກຂຸນິສງໂຂ ນ ປຸຣຕິ ກິກຂຸນິໂຍ ອຍຍ ກິກຂຸສງໂຂ ປວາເຣນຕິ
 ທິຖເຈນ ວາ ສຸເຕນ ວາ ປຣິສງກາຍ ວາ ວາທຸຍຍ ກິກຂຸສງໂຂ
 ກິກຂຸນິໂຍ ອນຸກມປິ ອຸປາທາຍ ປສຸສນຕິໂຍ ປຸກິກິສຸສນຕິຕິ ຈ
 ອຫິ ອຍຍ ກິກຂຸສງໂຂ ປວາເຣມິ ທິຖເຈນ ວາ ສຸເຕນ ວາ
 ປຣິສງກາຍ ວາ ວາທຸ ມິ ອຍຍ ກິກຂຸສງໂຂ ອນຸກມປິ ອຸປາທາຍ
 ປສຸສນຕິ ປຸກິກິສຸສາມິຕິ ຈ ເວວິ ຕິກຂຸຕຸຕຸ ວຕຸຕພຸພິ ๑ ສເຈ
 ກິກຂຸສງໂຂ ນ ປຸຣຕິ ກິກຂຸນິສງໂຂ ອຍຍ ອຍຍເ ປວາເຣຕິ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๑๒

ทิฏฺฐเณ วา สุตฺเตน วา ปริสฺสกาเย วา วทฺตฺตฺยยา ภิกฺขุณีสงฺฆํ
 อนุกมฺปํ อฺปาทาย ปสฺสนฺโต ปฏฺิกฺริสฺสตีติ จ ภิกฺขุณีสงฺโฆ
 อຍຍ ဝယံ ပာဝေတိ တိဇ္ဇုဇေ ဝာ ဓုတေ ဝာ ပရိစ္ဆာယ ဝာ
 ဝတုတ္တယိ ဝိက္ခုဏိစ္ဆာဏံ အနုကမ္ပိ အုပာတယ ပဓုဓနုတိ ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ
 ခ ဝေဝံ တိဂုဗုဒ္ဓံ ဝုဒ္ဓတပုပ္ဖံ ဘ ဝုဂ္ဂိဏ္ဍိပိ အပါရိပုရိ ဝိက္ခုဏိယ
 အယုယ အယုဗေ ပာဝေတိ တိဇ္ဇုဇေ ဝာ ဓုတေ ဝာ ပရိစ္ဆာယ
 ဝာ ဝတုတ္တယ ဝိက္ခုဏိယ အနုကမ္ပိ အုပာတယ ပဓုဓနုတိ
 ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ ခ ဝိက္ခုဏိယ အယု အယုဗေ ပာဝေတိ တိဇ္ဇုဇေ
 ဝာ ဓုတေ ဝာ ပရိစ္ဆာယ ဝာ ဝတုတ္တယ ဝိက္ခုဏိယ အနုကမ္ပိ
 အုပာတယ ပဓုဓနုတိ ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ ခ အံ အယု အယုဗေ
 ပာဝေတိ တိဇ္ဇုဇေ ဝာ ဓုတေ ဝာ ပရိစ္ဆာယ ဝာ ဝတု
 မံ အယု အနုကမ္ပိ အုပာတယ ပဓုဓနုတိ ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ ခ
 အံ အယု အယုဗေ ပာဝေတိ တိဇ္ဇုဇေ ဝာ ဓုတေ ဝာ ပရိစ္ဆာယ
 ဝာ ဝတု မံ အယု အနုကမ္ပိ အုပာတယ ပဓုဓနုတိ ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ
 ခ ဝေဝံ တိဂုဗုဒ္ဓံ ဝုဒ္ဓတပုပ္ဖံ မာဏတုတ္တဇရဏုည အုပုဓမ္မပု
 ပရိယေဓာ ခ ယဇာဏေဗေ အာဝိဂ္ဂါရိစ္ဆတိ ဘ ဝိက္ခုဏိယ ဂေဏိ
 ပရိယာဏေတိ တေတိ ဝာ အဂ္ဂိစ္ဆတုတ္တိ အဏုဇေ ဝာ ဂေဏိ
 ပရိယာဏ ဝိက္ခု ဂေ အဂ္ဂိစ္ဆတုတ္တိ ဝ ပရိစ္ဆာယ ပုပ္ဖံ ခ
 ဝဏေ တုတ္တဇရဏု ဝ အဝိဂ္ဂတိ ပိတိတိ ဝာရိတိ ပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ ဘ
 ဝဏ္ဏေ ဝဏ္ဏပုပ္ဖံ ဝ အဝိဂ္ဂတိ အပိတိတိ အဝာရိတိ အပပုတ္တိကရိစ္ဆတိ ဘ

*เล่มที่ ๒ ขุททกคณทวณณนา หน้า ๔๑๓

ตสฺมา ภิกฺขุณฺเีย อธิปจฺจกฺขฺจาเน เชฏฺฐกฺขฺจาเน จตฺวา เอวํ
อภิกฺกมฺ เอวํ ปฏิกฺกมฺ เอวํ นิวาเสหิ เอวํ ปารุปาหิตี เกนจิ
ปริยาเยน เนว ภิกฺขุ โโอวทิตฺพุโป น อนุสาสิตฺพุโป ฯ โทสํ
ปนฺ ทิสฺวา ปุพฺเพ มหาเถรา เอวํ น อภิกฺกมฺนฺติ น
ปฏิกฺกมฺนฺติ น นิวาเสนฺติ น ปารุปนฺติ อีทิสํ กาสาวํปี
น ชาเรนฺติ น เอวํ อกฺขิณิ อณฺฺเชนฺตีตีอาทินา นเยน
วิขฺชมานโทสํ ทสฺเสตฺถุ วฏฺฐติ ฯ ภิกฺขุหิ ปน อยํ วุฑฺฒสมณฺเีย
เอวํ นิวาเสตี เอวํ ปารุปตี มา เอวํ นิวาเสหิ มา เอวํ
ปารุปาหิ มา ติลกมฺมปณฺณกมฺมาทีนิ กโรหิตี ยถาสุขํ
ภิกฺขุณฺเีย โโอวทิตฺถุอนุสาสิตฺถุวฏฺฐติ ฯ

สมคฺคกฺมฺหฺยยาตี ภาณนฺตฺนฺติ สมคฺคา อมฺหา อຍฺยา อิติ
ภาณนฺตํ ภิกฺขุณฺเียสงฺฆํ ฯ อณฺฺณํ ฐมฺมํ ภาณตีตี อณฺฺณํ สุตฺตํ
วา อภิกฺษมฺมํ วา ฯ สมคฺคกฺมฺหฺยยาตี วจฺเนน หิ โโอวาทํ
ปจฺจาสิสฺนฺติ ฯ ตสฺมา จเปตฺวา โโอวาทํ อณฺฺณํ ฐมฺมํ ภาณนฺตฺสฺส
ทฺกุกฺกํ ฯ โโอวาทํ อนิຍฺยาเตตฺวาตี เอส ภคิณิโย โโอวาโทตี
อวตฺวา ฯ อฐมฺมกฺมฺเมตี อาทิสฺสุ ภิกฺขุโนวาทกสมฺมตฺติกมฺมํ กมฺมฺนฺติ
เวทิตฺพุพฺ ฯ ตตฺถ อฐมฺมกฺมฺเม ทฺวินฺนํ นวกานํ วเสน อฏฺฐารส ปาจิตฺตฺยานิ ฯ ฐมฺมกฺมฺเม
ทฺติยฺสฺส นวกฺสฺส อวสานปฺเท
อนาปฺตฺติ ฯ เสเสสฺสุ สตฺตรส ทฺกุกฺกานิ ฯ อุทฺเทสํ เทนฺโตตี
อฏฺฐจฺนํ ฐมฺมานํ ปาสี อุทฺทิสฺนฺโต ฯ ปริปุจฺจํ เทนฺโตตี

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๔๑๔

ตสฺสาเยว ปคฺคณาย คุรุชฺชมฺปาติยา อฏฺฐกถํ ภาณนฺโตติ อตฺถโถ ๑
 โอสารเหติ อยฺยชาติ วุจฺจมาโน โอสารเถตีติ เอวํ วุจฺจมาโน
 อฏฺฐคุรุชฺชมฺปาตี โอสารเถตีติ อตฺถโถ ๑ เอวํ อุทฺทเทสํ เทนฺโต
 ปริปุจฺจํ เทนฺโต โย จ โอสารเหตีติ วุจฺจมาโน อฏฺฐคุรุ-
 ชฺชมํ ภาณติ ตสฺส ปาจิตฺติเยน อนาปตฺติ ๑ อณฺณํ ชฺชมํ
 ภาณนตสฺส ทุกฺกณฺเณ อนาปตฺติ ๑ ปณฺหํ ปุจฺจติ ปณฺหํ
 ปุฏฺฐโห กเถตีติ ภิกฺขุณี คุรุชฺชมฺมนิสฺสิตํ วา ขนฺธาทีนนิสฺสิตํ วา
 ปณฺหํ ปุจฺจติ ๑ ตํ โย ภิกฺขุ กเถติ ตสฺสาปี อนาปตฺติ ๑
 อณฺณสฺสตฺถาย ภาณนตฺนติ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อฺปสงฺกมิตฺวา ภิกฺขุณีโย สฺสณฺนติ ๑ ตตฺตราปี ภิกฺขุสฺส อนาปตฺติ ๑
 ลิกฺขมานาย สามเณรียาติ เอตาสํ เทเสนตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 เสสํ อุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑

ปทโสชฺชมฺสมุฏฺฐจํ วาจโต จ วาจาจิตฺตโต จ สมุฏฺฐจาทิ
 กิริยา โนสฺสณฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ติวทนนฺติ ๑

โอวาทสิกฺขาปทํ ปจฺมํ ๑

ทฺหิตฺยสิกฺขาปเท ๑ ปริยาเยนาติ วาเรน ปฏฺฐิปาฎิยาติ
 อตฺถโถ ๑ อธิเจตโสติ อธิจิตฺตวโต สพฺพจิตฺตํ อธิเกน
 อรหตฺตผลจิตฺเตน สมฺนุณาคตสฺสาติ อตฺถโถ ๑ อปฺปมชฺชโตติ
 นปฺปมชฺชโต ๑ อปฺปมาเทน กุสลานํ ชฺชมานํ สาทจฺจกิริยาย

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๑๕

สมนุทตสฺสชาติ วุตฺตํ โหติ ฯ มุณีโนติ โย มุณาติ อุโก
 โลเก มุณี เตน ปวฺจจตีติ เอวํ อุภยโลเก มุเนเนน วา
 โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ เตน ฌาเนน สมนุทตตฺตา วา
 ชีณาสโว มุณี นาม วุจฺจติ ตสฺส มุณีโน ฯ โมนปฺเภสฺส สิกฺขโตติ
 อรหตฺตณฺณาสงฺขาตสฺส โมนสฺส ปฺเภสฺส สตฺตตฺตีสฺสโพธิปฺกฺขิย-
 ฌมฺเมสฺส ตีสุ วา สิกฺขาสฺส สิกฺขโต ฯ อิทฺถจฺจ ปุพฺพภาคปฺปฏิปฺทํ
 กเหตุวา วุตฺตํ ฯ ตสฺมา เอวํ ปุพฺพภาเค สิกฺขโต อิมาย
 สิกฺขาเย มุณีภาวํ ปตฺตสฺส มุณีโนติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ ทฎฺฐพฺโพ ฯ
 โสกา น ภวนฺติ ตาทีโนติ ตาทีสฺสฺส ชีณาสวมุณีโน อพฺภนฺตเร
 อิกฺขวิโยคาทิวตฺตุนา โสกา น สนฺติ ฯ อถวา ตาทีโนติ
 ตาทิลกฺขณสมนุทตสฺส เอวรูปสฺส มุณีโน โสกา น ภวนฺตีติ
 อยมฺเปตฺถ อตฺถโธ ฯ อุปสนฺตสฺสชาติ รากาทีนํ อุปสเมน
 อุปสนฺตสฺส ฯ สทา สตีมโตติ สตีเวปฺลุลปฺตตฺตฺตา นิจฺจกาลี
 สตียา อวิริหิตสฺส ฯ อากาเส อนฺตลิกฺขเขติ อนฺตลิกฺขสงฺขาเต
 อากาเส น กสิณฺณคฺคาฎิเม น รูปปริจฺจเฑเท ฯ จงฺกมตีปี
 ติกฺขจตีปีติ ตาลํ ภิกฺขุณีนํ กถํ สุตฺวา อีมา ภิกฺขุณีโย
 มํ เอตฺตกเมว อัย ชานาตีติ อวมณฺณนฺติ หนฺนทาหํ ทานี
 เอตาสํ อตฺตโน อานูภาวํ ทสฺเสมีติ ฌมฺมพฺพหฺมานํ อุปฺปาเตตฺวา
 อภิลฺญาปาทกํ จตฺตฺถชฺฌานํ สมาเป็นชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย เอวรูปํ อิทฺธิปาฎิหิริยํ ทสฺเสสิ อากาเส
 อนฺตลิกฺขเ จงฺกมตีปี ฯ เป ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๑๖

อนุตรา ปิชายตีติ ฯ ตตถ อนุตรา ปิชายตีติ อนุตราชายตีปี
อทสสนปี กจจตีติ อตุโธ ฯ ตถเเวว อุทานิ ภณติ อญญญจ
พหุ พุทฺทวจนนุติ เถโร กิร อตฺตโน ภาตฺตเถรตฺส สนฺติเก

ปทุมํ ยถา โกกนุทํ สุกนุรํ
ปาโต สียา ผลุลมวีตคฺนุรํ
องฺกิรสิ ปสฺส วิโรจมานํ
ตปนฺตมาทิจจมิวนฺตลิกฺเขตฺติ

อิมิ คาลํ อุทฺทิสสาเปตฺวา จตฺตาริ มาเส สขฺฌายิ น จ
ปคฺฉิ กาคฺคฺมสทฺกิ ฯ ตโต นํ เถโร อภพฺโพ ตวํ อิมสฺมิ
สาสเนติ วิหารา นิกฺกทฺตฺมาเปสิ ฯ โส โรทฺมานโน ทฺวารโกฏฺจเก
อฏฺฐาสิ ฯ อถ ภควา พุทฺทวิเนยฺยสฺสคฺเต โอลเณนฺโต ตํ ทิสฺวา
วิหารจาริกญฺจรมาโน วิย ตสฺส สนฺติกํ กนฺตฺวา จุพฺปนถก
กสฺมา โรทสีติ อหา ฯ โส ตมตฺถํ อาริเจสิ ฯ อถสฺส ภควา
สุทฺธํ ปีโลตฺกขณฺทํ ทตฺวา อิทํ รโฆหรณฺนุติ ปริมชฺชาหิตี
อาหา ฯ โส สาธฺตติ สมปฺปฏิจฺจิตฺวา อตฺตโน นิวาสนญฺจานเ
นีสีทิตฺวา ตสฺส เอกมฺนตํ ปริมชฺชิ ฯ ตํ ปริมชฺชิตญฺจานํ
กาพทมโหสิ ฯ โส เอวํ ปรีสุทฺธํปี นาม วตฺถํ อิมิ อตฺตภาวํ
นินฺสสาย กาทกํ ชาตฺนุติ สํเวคํ ปฏฺฐิตฺวา วิปสฺสนํ อารภิ ฯ
อถสฺส ภควา อารทฺทวิริยภาวํ ฌตฺวา อธิเจตฺโสติ อิมิ
โอภาสคาลํ อภาสิ ฯ เถโร คาถาปริโยसानเ อรหฺตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๑๗

ตสฺมา เถโร ปกตียาว อิมํ คาคํ มมายติ ฯ โส ตํ อิมิสฺสา
คาถาย มมายนภาวํ ชานาเปตุํ ตํเยว ภณฺติ อญฺญญจ
อนฺตรนฺตรรา อahrtิวา พหุํ พุทฺธวจฺนํ ฯ เตน วุคฺคํ ตณฺเณว
อุทानํ ภณฺติ อญฺญญจ พหุํ พุทฺธวจฺนนฺติ (๑) ฯ เอกโต
อุปสมฺปนฺนายาติ ภิกฺขุณีสงฺฆเณ อุปสมฺปนฺนาย ฯ ภิกฺขุสงฺฆเณ ปน
อุปสมฺปนฺนํ โวทหนฺตสฺส ปาจิตฺตียํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
อิทํปี จ ปทโธสมฺมสมฺภูจฺจานเมว ฯ

อตฺถงฺกตสิกฺขาปทํ ทฺตียํ ฯ

ตฺตียสิกฺขาปเท ฯ อญฺญนฺตร สมยา โวทติ อาปตฺติปาจิตฺติ-
ยสฺสาติ อาทิสฺส อญฺฺจหิ กระจฺมเมหิ โวทหนฺตสฺเสว ปาจิตฺตียํ
อญฺญเณ ฌมฺเณน ทฺกุกฺกนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนายาติ
ภิกฺขุณีสงฺฆเณ อุปสมฺปนฺนาย ฯ ภิกฺขุสงฺฆเณ อุปสมฺปนฺนาย ปน
โหวทโต ปาจิตฺตียเมว ฯ อิโต ปรีปี จ ยตฺถ ยตฺถ เอกโต
อุปสมฺปนฺนายาติ วุจฺจติ สพฺพตฺถ อยเมวตฺถ โถ ทญฺฺจพฺโพ ฯ เสสํ
อุตฺตานเมว ฯ กจฺนสมฺภูจฺจานํ กายวาจโต กายวาจจิตฺตโต จ
สมฺภูจฺจาติ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทหนฺติ ฯ

ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยสิกฺขาปทํ ตฺตียํ ฯ

๑. วิ. มหาวี. ๒/๔๒๕/๒๗๕ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๑๘

อิทํ ปเนตถ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ปกิณฺณกํ ฯ อสมฺมโต
เจ ภิกฺขุ อตฺตงฺกเต สุริเย ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อฏฺฐหิ
ครุชฺชเมหิ โฉวทติ ตีณิ ปาจิตฺตียานิ ฯ อญฺเณน ชฺมเมเน
โฉวทโต เทวํ ทุกกฺกฺขานิ เอกํ ปาจิตฺตียํ ฯ กถํ ฯ อสมฺมตมฺลทํ
ทุกกฺกฺขํ อุปฺสฺสยํ คนฺตฺวา อญฺเณน ชฺมเมเน โฉวทนมฺลทํ
ทุกกฺกฺขํ อตฺตงฺกเต สุริเย โฉวทนมฺลทํ ปาจิตฺตียนฺติ ฯ สมฺมตฺสฺส
อตฺตงฺกเต สุริเย ตตฺถ คนฺตฺวา อฏฺฐหิ ครุชฺชเมหิ โฉวทนมฺลทฺส
เอกา อนาปฺตฺติ เทวํ ปาจิตฺตียานิ ฯ กถํ ฯ สมฺมตฺตฺตา
อนาปฺตฺติ อตฺตงฺกเต สุริเย โฉวทนมฺลทํ เอกํ คนฺตฺวา อฏฺฐหิ
ครุชฺชเมหิ โฉวทนมฺลทํ เอกนฺติ เทวํ ปาจิตฺตียานิ ฯ ตสฺเสว
อญฺเณน ชฺมเมเน โฉวทโต เอกา อนาปฺตฺติ เอกํ ทุกกฺกฺขํ
เอกํ ปาจิตฺตียํ ฯ กถํ ฯ สมฺมตฺตฺตา อนาปฺตฺติ คนฺตฺวา อญฺเณน
ชฺมเมเน โฉวทนมฺลทํ ทุกกฺกฺขํ อตฺตงฺกเต สุริเย โฉวทนมฺลทํ
ปาจิตฺตียนฺติ ฯ ทิวา ปน คนฺตฺวา โฉวทโต สมฺมตฺสฺส
อสมฺมตฺสฺส จ รตฺตี โฉวทนมฺลทํ เอกํ ปาจิตฺตียํ อปเนตฺวา
อวเสสา อาปฺตฺตานาปฺตฺติโย เวทิตฺพุพาติ ฯ

จตุตฺถสฺสิกฺขาปเท ฯ น พหุคฺคาติ น กตพหุมานา ฯ
น ชฺมมพหุมานํ กตฺวา โฉวทนมฺลทํ อธิปฺปาโย ฯ ภิกฺขุโนวาทกํ
อวณฺณํ กตฺตุกาโมติ อาทีนํ อุชฺฌาปนเก วุตฺตฺนเยเนวตฺโต
เวทิตฺพุโพ ฯ อุปฺสมฺปนฺนํ สงฺเขเน อสมฺมตฺนฺติ เอตฺถ อสมฺมโต
นาม สมฺมเตน วา สงฺเขเน วา ภาโร กตฺวา จปิโต

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๑๕

เวทิตพุโพ ๑ อนุปสมปนฺนํ สงฺเขน สมมต วา อสมมตํ วาติ
เอตถ ปน ภิกฺขุกาเล สมมตํ ลภิตฺวา สามเณรภูมฺยํ จิตฺ
สมมโต ๑ สมมเตน วา สงฺเขน วา จปีโต พหุสฺสุโต สามเณโร
อสมมโตติ เวทิตพุโพ ๑ เสสํ วุตตนยตฺตา อุตฺตานเมว ๑
ติสมฺภูจฺจํ กายจิตฺโต วาจาจิตฺโต กายวาจาจิตฺโต จ
สมฺภูจฺจํ กิริยา สลฺลาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกาวชฺชํ กายกมฺมํ
วจีกมฺมํ อกฺุสสจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ๑

อามิสสิกฺขาปทํ จตฺตํ ๑

ปลฺยจมฺมสิกฺขาปเท ๑ วิสิขายาติ รติกาย ๑ ปิณฺฑาย จรตีติ
นิวทฺทจารวเสน อภินฺหํ จรตี ๑ สนฺทิภูจฺจํ ตํทิภูจฺจํมิตฺตา
อหฺลํ ๑ เสสเมตถ ปทโต อุตฺตานตฺถํ วินิจฺจนฺยโต จีวรปฏฺิกุ-
กหลสิกฺขาปเท วุตตนเยเนว เวทิตพุพํ สทฺธิ สมฺภูจฺจํนาทีหิ ๑
ตฺตร หิ ภิกฺขุ ปฏฺิกุคาหโก อิทฺ ภิกฺขุณี อัย วิเสโส ๑
เสสํ ตาทิสเมวาติ ๑

จีวรทานสิกฺขาปทํ ปลฺยจมฺ ๑

จฺมฺจสิกฺขาปเท ๑ อุทายีติ โลลฺุทายี ๑ ปฏฺุจฺจํติ ปฏฺุพโล ๑
นิปฺุณฺเ จเว สมตฺุโถ จาติ วุตฺตํ โหติ ๑ อลฺุณฺตรา ภิกฺขุณีติ
ตฺสเสว ปุราณทฺุติยิกา ๑ ปฏฺุภาณจิตฺตนฺติ อตฺตโน ปฏฺุภาณน
กตจิตฺตํ ๑ โส กิร จีวรํ รชิตฺวา ตฺสส มชฺเฒ นานา-
วณฺเณหิ วิปฺุปกตเมถุนํ อิตฺุธิปฺุริสฺรุปมกาสิ ๑ เตน วุตฺตํ มชฺเฒ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๒๐

ปฏิกษณจิตต์ วุฏฐาเปตฺวาติ ฯ ยถาสัหฺญนฺติ ยถาสัหฺริตเมว ฯ
จิวรฺนฺติ ยํ นิवासิตฺฺวา ปารุปีตฺฺวา สกฺกา โหติ ฯ เอวํ หิ
มหาปจฺจริยาทีสุ วุตฺตํ ฯ สยํ สิปฺพเพตฺติติ เอตฺถ สิปฺพพิสุสํมิตฺติ
วิจฺจเรณฺตฺสสาปี ฉินฺนทฺนฺตฺสสาปี ทฺกฺกญฺํ ฯ สิปฺพทฺนฺตฺส ปน
อาราปเถ อาราปเถติ สฺวํ ปเวเสตฺวา ปเวเสตฺวา นีหฺรณฺ ๑
สเจ ปน สกฺลสฺวํ อนีหฺรนฺโตะ ทิฆฺมฺสฺตฺตํ ปเวสนฺตฺถํ สตฺกฺขตฺตตฺตปี
วิฆฺมิตฺฺวา นีหฺรติ เอกเมว ปาจิตฺตियํ ฯ สกฺเก อานตฺโตติ สกฺเก
จิวรํ สิปฺพพาติ วุตฺโต ฯ พหุํปี สิปฺพเพตฺติติ สเจปี สพฺพํ สฺวจิกมฺมํ
ปริโยสาเปตฺวา จิเวเร นินฺฎฺฐาเปติ เอกเมว ปาจิตฺตियํ ฯ อถ
ปน อิมสฺมํ จิเวเร กตฺตพฺพกมฺมํ ทว ภาโรติ วุตฺโต กโรติ
อานตฺตฺส อาราปเถ อาราปเถ เอกเมกํ ปาจิตฺตियํ ฯ
อานาปกฺสฺส เอกวาจาย สมฺพหฺลฺลานปี ฯ ปุณฺนปฺปุนํ อานตฺตियํ
ปน วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ เยปี สเจ อจฺจริยฺฺปชฺฌมาเยสุ อตฺตโน
ฌาติกาณํ จิวรํ สิปฺพทฺนฺตฺสฺ เตสํ นิสฺสิตกา อจฺจริยฺฺปชฺฌมา-
วตฺตํ วา กจฺจिनวตฺตํ วา กโรมาติ สิปฺพทฺนฺติ เตสมฺปิ
อาราปถคณฺนาย อาปตฺติโย ฯ อจฺจริยฺฺปชฺฌมาเย อตฺตโน
ฌาติกาณํ อนฺนฺเตวาสิเกหิ สิปฺพพาเปนฺติ อจฺจริยฺฺปชฺฌมาเย
ทฺกฺกญฺํ อนฺนฺเตวาสิกาณํ ปาจิตฺตियํ ฯ อนฺนฺเตวาสิกา อตฺตโน
ฌาติกาณํ อจฺจริยฺฺปชฺฌมาเยหิ สิปฺพพาเปนฺติ ตฺตฺราปี เอเสว
นโย อนฺนฺเตวาสิกาณํปี อจฺจริยฺฺปชฺฌมาเยปี ฌาติกาเย จิวรํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๒๑

โหติ ฯ อจริยูปชฌายา ปน อนฺเตวาสิเก วญเจตฺวา สิพฺพาเปนฺติ
อุภินฺนํปี ทุกฺกภูํ ฯ กสฺมา ฯ อนฺเตวาสิกานํ อญฺญาตก-
สญฺญา ย สิพฺพิตฺตฺตา อิตเรสํ อกปฺปิเย นิโยชิตฺตฺตา ฯ ตสฺมา
อิทฺนฺเต มาตุ จีวรํ อิทฺถจ ภคินิยาติ อจิกฺขิตฺวา สิพฺพาเป-
ตพฺพํ ฯ อญฺญํ ปริกฺขารนฺตฺติช ยงฺกิลฺลิจิ อุปาหนตฺถวิกาที ฯ เสสํ
อุตฺตฺตานเมว ฯ ฉสฺสมฺภูจฺจานํ กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺตฺวิขุชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทฺนนฺติ ฯ

จีวรสิพฺพนสิกฺขาปํ ฌญฺจํ ฯ

สตุตฺตมสิกฺขาปเท ฯ ปจฺจนา กจฺจนฺตฺนํ โจรา อจฺฉินฺทีสูติ
ปจฺจนา กจฺจนฺตฺนํ ปตฺตจิวรํ โจรา หรีสุ ฯ ทฺวเสสนฺติ ตา
ภิกฺขุณีโย ทฺวสยีสฺสู สีสฺวินาสํ ปาปยีสฺสูติ อตฺถโธ ฯ สํวิธายาติ
สํวิทฺทิตฺวา คมนกาเล สํเกตํ กตฺวาติ อตฺถโธ ฯ กุกฺกุกฺก-
สมฺปาเทติ เอตฺถ ยสฺมา คามา นิภขมิตฺวา กุกฺกุกฺกโฏ ปทฺสา ว
อญฺญํ คามํ กจฺจติ อยํ กุกฺกุกฺกสมฺปาโทติ วุจฺจติ ฯ ตตฺรารยํ
วจนฺตฺถโธ ฯ สมฺปทฺนฺติ เอตฺถาติ สมฺปาโท ฯ เก สมฺปทฺนฺติ ฯ
กุกฺกุกฺกา ฯ กุกฺกุกฺกานํ สมฺปาโท กุกฺกุกฺกสมฺปาโท ฯ อถวา
สมฺปาโทติ คมนํ ฯ กุกฺกุกฺกานํ สมฺปาโท เอตฺถ อตฺถลิตฺติ กุกฺกุกฺก-
สมฺปาโท ฯ กุกฺกุกฺกสมฺปาเต อิตฺธิปี ปาโจ ฯ ตตฺถ ยสฺส คามสฺส
เคหจฺจทฺนปฺปฺภุจฺจิตฺ กุกฺกุกฺกโฏ อุปฺปตฺติตฺวา อญฺญสฺส เคหจฺจทฺน-
ปฺปฺภุจฺจิชฺชํ สมฺปตฺติ อยํ กุกฺกุกฺกสมฺปาโทติ วุจฺจติ ฯ วจนฺตฺถโธ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๔๒๒

ปเนตถ วุตตนเยเนว เวทิตพุโพ ๙ ทูริชา วุตตปกาโรปี เจส
คาโม อจฺจาสนฺโน โหติ อุปจาโร น ลพฺภติ ๙ ยสฺมี ปน
คามे ปจฺจฺจสสมเย วสนฺตสฺส กุกฺกฺกฺสฺส สหฺโท อนนฺตเร คามे
สุยฺยติ ตาทีเสหิ คามेหิ สํปฺณณรฺกฺเจ คามนฺตเร คามนฺตเร
ปาจิตฺตियนฺติ อญฺจกถายํ วุตฺตํ ๙ กิณฺจาปี วุตฺตํ คามนฺตเร
คามนฺตเร อาปตฺติ ปาจิตฺตियสฺสาติ วจนฺโต ปน สเจปี รตน-
มตฺตฺนฺตโร คาโม โหติ โย ตสฺส มนฺตฺสเสหิ จปีตอุปจาโร
ตํ โอกฺกมฺนตฺสฺส อาปตฺติเยว ๙ ตํ ปาลียาน สเมติ ๙
สเจ อาสนฺนภาเวน ตถา ลทฺธวโหหารโต เอวรฺูโปปี คาโม
อาสนฺนภาเวน กุกฺกฺกฺสฺปาโทติ วา น กุกฺกฺกฺสฺปาโทติ วา
โหวหารํ ลภติ ตสฺมา ตํ น สเมตีติ ๙ อิตฺเรสุ ปน เอตฺสฺส
อุปจาริ อติกฺกมิตฺวา อณฺฺณสฺส อุปจาโรกฺกมฺนเมว น
ปณฺณายติ ๙ ตสฺมา อาปตฺติโรปนญฺจานํเยว น ทิสฺสติ ๙
ตฺตรายํ อาปตฺติวินิฉฺชโย ๙ สํวิทหนฺกाले हि สเจ อฺุโภปี
ภิกฺขุณีอุปฺสฺสเย वा อนฺตรารามे वा อาสนฺสาลาย वा
ติตฺถิยเสยฺยาย वा จตฺวา สํวิทหนฺติ อนาปตฺติ ๙ กปฺปิยญฺมิ
กิรายํ ๙ ตสฺมา เอตฺถ สํวิทหนฺปจฺจยา ทฺกฺกฺกฺปาตฺตี น
วทฺนฺติ ๙ กจฺจนฺตสฺส ยถาวตฺถกเมว ๙ สเจ ปน อนฺโตคาม
ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยทฺวาเร รติกาเย อณฺฺณเสสุ वा จตฺกุกสีมฺญก-
หตฺถิสาลาทีสุ สํวิทหนฺติ ภิกฺขุโน อาปตฺติ ทฺกฺกฺกฺสฺส ๙ เอว

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๒๓

ลัทธิหิตวา ความโต นิกขมนุตติฯ นิกขมเน อนาปตติฯ อนนุตระ-
คามสฺส อุปจาโรกุกมเน ปน ภิกขุโน ปาจิตฺตियิฯ ตตฺราปี
ปจฺมปาเท ทุกกภูํ ทุตติยาเท ปาจิตฺตियนฺติ มหาปจฺจริยิ วุตฺตํฯ
คามโต นิกขมิตฺวา ปน ยาว อนนุตระคามสฺส อุปจาริ น
โอกุกมนฺติ เอตฺถนฺตเร ลัทธิหิตเวปี ภิกขุโน ทุกกภูํฯ
อนนุตระคามสฺส อุปจาโรกุกมเน ปุริมฺนเยเนว อนาปตติฯ สเจ
ทฺวเร คนฺตูกามา โหนฺติ คามฺปจฺจารคณฺนาย โอกุกมเน
โอกุกมเน อาปตติฯ ตสฺส ตสฺส ปน คามสฺส อตฺติกุกมเน
อนาปตติฯ สเจ ปน ภิกขุณี อสุกํ นาม คามํ คมิสฺสามิตฺติ
อุปสฺสยโต นิกขมตฺติ ภิกขุปี ตเมว คามํ สนฺชาย อสุกํ คามํ
คมิสฺสามิตฺติ วิหารโต นิกขมตฺติ อถ เทวปี คามทฺวาระ
สฺมาคนฺตฺวา ตฺมฺเห กุหิ คจฺจถ อสุกํ คามนฺนาม ตฺมฺเห
กุหิณฺติ มยฺปี ตตฺถเววตฺติ วตฺวา เอหิ ทานิ คจฺจมาตฺติ
ลัทธิชย คจฺจนฺตฺติ อนาปตติฯ กสฺมาฯ ปุพฺพเมว คมิสฺสามิตฺติ
นิกขนฺตฺตฺตาตฺติ มหาปจฺจริยิ วุตฺตํฯ ตํ เนว ปาลิยา น
เสสอฏฺฐกถาย สเมตฺติฯ อจฺจตฺตโยชเน อจฺจตฺตโยชเนตฺติ เอกเมกํ
อจฺจตฺตโยชนํ อตฺติกุกมฺนฺตสฺส อิทานิ อตฺติกุกมิสฺสามิตฺติ ปจฺมปาเท
ทุกกภูํ ทุตติยาเท ปาจิตฺตियิฯ อิมสฺมี หิ นเย อตฺติกุกมเน
อาปตติ โอกุกมเน อนาปตติฯ ภิกขุ ลัทธิหิตฺติ นคฺรทฺวาระ วา
รตฺติกาย วา ภิกขุณี ทิสฺวา อสุกํ คามนฺนาม คตฺตฺพพฺพตฺตาตฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๒๔

วทติ ฯ นมฺหิ อยฺยา คตปพฺพาทิ ฯ เอหิ คจฺจนามาทิ วา
 เสฺว อหํ คมฺิสฺสามิ ตฺวํปิ อากจฺเจยฺยาสีติ วา วทติ ฯ ภิกฺขุณี
 สํวิทฺหตีติ คามนฺตเร เจตฺยวฺนฺทนต์ถํ คามโต นิภฺขมฺนฺตํ ภิกฺขุ
 ทิสฺวา อยฺยา กุหิ คจฺจนถาติ วทติ ฯ อสุกํ คามํ เจตฺย-
 วฺนฺทนต์ถนฺติ ฯ อหํปิ อยฺยา คจฺจนามิติ เอวํปิ ภิกฺขุณีเยว
 สํวิทฺหตี น ภิกฺขุ ฯ วิสํเกเตนาติ เอตถ ปุเรกตฺตํ คมฺิสฺสามาทิ
 วตฺวา ปจฺจมาทตฺตํ คจฺจนฺติ อชฺช อากจฺฉิสฺสามาทิ วตฺวา
 เสฺว คจฺจนฺติ เอวํ กาลวิสํเกเตเยว อนาปตฺติ ฯ ทฺวารวิสํเกเต
 ปน มคฺควิสํเกเต วา สติปิ อาปตฺติเยว ฯ อาปทาสฺวติ รกฺขเกเท
 จกฺกสมารุพฺหา ชนปทา ปริยายนฺติ เอวรูปาสฺว อาปทาสฺว
 อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตทานเมวาทิ ฯ จตฺตสมฺภูจฺจัน กายโต
 กายวาทโต กายจิตฺตโต กายวาทจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ กิริยา
 โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺตวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
 ติจิตฺตํ ติเวทฺนนฺติ ฯ

สํวิธานสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

อภฺจสมฺสิกฺขาปเท ฯ สํวิธายาติ โลกสฺสสาทมิตฺตสนฺนถวเสน
 กิพฺวาปุเรกขารว สํวิทฺหิตฺวา ฯ อุทฺธคามินินฺติ อุทฺธํ นทฺธิยา
 ปฏฺฐิสฺสํ คจฺจนฺตี ฯ ยสฺมา ปน โย อุทฺธชวฺนโต อุชฺชวฺนิกาย
 นาวาย กิพฺวาติ โส อุทฺธคามินิ อภฺริหตีติ วุจฺจติ ฯ
 เตนสฺส ปทภาชเน อตฺถเมว ทสฺเสตฺถํ อุชฺชวฺนิกายาติ วุจฺจติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๒๕

อโธคามินินฺติ อโธ อนุโสติ คจฺจนฺตี ฯ ยสฺมา ปน โย
อโธชวนโต โอชวนิกาย นาวาย กิพฺติ โส อโธคามินี
อภिरุหฺตีติ วุจฺจติ ฯ เตนฺสฺสาปี ปทภาชเน อตุถเมว ทสฺเสตุ
โอชวนิกายาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยํ ติฏฺฐสมฺปฺปฺปิปาทนตฺถํ อูทฺธ
วา อโธ วา หรณฺติ เอตฺถ อนาปตฺติ ฯ ติริยนฺตรณายาติ
อุปโยคตฺถे นิสฺสกกวณฺ ํ ฯ กามนฺตเร กามนฺตเรติ เอตฺถ ยสฺสา
นทียา เอกํ ตีริ กุกฺกุกฺกํปาทคามเหติ นีรณฺตรํ เอกํ อคามกํ
อรณฺณํ ตสฺสา สคามกตฺริปฺสฺเสน กมนกาเล กามนฺตรคณนาย
ปาจิตฺตียานิ ฯ อคามกตฺริปฺสฺเสน กมนกาเล อทฺตมโยชน-
คณนาย ฯ ยา ปน โยชนวิตฺตตา โหติ ตสฺสา มชฺเฌน
กมเนปี อทฺตมโยชนคณนาย ปาจิตฺตียานิ เวทิตพฺพานิ ฯ
อนาปตฺติ ติริยนฺตรณายาติ เอตฺถ น เกวลํ นทียา โยปี
มหาติฏฺฐปฺปฺกฺกนโต ตามฺพลิตฺตี วา สุวณฺณณฺฐมี วา คจฺจนฺติ
ตสฺสาปี อนาปตฺติ ฯ สพฺพอฏฺฐกถาสฺ หิ นทียเยว อาปตฺติ
วิจาริตาน สมฺมุตฺเต ฯ วิสฺสเกเตนาติ อธิาปี กาล-
วิสฺสเกเตเนว อนาปตฺติ ฯ ติฏฺฐวิสฺสเกเตน ปน นาวาวิสฺสเกเตน
วา คจฺจนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ เสสํ ปจฺมสฺสิกขาปทสทิสเมว
สทฺธิ สมฺมูจฺจนาทีหิตี ฯ

นาวาภีรุหนสฺสิกขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๒๖

นวมสิกขาปเท ฯ มหاناเค ติฏฐมานเนติ ภูมุตเต อุปโยค-
วณฺ์ ฯ มหاناเคสุ ติฏฐมานเนสุติ อตุโถ ฯ อถวา มหاناเค
ติฏฐมานเน ทิสฺวาติ อยเมตฺถ ปาจเสโธ ทฏฺฐพฺุโพ ฯ อิตฺรธา
หิ อตุโถ น ยฺุชฺชติ ฯ อนฺุตรากถาติ อวสานํ อปฺปตฺวา
อารมฺภสฺส จ อวสานสฺส จ เวมฺชณฺุจฺจํ ปตฺตกถา ฯ
วิปฺปกตฺตาติ กยิรมาณา โหนฺติ ฯ สจฺจํ มหاناเคา โข ตยา
คหปฺตีติ อทฺทจฺฉณิเกน โอลอกยมาณา เถเร ปวิสฺนฺเต ทิสฺวา
เตหิ สุตฺถาวิ ญตฺวา เอวมาห ฯ กิกฺขุณีปฺริปาจิตฺนฺติ กิกฺขุณียา
ปฺริปาจิตฺ์ คฺคุณปฺปกาสเนน นิปฺพาทิตฺ์ ลทฺฐพฺุพฺุ กตฺนฺติ
อตุโถ ฯ ปทฺทาชเน ปนสฺส กิกฺขุณียจฺจ ตสฺสา ปฺริปาจนา-
การญจ ทสฺเสตฺุ กิกฺขุณี นาม อุกฺโตสจฺจเม อฺุสฺมปฺนฺนา
ปฺริปาจิตฺ์ นาม ปฺุพฺุเพ อทาคฺคามานฺนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ปฺุพฺุเพ
คิหิสมารมฺภาทิ เอตฺถ ปฺุพฺุเพติ ปจฺมํ สมารมฺภาทิ สมารทฺุ
วฺุจฺจติ ฯ ปฺุภฺุยาทิตฺุสฺเสตฺุ อธิวณฺ์ ฯ คิหิณํ สมารมฺุภ กิหิ-
สมารมฺุภ ฯ กิกฺขุณียา ปฺริปาจนฺโต ปจฺมเมว ยํ คิหิณํ
ปฺุภฺุยาทนภตฺุตฺ์ ตโต อญฺญตฺุร ตํ ปิณฺทปาตํ จเปตฺวา อญฺญํ
ภฺุญฺชนฺุตสฺส อापฺตฺติ ฯ ตํ ปน ภฺุญฺชนฺุตสฺส อนापฺตฺตีติ วุตฺตํ
โหติ ฯ ปทฺทาชเน ปน ยสฺมา ฅาตคปวาริตฺหิ กิกฺขุสฺสตฺถาย
อสมารทฺุโรปิ ปิณฺทปาโต อตฺถโต สมารทฺุโรว โหติ ยถาสฺจํ
อาหฺราเปตฺทพฺุโตะ ตสฺมา พฺุยญฺชนํ อนาทิยิตฺวา อตฺถเมว

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐาวณณนา หน้า ๔๒๘

ทสฺเสตฺถุ คิหิสมารมฺโห นาม ฌาตกา วา โหนฺติ ปวาริตา
วาติ วุตฺตํ ๑ ปกตฺติปฏิยตฺตฺนฺติ ปกตฺติยา ตสฺเสว ภิกฺขุโน อตฺถาย
ปฏิยทาติํ โหติ เถรสฺส ทสฺสามาติ ๑ มหาปจฺจริยํ ปน
ตสฺส อณฺณสฺสาติ อวตฺวา ภิกฺขุณฺํ ทสฺสามาติ ปฏิยตฺตํ
โหตีติ อวิเสเสน วุตฺตํ ๑ ปญฺจ โภชนานิ จเปตฺวา สพฺพตฺถ
อนาปตฺตีติ ยาคุชชฺรชกผลาผลเ สพฺพตฺถ ภิกฺขุณฺิปริปาจิเตปี
อนาปตฺติ ๑ เสถํ อุตฺตฺตานเมว ๑ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจํ กาย-
จิตฺตโต สมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทฺทนนฺติ ๑

ปริปาจนสิกฺขาปทํ นวมสิกฺขาปทํ ๑

ทสมสิกฺขาปเท ๑ สพฺโพ ปาลีอตุโธ จ วินิจฺฉโย จ
ทุคฺคิยนียเต วุตฺตฺนเยเนว เวทิตฺตฺโพ ๑ อิทํ หิ สิกฺขาปทํ
ทุคฺคิยานียเตน จ อฺปฺริ อฺปนฺนทสฺส จตฺตฺถสิกฺขาปเทน จ สทฺธิ
เอกปริจฺเจทํ ๑ อตฺถุปฺปตฺติวเสน ปน วิสฺสุปฺณตฺตฺนฺติ ๑

รโหณิสชฺชสิกฺขาปทํ ทสมํ ๑

สมตฺโต วณฺณนาภกฺเมน ภิกฺขุณฺิวคฺโค ตติโย ๑

โภชนวคฺคสฺส ปจฺมสิกฺขาปเท ๑ อวสถปิณฺโฑติ อวสเถ
ปิณฺโฑ ๑ สมฺนฺตา ปฺริกฺขิตฺตํ อทฺธิกคฺคิลาณคพฺภินิปฺพชฺชิตานํ
ยถานูรูปํ ปณฺณตฺตมณฺจปิจฺจํ อเนกคพฺภปฺมฺขปริจฺเจทํ อวสถํ
กตฺวา ตตฺถ ปุณฺณกามตาย ปิณฺโฑ ปณฺณตฺโต โหติ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๒๘

ยากุตตภสชชชาติ สพพิ เตลั เตลั ทานตุถาย จปีตัง โหตีติ
 อตุโถ ฯ ภियโยปีติ เสวปี ฯ อปสกุณนตีติ อปคจณนติ ฯ มนุสสา
 อชฌมานนตีติ ติตถิเย อปสสนนตา ติตถิยา กุหิ คตาคี
 ปุจจิตฺวา อิม ปสสิตฺวา ปกุกนตาคี สุตฺวา อชฌมานนติ ฯ
 กุกกุจจายนฺโตติ กุกกุจจํ กโรนฺโต อกปปียสญญํ อุปฺปาเทนฺโตติ
 อตุโถ ฯ สกโกติ ตมฺหา อาวสธา ปกุกมิตฺนติ อทฺตมโยชน
 วา โยชนํ วา คนฺตุ สกโกติ ฯ น สกโกตีติ เอตฺตกเมว
 น สกโกติ ฯ อนฺนทฺทิสฺสาติ อิมสฺเยว วา เอตฺตกานฺเยว วาติ
 เอวํ ปาสณฺนํ อนฺนทฺทิสิตฺวา สพฺเพลั ปญฺจตฺโต โหตี ฯ
 ยาวทตฺโตติ โภชนํปี เอตฺตกนฺติ อปริจฺจินฺนิตฺวา ยาวทตฺโต
 ปญฺจตฺโต โหตี ฯ สกั ญฺจชิตฺตพฺพนติ เอกทิวสํ ญฺจชิตฺตพฺพิ ฯ
 ทฺตฺตฺยทิวสโต ปญฺจาย ปญฺจกฺกหณฺเน ทฺตฺตฺกํ อชฺโฆหารเ อชฺโฆหารเ
 ปาจิตฺตฺยํ อัย ปนตฺถ วิญฺจโย ฯ เอกกฺเลน วา นานากฺเลหิ
 วา เอกโต หุตฺวา เอกสฺมี วา จานเ นานาจานเสุ วา
 อชฺช เอกสฺมี เสว เอกสฺมินฺติ เอวํ อนฺนิตฺตฺตฺจฺจเ วา
 ปญฺจตฺตํ เอกสฺมี จานเ เอกทิวสํ ญฺจชิตฺวา ทฺตฺตฺยทิวเส ตสฺมี
 วา จานเ อญฺจสฺมี วา ญฺจชิตฺตํ น ญฺจชิตฺตํ ฯ นานากฺเลหิ
 ปน นานาจานเสุ ปญฺจตฺตํ เอกสฺมี จานเ เอกทิวสํ
 ญฺจชิตฺวา ทฺตฺตฺยทิวเส อญฺจตฺถ ญฺจชิตฺตํ ญฺจชิตฺตํ ฯ ปญฺจปาทฺตี
 ปน เขเปตฺวา ปนฺ อาทิตฺโต ปญฺจาย ญฺจชิตฺตํ น ญฺจชิตฺตํ
 มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ เอกปฺกนนานาปฺกเอกคามนนานาคาเมสุปี

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๒๕

เอเสว นโย ๑ โยปี เอกกุลสฺส วา นานากุลานํ วา เอกโต
 ปลายตุโต ตณฺฑุลาทีนํ อภาเวน อนฺตรนฺตรา ฉิษฺชติ โสปี น
 ภูณฺชิตฺพุโป ๑ สเจ ปน น สกฺโกม ทาตฺตุนฺติ อุปจฺฉินฺนิตฺตฺวา
 ปฺน กฺลยฺฆจิตฺเต อุปฺปนฺเน ทาตฺ อารณฺติ เอกํ ปฺน เอกทิวสํ
 ภูณฺชิตฺ วฏฺฐตีติ มหาปจฺจริยํ วุคฺตํ ๑ อนาปฺตติ คิลานสฺสาติ
 คิลานสฺส อนฺวสิตฺตฺวา ภูณฺชนฺตสฺส อนาปฺตติ ๑ กจฺฉนฺโต วาติ
 โย กจฺฉนฺโต อนฺตรามกฺเค เอกทิวสํ คตฺตฺวานฺน จ เอกทิวสํ
 ภูณฺชติ ตสฺสาปี อนาปฺตติ ๑ อากจฺฉนฺเตปี เอเสว นโย ๑
 กนฺตฺวา ปจฺจกจฺฉนฺโต หิ อนฺตรามกฺเค เอกทิวสํ อากตฺตฺวานฺน
 จ เอกทิวสํ ภูณฺชิตฺ ลภฺติ ๑ กจฺฉนฺตฺสํมิตฺติ ภูณฺชิตฺตฺวา
 นิกฺขนฺตสฺส นที วา ปฺรติ โจราทิกฺขํ วา โหติ โส นีวตฺติตฺตฺวา
 เขมภาวํ ฅตฺวา กจฺฉนฺโต ปฺน เอกทิวสํ ภูณฺชิตฺ ลภฺตีติ
 สพฺพมิตฺ มหาปจฺจริยาทีสุ วุคฺตํ ๑ อุทฺทิสฺส ปลายตุโต โหตีติ
 ภิกฺขุณฺเขว อตฺถาย อุทฺทิสิตฺตฺวา ปลายตุโต โหติ ๑ น ยาวทตฺถโลติ
 ยาวทตฺถํ ปลายตุโต น โหติ โลกํ โลกํ ลพฺภติ ๑ ตาทิสํ
 นิจฺจปี ภูณฺชิตฺ วฏฺฐตีติ ๑ ปฺนจ โภชนานิ จเปตฺวา สพฺพตฺถาติ
 ยาคฺชชฺชกผลาผลาทีเกเท สพฺพตฺถ อนาปฺตติ ๑ ยาคฺชอาทีนํ หิ
 นิจฺจปี ภูณฺชิตฺ วฏฺฐตีติ ๑ เสสํ อุตฺตฺวานฺนเมว ๑ เอพฺกโลมสมฺภูจฺฉานํ
 กายโต จ กายจิตฺตโต จ สมฺภูจฺฉาติ กิริยา โนสฺสยฺยาวิโมกฺขํ
 อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

อาวสถปิณฺทสิทฺทฺวาปํ ปจฺฉมํ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๓๐

ทุตยติกษาปเทฯ ปรีหีนลาภสกุกาโรติ โส กิร อชาตสตุตุนา
ราชานํ มาราเปตฺวาปี อภิมาเร โยเชตฺวาปี รุหิรูปฺปาทำ
กตฺวาปี กุพฺพหฺปฏิจฺจนฺโน อโหสิฯ ยทา ปน ทิวาเยว
ชนปาลกํ ปโยเชสิ ตทา ปากโฏ ชาโตฯ กถํฯ เทวทตฺโต
หตุถิ ปโยเชสิตี หิ กถาย อฺปฺปนฺนาย น เกวถํ หตุถิ
ปโยเชสิ ราชานํปี มาราเปสิ อภิมาเรปี เปเสสิ ลีถํปี
ปวิขฺมิ ปาโป เทวทตฺโตติ ปากโฏ อโหสิฯ เกน สทฺธิ
อิทํ กมฺมกาสีตี จ วุตฺเต รณฺณา อชาตสตุตฺนาตี อาหํสูฯ
ตโต นาคธา กถํ หิ นาม ราชธา เอวรूपํ โจริ สาสน-
กณฺฏกํ คเหตุวา วิจริสฺสตีตี อญฺจหิสูฯ ราชธา นครสฺงโขภํ
ลตฺวา เทวทตฺตํ นีหริฯ ตโต ปญฺจาย จสฺส ปญฺจถาติ-
ปากสฺตานี อฺปฺจฉินฺนํฯ อฺปฺญฺจานํปีสฺส น อคฺมาสิฯ อญฺเณปีสฺส
มนุสฺสา น กิณฺจิทฺถทพฺพิ วา กาทพฺพิ วา มณฺเณสิสูฯ
เตน วุตฺตํ ปรีหีนลาภสกุกาโรติฯ กุเลสุ วิณฺญาเปตฺวา
วิณฺญาเปตฺวา ญฺชตีตี มา เม คโณ ญฺชตีตี ปรีถํ
โปเสนฺโต ตฺวํ เอกสฺส ญฺชฺชโน ฆตฺตํ เทหิ ตฺวํ ทฺวินฺนฺนฺติ
เอวํ วิณฺญาเปตฺวา สปริโส กุเลสุ ญฺชตีฯ จิวริ ปรีตฺตํ
อฺปฺปชฺชตีตี ฆตฺตํ อคฺคณฺหนฺตฺวานํ จิวริ น เทนฺติ ตสฺมา
ปรีตฺตํ อฺปฺปชฺชตีฯ จิวรการเก ญฺชฺช ฆตฺเตน นิมฺนฺเตนฺตีตี
คาเม ปิณฺทาย จริตฺวา จิเรน จิวริ นฺนิฏฺจาเปนฺเต ทิสฺวา
เอวํ ลหุ นฺนิฏฺจาเปตฺวา จิวริ ปรีญฺชฺชิสฺสตีตี ปุณฺณกมฺยตาย

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๓๑

นิมนเตนฺติ ฯ นานาเวรชฺชเกติ นานาวิเชหิ อญฺเฐรชฺเชหิ
อาคเต ฯ นานาเวรชฺชเก อิติปิ ปาโจ ฯ อยเมวตฺโต ฯ
 คณโกชนเติ คณสฺส โกชนเ ฯ อิธ จ คโณ นาม
จตุตฺตาริ ภิกฺขุ อาทิ กตฺวา ตตฺตตฺตริ ภิกฺขุ อธิปฺเปตา ฯ
เตเนว สพฺพนฺติมิ ปริจฺเจทํ ทสฺเสนฺโต อาห ยตฺถ จตุตฺตาริ
ภิกฺขุ ฯเป ฯ เอตํ คณโกชนํ นามาติ ฯ ตํ ปเนตํ คณโกชนํ
ทฺวิหากาเรหิ ปสวติ นิมนฺตนโต วา วิญฺญตฺตติโต วา ฯ กถํ
นิมนฺตนโต ปสวติ ฯ จตุตฺตาริ ภิกฺขุ อุปฺสงฺกมิตฺวา ตุมฺहे
ภนฺเต โอทเนน นิมนฺเตมิ โอทนํ เม คณฺหาถ อากงฺขถ
โโอลเกถ อธิวาเสถ ปฎิมาเนถาติ เอวํ เยนเกนจิ เววจเนน
วา ภาสนฺตเรน วา ปญฺจนนํ โกชนานํ นามํ คเหตุวา
นิมนฺเตติ ฯ เอวํ เอกโต นิมนฺติตา ปริจฺฉินฺนกาลวเสน
อชฺชตฺตนาถ วา สฺวตฺตนาถ วา เอกโต คจฺจนฺติ เอกโต
คณฺหนฺติ เอกโต ญฺญชฺชนฺติ คณโกชนํ โหติ สพฺเพสํ
อาปฺตฺติ ฯ เอกโต นิมนฺติตา เอกโต วา นานโต วา คจฺจนฺติ
เอกโต คณฺหนฺติ นานโต ญฺญชฺชนฺติ อาปฺตฺติเยว ฯ ปฎิคุกฺกหมเมว
หิ เอตฺถ ปมาณํ ฯ เอกโต นิมนฺติตา เอกโต วา นานโต วา
คจฺจนฺติ นานโต คณฺหนฺติ เอกโต วา นานโต วา ญฺญชฺชนฺติ
อนาปฺตฺติ ฯ จตุตฺตาริ ปริเวณานิ วา วิหารเ วา คนฺตฺวา
นานโต นิมนฺติตา เอกญฺจฺจเน จิตฺเตสฺสเยว วา เอโก ปฺตฺเตน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๓๒

เอโก ปิตราติ เอวมปิ นานโต นิมนติตา เอกโต วา นานโต วา
 คจฺจนตุ เอกโต วา นานโต วา ภูยฺชนตุ สเจ เอกโต
 คณฺหนฺติ คณฺโฆชนํ โหติ สพฺเพสํ อาปตฺติฯ เอวํ ตาว
 นิมนฺตนโต ปสวติฯ ถลํ วิญฺจตฺติโต ปสวติฯ จตฺตาริ ภิกฺขุ
 เอกโต จิตา วา นิสินฺนา วา อุปาสกํ ทิสฺวา อมฺหากํ
 จตฺนุํปี ฆตฺตํ เทหิติ วา วิญฺญาเปยฺย ปาฏุกํ วา ปสฺสิตฺวา
 มยฺหํ เทหิ มยฺหํ เทหิติ เอวํ เอกโต วา นานโต วา
 วิญฺญาเปตฺวา เอกโต วา คจฺจนตุ นานโต วา ฆตฺตํ
 คเหตุวปิ เอกโต วา ภูยฺชนตุ นานโต วา สเจ เอกโต
 คณฺหนฺติ คณฺโฆชนํ โหติ สพฺเพสํ อาปตฺติฯ เอวํ วิญฺจตฺติโต
 ปสวติฯ

ปาทาปี ผาลิตาติ ยถา มหาจมฺมสฺส ปฺรโต มํสํ ทิสฺสติ
 เอวํ ผาลิตา วาลิกาย วา สกฺขราย วา ปหตฺมตฺตา ทุกฺขํ
 อุปฺปาเทนฺติ น สกฺกา โหติ อนุโตคาเม ปิณฺฑาย จริตุํฯ
 ตาทิสฺส เกลณฺเณ กิลานสมฺโยติ ภูยฺชิตพฺพํฯ น เลสกปฺปิยํ
 กาทพฺพํฯ จีวเร กรียมาเนติ ยथा สาฏฺกํ จ สฺตฺตํ จ
 ลภิตฺวา จีวรํ กโรนฺติ ตทาฯ วิสุํ หิ จีวรการสมฺโย นาม
 นตฺถิฯ ตสฺมา โย ตตฺถ จีวเร กตฺตพฺพํ ยงฺกิลฺยจि กมฺมํ
 กโรติ มหาปจฺจริยํ หิ อนุตฺมโส สฺวจิเวชนโกติปิ วุตฺตํ เตน
 จีวรการสมฺโยติ ภูยฺชิตพฺพํฯ คุรฺนฺทึยํ ปน วิตฺถาเรเนว วุตฺตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๓๓

โย จีวร วิจารติ ฉินฺหติ โมฆสุตฺตํ จเปติ อากนฺตฺกปฺภุ
 จเปติ ปจฺจาคตํ สิปฺเพติ อากนฺตฺกปฺภุ พนฺชติ อนุวาทํ ฉินฺหติ
 ฆญฺญฺเถติ อาโรเปติ ตตฺถ ปจฺจาคตํ สิปฺเพติ สุตฺตํ กโรติ วเลติ
 ปิปรุผลิกํ นิเสติ ปริวญฺญนํ กโรติ สพฺโพปิ จีวรํ กโรติเยวติ
 วุจฺจติ โย ปน สมีเป นิสินฺโน ชาตกํ วา ฆมฺมปทํ วา
 กเถติ อัย น จีวรการโก เอตํ จเปตฺวา เสตานํ คณโกชเน
 อนาปตฺตีติ ฯ อทฺธโยชนนฺติ เอตฺตํปิ อทฺธานํ คนฺตฺกามาเนน ฯ
 โย ปน ทูรํ คนฺตฺกามา ตตฺถ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ กจฺจนฺเตนาติ
 อทฺธานํ กจฺจนฺเตน อทฺธโยชนพฺพนฺตเร กาวฺเตปี ภูตฺชิตฺตุ
 วญฺญฺติ ฯ คเตน ภูตฺชิตฺตพฺพนฺติ คเตน เอกทิวสํ ภูตฺชิตฺตพฺพํ ฯ
 นาวาภิรฺหณเปิ เอเสว นโย ฯ อัย ปน วิเสโส ฯ อภิรฺพฺเห
 อิจฺฉิตฺตฺจฺจํ คนฺตฺวาปิ ยาว น โอโรหติ ตาว ภูตฺชิตฺตพฺพนฺติ
 มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ จตฺตฺเถ อากเตติ อัย อนฺติมปฺริจฺเจโท ฯ
 จตฺตฺเถปี อากเต ยตฺถ น ยาเปนฺติ โส มหาสมโย ฯ ยตฺถ
 ปน สตํ วา สหสฺสํ วา สนนฺิปตฺนฺติ ตตฺถ วตฺตพฺพเมว
 นตฺถิ ฯ ตสฺมา ตาทิเส กาลे มหาสมโยติ อธิญฺจฺหิตฺวา
 ภูตฺชิตฺตพฺพํ ฯ โย โกจิ ปรีพฺพาชกสมาปฺนฺโนติ สหฆมฺมิเกสุ วา
 ติตฺถิเยสุ วา อณฺวตโร ฯ เอเตสํ หิ เยนเกนจิ กเต ภาตฺเต
 สมณภตฺตสมโยติ ภูตฺชิตฺตพฺพํ ฯ อนาปตฺติ สมเยติ สตฺตฺสฺ สมเยสุ
 อณฺวตฺรสมฺมึ อนาปตฺติ ฯ เทว ตโย เอกโตติ เยปี อกฺปฺปิยนฺนฺตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๓๔

สาทียิตฺวา เทว วา ตโย วา เอกโต คเหตุวา ภูณฺชนฺติ
เตสํปี อนาปฺตติ ฯ

ตตฺถ อนิมนฺติตจตฺตํ ปิณฺหาปาทิกจตฺตํ อนฺุสฺมปฺนฺน-
จตฺตํ ปตฺตจตฺตํ คิลานจตฺตณฺติ ปฺณจฺนํ จตฺกานํ วเสน
วินิจฺฉโย เวทิตฺตฺโพ ฯ กถํ ฯ อิเชกจฺโจ จตฺตารโ ภิกฺขุ ภตฺตํ
คณฺหาถาติ นิมนฺเตติ ฯ เตสุ ตโย คตา เอโก น คโต ฯ
อุปาสโก เอโก ฆนฺเต เถโร ฆุหฺนฺติ ปุจฺจติ ฯ นาคโต
อุปาสกาติ ฯ โส อณฺณํ คํขณฺปฺตํ กณฺจि เอหิ ฆนฺเตติ
สฺมฺปเวเสตฺวา จตฺนํ ภตฺตํ เทติ ฯ สพฺเพสํปี อนาปฺตติ ฯ
กสฺมา ฯ คณฺปุรฺกสฺส อนิมนฺติตตฺตา ฯ ตโยเอว น ตตฺถ
นิมนฺติตา คณฺหีสฺสุ เตหิ คโณ น ปุรฺติ คณฺปุรฺโก จ
อนิมนฺตโต เตน คโณ ฆิขฺชติติ อิทํ อนิมนฺติตจตฺตํ ฯ
ปิณฺหาปาทิกจตฺตเถ ฯ นมนฺตนาเลปี เอโก ปิณฺหาปาทิกโก โหติ
โส นาธิวาเสติ ฯ คมนเวลาย ปน เอหิ ฆนฺเตติ วุตฺเต
อนธิวาสิตตฺตา อนาคจฺนตํปี เอถ ฆิกฺขํ ลจฺจถาติ คเหตุวา
คจฺนฺติ ฯ โส ตํ คณฺ ฆินฺหติ ฯ ตสฺมา สพฺเพสํ อนาปฺตติ ฯ
อนฺุสฺมปฺนฺนจตฺตเถ ฯ สามเณเรณ สทฺธิ์ นิมนฺติตา โหนฺติ ฯ
โสปี คณฺ ฆินฺหติ ฯ ปตฺตจตฺตเถ ฯ เอโก สยํ อคฺนฺตฺวา ปตฺตํ
เปเสสิ ฯ เอวํปี คโณ ฆิขฺชติ ฯ ตสฺมา สพฺเพสํ อนาปฺตติ ฯ
คิลานจตฺตเถ ฯ คิลานน สทฺธิ์ นิมนฺติตา โหนฺติ ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๓๕

คิลานสุเสว อนาปตติ อิตเรสํ ปน คณปุรโก โหติ ฯ น
หิ คิลานเนน คโณ ภิชฺชติ ฯ ตสฺมา เตสํ อาปตฺติเยว ฯ
มหาปจฺจริยํ ปน อวิเสเสน วุตฺตํ สมยลทฺฐโก สยเมว มุจฺจติ
เสสานํ คณปุรกตฺตา อาปตฺติโกโร โหตีติ ฯ ตสฺมา จีวรทาน-
สมยลทฺฐกาทีนํปี วเสน จตฺตุกานิ เวทิตพฺพานิ ฯ สเจ ปน
อธฺวาเสตฺวา คเตสฺสปี จตฺตฺสฺ ชเนสฺส เอโก ปณฺฑิโต ภิกฺขุ
อหํ ตุมฺหากํ คณํ ภินฺทิสฺสามิ นิมนฺตณํ สาทิยถาติ วตฺวา
ยาคุชฺชกาวसानเ ภตฺตตฺถาย ปตฺตํ คณฺหนฺตานิ อทฺตฺวา อิเม
ตาว ภิกฺขุ โภเชตฺวา วิสฺสชฺเชถ อหํ ปจฺจมา อนฺุโมทนํ กตฺวา
คมิสฺสามิติ นิสินฺโน เตสฺส ภูตฺวา คเตสฺส เทถ ฆนฺเต
ปตฺตฺนฺติ อฺุปาสเกน ปตฺตํ กเหตฺุวา ฆตฺเต ทินฺเน ภูตฺวา
อนฺุโมทนํ กตฺวา กจฺจติ สพฺเพสํ อนาปตฺติ ฯ ปณฺจณฺนํ หิ
โภชนานํเยว วเสน คณฺโภชเน วิสํเกตฺตํ นตฺถิ ฯ โอทเนน
นิมนฺติตา กุมฺมาสํ คณฺหนฺตานิ อาปตฺตี อาปชฺชนฺติ ฯ ตานิ
จ เตหิ เอกโต น คหิตานิ ฯ ยาคฺคาทีหิ ปน วิสํเกตฺตํ
โหติ ฯ ตานิ เตหิ เอกโต คหิตานีติ ฯ เอวํ เอโก ปณฺฑิโต
อณฺเณสํปี อนาปตฺตี กโรติ ฯ ตสฺมา สเจ โกจิ สงฺฆภตฺตํ
กตฺตฺกาเมน นิมนฺตฺนตฺถาย เปสิโต วิหาริ อากมฺม ฆนฺเต เสว
อมฺหากํ ฆเร ภิกฺขุํ คณฺหาถาติ อวตฺวา ฆตฺตํ คณฺหาถาติ
วา สงฺฆภตฺตํ คณฺหาถาติ วา สงฺโฆ ฆตฺตํ คณฺหาตฺติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๓๗

วทติ ฯ ตโต วตตพโพ กจจ ตวั นตติ อมหากิ ตว
 ภตเตนตโต นิพทชโคจโร เอส อมหากิ มยเมตถ ปิณฑาย
 จริตฺสามาติ ฯ ตํ จรต ฆนฺเตติ วตฺวา อาคตํ ปุจฺจนฺติ
 ก็ โภ ลทฺธา ภิกฺขุติ ฯ ก็ เอเตน พหุ เอตถ วตตพพิ
 เถรา เสว ปิณฑาย จริตฺสามาติ อหํสุ มา ทานิ ตุมฺहे
 ปมชฺชิตฺถาติ ฯ ทุตฺยทิวเส เจตฺยวตฺตํ กตฺวา จิตฺตา ภิกฺขุ
 สงฺฆตฺเถเรน วตตพฺพา อาวุโส ชฺรคฺคาเม สงฺฆภตฺตํ
 อปณฺชิตมนุสฺโส ปน อคฺมาสิ กจฺจาม ชฺรคฺคาเม ปิณฑาย
 จริตฺสามาติ ฯ ภิกฺขุ เถรสฺส วจัน กาทพพิ น ทพฺพเจหิ
 ภวิตพพิ คามทฺวาเร อญฺจตฺวาว ปิณฑาย จริตพพิ ฯ เตสุ
 ปตฺตานิ กเหตุวา นิสิตฺทาเปตฺวา โภเชนฺเตสุ ฆนฺชิตพพิ ฯ
 สเจ อาสนสาลา ย ภตฺตํ จเปตฺวา รัตติกาสุ อหิณฺชนฺตา
 อโรเจนฺติ อาสนสาลา ย ฆนฺเต ภตฺตํ คณฺหาถาติ น
 วญฺญติ ฯ อถ ปน ภตฺตํ อาทาย ตตฺถ ตตฺถ กนฺตฺวา
 ภตฺตํ คณฺหาถาติ วทฺนฺติ ปฏิกฺขเจว วา วิหาริ อภิหริตฺวา
 ปฏฺฐึรฺเป จาเน จเปตฺวา อากตาคตานัน เหนฺติ อัย อภิหฺน-
 ภิกฺขา นาม วญฺญติ ฯ สเจ ปน ภตฺตสาลา ย ทานัน สชฺเชตฺวา
 ตตฺตํ ปรีเวณฺณํ ปหิณฺนฺติ ภตฺตสาลา ย ภตฺตํ คณฺหาถาติ น
 วญฺญติ ฯ เย ปน มนุสฺสา ปิณฑาย ปวิญฺเจ ภิกฺขุ ทิสฺวา ว
 อาสนสาลํ สมมชฺชิตฺวา ตตฺถ นิสิตฺทาเปตฺวา โภเชนฺติ น เต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๓๘

ปฏิภุขิปิตพพา ๑ เย ปน คามเม ภิกุขั อลภิตุวา คามโต
นิภุขมนุเต ภิกุขุ ทิสฺวา ภนฺเต ภตฺตํ คณฺหาถาติ วทนฺติ
เต ปฏิภุขิปิตพพา ๑ น วา นีวตฺติตพพิ ๑ สเจ นีวตฺตถ
ภนฺเต ภตฺตํ คณฺหาถาติ วทนฺติ นีวตฺตถาติ วุตฺตปเท นีวตฺติตฺ
วฏฺฐติ ๑ นีวตฺตถ ภนฺเต ฆเร ภตฺตํ กตํ คามเม ภตฺตํ
กตนฺติ ๑ เกเห จ คามเม จ ภตฺตํ นาม ยสฺส กสฺสจि
โหตีติ นีวตฺติตฺ วฏฺฐติ ๑ นีวตฺตถ ภตฺตํ คณฺหาถาติ สัพฺนุ
กตฺวา วทนฺติ นีวตฺติตฺ น วฏฺฐติ ๑ อาสนสาธโต ปิณฺทาย
จริตฺถุ นิภุขมนุเต ทิสฺวา นิสีถ ภนฺเต ภตฺตํ คณฺหาถาติ
วุตฺเตปิ เอเสว นโย ๑

นิจฺจภตฺตนฺติ ชฺวภตฺตํ วุจฺจติ ๑ นิจฺจภตฺตํ คณฺหาถาติ
วทนฺติ พหฺนํปิ เอกโต กเหตุํ วฏฺฐติ ๑ สลากภตฺตาทีสุปี
เอเสว นโย ๑ เสสมตฺถ อุตฺตานเมว ๑

เอพกโลมสมุฏฺฐานํ กิริยา โนสนฺถาวีโมภุขั อจิตฺตกั
ปณฺณตฺติวรฺหิ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนฺติ ๑

คณโภชนสิกขาปทํ ทุตฺติยํ ๑

ตติยสิกขาปเท ๑ น โข อิทํ โอรกั ภวิสฺสตี ยถา
อิเม มนุสฺสา สกฺกจฺจํ ภตฺตํ กโรนฺตีติ เยน นียาเมน อิเม
มนุสฺสา สกฺกจฺจํ ภตฺตํ กโรนฺติ เตน ปณฺณายติ อิทํ สาสนํ อิทํ
วา พุทฺธปฺปมุเข สงฺฆเม ทานํ น โข โอรกั

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๓๕

ภวิสฺสตี ปริตฺตํ ลามกํ เนว ภวิสฺสตีตี ๑ กิรปตีโกตี เอตฺถ
 กิโรตี ตสฺส กุลปฺตฺตสฺส นามํ ๑ อธิปฺจจฺตฺเถน ปน กิรปตีโกตี
 วุจฺจตี ๑ โส กิร อิตฺสโร อธิปตี มาสอฺตฺตํสํวจฺจณฺนิยามเณ
 เวตฺตณํ ทตฺวา กมฺมกาเร กมฺมํ กಾರೆตี ๑ พทฺธา ปฏฺยิตฺตาทิ
 อฺปจารวเสน วทตี ๑ พทฺรมิสฺสเกนาตี พทฺรสาพเวณ ๑ อฺตฺตฺสูเร
 อหริยิตฺถาตี อตีทิวา อหริยิตฺถ ๑ มยฺหํ ภตฺตปฺจจาตี
 อิตฺถนฺนามสฺส ทมฺมิตี อยํ ภตฺตวิกปฺปนา นาม ๑ สมฺมุขาปี
 ปรมฺมุขาปี วฏฺฏตี ๑ สมฺมุขา ทิสฺวา ตฺยฺหํ วิกปฺเปมีตี วตฺวา
 ภูณฺชิตพฺพิ ๑ อทิสฺวา ปญฺจสฺส สหฺทมฺมิเกสฺส อิตฺถนฺนามสฺส
 วิกปฺเปมีตี วตฺวา ภูณฺชิตพฺพิ ๑ มหาปฺจจฺริยาทิสฺส ปน ปรมฺมุขา
 วิกปฺปนาว วุตฺตา ๑ สวา จายํ ยสฺมา วินยกมฺเมณ สงฺคหิตา
 ตสฺมา ภควโต วิกปฺเปตฺตํ น วฏฺฏตี ๑ ภควตี หิ กนฺธกฺกฺขิย
 นิสินฺเนปี สงฺฆมฺชฺเฒ นิสินฺเนปี สงฺฆเณณ คณฺปโหนเก ภิกฺขุ
 คเหตุวา ตํตี กมฺมํ กตํ สุกตเมว โหตี ๑ ภควา เนว
 กมฺมํ โภเปตี น สมฺปาเทตี ๑ น โภเปตี ฐมฺมิตฺสฺสรตฺตา
 น สมฺปาเทตี อคณฺปฺรทฺตฺตา ๑ เทว ตโย นิมนฺเตน เอกโต
 ภูณฺชตีตี เทว ตีณิ นิมนฺตนาณิ เอกปฺตฺเต ปกฺขิปีตฺวา มิสฺเสตฺวา
 เอกํ กตฺวา ภูณฺชตีตี อตฺโถ ๑ เทว ตีณิ กุลาณิ นิมนฺเตตฺวา
 เอกสฺมี จาเน นิสีทาเปตฺวา อิตฺถิจิตฺถ อหริตฺวา ภตฺตํ
 อากีรฺนตี สฺวปฺพฺยณฺชนํ อากีรฺนตี เอกมิตฺสฺสํ โหตี เอตฺถ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๔๐

อนาปตตีติ มหาปจจิริย วุตตํ ๗ สเจ ปน มุลนิมนตน์ เหฎฐา
โหติ ปจจิมิ อูปริ ตํ อูปริโต ปฏุจาย ภูณชนุตตสาปตติ ๗ หตถิ
ปน อนโต ปเวเสตวา ปจมนิมนตนโต เอกปี กวพิ อุตุทธิตวา
ภูตตกาลโต ปฏุจาย ยถา ตถา วา ภูณชนุตตส อนาปตติ ๗
สเจปี ตตถ จีริ วา รลํ วา อากีรนติ เยน อชโฆตถตติ
ภตตํ เอกรสํ โหติ โกฎิโต ปฏุจาย ภูณชนุตตส อนาปตตีติ
มหาปจจิริย วุตตํ ๗ มหาอฏฐกถาย ปน วุตตํ จีริภตตํ วา
รสภตตํ วา ลภิตวา นิสินนุตส ตตถเวว อญญเอปี จีริภตตํ
วา รสภตตํ วา อากีรนติ จีริ วา รลํ วา ปิวโต อนาปตติ
ภูณชนุตเตน ปน ปจจิมิ ลทุทธิ มंसขณํ ๗ ภตตปิณํ ๗
มุเข ปกขิปิตวา โกฎิโต ปฏุจาย ภูณชิตุ วฏฐิติ สปิปปายาเสปี
เอเสว นโยติ ๗ มหาอุปาสโก ภิกขุ นิมนเตติ ตสส กุลิ
อุปกตตส อุปาสโกปี ตสส ปุตตทวารภาทิกภคินีอาทโยปี อตตโน
อตตโน โกฎฐาส อหาริตวา ปตเต ปกขิปนติ อุปาสเกน
ปจจิมิ ทินนํ อญญชิตวา ปจจมา ลทุทธิ ภูณชนุตตส อาปตตีติ
มหาอฏฐกถาย วุตตํ ๗ ภูณชนุตตสาปตติ วฏฐิติ วุตตํ ๗
มหาปจจิริย สเจ ปาญญกํ ปจจนติ อตตโน อตตโน
ปกกภตตโต อหาริตวา เทนติ ตตถ ปจจมา อหภูมิ ปจจิมิ
ภูณชนุตตส ปาจิตติย ยทิ ปน สพเพส เอโกว ปาโก โหติ
ปรมฺปรโฆชนํ น โหตีติ วุตตํ ๗ มหาอุปาสโก นิมนเตตวา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๔๑

นิสีทาเปติ ฯ อญโธ มนุสโส ปตฺตํ คณฺหาติ ฯ น ทาทพฺพิ ฯ
 ก็ ภนฺเต น เทธาติ ฯ นนฺ อุปาสก ตยา นิมนฺติตฺมหาติ ฯ
 โหตุ ภนฺเต ลทฺธํ ลทฺธํ ภูชฺชธาติ วทติ ฯ ภูชฺชิตฺตุ
 วฏฺฐติ ฯ อญฺเณน อหริตฺวา ภตฺเต ทินฺเน อปฺปจฺฉิตฺวาปิ
 ภูชฺชิตฺตุ วฏฺฐตีติ คุรุณฺทึยฺ วุตฺตํ ฯ อนฺโมทนํ กตฺวา คจฺจนฺตํ
 ฆมฺมํ โสตุกามา เสวปี ภนฺเต อากจฺเจยฺยาธาติ สพฺเพ
 นิมนฺเตนฺติ ฯ ปฺนทิวเส อากนฺตฺวา ลทฺธํ ลทฺธํ ภูชฺชิตฺตุ
 วฏฺฐติ ฯ กสฺมา ฯ สพฺเพหิ นิมนฺติตตฺตา ฯ เอโก ภิกฺขุ
 ปิณฺฑาย จรฺนฺโต ภตฺตํ ลภฺติ ฯ ตมญฺโธ อุปาสโก นิมนฺเตตฺวา
 ฆเร นิสีทาเปติ น จ ตาว ภตฺตํ สมฺปชฺชติ ฯ สเจ โส
 ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จริตฺวา ลทฺธภตฺตํ ภูชฺชติ อปฺตฺติ ฯ อภุตฺวา
 นิสินฺเน ก็ ภนฺเต น ภูชฺชตีติ วุตฺเต ตยา นิมนฺติตตฺตาติ
 วตฺวา ลทฺธํ ลทฺธํ ภูชฺชธ ภนฺเตติ วุตฺโต ภูชฺชติ (๑) วฏฺฐติ ฯ
 สกฺเลน คามฺณาติ สกฺเลน คามฺเนน เอกโต หุตฺวา
 นิมนฺติตฺสเสว ยตฺถ กตฺถจि ภูชฺชโต อนาปฺตฺติ ฯ ปฺนฺเคปิ เอสเว
 นโย ฯ นิมนฺตियฺมาโน ภิกฺขุ คณฺหิสฺสามีติ ภณฺตีติ ภตฺตํ
 คณฺหาติ นิมนฺตियฺมาโน น มยฺหํ ตว ภตฺเตน อตฺโถ
 ภิกฺขุ คณฺหิสฺสามีติ วทติ ฯ เอตฺถ มหาปทุมฺตฺเถโร อาห
 เอวํ วทฺนฺโต อิมสฺมี สิกฺขาปฺเท อนิมนฺตํ กาคฺ์ สกฺโกติ
 # ๑. วุตฺเต ภูชฺชิตฺตุ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๔๒

ภุชชนตถาย ปน โอกาโส กโต โหตีติ เนว คณโกชนโต น
จาริตตโต มุจตีติ ฯ มหาสมุตเตโร อห ยทกเคน อนิมนุตน์
กาคู สกุโกติ ตทกเคน เนว คณโกชนน น จาริตต โหตีติ ฯ
เสถ วุตตนยเมว ฯ กฉินสมุญจัน กายวาจโต กายวาจจิตตโต
จ สมุญจติ กิริยากริย เอตุถ หิ โภชนน กิริยา อวิกปป์น
อกริยา โนสณณาวิโมกข์ อจิตตกัม ปณณตติวชช กายกम्म
วจีกम्म ติจิตตัม ติวทนนติ ฯ

ปรมปรโภชนสิกขาปทํ ตติยํ ฯ

จตุตตสิกขาปเท ฯ กามมาตาทิ กามาย มาตา ฯ สา
กิสฺสา ฐีตา อภิรฺฐปา ทสฺสนียา อโหสิ ฯ เย เย ตํ ปสฺสนติ
เต เต ราเคน กามา โหนติ รากนฺธา โหนตีติ อตุโธ ฯ
ตสฺมา ปเรสํ กามภาวกรณโต กามาติ วิสฺสุตา อโหสิ ฯ
ตสฺสา วเสน มาตาปิสฺสา กามมาตาทิ ปากฺฐา ชาตา ฯ
อากตฺนติ อากมนํ ฯ กิสฺมี วียาติ กิทีสํ วีย ฯ ลชฺชนกํ
วีย โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ วิตฺตหตฺถํ กนฺตฺนติ วิตฺตา หตฺถา
อสมึ กมเน ตทิตํ วิตฺตหตฺถํ ฯ ตํ วิตฺตหตฺถํ กมนํ กนฺตํ
ลชฺชนกํ วีย โหตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปริกฺขยํ อคมาสีติ อุปาสิกา
อริยสาวิกา ภิกฺขุ ทิสฺวา สนฺตํ อทาตุํ น สกุโกติ ตสฺมา
ตาว ทาเปสิ ยาว สพฺพิ ปริกฺขยํ อคมาสิ ฯ ฐมฺมียา กถายาต
เอตุถ กามาปี มาตุ อตถาย เทสียมานํ ฐมฺมํ สฺถนฺตติ เทสนาปริโยसानเ โสตาปฺนนา
อโหสิ ฯ อฏฺฐายาสนา ปกฺกามีติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๔๓

อาสนโต อุภูจหิตฺวา คโต ฯ โสปี ปุริโส สตฺถา กิร
 กาณมาตาย นิเวสนํ อคมาสีติ สุตฺวา กานํ อาเนตฺวา
 ปกตฺถิฏฺฐาเนยฺว จเปสิ ฯ อิมสฺมี ปน วตฺตฺสฺมี อุปฺปนฺนมตฺเต
 อุปฺพลตฺเตเนว สิกฺขาปเท ปาถะยวตฺถุ อุทปาที ฯ ตสฺมา
 อนนฺตรเมว เจตํ ทสฺเสตฺถุ เตน โข ปน สมเขนาตีอาที
 วุตฺตํ ฯ โสปี จ อุปาสโก อริยสาวกตฺตา สพฺพเมว ทาเปสิ ฯ
 เตน วุตฺตํ ปริกฺขยํ อคมาสีติ ฯ ยงฺกิญฺจि ปหิณฺนคฺคฺคายาตี
 ปณฺณาการตฺถาย ปฏฺยตฺตํ ยงฺกิญฺจิ อตฺริสโกโมทกสฺกฺขลิกาที
 สพฺพํ อีธ ปุโรวเควว สงฺขยํ กจฺจนตี ฯ ยงฺกิญฺจิ ปาถะยวตฺถายาตี มคฺคํ
 กจฺจนฺตานํ อนนฺตรามกฺคตฺถาย ปฏฺยตฺตํ ยงฺกิญฺจิ พทฺธ-
 สตฺตฺตฺตฺถิลตฺตฺถุลาที สพฺพํ อีธ มนฺโถเควว สงฺขยํ
 กจฺจนตี ฯ ตโต เจ อุตฺตฺริณฺตี สเจ ตตฺถิยปตฺตํ ฐปีกตํ คณฺหาตี
 ปฺวาณนาย ปาจิตฺตํ ฯ ทฺวิตฺติปตฺตปฺปูเร ปฏฺยคฺคฺคฺคฺคาเววาทิ มุขวณฺณภูมฺยา
 เหฏฺฐิมเลขา ย สมปฺปูเร ปตฺเต คเหตฺวา ฯ อมฺตฺร มยา ทฺวิตฺติ-
 ปตฺตปฺปูราตี เอตฺถ สเจ เทว คหิตา อมฺตฺร มยา เทว
 ปตฺตปฺปูรา ปฏฺยคฺคฺคฺคฺคา ควํ เอกํ คณฺเหยฺยาสีติ วตฺตพฺพํ ฯ
 เตนาปี อณฺโณ ปสฺสิตฺวา ปจฺมํ อากเตน เทว ปตฺตปฺปูรา
 คหิตา มยา เอโก มา ควํ คณฺหีตี วตฺตพฺพํ ฯ เยน
 ปจฺมํ เอโก คหิตโต ตสฺสาปี ปรมฺปราโรจเน เอเสว นโย ฯ
 เยน ปน สยเมว ตโย คหิตา เตน อณฺโณ ทิสฺวา มา
 โข เอตฺถ ปฏฺยคฺคฺคฺคาเววาทิ วตฺตพฺพํ ฯ ปฏฺยคฺคฺคฺคฺคาเวว นีหริตฺวาตี

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกฎมณณา หน้า ๔๔๔

อาสนสาถิ หริตฺวา ๑ อาสนสาถิ กจฺจนฺเตน จ ฉทฺทิตฺตสาธา
น คนฺตพฺพา ๑ ยตฺถ มหาภิกฺขุสงฺโฆ นิสิตฺติ ตตฺถ คนฺตพฺพิ ๑
มหาปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ ยา ลทฺทญฺจานโต อาสนฺนา
อาสนสาธา ตตฺถ คนฺตพฺพิ อตฺตโน สนนฺทิฏฺฐสมฺภตฺตานํ วา
เอกนิกายิกานํ วา ทสฺสามิตฺติ อณฺตตฺถ คนฺตํ น ลพฺภติ
สเจ ปนสฺส นินฺพทฺธนีสินฺทญฺจานํ โหติ ทูริยํ คนฺตํ วญฺญตฺติ ๑
ลํวณิชิตฺตพฺพนฺติ สเจ ตโย ปตฺตปฺปฺรา คหิตา เอกํ อตฺตโน
จเปตฺวา เทว ปตฺตปฺปฺรา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทาทพฺพา ๑ สเจ เทว
คหิตา เอกํ อตฺตโน จเปตฺวา เอโก สงฺฆสฺส ทาทพฺโพ ๑
ยถามิตฺตํ ปน ทาตุํ น ลพฺภติ ๑ เยน เอโก คหิตโต น
เตน กิณฺจิ อกามา ทาทพฺพิ ยถารุจฺจิ กาทพฺพิ ๑ คมเน
ปฺฏิปฺปสฺสทฺเต อนฺตรามคฺเค อุปทฺทวํ วา ทิสฺวา อนตฺถิกตฺตาย
วา มยํ อิทานิ น เปสิสฺสาม น คมิสฺสามาติ เอวํ คมเน
ปฺฏิปฺปสฺสทฺเต อุปจฺฉินฺเน ๑ ฌาตฺกานํ ปวาริตานนฺติ เอเตลํ
พหฺหปี เทนฺตานํ ปฺฏิคฺคณฺหนตฺสฺส อนาปตฺติ ๑ อญฺจกถาสฺส ปน
เตลํปี ปาถะยฺยปฺหิณฺตถาย ปฺฏิยตฺตโต ปมาณเมว วญฺญตฺติ
วุตฺตํ ๑ เสลํ อุตฺตานเมว ๑ ฉสฺสมญฺจานํ กิริยา โนสญฺญา-
วิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิขุชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ๑

กาณมาตาสิกฺขาปทํ จตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐวณฺณนา หน้า ๔๔๕

ปรณญมสิกขาปเท ฯ ภิกขุ ภูตตาวี ปวาริตาติ พุราหุมนเณ
 คณฺหาถ ภนฺเต ยาว อิจฺฉถาติ เอวํ ยาวทตฺถปฺปวารณาย
 สยํ จ อลํ อาวุโส โถกํ โถกํ เทหิติ เอวํ ปฏิกฺเขปฺป-
 ปวารณาย ปวาริตา ฯ ปฏิวิสฺสเกติ สามนฺตมรฺวาสิกे ฯ
 กาโกรวสทฺทนฺติ กากานํ โอรวสทฺทํ สนฺนิปตฺติววา วิรวนฺตानํ
 สทฺทํ ฯ อลเมตํ สพฺพนฺติ เอตถ ติการิ อวตฺตวาว อลเมตํ
 สพฺพํ เอตตํ วกฺคํ วกฺกนฺติ ฯ ภูตตาวีติ ภูตตวา ฯ ตตถ
 จ ยสฺมา เยน เอกํปี สิกฺขจํ สงฺขาทิตฺตวา วา อสงฺขาทิตฺตวา
 วา อชฺโฆหริตํ โหติ โส ภูตตาวีติ สงฺขยํ กจฺจติ ฯ เตนฺสฺส
 ปทภาชเน ภูตตาวี นาม ปรณญนํ โภชนานนฺติ อาทิ วกฺคํ ฯ
 ปวาริตโตติ กตปวารโณ กตปฏิกฺเขโป ฯ โสปี จ ยสฺมา น
 ปฏิกฺเขปมตฺเตน อลโฆ ปรณญกฺวเสน ฯ เตนฺสฺส ปทภาชเน
 ปวาริตโต นาม อสนํ ปรณญายตีติ อาทิ วกฺคํ ฯ ตตถ ยสฺมา
 อสนํ ปรณญายตีติ อิมินา วิปฺปกตโภชโน ปวาริตโต วกฺคโต
 โย จ วิปฺปกตโภชโน เตน กิณฺจ วกฺคํ กิณฺจ อวกฺคํ
 ยญจ วกฺคํ ตํ สนฺธาย ภูตตาวีติ สงฺขยํ กจฺจติ ตสฺมา
 ภูตตาวีติ วจเนน วิสฺสุ กณฺจि อตฺถสิทฺธี น ปสฺสาม ฯ
 ทฺวิรตฺตตฺริตฺตํ นปฺปรณญวาทิติ อาทิสฺส ปน ทฺวิรตฺตาทิวจนํ
 วिय ปวาริตปทสฺส ปรีวาริกภาเวน พุณฺณชนสฺสิกฺขจฺตาย เจตํ
 วกฺคตฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อสนํ ปรณญายตีติ อาทิสฺส วิปฺปกตโภชนํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๔๖

ทิสฺสติ ฯ ภูษมาโน เจโส ปุคฺคโล โหตีติ อตุโถ ฯ โภชนํ
ปฺลฺวยตีติ ปวารณปโหนกโภชนํ ทิสฺสติ ฯ โอทนาทีนญฺเจ
อญฺจตรํ ปฏิกฺขิปิตพฺพํ โภชนํ โหตีติ อตุโถ ฯ หตฺถปาเส จิโตติ
ปวารณปโหนกํ เจ โภชนํ คณฺหิตฺวา ทายโก อหฺตฺเตยฺย-
หตฺถปฺปมาเณ โอกาเส โหตีติ อตุโถ ฯ อภิหฺรตีติ โส เจ
ทายโก ตสฺส ตํ ภตฺตํ กาเยน อภิหฺรตีติ อตุโถ ฯ ปฏิกฺเขโป
ปฺลฺวยตีติ ๕ ปฏิกฺเขโป ทิสฺสติ ฯ ตญฺเจ อภิหฺรํ โส ภิกฺขุ
กาเยน วา วาจา ย วา ปฏิกฺขิปตีติ อตุโถ ฯ เอวํ ปญฺจนํ
องฺกานํ วเสน ปวาริตํ นาม โหตีติ ฯ วุคฺตํปิ เจตํ ปญฺจหิ
อุปาติ อากาเรหิ ปวารณา โหติ อสนํ ปฺลฺวยตีติ โภชนํ
ปฺลฺวยตีติ หตฺถปาเส จิโต อภิหฺรติ ปฏิกฺเขโป ปฺลฺวยตีติ (๑)

ตฺตฺรายํ วินิจฺฉโย ฯ อสนนฺติ อาทิสุ ตาว ยญฺจ อสติ
ยญฺจ โภชนํ หตฺถปาเส จิเตน อภิหฺรํ ปฏิกฺขิปตี ตํ โอทโน
กุมฺมาโส ตตฺตํ มจฺฉโน มฺสนฺติ อิมํสํ อญฺจตรเมว เวทิตพฺพํ ฯ
ตตฺถ โอทโน นาม สาลี วีหิ ยโว โคธฺโม กงฺคุ วรโก
กุทฺฐโกติ สตฺตฺนํ ฐณฺณานํ ตณฺฑุเลหิ นิพฺพตฺโต ฯ ตตฺถ
สาลีติ อนุตฺมโส นิวารํ อุปาทาย สพฺพาปี สาลีชาติ ฯ
วีหิติ สพฺพาปี วีหิชาติ ฯ ยวโคธฺเมสุ เกโท นตฺถิ ฯ กงฺคุติ
เสตรตฺตกาพเกทา สพฺพาปี กงฺคุชาติ ฯ วรโกติ อนุตฺมโส วรโกปรกํ
๑. วิ. ปริ. ๘/๔๖๑.

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๔๗

อุปาทาย สพุพาปี เสตวณณา วรกชาติฯ กุฑรุสโกติ กภาพ-
โกฑรุโว เจว สามากาทีเกทา จ สพุพาปี ตินธณชาติฯ
นิวารวรกโปรกา เจตถ ธณณานูโลมาติ วทนต์ฯ ธณณานิ
วา โหนตุ ธณณานูโลมานิ วา เอเตสั วุตตปุปเกทานัน สตตุนัน
ธณณานัน ตณทุเล คเหตุวา ฆตตัม ปจิสสามาติ วา ยาคู
ปจิสสามาติ วา อมพิลปายาสาทิสสุ อณณตริ ปจิสสามาติ วา
ยงกิลยจิ สนุชราย ปจันตุฯ สเจ อณ्हัม วา สิตถัม วา
ภุณชนุตานัน โภชนกาเล คหิตคหิตภุจันเน โอิธิ ปณณายติ
โอthonสงคหเมว คจณติ ปวารณัน ชเนติฯ สเจ โอิธิ น
ปณณายติ ยาคุสงคหัม คจณติ ปวารณัน น ชเนติฯ โยปี
ปายาโส วา ปณณผลกสิรมิสสุสกา อมพิลยาคู วา อุฑุชนโต
โอตาริตมตตะตา อพุณญาหา โหติ อาวิชมิตตะวา ปิวิตุ สกกา
หตุเถน คหิตโตกาเสปี โอิธี น ทสเสติ ปวารณัน น ชเนติฯ
สเจ ปน อสุมาย วิคตาย สิตถีสัญตาย ฆนภาวํ คจณติ
โอธี ทสเสติ ปุน ปวารณัน ชเนติฯ ปุพุเพ ตนุกภาโว น
รภขติฯ สเจปี ทธิตกกาทีนิ อาโรเปตตะวา พนุ ปณณผลกสิเร
ปกุขิปิตตะวา มุญจิมตตะตาปี ตณทุลา ปกุขิตตะตา โหนติฯ
โภชนกาเล เจ โอิธิ ปณณายติ ปวารณัน ชเนติฯ อยากุเก
นิมนุตเตน ยาคู ทสสามาติ ฆตเต อุทกกณชิกขีราทีนิ
อากีริตตะวา ยาคู คณหาถาติ เทนติฯ กิลยจาปี ตนุกา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๔๘

โหติ ปวารณั ชเนติเยว ฯ สเจ ปน ปกุกุญจิตเส อุทกาทีสุ
 ปกุกิปีตวา ปจิตวา เทนุติ ยาคุสงคหเมว กจันติ ฯ ยาคุสงคห
 คเตปี (๑) ตสฺมี วา อณฺณสฺมี วา ยตฺถ มจฺจนํสํ ปกุกิปนฺติ
 สเจ สาสปมตฺตํปี มจฺจนํสขณฺทํ วา นหารุ วา ปณฺณายติ
 ปวารณั ชเนติ ฯ สฺพุทฺธสโก ปน รตฺถยาคู วา น ชเนติ ฯ
 จเปตฺวา วุตฺตชณฺณานํ ตณฺฑุเล อณฺเณหิ เวณฺตณฺฑุลาทีหิ วา
 กณฺฑมฺลผลเอหิ วา เยหิ เกหิจิ กตํ ภตฺตํปี ปวารณั น
 ชเนติ ฯ ปเกว ฆนฺนยาคู ฯ สเจ ปเนตฺถ มจฺจนํสํ ปกุกิปนฺติ
 ปวารณั ชเนติ ฯ มหาปจฺจริยํ ขุพฺพิอตฺถาย ภตฺตํปี ปวารณั
 ชเนตีติ วุตฺตํ ขุพฺพิอตฺถาย ภตฺตํ นาม ขุพฺพิขชฺชกตฺถาย
 กุญฺจิตฺตทเก ปกุกิปีตฺวา เสทิตตณฺฑุลา วุจฺจนฺติ ฯ สเจ ปน
 เต ตณฺฑุเล สุกฺขาเปตฺวา ขาทนฺติ วญฺญติ ฯ เนว สตฺตฺตฺสงฺขุ
 น ภตฺตฺตฺสงฺขุ กจฺจนฺติ ฯ ปฺน เตหิ กตฺภตฺตํ ปวาเรติเยว ฯ
 เต ตณฺฑุเล สปปีเตลาทีสุ วา ปจฺนฺติ ปฺวํ วา กโรนฺติ
 น ปวาเรนฺติ ฯ ปุถฺกา วา ตาหิ กตฺสตฺตฺภตฺตาทีนํ วา
 น ปวาเรนฺติ ฯ กุมฺมาโส นาม ยเวหิ กตฺกุมฺมาโส ฯ อณฺเณหิ
 ปน มุคฺคาทีหิ กตฺกุมฺมาโส ปวารณั น ชเนติ ฯ สตฺต
 นาม สาลีวีหิยเวหิ กตฺสตฺตฺ ฯ กงฺควรฺกทฺทฺรฺสทฺสกีสานปี ภชฺชิตฺวา
 อีสกํ โกญฺญเอตฺวา อฺเส ปลาเปตฺวา ปฺน ทพฺหํ โกญฺญเอตฺวา
 # ๑. ยาคุสงคหิเตปีตีปี ปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๔๕

จฺณณํ กโรนฺติ ฯ สเจปี ตํ อลฺลตฺตฺตา เอกาพฺพุธํ โหติ
สฺตฺตฺตฺสฺกฺหเมว กจฺณติ ฯ ขรปาทกษฺชิตานํ วิหีนํ ตณฺฑุเล
โกฏฺฐุทฺตฺวา เทนฺติ ฯ ตํปี จฺณณํ สฺตฺตฺตฺสฺกฺหเมว กจฺณติ ฯ
สมปาทกษฺชิตานํ ปน วิหีนํ วา วิหิปลาปानํ วา ตณฺฑุลา
กษฺชิตตณฺฑุลาเอว วา น ปวาเรณฺติ ฯ เตสํ ปน ตณฺฑุลา
จฺณณํ ปวาเรติ ฯ ขรปาทกษฺชิตานํ วิหีนํ กุณฺฑกํปี ปวาเรติ ฯ
สมปาทกษฺชิตานํ ปน อาตปฺสฺกฺขานํ วา กุณฺฑกํ น
ปวาเรติ ฯ ลาชา วา เตหิ กตฺถตฺตฺสฺตฺตฺวาทีนํ วา น
ปวาเรณฺติ ฯ กษฺชิตฺตฺปฺกฺจํ วา ยงฺกิลฺลิจิ สฺพุทฺทขชฺชกํ วา น
ปวาเรติ ฯ มจฺณมํสฺปริตฺทขชฺชกํ ปน สฺตฺตฺตฺโมทโก วา ปวาเรติ ฯ
มจฺณมํสฺลจฺ ปาทกฺฐเมว ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ สเจปี ยาคู
ปิวฺนตฺสฺส ยาคฺคฺสิฏฺฐมตฺตฺตานเว เทว มจฺณขณฺฑานํ วา
มํสขณฺฑานํ วา เอกภาชเน วา นานาภาชเน วา เทนฺติ
ตานํ เจ อขาทฺนฺโต อณฺณํ ยงฺกิลฺลิจิ ปวารณฺปโหนกํ
ปฺกฺกฺขิปฺติ น ปวาเรติ ฯ ตโต เอกํ ขาทิตํ เอกํ หตฺถे วา
ปตฺเต วา โหติ ฯ โส เจ อณฺณํ ปฺกฺกฺขิปฺติ ปวาเรติ ฯ
เทวปี ขาทิตานํ โหนฺติ มฺเข สาสปมตฺตฺตํปี อวสฺสิฏฺจํ นตฺติ ฯ
สเจปี อณฺณํ ปฺกฺกฺขิปฺติ น ปวาเรติ ฯ กปฺปียมํสํ ขาทฺนฺโต
กปฺปียมํสํ ปฺกฺกฺขิปฺติ ปวาเรติ ฯ กปฺปียมํสํ ขาทฺนฺโต อกปฺปียมํสํ
ปฺกฺกฺขิปฺติ น ปวาเรติ ฯ กสฺมา ฯ อวตฺตฺตฺตาย ฯ ยํ หิ กิฏฺขุโน

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๕๑

เอกสฺมีปี สติ อณฺณํ ปญฺจสุ โภชนฺสฺสฺ เอกํปี ปฏิกฺขิปปติ
 ปวาเรติ ฯ กตฺถจฺจิ โภชนํ นตฺถิ อามิสฺคนฺธมตฺตํ ปญฺญาติ
 น ปวาเรติ ฯ มุเข จ หตฺถे จ โภชนํ นตฺถิ ปตฺเต
 อตฺถิ ตสฺมี ปน อาสเน น ภูณฺชิตฺถกาโม วิหาริ วา
 ปวิสิตฺถวา ภูณฺชิตฺถกาโม อณฺณสฺส วา ทาตฺถกาโม ตสฺมี เจ
 อนฺตเร อณฺณตฺริ โภชนํ ปฏิกฺขิปปติ น ปวาเรติ ฯ กสฺมา ฯ
 วิปฺปกตฺตโภชนภาวสฺส อุปจฺฉินฺนตฺตา ฯ โยปี อณฺณตฺถ คนฺตฺวา
 ภูณฺชิตฺถกาโม มุเข ฆตฺตํ คิลิตฺถวา เสถิ อาทาย คจฺฉนฺโต
 อนฺตรามคฺเค อณฺณํ โภชนํ ปฏิกฺขิปปติ ตสฺสาปี ปวารณา
 น โหตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ ยถา จ ปตฺเต เอวํ หตฺถेปี
 มุเขปี วา วิชฺชมานํ โภชนํ สเจ อนฺชฺโณหริตฺถกาโม โหติ
 ตสฺมี จ ขณฺเ อณฺณํ ปฏิกฺขิปปติ น ปวาเรติ ฯ เอกสฺมี
 หิ ปเท วุตฺตลกฺขณํ สพฺพตฺถ เวทิตพฺพํ โหติ ฯ อปีจฺ กุรฺนฺทึยฺ
 เอส นโย ทสฺสีโตเยว ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ มุเข ฆตฺตํ คิลิตฺ
 หตฺถे ฆตฺตํ วิฆาสาทสฺส ทาตฺถกาโม ปตฺเต ฆตฺตํ ภิกฺขุสฺส
 ทาตฺถกาโม สเจ ตสฺมี ขณฺเ ปฏิกฺขิปปติ น ปวาเรตีติ ฯ
 หตฺถปาสฺส จิตฺติ เอตฺถ ปน สเจ ภิกฺขุ นิสินฺโน โหติ
 อาสนสฺส ปจฺฉิมนฺตโต ปญฺจาย สเจ จิตฺตํ ปญฺหิอนฺตโต ปญฺจาย
 สเจ นิปนฺโน เยน ปสฺเสน นิปนฺโน ตสฺส ปาริมฺนตโต
 ปญฺจาย ทายกสฺส นิสินฺนสฺส วา จิตฺตสฺส วา นิปนฺนสฺส วา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๒

จเปตฺวา ปสาริตหตฺถํ ยํ อาสนนฺตรํ อํงคํ ตสฺส โอริมนฺเตน
ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา อพฺตฺมเตยฺยหตฺโถ หตฺถปาโสติ เวทิตฺพุโป ๗ ตสฺมี
จตฺวา อภิหฺมํ ปฏิกฺขิปปนฺตสฺเสว ปวาร์ณา โหติ น ตโต ปรี ๗
อภิหฺรตีติ หตฺถปาตพฺพนฺตเร จิตฺโต คหณฺตํ อูปนาเมติ ๗
สเจ ปน อนนฺตรานิสฺสินฺโน ภิกฺขุ หตฺถे วา อुरुสุ วา
อาธารเก วา จิตฺตํ ปตฺตํ อนภิหฺริตฺวา ว ภาตฺตํ คณฺหาหีติ
วทติ ตํ ปฏิกฺขิปปโต ปวาร์ณา นตฺถิ ๗ ภาตฺตปจฺฉิ อานตฺวา
ปฺรโต ภูมฺยํ จเปตฺวา คณฺหาติ วุตฺเตปี เอเสว นโย ๗
อิสกํ ปน อพฺทฺชริตฺวา วา อูปนาเมตฺวา วา คณฺหาถาติ
วุตฺเต ปน ปฏิกฺขิปปโต ปวาร์ณา โหติ ๗ เถราสเน นิสฺสินฺโน
เถโร พุเร นิสฺสินฺนสฺส ทหฺรภิกฺขุสฺส ปตฺตํ เปเสตฺวา อิตฺโต
โอทนํ คณฺหาหีติ วทติ คณฺหิตฺวา ปน คโต ตฺนฺหิ
ติฏฺฐติ ๗ ทหฺโร อลํ มยฺहनฺติ ปฏิกฺขิปปติ น ปวาเรติ ๗
กสฺมา ๗ เถรสฺส พุรภาวโต พุตฺตสฺส จ อนภิหฺรณฺโตติ ๗
สเจ ปน คเหตฺวา อากโต ภิกฺขุ อิมํ ภาตฺตํ คณฺหาติ
วทติ ตํ ปฏิกฺขิปปโต ปวาร์ณา โหติ ๗ ปรีเวสนาย เอโก
เอเกน หตฺถेเนน โอทนปจฺฉิ เอเกน กฏฺฐจฺฉุ คเหตฺวา ภิกฺขุ
ปรีเวสตี ๗ ตฺตร เจ อญฺโฆ อาคณฺตฺวา อหํ ปจฺฉิ ชาเรสฺสามิ
ตฺวํ โอทนํ เทหีติ วตฺวา คหิตฺมตฺตเมว กโรติ ปรีเวสโกเอว
ปน ตํ โอทนปจฺฉิ ชาเรติ ตสฺมา सा อภิหฺมฺว โหติ ๗

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๔๕๓

ตโต ทาทุกามตาย คณฺหนุตฺตํ ปฏิกฺขิปนฺตสฺส ปวารณา
โหติ ฯ สเจ ปน ปริเวสเคน ผุฏฺฐมตฺตาว โหติ อิตโร
นํ ฐาเรติ ตโต ทาทุกามตาย คณฺหนุตฺตํ ปฏิกฺขิปนฺตสฺส
ปวารณา น โหติ ฯ กญฺจจฺจนา อุทฺธนฺมตฺเต ปน โหติ ฯ
กญฺจจฺจอุทฺทโรเยว हि ตสฺส อุทฺทโร ฯ ทฺวินฺนํ สมภาเรปี
ปฏิกฺขิปนฺโต ปวาเรติเยวาทิ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ อนนฺตรสฺส
ภิกฺขุโน ภตฺเต ทิยมาเน อิตโร ปตฺตํ หตฺถेहि ปีทหติ ปวารณา
นตฺติ ฯ กสฺมา ฯ อณฺณสฺส อุทฺทโร ปฏิกฺขิตตฺตา ฯ ปฏิกฺเขโป
ปณฺณายตีติ เอตฺถ วาจาย อุทฺทโร ปฏิกฺขิปนฺโต ปวารณา นตฺติ
กาเยน อุทฺทโร ปน กาเยน วา วาจาย วา ปฏิกฺขิปนฺตสฺส
ปวารณา โหตีติ เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถ กาเยน ปฏิกฺเขโป นาม
องฺคุลี วา หตฺถํ วา มจฺฉิกวิชนี วา จีวรคณฺณํ วา จาเลติ
ภมฺกกาย วา อากาโร กโรติ กุทฺโธ วา โอลเเกติ ฯ วาจาย
ปฏิกฺเขโป นาม อลนฺติ วา น คณฺหามิตี วา มา
อากีราติ วา อปคจฺฉาติ วา วทติ ฯ เอวํ येन เณนจิ
อากาเรน กาเยน วา วาจาย วา ปฏิกฺขิตเต ปวารณา
โหติ ฯ เอโก อุทฺทโร ภตฺเต ปวารณาย ภิตโต หตฺถे อปเนตฺวา
ปฺนปฺปฺนํ ปตฺเต โอทนํ อากีรณฺตํ อากีรากีร โกฎฺเฏตฺวา
โกฎฺเฏตฺวา ปฺเรหิติ วทติ เอตฺถ กถนฺติ ฯ มหาสุมตฺเตโร
ตาว อนากีรณฺตถาย วุตฺตตฺตา ปวารณา โหตีติ อาห ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๔

มหาปทุมตเถโร ปน อากิร ปุเรหิติ วนุตตส นาม กสฺสจิ
ปวารณา อตฺถิติ วตฺวา น ปวารเตติ อห ๑ อปโร
ภคฺติ อภิหรนฺติ ภิกฺขุ สลฺลภฺเขตฺวา ก็ อาวุโส อิตฺปิ
กิลฺยจิ คณฺหิสฺสตี ทมฺมิ เต กิลฺยจิติ อห ๑ ตตฺราปิ เอว
นาคมิสฺสตีติ วุตฺตตฺตา ปวารณา โหตีติ มหาสุมตเถโร อห ๑
มหาปทุมตเถโร ปน คณฺหิสฺสตีติ วนุตตส นาม กสฺสจิ
ปวารณา อตฺถิติ วตฺวา น ปวารเตติ อห ๑ เอโก
สมฺสกรสฺ อภิหริตฺวา รสฺ คณฺหาถาติ วทติ ๑ ตํ สุตฺวา
ปฏิกฺขิปโต ปวารณา นตฺถิ ๑ มจฺจรสฺ มฺสรสนฺติ วุตฺเต
ปฏิกฺขิปโต โหติ ๑ อิทํ คณฺหาถาติ วุตฺเตปิ โหติเยว ๑ มํสํ
วิสฺสุ กตฺวา มฺสรสฺ คณฺหาถาติ วทติ ๑ ตตฺถ เจ สาสปมตฺตํปิ
มฺสขณฺทํ อตฺถิ ตํ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา โหติ ๑ สเจ ปน
ปริสฺสาวิตฺ โหติ ๑ ฏฺฐิตฺติ ๑ อภยตฺเถโร อห มฺสรเสน
อาปฺจฺจนฺตํ มหาเถโร มฺหุคฺตํ อากเมหิติ วตฺวา ถาลกํ
อาวุโส อหาราติ อห เอตฺถ กถนฺติ ๑ มหาสุมตเถโร ตาว
อภิหารกสฺส คมนํ อุปจฺฉินฺนํ ตสฺมา ปวารเตติ อห ๑
มหาปทุมตเถโร ปน อัย กุหิ คจฺฉติ กิทิสฺ เอตฺสฺส คมนํ
คณฺहनฺตฺสาปิ นาม ปวารณา อตฺถิติ วตฺวา น ปวารเตติ
อห ๑ กลิรฺปนฺสาทิหิ มิสฺเสตฺวา มจฺจมํสํ ปจฺนติ ๑ ตํ
คเหตฺวา กลิรฺสฺสฺ คณฺหาถ ปนสพฺยณฺชนํ คณฺหาถาติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๕๕

วทนต์ ๑ เอตปิ น ปวาเรติ ๑ กสฺมา ๑ อปฺปวารณารหสฺส
นามน วุตตตฺตา ๑ สเจ ปน มจฺจสฺสปี มิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อิทฺ คณฺหาถาติ วา วทนต์ ปวาเรติ ๑ มิสฺสกรมฺพโก นาม
โหติ ตํ ทาทูกาโมปี กรมฺพกํ คณฺหาถาติ วทติ วฏฺฏติ
น ปวาเรติ ๑ มิสฺสกรมฺพกนฺติ วา อิทนฺติ วา วุตเต ปน
ปวาเรติ ๑ เอเสว นโย สพฺเพสุ มจฺจมิสฺสฺสเกสุ ๑ โย
ปน นิมนฺตเน ภูณฺชมาโน มิสฺสํ อภิหฺมฺ อุตฺทิสฺส กตฺนฺติ
มณฺณมาโน ปฏิกฺขิปปติ ปวาริโตว โหตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ๑
มิสฺสกกถา ปน กรฺนฺทียํ สฺมฺมจฺจ วุตฺตา ๑ เอวํ หิ ตตฺถ
วุตฺตํ ปิณฺฑปาตจาริโก ภิกฺขุ ภตฺตมิสฺสํ ยากุ อารหิตฺวา
ยากุ คณฺหาถาติ วทติ น ปวาเรติ ๑ ภตฺตํ คณฺหาถาติ
วุตเต ปวาเรติ ๑ กสฺมา ๑ เยนปจฺจนิโต ตสฺส อตฺถิตาย ๑
อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ๑ ยากุมิสฺสํ คณฺหาถาติ วทติ ๑ ตตฺร
เจ ยากุ พหุตรฺรา วา โหติ สมสฺมา วา น ปวาเรติ ๑
ยากุ มนฺทา ภตฺตํ พหุตรํ ปวาเรติ ๑ อิทฺ จ สพฺพภูจกถาสฺ
วุตตตฺตา น สกฺกา ปฏิกฺขิปปิตุํ การณํ ปเนตฺถ ทฺททสฺ ๑
ภตฺตมิสฺสํ คณฺหาถาติ วทติ ๑ ภตฺตํ พหุตรํ วา สมํ
วา อปฺปตฺรํ วา โหติ ปวาเรติเยว ๑ ภตฺตํ วา ยากุ
วา อนามสิตฺวา มิสฺสํ คณฺหาถาติ วทติ ๑ ตตฺร เจ
ภตฺตํ พหุตรํ วา สมกํ วา โหติ ปวาเรติ อปฺปตฺรํ น

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๖

ปวารเถติ ฯ อิทํ จ กรมฺพเกณ น สมานตพฺพํ ฯ กรมฺพโก
หิ มํสมิสฺสโกปี โหติ อมํสมิสฺสโกปี ตสฺมา กรมฺพกนฺติ
วฺตุเต ปวารณา นตฺถิ ฯ อิทํ ปน ภตฺตมิสฺสกเมว ฯ เอตฺถ
วฺตุตฺตนเยเนว ปวารณา โหติ ฯ พหุเรเส ภตฺเต รสํ พหุจีเร
จีรํ พหุสฺสปิํมฺหิ จ ปายาเส สปิปี คณฺหาถาติ วิสฺสุ กตฺวา
เทติ ฯ ตํ ปฏิกฺขิปีโต ปวารณา นตฺถิ ฯ โย ปน คจฺจนฺโต
ปวารเถติ โส คจฺจนฺโตว ภูณฺชิตต ลภติ ฯ กทฺทมํ वा อุกํ
วา ปตฺวา จิตฺเตน อตฺติริตฺตํ การตพฺพํ ฯ สเจ อนฺตรา นที
ปุรา โหติ นทีตีเร คุมฺพํ อนฺุปริยายนฺเตน ภูณฺชิตพฺพํ ฯ อถ
นาวา वा เสตุ वा อตฺถิ ตํ อภิรุหิตฺวาปี จงฺกมนฺเตเนว
ภูณฺชิตพฺพํ ฯ กมนํ น อฺุปรจฺฉินฺทิตพฺพํ ฯ ยานเ วา หตฺถิ-
อสฺสปีภูเจ वा จนฺทมนฺทเล वा สุริยมณฺทเล वा นิสีทิตฺวา
ปวาริตฺเตน ยาว มชฺฉนฺตํ กํ ตาว เตสุ คจฺจนฺเตสุปี นิสินฺเนเนว
ภูณฺชิตพฺพํ ฯ โย จิตฺโต ปวารเถติ จิตฺเตเนว โย นิสินฺโน
นิสินฺเนเนว ภูณฺชิตพฺพํ ฯ ตํ อิริยาปถํ โกเปเนเตน อตฺติริตฺตํ
กาทพฺพํ ฯ โย อุกฺกุฏิกโก นิสีทิตฺวา ปวารเถติ เตน อุกฺกุฏิกเเนว
ภูณฺชิตพฺพํ ฯ ตสฺส ปน เหฏฺฐา ปลาตฺปิจํ वा กิณฺจि वा
นิสีนํ ทาทพฺพํ ฯ ปิจเเก นิสีทิตฺวา ปวาริตฺเตน อาสนํ
อจาเลตฺวาว จตฺสฺโส ทิสฺวา ปรีวตฺตุนฺเตน ภูณฺชิตฺตํ ลภติ ฯ
มณฺเจ นิสีทิตฺวา ปวาริตฺเตน อิตฺโต वा เอตฺโต वा สํสริตฺตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๕๗

น ลพฺภติ ฯ สเจ ปน นํ สห มณฺเณน อุกฺขิปีตฺวา
อณฺฺลตร เนนฺติ วฏฺฏติ ฯ นิปชฺชิตฺวา ปวาริตฺน นิปนฺเนเนว
ภฺลชิตพฺพํ ฯ ปรีวตฺตฺนฺเตน เยน ปสฺเสน นิปนฺโน ตสฺส
จํนํ นาทิกฺกเมตพฺพํ ฯ

อนตฺริตฺตฺนฺติ น อตฺริตฺตํ น อธิกฺนฺติ อตฺโถ ฯ ตํ
ปนฺน ยสฺมา อกฺปฺปิยกตาทิหิ สตฺตฺหิ วินยกมฺมากาเรหิ อกตํ
วา กิลานสฺส อนธิกํ วา โหติ ตสฺมา ปทภาชเน
อกฺปฺปิยกตฺนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อกฺปฺปิยกตฺนฺติ ยํ ตตฺถ ผลํ
วา กณฺฑมฺมูลาทิ วา ปณฺจหิ สมณกฺปฺเปหิ กปฺปิยํ อกตํ
ยณฺจ อกฺปฺปิยมฺลํ วา อกฺปฺปิยโกชนํ วา เอตํ อกฺปฺปิยํ นาม
ตํ อกฺปฺปิยํ อลเมตํ สพฺพนฺติ เอวํ อตฺริตฺตํ กตํ อกฺปฺปิย-
กตฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อปฺปฏิกฺกฺกฺกฺกตฺนฺติ ภิกฺขุณา อปฺปฏิกฺกฺกฺกฺกตฺนฺติ
ปฺริมนฺเยน อตฺริตฺตํ กตํ ฯ อนฺุจจาริตกตฺนฺติ กปฺปิยํ การาเปตฺตํ
อากเตน ภิกฺขุณา อีสกํปี อนฺุภฺขิตฺตํ วา อนฺุปนํมิตํ วา
กตํ ฯ อหตฺถปาเส กตฺนฺติ กปฺปิยํ การาเปตฺตํ อากตฺสฺส
หตฺถปาสโต พหิ จิตฺน กตํ ฯ อภฺตฺตาวินา กตฺนฺติ โย
อลเมตํ สพฺพนฺติ อตฺริตฺตํ กโรติ เตน ปวารณฺปโหนกํ โภชนํ
อภฺตฺเตน (๑) กตํ ฯ ภฺตฺตาวินา ปวาริตฺน อาสนา วฏฺฏจิตฺน กตฺนฺติ
อิทํ อุตฺตํนเมว ฯ อลเมตํ สพฺพนฺติ อวตฺตฺนฺติ วจฺเจทํ กตฺวา
๑. อภฺลชิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๘

เอว อวุตต์ โหติ ฯ อิติ อิมหิ สตุตฺทหิ วินยกมฺมาการเหหิ
ยํ อติริตฺตํ กปฺปิยํ อกตํ ยลฺยจ น กิลานาติริตฺตํ ตทฺทกฺกยํ
อนติริตฺตนฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ อติริตฺตํ ปน ตสฺเสว ปฏิกฺขเปน
เวทิตพฺพํ ฯ อปีเจตฺถ ภูตฺตาวินา กตํ โหตีติ อนนฺตรา นิสินฺนสฺส
สภากสฺส ภิกฺขุโน ปตฺตโต เอกํปี สิกฺขจฺจ วา มํสหิรฺ วา
ขาทิตฺวา กตํปี ภูตฺตาวินาว กตํ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ อาสนา
อวฺภูจฺเจนาติ เอตฺถ ปน อสมฺโมหตฺถํ อยํ วินิจฺฉโย ฯ เทว
ภิกฺขุ ปาโถว ภูตฺชฺมานา ปวาริตา โหนฺติ ฯ เอเกน ตตฺถเอว
นีสีทิตพฺพํ ฯ อิตฺเรน นิจฺจกตฺตํ วา สลาภกตฺตํ วา อานตฺวา
อุปฺพตฺตํ ตสฺส ภิกฺขุโน ปตฺเต อากีริตฺวา หตฺถํ โหวิตฺวา
เสสฺสํ เตน ภิกฺขุณา กปฺปิยํ การาเปตฺวา ภูตฺชิตพฺพํ ฯ
กสฺมา ฯ ยํ หิ ตสฺส หตฺถเอ ลกฺกํ ตํ อกปฺปิยํ โหติ ฯ
สเจ ปน ปจฺมํ นิสินฺโน ภิกฺขุ สยเมว ตสฺส ปตฺตโต
หตฺถเณน กณฺหาติ หตฺถโรวณิกิจฺจํ นตฺถิ ฯ สเจ ปน เอว
กปฺปิยํ การาเปตฺวา ภูตฺชนตสฺส ปฺน กิลฺยจि พฺยณฺชนํ วา
ขาทนียํ วา ปตฺเต อากีรินฺติ เยน ปจฺมํ กปฺปิยํ กตํ โส
ปฺน กาคฺตุํ น ลภฺติ ฯ เยน อกตํ เตน กาคพฺพํ ฯ ยํ
จ อกตํ ตํ กาคพฺพํ ฯ เยน อกตฺนฺตํ อณฺเณน ภิกฺขุณา
เยน ปจฺมํ น กตํ เตน กาคพฺพํ ฯ ยํ จ อกตฺนฺตํ เยน
ปจฺมํ กปฺปิยํ กตํ เตนปิ ยํ อกตํ ตํ กาคพฺพํ ฯ ปจฺมภาชเน

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๕๘

ปน กาคูํ น ลพฺภติ ฯ ตตฺถ หิ กริยมาํ ปจฺมกเตน
สทฺธิํ กตํ โหติ ตสฺมา อณฺณสฺมี ภาชเน กาคูํ วฏฺฏตีติ
อธิปฺปาโย ฯ เอวํ กตํ ปน เตน ภิกฺขุณา ปจฺมกเตน สทฺธิํ
ภุจฺจํ วฏฺฏตีติ ฯ กปฺปิยํ กโรนฺเตน จ น เกวลํ ปตฺเตเยว
กณฺเฑปี ปจฺฉิยฺปิ ยตฺถ กตฺถจि ปุโรโต จเปตฺวา โอนมิตภาชเน
กาตพฺพิ ฯ ตํ สเจปี ภิกฺขุสฺตํ ปวาริตํ โหติ สพฺเพตํ ภุจฺจํ
วฏฺฏตีติ อปฺปวาริตานํปี วฏฺฏตีติ ฯ เยน ปน กปฺปิยํ กตํ
ตสฺส น วฏฺฏตีติ ฯ สเจปี ปวาเรตฺวา ปิณฺฑาย ปวิญฺจํ ภิกฺขุํ
ทิสฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อวสฺสํ ภุจฺชนเก มงฺกฺลนิมนฺตเน
นีสึทาเปนฺติ อติริตฺตํ การेतฺวาว ภุจฺจิตพฺพิ ฯ สเจ ตตฺถ
อณฺโณ ภิกฺขุ นตฺถิ อาสนสาถํ วา วิหารํ วา ปตฺตํ
เปเสตฺวา การेतพฺพิ ฯ กปฺปิยํ กโรนฺเตน ปน อนุปสมฺปนฺนสฺส
หตฺถे จิตํ น กาตพฺพิ ฯ สเจ อาสนสาถายํ อพฺยตฺโต
ภิกฺขุ โหติ สยํ คนฺตฺวา กปฺปิยํ การาเปตฺวา อาเนตฺวา
ภุจฺจิตพฺพิ ฯ คิลานาติริตฺตฺนฺติ เอตฺถ น เกวลํ ยํ คิลานสฺส
ภุจฺจาวเสถํ โหติ ตํ คิลานาติริตฺตํ อถ โข ยงฺกิลฺยจि คิลานํ
อุทฺทิสฺส อชฺช วา เสว วา ยทา วา อิจฺฉติ ตทา
ขาทิสฺสตีติ อาหุํ ตํ สพฺพิ คิลานาติริตฺตฺนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ
ยํ ยามกาลิกาทิสฺส อชฺโฆหารเ อชฺโฆหารเ ทุกฺกภูํ ตํ
อัสสภูจฺวเสน วุตฺตํ ฯ สเจ ปน อามิสฺสํสภูจฺวานิ โหนฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๔๖๐

อาหารตถายปี อนาหารตถายปี ปฏิกุคเหตฺวา อชฺโฆหรนฺตสฺส
ปาจิตฺตियเมว ฯ สติ ปจฺจयेติ ยามกาลิกํ ปิปาสาย สติ
ปิปาสจฺเจทนตฺถํ สตฺตทาหกาลิกํ ยาวซีวิกญฺจ เตน เตน
อุปสมตฺตพฺพเก อาพาธฺ สติ ตสฺส อุปสมนตฺถํ ปริภุชฺชโต
อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ

กจฺฉินสมฺภูจฺจํ กายวาจโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ
กิริยากริยํ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิจฺจํ กายกมฺมํ
วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ปจฺมปฺปวารณาสิกฺขาปทํ ปญฺจํ ฯ

นญฺจสิกฺขาปเท ฯ อนาจาริ อจฺจเรตฺติ ปณฺณตฺตวิตฺติกมฺมํ
กโรตฺติ ฯ อุปนทฺธิติ อุปนาหิ ชนฺนโต ตสฺมี ปุคฺคเล อตฺตโน
โกธิ พนฺธิ ปุณฺปุณฺนิ อาฆาตํ ชนฺสีตติ อตฺถโต ฯ อุปนทฺโธ
ภิกฺขุติ โส ชนฺตอุปนาโห ภิกฺขุ ฯ อภิหญฺจํ ปวาเรยฺยาติ
อภิหริตฺวา หนฺท ภิกฺขุ ขาท วา ญฺญชฺ วาติ เอวํ
ปวาเรยฺย ฯ ปทภาชเน ปน หนฺท ภิกฺขุติ อาทิ อนฺนทฺธิริตฺวา
สาธารณเมว อภิหญฺจํ ปวารณาย อตฺถํ ทสฺเสตฺถํ ยาวตํ
อิจฺฉสิ ตาวตํ คณฺหาหิตี วุตฺตํ ฯ ชานนฺติ ปวาริตภาวํ
ชานนฺโต ฯ ตํ ปนสฺส ชานนํ ยสฺมา ตีหากาเรหิ โหติ ตสฺมา
ชานาติ นาม สามี วาค ชานาตีตฺติอาทินา นเยน ปทภาชนํ
วุตฺตํ ฯ อาสาทนาปฺกฺโขติ อาสาทนํ โจทนํ มงฺกุกรณภาวํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๖๑

อเปกขมาโน ๑ ปฏิกุคณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสาติ ยสฺส อภิหฺมฺ
ตสฺมี ปฏิกุคณฺหนเต อภิหารกสฺส ทุกฺกํ ๑ อิตฺรสฺส ปน
สพฺโพ อาปตฺติเกโท ปจฺมสฺทิกฺขาปเท วุตฺโต ๑ อิมสฺมี ปน
สฺทิกฺขาปเท สพฺพา อาปตฺติโย อภิหารกสฺเสว เวทิตฺตพฺพา ๑
เสถํ ปจฺมสฺทิกฺขาปเท วุตฺตณฺยตฺตา ปากฺกเมว ๑ ติสฺมฺภูจฺจํ
กายจิตฺตโต วาจาจิตฺตโต กายวาจาจิตฺตโต จ สฺมฺภูจฺจติ กิริยา
สณฺณาวิมอกฺขํ สจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
อกุสฺลจิตฺตํ ทุกฺขเวทณฺนติ ๑

ทุตฺติยปฺปวารณาสฺทิกฺขาปทํ ญฺจํ ๑

สตุตฺตมสฺทิกฺขาปเท ๑ กิรฺคฺคสมชฺโชติ คิริมฺหิ อกฺคสมชฺโช
กิรฺสฺส วา อกฺคปฺปเทเส สมชฺโช ๑ โส กิรฺ สตุตฺตเม ทิวเส
ภวิสฺสตีติ นกรฺ โฆสนา กรียติ ๑ นกรฺสฺส พหิทฺธา สเม
ภูมิภาเค ปพฺพตฺตจฺจายายํ มหาชนกาโย สนนฺิปติ ๑ อเนกป-
ปการานิ นฏฺณานุกานิ ปวตฺตณฺติ ๑ เตสํ ทสฺสณตฺถํ มณฺจาทิ-
มณฺเจ พนฺธณฺติ ๑ สตุตฺตรสวคฺคิยา อปฺปณฺณตฺเต สฺทิกฺขาปเท
ทหฺราว อุปสมฺบฺพนา ๑ เต นาฏฺกานิ อาวุโส ปสฺสิสฺสสามาติ
ตตุถ อคมํสุ ๑ อถ เนสํ ฌาตกา อมฺหากํ อยฺยา
อาคตาติ ตฺถจฺจิตฺตา นหาปตฺวา วิลิมฺปิตฺวา โภเชตฺวา
อณฺณปี ปุวฺขาทนียาที หตฺถे อํสฺ ๑ เต สนฺธาย วุตฺตํ
มนุสฺสา สตุตฺตรสวคฺคิเย ภิกฺขุ ปสฺสิตฺตฺวาติ อาที ๑ วิกาเลติ วิคเต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖๒

กาเล ฯ กาลอติ ภิกขุณฺ โภชนกาลอ อธิปเปโต ฯ โส จ
 สพฺพนฺติเมน ปริจฺเจเทน มชฺฌนฺติโก ตสฺมี วิตฺตฺเตติ
 อธิปฺปาโย ฯ เตเนวสุส ปทภาชเน วิกาโล นาม มชฺฌนฺติเก
 วิตฺตฺเตเต ยาว อรุณฺคฺคมนาติ วุตฺตํ ฯ จิตมชฺฌนฺติโกปี กาล-
 สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย ขาทิตฺตํ วา ภูณฺชิตฺตํ วา
 น สกฺกา สหสา ปีวิตฺตํ สกฺกา ภเวยฺย กุกฺกจฺเจเนน ปน น
 กตฺตพฺพิ ฯ กาลปริจฺเจตฺตานนตฺถํ จ กาลตฺถมฺโก โยเชตพฺโพ ฯ
 กาลนฺตเร วา ภตฺตจิจฺจํ กตฺตพฺพิ ฯ อวเสถํ ขาทนียํ นามาติ
 เอตฺถ ยํ ตาว สกฺขลิโมทกาทิ ปุพฺพนฺนาปรนฺนมยํ ตตฺถ
 วตฺตพฺพเมวมฺคฺติ ฯ ยํปี ปณฺณมฺมลาทิปฺปเกทํ อามิสกฺตีกํ โหติ
 เสยฺยถิทํ มฺลขาทนียํ กณฺฑขาทนียํ มฺพาลขาทนียํ มตฺถก-
 ขาทนียํ ขนฺธขาทนียํ ตจฺจขาทนียํ ปตฺตขาทนียํ ปุพฺผขาทนียํ
 ผลขาทนียํ อฏฺฐิขาทนียํ ปิฏฺฐขาทนียํ นิยฺยาสขาทนียนฺติ อิทํปี
 ขาทนียสงฺคหเมว คจฺฉติ ฯ ตตฺถ ปน อามิสกฺตีกํ สลฺลกฺขณตฺถํ
 อิทํ ขาทนียํ มุขมตฺตนิทฺสสนํ ฯ

มฺลขาทนียเ ตาว มฺลกกมฺลํ วารกกมฺลํ ปุจฺจมฺลํ ตมฺพกกมฺลํ
 ตณฺฑลฺลเยยฺยกมฺลํ วตฺถลฺลเยยฺยกมฺลํ วชฺชกฺลิมฺลํ ชชฺฉริมฺลนฺติ เอวมาทินิ
 สฺสฺเปยฺยปณฺณมฺลานิ อามิสกฺตีกานิ ฯ เอตฺถ จ วชฺชกฺลิมฺลเ ชรทฺตํ
 ฉินฺนทิตฺตวา ฉทฺตเณติ ตํ ยาวชีวิกํ โหติ ฯ อณฺณปี เอวรूपํ
 เอเตเนว นเยน เวทิตพฺพิ ฯ มฺลกกวารกชชฺฉริมฺลานิ ปน

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๖๓

ชรทุทานิปี อามิสคติกาเนวาติ วุตตัม ฯ ยานิ ปน ปาลียิ อนุชานามิ
 ภิกขเว มูลานิ เกสชชานิ หลิทุทํ สิงคเวริ วัง
 วจตุถัม อติวิสํ กฏุกโรหิณี อุตีริ ฆททมุตตัม ยานิ วา
 ปนณณานิปี อตุถิ มูลานิ เกสชชานิ เนว ขาทนีเย ขาทนียตุถัม
 ผรณุตติ น โภชนีเย โภชนียตุถัม ผรณุตติ (๑) วุตตานิ ตานิ
 ยาวชีวิกานิ ฯ เตสํ จุฬปณจมุถัม มหาปณจมุถนุตติ อาทีนา นเยน
 คณิยมานานํ คณนาย อนุโต นตุถิ ฯ ขาทนียตุถณจ โภชนี-
 ยตุถณจ อผรณภาโวเยว ปเนเตสํ ลกขณัม ฯ ตสฺส ยงฺกิลยจิ
 มุถัม เตสฺ เตสฺ ชนปเตสฺ ปกตืออาหารวเสน มนุสฺसानํ
 ขาทนียตุถัม โภชนียตุถัม จ ผรติ ตัม ยาวกาลิกัม อิตริ ยาว-
 ชีวิกนุตติ เวทิตพฺพํ ฯ สฺพหุ วตุวาปี หิ อิมสฺมีเยว ลกขณเ
 ชาติพฺพํ ฯ นามสณณาสฺ ปน วุจจมานาสฺ ตัม ตัม นามํ
 อชานนุตานํ สมฺโมโหเยว โหติ ฯ ตสฺมา นามสณณาย อาหาริ
 อกตุวา ลกขณเมว ทสฺสิตํ ฯ ยถา จ มฺเเล เอวํ กณฺหาทีสุปี
 ยัม ลกขณัม ทสฺสิตํ ตสฺเสว วเสน วินิจฺจโย เวทิตพฺโพ ฯ
 ยณจ ตัม ปาลียิ หลิทุทาทิ อฏฺฐจวิธํ วุตตัม ตสฺส ขนฺธจ-
 ปุปฺผผลัมปี สพฺพํ ยาวชีวิกนุตติ วุตตัม ฯ กณฺหาขาทนีเย ทฺวิโร
 กณฺโฑ ทีโฆ จ วฏฺโฏ จ ฯ ทีโฆ จ รสฺโส จ ภิสกีสฺสก-
 กณฺหาที วฏฺโฏ อุปฺปลกเสรูกกณฺหาที ยัม คณฺจตีปี วทนฺติ ฯ
 # ๑. วิ. มหา. ๕/๒๘/๔๑ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖๔

ตตถ สพุเพสั กณฺทานั ชินฺณชฺรทฺตญฺจานัน จ ฉลฺลิตฺติ จ
 สฺขุมมุลานี จ ยาวชิวีกานี ฯ ตฺรฺโณ ปน สฺขขาทนีโย
 สาลกฺกฺยาณิโปตฺตกณฺโฑ กิ์สฺสโกโปตฺตกณฺโฑ อมฺพาตกณฺโฑ
 เกตฺตกณฺโฑ มาลฺวกณฺโฑ ภิสฺสงฺขาโต ปทุมปฺนฺฑทฺริกณฺโฑ
 ปิณฺฑทาลุมสาลฺลอุทโย จ วลฺลิตฺกณฺทา อาลฺวกณฺโฑ สิกฺกุกณฺโฑ ตาลกณฺโฑ นิลฺุปฺปฺลรฺต
 ตฺปฺปฺลกฺกฺมฺทโสคนฺธิกานัน กณฺทา กทฺทลึ-
 กณฺโฑ เวพฺุกณฺโฑ กเสฺรฺกณฺโฑติ เอมมาทโย เตสฺ เตสฺ
 ชนปฺเทสฺ ปกฺติอาหฺรเวสฺน มนฺุสฺसानัน ขาทนียตฺถิ กฺโชนียตฺถิ
 จ ฝรณฺกณฺทา ยาวกาลิกา ฯ ชีรฺวลฺลิตฺกณฺโฑ อโธโต ยาว-
 ชิวีกโ โธโต ยาวกาลิกโ ฯ ชีรฺกาโกลิชิวีกอุสภกฺกสฺสณฺนาทิกณฺทา
 ปน ยาวชิวีกา ฯ เต ปาลิยฺ ยานี วา ปนณฺณานิปิ อตฺถิ
 มุลานี เกสฺชชานีติ เอวิ มฺูลเกสฺชชฺสงฺกเหเนว สงฺกหิตา ฯ
 มฺูพาลขาทนีเย ปทุมมฺูพาลัน ปฺนฺฑทฺริกมฺูพาลสทิสเมว ฯ เอรกมฺูลัน
 กณฺทลมฺูลนฺุติ เอมมาทิตฺติ เตสฺ เตสฺ ชนปฺเทสฺ ปกฺติอาหฺร-
 เวสฺน มนฺุสฺसानัน ขาทนียตฺถิ กฺโชนียตฺถิลฺลจ ฝรณฺกมฺูพาลัน
 ยาวกาลิกัน ฯ

หฺลิตฺททฺสังคเวรมกฺกจจฺจตฺรฺสฺสวลฺลิตฺติเกตฺตกตฺาลหิณฺุตฺาลกฺนฺุตฺาลนาพิ-
 เกรปฺุครฺกฺขาทิมฺูพาลัน ปน ยาวชิวีกัน ฯ ตัน สพุพฺปิ ปาลิยฺ
 ยานี วา ปนณฺณานิปิ อตฺถิ มุลานี เกสฺชชานีติ เอวิ
 มฺูลเกสฺชชฺสงฺกเหเนว สงฺกหิตัน ฯ มตฺถกขาทนีเย ตาลหิณฺุตฺาล-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๖๕

กุณฑลเกตกนาพิเกรปฺปฺกรุกฺขชชชฺฐีเวตฺตเฮอร์กทฺทลีนํ กสิรสงฺขตา
 มตฺตกา เวพฺถลีสโร นพฺถลีสโร อุจฺจฺจลีสโร มุลกกลีสโร สาสปกลีสโร
 สตาวริกีสโร สตฺตุนนํ ฐณฺณานํ กสิรชาติ เอมมาทิ เตสฺ เตสฺ
 ชนปฺเตสฺ ปกฺติอาหารวเสน มนุสฺसानํ ขาทนียตฺถํ โภชนียตฺถํ
 จ ฝรณโก รุกฺขวุลลีสอาทীনํ มตฺตโก ยาวกาลิโก ฯ หลิทฺทสิงค-
 เวรจวมกจิลฺสูณานํกสิรานํตาลหินฺตาลกุณฑลนาพิเกรกสิรานํ
 จ ฉินฺทิตฺวา ปาติโต ชรทฺตมพฺนฺโธ ยาวชีวิโก ฯ ขนฺธขาทนีเย
 อนฺโตปจฺวิคโต สาลกฺลยาณิกฺขนฺโธ อุจฺจฺจกฺขนฺโธ นิลุปล-
 รัตนฺปลกฺกมฺทโสคนฺธิกานํ ขนฺธชาติ เอมมาทิ เตสฺ เตสฺ
 ชนปฺเตสฺ ปกฺติอาหารวเสน มนุสฺसानํ ขาทนียตฺถํ โภชนียตฺถณฺจ
 ฝรณโก ขนฺโธ ยาวกาลิโก ฯ อุปลฺลชาตินํ ปณฺณทณฺฑโก
 ปทฺมชาตินํ สพฺโพปี ทณฺฑโก อรวิญฺทกทณฺฑาทโย จ อวเสสา
 สพฺเพ ขนฺธา ยาวชีวิกา ฯ ตจฺขาทนีเย อุจฺจฺจตฺตโจว เอโก
 ยาวกาลิโก ฯ โสปี สรโส ฯ เสโส สพฺโพ ยาวชีวิโก ฯ เตสํ
 ปน มตฺตกกฺขนฺธตฺตจานํ ตินฺณปี ปาลิยํ กสาวเกสชฺเชน
 สงฺคโห เวทิตฺพฺโพ ฯ วุตฺตํ เหน้ อนฺชานามิ ภิกฺขเว กสาวานิ
 เกสชฺชานิ นิมฺพกสาวํ กุทชกสาวํ ปคฺควกสาวํ นตฺตมาลกสาวํ
 ยานิ วา ปนณฺณานิปี อตฺถิ กสาวานิ เกสชฺชานิ เนว
 ขาทนีเย ขาทนียตฺถํ ฝรณฺติ น โภชนีเย โภชนียตฺถํ
 ฝรณฺตีติ ฯ เอตฺถ เอเตสํปี สงฺคโห สิชฺชมฺติ ฯ วุตฺตกสาวานิ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖๖

จ สพุทกปฺปียานีติ เวทิตพุพานิ ฯ ปตฺตขาทนีเย มฺลโก วารโก
ปฺจจุตมฺพโก ตณฺฑุเลยฺยโก ปุณฺนาโก วตฺตเลยฺยโก วชฺชกฺลิตฺติ
ชชฺฉริ เสถฺ สิกฺขุ กาสมฺมทฺทโก อุมฺมาจฺฉินฺมฺลโก มาโส
ราชมาโส จเปตฺวา มหานิปฺผาวํ อวเสตฺนิปฺผาวโ อกฺคิมฺภุโจ
สฺนินฺสณฺณโก เสตฺวารโณ นาลิโก ภูมียิ ชาตโลณฺณิตฺติ เอเตตฺ
ปตฺตทานิ อณฺณานิ จ เอวฺรฺอุปานิ เตสฺ เตสฺ ชนปฺเทสฺ ปกฺติ-
อาหารวเสน มนฺุสฺसानํ ขาทนยตฺถํ โภชนียตฺถํ จ ฝรณฺกานิ
ปตฺตทานิ เอกํเสน ยาวกาลิกานิ ฯ ยา ปนฺณณฺวปี มหานชฺปิฏฺจ-
มตฺตปณฺณณโลณฺณิ รุกฺเข วา กจฺเณ วา อาโรหติ ตสฺสา
ปตฺตํ ยาวชีวิกํ พุรฺหมิปตฺตตฺถจ ยาวชีวิกนฺนฺติ ทีปฺวาสิโน
วทฺนฺติ ฯ อมฺพปฺลลวํ ยาวกาลิกํ ฯ อโสภปฺลลวํ ปนฺ ยาว-
ชีวิกํ ฯ ยานิ วา ปนฺณณฺวานิ ปาลิยิ อณฺุชานามิ ภิกฺขเว
ปณฺณณานิ เกสชฺชานิ นิมฺพปณฺณณํ กุทชปณฺณณํ ปโฏลปณฺณณํ
คฺคฺลสิปณฺณณํ กปฺปาสิกปณฺณณํ ยานิ วา ปนฺณณฺวานิปิ อตฺถิ
ปณฺณณานิ เกสชฺชานิ เนว ขาทนีเย ขาทนียตฺถํ น โภชนีย
โภชนียตฺถํ ฝรณฺตฺติ วุตฺตทานิ ตานิ ยาวชีวิกานิ ฯ น
เกวลตฺถจ ปณฺณณานิเตสฺ ปุปฺผผลาทินิปี ฯ ยาวชีวิกปณฺณณานํ
ปโฏลปณฺณณํ ปคฺควปณฺณณํ อชฺชุกปณฺณณํ ฝณฺชชกปณฺณณํ
ตมฺโพลปณฺณณํ ปทฺมินีปณฺณณนฺนฺติ เอวํ กณฺนาวเสน อนฺุโต

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๖๗

นตฺถิ ฯ ปุ่ปผาขานีเย มุลกปุ่ปผิ วารกปุ่ปผิ ปุ่จจุปุ่ปผิ
 ตมฺพกปุ่ปผิ วชชกถิปุ่ปผิ ชชฌริปุ่ปผิ จุพนิปุ่ปผาวปุ่ปผิ
 มหานิปุ่ปผาวปุ่ปผิ กเสรुकปุ่ปผิ นาพิเกรตลเกตกานันฺ ตรฺณ-
 ปุ่ปผานิ เสตวรณปุ่ปผิ สิกคฺปุ่ปผิ อุปลตปทุมชาติกานันฺ ปุ่ปผานิ
 กณฺณการปุ่ปผิ อคฺนธิกปุ่ปผิ กณฺณวิรปุ่ปผิ ชีวปุ่ปผนตฺติ
 เอวมาถิ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปกตอาหารวเสน มนุสฺसानันฺ
 ขาขานีเยตฺถิ โภขนีเยตฺถิ จ ฝรณกปุ่ปผิ ยาวกาลิกํ ฯ อโส-
 ก-
 พกฺกเลยยกปฺนนาจมฺปกชาติกณฺณวิรกณฺณการกณฺณทวนมาติก-
 มลฺลิกาทินันฺ ปน ปุ่ปผิ ยาวชีวิกํ ฯ ตสฺส คณนาย อนฺโต
 นตฺถิ ฯ ปาลิยํ ปนสฺส กสวเกสชฺเชเนว สงฺกโห เวทิตพฺโพ ฯ
 ผลขาขานีเย ปนสฺสพฺขตลนาพิเกรอมฺพชมฺพอมฺพตกตินฺตฺติณ-
 มาตฺตลฺลคกปิฏฺจลาวกุมภณฺฑทปฺสฺสผลตฺติมฺพรฺสคตฺติปฺสวาตฺตฺจคณ โจอโมจ
 มรฺกาทินันฺ ผลานิ ยานิ โลเก เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปกตอาหาร-
 วเสน มนุสฺसानันฺ ขาขานีเยตฺถิ โภขนีเยตฺถิ จ ฝรณตฺติ สพฺพานิ
 ตานิ ยาวกาลิกานินฺ ฯ นามคณฺนาวเสน จ เนลันฺ น สกฺกา
 ปรียนตฺติ ทสฺเสตฺถุ ฯ ยานิ จ ปน ปาลิยํ อนฺชานามิ
 ภิกฺขเว ผลานิ เกสชฺชานินิ วิลงฺคํ ปิปฺผลิ มริจํ หริตฺถํ วิถิตฺถํ
 อามลคํ โภฏฺจผลันฺ ยานินิ วา ปนณฺณานิปิ อตฺถิ ผลานินิ
 เกสชฺชานินิ เนว ขาขานีเย ขาขานีเยตฺถิ ฝรณตฺติ น โภขนีเย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖๘

โภชนียตถัม ฝรณตีติ วุตตานิ ตานิ ยาวชีวิกานิ ฯ เตลัปี
 อปริปกุทานิ อจุนิว พิมุพวรรณเกตกถสมิริอาทีนั ฝลทานิ ชาตีฝลั
 กฏุกฝลั เอลา ตกโกถนุติ เอวั นามวเสน น สกุกา ปริยนุตั
 ทสเสตุ ฯ อฏุจิทาหนีเย ลพษฏุจิทิ ปนสฏุจิทิ อมุพาทกฏุจิทิ สาลฏุจิทิ
 ขชชฐีเรตถตีมพฐสกันั ตรณฝลฏุจิทิ ตินุติณิกฏุจิทิ พิมุพฝลฏุจิทิ
 โกถสมุพฏุจิทิ อุปลปลพุมชาตีนั โปกษฐฐุจิทิ เอวมาทินี เตสุ เตสุ
 ชนปเทสุ มนุสสานั ปกตีอาหารวเสน ขาหนียตถัม โภชนียตถัม
 จ ฝรณกานิ อฏุจิทินิ ยาวกาลิกานิ ฯ มฐุกฏุจิทิ ปุณุณาคฏุจิทิ
 หรีตถาทินี อฏุจิทินิ สิทธิฐฐุกฏุจิทิ ราชิกฎุจิทิ เอวมาทินี
 อฏุจิทินิ ยาวชีวิกานิ ฯ เตลั ปาลียั ฝลเกสชเชเนว สงคโห
 เวทิตพุโพ ฯ ปิฎุจิทาหนีเย สตุตถนั ฐณณานั ฐณณานุโลมานั
 อปรนุณานลจ ปิฎุจิทั ปนสปิฎุจิทั ลพษปิฎุจิทั อมุพาทกปิฎุจิทั
 สาลปิฎุจิทั ฐตถคตลปิฎุจิทั จ ชีรวลลัปิฎุจิทญจาทิ เอวมาทินี
 เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปกตีอาหารวเสน มนุสสานั ขาหนียตถัม
 โภชนียตถัม จ ฝรณกานิ ปิฎุจิทานิ ยาวกาลิกานิ ฯ อฐตถค-
 ตลปิฎุจิทั ชีรวลลัปิฎุจิทั อสสคณฐาทิปิฎุจิทานิ ยาวชีวิกานิ ฯ
 เตลั ปาลียั กาสาเวหิ จ มุลฝเลหิ จ สงคโห เวทิตพุโพ ฯ
 นียุยาสขาหนีเย เอโก อุจจุนียุยาส สตุตถาหกาลิโก ฯ เสสา
 อนุชานามิ ภิกขเว ชตุนิ เกสชชานิ หีคฺ หีคฺชตุ หีคฺสิปาฎิกกา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๖๕

ตถกัม ตถกปตติ ตถกปณณิ สชชูลลัม ยานิ วา ปนณณานิปี
อตถิ ชตฺถนิ เกสชชานีติ เอวํ ปาลียิ วุตตนิยฺยาสา
ยาวชีวิกา ฯ ตตฺถ เวยวปนกวเสน สงฺกหิตานัน กณณิการ-
นิยฺยาส อมพฺพนียฺยาสติ เอวํ นามวเสน น สกฺกา ปริยฺนตฺ
ทสฺเสตฺถ ฯ

เอวํ อิมสฺสุ มุลขาทนียาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิ ยาวกาลิกัม สพฺพปี
อิมสฺมี อตฺถเถ อวเสลลัม ขาทนียํ นามาติ สงฺกหิตัม ฯ โภชนียํ
นาม ปณฺจ โภชนานีติอาทิมฺหิ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ วุตตเมว ฯ
ขาทิสฺสามิ ภฺลฺลชิสฺสามีติ ปฏฺฐิกฺกณฺหาติ อาปตฺติ ทฺถกฺกฏฺสฺสาติ
โย ภิกฺขุ วิกาลเอ เตตฺถ ขาทนียํ โภชนียํ จ ปฏฺฐิกฺกณฺหาติ
ตสฺส ปฏฺฐิกฺกหณฺเน ตาว อาปตฺติ ทฺถกฺกฏฺสฺส ฯ เสสเมตฺถ
อฺตุตฺตานเมว ฯ

เอพฺกโลมสมฺภูจฺจานัน กายโต จ กายจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจาทิ
กิริยา โนสณฺณาวีโมกฺขํ อจิตฺตกัม ปณฺณตฺตวิชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

วิกาลโภชนสฺสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

อภฺจฺจมสฺสิกฺขาปเท ฯ เวพฺพฺจฺจสีโส นาม ชฺฉิลลสฺสสฺสส
อพฺพนฺตโร มหาเถโร ฯ อรณฺญเ เวหฺรตีติ เชตวนสฺส อวิทฺเ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๗๐

ปธานมเร เอกสุมี อวาเส วสติ ฯ สุกขกฐนุติ อสูปพยุณชนัน
โธทนัน ฯ โส กิร อนฺโตคามเ ภุณฺชิตฺวา ปจฺจนา ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ตาทิสฺส โธทนัน อหารติ ฯ ตณฺจโข อปฺปิจฺจตตาย น
ปจฺจยทิตฺตตาย ฯ เถโร กิร สตฺตทาหํ นิโรธสมาปฺตติยา
วิตินาเมตฺวา สมาปฺตติโต วุฏฺฐาย ตํ ปิณฺฑทปาตํ อุตฺเทน
เตเมตฺวา ภุณฺชติ ฯ ตโต ปฺน สตฺตทาหํ สมาปฺตติยา นิสิตฺติ ฯ
เอวํ เทวปี ตินฺนปี จตฺตาริปี สตฺตทาหานิ วิตินาเมตฺวา คามํ
ปิณฺฑทาย ปวิสฺติ ฯ เตน วุฏฺฐํ จิเรน คามํ ปิณฺฑทาย ปวิสฺตีติ ฯ
กาโร กรณํ กิริยาติ อตฺถโต เอกํ ฯ สนนฺธิกาโร อสฺสาติ
สนนฺธิการํ ฯ สนนฺธิการเมว สนนฺธิการกํ ฯ สนนฺธิกิริยนฺติ
อตฺถโต ฯ ปฏิกฺกเหตุวา เอกเรตฺตํ วิตินามิตฺสเสตํ อธิวจัน ฯ
เตเนวสฺส ปทภาชเน วุฏฺฐํ สนนฺธิการกํ นาม อชฺช ปฏิกฺกหิตํ
อปรชฺชุนฺติ (๑) ฯ ปฏิกฺกณฺหาติ อาปฺตติ ทุกฺกภูสฺสาติ เอวํ สนนฺธิกิตํ
ยงฺกิลฺลิจิ ยาวกาลิกํ ยามกาลิกํ วา อชฺโฆหริตฺตูกามตาย
คณฺหนตฺสฺส ปฏิกฺกหณฺเ ตาว อาปฺตติ ทุกฺกภูสฺส ฯ อชฺโฆหโรโต
ปน เอกเมกสุมี (๒) อชฺโฆหารเ ปาจิตฺตियํ ฯ สเจปี ปตฺโต ทุทฺโธโต
โหติ ยํ องฺกุลฺลिया ฆมฺสนตฺสฺส เลขา ปณฺณายติ คณฺจิกปตฺตตฺส
วา คณฺจิกนฺตเร เสเนโห (๓) ปวิฏฺฐโ จ โส อุนฺนเห โธตาเปนตฺส
๑. อชฺช ปฏิกฺกหิตํ อปรชฺช ขาทิตํ โหตีติ ปทภาชเน วุฏฺฐํ ฯ
๒. เอกเมกสุมี ฯ ๓. สีนโห ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๗๑

ปคุฆรติ อุนฺหยาคุยา วา คหิตาย สนฺทิสฺสติ ตาทิสฺส ปตฺเตปิ
 ปฺนทิวเส ภูณฺชนตฺสฺส ปาจิตฺตียํ ๑ ตสฺมา ปตฺตํ โชวิตฺวา
 ปฺน ตตฺถ อจฺจโฆทํ วา อาสิณฺจิตฺวา อํกุติยา วา ฆํสิตฺวา
 นิสฺเสนฺหาโว (๑) ชานิตฺพุโป ๑ สเจปิ อุกฺเกเสนฺหาโว (๒) ปตฺเต
 วา อํกุติเลขา ปณฺณายติ ทฺทุโชโต โหติ ๑ เตลวณฺณปตฺเต
 ปน อํกุติเลขา ปณฺณายติ สา อพุโพหาริกา ๑ ยํ ภิกฺขุ
 นิสฺเรกฺขา สามเณรานํ ปริจฺจชฺนติ ตณฺเจ สามเณรา นิสฺสิตฺวา
 เทนฺติ สพฺพํ วมฺภูติ ๑ สยํ ปฏฺิภุคฺเคตฺวา อปริจฺจตฺตเมว หิ
 ทฺุคฺยทิวเส น วมฺภูติ ๑ ตโต หิ เอกํ สิกฺขจฺปิ อชฺโฆทรโต
 ปาจิตฺตียเมว ๑ อกปฺปิยมํเสสฺส มนฺุสฺสมํเส อุลลจฺเจเนน สทฺุธิ
 ปาจิตฺตียํ ๑ อวเสเสสฺส ทฺุคฺกณฺเณน สทฺุธิ ๑ ยามกาลิกํ สติ ปจฺเจเย
 อชฺโฆทรโต ปาจิตฺตียํ ๑ อาหารตฺถาย อชฺโฆทรโต ทฺุคฺกณฺเณ
 สทฺุธิ ปาจิตฺตียํ ๑ สเจ ปวาริตฺโต หุตฺวา อนตฺริตฺตํ กตฺตํ
 อชฺโฆทรติ ปกฺติอามิสฺส เทว ปาจิตฺตียานิ ๑ มนฺุสฺสมํเส
 อุลลจฺเจเนน สทฺุธิ เทว ๑ เสเส อกปฺปิยมํเส ทฺุคฺกณฺเณน สทฺุธิ ๑
 ยามกาลิกํ สติ ปจฺเจเย สามีเสน มุขเนน อชฺโฆทรโต เทว ๑
 นิสฺเรกฺขา เอกเมว ๑ อาหารตฺถาย อชฺโฆทรโต วิกปฺปทฺุเวปิ
 ทฺุคฺกณฺเณน วมฺภูติ ๑ สเจ วิกาเล อชฺโฆทรติ ปกฺติโกชเน
 สนฺุธิปจฺเจยา จ วิกาลโกชนปจฺเจยา จ เทว ปาจิตฺตียานิ ๑
 # ๑. นิสฺเสนฺหาโว ๑ ๕. สีนโห ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๔๗๒

อกปปียมัเส อุลลจยญจ ทุกกญญจ วฑฒติ ฯ ยามกาลิเกสุ
วิกาลโกชนปจฺจยา อนาปตฺติ ฯ อนตฺริตฺตปจฺจยา ปน วิกาเล
สพฺพวิกปฺเปสุ อนาปตฺติ ฯ สตฺตทาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถายาติ
อาหารตฺถาย ปฏิกฺคณฺหโต ปฏิกฺคณฺหปจฺจยา ตาว ทุกกญฺ์ ฯ
อชฺโฆหรโต ปน สเจ นีรามิสฺ โหติ อชฺโฆหารเ อชฺโฆหารเ
ทุกกญฺ์ ฯ อถ อามิสฺสํสฺฏฺจํ ปฏิกฺคณฺเหตฺวา จปิตฺ โหติ ยถาวตฺตฺถกํ
ปาจิตฺตฺติยเมว ฯ อนาปตฺติ ยาวกาลิกนฺติ อาทิมฺหิ วิกาลโกชน-
ลิกฺขาปเท นิตฺทิกฺจํ ขาทนียํ โภชนียํ ยาว มชฺฌนฺตฺติกสงฺขาโต
กาโล ตาว ภูณฺชิตฺตฺพฺโต ยาวกาลิกํ สทฺธิ อนุโลมปาเนหิ
อฏฺฐวฺริ ปานํ ยาว รตฺติยา ปจฺฉิมยามสงฺขาโต ยาโม ตาว
ปรีภูณฺชิตฺตฺพฺโต ยาโม กาโล อสฺสาติ ยามกาลิกํ สปฺปิอาทิ
ปญฺจวฺริ เกสชฺชํ สตฺตทาหํ นีเรตฺตฺพฺโต สตฺตทาหํ กาโล อสฺสาติ
สตฺตทาหกาลิกํ จเปตฺวา อุกกํ อวเสสฺ สพฺพปี ยาวชีวํ ปรีหริตฺวา
สตี ปจฺจเย ปรีภูณฺชิตฺตฺพฺโต ยาวชีวิกนฺติ วุจฺจติ ฯ ตตฺถ
อรุโณทเย ปฏิกฺคณฺหิตํ ยาวกาลิกํ สตฺกฺขตฺตฺตฺมปี นิตฺทิตฺวา ยาว
กาโล นาทิกฺกมตี ตาว ยามกาลิกํ เอกํ อโหรรตฺตํ สตฺตทา-
กาลิกํ สตฺตรตฺตํ อิตฺริ สตี ปจฺจเย ยาวชีวปี ภูณฺชนฺตฺตฺส
อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตฺตานเมว ฯ อฏฺฐกถาสฺ ปน อิมสฺมี
จानเน ปานกถา กปฺปิยานุโลมกถา กปฺปตี นุ โข ยาว-
กาลิกเน ยามกาลิกนฺติ อาทิกถา จ กปฺปิยภูมิกถา จ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๗๓

วิตถาริตา ฯ ตัม มยฺ อากตภูจนาเนเยว กถยิสฺสาม ฯ เอพกโถม-
สมภูจจัน กายโต จ กายจิตฺโต จ สมภูจจติ กิริยา
โนสญญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

สนฺนิธิการกสิทฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

นวมสิทฺขาปเท ฯ ปณฺธิตโกชนานีติ อุตฺตมโกชนานี ฯ กสฺส
สมฺปนฺนํ น มนาปนฺติ สมฺปตฺตียุตฺตํ กสฺส น ปิยฺ ฯ สาธุติ
สุรสิ ฯ โย ปน ภิกฺขุ เอวรูปานี ปณฺธิตโกชนานี อคิลาโน
อตุตฺตโน อตุตฺถาย วิญญาเปตฺวา ภูญฺเชยฺยาติ เอตฺถ สุทฺธานี
สปรฺปิอาทีนํ วิญญาเปตฺวา ภูญฺชนฺโต ปาจิตฺตियํ นาปชฺชติ ฯ
เสชียเสฺ สุโปทฺทวิญญตฺตติทุกฺกภูํ อาปชฺชติ ฯ โอทนสํสญฺจานี ปน
วิญญาเปตฺวา ภูญฺชนฺโต ปาจิตฺตियํ อาปชฺชตฺติติ เวทิตพฺโพ ฯ
อຍံ กิเรตฺถ อธิปฺปาโย ฯ เตเนว จ ปณฺธิตานีติ อวตฺวา
ปณฺธิตโกชนานีติ สุตฺเต วุตฺตํ ฯ ปณฺธิตานีติ หิ วุตฺเต
สปรฺปิอาทีนํเยว คหณํ โหติ ฯ ปณฺธิตโกชนานีติ วุตฺเต ปน
ปณฺธิตสํสญฺจานี สตฺตตฺถลฺลนินฺพุตฺตทานี โภชนานี ปณฺธิตโกชนานีติ
อยมตฺถโล ปญฺญาติ ฯ อิทานี วิญญาเปติ ปโยเค ทุกฺกญฺนติ-
อาทีสุ อຍံ วินิจฺจโย ฯ สปรฺปิณา ภตฺตํ เทหิ สปรฺปิ อาทีริตฺวา
เทหิ สปรฺปิมิสฺสํ กตฺวา เทหิ สปรฺปิ เทหิ สปรฺปิยจ ภตฺตลฺลจ
เทหีติ วิญญาเปตฺตสฺส วิญญตฺตียา ทุกฺกภูํ ปฏฺธิคฺคหฺเณ ทุกฺกภูํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖๔

อชฺโฆหาระ ปาจิตุติยํ สप्ปีภคตํ เทหิติ วุตเต ปน ยสุมา
สาสิทธิตํ วย สप्ปีภคตํ นาม นตฺถิ ตสุมา สูโปทน-
วิญญตฺติทุกฺกฏเมว เวทิตพฺพํ สเจ ปน สप्ปีนา ภคตํ เทหิติ
วุตเต ปน ภคตํ ทตฺวา สप्ปี กตฺวา ภูญฺชาติ นวณฺตี
วา จีรํ วา ทธี วา เทติ มฺลํ วา ปน เทติ อิมินา
สप्ปี กเหตุวา ภูญฺชาติ ยถาวตฺถุกเมว โคสप्ปีนา ภคตํ
เทหิติ วุตเต ปน โคสप्ปีนา วา เทตุ โคสप्ปีมฺหิ อสฺติ
ปฺริมนเยเนว โคนวณฺตีนา ทิ วา คาวีเยว วา เทตุ อิตฺโต
สप्ปีนา ภูญฺชาติ ยถาวตฺถุกเมว สเจ ปน โคสप्ปีนา
ยาจิตฺโต อชฺยา สप्ปีอาทธี เทติ วิสํเกตํ เอวํ หิ สติ
อญฺฉํ ยาจิตฺเตน อญฺฉํ ทินฺนํ นาม โหติ ตสุมา อนาปตฺติ
เอส นโย อชฺยา สप्ปีนา เทหิติ อาทธีสูปี กปฺปียสप्ปีนา
เทหิติ วุตเต อกปฺปียสप्ปีนา เทติ วิสํเกตเมว อกปฺปียสप्ปีนา
เทหิติ วุตเต อกปฺปียสप्ปีนา เทติ ปฏฺกคฺคหณฺปิ ปรีโกเคปิ
ทุกฺกฏเมว อกปฺปียสप्ปีมฺหิ อสฺติ ปฺริมนเยเนว อกปฺปีย-
นวณฺตีนา ทิ เทติ สप्ปี กตฺวา ภูญฺชาติ อกปฺปียสप्ปีนา
ทินฺนํ โหติ อกปฺปียสप्ปีนาติ วุตเต กปฺปิเยน เทติ
วิสํเกตเมว สप्ปีนาติ วุตเต เสเสสุ นวณฺตีนาสู อญฺฉตฺเรน
เทติ วิสํเกตเมว เอสว นโย นวณฺตีเนน เทหิติ อาทธีสูปี
เยน เยน หิ วิญญตฺติ โหติ ตสฺมี วา ตสฺส มฺลํ วา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐาวณณนา หน้า ๔๗๕

ลทุเช ตัม ตัม ลทุชเมว โหติ ฯ สเจ ปน อณฺณํ ปาลียํ
 อากตฺตํ วา อนากตฺตํ วา เทติ วิสฺสํเกตฺตํ ฯ ปาลียํ อากต-
 นวนีตาทีนํ จเปตฺวา อณฺณเหหิ นวนีตาทีนํ วิญญาเปนฺตสฺส
 ทุกกภูํ ฯ ยถา จ สปปิภตฺตํ เทหิตี วุตฺเต สาลิกตฺตสฺส
 วิย สปปิภตฺตสฺส อภาวา สฺวโปทฺนวิญญตฺติ ทุกกภูเมว โหตีติ
 วุตฺตํ เอวํ นวนีตภตฺตํ เทหิตี อาทีสุปี ฯ ปฏฺฐิปาฎฺฐิยา เอกเมกํ
 วิตุถาเรตฺวา วุจฺจมานเปปี หิ อยเมวตฺโต วตฺตพฺโพ สียา ฯ
 โส จ สงฺเขเปนปี สกฺกา ฉาตุํ กิํ ตตฺถ วิตุถาเรน ฯ
 เตน วุตฺตํ เอเสว นโย นวนีเตน เทหิตี อาทีสุปีติ ฯ
 สเจ ปน สพฺเพหิปี สปปิอาทีนํ เอกญฺจाने วา นานาจाने
 วา วิญญาเปตฺวา ปฏฺฐิลทฺธํ เอกภาชเน อากีริตฺวา เอกธฺสํ
 กตฺวา ตโต กุสสุเคนาปี ชิวฺหกุเค เอกวินฺทํ จเปตฺวา อชฺโฆหฺรติ
 นว ปาจิตฺตียานํ อาปชฺชติ ฯ วุตฺตํปี เจตํ ปรีวาเร

กายิกานํ น วาจสิกานํ
 สพฺพานํ นานาวตฺถุกานํ
 อปฺพุพฺพํ อจฺริมํ อาปชฺชชฺชเยย เอกโต
 ปญฺหามเสสา กุสเสหิ จินฺติตาติ (๑) ฯ

อคิลานํ คิลานสณฺณตีติ เอตฺถ สเจ คิลานสณฺณตีปี หุตฺวา
 เกสชฺชตฺถาย ปญฺจ เกสชฺชชานํ วิญญาเปติ มหานามสิกฺขาปเทน
 # ๑. วิ. ปรี. ๘/๑๓๒๗/๕๓๔ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๔๗๖

กาเรตพุโพ ๑ นว ปณฺธิตโกชนานิ วิญญาเปนฺโต ปน อิมินา
สิกฺขาปเทน กาเรตพุโพ ๑ ภิกฺขุณฺนํ ปน เอตานิ ปาฏี-
เทสนียวตฺถุณี โหนฺติ ๑ สฺวโปทนวินฺยตฺตํ อุกฺเขสฺสปี เสขปณฺณตฺติ-
ทุกฺกฏเมว ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑ จตฺตสมฺภูจํ กายโต
จ กายวาจโต จ กายจิตฺตโต จ กายวาจจิตฺตโต จ สมฺภูจาทิ
กิริยา โนสณฺวารวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ปณฺธิตโกชนสิกฺขาปทํ นวมสิกฺขาปทํ ๑

ทสมสิกฺขาปเท ๑ จตฺตํ ปจฺจเยสฺส อนตฺตมโส ทนฺตกฏจฺปิ
สพฺพํ ปสฺสูกฺกเมว อสฺสาติ สพฺพปสฺสูกฺกโก ๑ โส กิร สฺसानะ
นทฺทิตฺตภาชนเมว ปตฺตํ กตฺวา ตตฺถ นทฺทิตฺตโจลเกเหว จิวริ
กตฺวา ตตฺถ นทฺทิตฺตมณฺจปิจกานิเยว คเหตุวา ปริภุชฺติ ๑
อญฺยไวสาฎิตกานีติ เอตฺถ อญฺยาติ วุจฺจนฺติ กาลกตา ปติ-
ปิตามหา ๑ ไวสาฎิตกานิ วุจฺจนฺติ เตสํ อตฺถาย สฺसानาทีสุ
นทฺทิตกานิ ขาทนียโกชนียานิ ๑ มนุสฺสา กิร กาลกเต
ณาทเก อุกฺทิสฺส ยนฺเตสํ สชีวกาลे ปิยํ โหติ ตํ เอเตสฺ
สุสานาทีสุ ปิณฺฑปิณฺฑํ กตฺวา ณาทกา โน ปริภุชฺชนตฺติ
จเปนฺติ ๑ โส ภิกฺขุ ตํ คเหตุวา ภุชฺติ อญฺญํ ปณฺธิตฺปิ
ทियมามํ น อิจฺฉติ ๑ เตน วุตฺตํ สฺसानะปี รุกฺขมฺมเลปี
อุมฺมาเรปี อญฺยไวสาฎิตกานิ สามํ คเหตุวา ปริภุชฺตีติ ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐาวณณนา หน้า ๔๗๗

เถโรติ ติโร ฆนพทุโร ฯ วทุโรติ ฐโล ฯ ฐโล จ ฆนสรโร
 จายิ ภิกขุติ วุตติ โหติ ฯ มนุสฺสมํถิ มณฺเณ ขาทตีติ มนุสฺสมํถิ
 ขาทตีติ นํ สลฺลทฺทเขม ฯ มนุสฺสมํถิ ขาทนฺตา หิ อีทิสา
 ภานฺตีติ อยิ เตถิ อธิปฺปาโย ฯ อุทกทนฺตโปเณ กุกฺกจฺจายนฺตีติ
 เอตฺถ เต ภิกขุ อทินฺนํ มุขทวาริ ออาหาริ อاهرยฺยาติ
 ปทสฺส สมฺมา อตฺถิ อสลฺลทฺทเขตฺวา กุกฺกจฺจายิสู ฯ ภควา
 ปน ยถาอุปฺปนฺนสฺส วตฺตสฺส วเสน ปิตา วีย ทารเก เต
 ภิกขุ สณฺณาเปนฺโต๔ อนุปฺปลยฺณตฺตี จเปติ ฯ อทินฺนนฺติ กาเยน
 วา กายปฺฏิพฺพทฺเชน วา คณฺหนตฺสฺส กายกายปฺฏิพฺพทฺช-
 นิสฺสคฺคิยานิ อณฺณตฺรวเสน น ทินฺนํ ฯ เอตฺเทว หิ สนฺธาย
 ปทภาชเณ อทินฺนํ นาม อปฺฏิคฺคหิตํ วุจฺจตีติ วุตติ ฯ
 ทุคฺคิยปาราชิกเณ ปน อทินฺนนฺนาม ปฺรปฺริคฺคหิตํ วุจฺจตีติ
 วุตติ ฯ ทินฺนนฺติ อิทํ ปน ตสฺเสว อทินฺนสฺส ปฺฏิปฺกฺขวเสน
 ลกฺขณทสฺสนตฺถิ อุทฺธมฺมิ ฯ นิทฺเทเส จสฺส กาเยน วา
 กายปฺฏิพฺพทฺเชน วา นิสฺสคฺคิเยน วา เทนฺเตติ เอวํ อณฺณสฺมี
 ททฺมานํ ฯ หตฺถปาเส จิโต กาเยน วา กายปฺฏิพฺพทฺเชน วา
 ปฺฏิคฺคณฺหาตีติ ตํ เอวํ ทิยฺมานํ อนุตฺมโส รทฺเรณณปี สเจ
 ปุพฺเพ วุตฺตลกฺขเณ หตฺถปาเส จิโต กาเยน วา กาย-
 ปฺฏิพฺพทฺเชน วา ปฺฏิคฺคณฺหาติ ฯ เอตํ เอวํ ปฺฏิคฺคหิตํ ทินฺนํ
 นาม วุจฺจติ ฯ น อิทํ คณฺห อิทํ ตว โหตฺติอาทิวจฺเจน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๗๘

นิสฺสภูจฺจํ ๑ ตตฺถ กายเณนาติ หตฺถาทิสฺสู เยนเกนจิ สรียราวยเวน
อนุตฺมโส ปาทงฺกุลียาปี ทียมานํ กายเณ ทินฺนํ นาม โหติ ๑
ปฏิคฺคหณฺปิ เอสว นโย ๑ เยนเกนจิ หิ สรียราวยเวน
คหิตํ กายเณ คหิตเมว โหติ ๑ สเจปิ นตฺตุกรณฺธิยํ ทียมานํ
นาสปฺมุณฺน อกฺคฺลโกว มุเขน ปฏิคฺคณฺหาติ ๑ อาโกคมตฺตเมว
หิ เอตฺถ ปมาณํ ๑ อยํ นโย มหาปฺจจริยํ วุตฺโต ๑
กายปฺฏิพฺพุชฺเณนาติ กญฺจจฺจุอาทิสฺสู เยนเกนจิ อฺปกรณฺน ทินฺนํ
กายปฺฏิพฺพุชฺเณ ทินฺนํ นาม โหติ ๑ ปฏิคฺคหณฺปิ เอสว
นโย ๑ เยนเกนจิ สรียรสฺสพฺพุชฺเณ ปตฺตตฺถาลกาทินา คหิตํ
กายปฺฏิพฺพุชฺเณ ปฏิคฺคหิตเมว โหติ ๑ นิสฺสคฺคิเณนาติ กายโต
จ กายปฺฏิพฺพุชฺเณโต จ โมเจตฺวา หตฺถปาเส จิตฺตฺส กายเณ
วา กายปฺฏิพฺพุชฺเณ วา ปาติยฺมานํ หิ นิสฺสคฺคิเณน ปโยเคน
ตินฺนํ นาม โหติ ๑ อยํ ตาว ปาลิวณฺณนา ๑

อยํ ปเนตฺถ ปาลิมุตฺตกวินิจฺจโย เวทิตฺพุโพ ๑ ปญฺจหิ
องฺเคหิ ปฏิคฺคหณฺ รุหฺติ ๑ ถามมชฺฉิมฺสฺส ปฺริสฺสฺส อฺจฺจารณ-
มตฺตํ โหติ หตฺถปาโส ปญฺญาติ อภิหาโร ปญฺญาติ
เทโว วา มนุสฺโส วา ติริจฺฉานคโต วา เทติ ตํ ปน
ภิกฺขุ กายเณ วา กายปฺฏิพฺพุชฺเณ วา ปฏิคฺคณฺหาติ ๑ เอว
ปญฺจหฺงฺเคหิ ปฏิคฺคหณฺ รุหฺติ ๑ ตตฺถ จิตฺตฺนินฺนนิปฺนฺนํ
ปวารณฺสิกฺขาปเท วุตฺตนเณน หตฺถปาโส เวทิตฺพุโพ ๑ สเจ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๗๕

ปน ทายกปฏิคคาหเกสุ เอโก อากาเส โหติ เอโก ภูมียิ
 ภูมมภูจสุส จ สีเสน อากาสุจสุส จ จเปตวา ทาคู วา
 คเหตุ วา ปสาริตหตุถิ ยิ อาสนนุตริ องคิ ตสุส โอริมนุเตน
 หตุถปาสปฺปมาณิ ปริจฺฉินฺนิตฺตพฺพิ ฯ สเจปิ เอโก ภูเป โหติ
 เอโก ภูปตฺเท เอโก วา รุกฺเข เอโก ปจฺวิยิ วุตฺตฺนเยเนว
 หตุถปาสปฺปมาณิ ปริจฺฉินฺนิตฺตพฺพิ ฯ เอวรูเป หตุถปาส จตฺวา
 สเจปิ ปกฺขิ มุขตฺตฺนฺนเกน หตุถิ วา โสณฺนฺนํทาย คเหตุวา
 ปฺปฺพิ วา ผลฺลิ วา เทติ ปฏิคฺคหณฺนิ รุหฺติ ฯ สเจ ปน
 ปน อจฺจตฺตฺนํจรมรตฺนสฺสาปิ หตุถิโน ขนฺนุเช นิสินฺนโน เตน โสณฺนํทาย
 ทิยมนํ คณฺหาติ วฏฺฏฺติเยว ฯ เอโก พหฺนุ นิ ภูตฺตพฺพฺยชน-
 ภาชนานิ สีเส กตฺวา ภิกฺขุสุส สนฺติกํ อากนฺตฺวา
 จิตฺโกว คณฺหาถาติ วทติ น ตาว อภิหาโร ปญฺญาตติ
 ตสฺมา น คเหตุพฺพิ ฯ สเจ ปน อีสกํปิ โอนมฺติ ภิกฺขุณา
 หตุถิ ปสเรตฺวา เภฏฺจิมภาชนํ เอกเทเสนาปิ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตพฺพิ ฯ เอตฺตาวตา สพฺพภาชนานิ
 ปฏิคฺคหิตานิ โหนฺติ ฯ ตโต ปฏฺจาย
 โอโรเปตฺวา วา อุกฺขมาฏฺตฺวา วา ยิ อิจฺฉติ ตํ คเหตุ
 วฏฺฏฺติ ฯ สกตฺตปฺจฺฉินฺนิตฺตพฺพิ ปน เอกภาชนเ วตฺตพฺพเมว
 นตุถิ ฯ กาชเนน ภูตฺตํ หรฺนฺโตปิ สเจ กาชํ โอนาเมตฺวา
 เทติ วฏฺฏฺติ ฯ สเจปิ ตีสหตุถิโก เวพฺพ โหติ เอกสุมิ อนฺเต
 คุพฺพมฺโก ทฺโร โหติ เอกสุมิ สปฺปิภุมฺโก ตํ เจ ปฏิคฺคคณฺหาติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๘๐

สพพิ ปรุกคหิตเมว ฯ อุจฺจยฺนตโทณฺโฑ ปคฺฆรฺนตเมว รลั
คณฺหาถาติ วทติ อภิหาโร น ปญฺญายตีติ น คเหตุพฺโพ ฯ
สเจ ปน กสฺมึ ฉทฺเตตฺวา หตฺเถน อุตฺตฺยจิตฺวา อุตฺตฺยจิตฺวา
เทติ วฏฺฐติ ฯ พหุ ปตฺตา มญฺเจ วา ปีเจ วา กฏฺฐารเก
วา โทณฺยิ วา ผลเก วา จปีตา โหนฺติ ฯ ยตฺถ จิตฺส
ทายโก หตฺถปาเส โหติ ตตฺถ จตฺวา ปรุกคฺคหณฺสญฺญา
มญฺจาทีนิ อญฺจฺลียาปี สฺสูติวา จิตฺน วา นิสินฺเนน วา
นิปนฺเนน วา ยนฺเตสุ ปตฺเตสุ ทียติ ตํ สพพิ ปรุกคฺคหิต
โหติ ฯ สเจปี ปรุกคฺคเหสฺสามิติ มญฺจาทีนิ อารุหิตฺวา นิสีทติ
วฏฺฐติเยว ฯ ปจฺวิยิ ปน สเจปี กุจฺฉิยา กุจฺฉิ อากฺข จิตา
โหนฺติ ยํ ยํ ปตฺตํ อญฺจฺลียา วา สฺสูจฺฉิ วา สฺสูติวา
นิสินฺโน โหติ ตตฺถ ตตฺถ ทียมานเมว ปรุกคฺคหิต โหติ ฯ
ยตฺถ กตฺถจฺจิ มหากฏฺฐารหตฺถตฺถราทีสุ จปีตปตฺเต ปรุกคฺคหณฺ
น รุหตีติ วุคฺคํ ฯ ตํ หตฺถปาสาทิกกมฺมํ สนฺชาย วุคฺคนฺติ
เวทิตพฺพิ ฯ หตฺถปาเส ปน สติ ยตฺถ กตฺถจฺจิ วฏฺฐติ อญฺจฺลิตฺร
ตตฺถ ชาตกา ฯ ตตฺถ ชาตเก ปน ปทุมิณีปนฺณเ ว
กีสฺสฺกปนฺณาทิมฺหิ วา น วฏฺฐติ ฯ น หิ ตํ กายปฏฺิพฺพทฺธสงฺขยํ
คจฺฉติ ฯ ยถา จ ตตฺถ ชาตเก เอวํ ขาณฺเณ พนฺธิตฺวา
จปีตมญฺจาทีมฺหิ อสฺสฺหาริเม ผลเก วา ปาสาณเ วา น
รุหติเยว ฯ เตปี หิ ตตฺถ ชาตเก สงฺเขปฺปกา โหนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๘๑

ภูมียิ อตฺตเตสุ สุขุเมสุ ตินฺตติณิกาทิปณฺเณสุปี ปฏิกฺคหณฺ์ น
 รุหติ ฯ น หิ ตานิ สณฺจาคุํ สมตฺถานีติ ฯ มหฺนฺเตสุ ปน
 ปทุมินิปณฺณาทีสุ รุหติ ฯ สเจ ตตฺถ หตฺถปาสึ อติกฺกมฺม จิโต
 ทิมทณฺฑเกน อุพฺพฺกเณ เทติ อากนฺตฺวา เทหีติ วตฺตพฺโพ ฯ
 วจนํ อสฺสุตฺวา วา อนาทิยิตฺวา วา ปตฺเต อากีรติเยว ปฺน
 ปฏิกฺคเหตุพฺพิ ฯ ทฺูเร จตฺวา ภตฺตปิณฺฑํ จิปนฺเตปี เอเสว
 นโย ฯ สเจ ปตฺตตฺถวิกิโต นีหริยมาเน ปตฺเต รชนจฺณฺณานิ
 โหนฺติ สติ อุทเก โชวิตพฺโพ ฯ อสฺติ รชนจฺณฺณํ ปฺลฺลิตฺวา
 ปฏิกฺคเหตุวา วา ปิณฺฑาย จริตพฺพิ ฯ สเจ ปิณฺฑาย จรฺนตฺส
 รञฺ (๑) ปตฺติ ปฏิกฺคเหตุวา ภิกฺขา คณฺ्हิตพฺพา ฯ อปฏิกฺคเหตุวา
 คณฺ्हโต ปน วินยทฺกฺกํ ฯ ตํ ปน ปฺน ปฏิกฺคเหตุวา ภูณฺชโต
 อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน ปฏิกฺคเหตุวา เทถาติ วตฺเต วจนํ
 อสฺสุตฺวา วา อนาทิยิตฺวา วา ภิกฺขํ เทนฺติเยว วินยทฺกฺกํ
 นตฺถิ ฯ ปฺน ปฏิกฺคเหตุวา อณฺเณ ภิกฺขา ปฏิกฺคเหตุพฺพา ฯ
 สเจ มหาวาโต ตโต ตโต รञฺ ปาเตติ น สกฺกา โหติ
 ภิกฺขํ คเหตุํ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทสฺสามีติ สฺทฺชจิตฺเตน อาโภคํ
 กตฺวา คณฺ्हิตุํ วญฺญติ ฯ เอวํ ปิณฺฑาย จริตฺวา วิหารํ วา
 อาสนสาถึ วา คนฺตฺวา ตํ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทตฺวา ปฺน
 เตน ทินฺนํ วา ตสฺส วิสฺสาเสน วา ปฏิกฺคเหตุวา ภูณฺชิตุํ
 # ๑. รโช.

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๘๒

วฏฺฐติ ฯ สเจ ภิกฺขจาเร สรชฺชํ ปตฺตํ ภิกฺขุสฺส เทติ โส
วตฺตพฺโพ อิมํ ปฏิกฺกเหตุวา ภิกฺขํ วา คณฺเหยฺยาสี
ปริภุญฺเชยฺยาสี วาติ ฯ เตน ตถา กาทพฺพํ ฯ สเจ รชฺชํ
อุปริ อุปลวติ กณฺชิกํ ปวาเหตุวา เสถิ ภูณฺชิตพฺพํ ฯ สเจ
อนฺโถ ปวิภูจฺจํ โหติ ปฏิกฺกเหตุพฺพํ ฯ อนฺุสฺมปฺนเน อสตี
หตฺถโต อโมเจนฺเตเนว ยตฺถ อนฺุสฺมปฺนโน อตฺถิ ตตฺถ
เนตฺวา ปฏิกฺกเหตุพฺพํ ฯ สุกฺขภตฺเต ปตฺติตรชฺชํ อปเนตฺวา ภูณฺชิตฺตุ
วฏฺฐติ ฯ สเจ ปน อติสุขมํ โหติ อุปริภตฺเตน สทฺธิ
อปเนตพฺพํ ปฏิกฺกเหตุวา วา ภูณฺชิตพฺพํ ฯ ยาคู วา สฺวปี วา
ปุโรโต จเปตฺวา อาลฺเลนฺตานิ ภาชนโต ผุสฺตานิ อุคฺคณฺตฺวา
ปตฺเต ปตฺนฺติ ปตฺโต ปฏิกฺกเหตุพฺโพ ฯ อุพฺงฺเกน อหริตฺวา
เทณฺตานิ ปจฺมตฺริ อุพฺงฺกโต เถวา ปตฺเต ปตฺนฺติ สฺวปฺติตา
อภิหฺนฺตฺตา โทโส นตฺถิ ฯ สเจปี จรุเกน ภตฺเต อากีริยมาเน
จรุกโต มสี วา ฉาริกา วา ปตฺติ อภิหฺนฺตฺตา เนวตฺถิ
โทโส ฯ อนนฺตรสฺส ภิกฺขุโน ทิยมาณํ ปตฺตโต อุปฺปตฺติตฺวา
อิตรสฺส ปตฺเต ปตฺติ สฺวปฺติตํ ปฏิกฺกเหตุกเมว โหติ ฯ สเจ
ชชฺฉริสากาที ผาเลตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุโน เทณฺตานิ สากโต
ผุสฺตานิ อญฺญสฺส ปตฺเต ปตฺนฺติ ปตฺโต ปฏิกฺกเหตุพฺโพ ฯ
ยสฺส ปตฺตสฺส อุปริ ผาเลนฺติ ตสฺส ปตฺเต ปตฺเตสฺส ทาตุ-
กามตฺยา อภิหฺนฺตฺตา โทโส นตฺถิ ฯ ปายาสสฺส ปุเรตฺวา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๘๓

ปตติ เทนติ อุนฺหตฺตา เหฏฺฐา คเหตุํ น สกฺโกติ มฺข-
 ฏฺฐิยาปี คเหตุํ ฏฺฐิตฺติเยว ฯ สเจ ตถาปี น สกฺโกติ
 อาธารเกน คณฺหิตฺพุโป ฯ อาสนสาลาอํ ปตติ คเหตุวา นิสินฺโน
 ภิกฺขุ นินฺทํ โอกกมนฺโต โหติ ฯ โส เนว อหริยมานํ น
 ทิยมานํ ชานาติ อปฺภิกฺคหิตกํ โหติ ฯ สเจ ปน อาโภคํ
 กตฺวา นิสินฺโน โหติ ฏฺฐิตฺติ ฯ สเจปี โส หตฺถเนน อาธารกํ
 มฺลจฺจิตฺวา ปาเทน ปีเพตฺวา นินฺทายติ ฏฺฐิตฺติเยว ฯ ปาเทน
 อาธารกํ อกกมิตฺวา ปฺภิกฺคณฺหนตฺตส ปน ชาครนฺตฺตสาปี
 อนาทรปฺภิกฺคหณฺโหติ ตสฺมา น กาดพฺพิ ฯ เกจิ เอวํ
 อาธารเกน ปฺภิกฺคหณฺ กายปฺภิพฺพทฺชปฺภิพฺพทฺเชน ปฺภิกฺคหณฺ นาม
 โหติ ตสฺมา น ฏฺฐิตฺติ วทฺนฺติ ฯ ตํ วจนมตฺตเมว ฯ อตฺถโต
 ปน สพฺพเมตํ กายปฺภิพฺพทฺชเมว โหติ ฯ กายสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 นโย ทสฺส
 คเหตุวา ปริภุญฺชิตฺตุ ฏฺฐิตฺติ ฯ ตตฺริทํ สุตฺตํ อุนฺชานามิ
 ภิกฺขเว ยํ ทิยมานํ ปตติ ตํ สามํ คเหตุวา ปริภุญฺชิตฺตุ
 ตํ กิสฺสเหตุ ปริจฺจตฺตํ ตํ ภิกฺขเว ทายเกหิตี (๑) ฯ อิทญจ ปน
 สุตฺตํ เนยฺยตฺถิ ตสฺมา เอวเมตฺถ อธิปฺปาโย เวทิตฺพุโป ฯ
 ยํ ทิยมานํ ทายกสฺส หตฺถโต ปรีคลิตฺวา สฺพุทฺธาย วา
 ภูมिया ปทฺมินิปลณฺณวตฺถกฺกุสฺสารกาทีสุ วา ปตติ ตํ สามํ
 # ๑. วิ. จุล. ๓/๑๔๕/๕๘ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๘๔

คเหตุวา ปริภุชิตุ วภูติฯ ยัม ปน สรชาย ภูมยา ปตติ
 ตัม รชัม ปุณฺณิตฺวา วา โชวิตฺวา วา ปฏิกฺคเหตุวา วา
 ปริภุชิตพฺพํฯ สเจ ปน ปวภูณฺตํ อลฺลสฺส ภิกฺขุโน สนฺตํ
 กจฺจติ เตน อหฺราเปตตปี วภูติฯ สเจ ตัม ภิกฺขุํ วทติ
 ตฺวํเยว ขาทาติ ตสฺสาปี ขาทิตฺตํ วภูติฯ อนาณตฺเตน ปน
 เตน น คเหตุพฺพํฯ อนาณตฺเตนาปี อิตฺรสฺส ทสฺสามิตี
 คเหตุํ วภูติตีติ คุรฺนํหิยํ วุตฺตํฯ กสฺมา ปเนตฺติ อิตฺรสฺส
 ภิกฺขุโน คเหตุํ น วภูติตีติฯ ภควตา อนนฺนลฺลวาทตฺตาฯ
 ภควตา หิ สามํ คเหตุวา ปริภุชิตฺตุนฺติ วทนฺเตน ยสฺเสว
 ตัม ทิยมาณํ ปตติ ตสฺส อปฺปฏิกฺคหิตกํปี ตัม คเหตุวา ปริโโกโค
 อนฺนลฺลวาทํฯ ปริจฺจตฺตํ ตัม ภิกฺขเว ทายเกหิตี วจเนน ปเนตฺถ
 ปฺรสนฺตกาภาโว ทิปิโต ตสฺมา อลฺลสฺส สามํ คเหตุวา
 ปริภุชิตฺตํ น วภูติ ตสฺส ปน อาณตฺติยา วภูติฯ อยํ
 กิเรตฺถ อธิปฺปาโยฯ ยสฺมา จ ตัม อปฺปฏิกฺคหิตกตฺตา อนฺนลฺลวาทํ
 ตสฺมา ยถาจิตฺเตยว อนามสฺสิตฺวา เกนจิ ปิทฺทิตฺวา จปีตํ
 ทุคฺคิยทิวเสปี ปริภุชิตฺตํ วภูติฯ สนฺนธิปจฺจยา อนาปตฺติฯ ปฏิกฺคเหตุวา ปน ปริภุช
 ิตพฺพํฯ ตํทิวสํเยว หิ ตสฺส สามํ
 คเหตุวา ปริโโกโค อนฺนลฺลวาทํ น ตโต ปฺรนฺตติ อยํปี กิเรตฺถ
 อธิปฺปาโยฯ อิทานิ อพฺุโพหาริกนโย วุจฺจติฯ ภูณฺชนฺตานิ หิ
 ทนฺตา จิยฺนฺติ นขา จิยฺนฺติ ปตฺตสฺส วณฺโณ จิยฺติ สพฺพํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๘๕

อพฺโพหาริกํ ฯ สตุถเคน อจฺจุอาทิสฺส ผาลิตฺเตสุ มลํ ปญฺญาติ
 เอตํ นวสมฺภูจิตฺตํ นาม ปฏิกฺขเหตฺวา ปริภุชิตพฺพํ ฯ สตุถกํ
 โชวิทฺวา ผาลิตฺเตสุ มลํ น ปญฺญาติ โลกนฺธมตฺตํ โหติ ตํ
 อพฺโพหาริกํ ฯ ยํปี สตุถกํ กเหตฺวา ปริหรนฺติ เตน ผาลิตฺเตสุปี
 เอเสว นโย ฯ น หิ ตํ ปริโภกตฺถาย ปริหรนฺตีติ ฯ
 มูลเกสชฺชาทีนํ ปีสนฺตานํ वा โภจฺญฺเนนฺตานํ वा นิสทนิสท-
 โปตฺกอุทฺกขลฺมฺสลาณี จิยฺนฺติ ฯ ปริหรณฺกวาสี ตาเปตฺวา
 เกสชฺชตฺถาย ตกฺเก वा จิเร वा ปกฺขิปนฺติ ฯ ตตฺถ นีลกา
 ปญฺญาติ ฯ สตุถเก วุตฺตสทิสฺสว วินิจฺฉโย ฯ อามกตฺกกาทิสฺส
 ปน สยํ น ปกฺขิปิตพฺพา ฯ ปกฺขิปติ เจ สามปากโต น
 มุจฺจติ ฯ เทเว วสฺสนฺเต ปิณฺฑาย จรฺนตฺสฺส สรีโรโต वा
 จิวโรโต वा กิลิฏฺจํ อุทกํ ปตฺเต ปตฺติ ตํ ปฏิกฺขเหตฺพฺพํ ฯ
 รุกฺขมฺมูลาทิสฺส ภูยชนฺตฺสฺส ปตีเตปี เอเสว นโย ฯ สเจ ปน
 สตุตฺทาหํ วสฺสนฺเต เทเว สุทฺธมฺมทกํ โหติ อพฺโพกาสาโต वा
 ปตฺติ วฏฺฏติ ฯ สามเณรฺสฺส โอทนํ เทนฺเตน ตฺสฺส ปตฺตคคํ
 อจฺจุปฺนฺเตเนว ทาทพฺพํ ฯ ปตฺโต वाสฺส ปฏิกฺขเหตฺพฺโพ ฯ
 อปฏิกฺขหิตे โอทนํ จุปิตฺวา ปฺน อตฺตโน ปตฺเต โอทนํ
 คณฺหนตฺสฺส อุคฺคหิตโก โหติ ฯ สเจ ปน ทาทกาโม หุตฺวา
 อاهر สามเณร ปตฺตํ โอทนํ คณฺหาติ วทติ อิตโร จ
 อลํ มยฺหฺนฺติ ปฏิกฺขิปติ ปฺน ตเวตํ มยา ปริจฺจตฺตฺนฺติ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณฺณา หน้า ๔๘๖

จ วุตฺเตปิ น มยฺหิ เอเตนตฺโถติ วทติ สตกฺขตฺตปิ ปริจฺจชฺตุ
ยาว อตฺตโน หตฺถคตฺติ ปฏิกฺกहितกเมว โหติฯ สเจ ปน
อาธารเกปิ จิตฺติ นีรเปกฺโข คณฺหาหิติ วทติ ปฺน ปฏิกฺก-
กเหตุพฺพิฯ สเจ สาเปกฺโข อาธารเก ปตฺติ จเปตฺวา เอโต
ปฺวึ วา ภตฺตํ วา คณฺหาติ สามณฺเริ วทติ สามณฺเโร
หตฺถิ โชวิตฺวา สเจปิ สตกฺขตฺตํ กเหตุวา อตฺตโน ปตฺตคตฺติ
อสุสนฺโตว อตฺตโน ปตฺเต ปกฺขิปติ ปฺน ปฏิกฺกหณฺนิกจฺจ
นตฺติฯ ยทิ ปน อตฺตโน ปตฺตคตฺติ สุตฺติวา ตโต คณฺหาติ
สามณฺเรสุส สนฺตเกน สํสฺนฺจฺจ โหติ ปฺน ปฏิกฺกเหตุพฺพิฯ
เกจิ ปน สเจปิ กยฺหมานํ นิชฺชิตฺวา ตตฺถ ปตฺติ ปฺน
ปฏิกฺกเหตุพฺพนฺติ วทนฺติฯ ตํ เอกํ ภตฺตปิณฺฑํ คณฺห เอกํ
ปฺวึ คณฺห อิมสุส กุพฺปิณฺฑสุส เอตฺตํ ปเทสํ คณฺหาติ
เอวํ ปริจฺฉินฺนิตฺวา วุตฺเต เวทิตพฺพิฯ อีธ ปน ปริจฺเฉโท
นตฺติ ตสฺมา ยํ สามณฺเรสุส ปตฺเต ปตฺติ ตเทว ปฏิกฺกหณฺนํ
วิชฺหติฯ หตฺถคตฺติ ปน ยาว สามณฺเโร วา อลนฺติ น
โอรมติ ภิกฺขุ วา น วาเรติ ตาว ภิกฺขุสุเสว สนฺตํ
ตสฺมา ปฏิกฺกหณฺนํ น วิชฺหติฯ สเจ อตฺตโน วา ภิกฺขุณฺ
วายาคูปฺจนกฺภาชเน เกสณฺจิจิ อตฺถาย ภตฺตํ ปกฺขิปติ
สามณฺเร ภาชนฺสุส อูปริ หตฺถิ กโรหิติ วตฺวา ตสุส
หตฺถเอ ปกฺขิปิตพฺพิฯ ตสุส หตฺถโต ภาชเน ปตฺติฯ ตํ หิ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๘๗

ทุติยทิวเส ภาชนสฺส อกปฺปิยภาวํ น กโรติ ปริจฺจตฺตตฺตา ฯ
 สเจ เอวํ อกตฺวา ปกฺขิปติ ปตฺตมिव ภาชนํ นิรามิสํ กตฺวา
 ปริภุชชิตพฺพิ ฯ ทายกา ยาคุกุญฺญํ จเปตฺวา คตา ฯ ตํ
 ทหรสามเณโร ปฏิกุคฺคหาเปตฺนํ สกโกติ ฯ ภิกฺขุ ปตฺตํ
 อูปนาเมติ ฯ สามเณโร กุณฺสฺส คีวํ ปตฺตสฺส มุขวภูฏิยํ จเปตฺวา
 อาวภูฏฺเถติ ฯ ปตฺตคตา ยาคุ ปฏิกุคฺคหิตาว โหติ ฯ อถวา
 ภิกฺขุ ภูมฺมียํ หตฺถํ จเปติ ฯ สามเณโร ปวภูฏฺเถตฺวา ตตฺถ
 อารोเปติ วภูฏฺเถติ ฯ ปฺนุวปจฺฉินฺนตฺตปจฺฉินฺนอุจฺจุฏฺฐาราทิสฺสปี เอเสว
 นโย ฯ สเจ ปฏิกุคฺคหณฺนูปกํ ภาริ เทว ตโย วา สามเณรา
 เทนฺติ เอเกน วา พลวตา อุกฺขิตฺตํ เทว ตโย ภิกฺขุ คณฺหนฺติ
 วภูฏฺเถติ ฯ มลฺลจฺสฺส วา ปิจฺสฺส วา ปาเทสฺส เตลฆฺมฺมํ วา
 ฬานฺนิตฆฺมฺมํ วา ลกฺเขนฺติ ภิกฺขุสฺส มลฺลเจปิ ปิจฺเจปิ นิสฺสิทฺตุ
 วภูฏฺเถติ ฯ อุกฺคหิตกํ นาม น โหติ ฯ นาคทนฺตเก วา องฺกฺสเก
 วา เทว เตลฆฺมฺวา ลกฺคิตา โหนฺติ ฯ อฺปริ ปฏิกุคฺคหิตโก
 เหฏฺฐา อปฏิกุคฺคหิตโก ฯ อฺปริมํ คเหตฺวํ วภูฏฺเถติ ฯ เหฏฺฐา
 ปฏิกุคฺคหิตโก อฺปริ อปฏิกุคฺคหิตโก ฯ อฺปริมํ คเหตฺวา อิตฺริ
 คณฺหโต อฺปริโม อุกฺคหิตโก โหติ ฯ เหฏฺฐามลฺลเจ อปฏิกุคฺคหิตกํ
 เตลถาลกํ โหติ ฯ ตลฺลเจ สมนฺนชฺชนฺโต สมนฺนชฺชนฺนิยา ฆภูฏฺเถติ
 อุกฺคหิตกํ น โหติ ฯ ปฏิกุคฺคหิตกํ คณฺหิตฺสสามิตี อปฏิกุคฺคหิตกํ
 คณฺหิตฺวา ฌตฺวา ปฺนุ กหิตฺตฺฐาเน จเปติ อุกฺคหิตกํ น

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๘๘

โหติ ฯ พหิ นีหริตฺวา สลฺยชานาติ ฯ พหิ อญฺจเปตฺวา หริตฺวา
ตตฺเถว จเปตพฺพํ นตฺถิ โทโส ฯ สเจ ปน ปุพฺเพ วิวริตฺวา
จปีติ น ปิทหิตพฺพํ ยถา ปุพฺเพ จิตฺ ตเถว จเปตพฺพํ ฯ
สเจ พหิ จเปติ ปฺน น จฺปีตพฺพํ ฯ อถ เหนฺจปาสาทิ
โอโรหนฺโต นิสฺเสณิมชฺเฌ สลฺยชานาติ อนฺนกาตฺตา อุทฺธํ वा
อโธ वा นีหริตฺวา จเปตพฺพํ ฯ ปฏิกฺกहितเก เตลาทิมฺหิ
กณฺिका อญฺเจติ ฯ สิงฺกเวราทิมฺหิ จฺณจฺณณฺิ ฯ ตํสมญฺจानเมว
นาม เอตํ ปฺน ปฏิกฺกหณฺิกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ตาลํ वा นาพิกเริ
วา อารุพฺโห โยตฺเตน ผลปีณฺํ โอตารेतฺวา อุปริญฺจितฺว
กณฺหาถาติ วทติ น กเหตุพฺพํ ฯ สเจ อญฺโล ญฺมีย
จิตฺ โยตฺตปาเสเก กเหตุวา อุกฺขิปิตฺวา เทติ วจฺญติ ฯ
สผลํ มหาสาขํ กปฺปิยํ การेतฺวา ปฏิกฺกณฺหาติ ฯ ผลานิ
ปฏิกฺกहितานเว โหนติ ยถาสฺขํ ปริญฺจชิตฺุ วจฺญติ ฯ อนฺโตวตฺถิ
จตฺวา วตี ฉินฺทิตฺวา อฺจฺญํ वा ติมฺพรุสํกํ वा เทนฺติ ฯ
หตฺถปาเส สติ วจฺญติ ฯ วติทณฺฺทเกสุ อปฺปหริตฺวา นิกฺกตํ
กณฺหนตฺตสฺส วจฺญติ ฯ ปหริตฺวา นิกฺกเต อญฺจกถาสฺ โทโส
น ทสฺสฺสิตฺว ฯ มยํ ปน ยํ จานํ ปหฺญํ ตโต สยํ
ปติตฺมิว โหตีติ ตกฺกยาม ฯ ตํปี อญฺจตฺวา กจฺณนฺเต ยฺชชติ
สูงฺกมาญฺโต ปวญฺญेतฺวา พหิ ปาติตภณฺํ วย ฯ วตี वा
ปาการํ वा ลงฺฆาเปตฺวา เทนฺติ ฯ สเจ ปน น ปฺลฺโล
ปากาโร อนฺโตปาการเ จ พหิปาการเ จ จิตฺตสฺส หตฺถปาโส

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๘๕

ปโหติ หตถสตัดปี อุทฐิ คนตุวา สมปตตัม คเหตุว วฏฺฐติ ฯ
ภิกฺขุ คิถานํ สามณฺเฐ ขนฺเชน วหติ ฯ โส ผลาผลํ ทิสฺวา
คเหตุวา ขนฺเช นิสินฺโนว เทติ วฏฺฐติ ฯ อปโร ภิกฺขุํ วหนฺโต
ขนฺเช นิสินฺนสฺส ภิกฺขุโน เทติ วฏฺฐติเยว ฯ ภิกฺขุ ผลินิ
สาขํ ฉายตฺถาย คเหตุวา คจฺจติ ฯ ผลานิ ขาทิตฺถํ จิตฺเต
อุปฺปนฺเน ปฏิคฺคหาเปตฺวา ขาทิตฺถํ วฏฺฐติ ฯ มจฺฉิกวารณตฺถํ
กปฺปิยํ การตฺถวา ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ ขาทิตฺถกาโม เจ โหติ
มฺลปฺปฏิคฺคหณฺเมว วฏฺฐติ ขาทนฺตสฺส โทโส นตฺถิ ฯ ภิกฺขุ
ปฺฏิคฺคหณฺนารหํ ภาณํ มนฺสฺसानํ ยานเ จเปตฺวา มคฺคํ
คจฺจติ ฯ ยานํ กทฺทเม ลคฺคติ ฯ ททโร จกํ คเหตุวา
อุกฺขิปติ วฏฺฐติ ฯ อุกฺคหิตกํ นาม น โหติ ฯ นาวายํ จเปตฺวา
นาวํ อริตฺเตน วา ปาเชติ หตฺถेณ วา กทฺทมติ วฏฺฐติ ฯ
อุลฺลุมฺเปปี เอเสว นโย ฯ ปาฎิยา วา กุณฺนเก วา ฆณฺเฏ วา
จเปตฺวาปี ตํ อนฺุสฺมปฺปนฺเนน คหาเปตฺวา อนฺุสฺมปฺปนฺนํ
พาหายํ คเหตุวา ตริตฺถํ วฏฺฐติ ฯ ตสฺมีปี อสฺติ อนฺุสฺมปฺปนฺนํ
คหาเปตฺวา ตํ พาหายํ คเหตุวา ตริตฺถํ วฏฺฐติ ฯ อุปาสกา
คมิกภิกฺขุณํ ปาถยฺยตฺถนฺุเล เทนฺติ ฯ สามณฺเระ ภิกฺขุณํ
ตฺถนฺุเล คเหตุวา อตฺตโน ตฺถนฺุเล คเหตุว น สกฺโกณฺติ ฯ
ภิกฺขุ เตสํ ตฺถนฺุเล คณฺฺหนฺติ ฯ สามณฺเระ อตฺตนา คหิต-
ตฺถนฺุเลสุ จิณฺเสุ อิตฺเรหิ ตฺถนฺุเลหิ ยาคุํ ปจฺติวา สพฺเพสํ
ปตฺตานิ ปฏฺิปาฎิยา จเปตฺวา ยาคุํ อากีรณฺติ ฯ ปณฺจํ โโต

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๐

สามเณโร อุตตโน ปตฺตํ กเหตุวา เณรสฺส เทติ เณรสฺส
ปตฺตํ ทุตติยเณรสฺสชาติ เอวํ สพฺพพานิ ปริวตฺเตติ ฯ สพฺพเพหิ
สามเณรสฺส สนฺตํ ภูตฺตํ โหติ วมฺภุตฺติ ฯ สเจปี สามเณโร
อปณฺฑีโต โหติ อุตตโน ปตฺเต ยาคุํ สยเมว ปาตุํ อารภติ
อาวุโส คฺยหํ ยาคุํ มยฺหํ เทหิติ เอวํ เณเรหิ ปฏิปาฏิยา
ยาจตฺวา ปิวิตุํ วมฺภุตฺติ ฯ สพฺพเพหิ สามเณรสฺส สนฺตกเมว
ภูตฺตํ โหติ ฯ เนว อุกฺกहितกปฺจฺจยา น สนฺนินฺธิปฺจฺจยา วชฺชํ
ผุสนฺติ ฯ เอตฺถ ปน มาตาปีตฺถนํ เตลาทีนํ ฉายาทีนํ อตฺถาย
สาขาทีนํ จ หรณฺตानํ อิมํสํ จ วิเสโส น ทิสฺสติ ตสฺมา
การณํ อุปฺปริกฺขิตพฺพํ ฯ สามเณโร ภตฺตํ ปจฺจิกกาโม ตณฺฑุเล
โหวิตฺวา นิจฺจาเลตฺถํ น สกฺโกติ ฯ ภิกฺขุณา ตณฺฑุเล จ ภาชนํ
จ ปฏิกฺคเหตุวา ตณฺฑุเล โหวิตฺวา นิจฺจาเลตฺถวา ภาชนํ อุตฺถนํ
อาโรเปตพฺพํ ฯ อุกฺกิ น กาทพฺโพ ฯ ปกฺกกาเล วิวริตฺวา
ปกฺกภาโว ชานิตพฺโพ ฯ สเจ ทุปฺปกํ โหติ ปากตฺถาย ปีทหิตุํ
น วมฺภุตฺติ ฯ รชฺสสฺ วา ฉาริกาย วา อปตฺนตฺถาย วมฺภุตฺติ ฯ
ปกฺกกาเล โอโรเปตตปี ภูตฺตปี วมฺภุตฺติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย ปฺน
ปฏิกฺคหณฺกิจฺจํ นตฺถิ ฯ สามเณโร ปฏิพโล ปจฺจิตุํ ขโณ ปนสฺส
นตฺถิ กตฺถจि คณฺตุกาโม ภิกฺขุณา สตณฺฑุโลทกํ ภาชนํ
ปฏิกฺคเหตุวา อุตฺถนํ อาโรเปตฺวา อุกฺกิ ชาเลตฺถวา คจฺฉาติ
วตฺตพฺโพ ฯ ตโต ปรี ปฺริมฺนเยเนว สพฺพํ กาคุํ วมฺภุตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐวณณนา หน้า ๔๕๑

ภิกขุ ยาคอตุถาย สุตฺตภาชนํ อารโเปตฺวา อุทกํ ตาเปติ
 วมฺภุติ ฯ ตตฺเต อุทเก สามเณโร ตณฺฑุเล ปกฺขิปติ ฯ ตโต
 ปฏฺจาย ปน ภิกขุณา อคฺคิ น กาทพฺโพ ฯ ปกฺกํ ยาคุํ
 ปฏฺคฺคเหตฺวา ปาตุํ วมฺภุติ ฯ สามเณโร ยาคุํ ปจติ ฯ
 หตฺถกุกฺกจโก ภิกขุ กิพฺนโต ภาชนํ อามสฺติ ปิธานํ อามสฺติ
 อุกฺกตํ เณณ ฉินฺทิตฺวา หรติ ฯ ตสฺเสว ปาตุํ น วมฺภุติ ฯ
 ทฺรฺูปจฺฉิณฺณํ นาม โหติ ฯ สเจ ปน ทพฺพี วา อุพฺงกํ
 วา คเหตฺวา อนุภฺขิปนฺโต อาลฺลเตติ สพฺเพสํ น วมฺภุติ ฯ
 สามปากณฺเจว โหติ ทฺรฺูปจฺฉิณฺณํ จ ฯ สเจ อุภฺขิปติ อุภฺคฺคหิตกํปิ
 โหติ ฯ ภิกขุณา ปิณฺฑาย จริตฺวา อาธารเก ปตฺโต จปิโต
 โหติ ฯ ตตฺร เจ อลฺโย โลลภิกฺขุ กิพฺนโต ปตฺตํ อามสฺติ
 ปตฺตปิธานํ อามสฺติ ฯ ตสฺเสว ตโต ลทฺทภตฺตํ น วมฺภุติ ฯ
 สเจ ปน ปตฺตํ อุภฺขิปิตฺวา จเปติ สพฺเพสํ น วมฺภุติ ฯ
 ตตฺถ ชาตกผลานิ สาขาย วา วลฺลिया วา คเหตฺวา
 จาเลติ ฯ ตสฺเสว ตโต ลทฺทผลํ น วมฺภุติ ฯ ทฺรฺูปจฺฉิณฺณ-
 ทฺรฺูปกณฺณจ อापฺชฺชติ ฯ ผลรฺุกํ ปน อปฺสฺสยิตฺถุํ วา ตตฺถ
 กณฺณเก วา พนฺธิตุํ วมฺภุติ ทฺรฺูปจฺฉิณฺณํ น โหตีติ มหาปจฺจริย
 วุตฺตํ ฯ อรณฺเณ ปตฺตํ ปน อมฺพผลาที ทิสฺวา สามเณรสฺส
 ทสฺสามีติ อahrิตฺวา ทาตุํ วมฺภุติ ฯ สีหวิฆาสาที ทิสฺวา
 สามเณรสฺส ทสฺสามีติ ปฏฺคฺคเหตฺวา วา อปฏฺคฺคเหตฺวา วา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๒

อาหริตฺวา ทาคฺ์ ฏฺฏติ ฯ สเจ ปน สกฺโกติ วิตกฺกํ โสเชตฺ์
ตโต ลทฺ์ ขาทิตตปิ ฏฺฏติ ฯ เนว อามกมฺสปฏิคฺคหณปจฺจยา
น อุกฺคหิตกปจฺจยา วชฺ์ สฺสติ ฯ มาตาปีตฺนํ อตฺถาย เตลาทีนํ
คเหตุวา คจฺจโต อนุตฺรามคฺเค พฺยาธิ อฺปฺปชฺชติ ฯ ตโต ยํ
อิจฺจติ ตํ ปฏิคฺคเหตุวา ปริภุชฺ์ ฏฺฏติ ฯ สเจ ปน มฺลปิ
ปฏิคฺคหิตํ โหติ ปฺน ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิ ฯ มาตาปีตฺนํ อตฺถาย
ตณฺ์ทลํ อาหริตฺวา เทติ ฯ เต ตโตเยว ยาคฺุอาทีนํ สมฺปาเทตฺวา
ตสฺส เทนฺติ ฏฺฏติ ฯ สนนฺธิปจฺจยา วา อุกฺคหิตกปจฺจยา
วา โทโส นตฺถิ ฯ ภิกฺขุ ปิณฑิตฺวา อฺทกํ ตาเปติ ฯ ยาว
ปริภุชฺยา ปริภุชฺ์ ฏฺฏติ ฯ สเจ ปเนตฺถ นาริกา ปตติ
ปฏิคฺคเหตุพฺพิ ฯ ทิมสณฺ์หาเสน ถาลกํ คเหตุวา เตลํ ปจฺนตสฺส
นาริกา ปตติ ฯ หตฺถเนน อมฺลจฺนเตเนว ปจิตฺวา โอตฺเรตฺวา
ปฏิคฺคเหตุพฺพิ ฯ สเจ องฺการาปี ทารุณี วา ปฏิคฺคเหตุวา
จปีตานิ มฺลปฏิคฺคหณเมว ฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุ อฺจฺจํ ขาทติ ฯ
สามณฺเโร มยฺหํปี เทถาติ วทติ ฯ อิตฺถิ นินฺทิตฺวา คณฺหาติ
วฺจฺจโต คณฺหาติ ฯ อวเสเสสฺ ปน ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิ ฯ
คฺุพฺปิณฺ์ทกํ ขาทนตฺสสาปี เอสฺว นโย ฯ วฺจฺจโตกาสโต นินฺทิตฺวา
คหิตาวเสสฺสิ หิ อชฺหิตปฏิคฺคหณเมว โหติ ฯ ภิกฺขุ คฺุพฺพิ ภาเชนฺโต
ปฏิคฺคเหตุวา โกฏฺจาสฺส กโรติ ฯ ภิกฺขุปี สามณฺเราปี อากนฺตฺวา
เอกคฺเณเนว เอกเมกํ โกฏฺจาสฺส คณฺหนฺติ ฯ คหิตาวเสสฺสิ
ปฏิคฺคหิตกเมว โหติ ฯ สเจ โลลสามณฺเโร คณฺหิตฺวา คณฺหิตฺวา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๔๕๓

ปุณ จเปติ ตสฺส กหิตาวเสถิ อปฺภิกฺกหิตกั โหติ ฯ ภิกฺขุ
 ฐมวณฺฺณี ปฺภิกฺกเหตุวา ฐมํ ปิวติ ฯ มุขํ จ กณฺโโจ จ มโนสฺลยา
 ลิตฺโต วิย โหติ ฯ ยาวกาลิกั ภูณฺชิตฺตุ วณฺฺณติ ฯ ยาวกาลิเกน
 ยาวชฺวีวักสฺสคฺคโทโส นตฺถิ ฯ ปตฺตํ วา รชนํ วา ปจฺนตสฺส
 กณฺณนาสมุขจฺฉิทฺเทหิ ฐโม ปวิสติ พฺยาธิปฺจฺจยา ปุํปุํ วา
 ผลํ วา อฺปสฺสํติ ฯ อพฺโพหาริกตฺตา วณฺฺณติ ฯ ภูตฺตตฺตาโร
 ตาคู อหจฺจ อนฺโตเยว ปวิสติ ฯ อวิศยตฺตา วณฺฺณติ ฯ มุข-
 ปวิภูจํ ปุณ อชฺโฆหรโต วิกาเล อापตฺติ ฯ ทนฺตฺนตฺเร ลคฺคสฺส
 อามิสฺสสฺ รโส ปวิสติ อापตฺติเยว ฯ สเจ สุขุมํ อามิสํ
 โหติ รโส น ปณฺณายติ อพฺโพหาริกปฺกขํ ภาชติ ฯ อฺปกณฺฺเจ
 กाले นิรุทกณฺฺจानเ ภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา กกฺกาเรตฺวา เทว
 ตโย เขพฺปิณฺฺเท ปาเตตฺวา อฺทกณฺฺจानํ กนฺตฺวา มุขํ
 วิกฺขาลเตพฺพํ ฯ ปฺภิกฺกเหตุวา จปีตฺสังคเวราทินิ องฺกุรา
 นิกฺขมฺนฺติ ฯ ปุณ ปฺภิกฺกคฺคหณฺกิจฺจํ นตฺถิ ฯ โลณเ อสฺติ
 สมฺพุทฺโททเกน โลณฺกิจฺจํ กาคู วณฺฺณติ ฯ ปฺภิกฺกเหตุวา จปีตํ
 โลณฺทกั โลณํ โหติ โลณํ วา อฺทกั โหติ ฯ อฺจฺจฺจฺจโรโส ฝานฺตี
 โหติ ฝานฺตี วา รโส โหติ ฯ มฺลปฺภิกฺกคฺคหณฺเมว วณฺฺณติ ฯ
 หิมกรกา อฺทกคฺคตฺกาเอว ฯ ปาโรหาริเกน กตฺกณฺฺจินา อฺทกั
 ปสาเทนฺติ ตํ อพฺโพหาริกํ อามิสฺเสน สทฺธิ วณฺฺณติ ฯ อามิสฺคตฺเกหิ
 กปฺภิจฺผลาทิหิ ปสาทิตํ ปุเรภตฺตเมว วณฺฺณติ ฯ ปฺกขฺรณฺนีอาทิสฺ
 อฺทกั พหฺลํ โหติ วณฺฺณติ ฯ สเจ ปนฺ มุเข จ หตฺเถ จ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๔

ลคฺคตฺติ น วฏฺฏตฺติ ฯ ตํ ปฏฺิคฺคเหตุว ปฏฺิณฺชิตพฺพิ ฯ เขตฺเตสุ
กสฺสิตฏฺจฺจเน พหฺลํ อุทกํ โหติ ปฏฺิคฺคเหตุพฺพิ ฯ สเจ สนฺทิตฺวา
กนฺทราทีนํ ปวิสิตฺวา นที ปฺุเรติ วฏฺฏตฺติ ฯ กกฺชโสพฺภาทโย
โหนติ รุกฺขโต ปตฺติเตหิ ปฺุปฺุเฟหิ สลฺยณฺโนทกา ฯ สเจ ปฺุปฺุฝรโส
น ปฺุณฺยตฺติ๑ ปฏฺิคฺคหณฺกิจฺจํ นตฺติ ฯ ปฺุริตฺตํ อุทกํ โหติ
รโส ปฺุณฺยตฺติ ปฏฺิคฺคเหตุพฺพิ ฯ ปฺุพฺุพตฺกนฺทราทีสุ กาวณฺณ-
ปณฺณจฺจณฺนอุทเกปิ เอเสว นโย ฯ ปานียจฺจเน สเรณฺณกานํ วา
สวณฺณกฺกชฺีรานิ วา ปฺุปฺุผานํ ปกฺกชิตฺตานํ โหนติ ปฏฺิคฺคเหตุพฺพิ ฯ
ปฺุปฺุผานํ วา ปฏฺิคฺคเหตุว ปกฺกชิตฺตพฺุพานํ ฯ ปาฏฺุติกมฺลลิกา
ปกฺกชิตฺตา โหนติ วาสมตฺตํ ตฺติฏฺุจฺติ ฯ ตํ อพฺุโพหาริกํ ทฺุคฺคิย-
ทิวเสปิ อามิเสน สทฺุธี วฏฺฏตฺติ ฯ กิกฺกชฺุณา จปิตฺตปฺุปฺุผวาสิตฺก-
ปานียโต สามเณโร ปานียํ คเหตุว ปิตาวเสสํ ตตฺเตว
อากิรติ ปฏฺิคฺคเหตุพฺพิ ฯ ปทฺุมสฺราทีสุ อุทกํ สนฺถริตฺวา จิตํ
ปฺุปฺุฝเรณฺณ จฺจเน วิกฺกชฺุเมตฺวา อุทกํ คเหตุ วฏฺฏตฺติ ฯ กปฺุปฺุปฺุ
กาเรตฺวา ปฏฺิคฺคเหตุว จปิตํ ทนฺตกฏฺุจํ โหติ ฯ สเจ ตสฺส
รลํ ปวิสฺกกาโม มฺุลปฏฺิคฺคหณฺเมว วฏฺฏตฺติ ฯ อปฏฺิคฺคเหตุว จปิตํ
ปฏฺิคฺคเหตุพฺพิ ฯ อชานนฺตสฺส รเส ปวิฏฺุเจปิ อาปตฺติเยว ฯ
อจิตฺตํ หิ อิทํ สิกฺขาปทํ ฯ มหาฏฺุเตสุ กิ วฏฺฏตฺติ กิ น
วฏฺฏตฺติ ฯ จิรณฺดาว วฏฺฏตฺติ กปฺุปฺุปฺุมฺสจฺิรํ วา อกปฺุปฺุปฺุมฺสจฺิรํ
วา โหตุ ปิวนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อสฺสุเขโพ สฺิงฆาณิกา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๕๕

มุตติ กรีส สีมหิ ทนุตมถิ อุกุชิตุกโก กณณคุกโก สรีเร
 อุกุชิตโตณนติ อิทิ สพุพิ วุกุชิติฯ ยมฺปนเนตฺถ จานโต จวิตฺวา
 ปตฺเต วา หตฺเต วา ปตฺติ ตํ ปฏิกุคฺคเหตุพพิฯ องฺกลคฺคํ
 ปฏิกุคฺคหิตกเมวฯ อุนฺหปายาสํ ภูณฺชนุตฺตสฺส เสโท องฺคฺลึ-
 อนฺุสาเรน เอกาพฺทฺโร หุตฺวา ปายาเส สฺนฺติภูจฺติฯ ปิณฺทาย
 วา จรฺนุตฺตสฺส หตฺโต ปตฺตสฺส มฺขวุกุชิติ กโต ปตฺตตลํ
 โอโรหิติฯ เอตฺถ ปฏิกุคฺคหณฺกิจํ นตฺติฯ ฉามกมฺหาภูเต อิทิ
 นาม น วุกุชิติ นตฺติฯ ทฺชฺฌาปีตํ ปน น วุกุชิติฯ
 สฺชฺฌาปีตํ ปน มนฺุสฺสภูจฺิปี จุณฺณํ กตฺวา เลहे อุปนเนตฺ
 วุกุชิติฯ จตฺตาริ มหาวิกฺกานิ อสฺติ กปฺปิยการเก สามปี
 กเหตุวา ปริภุณฺชิตฺ วุกุชิติฯ เอตฺถ จ ทฺพฺพโจปี อสมตฺโตปี
 กปฺปิยการโก อสนฺตปฺกเขยเว ติภูจฺติฯ ฉาริกาย อสฺติ สุกฺขทารุ
 ฉาเปตฺวา ฉาริกา กเหตุพฺพาฯ สุกฺขทารุมฺหิ อสฺติ อลฺลทารุ
 รุกฺขโต ฉินฺนิตฺวาปี กาคู วุกุชิติฯ อิทิ ปน จตฺพฺพิรฺปี
 มหาวิกฺกํ กาลอฺทฺทิสฺสํ นาม สปฺปทฺทฺจกฺขณฺเยว วุกุชิติฯ
 เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวฯ

เอพฺกโลมสมฺภูจฺานํ กายโต จ กายจิตฺโต จ สมฺภูจฺาติ
 กิริยา โนสนฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
 ติวทฺนนฺติฯ

ทนฺตโปณฺสิกฺขาปทํ ทสมํฯ
 สมตฺโต วนฺณนาทุกฺเมน โภชนวคฺโค จตฺตโตฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๖

อเจลกวกคฺคสฺส ปจฺมสํกฺขาปเท ฯ ปรีเวสนนฺติ ปรีวิสณฺณจฺานํ ฯ
 ปรีพฺพชกสมานฺโนติ ปพฺพชฺชํ สมานฺโน ฯ เทติ อาปตฺติ
 ปาจิตฺตียสฺสชาติ สมตฺตติกํ ยาคฺคตฺตํ เอกปฺปโยเคน เทติ เอกํ
 ปาจิตฺตียํ ฯ อวจฺฉินฺนํทิวา อวจฺฉินฺนํทิวา เทติ ปโยเค ปโยเค
 ปาจิตฺตียํ ฯ เอเสว นโย ปฺวฏฺฏตาทีสุ ฯ ติตฺถิเย อตฺตติย-
 สลฺยณีติ มาตา วา ปิตา วา ติตฺถิเยสุ ปพฺพชนฺติ เตสํ
 มาตาปิตุสสลฺยณาย เทนฺตสฺสาปิ ปาจิตฺตียเมว โหติ ฯ ทาเปตีติ
 อนฺุปสมฺปนฺเนนฺนญฺ ทาเปติ ฯ อฺุปนิกฺขิปิตฺวา เทตีติ ตถารูเป
 ภาชนฺ จเปตฺวา ตํ ภาชนํ เตสํ สนฺติเก ญฺมียํ นิกฺขิปิตฺวา
 เทติ เตสํ วา ภาชนํ นิกฺขิปาเปตฺวา ตตฺถ เทติ ฯ ปตฺตํ
 อาธารเก วา ญฺมียํ วา จเปตฺวาปิ อิตฺโต กณฺหาถาติ
 วตฺตํ วญฺญูติ ฯ สเจ ติตฺถิโย วทติ มยฺหํ นาม อิทํ สนฺตํ
 อิทํ นํ อากีรฺถาติ อากีรฺตพฺพิ ฯ ตสฺส สนฺตกตฺตา สหตฺถา
 ทานํ นาม น โหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ เอพก-
 โลมสมฺมจฺานํ กิริยา โนสลฺยณาวิมอกฺขํ อจฺิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจฺิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อเจลกสิกฺขาปทํ ปจฺมํ ฯ

ทฺุคฺยสิกฺขาปเท ฯ ปฏิกฺกมเนปีติ อาสนสาถายปี ฯ ฆตฺต-
 วิสฺสคฺคณฺติ ฆตฺตกิจฺจํ ฯ น สมฺภาเวสีติ น ปาปฺณิ ฯ อนาจารนฺติ
 วุตฺตาวเสสํ กายวชิทฺวารวீตีกุมํ ฯ ทสฺสนฺุปจาร์ วา สวณฺุปจาร์
 วา วิชฺชนตฺสชาติ เอตฺถ ยทิ จิตฺโต วา นิสฺสินฺโน วา อฺุยโยเชติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๕๗

โย อูโยชิตโต โส วิหติ ตสฺส จ อาปตฺติ นาม นตฺถิ
 ตสฺมี ปน วิหหนฺเตปี อตฺถโต อิตเรณ วิหหิตเมว โหติ ตสฺมา
 โย อูโยเชติ ตสฺเสวํ อาปตฺติฯ ตตฺถ สเจ อุปจารพฺภนฺตเร
 เอโก ปาโท โหติ ทุกฺกํ สีมํติทกฺกเม ปาจิตฺติยํฯ เอตฺถ
 จ ทสฺสนฺูปจารสฺส อชฺโฌกาเส ทฺวาทสฺสทตฺตปฺปมํณํ ตถา
 สวณฺูปจารสฺสฯ สเจ ปน อนฺตรา กุทฺททฺวารปํการาทโย
 โหนฺติ เตหิ อนฺตริตฺทาโวเยว ทสฺสนฺูปจํราติทกฺกโมฯ ตสฺส
 วเสน อาปตฺติ เวทิตพฺพาฯ น อณฺโณ โกจิ ปจฺจโย
 โหตีติ จเปตฺวา วุตฺตปฺปการมนํจํริ อณฺณํ กิณฺจิ การณํ
 น โหติฯ กสิสํสนํ อํโรเปตีติ (๑) กสิตี โกอฺชํฯ ตสฺส
 สํสนํ อํโรเปตีฯ โกอฺชสฺส อํณํ อํโรเปตีฯ โกอฺชวเสน
 จํนนิสฺสชฺชาทิสฺส โทสํ ทสฺเสตฺวา ปสฺสธ โภ อิมสฺส จํนํ
 นิสฺสชฺชํ อํโลกิตํ วิโลกิตํ ขํณฺุ วิย ติณฺุจติ สุนฺโข วิย
 นิสฺสทติ มกฺกณฺุ วิย อํโตจํโตจ วิโลเกตีติ เอวํ อมนํปวจนํ
 วทติ อปฺเปว นาม อิมินํปี อุพฺพาพฺโห ปกฺกเมยฺยํติฯ
 เสสํ อุตฺตํนเมวํติฯ ติสฺมณฺุจํนํ กายจิตฺตโต วาจจิตฺตโต
 กายวํจจิตฺตโต จ สมนฺุจํติ กิริยา สณฺณํวิโมกฺขํ สจิตฺตํ
 โลกวชฺชํ กายกมมํ วจํกมมํ อกฺุสสจิตฺตํ ติเวทนนฺุติฯ

อูโยชนสํกฺขาปทํ ทฺติยํฯ

๑. อํโรเจตีฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๔๕๘

ตติยสิกขาปเท ฯ สยนิมเรติ สยนฆเร ฯ ยโต อยุยสุต
ภิกขา ทินฺนาติ ยสุมา ภิกขา ทินฺนา ฯ ย อากเตน ลทฺฐพฺพ
ตํ โว ลทฺฐํ กจฺจนฺตติ อธิปฺปาโย ฯ ปริยฺญูจฺจิตฺติ ราคา-
ปฺริยฺญูจฺจิตฺติ เมถุนาธิปฺปาโยติ อตุโถ ฯ สโกชเนติ สห อฺโกหิ
ชเนหิ สโกชนํ ฯ ตสฺมี สโกชเน ฯ อถวา สโกชเนติ สโกเช ฯ
ราคปฺริยฺญูจฺจิตฺตสฺส ปฺริสฺสสฺส หิ อิตฺถิ โภกา อิตฺถิยา จ
ปฺริโส ฯ เตเนวสุต ปทภาชเน อิตฺถิ เจว โหติ ปฺริโส
จาทิอาทิ วุตฺตํ ฯ มหฺลลเก ฆเรติ มหฺลลเก สยนิมเร ฯ
ปฺญูจฺจสงฺฆาฏสฺส หตฺถปาสิ วิชฺหิตฺวาติ ตสฺส สยนิมเร กพฺภสฺส
โย ปฺญูจฺจสงฺฆาฏฺส ตสฺส หตฺถปาสิ วิชฺหิตฺวา อนฺโตสยนฺส
อาสนฺเน จาเน นิสิตฺติติ อตุโถ ฯ อีทิสํ จ สยนิมริ
มหาจตฺตฺสาลาทีสุ โหติ ฯ ปฺญูจฺจิสํ อติกกมิตฺวาติ อิมินา
มชฺชมาติกกมํ ทสฺเสติ ฯ ตสฺมา ยถา วา ตถา วา กตฺตส
ขุทฺทกสฺส สยนิมรสฺส มชฺชมาติกกเม อาปฺตฺติ เวทิตฺพฺพา ฯ
เสสเมตฺถุ อุตฺตานเมว ฯ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจานํ กิริยา
สญฺญาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกฺุสฺสจฺจิตฺตํ
ทฺวิเวทนนฺติ ฯ

สโกชนสิกขาปทํ ตติยํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๔๕๕

จตุตถปถจวมสิกขาปเทสุ ยัม วุตตพัพพิ ลียา ตัม สพัพพิ
อนนียตทวเย วุตตณนยเมว ฯ ยถา จ สโภชนสิกขาปทัง เอวเมตานิปี
ปรจมปาราชิกสมุฏจानาเนวาทิ ฯ

ณฏฐสิกขาปเท ฯ เทถาวุโส ภตตุนติ เอตถ ตัม กิร
ภตตัม อภิหัญญัม อโหสิ ตสฺมา เอวมาหังสุ ฯ อนภิหัญญุ ปน เอว
วตตัม น ลพภติ ปยุตตวาจา โหติ ฯ เตนหิ ภิกฺขเว
ปฏิกฺกเหตุวา นิภฺขิปถาติ อิทัง ปน ภควา กุลลสฺส สทฺธานุ-
รกฺขณตถาย อหา ฯ ยถิ หิ ภควา ภาเชตฺวา ขาทถาติ
วเทยฺย มนุสฺसानัง ปสาทลณตตตัม ลียา ฯ อุตฺสาทายิตถาติ
ปฏฺฐิหริยิตถ ฯ ฃริเยว นัง กเหตุวา อกมัสฺสูติ วุตตัม โหติ ฯ
สนนตัม ภิกฺขุนติ เอตถ กิตฺตาวตา สนนโต โหติ กิตฺตาวตา
อสนนโต ฯ อนนโตวิหารเร ยตถัง จิตฺตสฺส กุลานิ ปยิริปาสนจิตตัม
อูปปนฺนัง โหติ ตโต ปฏฺฐาย ยัม ปสฺเส วา อภิมุขे วา
ปสฺสตี ยสฺส สกฺกา โหติ ปกตฺวจเนน อารโจะตุม อยัม
สนนโต นาม ฯ อิตถิจิตฺถจ ปรีเยสิตฺถวา อารโจนกิจจัม ปน
นตฺถิ ฯ โย หิ เอว ปรีเยสิตฺถพฺโพ โส อสนนโตเยว ฯ อปีจ
อนนโตอุปจารสีมายัม ภิกฺขุํ ทิสฺวา อาปฺพุจฺฉิตฺตสํมิตฺติ กนฺตฺวา ตตถ
ยัม ปสฺสตี โส อาปฺพุจฺฉิตฺถพฺโพ ฯ โน เจ ปสฺสตี อสนนตัม ภิกฺขุํ
อนาปฺพุจฺฉา ปวิญฺโจะ นาม โหติ ฯ อนตฺรารามนฺติ อนนโตคาม
วิหาโร โหติ ตัม กจฺจตี ฯ ภตฺตियมฺรณฺติ นิมฺนตฺตมฺรํ วา
สลากภตฺตาทิทายกานัง วา มฺรํ ฯ อาปฺพาสฺสูติ ชีวิตฺถพฺพรหม-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐๐

จริยบุตราเยสุ สติ คนฺตุ วฏฺฏติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
กจินสมฺภูจานํ กายวาจโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจาทิ
กิริยากริยํ โนสณฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

จาริตฺตสิกฺขาปทํ ญจฺจํ ฯ

สตุตฺตมสิกฺขาปเท ฯ มหानาโม นาม ภควโต จูฬปิตุปฺปโต
มาสมตฺเตน มหุลลกตโร ทฺวิสุ ฆเลสุ ปติญฺจโต อริยสาวโก ฯ
เภสชฺชํ อุตฺสนนํ โหตีติ วชโต อahrtฺวา จปิตสปี พหู
โหติ ฯ สาทิตพฺพาติ ตสฺมี สมเย โรโค นตฺถิติ น ปฏิกฺขิป-
ิตพฺพา โรเค สติ วิญญาเปสฺสามีติ อธิวาเสตพฺพา ฯ เอตฺตเกหิ
เภสชฺเชหิ ปวาเรมีติ นามวเสน สปีเตลาทิสฺ ทฺวิหิ ตีหิ वा
ปริมาณวเสน ปตุเถน นาพิยา อาพฺหเกนาติ वा ฯ อญฺฉํ
เภสชฺชํ วิญญาเปตีติ สปีนา ปวาริตฺเตลฺ วิญญาเปติ
อาพฺหเกน ปวาริตฺโต โทณํ ฯ น เภสชฺเชน กรณฺเยติ มิสฺสก-
ภตฺเตนปี เจ ยาเปตฺตํ สกฺโกติ น เภสชฺชกรณฺเย นาม
โหติ ฯ ปวาริตานนฺติ เย อตฺตโน ปุคฺคกฺกาย ปวารณาย
ปวาริตา เตลฺ ปวาริตานฺรูเปน วิญญตฺตียา อนาปตฺติ ฯ
สงฺฆวเสน ปวาริตेषु ปน ปมาณํ สลฺลกฺเขตฺตพฺพเมวาติ ฯ เตลฺ
อุตฺตานเมว ฯ ญสฺสมฺภูจานํ กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

มหานามสิกฺขาปทํ สตุตฺตมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๕๐๑

อฏฺฐเม ฯ อพฺภุชฺชาโตติ อภิชฺชฺชาโต ประเสนํ อภิมฺโฆ
 คมิสฺสามิตี นครโต นิคฺคโตติ อตุโถ ฯ อญฺญตฺตุนฺติ กตฺตฺตฺตฺต
 คามโต นิกฺขนฺตุนฺติ อตุโถ ฯ ทฺวาทสฺปริโส หตฺถิติ จตฺตฺตฺต
 อโรหกา เอเกกปาทรกฺขกา เทว เทวติ เอวํ ทฺวาทสฺปริโส
 โหติ ฯ ติปฺริโส อสฺโสติ เอโก อโรหโก เทว ปาทรกฺขกาติ
 เอวํ ติปฺริโส โหติ ฯ จตฺตฺตฺตฺต รโถติ เอโก สารถิ เอโก
 โยโซ เทว อณฺริกฺขกาติ เอวํ จตฺตฺตฺตฺต โหติ ฯ จตฺตฺตฺต
 ปฺริสา สรหตฺถาติ อวฺรหตฺถา จตฺตฺตฺตฺต ปฺริสาติ ฯ อญฺ
 ปจฺฉิมโกภฺยิยา จตฺตฺตฺตฺตฺตนาคตา เสนา นาม ฯ อิทิสฺ เสนํ
 ทสฺสนาย คจฺฉโต ปเท ปเท ทฺกฺกฺกฺกฺก ฯ ทสฺสนูปจาร์ วิชฺหิตฺวาติ
 เกนจิ อนฺตริตา วา นินฺนํ โอรุพฺพา วา น ทิสฺสติ
 อิชฺ จตฺวา น สกฺกา ทฺกฺจฺจุนฺติ อญฺญํ จานํ คนฺตฺวา
 ปสฺสโต ปโยเค ปโยเค ปาจิตฺตฺตฺตฺต อตุโถ ฯ เอกเมกนฺติ หตฺถิ-
 อาทิสฺ จตฺตฺตฺต อญฺญสฺส เอกเมกํ อนฺตมฺโส เอกปฺริสาร์พฺหหตฺถิปี
 เอกปี สรหตฺถิ ปฺริสํ ฯ อญฺญตฺตฺต นาม ราชา อญฺญานํ
 วา นที วา คจฺฉติ เอวํ อญฺญตฺตฺต โหติ ฯ อาปทาสุติ
 ชีวิตพฺรหฺมจฺริยฺนฺตฺตราเยสฺ สติ เอตฺถ คโต มุจฺฉิสฺสามิตี คจฺฉโต
 อนาปฺตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตฺตฺตนาเมว ฯ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจานํ กิริยา
 โนสณฺณาวิมกฺขํ อจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกฺสฺลจิตฺตํ
 ติวทฺนฺตฺติ ฯ

อญฺญตฺตฺตฺตฺตนาปํ อฏฺฐมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐๒

นวมเ ๑ อตถงกเต สุริเย เสนาย วสตีติ ตัญจตุ วา
นีสัทตุ วา สยตุ วา สเจปี อากาเส อิทุชียา กณฺจิ อิริยาปถิ
กปฺเปติ ปาจิตฺตียมเ ๑ เสนา วา ปฏฺเฐนาย รุทฺธา โหตีติ
ยถา สลฺยาโร นิชฺชติ เอวํ รุทฺธา โหติ ๑ ปลิพฺพุชฺโติ เวนิเกน
วา อีสฺสเรน วา รุทฺโช ๑ เสถํ อุตฺตานเม ๑ เอพฺกโลม-
สมฺภูจฺจัน กิริยา โนสฺลฺยาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

เสนาวาสสิกขาปทํ นวมสิกขาปทํ ๑

ทสมเ ๑ อุกฺคนตฺวา เอตถ ยฺชฺฉนฺตีติ อฺยุโยธิกํ ๑
ต้ปหารภูจฺจันสฺเสตี อธิวณฺ ๑ พลสฺส อุกํ ชานนฺติ เอตถาติ
พลกํ ๑ พลคณฺนภูจฺจันนฺติ อตฺโถ ๑ เสนาย วิยฺหํ เสนา-
พฺยูหํ ๑ เสนานิเวสสฺเสตี อธิวณฺ ๑ ตโย หตฺถิ ปจฺฉิมกํ
หตฺถานิกนฺติ โย ปุพฺเพ วุตฺโต ทฺวาทสฺปริโส หตฺถิ เตน
หตฺถินา ตโย หตฺถิ ๑ เสเสสุปี เอสฺว นโย ๑ เสถํ
อฺยุยฺยุตฺตเสนาสิกขาปเท วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ สทฺธิ
สมฺภูจฺจานาทีหิตี ๑

อฺยุโยธิกสิกขาปทํ ทสมํ ๑

สมตฺโต วนฺณนากุกฺเมน อเจลกวกฺโค ปญฺจโม ๑

สุรปาณวคฺคสฺส ปจฺมสิกขาปเท ๑ ภาทฺทวตฺติกาต เอโก
คาโม ๑ โส ภาทฺทิกาย วตฺติยา สมฺนฺนาคตฺตฺตา เอตํ นามํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๐๓

ลภติ ฯ ปลาวิโนติ อทุทิกา ฯ เตชสา เตชุนติ อตุตโน เตชสา
อานุกาเวน นาคสุส เตชฺ ฯ กาโปติกาติ กาโปตานํ ปาทสม-
วณฺณรตุโตภาสา ฯ ปสนุนาติ สุรามณฺฑสฺเสตํ อธิวณฺํ ฯ
อนนฺจุนวียิ ภิกฺขเว สาคตฺสฺสาติ ปญฺจาภิญฺจสฺส สโต
มชฺชปानนฺนาม น อนนฺจุนวียนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปุปฺผาสโว
นาม มชฺชปุปฺผาทินํ รเสน กโต ฯ ผลาสโว นาม มุทฺทิกา-
ผลาทินิ มุทฺทิตฺวา เตลํ รเสน กโต ฯ มชฺชวาสโว นาม
มุทฺทิกาทินํ ชาตฺรเสน กโต ฯ มกฺขิกามชฺชุนาปี กรียตีติ
วทฺนฺติ ฯ กุฬาสโว นาม อจฺจุนฺรสาทีหิ กรียตี ฯ สุรา นาม
ปิฏฺจกิณฺณปฺกฺขิตฺตา นาฬิเกราทินํปี รเสน กตา สุราเตว
สงฺขยํ กจฺจติ ฯ ตสฺสาเยว กิณฺณปฺกฺขิตฺตาย มณฺเฑ คหิต
เมรโยเตว สงฺขยํ กจฺจตีติ วทฺนฺติ ฯ อนฺตมโส กุสฺสเกนปี
ปีวตีติ เอตํ สุรํ วา เมรยํ วา พีชโต ปญฺจาย กุสฺสเกนปี
ปีวโต ปาจิตฺตียนฺติ อตุโธ ฯ เอเกน ปน ปโยเคน พหุปี
ปีวนฺตสฺส เอกาว อาปฺตติ ฯ วิจฺฉินฺนฺทิตฺวา วิจฺฉินฺนฺทิตฺวา ปีวโต
ปโยคณฺณาย อาปฺตติโย ฯ อมชฺชญจ โหติ มชฺชวณฺณํ
มชฺชกนฺธํ มชฺชรสนฺติ โลณฺโสจฺจริกํ วา สุรตฺตํ วา โหติ ฯ
สุปฺสฺปาเกติ วาสคาหาปนฺตลํ อีสกํ มชฺชํ ปกฺขิปิตฺวา สูปฺ
ปจฺนฺติ ตสฺมี อนาปฺตติ ฯ มํสฺสฺปาเกปี เอเสว นโย ฯ เตลํ
ปน วาตเกสชฺชตฺลํปี มชฺเชน สทฺธี ปจฺนฺติ ตสฺมีปี อนฺตีกฺขิต-

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐๔

มชเชเว อนาปตติ ฯ ยํ ปน อติภิชิตตมชฺชํ โหติ ยตถ
 มชฺชสฺส วณฺณคนฺธรธา ปณฺณายนฺติ ตสฺมี อापตฺติเยว ฯ อมชฺชํ
 อริฏฺฐนฺติ โย อริฏฺฐโจ มชฺชํ น โหติ ตสฺมี อนาปตฺติ ฯ
 อามลกาทีนฺเยว กิร รเสน อริฏฺฐํ กโรนฺติ ฯ โส มชฺชวณฺณ-
 คนฺธรโส เจว โหติ น จ มชฺชํ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ โย
 ปน สมฺภารปกฺขิตฺโต โส มชฺชํ โหติ พิชฺโต ปฏฺจาย น
 วฏฺฐติ ฯ เสสเมตถ อุตฺตานเมว ฯ เอฟกโลมสมฺภูจานํ กิริยา
 โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ
 ติเวทนนฺติ ฯ วตฺถุสฺส อชานนตาย เจตถ อจิตฺตกตา
 เวทิตพฺพา ฯ อกฺุสเลเนว ปาตพฺพตาย โลกวชฺชตาทิ ฯ

สุราปานสิกขาปทํ ปจฺมํ ฯ

ทฺติยสิกขาปเท ฯ อญฺคฺลึปโฏทเกติ อญฺคฺลึหิ อฺุปกจฺฉาติ-
 ฆฏฺฐนํ วุจฺจติ ฯ อุตฺตสนฺโตติ อติหาเสน กิลมนฺโต ฯ อนสฺสาสโกติ
 อฺุปจฺฉินฺนอสฺสาสปฺสฺสาสสญฺจาโร หุตฺวา ฯ อญฺปสมฺปนฺนํ กายน
 กายนฺติ เอตถ ภิกฺขุณีปี อญฺปสมฺปนฺนญฺจानเ จิตา ฯ ตํปี
 จิตฺทาทิปฺปาเยน ผุสนฺตสฺส ทฺกฺกภูํ ฯ เสสเมตถ อุตฺตานเมว ฯ
 ปจฺมปาราชิกสมฺภูจานํ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ
 กายกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนนฺติ ฯ

อญฺคฺลึปโฏทกสิกขาปทํ ทฺติยํ ฯ

ตฺติยสิกขาปเท ฯ อปฺปกตฺตญฺญโนติ ยํ ภควตา ปกตํ
 ปณฺณตฺตํ ตํ ชานนฺตํติ อตฺโถ ฯ อฺุทเก หสฺสธมฺโมติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๐๕

อุทกกีฬิกา วุจติ ฯ อุปริโคปฺฝเกติ โคปฺฝกานํ อุปริภาคป
 ปมาณ ฯ หสฺสาธิปฺปาโยติ กีฬาทิปฺปาโย ฯ นิมุขฺชติ วาติ อาทีสุ
 นิมุขฺชนตฺถาย โอิโรหนตฺสฺส ปทวารเ ปทวารเ ทุกฺกภูํ ฯ นิมุขฺช-
 นุมมุขฺชเนสุ ปโยเค ปโยเค ปาจิตฺตियํ ฯ นิมุขฺชิตฺวา อนฺโต-
 อุทเกยว คจฺจนตฺสฺส หตฺถวารปทวารเสุ สพฺพตฺถ ปาจิตฺตियํ ฯ
 ปลวตีติ ตฺรติ ฯ หตฺถเหี ตฺรนตฺสฺส หตฺถวารเ หตฺถวาร
 ปาจิตฺตियํ ฯ ปาเทสุปี เอสว นโย ฯ เยน เยน องฺเคน
 ตฺรติ ตฺสฺส ตฺสฺส ปโยเค ปโยเค ปาจิตฺตियํ ฯ ตีโรโต วา
 รุกฺขโต วา อุทเก ปตฺติ ปาจิตฺตियเมว ฯ นาวาย กีฬตีติ
 ฝิยาริตฺตาทิหิ นาวํ ปาเชนฺโต วา ตีเร อุสฺสาเทนฺโต วา
 นาวาย กีฬติ ทุกฺกภูํ ฯ หตฺถเณ วาติ อาทีสุปี ปโยเค ปโยเค
 ทุกฺกภูํ ฯ เกจิ หตฺถเณ อุทเก ชิตฺตาย กจฺลายน ปตฺนุปตฺนวารเสุ
 ทุกฺกภูณฺติ วทฺนฺติ ตํ น คเหตุพฺพิ ฯ ตตฺถ หิ เอกปฺปโยคตฺตา
 เอกเมว ทุกฺกภูํ ฯ อปีจ อุปริโคปฺฝเก วุตฺตานี อุมมุขฺชนาทีนิ
 จเปตฺวา อณฺเณน เยนเกนจิ อากาเรน อุทกํ โอิตริตฺวา
 วา อนฺตริตฺวา วา ยตฺถ กตฺถจิ จิตฺตํ อุทกํ อนฺตมโส
 ฝินฺนํ คเหตุวา ชิปนกีฬายปี กีฬนตฺสฺส ทุกฺกภูเมว ฯ อตฺถโชตฺกํ
 ปน อกฺขรํ ลิขิตฺวํ วุจฺจติ ฯ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ เสสเมตฺถ
 อุตฺตานเมว ฯ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจานํ กิริยา สลฺยณาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
 อกฺุสลจฺจิตฺตํ ติวทฺนนฺติ ฯ

หสฺสธมฺมสิกฺขาปทํ ตตฺตियํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐๖

จตุตถสิกขาปเท ฯ ถายํ นสเสยยาติ ถํ อัย ฌมโม
ตนฺติ ปเวณิ นสเสยฺย ฯ ตํ วา น สิกฺขิตฺตกาโมติ เยน
ปฺลยตฺเตน วุจฺจติ ตํ ปฺลยตฺตํ น สิกฺขิตฺตกาโม ฯ
อปฺปฺลยตฺเตนาติ สุตฺเต วา อภิฌมฺเม วา อากเตน ฯ เอวํ
อมุหํ อจาริยานํ อุกฺคโหติ เอตฺถ คารยฺโห อจาริยฺกฺคโห
น คเหตุพฺโพ ฯ ปเวณิยา อากโต อจาริยฺกฺคโหว คเหตุพฺโพ ฯ
กฺรฺนุทฺธิยํ โลกวชฺเช อจาริยฺกฺคโห น วฏฺฏติ ปณฺณตฺตฺวิชฺเช
ปฺน วฏฺฏติตี วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยํ สุตฺตํ สุตฺตานุโลมํ จ
อฺกฺคหิตกานํเชว อจาริยานํ อุกฺคโห ปฺมาณํ อชานนฺตํ กถา
อปฺปฺมาณนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ สพฺพิ ปเวณิยา อากเต สโมชานํ
กจฺจติ ฯ เสลฺลํ อุตฺตํเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจานํ กายจิตฺตโต
วาจจิตฺตโต กายวาจจิตฺตโต จ สฺมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยณา-
วิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อฺกฺคสลจิตฺตํ
ทฺกฺขเวทนฺติ ฯ

อนาทริยสิกขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

ปฺลยจฺมสิกขาปเท รุปรูปหาราทโย มนุสฺสสวิกฺคเห วุตฺต-
นเยเนว เวทิตพฺพา ฯ เสลฺลํ อุตฺตํเมว ฯ สฺมฺภูจฺจนาทีนํ
อนาทริยสทิสานเวาติ ฯ

ภีสาปนสิกขาปทํ ปฺลยจฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานานา หน้า ๕๐๗

ฦฐสสิกขาปเท ๑ ภคคาติ ชนปทสเสตัง นามัง ๑ สู้สูมาร-
 คีรนุติ นครสฺส นามัง ๑ เกสกลาวนนุติ ตนฺนิสฺสิตวานสฺส
 นามัง ๑ ตัง ปน มิกานัง ผาสฺสูวิหารตฺถาย ทินฺนตฺตา มิกทายาติ
 วุจฺจติ ๑ สมาทหิตฺวาติ ชาเลตฺวา ๑ ปริปาเตสฺสีติ อนุพฺนุธิ ๑
 สยั สมาทหิตฺตีติ เอตฺถ ไซตี สมาทหิตฺตฺกามตฺยา อรณฺนิสณฺจปฺนโต
 ปฏฺจาย ยาว ชาลา น อฏฺจหติ ตาว สพฺพปโยเคสุ ทฺกุกฺกั ๑
 ปทึเปปีติ ปทึปฺชฺชเลนปี ๑ ไซตีเกปีติ ปตฺตปจฺนเสทกมฺมาทิสฺสุ
 ไซตีกรณฺ ๑ ตถารูปปจฺจยาติ ปทึปาทึปจฺจยา ๑ ปฏฺฐิตาตฺ อุกฺขิปีตีติ
 ทฺยหฺมานัง อลาตฺ ปตฺติ ตัง อุกฺขิปีติ ปฺน ยถาจาเน จเปตีติ
 อตฺโถ ๑ เอว อวิชฺฌาตฺ อุกฺขิปีตฺวา ปกฺขิปฺนตฺสเสว ทฺกุกฺกั ๑
 วิชฺฌาตฺ ปน ชาลาเปนฺตฺสฺส ปาจิตฺตฺยเมว ๑ ตถารูปปจฺจยาติ
 จเปตฺวา ปทึปาทีนิ อณฺเณนปี ตถารูปเณน ปจฺจเณน สมาท-
 หนฺตฺสฺส อนาปตฺติ ๑ อาปทาสุติ สปฺปทฏฺจโจรรุทฺทพพมิก-
 อมนฺสฺเสหิ อฺปทฺทโว โหติ ตตฺถ สมาทहनฺตฺสฺสาปี อนาปตฺติ ๑
 เสสั อฺคฺตฺตานเมว ๑ ฉสฺสมฺมฺจฺจานัง กิริยา โนสณฺณาวิมอกฺขั
 อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชั กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ไซตีสมาทहनสิกขาปทัง ฦฐัง ๑

สตฺตมสิกขาปเท ๑ จุณฺเณน วา มตฺติกาย วาติ เอตฺถ
 จุณฺณมตฺติกาณัง อภิสงฺขรณกาลโต ปฏฺจาย สพฺพปโยเคสุ
 ทฺกุกฺกั ๑ ปารี คจฺจนฺโต นหายตีติ เอตฺถ สุกฺขาย นทฺยา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๐๘

วาลุกัม อุกกิริตฺวา กตอวาเวสุปี นหายิตฺ วฏฺฏติ ฯ อาปทาสุติ
ภมราทีติ อนุพทฺชสฺส อุกเก นิมฺชชิตฺ วฏฺฏตีติ ฯ เสสเมตถ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ เอพกโถมสมฺภูจฺจัน กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺขํ
อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิขฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

นหानสิทฺทขาปํ สตฺตมํ ฯ

อฏฺฐมสิทฺทขาปเท ฯ นวํ ปน กิกฺขุณา จีวรลาเภนาติ เอตถ
อลภีติ ลโภ ลโภเอว ลาโภ ฯ กิ อลภิ ฯ จีวรํ ฯ กิทีสิ ฯ
นวํ ฯ อิติ นวจีวรลาเภนาติ วตฺตพฺเพ อนุนาสิกโลปี อกตฺวา
นวํ จีวรลาเภนาติ วุตฺตํ ฯ ปฏฺฐิตทฺธนวจีวเรนาติ อตฺโถ ฯ
มชฺชเณ จิตฺตพทฺทเว ปนาติ นิปาโต ฯ กิกฺขุณาติ เยน ลทฺธํ
ตสฺส นิตฺสสนํ ฯ ปทภาชเน ปน พฺยณฺชนํ อนุนาทิตฺวา ยํ
ลทฺธํ ตํ ทสฺเสตฺตํ จีวรํ นาม ฉนฺนํ จีวรานนฺตืออาทิ วุตฺตํ ฯ
จีวรนฺติ เจตถ ยํ นิวาเสตฺตํ วา ปารุปีตฺตํ วา สกกา โหติ
ตเทว เวทิตพฺพํ ฯ เตเนว วิกปฺปนฺนูปกํ ปจฺฉิมนฺติ น วุตฺตํ ฯ
กัสนีลนฺติ จมฺมการนีลํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน อยมลํ โลหมลํ
เอตํ กัสนีลํ นามาติ วุตฺตํ ฯ ปลาสนีลนฺติ โย โกจิ นีลวณฺโณ
ปณฺณกรโส ฯ ทพฺพณฺณกรณํ อาทาตพฺพนฺติ เอตํ กปฺปพิณฺทํ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ น นีลาทีหิ สกฺลจีวรสฺส ทพฺพณฺณกรณํ ฯ
ตถจ ปน กปฺปํ อาทियฺนฺเตน จีวรํ รัชิตฺวา จตฺตฺส วา
โกณฺเณสุ ตีสุ วา ทวีสุ วา เอกสุมี วา โกณฺเณ โมรสฺส
อกฺขิมณฺทลมตฺตํ วา มงฺกณฺปิฏฺจิมตฺตํ วา อาทาตพฺพํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๐๕

มหาปัจจจริย ปญฺเฐ วา คณฺจิชฺชิวา น วญฺญตีติ วุตฺตํ ฯ
มหาอญฺจกถาย ปน วญฺญตีเยวติ วุตฺตํ ฯ ปาติกฺขปฺปกณฺณิก-
กปฺปาทย ปน สพฺพตฺถ ปฏฺฐิตฺฐา ตสฺมา จเปตฺวา เอกํ
วญฺญพินฺทุ อณฺเณน เกนจิปิ วิกาเรน กปฺโป น กาทพฺโพ ฯ
อคุคฺเพติ อาทิสุ เอตานิ อคุคฺพาทีนํ กปฺปกตฺตจิวเร ปจฺจนา
อาโรเปตฺวา กปฺปกรณฺณกิจฺจํ นตฺถิ ฯ เสสฺสิ อุตฺตานเมว ฯ
เอพฺกโลมสมฺมูจฺจานํ กิริยาภิริยํ โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ทพฺพณฺณกรณฺณสิกฺขาปทํ อญฺจมํ ฯ

นวมสิกฺขาปเท ฯ ตสฺส วา อทินฺนนฺติ จิวรสฺสามิกสฺส
ปริภุชฺษาหิ วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปัจจยํ วา กโรหิตฺติ
เอวํ วตฺวา อทินฺนํ ฯ ตสฺส วา อวิสฺสาเสนฺโตติ เยน (๑) วินย-
กมฺมํ กตฺถํ ตสฺส อวิสฺสาเสน วา ฯ เตน ปน ทินฺนเนน (๒) วา
ตสฺส วิสฺสาเสน วา ปริภุชฺชนตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ เสสฺเมตฺถ
ตีสกกณฺฑพจนานายํ วุตฺตตนยตฺตาว อุตฺตานเมวติ ฯ กจิน-
สมฺมูจฺจานํ กายวาจโต กายวาจจิตฺตโต จ สมฺมูจฺจาทิ กิริยา-
ภิริยํ โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

วิกปฺปนสิกฺขาปทํ นวมสิกฺขาปทํ ฯ

๑. กรณวณฺํ ทญฺจพฺพิ สมฺปทานวณฺํ สฺสุญฺสุ ปากฺกํ โหติ ฯ ๒. ทินฺนํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๑๑

นิกุการุณิกตาย ตัม ภินุทนุโต อปนเนติ ปาจิตตติยํ ๑ ตสฺมา
เอวรูปเสฺว จานเสฺว การุณญํ อุปภูจเปตฺวา อปฺปมตฺเตน วตฺตํ
กาทพฺพํ ๑ เสสํ มนุสฺสวีกุคเห วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ สทฺธี
สมฺภูจานาทีหิ ๑

สณฺจิจฺจาณสิทฺธาปทํ ปจฺมํ ๑

ทฺฐิตฺยสิทฺธาปเท ๑ สປปาณกนฺติ เย ปาณกา ปรีโถเคน
มรณฺติ เตหิ ปาณเกหิ สປปาณกํ ๑ ตาทิสํ หิ ชานํ
ปรีภุจฺชโต โยเค ปโยเค ปาจิตตติยํ ๑ ปตฺตปุริปี อวิจฺฉินฺนิตฺวา
เอกປโยเคน ปิวโต เอกา อาปตฺติ ๑ ตาทิเสน อุทเกน สามิสํ
ปตฺตํ อวิจฺฉิตฺวา โชรฺวโตปี ตาทิเส อุทเก อุณฺหยาคุปตฺติ
นิพฺพาປโตปี ตံ อุทกံ หตฺเถน วา อุพฺงฺเกน วา กเหตุวา
นหายโตปี ปโยเค ปโยเค ปาจิตตติยํ ๑ อุทกโสณฺที วา โປกฺขรณฺี
วา ปวิสิตฺวา พหิ นิกฺขมฺนตฺถาย วีจີ อุจฺจาປโตปี ๑ โสณฺที
วา โປกฺขรณฺี วา โสเชนฺเตหิ ตโต คหิตฺอุทกံ อุทเกยว
อาสิณฺจิตพฺพํ ๑ สมิປมฺหิ อุทเก อสฺติ กປປိยฺอุทกສສฺ อุจฺ
วา ทສ วา ฃญฺ อุทกສณฺจານกປປເສ အာສိณฺจิตฺวา ตตฺถ
อาสิณฺจิตพฺพํ ๑ ปวภูจฺจิตฺวา อุทเก ปตိສສຕီຕိ อุณฺဟປာສာဏေ
อุทကံ နာສိณฺจิตพฺพံ ๑ กປປိယฺอุทကေ ပန ပာສာဏံ နိပုဏာပေတု
အာສိနျဉ္စိတံ ဟူ၍ ၁

เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑ ตိสมฺภูจານํ กิริยา สณฺญาวิโมกฺขํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๕๑๒

สจิจตักัม ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิจตํ ติวทนนฺติ ฯ

เอตถ จ ปญฺจคฺคาณกานํ ปตฺนํ ฌตฺวาปี สุตฺตจิจตฺตตาย

ทีปฺพชฺชลเน วิย สปฺปาณกภาวํ ฌตฺวาปี อุตฺทกสฺสณฺณาย

ปฺริกฺขชิตฺตพฺพโต ปณฺณตฺติวชฺชตา เวทิตฺตพฺพาทิ ฯ

สปฺปาณกสฺสิกฺขาปทํ ทฺตฺติยํ ฯ

ตฺตฺติยสฺสิกฺขาปเท ฯ อุกฺโกฏฺเณตฺตีติ ตสฺส ตสฺส ภิกฺขุโน สนฺตํ

กนฺตฺวา อกตํ กมฺมฺนฺติอาทีนํ วทนฺตา อฺจฺจาเลนฺติ ยถา-

ปฺติกฺขจิจิตฺตภาเวน ปฺติกฺขจาทุํ น เทนฺติ ฯ ยถาธมฺมฺนฺติ โย ยสฺส

อธิกรณฺสฺส วุปรสมฺนายน ฐมฺโหม วุตฺโต เตเนว ฐมฺเมนาติ

อตุโถ ฯ นีหฺภาวธิกรณฺนฺติ นีหฺภูํ อธิกรณฺํ สตฺถารา วุตฺตฐมฺเมเนว

วุปรสมิตฺตํ อธิกรณฺนฺติ อตุโถ ฯ ฐมฺมกมฺเม ฐมฺมกมฺมสฺสณฺณิตี

เยน กมฺเมน ตํ อธิกรณฺํ วุปรสมิตฺตํ ตลฺลเจ ฐมฺมกมฺมํ โหติ

ตสฺมี ฐมฺมกมฺเม อโยปี ฐมฺมกมฺมสฺสณฺณิ หุตฺวา ยทิ อุกฺโกฏฺเณติ

ปาจิจฺตฺติยํ อาปชฺชตฺตีติ อตุโถ ฯ เอเตน นเยน เสสฺสปทานิปี

เวทิตฺตพฺพานิ ฯ อยเมตถ สฺงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน อิมสฺสํ จตฺนํ

อธิกรณานํ กติ อุกฺโกฏฺเณนาติอาทีนา นเยน ปฺริวาระ วุตฺโต ฯ

อญฺจกถาสฺส ตํ สพฺพํ อหริตฺวา ตสฺเสวตฺโต วรรณฺนิตฺโต ฯ มยํ

ปน นํ ตตฺถเอว วรรณฺนยฺสฺสาม ฯ อิธ อหริตฺวา วรรณฺนยฺมาเน

หิ สฺสจฺจจฺจฺจํ สมฺโหมโห ภเวยฺยติ น ตํ วรรณฺนยฺมหา ฯ เสสฺเมตถ

๑. วิ. ปรี. ๘/๑๐๔๖/๓๗๒.

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๕๑๓

อุตฺตทานเมว ฯ ติสมฺภูจฺจํ กิริยา สยฺยวโมกฺขํ สจฺจตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ อกฺุสลจฺจิตฺตํ ทฺุกุขเวทนนฺติ ฯ
อุกฺุโกณฺฐนสฺกฺุขาปทํ ตติยํ ฯ

จตฺตตฺตสฺกฺุขาปเท ฯ ทฺุฏฺุจฺจุลฺลา นาม อาปตฺตตีติ เอตฺถ
จตฺตารี ปาราชิกานิ อตฺถทฺุชฺชารวเสน ทสฺสิตานิ สงฺฆมาทิ
เสสาปตฺตตี ปน อธิปฺเปตา ฯ ตํ ฉาเทนตฺสฺส ปาจิตฺตติยํ ฯ ชฺุริ
นิกฺุขิตฺตมตฺเตติ ชฺุเร นิกฺุขิตฺตมตฺเต ฯ สเจปิ ชฺุริ นิกฺุขิปิตฺวา
ปจฺจุฉา อาโรเจติ น รกฺุขติ ฯ ชฺุริ นิกฺุขิตฺตมตฺเตเยว ปาจิตฺตติยนฺติ
วุตฺตํ โหติ ฯ สเจ ปน เอวํ ชฺุริ นิกฺุขิปิตฺวา ปฏฺุิจฺจุฉาทนตฺถเมว
อณฺณตฺสฺส อาโรเจติ โสปิ อณฺณตฺสฺสาคิ เอตฺนฺุปาเยน สมณฺสตีปิ
สมณฺสทสฺสตีปิ อาปตฺตตี อาปชฺุชติเยว ยาว โกณฺฐิ น ฉิชฺุชติ ฯ
กทา ปน โกณฺฐิ ฉิชฺุชตีติ ฯ มหาสุมตฺเถโร ตาว วทติ
อาปตฺตตี อาปนฺโน เอกตฺสฺส อาโรเจติ โส ปฏฺุินิวตฺตติตฺวา
ตฺสฺเสว อาโรเจติ เอวํ โกณฺฐิ ฉิชฺุชตีติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห
อัยํ หิ วตฺถุปฺุคฺคโลเยว อาปตฺตตี อาปนฺโน ปน เอกตฺสฺส
ภิกฺุขุโน อาโรเจติ อัยํ อณฺณตฺสฺส อาโรเจติ โส ปฏฺุินิวตฺตติตฺวา
เยนตฺสฺส อาโรจิตฺตํ ตฺสฺเสว อาโรเจติ เอวํ ตติเยน ปฺุคฺคเลน
ทฺุติยตฺสฺส อาโรเจเต โกณฺฐิ ฉินฺนา โหตีติ ฯ อทฺุฏฺุจฺจุลฺลํ อาปตฺตตินฺติ
อวเสเส ปณฺุจอาปตฺตติกฺุขนฺเต ฯ อนฺุปสมปฺนฺนตฺสฺส ทฺุฏฺุจฺจุลฺลํ วา
อทฺุฏฺุจฺจุลฺลํ วา อชฺุฉาจารนฺติ เอตฺถ อนฺุปสมปฺนฺนตฺสฺส สฺุกฺุกวิสฺุฏฺุจ
จ กายสฺสคฺุโค จาติ อัยํ ทฺุฏฺุจฺจุลฺลทฺุชฺุฉาจาโร นาม ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณนา หน้า ๕๑๔

เสสเมตถ อุตตทานเมวาทิ ฯ ฐรณิกุเขปสมภูจจัน กายวาจาจิตตโต
สมภูจจติ อภิรียา สณณาวีโมกข์ สจิตตัก โลกวชซ์ กายกมฺม
วจิกมฺม อกุสสจิตตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ทฎฐุตฺตสิกฺขาปํ ๑ จตฺตํ ๑

ปลณฺจมสิกฺขาปเท ๑ อํกุลฺโย ทุกฺขา ภวิสฺสนตฺติ อภิขรานิ
ติขนฺตสฺส อํกุลฺโย ทุกฺขา ภวิสฺสนตฺติ จินฺตเสฺฐ ๑ อฺรตฺส ทุโกโต
คณฺนํ สิกฺขนฺเตน พหุปี จินฺเตตพฺพิ โหติ เตนสฺส อโร ทุโก
ภวิสฺสตฺติ มลฺลีสํ ๑ อภิขินฺตสฺส ทุกฺขานํติ รูปสฺสจฺจํ สิกฺขนฺเตน
กหาปณานิ ปริวตฺเตตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ปสฺสิตพฺพานิ โหนติ
เตนสฺส อภิขินิ ทุกฺขานิ ภวิสฺสนตฺติ มลฺลีสํ ๑ ๑ํสาทีสุ
๑ํสาตี ปิงฺกลมกฺกิกายโ ๑ ทุกฺขานนฺติ ทุกฺขมานํ ๑ ติพฺพานนฺติ
พหฺลานํ ๑ ขรานนฺติ ติกฺกิชานํ ๑ กฏฺฏากานนฺติ ๑ ๑รฺุสํ ๑
อมนาปตายน วา กฏฺฏกรสสทิสานํ ๑ อสาดานนฺติ อมรฺุรานํ ๑
ปาณฺหรานนฺติ ๑ ๑ีวิทฺหรานํ ๑ สีมํ สมนฺมนตฺติ นวํ สีมํ
พนฺธติ ๑ กฺุรฺุณฺทึยํ ปน อุกฺกฏฺเขปํ ปรีจฺฉินฺทเนปี ทุกฺกฏฺ
วฺจจํ ๑ ปรีปฺณณวีสตฺวิโสติ ปรีสฺนฺธิกฺกหณโต ปฎฺจาย
ปรีปฺณณวีสตฺวิโส ๑ คพฺภวีสปี ๑ ปรีปฺณณวีสตฺวิโสเตว
สํขุยํ ๑ คจฺฉติ ๑ ยถา ๑ เตน โข ปน สมนฺเณน อายสฺมา
กฺุมารกสฺสโป คพฺภวีส อฺปสฺมปฺนโน โหติ ๑ อลโ ๑ อายสฺมโต
กฺุมารกสฺสปสฺส เอตทโหสิ ภกฺวตา ปณฺณตฺตํ น อุนวีสตฺวิโส

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๑๕

ปุคฺคโล อุปสมฺปาเตตฺตฺโพติ อหฺมฺจฺมฺหิ คพฺภวีสฺโส อุปสมฺปนฺโน
 อุปสมฺปนฺโน นฺนุจฺมฺหิ น นฺนุโข อุปสมฺปนฺโน ฯ ภควโต
 เอตมฺตฺถํ อารโจะสฺส ฯ ยํ ภิกฺขเว มาตฺตฺกฺจฺฉิสมิ ปจฺมํ จิตฺตํ
 อุปฺปนฺนํ ปจฺมํ วิญฺญาณํ ปาตฺตฺกฺตํ ตพฺปาทาย สาวสฺส ชาติ
 อฺนุชานามิ ภิกฺขเว คพฺภวีสฺส อุปสมฺปาเตตฺตฺนฺติ (๑) ฯ ตตฺถ โย
 ทฺวาทส มาเส มาตฺตฺกฺจฺฉิสมิ วสิตฺวา มหาปวารณาย ชาโต
 โส ตโตปฺภฺจาย ยาว เอกฺณวีสฺติเม วสฺเส มหาปวารณา
 ตํ อติกฺกมิตฺวา ปาฎิปปเท อุปสมฺปาเตตฺตฺโพ ฯ เอเตนฺนฺปาเยน
 หาปนวฑฺฒนํ เวทิตพฺพิ ฯ โปราณกตฺเถรา ปน เอกฺณวีสฺติ-
 วสฺสํ สามเณรํ นิกฺขมณียปฺนฺณมาสี อติกฺกมฺม ปาฎิปปทิวเส
 อุปสมฺปาเตนฺติ ฯ ตํ กสฺมาติ ฯ วุจฺจเต ฯ เอกสฺมี วสฺเส ฉ
 จาตฺตฺทฺทฺสิกา อฺโปสธา โหนฺติ อิติ วีสฺติยา วสฺเสสฺส จตฺตาโร
 มาสา ปรีหายนฺติ ฯ ราชาโน ตติเย ตติเย วสฺเส วสฺสํ
 อุกฺกชฺชฺชนฺติ อิติ อญฺจารสฺส วสฺเสสฺส ฉมฺมาสา วฑฺฒนฺติ ฯ
 ตโต อฺโปสถวเสน ปรีหิเน จตฺตาโร มาเส อปเนตฺวา
 เทว มาสา อวเสสา โหนฺติ ฯ เต เทว มาเส กเหตฺวา
 วีสฺติ วสฺसानิ ปรีปฺนฺณานิ โหนฺตฺติ นิกฺกงฺขา หุตฺวา
 นิกฺขมณียปฺนฺณมาสี อติกฺกมฺม ปาฎิปปเท อุปสมฺปาเตนฺติ ฯ
 เอตฺถ ปน โย ปวารेतฺวา วีสฺติวสฺโส ภวิสฺสตี ตํ สนฺชาย
 # ๑. วิ. มหา. ๔/๑๔๑/๑๘๘ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๕๑๖

เอณูวีสติวสุสนติ วุตติ ฯ ตสฺมา โย มาตุกฺขณฺณิสมิ ทฺวาทส
 มาเส วสิ โส เอกวีสติวสุโส โหติ ฯ โย สตฺตมาเส วสิ
 โส สตฺตมาสาธิกวีสติวสุโส ฯ นมฺมาเส ชาโต ปน น ชีวติ ฯ
 อนาปตฺติ อุนวีสติวสุสํ ปุคฺคํ ปริปฺณฺณสณฺณิตี เอตฺถ กิณฺจาปี
 อุปสมฺปาเทนตฺส อนาปตฺติ ปุคฺคโล ปน อนุปสมฺปนฺโนว
 โหติ ฯ สเจ ปน โส ทสฺวสฺสจฺเจเนน อณฺณํ อุปสมฺปาเทติ
 ตณฺเจ มฺลจฺติวฺวา คโณ ปฺรติ สฺอุปสมฺปนฺโน ฯ โสปี จ ยาว
 น ชานาติ ตาวสุส เนว สกฺคนฺตราโย น โมกฺขนฺตราโย ฯ
 ลตฺวา ปน ปฺน อุปสมฺปชฺชิตพฺพํ ฯ เสถิ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
 ติสมฺภูจฺจํ กิริยา สณฺณาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ
 กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อุนวีสติวสุสสิกฺขาปทํ ปณฺจมํ ฯ

นฺภูจฺสิกฺขาปเท ฯ ปฏฺิยาโลกนฺติ สุริยาโลกสฺส ปฏฺิมุขํ
 ปจฺฉิมทิสนฺติ อตฺโถ ฯ กมฺมิกาติ สฺงกฺภูจฺจเนน กมฺมิกา ฯ ราชานํ
 วา เถยฺยํ คจฺจนฺตฺตีติ ราชานํ วา เถเนตฺวา วณฺเจตฺวา
 รณฺโณ สนฺตํ กิณฺจิ คเหตุวฺวา อิทานิ น ตสฺส ทสฺสามาติ
 คจฺจนฺติ ฯ วิสฺงเกเตนาติ กาลวิสฺงเกเตน ทิวสฺวิสฺงเกเตน จ
 คจฺจนฺโต อนาปตฺติ ฯ มกฺควิสฺงเกเตน ปน อฏฺิววิสฺงเกเตน วา
 อาปตฺติเยว ฯ เสสเมตฺถ ภิกฺขุณีวคฺเค วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานเมว ฯ
 เถยฺยสฺตฺตฺตฺสมฺภูจฺจํ กายจฺจิตฺตโต กายวฺวาจจฺจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๑๗

กิริยา สณฺหาวิโมกข์ สจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺตติ ฯ

เถยฺยสตุถสติกฺขาปทํ ญฺจํ ฯ

สตุตมสติกฺขาปเท ฯ ปฐฺมเปเนโต นิสิตฺติ ปชฺฌายนฺโต
อตุตตานเวยฺว ปรีภาสนฺโต นิสิตฺติ ฯ นายโย โส ภิกฺขุ มํ
นิปฺปาเทสฺสิตฺติ อโยโย อโย ภิกฺขุ มํ น นิกฺขามเสถิ น มํ
คเหตุวา อคมาสฺสิตฺติ อตุโถ ฯ เสสเมตฺถ ภิกฺขุณิยา สทฺธิ
สํวิธานสติกฺขาปเท วุตฺตณเยนเวยฺว เวทิตพฺพํ สทฺธิ สมฺภูจานาทีหิ ฯ

สํวิธานสติกฺขาปทํ สตุตมํ ฯ

อภูจมสติกฺขาปเท ฯ คทฺเช พารชฺยีสฺสูติ คทฺชพารชฺโน ฯ
คทฺชพารชฺโน ปุพฺพปรีสา อสุสชาติ คนฺชพารชฺปุพฺโพ (๑) ฯ ตสฺส คทฺช-
พารชฺปุพฺพสฺส คิชฺฌฆาฏกกุลปฺปสุตฺตสฺสชาติ อตุโถ ฯ สกฺคโมกฺขานํ
อนฺตรายํ กโรนฺตฺติ อนฺตรายิกา ฯ เต กมฺมกิลเสวิปากอฺปปวาท-
อาณาวิตฺติกมวเสสน ปญฺจวิธา ฯ ตตุถ ปญฺจานนฺตริกฺชมฺมา
กมฺมณฺตรายิกา นาม ฯ ตถา ภิกฺขุณีทฺฐกมฺมํ ฯ ตํ ปน
โมกฺขสฺเสว อนฺตรายํ กโรติ น สกฺคสฺส ฯ นียตมิจฺจาทิฏฺฐิรฺชมฺมา
กิลเสนฺตรายิกา นาม ฯ ปญฺจทกตฺริจฺจานคตฺตอฺกโตพฺยณฺชนกานํ

- # ๑. คทฺเช คิชฺฌเฆ พารชฺติ วิชฺฌตฺตีติ คทฺชพารชฺ คทฺชพารชฺภูตฺปุพฺโพ คทฺชพารชฺปุพฺโพติ
- # อมฺหากํ มติ อญฺลตฺติคฺคิยฺปุพฺโพติ สารกํ โย หิ ปุพฺเพ อตุตนา อญฺลตฺติคฺคิโย
- # อโหสิ โส อธิปฺเปโต น อญฺลตฺติคฺคิยานํ อนฺปุริโส ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๑๘

ปฏิสนธิธมมา วิปากนุตรายิกา นาม ฯ อริยูปวาทา อุปวา-
ทนุตรายิกา นาม ฯ เต ปน ยาว อริเย น ขมาเปนฺติ
ดาวเทว น ตโต ปริ ฯ สลฺยจิจฺจ อาปนฺนา อาปตฺติโย
อาณาวีตีกุมนุตรายิกา นาม ฯ ตาปี ยาว ภิกฺขุภาวํ वा
ปฏิชานาติ น วุฏฺฐาติ वा น เทเสติ वा ดาวเทว น
ตโต ปริ ฯ ตตรายํ ภิกฺขุ พหุสฺสุโต ชมมกถิกो เสสนุตรายิกे
ชานาติ วินเย ปน อโกวิทตฺตา ปณฺณตฺตีวีกุมนุตรายิกे
น ชานาติ ฯ ตสฺมา รโหิตเอนฺจินฺเตสิอิมเ อาคาริกา
ปฺลยจกามคฺเชนฺน ปริภุญฺชนฺตา โสตาปนฺนาปี สกทาคามิโนปี
อนาคามิโนปี โหนฺติ ภิกฺขุปี มนาปีกานิ จกฺขุวิญญฺเยยฺยานิ
รูปานิ ปสฺสนฺติ ฯเปฯ กายวิญญฺเยยฺเย โสภุจพฺพะ สฺสนฺติ
มฺทุกานิปี อตฺถรณปาปฺรณาทินิ ปริภุญฺชนฺติ เอนฺติ สพฺพํ
วภูฏฺฐิ กสฺมา อิตฺถิรูปา ฯเปฯ อิตฺถิโสภุจพฺพวา เอนฺติ น
วภูฏฺฐนฺติ เอนฺติปี วภูฏฺฐนฺตีติ ฯ เอนฺติ รเสน รสํ สฺสนฺติตฺวา
สจฺจนฺนทราคปริโกคณฺจ นิจฺจนฺนทราคปริโกคณฺจ เอนฺติ กตฺวา
อฺลวาทเกหิ สทฺธิ อติสฺขุมสฺตฺตํ จมฺเณนฺโต วิย สาสเปน
สทฺธิ สินฺนํ อุปสฺหฺรณฺโต วิย ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา
กึ ภควตา มหาสมฺมทฺธิ พนฺชนฺเตน วิย มหตา อฺสฺสาเหน
ปฺจมปาราชิกํ ปฺลยตฺตํ นตฺถิ เอนฺติ โทโสติ สพฺพญฺญ-
ตฺถญาเณน สทฺธิ ปฏิวิรุชฺชนฺโต ภพฺพปฺกฺคฺลानํ อาสํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๑๕

ฉินฺทนุโต ฉินฺสส อาณาจกเก ปหารมทาสี ฯ เตนาค ตถาหิ
 ภควตา ฐมมํ เทสิตํ อาชานามิตีอาที ฯ อฏฺฐจกฺกฏฺปมาติ-
 อาทิมฺหิ อฏฺฐจกฺกฏฺปมา อปฺปสฺสทาฏฺฐเณน ฯ มํสเปสฺสุปมา พหุ-
 สาธารณฺเณน ฯ ตินฺนุฏฺปมา อนฺุทหนฺเณน ฯ องฺคารกาสุปมา
 มหาภิตาปนฺเณน ฯ สฺปิณฺนุฏฺปมา อิตฺตฺรปจฺจุฏฺฐานฺเณน ฯ
 ยาจิตฺกฺปมา ตาวกาติกฺเณน ฯ รุกฺขผลฺปมา สพฺพวงฺคปจฺจก-
 ปลิกฺกษณฺเณน ฯ อสิสฺนุฏฺปมา อธิกฺกฏฺฐนฺเณน ฯ สตฺตติสฺนุฏฺปมา
 วินิวิชฺฌณฺเณน ฯ สปฺปสฺติรูปมา สาสงฺกสปฺฐิกฺยเณนาติ ฯ
 อยมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตุถาโร ปน ปปฺลจฺสูทนิยฺ มชฺฌิมฺมฏฺฐกถายฺ
 กเหตุพฺโพ ฯ เอวํ พฺยา โขติ เอวํ วิย โข ฯ เสสเมตฺถ
 ปุพฺเพ วุตฺตณฺยตฺตา อุตฺตานเมว ฯ สมฺนุภาสณฺสมฺมฏฺฐานํ
 กายวาจาจิตฺตโต สมฺมฏฺฐาติ อภิรียา สลฺลวาวิมอกฺขํ สจิตฺตกํ
 โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกฺุสสจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

อริฏฺฐสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

นวมสิกฺขาปเท ฯ อกฺฎานุชฺชมฺเมนาติ อนฺุชฺชมฺโม วุจฺจติ
 อาปตฺติยา อทสฺสเน วา อปฺฐิกมฺเม วา ปาปีกาย ทิฏฺฐิยา
 อปฺฐินิสฺสกุเต วา ฐมฺเมเน วินฺเขเน สตฺถุสสาสเนเน อุกฺขิตฺตกสฺส
 อนฺุโลมวตฺตํ ทิสฺวา กตา โอสารณา ฯ โส โอสารณฺสงฺขาโต
 อนฺุชฺชมฺโม ยสฺส น กโต อยฺ อกฺฎานุชฺชมฺโม นาม ฯ ตาทิเสน
 สทฺฐินฺติ อตฺถโต ฯ เตนเวสฺส ปทภาชเน อกฺฎานุชฺชมฺโม

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒๐

นาม อุกุชิตโต อโนสาริตโต วุตตัม ฯ เทติ วา ปฏิกุคณหาติ
วาติ เอกปโปยเคน พหุปี ททโต วา คณหโต วา เอกัง
ปาจิตติยัม ฯ วิจฺฉินฺทิตฺวา เทนุตฺตสฺส จ คณฺหนุตฺตสฺส จ ปโยค-
คณฺนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจัน
กิริยา สลฺยวาวิมกฺขํ สจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตวิขุํ กายกมฺมํ
วจฺจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อุกุกุชิตตํ โภคสิกขาปทํ นวมํ ฯ

ทสมสิกขาปเท ฯ ทิฏฺฐจฺจิตฺตํ อุปฺปนฺนฺนฺติ อริฏฺฐสฺส วิย
เอตฺตสฺสาปี อโยนิโส อุมฺมชฺชนตฺตสฺส อุปฺปนฺนํ ทิฏฺฐจฺจิตฺตํ ฯ นาสฺเสตฺตติ
เอตฺถ ติวิธา นาสนา สํวาสนาสนา ลิงฺกนาสนา ทณฺฑ-
กมฺมนาสนาติ ฯ ตตฺถ อापคฺติยา อทฺตฺสนาทีสุ อุกุเขปนา
สํวาสนาสนา นาม ฯ ทุสโก นาสฺเสตฺตพฺโพ เมตฺติยํ ภิกฺขุณฺี
นาเสถาติ อัยฺ ลิงฺกนาสนา นาม ฯ อชฺชตฺตคฺเค เต อวฺวโส
สมณฺฑทฺเทส น เจว โส ภควา สตฺถา อปทิสิตฺตพฺโพติ
อัยฺ ทณฺฑกมฺมนาสนา นาม ฯ อัยฺ อธิ อธิปฺเปตา ฯ
เตนาหฺ เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว นาสฺเสตฺตพฺโพ ฯเปฯ จร ปิเร
วินฺสุสฺสาติ ฯ ตตฺถ จราติ คจฺฉนฺ ฯ ปิเรติ ปฺร อมามก ฯ
วินฺสุสฺสาติ นสฺส ยตฺถ น เต ปสฺสาม ตตฺถ คจฺฉาติ ฯ
อุปฺปลาเปยฺยาติ สจฺกณฺ्हะยฺย ฯ อุปฺภูจฺจาเปยฺยาติ เตน อตฺตโน
อุปฺภูจฺจัน การาเปยฺย ฯ เสสิ อริฏฺฐสิกขาปเท วุตฺตนเยเนว

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒๑

เวทิตพัพ สทฐี สมภูจนาทีหีติ ฯ

กณจกสิกขาปท (๑)ทสมํ ฯ

สมตโต วนณนากุกเมน สปปาณกวกุโค สตตโม ฯ

สทรมมิกวคคสส ปจรมสิกขาปเท ฯ เอตสมี สิกขาปเทติ

เอตสมี สิกขาปเท ยํ วุตตํ ตํ น ตาว สิกขิสฺสามิ ฯ

อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสาติ เอตถ ปน วาจาย วาจาย อาปตฺติ

เวทิตพพา ฯ สิกขมาเนน ภิกฺขเว ภิกฺขุนาติ โอวาทํ สิริสา

สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา สิกขิตฺตกาเมเนว หุตฺวา อาชานิตพฺพณฺเจว

ปฺจุฉิตพฺพณฺจ อุปฺปริกฺขิตพฺพณฺจ ฯ เสสเมตถ พฺพพจสิกขาปเท

วุตฺตนเยเนว ปทตฺถโต เวทิตพัพ ฯ วินิจฺฉยโต อุตฺตานเมว ฯ

ติสมฺภูจัน กิริยา สณฺหาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ

วจิกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ กุกฺขเวทนนฺติ ฯ

สทรมมิกสิกขาปทํ ปจรมํ ฯ

พฺุคฺยสิกขาปเท ฯ วินยกถํ กเถตีติ วินยกถา นาม

กปฺปิยาภคฺคฺยอาปตฺตานาปตฺติสฺวาราสฺวรูปฺพานปฺภูตฺตคฺคกถา ตํ

กเถติ ฯ วินยสฺส วนณฺํ ภาสตีติ วินยสฺส วนฺโณ นาม

ปญฺจนฺนํปี สตฺตณฺนํปี อาปตฺติกฺขนฺธานํ วเสน มาตีกํ

นิกฺขิปีตฺวา ปทภาชเนน วนณฺนา ตํ ภาสตี ฯ วินยปรียตฺติยา

วนณฺํ ภาสตีติ วินยํ ปรียาปฺณฺนฺตานํ วินยปรียตฺติมุลกํ

๑. กณจก อติปี ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒๒

วณฺณํ คุณฺณํ อานิสฺสํ ภาสติ ฯ วินยธโร หิ วินยปริยตฺติมฺลเก
ปฺลฺยจฺานิสฺเส ฆ อานิสฺเส สตฺตฺานิสฺเส อฏฺฺจฺานิสฺเส
นฺวานิสฺเส ทฺสฺานิสฺเส เอกาทฺสฺานิสฺเส ลภฺติ เต สพฺเพ
ภาสตีติ อตฺโถ ฯ

กตเม ปฺลฺยจฺานิสฺเส ลภฺติ ฯ อตฺตโน สีสฺกฺขนฺชฺคฺตฺติ-
อาทิกเก ฯ วุตฺตํ เหนฺตํ ปฺลฺยจฺิเม ภิกฺขเว อานิสฺสา วินยธเร
ปฺกฺกเก อตฺตโน สีสฺกฺขนฺโร สฺคฺคฺโต โหติ สฺรฺกฺขิตฺโต
กฺกฺกฺจฺปฺกตฺานํ ปฺฐิสฺสรณํ โหติ วิสฺารโท สงฺมมฺชฺเณ โวหฺรติ
ปฺจฺจฺตฺติเก สหฺมมฺเน สฺนิกฺคฺหิตํ นิกฺคฺนฺหาติ สทฺธมฺมฏฺฺจฺิตฺยา
ปฺฐิปนฺโน โหตีติ (๑) ฯ กตมสฺส อตฺตโน สีสฺกฺขนฺโร สฺคฺคฺโต โหติ
สฺรฺกฺขิตฺโต ฯ อีเชกฺจฺโจ ภิกฺขุ อาปตฺตี อาปฺชฺชนฺโต นฺหาการเห
อาปฺชฺชติ อลชฺชิตา อณฺณานตา กฺกฺกฺจฺปฺกตฺตา อกฺปฺปิเย
กฺปฺปิยสฺสณฺนิตา กฺปฺปิเย อกฺปฺปิยสฺสณฺนิตา สติสมฺโมสฺาติ ฯ กถํ
อลชฺชิตาย อาปฺชฺชติ ฯ อกฺปฺปิยภาวํ ชานนฺโตเยว มทฺทิตฺวา
วีสฺติกฺกมํ กโรตี ฯ วุตฺตํปี เจตํ

สณฺจิจฺจ อาปตฺตี อาปฺชฺชติ
อาปตฺตี ปฺริคูหฺติ
อคฺตฺติคฺมณฺญจ กจฺจติ
อฺธิทิสฺส วุจฺจติ อลชฺชปฺกฺคฺโลตี (๒)

๑. วิ. ปรี. ๘/๑๑๖๘/๔๕๓ ฯ ๒. วิ. ปรี. ๘/๑๐๗๐/๓๕๓ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๒๓

กถิ อญญาณตาย อาปชชติ ฯ อญญาณิปุคฺคโล หิ มนุโ
 โมมฺโห กตฺตพฺพากตฺตพฺพํ อชานนฺโต อกตฺตพฺพํ กโรติ กตฺตพฺพํ
 วิวาเรติ เอวํ อญญาณตาย อาปชชติ ฯ กถิ กุกฺกัจจปฺปกตฺตตาย
 อาปชชติ ฯ กปฺปิยาภปฺปิยํ นิสฺสาย กุกฺกัจเจ อุปฺปนฺเน วินยธฺร
 ปุจฺฉิตฺวา กปฺปิยํ เจ กตฺตพฺพํ สฺยา อภปฺปิยํ เจ น กตฺตพฺพํ
 สฺยา อัย ปน วฏฺฐตีติ มทฺทิตฺวา วิตฺติกมฺติเยว เอวํ
 กุกฺกัจจปฺปกตฺตตาย อาปชชติ ฯ กถิ อภปฺปิเย กปฺปิยสฺสญฺจิตาย
 อาปชชติ ฯ อจฺฉมํสํ สฺฐกรมํสนฺติ ขาทติ ทิปิํมํสํ มิคมํสนฺติ
 ขาทติ อภปฺปิโยภฺชนํ กปฺปิโยภฺชนนฺติ ภูณฺชติ วิกาเล
 กาลสฺสญฺจาย ภูณฺชติ อภปฺปิยปานํ กปฺปิยปานกนฺติ ปิวติ
 เอวํ อภปฺปิเย กปฺปิยสฺสญฺจิตาย อาปชชติ ฯ กถิ กปฺปิเย
 อภปฺปิยสฺสญฺจิตาย อาปชชติ ฯ สฺฐกรมํสํ อจฺฉมํสนฺติ ขาทติ
 มิคมํสํ ทิปิํมํสนฺติ ขาทติ กปฺปิโยภฺชนํ อภปฺปิโยภฺชนนฺติ
 ภูณฺชติ กาลे วิกาลสฺสญฺจาย ภูณฺชติ กปฺปิยปานํ อภปฺปิย-
 ปานกนฺติ ปิวติ เอวํ กปฺปิเยอภปฺปิยสฺสญฺจิตาย อาปชชติ ฯ
 กถิ สติสฺสมุโสมฺสาย อาปชชติ ฯ สหเสยฺยชาติจิวฺรวิปฺปวาสเสสชฺช-
 จิวฺรกาลาติกฺกมฺนปฺจฺจยา อาปตฺตี จ สติสฺสมุโสมฺสาย อาปชชติ ฯ
 เอวมิเรกฺจโจ ภิกฺขุ อิเมหิ ญหิ อากาเรหิ อาปตฺตี อาปชชติ ฯ
 วินยธโร ปน อิเมหิ ญหิ อากาเรหิ อาปตฺตี น อาปชชติ ฯ
 กถิ อลชฺชิตาย นาปชชติ ฯ โส หิ ปสฺสส โภ อัย

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณนา หน้า ๕๒๔

กปฺปิยาภปฺปิยฺ ชานนฺโตเยว ปณฺณตฺตวิตฺติกฺกมฺ กโรตฺติ อิมํ
ปรูปรวาทํ รกฺขนฺโตปิ นนาปฺชชติ เหวํ อลชฺชิตาย นนาปฺชชติ ฯ

สหาสา อานนฺนํปี เทสนาคามินี เทเสตฺวา วุฏฺฐานคามินิยา

วุฏฺฐหิตฺวา สุตฺตฺนเต ปตฺติฏฺฐาติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย

สณฺจิจฺจ อานตฺตํ นนาปฺชชติ

อานตฺตํ น ปริภูหติ

อคติคฺมนณฺจ น กจฺจติ

อิทิสฺส วุจฺจติ ลชฺชปฺปคฺคโลติ (๑)

อิมสฺมี ลชฺชภาเว ปตฺติฏฺฐิตฺวา โหติ ฯ กถํ อณฺณาณตฺตาย

นนาปฺชชติ ฯ โส หิ กปฺปิยาภปฺปิยฺ ชานาติ ตสฺมา กปฺปิยฺเยว

กโรติ อภปฺปิยํ น กโรติ เหวํ อณฺณาณตฺตาย นนาปฺชชติ ฯ

กถํ กุกฺกจฺจปฺปกตฺตตฺตาย นนาปฺชชติ ฯ โส หิ กปฺปิยาภปฺปิยฺ

นิสฺสาย กุกฺกจฺจ อฺปฺปนฺเน วตฺถุํ โอลฺลเกตฺวา มาติกํ ปทภาชนํ

อนฺตรานตฺตํ อนนาปฺตฺตํ โอลฺลเกตฺวา กปฺปิยํ เจ กโรติ อภปฺปิยํ

เจ น กโรติ เหวํ กุกฺกจฺจปฺปกตฺตตฺตาย นนาปฺชชติ ฯ กถํ อภปฺปิเย

กปฺปิยสณฺณิตาทีหิ นนาปฺชชติ ฯ โส หิ กปฺปิยาภปฺปิยฺ ชานาติ

ตสฺมา อภปฺปิเย กปฺปิยสณฺณิ น โหติ กปฺปิเย อภปฺปิยสณฺณิ

น โหติ สฺสฺปตฺติฏฺฐิตา จสฺส สติ โหติ อธิฏฺฐาตพฺพํ อธิฏฺฐเจติ

วิกปฺเปตพฺพํ วิกปฺเปติ ฯ อิติ อิเมหิ จหิ อากาเรหิ อานตฺตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๒๕

นาปชชติ ฯ อนาปชชนโต อชณทสีโล โหติ ปริสุทฺทสีโล ฯ
 เอวมสฺส อตฺตโน สีสกฺขนฺโธ สุกฺคโต โหติ สุรกฺขิตฺโต ฯ กถิ
 กุกฺกัจจปฺปกตานิ ปฏิสฺสรณิ โหตีติ ฯ ติโรรฺรฺภูเจสุ ติโรชนปเทศุ
 จ อุปฺปนฺนุกฺกัจจา ภิกฺขุ อมฺกสฺมี กิร วิหารเ วินยโร
 วสตีติ ทูโรโตปี ตสฺส สนฺติกั อากนฺตฺวา กุกฺกัจจํ ปุจฺจนฺติ ฯ
 โส เตหิ กตสฺส กมฺมสฺส วตฺถุ โอลเเกตฺวา อาปตฺตานา-
 ปตฺตติรฺรูกฺลหฺกาทีเภาํ สลฺลกฺเขตฺวา เทสนาคามินิ เทสาเปตฺวา
 วุจฺจานคามินิยา วุจฺจาเปตฺวา สุทฺธนฺเต ปตฺติจฺจาเปติ เอวํ
 กุกฺกัจจปฺปกตานิ ปฏิสฺสรณิ โหตีติ ฯ วิสารโท สงฺมมชฺเฌ
 โวหฺรตีติ อวินยชฺรตฺส หิ สงฺมมชฺเฌ กเถนฺตสฺส ภยํ สารชฺชํ
 โอกฺกมตี วินยชฺรตฺส ตํ น โหตีติ ฯ กสฺมา ฯ เอวํ กเถนฺตสฺส
 โทโส โหตี เอวํ น โทโสตีติยตฺวา กถนโต ฯ ปจฺจตฺติเก
 สหฺรมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคณฺหาตีติ เอตฺถ ทฺวิธา ปจฺจตฺติกา
 นาม อตฺตปจฺจตฺติกา จ สาสนปจฺจตฺติกา จ ฯ ตตฺถ เมตฺตฺติย-
 ภูมฺมชกา จ ภิกฺขุ วทฺโธ จ ลิจฺฉวี อมฺลเกน อนฺติมวตฺตฺตฺนา
 โจเทสฺสูเฌ อตฺตปจฺจตฺติกา นาม ฯ เย วาปน อญฺเฌปี
 ทฺสฺสีลา ปาปชฺรมา สพฺเพ เต อตฺตปจฺจตฺติกา นาม ฯ
 วิปริตทสฺสนา ปน อริฏฺฐภิกฺขุกณฺจกสามเณรเวสาลิวชฺชิปฺตฺตกา
 ปฺรูปหารอญฺญาณกฺงฺข- ปฺรวิตรณาทีวาทา มหาสงฺฆิกาทโย จ
 อพฺุทฺทสาสนํ พุทฺทสาสนนฺติ วตฺวา กตปฺคฺคหา สาสน-
 ปจฺจตฺติกา นาม ฯ เต สพฺเพปี สหฺรมฺเมน สหฺการเณน

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒๖

วจนเนน ยถาคํ อสทฐมํ ปติฏฺฐาเปตุํ น สกฺโกนฺติ เอวํ
สฺนิกฺคหิตํ กตฺวา นิกฺคณฺหาติ ฯ สทฐมฺมฏฺฐิตฺยา ปฏิปนฺโน
โหตีติ เอตฺถ ปน ติวโร สทฐมฺโม ปริยตฺติปฏิปตฺติอิคฺม-
วเสน ฯ ตตฺถ เตปฺปิกํ พุทฺธวณฺํ ปริยตฺติสทฐมฺโม นาม ฯ
เตรส ชฺตงฺกคฺคณา จุทฺทส ขนฺธกฺวตฺตานิ เทวอสีติ มหาตฺตานีติ
อํยํ ปฏิปตฺติสทฐมฺโม นาม ฯ จตฺตาริ มคฺคา จตฺตาริ ผลานิ
จ อํยํ อิคฺมสทฐมฺโม นาม ฯ ตตฺถ เกจิ เถรา โย
โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต
โส โว มมจฺเยน สตฺถาติ อิมินา สุตฺเตน สาสนฺสฺส ปริยตฺติ
มฺลนฺติ วทฺนฺติ ฯ เกจิ เถรา อิมे จ สฺกทฺท ภิက္ขุ สมฺมา-
วิหเรยฺยอสุลฺโล โลโก อรหนฺเตหิ อสุสฺสตี อิมินา สุตฺเตน
สาสนฺสฺส ปฏิปตฺติ มฺลนฺติ วตฺวา ยาว ปญฺจ ภิက္ขุ สมฺมา-
ปฏิปนฺนา สํวิขฺชนฺติ ตาว สาสนํ จิตฺตํ โหตีติ อหํสุ ฯ
อิตฺเร ปน เถรา ปริยตฺติยา อนฺตรหิตาย สฺปฏิปนฺนสฺสาปี
ธมฺมาภิสมฺโย นตฺถิตฺติ วตฺวา อหํสุ สเจปี ปญฺจ ภิက္ขุ
จตฺตาริ ปาราชิกานิ รกฺขณฺกา โหนฺติ เต สทฺเธ กุลปฺตฺเต
ปพฺพาเชตฺวา ปจฺจนฺติเม ชนปฺเท อุปสมฺปาเทตฺวา ทสวคฺคํ
คณฺํ ปฺเรตฺวา มชฺฉิเม ชนปฺเทปี อุปสมฺปทํ กริสฺสนฺติ
เอเตนฺนฺปาเยน วิสตีวคฺคํ ภิက္ขุสงฺฆํ ปฺเรตฺวา อตฺตโนปี อพฺพาน-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๒๗

กมมํ กตฺวา สาสนํ วุฑฺฒี วิรุพฺพี เวปฺตุลํ คมยิสฺสฺสนฺติ (๑) ฯ
 เอวมยํ วินยธโร ติวิสฺสฺสาปี สทฺธมฺมสฺส จิรภูจฺติยา ปฏิปนฺโน
 โหตีติ ฯ เอวมยํ วินยธโร อิเม ตาว ปญฺจานิสีเส ลภตีติ
 ๖ เวทิตฺพุโพ ฯ กตเม ฉ อนานิสีเส ลภตีติ ฯ ตสฺสาธเยโย
 อุโปสโถ ปวาราณา สงฺฆกมฺมํ ปพฺพชฺชา อุปสมฺปทา นิสฺสยํ
 เทติ สามเณรํ อุปฺภุจฺจาเปติ ฯ เย หิ อิเม จาตุทฺทสิโก
 ปณฺณรสิโก สามคฺคิอุโปสโถ สงฺฆเ อุโปสโถ คณฺเ อุโปสโถ
 ปุคฺคเ อุโปสโถ สุตฺตฺตฺเทโส อุโปสโถ ปาริสฺสุทฺธิอุโปสโถ
 อธิฏฺฏาณฺุโปสโถติ นว อุโปสธา สพฺเพ เต วินยธฺรรายตฺตา ฯ
 ยापิ จ อิมํ จาตุทฺทสิกา ปณฺณรสิกา สามคฺคิปวาราณา
 สงฺฆเ ปวาราณา คณฺเ ปวาราณา ปุคฺคเ ปวาราณา เตวาจิกา
 เทววาจิกา สมานวสฺสิกา ปวาราณาติ นว ปวาราณาโย ตापิ
 วินยธฺรรายตฺตา เอวํ ตสฺส สนฺตกตฺตา โส ตาสํ สามิ ฯ
 ยานิปี อิมานิ อปฺโลกนกมฺมํ ฌตฺติกมฺมํ ฌตฺติพุตฺติยกมฺมํ ฌตฺติ-
 จตฺตฺตกมฺมนฺติ จตฺตารี สงฺฆกมฺมานิ ยापิ จายํ อุปชฺฌมาเยน
 หุตฺวา กุลปฺตฺตานํ ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ กาทพฺพา
 อัยปี วินยธฺรรายตฺตา ฯ น หิ อญฺโฆ ทฺวิปีฏฺฐกฺธโรปี เอตํ
 กาคฺตุ ลภตี ฯ โสเอว นิสฺสยํ เทติ สามเณรํ อุปฺภุจฺจาเปติ ฯ
 อญฺโฆ เนว นิสฺสยํ ทาคฺตุ ลภตี น สามเณรํ อุปฺภุจฺจาเปตํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๒๘

สามณรูปภูจนัน ปจจาสิสนุโต ปน วินยธรสส สนฺติเก
อุปชฌัน คากาเปตฺวา วตฺตปฏิปตฺตี สาทิตฺถุ ลภติ ฯ เอตฺถ จ
นิสฺสยทานญฺเจว สามณรูปภูจาปนญจ เอกมฺงฺกํ ฯ อิติ อิมสฺสุ
นฺตฺสู อานิสฺเสสฺสุเอเคน สทฺธิ ปริมาณิ ปญจ ฉ โหนฺติ ฯ
ทฺวิหิ สทฺธิ สตฺต ตีหิ สทฺธิ อฏฺฐ จตฺตฺหิ สทฺธิ นว ปญจหิ
สทฺธิ ทส สพฺเพหิเปเตหิ สทฺธิ เอกาทสชาติ เหว วินยธโร
ปุกฺกโล ปญจ ฉ สตฺต อฏฺฐ นว ทส เอกาทส จ อานิสฺเส
ลภตฺตีติ เวทิตพฺโพ ฯ

เอวํ ภควา อิม อานิสฺเส ทสฺเสนุโต วินยปริยตฺติยา
วณฺณํ ภาสตีติ เวทิตพฺโพ ฯ อาทิสฺส อาทิสฺสชาติ ปฺนปฺปนํ
ววฏฺฐเปตฺวา วิสฺสุ วิสฺสุ กตฺวา ฯ आयสุมโต อุปาลิสฺส วณฺณํ
ภาสตีติ วินยปริยตฺตี นิสฺสาย อุปาลิตฺเตรสฺส คฺฉนฺ ภาสตี
โถเมติ ปัสสตี ฯ กสฺมา ฯ อปฺเปว นาม มม วณฺณนํ สุตฺวาปี
ภิกฺขุ อุปาลิสฺส สนฺติเก วินยํ อุกฺกเหตุพฺพํ ปริยาปฺณิตพฺพํ
มณฺเฑยฺย เอวมิทํ สาสนํ อทฺธนियํ ภวิสฺสตี ปญจ วสฺสสทฺสฺสานิ ปวตฺติสฺสตีติ ฯ เตธ พฺหู
ภิกฺขุติ (๑) เต อิมํ ภควโต วณฺณนํ
สุตฺวา อิม กิรานิสฺเส เนว สุตฺตฺนฺติกา น อภิธมฺมิกา
ลภนฺตีติ ยถาปริกิตฺติกานิสฺสาธิกเมน อุตฺสาหชาตา พฺหู ภิกฺขุ
เถรา จ นวา จ มชฺฌิมา จ आयสุมโต อุปาลิสฺส
๑. ภิกฺขุติ เอตฺตกเมว ปาลิยํ อากตฺ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๒๕

สนฺติเก วินยํ ปริยาปฺณนฺตํ อยมตฺถ อตุโถ ฯ อิธาติ ปทํ
 นิปาตมตฺตเมว ฯ อุทฺทิสฺสमानนฺติ อจาริเยน อนฺเตวาสิกสฺส
 อุทฺทิสฺสมานे ฯ โส ปน ยสฺมา อจาริเย อตฺตโน รุจฺยา
 อุทฺทิสฺสเน วา ตํ อจาริยํ ยาจิตฺวา อนฺเตวาสิเก อุทฺทิสฺสาเปเนเต
 วา โย นํ ธารเติ ตสฺมี สชฺฌายํ กโรเนเต วา อุทฺทิสฺสมานิ
 นาม โหติ ตสฺมา อุทฺทิสฺสเน วา อุทฺทิสฺสาเปเนเต วา
 สชฺฌายํ กโรเนเต วาติ ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ขุทฺทานุขุทฺทเกหิตี
 ขุทฺทเกหิ จ อนุขุทฺทเกหิ จ ฯ ยาวเทวาติ เตสํ สํวตฺตน-
 มริยาทปริจฺเฉทวจนํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เอตานิ หิ เย
 อุทฺทิสฺสนฺติ วา อุทฺทิสฺสาเปเนติ วา สชฺฌายนฺติ วา เตสํ ตาว
 สํวตฺตนฺติ ยาว กปฺปติ นุโข น กปฺปติ นุโขติ กุกฺกจฺจา-
 สงฺขาโต วิปฏิสฺสโร วิหเสสา วิจิกฺกจฺจาสงฺขาโต มโนวิเลโข จ
 อุปฺปชฺชติเยว ฯ อถวา ยาวเทวาติ อติสยวภูจฺจาปํ ฯ ตสฺส
 สํวตฺตนฺตํ อิมินา สมฺพนฺโร ฯ กุกฺกจฺจาย วิหเสาย วิเลขาย
 อติวีย สํวตฺตนฺตํ วุตฺตํ โหติ ฯ อุปฺสมฺปนฺนสฺส วินยํ วิวณฺเณตํ
 อุปฺสมฺปนฺนสฺส สนฺติเก ตสฺส ตสฺมี วิมตี อุปฺปาเทตฺตกาโม
 วินยํ วิวณฺเณติ นินฺนทติ ทรหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
 ติสฺมภูจฺจัน กิริยา สณฺณาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
 วจิกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนฺติ ฯ

วิเลขนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺกควณฺณา หน้า ๕๓๐

ตติยสิกขาปเท ฯ อนฺวทฺตมาสนฺติ อนฺุปฏิปาฏิยา อทฺตมาเส
 อทฺตมาเส ฯ ยสฺมา ปน โส อฺโปสถทิวเส อฺทฺทิสฺยติ
 ตสฺมา อนฺุโปสถิกนฺติ (๑) ปทภาชเน วุตฺตํ ฯ อฺทฺทิสฺสมานนฺติ
 อฺทฺทิสฺยมานนฺ ฯ ยสฺมา ปน โส ปาฏิโมกฺขทฺเทสเกน อฺทฺทิสฺนฺเตน
 อฺทฺทิสฺยมานนฺ นาม โหติ ตสฺมา อฺทฺทิสฺนฺเตติ ปทภาชเน
 วุตฺตํ ฯ ยลฺจ ตตฺถ อฺปตฺตี อฺปนฺโนติ ตสฺมี อนาจาเร
 อฺจิจฺฉนฺ ยํ อฺปตฺตี อฺปนฺโน ฯ ยถาธมฺโม กาทฺตพฺโพติ
 อลฺลนาณน อฺปนฺนตฺตา ตสฺส อฺปตฺติยา โมกฺโข นตฺถิ ฯ
 ยถา ปน ธมฺโม จ วินโย จ จิตฺต ตถา กาทฺตพฺโพ ฯ
 เทสฺนาคามินฺนฺจ อฺปนฺโน โหติ เทสฺยาปตฺพฺโพ วุจฺจานคามินฺนฺจ
 วุจฺจาปตฺพฺโพติ อตฺถิ ฯ สาธุกนฺติ สฺกุจฺจํ ฯ อญฺจิกตฺวาติ
 อญฺจิกทฺวา กตฺวา ฯ อตฺถิโก หุตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ธมฺมกมฺเมติ-
 อทฺทิสฺสุ โมหาโรปนกมฺมํ อธิปฺเปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
 ติสฺมญฺจานํ กิริยา สลฺลนาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
 วจฺจิกมฺมํ อกฺุสสจฺจิตฺตํ ทฺกฺขเวทนฺนฺติ ฯ

โมहनสิกขาปทํ ตติยํ ฯ

จตุตฺถสิกขาปเท ฯ ปหาริ เทนฺตีติ อวฺโส ปิจฺจํ ปณฺญาเปถ
 ปาทโรวณํ อหฺรธาติอาทินิ วตฺวา ตถา อกโรนฺตानํ ปหาริ
 # ๑. ยํ อนฺวทฺตมาสนฺติ อนฺุโปสถิกนฺติ ปทภาชเน วุตฺตํ ตํ เอตฺตํ ตสฺส ภควโต
 # สุตฺตาคตฺติ สุตฺตปริยาปนฺนํ อนฺวทฺตมาสํ อฺทฺทเทสํ อคฺจจฺจิตฺติ มาติกา ย น สเมติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๓๑

เทนติ ฯ ปหาริ เทติ อาปตติ ปาจิตติยสสาติ เอตถ ปหริตุ-
 กามตาย ปหารเ ทินฺเน สเจปี มรติ ปาจิตติยเมว ฯ ปหารเณ
 หตุโถ วา ปาโท วา ภิชฺชติ สีสิ วา ภินฺนํ โหติ
 ปาจิตติยเมว ฯ ยถายํ สงฺฆมฺมชฺเณ น วิโรจติ ตถา นํ
 กโรมีติ เอวํ วิรูปกรณาริปปาเยน กณฺณํ วา นาสํ วา
 นิรุทติ ทุกุกฺกั ฯ อนุปสมฺปนฺนสสาติ กหฺนุจฺจส วา ปพฺพชิตฺตส
 วา อิตฺถิยา วา ปุริสสฺส วา อนตฺมโส ติริจฺจฺจานกตฺตสาปี
 ปหาริ เทติ ทุกุกฺกั ฯ สเจ ปน รตฺตจิตฺโต (๑) อิตฺถิยา ปหริติ
 สงฺฆาติเสโส ฯ เกนจิ วิหะจฺยมาโนติ มนฺุสฺเสน วา ติริจฺจฺจาน-
 กเตน วา วิหะจฺยมาโน ฯ โมกฺขาริปปาโยติ ตโต อตฺตโน
 โมกฺขํ ปญฺญชฺยมาโน ฯ ปหาริ เทตีติ กายกายปฺภีพฺพุชฺชนิสฺสกุคฺคิยานํ
 อณฺฺยตเรณ ปหาริ เทติ อนาปตติ ฯ สเจปี อนตฺรามคฺเค
 โจริ วา ปจฺจตฺถิกํ วา วิหะจฺตฺกามํ ทิสฺวา อุปาสก เอตฺถเว
 ติฏฺฐ มา อากมิตฺติ วตฺวา วจฺนํ อนาถิยิตฺวา อากจฺจนฺตํ
 คจฺจ เรติ มุคฺคเรณ วา สตฺถเกณ วา ปหริตุวา ยาทิ ฯ โส
 เจ เตน ปหารเณ มรติ อนาปตติเยว ฯ พาพฺมิเคสุปี เอเสว
 นโย ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สมฺภูจฺจานาทีนํ ปนสฺส
 ปรมปาราชิกสทิสานิ ฯ อิทํ ปน ทุกฺขเวทนนฺฺติ ฯ

ปหารสิกฺขาปทํ จตฺตถิ ฯ

๑. อิมสฺมี สิกฺขาปเท พุจฺจจิตฺโตติ นิชฺโม กโต ฯ ตโต อณฺฺยถา น วณฺเณตพฺพิ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๓๒

ปลงจมสิกขาปเท ฯ ตลสตุตติกั อุกุคิรินุตีติ ปหารทานาการิ
ทสฺเสนุโต กายปี กายปฏิพัทฺธิปี อุจจาเรนุติ ฯ เต ปหาร-
สมุจฺจिता โรทฺหุตีติ เต ปหารปริจฺจिता ปุพฺเพปี ลทฺฐปฺปหารตฺตา
อิทานิ ปหาริ ทสฺสนุตีติ มลฺลยมาณา โรทฺหุตีติ อตุโถ ฯ
ปหารสฺส มุจฺจิตาตีปี สขฺฌายนุติ ฯ ตตฺถ ปหารสฺส ธีตาคี
อตุโถ ฯ อุกุคิรติ อาปตฺติ ปาจิตุตฺติยสฺสาตี เอตฺถ สเจ อุกุคิรติววา
วิรทฺโธ ปหาริ เทติ ฯ อวสฺสํ ฐาเรตุ อสกุโกนุตฺสส ปหาโร
สหา ปตฺติ นปฺปหริตุกามตฺยา ทินฺนตฺตา ทุกุกฺกั ฯ เตน
ปหารเรน หตฺถาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิ ภิขฺชติ ทุกุกฺกเมว ฯ ปหาริตฺ-
กามสฺส เยน เคนจิ ทณฺหาทีนา ปหาโร วา โมกฺขจิตฺ
อตุคฺนา วา สตี ปฏฺลิภิตฺวา น ปหริติ ทุกุกฺกั ฯ ปหรนุตฺส
เคนจิ วา หตฺโถ ฐาริตฺ ทุกุกฺกั ฯ โมกฺขาธิปฺปาโย ตลสตุตติกั
อุคฺคิรตีติ เอตฺถ ปุพฺเพ วุตฺเตสุ วตฺถุสุ ปุริมฺนเยเนว ตลสตุตติกั
อุคฺคิรินุตฺสส อนาปตฺติ ฯ สเจปี วิรชฺฉิตฺวา ปหาริ เทติ
อนาปตฺติเยว ฯ เสสิ ปุริมฺสทิสเมว สทฺธี สมุจฺจานาทีหิตี ฯ

ตลสตุตติกสิกขาปทํ ปลงจมํ ฯ

ณฺฐสิกขาปเท ฯ อนุทฺธฺเสนุตีติ เต หิ สยํ อากิณฺณ-
โทสตุตฺตา เอวํ ภิภฺช อมฺเห เนว โจเทสฺสนุติ น ฐาเรสฺสนุตีติ
อตุตฺตปริตฺตาคณิ กโรนุตา ปฏฺิกจฺเจว ภิภฺช อมฺลเคน สงฺฆาที-
เสเสน โจเทนุติ ฯ เสสเมตฺถ เทรสกณฺทมฺหิ อมฺลสิกขาปเท

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานุกรม หน้า ๕๓๓

วุดตณยตฺตา อุตฺตทานเมว ฯ ติสฺมภูจฺจํ กิริยา สลฺยาวิโมกฺขํ
สจฺจิตฺตํ โลกาชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ อกฺุสลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

อมูลกสิกฺขาปทํ ฦจฺจํ ฯ

สตุตฺตมสิกฺขาปเท ฯ อุปฺทหนฺตฺติติ อุปฺปาเทนฺติ ฯ กุกฺกุจฺจํ
อุปฺทหฺติ อาปฺตฺติ ปาจิตุตฺติยสฺสาติ วาจาย วาจาย อาปฺตฺติ
ปาจิตุตฺติยสฺส ฯ อนุปฺสฺมปฺนฺนสฺสาติ สามเณรสฺส มาตุคามน
สทฺฐี รโห มลฺลเณ ตยา นิสฺสินฺนํ นิปฺนฺนํ ภูตฺตํ ปิตํ สงฺฆมชฺเณ
อิทลฺลจฺจิทฺตจ กตฺตฺติอาทินา นเยน กุกฺกุจฺจํ อุปฺทหฺติ วาจาย
วาจาย ทุกฺกฏํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ สฺมภูจฺจนาทีนึปี
อมูลกสทิสานเภาติ ฯ

สลฺยจฺจสิกฺขาปทํ สตุตฺตมํ ฯ

อภฺจฺจมสิกฺขาปเท ฯ อธิกรณชาตानนฺติ เอเตหิ ภาณฺทานาทีหิ
อนุปฺปฺนฺนวิวาทาธิกรณานํ ฯ อุปฺสฺสฺสฺตฺตินฺติ (๑) สฺตฺติสฺมิปี ยตฺถ จตฺวา
สกฺกา โหติ เตสํ วจนํ โสคฺคํ ตตฺถาติ อตฺโถ ฯ กจฺจติ
อาปฺตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ ปทฺวาเร ปทฺวาเร ทุกฺกฏํ ฯ
มนฺเตนฺตฺติ อณฺเณน สทฺฐี อณฺเณสฺมิ มนฺติยมาเน ฯ มนฺเตนฺเตติ
วา ปาโจ ฯ อยมตฺโถ ฯ วุปฺสฺมิสฺสามีติ อุปฺสฺมิสฺสามี อุปฺสฺม
คมิสฺสามี กลหํ น กริสฺสามี ฯ อตฺตทานํ ปรีโมเจสฺสามีติ มม
อการกภาวํ กเถตฺวา อตฺตทานํ โมเจสฺสามี ฯ เสสเมตฺถ

๑. อุปฺสฺสฺสฺตฺติปี ปาโจ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๓๔

อุตุตานเมว ฯ เถยยสตุถสมภูจจัน กายจิตตโต กายวาจาจิตตโต
จ สมภูจจติ สียา กิริยา โสตุกามตาย คมนวเสน สียา
อกิริยา จิตภูจจัน อากนตุวา มนตุยมานัน อชานาปน-
วเสน ฯ ฐูปิย อลลวาทก อุปสตุตติ อิมานิ หิ ตินิ
สิกฺขาปทานิ เอกปริจฺเจทานิ ฯ สลฺลววิโมกฺขํ สจิตตกํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกุสลจิตตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ
อุปสตุตติสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

นวมสิกฺขาปเท ฯ สเจ จ (๑) มยฺ ชาเนยฺยามาติ สเจ มยฺ
ชานะยยาม ฯ จกาโร ปน นิปาตมตฺตเมว ฯ ฐมฺมิกานนฺติ
ฐมฺเมน วินยเสน สตุตฺตาสเนน กตตฺตา ฐมฺโม เอเตสุ อตุถิติ
ฐมฺมิกานิ ฯ เตสํ ฐมฺมิกานํ จตฺตุนํ สงฺฆกมฺมานํ ฯ ชียติ
อาปคฺติ ปาจิตฺตียสฺสาติ เอตฺถ วาจา ย วาจา ปาจิตฺตียํ ฯ
เสสเมตฺถ อุตุตานเมว ฯ ติสมฺภูจจัน กิริยา สลฺลววิโมกฺขํ
สจิตตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกุสลจิตตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

กมฺมปฏฺฐิพาหนสิกฺขาปทํ นวมสิกฺขาปทํ ฯ

ทสมสิกฺขาปเท ฯ วตุถุ วา อาโรจิตฺโต โหตีติ โจทเคน
จ จุทิตเคน จ อตุตโน กถา กถิตา อนุวิชฺชโก สมฺมโต
เอตฺตาวตฺตปิ วตุถุเอว อาโรจิตฺโต โหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตุตานเมว ฯ
ฐุรฺนิกฺเขปสมฺภูจจัน กายวาจาจิตตโต สมภูจจติ กิริยา กิริยํ
๑. สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๓๕

สญญาวิโมกข์ สจิตตกัม โลกวชฺช กายกมมัม วจิกมมัม อกุสลจิตตัม
ทุกขเวทนนุติ ฯ

ฉนฺทํ อทตฺวา คมนสิกฺขาปทํ ทสมัม ฯ

เอกาทสมสิกฺขาปเท ฯ ยถามิตฺตตาทิ ยถามิตฺตตาย ฯ โย
โย มิโต ตสฺส ตสฺส เทตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอเสว นโย
สพฺพเทสุ ฯ เสถ อชฺฌาปนกาทีสุ วุตฺตนยตฺตา อุตฺตानตฺถ-
เมวาทิ ฯ ติสมฺภูจัน กิริยา สญญาวิโมกข์ สจิตตกัม โลกวชฺช
กายกมมัม วจิกมมัม อกุสลจิตตัม ทุกขเวทนนุติ ฯ

ทพฺพสิกฺขาปทํ เอกาทสมัม ฯ

ทฺวาทสมสิกฺขาปเท ฯ ยํ วตฺตพฺพิ ลียา ตํ สพฺพิ
ตีสกกณฺเฑ ปริณามนสิกฺขาปเท วุตฺตนยเมว ฯ อยเมว หิ
วิเสโส ตตฺถ อตฺตโน ปริณามิตตฺตา นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ
อิธ ปุคฺคตสฺส ปริณามิตตฺตา สุทฺธิกปาจิตฺติยนฺติ ฯ ติสมฺภูจัน
กิริยา สญญาวิโมกข์ สจิตตกัม โลกวชฺช กายกมมัม วจิกมมัม
อกุสลจิตตัม ติเวทนนุติ ฯ

ปริณามนสิกฺขาปทํ ทฺวาทสมัม ฯ

สมตฺโต วณฺณนาทุกฺเมน สหรมฺมิกวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๓๖

ราชวคคสุส ปฐมสิกขาปเท ฯ โอโร โกติ ปริตตโก ฯ
 อุปริปาสาทวรคโตติ ปาสาทวรสุส อุปริ คโต ฯ อุตยานัน วาหสาดิ
 อุตยานัน การณา ฯ เตหิ ชาตาปิตตุดา ชานามิติ วุตตัม
 โหติ ฯ ปิตริ ปฏูเจตตี อนนตรี ปสฺสิตฺวา ฆาเตตุ อิจฺฉติ ฯ
 ราชนุเตปุริ หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิอาทิสฺ หตฺถิหิ สมมฺทโท เอตฺถาติ
 หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิ ฯ หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิ อตฺโถ ฯ อตฺสฺรตฺสมมฺทปฺเทสุปี
 เอเสว นโย ฯ สมมฺตฺนฺติ เกจิ ปจฺนติ ฯ ตํ น กฺเขตฺตํ ฯ
 รมฺโถ อนนฺเตปุเร หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิปี ปาโจ ฯ ตตฺถ หตฺถินัน
 สมมฺทนต์ฺธิ หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิ อตฺโถ ฯ รมฺโถ อนนฺเตปุเร หตฺถิ-
 สมมฺทโท อตฺถิติ วุตตัม โหติ (๑) ฯ เอส นโย เสสฺปฺเทสุปี ฯ
 รมฺนิยานินฺติ ตสฺมี อนนฺเตปุเร อิทิสานิ รูปาทินิ ฯ มฺทฺธา-
 ภิสิตฺตฺสฺสาติ มฺทฺธนิ อภิสิตฺตฺสฺส ฯ อนิกฺขนฺตฺราชเกติ อนิกฺขนฺโต
 ราชา อิตฺติ อนิกฺขนฺตฺราชกํ ฯ ตสฺมี อนิกฺขนฺตฺราชเก
 สยฺนินฺนเรติ อตฺโถ ฯ รัตนํ วุจฺจติ มฺเหสี ฯ นิกฺกฺขนฺติ นิกฺกฺขนฺตํ ฯ
 อนิกฺกฺ รัตนํ อิตฺติ อนิกฺกฺรัตนกํ ฯ ตสฺมี อนิกฺกฺรัตนเก (๒)
 สยฺนินฺนเรติ อตฺโถ ฯ เสสฺเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ กจินฺสมฺภูจฺจัน
 # ๑. อมฺหากํ มติยา เทว อตฺถวิกฺปฺปา วณฺณตฺตฺพฺพา ฯ สมมฺทนต์ฺธิ เอตฺถาติ
 # สมมฺทนต์ฺธิ ฯ หตฺถินัน สมมฺทนต์ฺธิ หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิ ฯ หตฺถิอาภินฺนฺติ อตฺโถ ฯ
 # กินฺตํ ฯ รมฺโถ อนนฺเตปุริ ฯ อถฺวา หตฺถิหิ หตฺถินัน การณา สฺภูจฺจ มชฺชนฺติ
 # เอตฺถาติ หตฺถิสम्मุตฺทนต์ฺธิ ฯ อากตฺาคเต หตฺถินโน ทิสฺวา ปรีพฺภมฺนฺตา วิย
 # อุตฺตานัน สยฺนินฺนเรติ อตฺโถ ฯ
 # ๒. อนิกฺกฺตฺรัตนเกติ ปาถิวงฺนํ ทิสฺสฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๓๗

กายวาจโต กายวาจาจิตโต จ สมภูจชาติ กิริยากริย
โนสณฺหาวิโมกข์ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺช กายกมมํ วจิกมมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อนฺเตปรสฺสิกขาปทํ ปจฺมํ ฯ

ทฺตฺยสฺสิกขาปเท ฯ วิสฺสริตฺวาติ ปมฺสฺสิตฺวา ฯ ปุณฺณปตฺตํ
นาม สตโต ปลจ กหาปณา ฯ กุยาหํ กริสฺสามิตี กิ อหํ
กริสฺสามิ ฯ อากรณํ โอมฺมจิตฺวาติ มหาลตํ นาม นวโกฎฺธิ-
อฺกฺขณกํ อลงฺการิ อปเนตฺวา ฯ อนฺเตวาลีตี ปริจาริกา ฯ
อปริกฺขิตฺตสฺส อฺปจาโรตี เอตฺถ อฺปจาโร นาม อารามสฺส
เทว เลขทุปาตา ฯ อวสฺสสฺส ปน สฺปฺปปาโต วา มฺสฺสปาโต
วาติ มหาปจฺกริยิ วุตฺตํ ฯ อุกฺกณฺหาตี อापตฺติ ปาจิตฺตฺยสฺสาตี
เอตฺถ ชาตฺรฺพรชฺตํ อตฺตโน อตฺถาย อุกฺกณฺหนตฺสฺส วา
อุกฺกณฺหาเปนตฺสฺส วา นิสฺสคฺคิยิ ปาจิตฺตฺยิ ฯ สงฺฆกณฺปฺกฺก-
เจตฺยนวมฺมานํ อตฺถาย ทฺกฺกฏฺฏิ ฯ อวเสสํ มุตฺตาทิริตํ
อตฺตโน วา สงฺฆาทินํ วา อตฺถาย อุกฺกณฺหนตฺสฺส วา
อุกฺกณฺหาเปนตฺสฺส วา ทฺกฺกฏฺฏิ ฯ กปฺปฺยวตฺถุ วา อกปฺปฺยวตฺถุ
วา โหตี อนฺตมโส มาตฺสฺสนตฺกํ กณฺณปฺปฺลนฺธํ ตาลปณฺณปฺป-
คิหิสฺสนตฺกํ ฆณฺฑาทาริกสีเสน ปฺภิสฺสามเนตฺสฺส ปาจิตฺตฺยเมว ฯ
สเจ ปน มาตาปิตฺูนํ สนตฺกํ อวเสสํ ปฺภิสฺสามेतฺพุพฺพิ กปฺปฺย-
ภณฺฑํ โหตี อตฺตโน อตฺถาย คเหตุวา ปฺภิสฺสามेतฺพุพฺพิ ฯ อิหํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๓๘

ปฏิสาเมตฺวา เทหิติ ปน วุตฺเต น วฏฺฐิตฺติ ปฏิภุจิปิตพฺพิ ฯ
สเจ ปฏิสาเมหิติ ปาเตตฺวา คจฺจนฺติ ปลิโพโธ นาม โหติ
ปฏิสาเมตฺ วฏฺฐิตฺติ ฯ วิหารเ กมฺมํ กโรนฺตา วฑฺฒกิอาทโย
วา ราชवलฺลภา วา อตฺตโน อุปฺกรณภณฺฑํ วา สยนภณฺฑํ
วา ปฏิสาเมตฺวา เทถาติ วทฺนฺติ ฯ ฉนฺเทนปี ภเยนปี น
กาตพฺพเมว ฯ คุตฺตภูจัน ปน ทสฺเสตฺถ วฏฺฐิตฺติ ฯ พลกฺกาเรน
ปาเตตฺวา คเตสฺ จ ปฏิสาเมตฺ วฏฺฐิตฺติ ฯ อชฺฌารามे วา
อชฺฌาวสเถ วาติ เอตฺถ สเจ มหาวิหารสทิสฺโส มหาอาราโม
โหติ ตตฺถ ปาการปริภุจิตฺเต ปริเวณฺเณ ยตฺถ ภิกฺขุหิ วา
สามเณเรหิ วา คหิตํ ภวิสฺสตีติ สงฺกา อุปฺปชฺชติ ตาทีเสเอว
จानเ อุกฺคณฺหิตฺวา วา อุกฺคณฺหาเปตฺวา วา จเปตพฺพิ ฯ
มหาโพธิทวารโกฏฺฐจกอมฺพงฺกณฺสทิสฺเสสฺ ปน มหาชนสณฺจรณฺภูจानเสุ
น คเหตุพฺพิ ฯ ปลิโพโธ น โหติ ฯ กรุณฺทึยฺ ปน วุตฺตํ
เอโก มคฺคํ คจฺจนฺโต นิมนฺนุสฺเส จานเ กิณฺจิ ภณฺฑํ
ปฺสฺสตี ฯ อากิณฺณมนฺนุสฺเสปี ชาเต มนฺนุสฺสา ตเมว ภิกฺขุ
อาสงฺกนฺติ ฯ ตสฺมา มคฺคา โอกฺกมฺม นิสฺสิตพฺพิ ฯ สามิเกสฺ
อาคเตสฺ ตํ อาจิกฺขิตพฺพิ ฯ สเจ สามิเก น ปฺสฺสตี ปฏิรูปฺ
กริสฺสตีติ ฯ รูปเณ วา นิमितฺเตน วา สลฺยณฺณํ กตฺวาติ
เอตฺถ รูปนฺนาม อนฺโตภณฺฑิกาย ภณฺฑํ ฯ ตสฺมา ภณฺฑิกํ
โอมุณฺจิตฺวา คณฺเตฺวา เอตฺตกา กหาปณา วา ชาตฺรปรชฺตํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๓๕

วาติ สลุตกเขตพุพ ๑ นิमितฺตุนฺติ ลยฺจนนาทึ ๑ ตสฺมา ลยฺจนิตาย
 ภณฺฑิกาย มตฺตีกาลยฺจนนฺติ วา ลาขาลยฺจนนฺติ วา
 นีลปีไลตีกาย ภณฺฑิกา กตาคี วา เสตปีไลตีกาย กตาคี
 วา เอวมาทึ สพุพ สลุตกเขตพุพ ๑ ภิกฺขุ ปฏฺฐึรฺปาติ ลชฺชินโน
 กุกฺกจฺจกา ๑ โลลชาตีกานํ ทึ หตฺเถ จเปตฺตุน ลพฺภติ ๑
 โย ปน เนว ตมฺหา อาวาสา ปกฺกมฺติ น สามิเก ปสฺสตี
 เตนานิ อตฺตโน จีวราทิมฺถํ น กาคพุพ ๑ ถาวริ ปน
 เสนาสนํ วาเจตฺยํ วา โปกฺขรณฺนิ วา การตฺตพฺพา ๑ สเจ
 ทิฆสฺส อทฺฐโน อจฺเจน สามิโก อากจฺฉตี อุปาสก ตว
 สนฺตเคน อิทํ นาม กตํ อนฺนโมทาหิตึ วตฺตพฺโพ ๑ สเจ
 อนฺนโมทตี อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจ อนฺนโมทตี มม ฐนํ
 เทถาคี โจเทติเยว อณฺณํ สมากเปตฺวา ทาคพุพ ๑ รตนสมฺมตํ
 วิสฺสาสํ กณฺหาตีตืออาทิสฺสู อามาสเมว สนฺชาย วุตฺตํ ๑ อนนามาสํ
 น วฏฺฐติเยว ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑ นสฺสมุฏฺจานํ กิริยา
 โนสยฺญาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺช กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
 ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

รตนสิกฺขาปทํ ทุตฺติยํ ๑

ตติยสิกฺขาปเท ๑ ติริจฺจานกถนฺติ อริยมคฺคสฺส ติริจฺจานกฺกตํ
 กถํ ๑ ราชกถนฺติ ราชปฏฺฐิสฺยุตฺตํ กถํ ๑ โจรกถาทีสุปี เอเสว
 นโย ๑ สนฺตํ ภิกฺขุนฺติ เอตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ จาริตฺตสิกฺขาปเท

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๔๐

วุดตนยเมว ๑ สเจ สมพหุลา เกนจิ กมเมน คามัม ปวิสนุติ
วิกาเล คามปฺปเวสนัม อาปุจฺจามาติ สพฺเพหิ อณฺณมณฺณัม
อาปุจฺจิตพฺพัม ๑ ตสฺมี คามเ ตัม กมมัม น สมฺปชฺชตีติ อณฺณัม
คามัม กจฺจนฺติ คามสฺตปี โหตุ ปฺน อาปุจฺจนฺนิกจฺจํ นตฺถิ ๑ สเจ
ปฺน อุตฺสาหํ ปฏิปฺปสฺสมเกตฺวา วิหาริ กจฺจนฺตา อนฺตรา
อณฺณัม คามัม ปวิสิตฺตุกามา โหนฺติ อาปุจฺจิตพฺพเมว ๑ กุลฆเร
วา อาสนสาลาหิ วา ภตฺตกจฺจํ กตฺวา เตลภิกฺขาย วา
สปฺปิภิกฺขาย วา จริตฺตุกาโม โหติ ๑ สเจ ปสฺเส ภิกฺขุ อตฺถิ
อาปุจฺจิตฺวา กนฺตพฺพัม ๑ อสนฺเต นตฺถิตี กนฺตพฺพัม ๑ วีถิ
โอตริตฺวา ภิกฺขุ ปสฺสตี อาปุจฺจนฺนิกจฺจํ นตฺถิ ๑ อนาปุจฺจิตฺวาปี
จริตพฺพเมว ๑ คามมชฺเฌน มคฺโค โหติ ๑ เตน กจฺจนฺตสฺส
เตลาภิกฺขาย จริสฺสามิตี จิตฺเต อุปฺปนฺเน สเจ ปสฺเส ภิกฺขุ
อตฺถิ อาปุจฺจิตฺวา จริตพฺพัม ๑ มคฺคา อโนกฺกมฺม จรฺนตฺส
ปฺน อาปุจฺจนฺนิกจฺจํ นตฺถิ ๑ อปริกฺขิตตฺส คามสฺส อุปฺจาโร
อทินฺนาทานเ วุดตนยเมว เวทิตพฺโพ ๑ อนฺตรารามนฺติอาทิสฺ
น เกวลิ อนาปุจฺจา กายพฺนฺธนํ อพฺนฺธิตฺวา สงฺฆาภี
อปารุปีตฺวา กจฺจนฺตสฺสาปี อนาปตฺติ ๑ อาปทาสุติ สีโห วา
พฺยคฺโข วา อากจฺจตี เมโข วา อฏฺฐหตี อณฺโณ วา
โกจิ อุปฺททโว อุปฺปชฺชตี อนาปตฺติ ๑ เอวรฺุปาสฺส อาปทาสุ
พฺหิกามโต อนฺโตคามัม ปวิสิตฺตุ วฏฺฐตี ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๕๔๑

กจินสมมฺภูจจัน กายวาจโต กายวาจาจิตฺตโต จ สมมฺภูจจติ
กิริยากริย โนสณฺณาวิมอกฺข อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺช กายกมฺม
วจิกมฺม ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

วิกาเล ความปรเวสนสิกขาปํ คตฺติยํ ฯ

จตุตฺตสิกขาปเท ฯ เกทนเมว เกทนํ ฯ ตํ อสฺส อตฺถิติ
เกทนกเมว ฯ อรณฺนิเกติ อรณฺนิชฺชเน ฯ วีเถติ วีเถเก ฯ เสสเมตฺถ
อฺตุตฺตานเมว ฯ นสฺสมมฺภูจจัน กิริยา โนสณฺณาวิมอกฺข อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺช กายกมฺม วจิกมฺม ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

สฺวจิฆฺรสิกขาปํ จตุตฺถํ ฯ

ปฺลยจมฺลสิกขาปเท ฯ เมทนํ วุคฺตฺตฺนยเมว ฯ นินฺทิตฺวา
ปฺริภฺลชฺชิตฺติ เอตฺถ สเจ น นินฺทิตฺกามา โหติ ญฺมิยํ นินฺทิตฺวา
ปฺมาณํ อฺปฺริ ทสฺเสติ อฺตุตฺตานํ วา กตฺวา ปฺริภฺลชฺชติ อฺกฺขิปีตฺวา
วา ตฺลสาสงฺฆาญฺเ จเปตฺวา อญฺญํ กตฺวา ปฺริภฺลชฺชติ สพฺพํ
วญฺญูตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อฺตุตฺตานเมว ฯ นสฺสมมฺภูจจัน ฯ

มณฺจสิกขาปํ ปฺลยจมฺ ฯ

นญฺจสิกขาปเท ฯ ตฺถลํ โอนทฺธํ เอตฺถาติ ตฺถโลนทฺธํ ฯ
ตฺถลํ ปกฺขิปีตฺวา อฺปฺริ จิมฺลิกาย โอนทฺธนฺติ วุคฺตํ โหติ ฯ
เสสเมตฺถ อฺตุตฺตานเมว ฯ นสฺสมมฺภูจจัน ฯ

ตฺถโลนทฺธสิกขาปํ นญฺจํ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๕๔๒

สตตมสฺกฺขาปเท ฯ นิสฺสํ อนุณฺวตํ โหตฺตี กตฺถ
 อนุณฺวตํ ฯ จีวรกฺขนฺธเก ปณฺธิโกชนวตฺตฺตฺตฺตํ ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ
 อนุชานามิ ภิกฺขเว กายคฺคฺติยา จีวรคฺคฺติยา เสนาสนคฺคฺติยา
 นิสฺสํนฺนฺติ (๑) ฯ เสยฺยถาปี ปฺรารณฺสีโกฏฺจฺจติ ยถา นาม ปฺรารณ-
 จมฺมกาโรติ อตฺถโ ๑ ยถา หิ ปฺรารณจมฺมกาโร จมฺมํ วิตฺถตฺตํ
 กริสฺสามิตฺติ อิตฺถจฺจิจฺจ สมนฺนฺติ นิกฺกทฺตฺตฺติ เอวํ โสปี
 ตํ นิสฺสํ ๑ เตน ตํ ภควา เอวมาห ๑ นิสฺสํนฺนฺนาม สทสฺ
 วุจฺจตี สนฺนตสทิสฺ สนฺนตริตฺวา เอกสฺมึ อนุเต สฺกตวิทฺตฺติยา
 วิทตฺถิมตฺเต ปเทเส ทฺวิสุ จาเนสุ ผาเลตฺวา ติสฺโส ทสา
 กริยนฺติ ตาหิ ทสาหิ สทสนฺนํ วุจฺจติ ๑ เสสเมตฺถ
 อุตฺตานเมว ๑ ฉสฺสมฺมฺจฺจํ ๑

นิสฺสํสฺกฺขาปทํ สตตมํ ๑

อฏฺฐมสฺกฺขาปเท ฯ กณฺฑฺพปฏิจฺฉาตี อนุณฺวตา โหตฺตี
 กตฺถ อนุณฺวตา ฯ จีวรกฺขนฺธเก เวพฺพฺจฺจีสวตฺตฺตฺตํ ฯ วุตฺตณฺหิ
 ตตฺถ อนุชานามิ ภิกฺขเว ยสฺส กณฺฑฺ วา ปิพฺภา วา
 อสฺสาโว วา ถุลลจฺจโณ วา อาพาโธ กณฺฑฺพปฏิจฺฉาตฺตฺตฺติ (๒) ๑
 ยสฺส อโชนาภิ อพฺภชานฺนฺมฺมฺทลนฺติ ยสฺส ภิกฺขุโน นาภิยา
 เหนฺจฺจ ชานฺนฺมฺมฺทลนํ อุปฺริ ๑ กณฺฑฺตฺติ กจฺจ ๑ ปิพฺภาติ
 โลหิตกณฺฑฺทิกา สฺชวมปิพฺภา ๑ อสฺสาโวติ อริสภคณฺฑมฺมฺมหาทฺนํ
 # ๑. วิ. มหา. ๕/๑๕๖/๒๑๖ ๑ ๒. วิ. มหา. ๕/๑๕๕/ ๒๑๔ ๑

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๔๓

วเสน อสุจิปุคฺฆรณํ ฯ ฌลลจฺโฆ วา อาพาโชติ มหาปีพกาพาโช
วฺจฺจติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ ฌสฺสมุจฺจัน ฯ

กณฺฑุปฺปฏิจฺฉนาทีสิทฺขปทํ อฏฺฐมํ ฯ

นวมสิทฺขปเท ฯ วสฺสติกสาฎฺฐิกา อนฺนุณฺดาตา โหตีติ กตฺถ
อนฺนุณฺดาตา ฯ จีวรกฺขนฺธเก วิสาขาวตฺถุสฺมึ ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ
อนฺนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสติกสาฎฺฐิกนฺติ (๑) ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ
ฌสฺสมุจฺจัน ฯ

วสฺสติกสาฎฺฐิกสิทฺขปทํ นวมสิทฺขปทํ ฯ

ทสมสิทฺขปเท ฯ จตฺตฺรจฺจโลมโกติ จตฺตฺหิ อํกุเลหิ
อุนกปฺปมาโณ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ ฌสฺสมุจฺจัน ฯ

นนฺตตฺถเรสิทฺขปทํ ทสมํ ฯ

สมตฺโต วณฺณนาทกเมน ราชวคฺโค นวโม ฯ
อฺทฺทฺธิจฺฉา โชติอาทิ วุตฺตนยเมวาทิ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนา ฯ นิฎฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๔๔

ปาฏิเทศนียกณฺหวณณา

ปาฏิเทศนียา ฐมา ชุทฺทกานํ อนนฺตรา

จปีตาเย อัยฺ ทานี เตสํ ภวตี วณฺณา ฯ

ปจฺมปาฏิเทศนียเ ตาว ฯ ปฏิกฺกมฺนกาเลติ ปิณฺฑาย
 จริตฺวา ปฏฺิอาคมฺนกาเล ฯ สพฺเพว อคฺคเหสีติ สพฺพเมว
 อคฺคเหสี ฯ ปเวเชนฺตีติ กมฺปฺมานา ฯ อเปหีติ อปคฺจณฺ น
 โอภาสํ เทถาติ อตฺโถ ฯ การยฺหํ อาวฺโสติอาทิ ปฏฺิเทเสตพฺพา-
 การทสฺสนํ ฯ รติกาติ รจฺณา ฯ พฺยุหนฺติ อนิวิชฺฌิตฺวา จิตา
 คตฺปจฺจาตฺรจฺจนา ฯ สีฆาฏกนฺติ จตฺกโกณฺ วา ติโกณฺ วา
 มกฺกสโมชานญฺจานํ ฯ ฆรณฺติ กุลฆริ ฯ เอเตสุ รติกาทีสุ ยตฺถ
 กตฺถจฺจ จตฺวา กณฺหนตฺสฺส คหณฺเ ทุกกฺกฺมฺ ฯ อชฺโฆหารกณฺนาย
 ปาฏิเทศนียํ ฯ หตฺถิสาลาทีสุ กณฺหนตฺสฺสาปี เอเสว นโย ฯ
 ภิกฺขุณี รติกาย จตฺวา เทติ ภิกฺขุ อนฺตรารามาทีสุ จตฺวา
 คณฺหาติ อาปตฺติเยว ฯ อนฺตรฆริ ปวิฏฺจายาติ หิ วจนฺโต
 ภิกฺขุณฺิยา อนฺตรฆเร จตฺวา ททฺมานาย วเสเนตฺถ อาปตฺติ
 เวทิตพฺพา ฯ ภิกฺขุสฺส จิตฺกฺจฺจานํ ปน อปฺปฺมาณฺ ฯ ตสฺมา
 สเจปี วีธิอาทีสุ จิโต ภิกฺขุ อนฺตรารามาทีสุ จตฺวา
 ททฺมานาย ภิกฺขุณฺิยา คณฺหาติ อนาปตฺติเยว ฯ ยามกาลิกํ
 สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถาย ปฏฺิคฺคณฺหาติ อาปตฺติ
 ทุกกฺกฺสฺส อชฺโฆหารเ อชฺโฆหารเ อาปตฺติ ทุกกฺกฺสฺสาติ อิทํ

*เล่มที่ ๒ ปาฏิเทศนียกณทวณณนา หน้า ๕๔๕

อามิเสน อัสสิณัน สนุชาย วุตตัม ฯ สัมมิเน ปน เอกเรเส
ปาฏิเทศนียเมว ฯ เอกโต อุปสมปุนนายาติ ภิกขุณีนัน สนุติเก
อุปสมปุนนาย ฯ ภิกขุณัน สนุติเก อุปสมปุนนาย ปน ยถา-
วตตุกเมว ฯ ทาเปติ น เทตติ อัญญาติกา อญเณน เกนจิ
ทาเปติ ตัม คณหนตสฺส อนาปตฺติ ฯ อุปนิกฺขิปิตฺวา เทตติ
ภุมมียํ จเปตฺวา อิทํ อยฺย ตุมหากัม ทมฺมิตฺติ เทติ ฯ เอว
ทินัน สาธุ ภคินีติ สมปฺภิจฺฉิตฺวา ตายเอว วา ภิกขุณียา
อญเณน วา เกนจิ ปฏิกฺคาหาเปตฺวา ภูชิตฺตุํ วัณฺณุตฺติ ฯ สเจ
หิ หตฺถคเต ปตฺเต อามิสํ คณฺเหยฺย ปริจฺจตฺตํ เต มยาติ
เทติ ภิกขุ กหิตํ ภคินีติ ปฏิกฺคณฺหาติ คณฺหนตสฺส อาปตฺตีติ
วทนฺติ ฯ สิกฺขมานาย สามเณรียาติ เอตาสํ ททมานานัน
คณฺหนตสฺส อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ เอพก
โลมสมฺภูจฺจัน กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจฺจิตฺกํ ปณฺณตฺติวชฺช
กายกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนฺนฺติ ฯ

ปจฺมปาฏิเทศนียํ ฯ

ทฺหุติยสิกฺขาปเท ฯ อปสกฺก ตาว ภคินีติอาทิ อปสาเท-
ตพฺพาการทสฺสนัน ฯ อตฺตโน ภาตฺตํ ทาเปติ น เทตติ
เอตฺถ สเจปี อตฺตโน ภาตฺตํ เทติ อิมินา สิกฺขาปเท
อนาปตฺติเยว ฯ ปุริมสิกฺขาปเท อาปตฺติ ฯ อญฺญสฺส ภาตฺตํ
เทติ น ทาเปตฺตีติ เอตฺถ ปน สเจ ทาเปยฺย อิมินา

*เล่มที่ ๒ มหาวิงกุณฑลนา หน้า ๕๔๖

สิกขาปเทน อาปตติ ภเวยฺย เทนุตฺติยา ปน เนว อิมินา
น ปุริเมน อาปตติฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมวฯ กจินสมฺภูจฺจํ
กิริยากริยํ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติฯ

ตฺติยปาฎิเทสนิยํฯ

ตฺติยสิกขาปเทฯ อุทฺโต ปสฺนุนฺนฺติ ทฺวิหิ ปสฺนุนํ
อุปาสเคนปิ อุปาสิกายปิฯ ตสฺมี กิร กุเล อุโภปิ เต
โสตาปนฺนาเยวฯ โภเคน หายตีติ อีทิสํ หิ กุลํ สเจปิ
อสีติโกฏฺฐนํ โหติ โภเคหิ หายติเยวฯ กสฺมาฯ ยสฺมา ตตฺถ
เนว อุปาสิกา น อุปาสโก โภเค รกฺขติฯ ฆรโต นีหริตฺวา
เทนฺตฺติ อสฺนสาถํ วา วิหารํ วา อาเนตฺวา เทนฺติฯ
สเจปิ อนาคเต ภิกฺขุมฺหิ ปจฺมฺเยว นีหริตฺวา ทฺวาเร จเปตฺวา
ปจฺจฺจา สมฺปตฺตสฺส เทนฺติ วฏฺฏติฯ ภิกฺขุํ ปน ทิสฺวา
อนฺโตเลหโต นีหริตฺวา ทิยมาณํ น วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ
วุตฺตํฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมวฯ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจํ กิริยา
โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติวทนนฺติฯ

ตฺติยปาฎิเทสนิยํฯ

จตฺตฺถสิกขาปเทฯ อวฺรุตฺตา โหนฺตฺติ ปฏฺวิวิรุตฺตา โหนฺติฯ
ปญฺจนํ ปฏฺิสํวิทฺตฺตฺติ ปญฺจสฺส สหฺมมฺมิเกสฺส ยงฺกิลฺลิจิ เปเสตฺวา

*เล่มที่ ๒ ปาฐิตสณียกณฺทวณฺณา หน้า ๕๔๗

ขาทณียํ วา โภชนียํ วา อหริสฺสามาติ ปฏิสัวิทิตํ กตฺปิ
อปฏิสัวิทิตเมวาทิ อตุโธ ๑ อารามํ อารามูปจารํ จเปตฺวาติ
อารณฺณกเสนาสนารามํ จ ตสฺส อุปจารํ จ จเปตฺวา
อุปจารโต นิกฺขนตํ อนฺตรามกฺเค ภิกขุํ ทิสฺวา วา คามํ
อากตสฺส วา ปฏิสัวิทิตํ กตฺปิ อปฏิสัวิทิตเมว โหติตี
เวทิตพฺพํ ๑ สเจ สาสงกํ โหติ สาสงกนฺติ อัจจิจิตพฺพนฺติ
กสฺมา อัจจิจิตพฺพํ ๑ อารามे โจเร วสนฺเต อมหากํ
นาโรเจนตีติ วจนปริโมจนตฺถํ ๑ โจรา วตฺตพฺพา มนฺสฺสา
อิฐุปจรณฺตีติ กสฺมา วตฺตพฺพา ๑ อตฺตโน อุปฺภูจาทิ อมฺเห
คณฺหาเปนตีติ วจนปริโมจนตฺถํ ๑ ยาคฺยา ปฏิสัวิทิตเต ตสฺสา
ปริวารो อหริยตีติ ยาคฺยา ปฏิสัวิทิตํ กตฺวา ก็ สฺทฺชยาคฺยา
ทินฺนาย ปฺวภตฺตาทีนปิ เอตฺสฺสา ยาคฺยา ปริวารํ กตฺวา
ทสฺสามาติ เอวํ ยงฺกิลฺลิจิ อหฺรณฺติ สพฺพํ ปฏิสัวิทิตเมว
โหติ ๑ ภตฺเตน ปฏิสัวิทิตเตติอาทิสฺปิ เอสฺว นโย ๑ อสฺสกนฺนาม
กฺลํ ปฏิสัวิทิตํ กตฺวา ขาทนียาทีนํ คเหตุวา กจฺจตีติ
สฺตฺวา อณฺณานิปี เตน สทฺธี อตฺตโน เทยฺยธมฺมํ อหฺรณฺติ
วณฺฺณตี ๑ ยาคฺยา ปฏิสัวิทิตํ กตฺวา ปฺว วา ภตฺตํ วา
อหฺรณฺติ เอตฺปิ วณฺฺณตีติ กฺรฺนฺทึยํ วตฺตํ ๑ คิลานสฺสาติ
อปฏิสัวิทิตเตปี คิลานสฺส อนาปตฺติ ๑ ปฏิสัวิทิตเต วา คิลานสฺส
วา เสสฺกนฺติ เอกสฺสตฺถาย ปฏิสัวิทิตํ กตฺวา อหฺนํ ตสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๔๘

เสสกะ อณฺณสสาปี ภูณฺชิตฺตํ ฏญฺญติ ฯ จตฺตุนํ ภา ปณฺณนํ
ภา ปฏิสฺสวิตฺติ กตฺวา พหุ อากฺขํ โหติ อณฺณสปี ทาตุ
อิจฺจนฺติ ฯ เอตฺตํ ปฏิสฺสวิตฺติเสสกเมว สพฺเพสปี ฏญฺญติ ฯ อถ
อธิกเมว โหติ สนฺนํ โมเจตฺวา จปีตํ ทุตฺยทิวเสปี ฏญฺญติ ฯ
คิลานสฺส อากฺขาวเสสปี เอสฺว นโย ฯ ยํ ปน อปฺปฏิ-
สฺสวิตฺติเมว กตฺวา อากฺขํ ตํ พหิอารามํ เปเสตฺวา ปฏิสฺสวิตฺติ
การตฺวา อาหาราเปตพฺพํ ฯ ภิกฺขุหิ ภา คนฺตฺวา อนฺตรามคฺเค
คเหตพฺพํ ฯ ยํปี วิหารมชฺฌเณน คจฺจนฺตา ภา วนฺจรกาทโย
ภา วนฺโต อากฺขิตฺวา เทนฺติ ปฺริมนเยเนว ปฏิสฺสวิตฺติ
การตพฺพํ ฯ ตตฺถ ชาตกนฺติ อารามे ชาตกเมว มฺลขาทนียาที
อณฺณเณ กปฺปิยํ กตฺวา ทินฺนํ ปฺริภุญฺชโต อนาปตฺติ ฯ สเจ
ปน นํ คามํ ทริตฺวา ปจฺจิตฺวา อากฺขณฺติ น ฏญฺญติ ปฏิสฺสวิตฺติ
การตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ กจฺฉินสมฺภูจฺฉนํ กิริยา-
กิริยํ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวิวชฺชํ กายกมฺมํ
วจฺจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

จตฺตฺตฺตปาฏฺฐิตฺตํ สมนฺตํ วนฺณนาทุกฺกเมนาติ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย

ปาฏฺฐิตฺตํวินยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เสขียกณฺทวณฺณา

ยานิ สิกฺขิตฺตสิกฺขเณ เสขิยานีติ ตาทินา

ภาสิตานิ อัย ทานิ เตสํปี วณฺณนาทุกโมติ ฯ

ตตถ ปริมณฺทลนฺติ สมฺนุตโต มณฺทลํ ฯ นาภิมณฺทลํ

ชานุมณฺทลนฺติ อุทฺธํ นาภิมณฺทลํ อโธ ชานุมณฺทลํ

ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ชานุมณฺทลสฺส เหฏฺฐา ชงฺฆมฺภูจิกโต ปฏฺฐาย

อภฺจฺจกุลมตฺตํ นิवासํ โอตฺวาเรตฺวา นิวาเสตพฺพํ ฯ ตโต ปริ

โอตฺวาเรนฺตสฺส ทุกฺกณฺนฺติ วุตฺตํ ฯ ยถานิสินฺนสฺส ชานุมณฺทลโต

เหฏฺฐา จตฺตฺรกุลมตฺตํ ปฏิจฺฉนฺนํ โหตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ

เอวํ นิวาเสนฺตสฺส ปน นิवासํ ปมาณิกํ วณฺณฺติ ฯ ตตฺริทํ

ปมาณํ ทิฆสโต มุฏฺฐิปลยจมํ ติริยํ อทฺตเตยฺยหตฺถํ ตาทิสสฺส

ปน อลาเภน ติริยํ ทฺวิหตฺถปฺปมาณํปี วณฺณฺติ ชานุมณฺทล-

ปฏิจฺฉาเทนฺตํ นาภิมณฺทลํ ปน จีวเรนาปี สกฺกา ปฏิจฺฉา-

เทตฺนฺติ ฯ ตตถ เอกปฏฺฐจิวริ เอวํ นิวตฺถํปี จาเน น

ติฏฺฐติ ทฺสปฏฺฐํ ปน ติฏฺฐติ ฯ โอลมฺพนฺโต นิวาเสติ อปตฺติ

ทุกฺกณฺสฺสาติ เอกถ น เกวลํ ปฺรโต จ ปจฺจโต จ

โอลมฺเพตฺวา นิวาเสนฺตสฺเสว ทุกฺกณฺํ ย ปนณฺเยปี เตน

โฆ ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุ คิหิณิวตฺถํ นิวาเสนฺติ

หตฺถิสฺสณฺทกํ มจฺจวาลกํ จตฺตฺกณฺณกํ ตาลวณฺณกํ สत्वลิกํ

นิวาเสนฺตีติอาทินา (๑) นเยน ขนฺธเก นิวาสนโตสา วุตฺตา

๑. วิ. จุล. ๗/๑๖๕/๖๖ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๕๐

ตถา นิวาเสนุตสสาปี ทุกุกฏเมว ฯ เต สพเพ วุตตนเยเนว
ปริมณฑลํ นิวาเสนุตสส น โหนุตติ อยเมตถ สงเขโป ฯ
วิตถาโร ปน ตตถเวว อาวิภวิสสตี ฯ อสญจิจจาติ ปุรโต
วา ปจจโต วา โอลมเพตฺวา นิวาเสตฺสามิติ เอวํ อสญจิจ
อถโข ปริมณฑลํเยว นิวาเสตฺสามิติ วิรัชฌิตฺวา อปริมณฑลํ
นิวาเสนุตสส อนาปตฺตี ฯ อสตียาติ อณฺณาวีหิตสสาปี ตถา
นิวาเสนุตสส อนาปตฺตี ฯ อชานนุตสสาตี เอตถ นิवासนวตฺตํ
อชานนุตสส โมกฺโข นตฺถิ ฯ นิवासนวตฺตํ หิ สาธุกํ
อुकฺกเหตุพฺพิ ฯ ตสฺส อนุกฺกเหตุเมวสฺส อนาทรียํ ฯ ตํ ปน
สญจิจฺจ อนุกฺกเหตุหนุตสเสว ยุชฺชตี ฯ ตสฺมา อุกฺกเหตุวตฺโตปี
โย อารุพฺหภาวํ วา โอรุพฺหภาวํ วา น ชานาตี ตสฺส
อนาปตฺตี ฯ กรุณฺทียํ ปน ปริมณฑลํ นิวาเสตฺ อชานนุตสส
อนาปตฺตีตี วุตฺตํ ฯ โย ปน สุกฺขชงฺโฆ วามหาปีณฺฑิกมฺโส
วา โหตี ตสฺส สารูปฺตถาย ชานุมณฺฑลโต อฏฺฐงฺกุลาริกํปี
โอตาเรตฺวา นิวาเสตฺ วฏฺฐตี ฯ คิลานสฺสาตี ชงฺขมาย (๑)วา
ปาเท วา วโณ โหตี อุกฺขิปิตฺวา วา โอตาเรตฺวา วา
นิวาเสตฺ วฏฺฐตี ฯ อาปฺทาสฺสูติ พาพมิกา วา โจรา วา
อนุพฺนฺชนฺตี เอวรูปาสฺสู อาปฺทาสฺสู อนาปตฺตี ฯ เสสเมตถ
อฺตุตฺตานเมว ฯ ปจฺมปฺราชาชิกสมฺภูจจันํ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ
๑. ชงฺขเม ฯ

สตจิตตัง โลกวชฺชํ กายกมมํ อกุสลจิตตํ ทุกขเวทนนฺติ ฯ
ปฺปฺสฺสเทวตฺเตโร สตจิตตัง ปณฺณตฺติวชฺชํ ติเวทนนฺติ อห ฯ
อุปฺติสฺสฺสเทโร ปน อนาทรํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตตฺตา โลกวชฺชํ
อกุสลจิตตํ ทุกขเวทนนฺติ อห ฯ ปริมณฺทลํ ปารุปีตพฺพนฺติ
เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุ คิหิปรารุตํ ปารุปนฺตีติ (๑)
เอวํ วุตฺตํ อนนฺกปฺปการํ คิหิปรารุตํ อปรารุปีตฺวา อิท
วุตฺตนเยเนว อุโภ กณฺเณ สมํ กตฺวา ปารุปนฺวตฺตํ ปุเรนฺเตน
ปริมณฺทลํ ปารุปีตพฺพํ ฯ อิมานิ จ เทวปี สิกฺขาปทานิ
อวิเสเสน วุตฺตานิ ฯ ตสฺมา วิหารเปี อนฺตรมเรปี ปริมณฺทลเมว
นิวาเสตพฺพํ จ ปารุปีตพฺพญจาทิ ฯ สมฺภูจานาทีนิ ปจฺม-
สิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว สทฺธี เถรวาทน ฯ กายํ วิวริตฺวาติ
ชานนปี อูร์ปี วิวริตฺวา ฯ สฺปฏฺิจฺจนฺนเนนาติ น สีสํ ปารุเตน
อถ โข กณฺจิกํ ปฏฺิจฺจนฺจิตฺวา อุกโต อนฺวาทนฺเตน คีวํ
ปฏฺิจฺจนฺเตตฺวา อุโภ กณฺเณ สมํ กตฺวา ปฏฺิจฺสฺหริตฺวา ยาว
มณฺิพฺนฺธนา ปฏฺิจฺจนฺเตตฺวา อนฺตรมเร คนฺตพฺพํ ฯ ตตฺติย-
สิกฺขาปเท ฯ คลวาทฺกโต ปฏฺุจาย สีสํ มณฺิพฺนฺธโต ปฏฺุจาย
หตฺเต ปิณฺฑิกมํสโต ปฏฺุจาย ปาเท วิวริตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ
วาสุปคตฺสฺสาติ วาสตฺถาย อุปคตฺสฺส รตฺติภาเค वा ทิวสฺภาเค
วา กายํ วิวริตฺวาปี นิสีทโต อนาปตฺติ ฯ สฺสํวโตติ หตฺถํ
๑. วิ. จุล. ๗/๑๗๐/๖๖ ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๕๒

วา ปาทำ วา อภิพาปนุโต สุวินีโตติ อตุโธ ฯ โอกุชิตตจกษุติ
 เหฏฐา ชิตตจกษุ หุตฺวา ฯ ยุกมตฺตํ เปกฺขนฺเตนาติ ยุกยุตฺตโก
 หิ ทนฺโต อาชานีโย ยุกมตฺตํ เปกฺษติ ปุโรโต จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ภูมิกาคํ อิมินาปี เอตฺตํ เปกฺขนฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ โย อนาทรียํ
 ปฏิจฺจ ตํ ตํ โอลเณนฺโตติ โย ตํ ตํ ทิสากาคํ ปาสาทํ
 ภูฏาคารํ วีถิ โอลเณนฺโต คจฺจติ อาปตฺติ ทุกกฏสฺส ฯ เอกสฺมี
 ปน จาเน จตฺต
 นิสิตฺต
 โอกุชิตตจกษุณาว นิสิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อุกุชิตตกายาติ
 อุกุเขปน ฯ อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กรณวณฺ ๑ เอกโต วา อุกโต
 วา อุกุชิตตจิวโร หุตฺวาติ อตุโธ ฯ อนฺโตอินฺทชิลโต ปฏฺจาย
 น เอวํ คนฺตพฺพํ ฯ นิสินฺนกาเล ฌมกรกํ นีหฺรนฺเตนาปี
 จิวโร อนุกุชิตฺตฺตฺตฺตฺต ๐ นีหฺริตพฺพนฺติ ฯ

ปจโม วคฺโค ๑

อุชฺชกฺษิมิกายาติ มหาหสิตํ หสนฺโต ฯ วุตฺตฺตฺตฺตฺต
 กรณวณฺ ๑ อปฺปสทฺโท อนฺตรฌเรติ เอตฺถ กิตฺตฺตฺต
 อปฺปสทฺโท โหติ ฯ ทฺวาทสฺสทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 เคเห อาทิมฺหิ สจฺจตฺตฺตฺต
 มชฺเช ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 เอวํ นิสินฺนเนสฺสุ สจฺจตฺตฺต
 ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สทฺธิ มนฺเตติ ฯ ทฺตฺตฺตฺตฺต
 ตสฺส สทฺทญฺเจว
 สฺสณฺติ กถญฺจ ววฏฺฐเปติ ฯ ตฺตฺตฺต
 ปน สทฺทเมว สฺสณฺติ
 กถํ น ววฏฺฐเปติ ฯ เอตฺตฺต
 อปฺปสทฺโท โหติ ฯ สเจ

*เล่มที่ ๒ เสขियกณทวณณนา หน้า ๕๕๓

ปน ตติยตุเถโร กถํ ววภูจเปติ มหาสทุโท นาม โหตีติ ฯ

กายํ ปคฺคเหตุวาทิ นิจฺจลํ กตฺวา อุชฺฐเคน กายเณ
สเมน อิริยาปนเณ คนฺตพฺพญเณ นิสิตฺตพฺพญจ ฯ พาหุ
ปคฺคเหตุวาทิ นิจฺจลํ กตฺวา ฯ สีสํ ปคฺคเหตุวาทิ นิจฺจลํ อุชฺฐ
จปยิตฺวา ฯ

ทฺติโย วคฺโค ฯ

ขมฺภกโต นาม กฺกฺขิยํ หตฺถํ จเปตฺวา กตขมฺภโก ฯ
โอคฺคณฺจโตะติ สีสํ ปารุโตะ ฯ อุคฺคณฺจิกายาติ เอตฺถ อุคฺคณฺจิกา
วฺจจติ ปณฺหิโย อุคฺคณฺจิปิตฺวา อคฺคปาทะเหว อคฺคปาทะ วา
อุคฺคณฺจิปิตฺวา ปณฺหิหิเยว ภูมฺมียํ พุสฺสนตฺตสฺส กมนํ ฯ กรณวจนํ
ปนตฺถ วุตฺตลกฺขณเมว ฯ พุสฺสปลฺลตฺตติกาयाติ เอตฺถ อาโยค-
ปลฺลตฺตติกาปิ พุสฺสปลฺลตฺตติกาเอว ฯ

อากรินฺเตปีติ ปิณฺฑทฺปาตํ เทนฺเตปี ฯ สกฺกจฺจนฺติ สตี
อุปฺภูจเปตฺวา ฯ ปตฺตตสฺสนิตี ปตฺเต สลฺลํ กตฺวา ฯ สมฺสฺวโป
นาม ขตฺถ ภาตฺตสฺส จตฺตฺถภาคปฺปมาโณ สฺวโป โหตี ฯ
มฺกฺคสฺวโป มาสสฺวโปติ เอตฺถ จ กฺลตฺถาทีหิ กตฺสฺวาปิ สฺงคหํ
คจฺจนฺติเยวาทิ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ รสฺสเสตี เอตฺถ จเปตฺวา
เทว สฺวเป อวเสสานิ โอโลณีสากสฺวเปยฺยมจฺจรสมฺสรสาทีนิ
รสฺรสฺสชาติ เวทิตฺพฺพานิ ฯ ตํ รสฺรสํ พหุํปี กณฺหนตฺตสฺส
อนาปตฺติ ฯ สมตฺตติกนฺติ สมปฺนณฺณํ สมภริตํ ฯ ฐปีกตํ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๕๔

ปิณฑปาตํ ปฏิกุคณหาติ อาปตติ ทุกกุสสาติ เอตถ ฐปีกโต
 นาม ปตตสส อนฺโตมุขวภูฏิเลขํ อติกมิตฺวา กโต ปตเต
 ปกฺขิตฺโต รจิตฺโต ปุริโตติ อตุโถ ฯ เอวํ กตํ อคฺคเหตุวา
 อนฺโตมุขวภูฏิเลขสมปฺปมาโณ คเหตุพุโพ ฯ ตตถ ฐปีกตํ นาม
 ปลฺลจฺหิ โภชนเหติ กตฺนติ อภยตฺเถโร อาห ฯ ติปิฏกฺจฺพ-
 นาคตฺเถโร ปน ปิณฑปาโต นาม ยาคูปี ภาตฺตปี ขาพณียปี
 จฺณณปิณฑโทปี ทนตฺกภูจฺปี ทลิกสฺตฺตฺปีติ อิทํ สฺตฺตํ วตฺวา
 ทลิกสฺตฺตฺปี ฐปีกตํ น วภูฏิตฺติ อาห ฯ เตสํ วาทํ สฺตฺวา
 ภิกฺขุ โรหณํ กนฺตฺวา จฺพสมฺนตฺเถโร ปุจฺฉิสฺสุ (๑)ภนฺเต ฐปีกต-
 ปิณฑปาโต เกน ปริจฺฉินฺโนติ เตสญฺจ เถรานํ วาทํ
 อาโรเจสฺสุ ฯ เถโร สฺตฺวา อาห อโห จฺพนาโโค สาสนโต
 ภภูโจ อโห เตน พฺหุณํ ทฺวารํ ทินฺนํ อหํ เอตสฺส สตฺตกฺขตฺตํ
 วินยํ วาเจนฺโต น กทาจิ เอวํ อวจํ อยํ กฺโต ลภิตฺวา
 เอวํ วทตฺติ ฯ ภิกฺขุ เถโร ยาจิสฺสุ กเถฺ ทานี ภนฺเต
 เกน ปริจฺฉินฺโนติ ฯ ยาวกาลีเกน อาวุโสติ เถโร อาห ฯ
 ตสฺมา ยงฺกิลฺลิจิ ยาคู วา ภาตฺตํ วา ผลาผลํ วา อามิสฺชาติกํ
 สมตฺตติกเมว คเหตุพุพฺ ฯ ตลฺลจ โข อธิฏฺฐานฺนูปเคน ปตฺเตน
 อิตเรณ ปน ฐปีกตฺมปี วภูฏิตฺติ ฯ ยามกาลิกสฺตฺตาหกาลิก-
 ยาวชีวิกานี ปน อธิฏฺฐานฺนูปคปตฺเตนปี ฐปีกตานี วภูฏินฺติ ฯ
 # ๑. ปุจฺฉิตฺวาติ ปเทณ ภวิตฺพุพฺ. ปุจฺฉิตฺวาติ ปทํ อาโรเจสฺสุนฺติ
 # ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

*เล่มที่ ๒ เสขียกณฺทวณฺณนา หน้า ๕๕๕

ทฺวิสุ ปตฺเตสุ ภตฺตํ คเหตุวา เอกสุมี ปฺปุเรตฺวา วิหารํ เปเสตฺ
 วมฺภูติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ ยํ ปตฺเต ปกฺขปิยมาณํ
 ปฺปฺวอจฺจุขณฺฑผลาผลาติ เหฏฺฐา โอรฺโหติ ตํ ฐปฺปิกตํ นาม
 น โหติ ฯ ปฺปฺววภูตฺสํ จเปตฺวา ปิณฺฑปาตํ เทนฺติ ฐปฺปิกตเมว
 โหติ ฯ ปฺปฺพวภูตฺสทกฺโกลกกฏฺกผลาทิวภูตฺสํ ปน จเปตฺวา ทินฺนํ
 ฐปฺปิกตํ น โหติ ฯ ภตฺตสฺส อฺปฺริ ฑาลกํ วา ปณฺณํ วา
 จเปตฺวา ปฺปุเรตฺวา คณฺหาติ ฐปฺปิกตํ นาม น โหติ (๑) ฯ
 กุรฺนฺทึยฺปิ วุตฺตํ ฑาลเก วา ปณฺณเ วา ปกฺขปิตฺวา ตํ
 ปตฺตมตฺตเก จเปตฺวา เทนฺติ ปาณฺเฏกฺกภาชนํ วมฺภูตฺตีติ ฯ อิธ
 อนาปตฺติยํ กิลาโน นาคโต ฯ ตสฺมา กิลาณสฺสาปิ ฐปฺปิกตํ น
 วมฺภูติ ฯ สพฺพตฺถ ปฏฺิกฺกเหตุเมว น วมฺภูติ ฯ ปฏฺิกฺกहितํ ปน
 สฺปฏฺิกฺกहितเมว ปรีภฺยชิตฺวามฺภูตฺตีติ ฯ

ตติโย วกฺโค ฯ

สทฺกจฺจนฺติ เหตุถาปิ อสทฺกจฺจํ ปฏฺิกฺกคณฺเวยว อาปตฺติ ฯ
 ปฏฺิกฺกहितํ ปน ปฏฺิกฺกहितเมว ฯ สทฺกจฺจนฺติ จ ปตฺตสณฺณตีติ
 จ อุกฺขํ วุตฺตนยเมว ฯ สปทานนฺติ ตตฺถ ตตฺถ โอรฺธี อกฺตฺวา
 อนฺุปฏฺิปาฏฺิยา ฯ สมฺสุปเก วตฺตพฺพิ วุตฺตนยเมว ฯ ฐปฺโตติ
 มตฺถกโต เวมฺชณฺโตติ อตฺโถ ฯ ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา เทนฺตีติ มาฆาต-
 สมยาทีสุ ปฏฺิจฺฉนฺนํ พุยฺยชนํ กตฺวา เทนฺติ ฯ วิญฺญตฺติยํ
 # ๑. อิตฺ ปรี อิตฺสทฺโท อิจฺฉิตฺพุโป ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๕๕๖

วตฺตพฺพํ นตฺถิ ฯ อุชฺฌมานสณฺณิสฺสึทฺถาปเทปิ คีตาโน น
มฺจฺจติ ฯ นาดิมหนฺโต กวโผติ มฺยฺรณฺท์ อติมหนฺตํ กุกฺกณฺณฺท์
อติขุทฺทกํ เตสํ เวมฺชณฺปฺปมาโณ ฯ ขชฺชเกติ เอตฺถ มฺลขาทนียาติ
สพฺพํ กเหตุพฺพํ ฯ

จตฺตุโถ วคฺโค ฯ

อนาหฺเณติ อนาหริเต มฺขทฺวาริ อสมฺปาปีเตติ อตฺโถ ฯ
สพฺพํ หตฺถนฺติ สกฺกํ หตฺถํ ฯ สกฺวเพนาติ เอตฺถ ฐมฺมํ กเถนฺโต
หริตํ วา ลฺภฺจิมฺฐกํ วา มฺเฆ ปกฺขิปีตฺวา กเถติ ยตฺตเกน
วจนฺ อปฺริปฺณณฺ น โหติ ตตฺตเก มฺขมฺหิ สนฺเต กเถตุ
วณฺณติ ฯ ปิณฺฑทฺกฺเขปกนฺติ ปิณฺฑํ อุกฺขิปีตฺวา อุกฺขิปีตฺวา ฯ
กาวพาวจฺเฉทกนฺติ กวพํ อวจฺฉินฺทิตฺวา อวจฺฉินฺทิตฺวา ฯ
อวคณฺฑการกนฺติ มกฺกโฏ วย คณฺเฑ กตฺวา กตฺวา ฯ
หตฺถนินฺทฺฐนฺกนฺติ หตฺถํ นินฺทฺฐนิตฺวา นินฺทฺฐนิตฺวา ฯ สิตฺถาวการกนฺติ
สิตฺถานิ อวกีริตฺวา อวกีริตฺวา ฯ ชิวฺหานิจฺฉารกนฺติ ชิวฺหํ
นิจฺฉาเรตฺวา นิจฺฉาเรตฺวา ฯ จปฺปจฺปการกนฺติ จปฺปจฺปติ เอว
สทฺทํ กตฺวา กตฺวา ฯ

ปญฺจมวคฺโค ฯ

สุรฺุสุรฺุการกนฺติ สุรฺุสุรฺุติ เอว สทฺทํ กตฺวา กตฺวา ฯ
ทโวติ ปฺริหาสวจนฺ ฯ ตํ เยน เยนจि ปฺริยาเยน กิพฺพุทฺโ

*เล่มที่ ๒ เสขียกณทวณณนา หน้า ๕๕๗

สิลกพุทฺโธ ปฏฺิพุทฺโธ กิธมฺโม โคธมฺโม อชธมฺโม กีสงฺโฆ
 มิกสงฺโฆ ปสฺสสงฺโฆติอาทินา นเยน ตีณิ รตนานิ อารพฺภ
 น กตฺตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ หตฺถนินฺตฺเลหกนฺติ หตฺถํ นินฺตฺเลหิตฺวา
 นินฺตฺเลหิตฺวา ฯ ภูณฺชนฺเตน หิ องฺคุลิมตฺตํปี นินฺตฺเลหิตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ
 ฆนฺยาคุฆาณิตฺปายาสาทิกเ ปน องฺคุลฺลฺหิ คเหตุวา องฺคุลฺลฺโย
 มฺเข ปเวเสตฺวา ภูณฺชิตฺตํ วฏฺฏติ ฯ ปตฺตนินฺตฺเลหกโฏฏนินฺตฺเลหกาสุปี (๑)
 เอเสว นโย ฯ ตสฺมา เอกงฺคุลฺลฺยาปี ปตฺโต น นินฺตฺเลหิตฺพุโป ฯ
 เอกโฏฏโຈปี ชิวฺหาย น นินฺตฺเลหิตฺพุโป ฯ โฏฏจฺมฺเสหิเยว ปน
 คเหตุวา อนฺโต ปเวเสตฺตํ วฏฺฏติ ฯ โกกนฺเทติ เอวฺนํมเก ฯ
 โกกนฺทนฺติ ปทฺมํ วุจฺจติ ฯ โส จ ปาสาโท ปทฺมสณฺจํ
 กโต ฯ เตนฺสฺส โกกนฺโทเตว นามํ อํกฺสุ ฯ น สามิเสน
 หตฺถเณ ปานิยถาลกนฺติ เอตํ ปฏฺิภูทวเสน ปฏฺิภุจิตฺตํ ฯ ตสฺมา
 สงฺฆิกํปี ปุคฺคกํปี กิหิสนฺตํปี อตฺตโน สนฺตํปี สงฺขํปี
 สราวํปี ถาลกํปี น คเหตุพฺพเมว ฯ คณฺหนตฺสฺส ทฺกฺกํ ฯ
 สเจ ปน หตฺถสฺส เอกเทโส อามิสมฺภุจิตฺโต น โหติ เตน
 ปเทเสน คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อุทฺธริตฺวา วาติ สิตฺถานิ อุทกโต
 อุทฺธริตฺวา เอกสฺมี จาเน ราสี กตฺวา อุทกํ จทฺเทติ ฯ
 ภินฺทิตฺวา วาติ สิตฺถานิ ภินฺทิตฺวา อุทกคตฺถิกานิ กตฺวา
 # ๑. นินฺตฺเลหเกสุติ ยุตฺตตฺร ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๕๘

ฉทุเทติ ฯ ปฏิกุคเห วาติ ปฏิกุคเหน ปฏิจฺจนฺโต นํ ปฏิกุคเห
ฉทุเทติ (๑) ฯ นีหริตฺวาติ พหิ นีหริตฺวา ฉทุเทติ ฯ เอว
ฉทุเทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ

เสตจฺจตฺตฺตฺติ วตฺถปฺลิกฺกฺจฺติ ปณฺทฺรจฺจตฺตฺติ ฯ กิลฺลชฺจ-
จฺตฺตฺตฺติ วิลีวฺจฺจตฺตฺติ ฯ ปณฺณจฺจตฺตฺตฺติ ตาลปณฺณาทิหิ เยหิ
เกหิจิ กตฺติ ฯ มณฺทลพทฺธฺ สฺสากพทฺธฺนฺติ อิทํ ปนฺ ตินฺณํปี
ฉตฺตฺตํ ปณฺชฺรทสฺสฺนตฺถํ วตฺตฺติ ฯ ตานิ หิ มณฺทลพทฺธฺานิ
เจว โหนฺติ สฺสากพทฺธฺานิ จ ฯ ยํปี ตตฺถ ชาตกทณฺทเกน
กตฺติ เอกปณฺณจฺจตฺตฺติ โหติ ตํปี ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺติ ปาณิมฺหิ อสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วา อํเส วา กตฺวา อูรุมฺหิ วา จเปตฺวา ยาว หตฺเถน
น มฺลฺลจฺติ ตาวสฺสฺส ฐมฺมํ เทเสตฺตํ น วฏฺฏฺติ ฯ เทเสนฺตสฺส
วตฺตฺตฺนเยเนว ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ฉตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺตฺตฺตฺต
ฉตฺต
ฉต

- # ๑. ปฏิกุคเห วาติ เอตฺถ ปฏิกุคฺโค นาม อูชฺฉิฏฺฐปฏิกุคฺคหณฺณาชนํ ฯ
- # ตตฺถ ปกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก นีหริตฺวา ฉทุเทติติ อุมฺหากํ ขนฺติ.

*เล่มที่ ๒ เสขียกณทวณณนา หน้า ๕๕๘

วุตตนเยเนว เวทิตพุโพฯ สตุถปาณิมหิปี เอเสว นโยฯ อสี
 สนนหิตวา จิโตปี หิ สตุถปาณิสงขุย์ น กจจติฯ อวูธ-
 ปาณิสฺสาติ เอตุถ กิณจาปี วุตฺตํ อวูธํ นาม จาโป
 โโกทณฺโฑติ อถโข สพฺพาปี ฌนฺวิกติ สทฺฐี สรวิกติยา
 อวูธนฺติ เวทิตพุพาฯ ตสฺมา สทฺฐี วา สเรน ฌนฺ คเหตุวา
 สฺทฺฐธฺนฺ วา สฺทฺฐธฺรฺ วา สชฺยธฺนฺ วา นิชฺชยธฺนฺ วา
 คเหตุวา จิตฺตสฺ วา นิสฺนฺนสฺต วา ฌมฺมํ เทเสตุํ น
 วฏฺฏติฯ สเจ ปนสฺส ฌนฺ กณฺเจปี ปฏฺมุกฺกํ โหติ ยาว
 หตุเถน น กณฺหาติ ตาว ฌมฺมํ เทเสตุํวฏฺฏติเยวาติฯ

ฉฏฺโฐ วกุโโคฯ

อุกฺกนตฺสฺสาติ ฉตฺตทณฺฑเก องฺกุลนฺตรํ อปฺปเวเสตฺวา
 เกวลํ ปาทุกํ อุกฺกมิตฺวา จิตฺตสฺฯ ปฏฺมุกฺกสฺสาติ ปฏฺมญฺจิตฺวา
 จิตฺตสฺฯ อฺปาหนายปี เอเสว นโยฯ โอมุกฺโกติ ปเนตฺถ
 ปณฺหิกพฺนุชฺ โอมญฺจิตฺวา จิโต วุจฺจติฯ ยานคตฺสฺสาติ เอตุถ
 สเจปี ทฺวิหิ ฌเนหิ หตฺถสงฺฆาณฺเณ คหิโต สากฺกเก วา ฌเปตฺวา
 อํเสน วยฺหติ อยฺตุเต วา วยฺหาทิกเก ยานเ วิสฺงฺขริตฺวา วา
 ฌปีเต จกฺกมตฺเตปี นิสฺนฺโน ยานคโตเตวว สงฺขุย์ กจฺจติฯ
 สเจ ปน เทวปี เอกยานเ นิสฺนฺนา โหนฺติ วฏฺฏติฯ วิสุํ
 นิสฺนฺเนสุปี อฺจฺเจ ยานเ นิสฺนฺเนน นีเจ ยานเ นิสฺนฺนสฺส

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๖๐

ชมัม เทเสตุ วฏฺฐติ ฯ สมปฺปมาเณปี วฏฺฐติ ฯ ปฺริเม ยาน
นินฺนเนน ปจฺฉิเม นินฺนสฺส ชมัม เทเสตุ วฏฺฐติ ฯ ปจฺฉิเม
ปน อจฺจตเรปี นินฺนเนน ชมัม เทเสตุ น วฏฺฐติ ฯ
สยนคตฺสฺสชาติ อนฺตมโส กฏฺฐารเกปี ปกตฺถิมิยปี นินฺนสฺส
อจฺเจปี มลฺลเจ วา ปีเจ วา ภูมิปฺปเทเส วา จิตฺเตน วา
นินฺนเนน วา ชมัม เทเสตุ น วฏฺฐติ ฯ สยนคเตน ปน
สยนคตฺสฺส อจฺจตเร วา สมปฺปมาเณ วา นินฺนเนน ชมัม
เทเสตุ วฏฺฐติ ฯ นินฺนเนน จิตฺสฺส วา นินฺนสฺส วา ชมัม
เทเสตุ วฏฺฐติ ฯ นินฺนเนนาปี จิตฺสฺส วา นินฺนสฺส วา
วฏฺฐติ ฯ จิตฺเตน จิตฺสฺเสว วฏฺฐติ ฯ ปลฺลตฺถิกายาติ อายิก-
ปลฺลตฺถิกาย วา หตฺถปลฺลตฺถิกาย วา ทฺสฺสปลฺลตฺถิกาย วา
ยาย กายจฺจ ปลฺลตฺถิกาย นินฺนสฺส อคฺคิลาณสฺส ชมัม เทเสตุ
น วฏฺฐติ ฯ เวจิตฺตีสฺสฺสชาติ ทฺสฺสเวจฺเจเนน วา มาลาทีหิ วา
ยถา เกสนฺโต น ทิสฺสติ เอว เวจิตฺตีสฺสฺส ฯ โอคฺคณฺจิต-
ตีสฺสฺสชาติ สลีสฺส ปารุตฺสฺส ฯ ฉมายํ นินฺนเนนาติ ภูมิมิ
นินฺนเนน ฯ อาสเน นินฺนสฺสชาติ อนฺตมโส วตฺถปี ตินฺนาปี
สนฺนริตฺวา นินฺนสฺส ฯ ฉวกฺสฺสชาติ ฉฉฺชวาลสฺส ฯ ฉวกาติ
ฉฉฺชวาลี ฯ นินฺนเนน ปฏฺิจฺฉนฺโน หุตฺวา ฯ ยตฺถ หิ นามาคี
โย หิ นาม ฯ สพฺพมิตฺถ จ ปริกตฺนฺติ ตตฺถเวว ปรีปฺตีติ
สพฺพโพ อยํ โลกํ สงฺกรํ คโต นิมฺมรียาโทติ เอว วจฺนํ
วตฺวา ตตฺถเวว เตสํ ทฺวินฺนํปี อนฺตรา รุกฺขโต ปติโต ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงงควณณา หน้า ๕๖๑

ปติตฺวา จ ปน อุภินฺนํปี ปุโรโต จตฺวา อิมํ คาคํ อภาสิ
 อุโภ อตุถํ น ชานนฺติ ฯเปฯ อสุมา กุมภมิวาทิ (๑) ฯ
 ตตฺถ อุโภ อตุถํ น ชานนฺตํติ เทวปี ชนา ปาเลีย อตุถํ
 น ชานนฺติ ฯ ฌมฺมํ น ปสฺสเรติ ปาลี น ปสฺสนฺติ ฯ
 กตเม เต อุโภติ ฯ โย จายํ มนฺตํ วาเจติ โย จาฌมฺเมน
 ธียตีติ เอวํ พุราหฺมณํ จ ราชานํ จ อุโภปี อฌมฺมิภาเว
 จเปติ ฯ ตโต พุราหฺมโณ สาลีนฺนฺติ คาทมาห ฯ ตสฺสตุโถ
 ชานามหํ โภ อยํ อฌมฺโมติ อปีจ โข มยา ที่ฌมฺรตฺตํ
 สปฺตตฺถารปริชเนน รลฺโย สนฺตโก สาลีนํ โอทโน ภูตฺโต ฯ
 สฺจิมฺสฺสฺเสจโนติ นานปฺปการวิกิตฺสฺปาทิตํ สฺจิมฺสฺสฺเสจนํ อามิส-
 กรณมฺสฺสาติ สฺจิมฺสฺสฺเสจโน ฯ ตสฺมา ฌมฺเม น วตฺตามิตี
 ยสฺมา เอวํ มยา รลฺโย โอทโน ภูตฺโต อญฺเเว จ พหู
 ลภา ลทฺธา ตสฺมา ฌมฺเม อหํ น วตฺตามิ อุตฺเร พทฺโธ
 หุตฺวา น ฌมฺมํ อชานนฺโต อยํ หิ ฌมฺโม อริเยหิ วณฺณิโต
 ปสฺนฺจ โถมิโตติ ชานามิ ฯ อถ นํ ฉวโก ธีรตฺถุติอาทินา
 คาทาทฺเวเนน อชฺณภาสิ ฯ ตสฺสตุโถ โย ตยา ฌนลาโภ จ
 ยสฺลาโภ จ ลทฺโธ ธีรตฺถุ ตํ ฌนลาภํ ยสฺลาภญ
 พุราหฺมณ (๒) ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา อยํ ตยา ลทฺธลาโภ อายตี
 อปาเยสฺสุ วินิปาตฺนเหตฺตนา สมฺปตฺติ จ อฌมฺมจเรเนน วตฺติ
 # ๑. วิ. มหาวี. ๒/๕๖๕-๕๖๖. ชา. พุ. ๒๗/๑๓๔.๑๓๕ ฯ
 # ๒. สฺยา. ธีรตฺถุ ตํ ยสฺลาภํ ฌนลาภญ พุราหฺมณาติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๕๖๒

นาม โหติ ฯ เอวรูปา ยา วุตฺติ อายตี วินิปาเตน อธิ
อธมฺมจรเณน वा นิปฺปชฺชติ กิณฺตาย วุตฺติยา ฯ เตन วุตฺตํ
ชฺริตฺถุํ ฌนลาภํ ยสฺลาภญจ พุราหุมน
ยา วุตฺติ วินิปาเตน อธมฺมจรเณน วาติ (๑) ฯ

ปริพฺพช มหาปุรเหฺมติ มหาปุราหุมน อิตฺ เตสา สีนํ
ปลายสฺสุ ฯ ปจฺนตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เจว ภูณฺชนฺติ จ น เกวลํ ตฺวญฺเจว ราชา จ ฯ มา
ตํ อธมฺโม อจาริตฺ อสฺมา กุมฺภมิวาทิ สเจ หิ ตํ
อิตฺ อปริพฺพชิตฺวา อิมํ อธมฺมํ อจาริสฺสตี ตฺโต ตํ โส
อธมฺโมเอว อจาริตฺ ยถา อุกทกฺกมฺภํ ปาสาโน กิณฺเทยฺยเอว
ภิชฺชติ (๒)เตน มยฺ วทาม

ปริพฺพช มหาปุรเหฺม ปจฺนตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
มา ตํ อธมฺโม อจาริตฺ อสฺมา กุมฺภมิวาทิ (๑) ฯ

อุจฺเจ อาสเนติ อนฺตมฺโส ภูมิปฺปเทเสปี อุนฺนตฺตเร นิสินฺนสฺส
ธมฺมํ เทเสคฺคฺน วฏฺฏติ ฯ น จิตฺเตน นิสินฺนสฺสชาติ สเจปี
เถรฺปฏฺฐจฺฉานํ คนฺตฺวา จิตฺตํ ทหฺรภิกฺขุํ อาสเน นิสินฺโน มหาเถโร
ปฺลฺลหํ ปุจฺฉติ น กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปุจฺฉถาติ วตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
คจฺฉนฺนฺโต ปุจฺฉโต คจฺฉนฺนฺตํ ปฺลฺลหํ ปุจฺฉติ น กเถตฺตฺตฺตฺต

๑. พุ. ชา. ๒๓/๕๓๓/๑๓๔ ฯ ๒. กิณฺทิสฺสตี ฯ
๓. พุ. ชา. ๒๓/๕๓๖/๑๓๔ ฯ

ปจฺฉิมสฺส ภิกฺขุโน กถเมีติ กถตุ วฏฺฐติ ฯ สทฺธีอุคฺคหิต-
ธมฺมํ ปน สขฺฆายิตฺถ วฏฺฐติ ฯ สมฐฺเรน กจฺจนุตสฺส กถตุ
วฏฺฐติ ฯ น อุปฺเปเนนาติ เอตฺถาปิ สเจ เทวปิ สกฺกฺขปเถ
เอกเกจกฺกปเถน อุปฺเปเนเนว วา สมฐฺริ กจฺจนุตติ วฏฺฐติ ฯ

อสนฺจิจฺจาติ ปฏฺิจฺจนนฺนุจฺจันํ กจฺจนุตสฺส สหสา
อุจฺจาโร วา ปสฺสาโว วา นิกฺขมฺติ อสนฺจิจฺจ กโต นาม
อนาปตฺติ ฯ น หริเตติ เอตฺถ ยํปิ ชีวฺรฺกฺขสฺส มฺลํ ปจฺฉวีย
ทิสฺสมานํ กจฺจนติ สาขา วา ภูมิลคฺคา กจฺจนติ สพฺพํ
หริตฺสงฺขาตเมว ฯ ขนฺเช นิสีทิตฺวา อปฺหริตฺทฺจฺจเน ปาเตตุ
วฏฺฐติ ฯ อปฺหริตฺทฺจฺจันํ โอลเณนตฺสเสว สหสา นิกฺขมฺติ
กิลานฺนุจฺจเน จิตฺโต โหติ วฏฺฐติ ฯ อปฺหริเต กโตติ อปฺหริตฺ
อลภนฺเต ตินฺนชฺชูปกํ วา ปลาลนฺชฺชูปกํ วา จเปตฺวา กโตปิ
ปจฺฉา หริตํ โอลฺลธรฺติ วฏฺฐติเยว ฯ เขเพน เจตฺถ สีมฺหานิกฺขาปี
สงฺคหิตาติ มหาปจฺฉริยํ วุตฺตํ ฯ น อุทฺเทติ เอตํ ปรีโกคอุทกเมว
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ วจฺจกฺก
อนาปตฺติ ฯ เทเว วสฺสนฺเต สมนฺตโต อุทฺโกโฆ โหติ ฯ
อนฺนทกฺก
ปน วุตฺตํ ตาทีเส กาลे อนฺนทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
วฏฺฐติติ ฯ เสถ สพฺพสฺทิกฺขาปเทสฺส อุตฺตานเมว ฯ

สตุตโม วคฺโค ฯ

*เล่มที่ ๒ มหาวิงควณณา หน้า ๕๖๔

สมุฏฐานาทีที่ปนตถาย ปเนตถ อิทํ ปกิณณกํ
อุชชกฺขิมกอุจฺจาสทฺทปฏิสฺยุตฺตานิ จตฺตาริ สกฺวเพน มุขเณ พฺยาหฺรณํ
เอกํ ฉมา นีจาสนฺภูจฺจานปจฺจโตคฺคณอุปฺปถคฺคณปฏิสฺยุตฺตานิ
ปญฺจาทิ อิมานิ ทสฺสิทฺทขาปทานิ สมฺนุภาสนสมุฏฺจานานิ กาย-
วาทจิตฺตโต สมุฏฺจหนฺติ กิริยา สลฺยวาทวิโมกฺขานิ สจฺจิตฺตกานิ
โลกวชฺชานิ กายกมฺมานิ วจิกมฺมานิ อุกฺสลจิตฺตานิ ทุกฺข-
เวทหนานีติ ฯ สฺวโปทฺทนวิญฺญตฺตติสฺสิทฺทขาปทํ เถยฺยสฺตถสมุฏฺจานํ
กายจิตฺตโต กายวาทจิตฺตโต จ สมุฏฺจาทิ กิริยา สลฺยวาท-
วิโมกฺขํ สจฺจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อุกฺสลจิตฺตํ
ทุกฺขเวทหนฺติ ฯ ฉตฺตปาณิทณฺทปาณิสฺตถปาณิอาวฺรปาณิปาทูก-
อุปาหนยานสยนปฺลตฺตติกเวจิตโอกฺคณฺจิตฺตนามกานิ เอกาทส
สิทฺทขาปทานิ ฌมฺมเทสนสมุฏฺจานานิ วาทจิตฺตโต สมุฏฺจหนฺติ
กิริยากิริยานิ สลฺยวาทวิโมกฺขานิ สจฺจิตฺตกานิ โลกวชฺชานิ
วจิกมฺมานิ อุกฺสลจิตฺตานิ ทุกฺขเวทหนานีติ ฯ อวเสสานิ
เตปฺณณาส สิทฺทขาปทานิ ปจฺจมปาราชิกสมุฏฺจานานีติ ฯ
สพฺพเสขิเยสุ อาพาธปจฺจยา อนาปตฺติ ฯ ฐปีกตปีณฺทปาเต
สุปฺพยฺยชนปฺปฏิจฺฉาทเน อุชฺฌมานสลฺยณมฺหีติ ตีสุ สิทฺทขาปเทสุ
คิลาโน นตฺถีติ ฯ

เสขิยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ เสขียกณฺทวณฺณา หน้า ๕๖๕

อธิกรณสมเถสุฯ สตุตฺตาติ เตถํ ฐมฺมานํ สงฺขยา-
ปริจฺเฉโทฯ จตุพฺพิชฺชํ อธิกรณํ สเมนฺติ วุปฺสเมนฺตีติ อธิกรณ-
สมถาฯ เตถํ วิตุถาโร ขนฺธเก จ ปริวารे จ วุตฺโตฯ
ตสฺสสตํ ตตุเถว วณฺณยิสฺสามฯ เตถํ สพฺพตฺถ อุตฺตาน-
เมวาทิฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย ภิกฺขุวิภงฺควณฺณา
นิกฺขิตฺตาฯ

อนนฺตราเยน ยถา นิกฺขิตฺตา วณฺณา อโย
อนนฺตราเยน ตถา สนฺตี ปโปปนฺตุ ปาณฺโนติฯ

ภิกขุณีวิงฺควณฺณา

ปาราชิกกณฺทวณฺณา

โย ภิกขุณี วิงฺกคฺสฺส สงฺคหิโต อนนฺตรํ
ภิกขุณีํ วิงฺกคฺสฺส คฺสฺส สํวณฺณากุโม
ปฺตฺโต ยโต ตโต คฺสฺส อปฺพุพฺพทวณฺณํ ๑
กาตุํปาราชิกเก ตาว โหติ สํวณฺณา อัย ๑

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ ๑เป๑

สาพุโห มิคารนตฺตาติ สาพุโหติ คฺสฺส นามํ มิคารมาตาย
ปน นตฺตา โหติ ๑ เตน วุตฺตํ มิคารนตฺตาติ ๑ นวกมฺมิกนฺติ
นวกมฺมํ อธิฏฺฐายิกํ ๑ ปณฺชิตาติ ปณฺชิจฺเจน สมฺนฺนาคตา ๑
พฺยตฺตาติ เวยฺยตฺติเยน สมฺนฺนาคตา ๑ เมธาวิเนติ ปาติคฺคหณฺ
สตีปฺพุพฺงฺคมา ย ปณฺณาย อตฺถคฺคหณฺ ปณฺณายปฺพุพฺงฺคมา ย
สตียา สมฺนฺนาคตา ๑ ทกฺขาติ เจกา อวิรัชฺฉิตฺวา สีมฺกตฺตพฺพ-
การิเนติ อตฺโถ ๑ อนลสาติ อาลสฺยวิริหิตา ๑ ตตรูปายายาติ
เตสุ กมฺเมสุ อฺปายภูตาย ๑ วิมฺสาयाติ กตฺตพฺพกมฺมุปฺปริกฺขาย ๑
สมฺนฺนาคตาติ สมฺปยุตฺตา ๑ อลํ กาคฺคฺนฺติ สมตฺถา ตํ ตํ
กมฺมํ กาคฺคฺ ๑ อลํ สํวิธาตฺนฺติ เอวญจ อิทํ เอวญจ อิทํ
โหตฺติ เอวํ สํวิทฺหิตตฺปิ สมตฺถา ๑ กตาคตํ ชานิตฺนฺติ กตญจ
กตญจ ชานิตฺ ๑ เตติ เต อฺโก สา จ สฺนฺทรีนฺนทา โส

*เล่มที่ ๒ ปาราชิกกณฺหวณฺณา หน้า ๕๖๗

จ สาทุโหติ อตุโถ ๑ ภตฺตคฺคเกติ ปรีเวสนญฺจานเ ๑ นิกฺกุกฺขเทติ
โกณสทิสํ กตฺวา ทสฺสิตเ คมฺภีเร ๑ วิสฺสโร เม ภวิสฺสตีติ
วิรุโป เม สโร ภวิสฺสตี วิปฺปการสทฺโท ภวิสฺสตีติ
อตุโถ ๑ ปฏฺิมาเนนฺตีติ อเปกฺขมานา ๑ กฺยาหนฺติ กิ อหํ ๑
ชราทฺพพลาติ ชราย ทฺพพลา ๑ จรณคิลานาติ ปาทโรเคน
สมนฺนาคตา ๑ อวสฺสตาติ กายสํสคฺคราเคน อวสฺสตา ตินฺตา
กิลินฺนาติ อตุโถ ๑ ปทภาชเน ปนสฺส ตเมว ราคํ กเหตุวา
สารตฺตาติอาทิ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ สารตฺตาติ วุตฺตํ วิย รงฺกชาเตน
กายสํสคฺคราเคน สฺนฺจ รตฺตา ๑ อเปกฺขวตีติ ตสฺเสว รากสฺส
วเสน ตสฺมี ปรีเส ปวตฺตาย อเปกฺขาย สมนฺนาคตา ๑
ปฏฺิพทฺชิตฺตาติ เตน ราเคน ตสฺมี ปรีเส พนฺธิตฺวา
จปีตจิตฺตา วิย ๑ เอส นโย ทฺตฺยปทวิงฺเกปี ๑ ปรีสปฺกฺคลสฺสาติ
ปรีสสงฺขาตสฺส ปฺกฺคลสฺส ๑ อชกฺขกนฺติ อกฺขกานํ อโ ๑
อุพฺภชานุมณฺฑลนฺติ ชานุมณฺฑลนํ อุปรี ๑ ปทภาชเน ปน
ปทปฏฺิปาฏฺิยาเอว เหฏฺจกฺขกํ อุปรีชานุมณฺฑลนฺติ วุตฺตํ ๑
เอตฺถ จ อุพฺภกฺุปฺปรีปี อุพฺภชานุมณฺฑลเนว สงฺกหิตํ ๑ เสลํ
มหาวิงฺเก วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพิ ๑ ปรีมาโย อุปาทายาติ
สาธารณปาราชิกเหิ ปาราชิกาโย จตฺสโส อุปาทายาติ อตุโถ ๑
อุพฺภชานุมณฺฑลิกาติ อิทํ ปน อิมิสฺสา ปาราชิกาย นามมตฺตํ
ตสฺมา ปทภาชเน น วิจาริตํ ๑ เอว อุทฺทิกฺกุสฺสิกาปํ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๖๘

ปทานุกกเมน วิภังคิชา อิทานิ อวสุตาทิเกเทน อาปตติเกทํ
ทสเสตุ อุกโต อวสุตเตติอาทิมานะ ๑ ตตถ อุกโต อวสุตเตติ
อุกโต อวสุสเว ๑ ภิกขุณียา เจว ปุริสสส จ กายสัสสุคราเคน
อวสุตภาเว สตีติ อตุโถ ๑ กาเยน กายํ อามสตีติ ภิกขุณี
ยถาปริจฺฉินฺเนน กาเยน ปุริสสส ยงฺกิลฺลิจิ กายํ ปุริโส วา
เยน เกนจि กาเยน ภิกขุณียา ยถาปริจฺฉินฺนํ กายํ อามสตี
อุกยถาปี ภิกขุณียา ปาราชิกํ ๑ กาเยน กายปฏฺวิพทฺชนฺติ
วุตฺตปฺปการเณว อตฺตโน กาเยน ปุริสสส กายปฏฺวิพทฺธํ ๑
อามสตีติ เอตถ สยํ วา อามสตุ ตสฺส วา อามสนํ สาทิยตุ
ถุลฺลจฺจยเมว ๑ กายปฏฺวิพทฺเชน กายนฺติ อตฺตโน วุตฺตปฺปการ-
กายปฏฺวิพทฺเชน ปุริสสส กายํ ๑ อามสตีติ อิธาปี สยํ วา
อามสตุ ตสฺส วา อามสนํ สาทิยตุ ถุลฺลจฺจยเมว ๑
อวเสสปเทสุปี อิมินาว นเยน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ๑ สเจ
ปน ภิกขุ เจว ภิกขุณี จ โหติ ตตฺร สเจ ภิกขุณี
อามสตี ภิกขุ นิจฺฉโถ หุตฺวา จิตฺเตน สาทิยตี ภิกขุ
อาปตฺติยา น การตพฺโพ ๑ สเจ ภิกขุ อามสตี ภิกขุณี
นิจฺฉลา หุตฺวา จิตฺเตเนว อธิวาเสตี กายงฺกํ อโจปยมานาปี
ปาราชิกกฺเขตฺเต ปาราชิกเณ ถุลฺลจฺจยกฺเขตฺเต ถุลฺลจฺจเยน
ทุกฺกฏกฺเขตฺเต ทุกฺกฏเณ การตพฺพา ๑ กสฺมา ๑ กายสัสสุคฺคํ
สาทิเยยฺยาตี วุตฺตตฺตา ๑ อยํ อญฺจกถาสฺว วินิจฺฉโย ๑ เอวํ ปน

*เล่มที่ ๒ ปาราชิกกณฺหวณฺณา หน้า ๕๖๕

สติ กิริยาสมฺภูจกถา น ทิสฺสติ ตสฺมา ตพฺพหุลนเยน สทา
 วุตฺตาคี เวทิตพฺพา ฯ อุพฺภกฺขกนฺติ อกฺขกานํ อุปริ ฯ อโชนฺ-
 มณฺฑลนฺติ ชานมฺณฺฑลนํ เหฏฺฐา ฯ เอตฺถ จ อโชนฺปฺปรมฺปิ
 อโชนฺมณฺฑลเณว สงฺกหิตํ ฯ เอกโต อวสฺสฺเตติ เอตฺถ กิณฺจาปี
 เอกโตติ อวิเสเสน วุตฺตํ ตถาปี ภิกฺขุณฺิยาเอว อวสฺสเว สติ
 อยํ อาปตฺติเกโท วุตฺโตติ เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺรารยํ อาทีโต ปฏฺจาย
 วินิจฺฉโย ฯ ภิกฺขุณฺิ กายสํสฺกฺราเคน อวสฺสฺตา ปฺริโสปี ตเถว
 อชฺกฺขเก อุพฺภชานมฺณฺฑลเณว กายปฺปเทเส กายสํสฺกฺคสาทียเน
 สติ ภิกฺขุณฺิยา ปาราชิกํ ฯ ภิกฺขุณฺิยา กายสํสฺกฺราโค ปฺริสฺสฺส
 เมณฺุรารโค วา เคหสิตปฺเปมํ วา สฺวทฺธจิตฺตํ วา โหตุ
 ฤลฺลจฺจยเมว ฯ ภิกฺขุณฺินา เมณฺุรารโค ปฺริสฺสฺส กายสํสฺกฺราโค
 วา เมณฺุรารโค วา เคหสิตปฺเปมํ วา สฺวทฺธจิตฺตํ วา โหตุ
 ทุกฺกํ ฯ ภิกฺขุณฺิยา เคหสิตปฺเปมํ ปฺริสฺสฺส วุตฺเตสุ จตฺตฺสฺ ยํ
 วา ตํ วา โหตุ ทุกฺกญฺเเมว ฯ ภิกฺขุณฺิยา สฺวทฺธจิตฺตํ ปฺริสฺสฺส
 วุตฺเตสุ จตฺตฺสฺ ยํ วา ตํ วา โหตุ อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน
 ภิกฺขุ เจว โหติ ภิกฺขุณฺิ จ อุภินฺนํ กายสํสฺกฺราโค ภิกฺขุสฺส
 สงฺฆาทิสฺโส ภิกฺขุณฺิยา ปาราชิกํ ฯ ภิกฺขุณฺิยา กายสํสฺกฺราโค
 ภิกฺขุสฺส เมณฺุรารโค วา เคหสิตปฺเปมํ วา ภิกฺขุณฺิยา ฤลฺลจฺจยํ
 ภิกฺขุสฺส ทุกฺกํ ฯ อุภินฺนํ เมณฺุรารโค วา เคหสิตปฺเปมํ วา
 อุภินฺนํปี ทุกฺกญฺเเมว ฯ ยสฺส ยตฺถ สฺวทฺธจิตฺตํ ตสฺส ตตฺถ

*เล่มที่ ๒ ภิภุขุณีวิภงควณณา หน้า ๕๗๐

อนาปตติ ๑ อุภินันปี สทุทจิตต์ อุภินันปี อนาปตติ ๑ อนาปตติ
อสลจิจจาติ อาทีสุ วิรชฌิตฺวา วา อามสนุตติยา อณฺณาวิหิตาย
วา อัย ปุริโส วา อิตถี วาติ อชานนุตติยา วา เตน
มุฏฺฐายปี ตํ ผสส์ อสาทิยนุตติยา วา อามสเนปี สติ
อนาปตติ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมว ๑ ปจฺมปาราชิกสมุฏฺฐานํ
กิริยา สลฺลววิโมกฺขํ สจิจตฺกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อุกฺสลจิตต์
ทฺวิเวทนนฺติ ๑

ปจฺมปาราชิกํ ๑

ทฺุติเย ปาราชิกเ ๑ กจฺจินโน สาทิ กจฺจินฺนุ สาท ๑ อวณฺโณติ
อฺคุโณ ๑ อกิตฺตํ นินฺทา ๑ อยโสติ ปรีวารวิปตฺติ ปรีมฺมุข-
ครหา วา ๑ สาท วา อาโรเจตฺติติ ยา ปาราชิกํ อาปฺนฺนา
สาท สยํ วา อาโรเจติ ๑ อภฺจฺจนฺนํ ปาราชิกานํ อณฺณตรนฺติ
ภิภุขุหิ สาทฺธารณานํ จตฺจนฺนํ อสาทฺธารณานํ จ จตฺจนฺนเมว
อณฺณตรํ ๑ อิทฺถจ ปาราชิกํ ปจฺจฺญา ปณฺณตฺตํ ตสฺมา
อภฺจฺจนฺนนฺติ วิภงฺเก วุตฺตํ ๑ ปุริเมน ปน สทฺธิ ๑ ยฺกตฺกตฺตา
อิมสฺมี โอบาสเ จปิตนฺติ เวทิตฺพพํ ๑ ชฺฐํ นิกฺขิตฺตมตฺเตติ
ชฺฐเร นิกฺขิตฺตมตฺเต ๑ วิตฺถารกถา ปเนตฺถ สปฺปาณกวกฺกมฺหิ
ทฺุฏฺฐลฺลสฺสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพพา ๑ ตฺตร หิ ปาจิตฺติย
อิช ปาราชิกนฺติ อยเมว หิ วิเสโส ๑ เสสํ ตาทิสเมว ๑
วชฺชปฺภิจฺฉาทิกาทิ อิทฺถปี อิมิสฺสา ปาราชิกาย นามมตฺตเมว

*เล่มที่ ๒ ปาราชิกกณฺหวณฺณา หน้า ๕๗๑

ตสฺมา ปทภาชเน น วิจาริตํ ฯ เสสเมตถ อุตฺตานเมว ฯ
ฐรฺณิกุเขปสมฺภูจฺจํ กายวาจาจิตฺตโต สมฺภูจฺจติ อภิรฺริยา
สญฺญาวิโมกฺข์ สจิตฺตํ โลกาชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ทุตฺติยปาราชิกํ ฯ

ตฺติเย ฯ ฐมฺเมนาติ ฐฺเตน วตฺถุณา ฯ วินฺเยนาติ โจเทตฺวา
สาเรตฺวา ฯ ปทภาชนํ ปนฺสฺส เยน ฐมฺเมน เยน วินฺเยน
อฺกฺขิตฺโต สฺวอฺกฺขิตฺโต โหตีติ อิมํ อธิปฺปายมตฺตํ ทสฺเสตฺถ วุตฺตํ ฯ
สตฺถุ สาสเนนาติ ฅตฺตฺติสมฺปทาย เจว อนฺุสฺสวณฺสมฺปทาย
จ ฯ ปทภาชเน ปนฺสฺส ชินฺสาสเนน พุทฺธสาสเนนาติ
เววจณฺมตฺตเมว วุตฺตํ ฯ สงฺฆํ วา คณฺมํ วาติอาทิสฺสุ เยน สงฺฆเณ
กมฺมํ กตฺตํ ตํ สงฺฆํ วา ตตฺถ สมฺพหุลปฺกฺคตสงฺฆาตํ คณฺมํ
วา เอกปฺกฺคลํ วา ตํ วา กมฺมํ น อาทียติ น อนฺุวตฺตติ
น ตตฺถ อาทริ ชเนตีติ อตฺถ โธ ฯ สมานสํวาสกา ภิกฺขุ วุจฺจนฺติ
สหายา โส เตหิ สทฺธิ นตฺถิตีติ เอตฺถ เอกกมฺมํ เอกุทฺเทโส
สมสิกฺขาตาติ อยํ ตาว สํวาโส ฯ สมานโน สํวาโส เอเตสฺสนฺติ
สมานสํวาสกา ฯ เอวรูปา ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส ตสฺมี สํวาเส สห
อยนภาเวน สหายาติ วุจฺจนฺติ ฯ อิทานิ เยน สํวาเสน เต
สมานสํวาสกาติ วุตฺตา โส สํวาโส ตสฺส อฺกฺขิตฺตกสฺส เตหิ
สทฺธิ นตฺถิ เตหิ จ สทฺธิ ตสฺส โส สํวาโส นตฺถิ น

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๗๒

เตน เต ภิกขุ อุตตโน สหaya กตา โหนติ ฯ ตสุมา
วุตติ สมานสัวาสกา ภิกขุ วุจันติ สหaya โส เตหิ
สทฐี นตฺถิ เตน วุจติ อกตสหาโยติ ฯ เสถิ สงฺฆเภท-
สิกขาปทาทีสุ วุตตนยตฺตา อุตฺตานเมว ฯ สมณฺภาสนสมฺภูจานัน
กายวาจาจิตฺตโต สมฺภูจติ อภิรียา สณฺณาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ตติยปาราชิกํ ฯ

จตุตฺเถ ฯ อวสฺสูตฺตาติ โลกสฺสาทมิตฺตสนฺถวเวสน กาย-
สัสมฺภราเคน อวสฺสูตฺตา ฯ ทุตฺติยปเทปี เอเสว นโย ฯ ปุริส-
ปุกฺกคลสฺส หตฺถกฺกหณฺณํ วาตีอาทีสุ ปน ยํ ปุริสปุกฺกเลน หตฺถ
กหณฺณํ กตฺติ ตํ ปุริสปุกฺกคลสฺส หตฺถกฺกหณฺณนฺติ วุตฺติ ฯ เอเสว
นโย สงฺฆาฏิกณฺณกฺกหณฺณี ฯ หตฺถกฺกหณฺณนฺติ เอตฺถ จ
หตฺถกฺกหณฺณจ อยถึปี อปาราชิกกฺกเขตฺเต กหณฺณจ เอกชฺฉนฺ
กตฺวา หตฺถกฺกหณฺณํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน
หตฺถกฺกหณฺณํ วา สาทิเยชฺชยาติ หตฺถโถ นาม กุปฺปรี อูปาทาย
ยาว อคฺคนขา เอตฺสฺส อสทฺฐมฺมสฺส ปฏฺฐิเสวณฺตถาย อุกฺกกฺก
อโรชานุมณฺจถลึ กหณฺณํ สาทิยติ อาปตฺติ อุลลจฺจยสฺสาติ
วุตฺติ ฯ เอตฺถ จ อสทฺฐมฺโมติ กายสัสมฺภโค เวทิตพฺโพ น
เมถุนธฺมโม ฯ น หิ เมถุนสฺส สามนฺตา อุลลจฺจยํ โหติ ฯ
วิญญู ปฏฺฐิโถ กายสัสมฺภคํ สมาเป็นชฺชิตฺตนฺติ วจณฺปี เจตฺถ
สารกํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ปาราชิกกณฺหวณฺณา หน้า ๕๗๓

ติสฺสิตฺถิโย เมถุนนฺตํ น เสเว
ตโย ปุริเส ตโย จ อนริยปณฺทเก น จาจเร
เมถุนํ พุณฺชนสฺมี เชนฺชํ สียา เมถุนธมฺมปจฺจยา
ปณฺหาเมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ (๑)

อิมาย ปรีวารเ วุตฺตาย เสทโฆจนคากาย วิรุชฺฌตฺติ เจ ฯ
น เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภากคฺตฺตา ฯ ปรีวารเเยว หิ เมถุน-
ธมฺมสฺส ปุพฺพภากโ ค ฆานิตพุโพติ วนฺโณ อวณฺโณ กาย-
สํสฺสโก ทูฏฺฐลวฺจา อคฺตคามปาริจฺจยา วนมนฺุปฺทานนฺติ
เอวํ สุกกวิสสุจฺจิทินิ ปณฺจ สิกฺขาปทานิ เมถุนธมฺมสฺส
ปุพฺพภากคฺติ วุตฺตานิ ฯ ตสฺมา กายสํสฺสโก เมถุนธมฺมสฺส
ปุพฺพภากคฺตฺตา ปจฺจโย โหติ ฯ อิติ เชนฺชํ สียา เมถุนธมฺม-
ปจฺจยาติ เอตฺถ อิมินา ปรียาเยน อคฺโถ เวทิตพุโพ ฯ
เอเตนฺุปาเยน สพุพฺพเทสุ วินิจฺฉโย เวทิตพุโพ ฯ อปฺิจ สงฺเกตํ
วา กจฺเจยฺยาติ เอตฺสฺส ปทภาชเน อิตฺถนฺนามํ อากจฺฉาติ
เอวํ นามกํ จานํ อากจฺฉาติ อคฺโถ ฯ อฏฺฐมํ วตฺถุ
ปรีปุเรนฺตี อสฺสมณิ โหตฺติ อนฺุโลมโต วา ปฏฺิโลมโต วา
เอกนฺฺตริกาย วา เยน เตน นเยน อฏฺฐมวตฺถุ ปรีปุเรนฺตีเยว
อสฺสมณิ โหติ ฯ ยา ปน เอกํ วา วตฺถุ สคฺต วา วตฺถุณิ
สคฺตกฺขคฺตคฺตปี ปุเรนฺตี เนว อสฺสมณิ โหติ อาปนฺนา อาปคฺติโย
เทเสตฺวา มจฺจติ ฯ อปฺิจเอตฺถ คณฺุปีกา อาปคฺติ เวทิตพุพา ฯ

๑. วิ. ปรี. ๘/๑๓๒๕/๕๓๔ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๗๔

วุตติ เหติ อตถาปตติ เทสิตา คณนูปิกา อตถาปตติ เทสิตา
 น คณนูปิกาคี ๑ ตตฺรารยฺ วิณิจฺจโย อิทานิ นาปชฺชิสฺสามิติ
 ชฺชรณิกุเขปํ กตฺวา เทสิตา คณนูปิกา เทสิตคณนํ อุเปติ
 ปาราชิกสฺส องฺคํ น โหติ ๑ ตสฺมา ยา เอกํ อาปนฺนา
 ชฺชรณิกุเขปํ กตฺวา เทเสตฺวา ปฺน กิเลสวเสน อาปชฺชติ ปฺน
 เทเสติ เอวํ อฏฺฐ วตฺถุณี ปฺนเรณฺตีปี ปาราชิกา น โหติ ๑
 ยา ปน อาปชฺชิตฺวา ปฺนปี อณฺถํ วตฺถุ อาปชฺชิสฺสามิติ
 สอฺสฺสหาเว เทเสติ ตสฺสา สฺวา อาปตฺติ อคณนูปิกา เทสิตาปี
 อเทสิตาว โหติ เทสิตคณนํ น กจฺจติ ปาราชิกสฺสเว องฺคํ
 โหติ อฏฺฐเม วตฺถุมฺหิ ปริปฺนฺณมตฺเต ปาราชิกา โหติ ๑
 เสสิ อุตฺตานเมวาคี ๑ ชฺชรณิกุเขปสมฺภูจฺจํ กายวาจาจิตฺตโต
 สมฺภูจฺจติ กิริยา สลฺยวาวิโมกฺขํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
 วจิกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนนฺติ ๑

จตฺตลปาราชิกสิกฺขาปทํ สมตฺตํ วมณฺณากกเมนาติ ๑

อุทฺทิกฺุจฺจา โข อยฺยาโย อฏฺฐ ปาราชิกา ฃมฺมาติ ภิกฺขุ
 อารพฺท ปฺลยตฺตฺตา สาธารณา จตฺตาโร อิเม จ จตฺตาโรติ
 เอวํ ปาฏฺฐิโมกฺขุทฺเทสมตฺเตน อุทฺทิกฺุจฺจา โข อยฺยาโย อฏฺฐ
 ปาราชิกา ฃมฺมาติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ ทฏฺฐพฺโพ ๑ เสสิ
 มหาวิภังเก วุตฺตนยเมวาคี ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ภิกฺขุณีวิภังเก
 ปาราชิกกณฺทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ๑

สตฺตฺรสกณฺทวณฺณา

ปาราชิกานนฺตฺรสฺส อัยฺ ทานี ภาวิสฺสตี

สงฺฆมาทีเสสสกณฺทสฺส อนฺตฺตฺตานตฺตวณฺณา ฯ

อุทฺโทสตีตฺนฺตี ภาณฺทมาโล ฯ มายโย เอวํ อวจาตี อโยโย
 มา เอวํ อวจ ฯ อปีนฺวยุยาตี อปีนุ อยุยา ฯ อจฺจาวทถาตี
 อตฺตีกมิตฺวา วทถ อกโกสถาตี วุตฺตํ โหตี ฯ อุตฺตฺยวาทีกาตี
 มานุสฺสยวเสน โกธฺสฺสยวเสน วิวทฺมานา ฯ ยสฺมา ปนฺ ตา อตฺตฺโต
 อฏฺฐกาธิกา โหตี ตสฺมา อุตฺตฺยวาทีกา นาม อฏฺฐกาธิกา
 วุจฺจตีตี ปทภาชเน วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จ อฏฺฐโกตี โวหาริก-
 วินิจฺฉโย วุจฺจตี ยํ ปพฺพชิตา อธิกรณฺนตีปี วทฺนตี ฯ ทฺตฺติยํ
 วา ปริเยสตีตี สกฺขี วา สหายํ วา ปริเยสตี ทฺตฺตฺกฺกํ ฯ
 กจฺจตี วาตี อุปฺสฺสโย วา โหตุ ภาชฺชาจามคฺโค วา ยตฺถ
 จิตฺตย อฏฺฐํ กริสฺสสามีตี จิตฺตํ อุปฺปชฺชตี ตโต โวหาริกานํ
 สนฺตฺตีกํ กจฺจนฺตฺติยา ปทวาเร ปทวาเร ทฺตฺตฺกฺกํ ฯ เอกสฺส
 อาโรเจตีตี ทฺตฺตฺสฺส ชเนสฺส ยสฺส กสฺสจฺจ เอกสฺส กถํ โย โกจ
 โวหาริกานํ อาโรเจตี ฯ ทฺตฺตฺยสฺส อาโรเจตีตี เอตฺถาปี เอเสว
 นโย ฯ อัยฺ ปเนตฺถ อสมฺโมหตฺถาย วิตฺถารกถา ฯ ยตฺถ กตฺถจ
 อนฺตฺตฺมโส ภาชฺชนีอุปฺสฺสยํ อาคเตปี โวหาริกเก ทิสฺวา ภาชฺชนี
 อตฺตฺตโน กถํ อาโรเจตี ภาชฺชนียา ทฺตฺตฺกฺกํ ฯ อุปาสโก อตฺตฺตโน
 กถํ อาโรเจตี ภาชฺชนียา อตฺตฺตจฺจยํ ฯ ปจฺมํ อุปาสโก อตฺตฺตโน
 กถํ อาโรเจตี ภาชฺชนียา ทฺตฺตฺกฺกํ ฯ อถ ตา อตฺตฺตโน กถํ

*เล่มที่ ๒ ภิภุขุณีวิภงควณณนา หน้า ๕๗๖

อาโรเจติ ฤลลจจยัฯ ภิภุขุณี อูปาสกั วทติ มม จ ตว
จ กถั ตวัเยว อาโรเจหิตีฯ โส อตฺตโน วา กถั ปจมัม
อาโรเจตุ ภิภุขุณียา วา ปจมาโรจเน ทุกุกกั ทุตฺติยาโรจเน
ฤลลจจยัฯ อูปาสกโก ภิภุขุณี วทติ มม จ ตว จ กถั
ตวัเยว อาโรเจหิตี เอตฺถาปี เอเสว นโยฯ ภิภุขุณี
กปฺปียการเกน กถาเปติฯ ตตฺถ กปฺปียการโก วา ภิภุขุณียา
กถั ปจมัมอาโรเจตุ อิตโร วา อตฺตโน กถั กปฺปียการโก
วา อูภินฺนปี กถั อิตโร วา อูภินฺนปี กถั อาโรเจตุ ยถา
วา ตถา วา อาโรจียมานे ปจเม อาโรจเน ภิภุขุณียา
ทุกุกกั ทุตฺติเย ฤลลจจยัฯ ยถา วา ตถา วา อาโรจิตฺ
ปน อูภินฺนปี กถั สุตฺวา โวหาริเกหิ วินิจฺฉเย กเต
อฏฺฐปริโยसानั นาม โหติ ตสฺมี อฏฺฐปริโยसाने ภิภุขุณียา
ชเยปี ปราชเยปี สงฺฆมาทิสโสฯ สเจ ปน กตฺติคตฺ อธิกรณั
โหติ สุตฺปฺพุพฺพิ โวหาริเกหิ อถ เต ภิภุขุณินฺจ อฏฺฐการกณฺจ
ทิสฺวาว ตุมฺหากั กถนกิจฺจ นตฺถิ ชานาม มยฺ เอตมตฺถนฺติ
สยเมว วินิจฺฉินฺติวาทเณติฯ เอวรูปे อฏฺฐปริโยसानेปี
ภิภุขุณียา อนาปตฺติฯ ปจมัม อาปตฺติ เอตฺตสฺสาติ ปจมาปตฺติโกฯ
วิตฺติกุกมกฺขณเยว อาปชฺชิตฺพุโพติ อตฺถโถฯ ตั ปจมาปตฺติกัฯ
ปทภาชเน ปน อธิปฺปายมตฺตํ ทสฺเสตฺตํ สห วตฺถุชฺชมาจारा
อาปชฺชติ อสมนฺกาสนาयाติ วุตฺตํฯ อยฺญเหตฺถ อตฺถโถฯ สห

*เล่มที่ ๒ สุตตรสกณทวณณนา หน้า ๕๗๗

วตฺถุชฌาจาธา ภิกฺขุณี อปาชฺชติ น ตติยาย สมฺนุภาสนาย
อัย ปจฺมเมว สห วตฺถุชฌาจาเรน อปาชฺชิตพฺพตฺตา ปจฺมา-
ปตฺติโกติ ฯ ภิกฺขุณีสงฺฆโต นิสฺสาราเรตีติ นิสฺสارانฺนโย ฯ ตํ
นิสฺสارانฺนียํ ฯ ปทภาชเน ปน อธิปฺปายมตฺตํ ทสฺเสตฺถุ
สงฺฆมฺหา นิสฺสารียตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยํ อปาปฺนนา ภิกฺขุณี
สงฺฆโต นิสฺสารียติ โส นิสฺสارانฺนโยติ เอวมตฺถโต ทฺฐจฺจโพ ฯ
น หิ โสเอว ชฺมโม สงฺฆมฺหา เกนจิ นิสฺสารียติ เตน
ปน ชฺมเมเน ภิกฺขุณี นิสฺสารียติ ตสฺมา โส นิสฺสาราเรตีติ
นิสฺสارانฺนโย ฯ อากทฺธิยมาณา กจฺจตีติ อญฺญการกมฺนุสฺเสหิ
สยํ วา อากนฺตฺวา พฺตํ วา เปเสตฺวา เอหีติ วุจฺจมาณา
โวหาริกานํ สนฺตํ กจฺจตีติ ฯ ตโต อญฺญการโก อตฺตโน
วา กถํ ปจฺมํ อารุเจตฺถุ ภิกฺขุณฺเีย วา เนว ปจฺมาโรจเน
ทฺถกฺกํ น ทฺถียาโรจเน ฤตฺถจฺจยํ ฯ อมฺจเจหิ วินิจฺฉินฺตฺวา
กเต อญฺญปริโยसानเปปี อนาปตฺติเยว ฯ สเจปี อญฺญการโก
ภิกฺขุณี วทติ มม จ ตว จ กถํ ตวเมว กเถหีติ ฯ
กเถนฺตฺติยาปี กถํ สุตฺวา กเต อญฺญปริโยसानเปปี อนาปตฺติเยว ฯ
อารกฺขํ ยาจตีติ ชฺมมิการกฺขํ ยาจติ อนาปตฺติ ฯ อิทานิ
ยถา ยาจิตารกฺษา ชฺมมิกา โหติ ตํ ทสฺเสตฺถุ อนฺนทฺทิสฺส
อจฺจกฺขตีติ อาห ฯ ตตฺถ อตีตํ อารพฺภ อตฺถิ อฺนทฺทิสฺส
อจฺจกฺขนา อตฺถิ อนฺนทฺทิสฺส อจฺจกฺขนา อนาคตํ อารพฺภาปี

*เล่มที่ ๒ ภิภุขุณีวิภงควณณนา หน้า ๕๗๘

อตุถิ อุทฺทิสฺส อจิกฺขนา อตุถิ อนุทฺทิสฺส อจิกฺขนา ฯ
กถํ อตีตํ อารพฺภ อุทฺทิสฺส อจิกฺขนา โหติ ฯ ภิภุขุณี-
อุปฺสฺสเย คามทารกา ชฺชุตาทโย วา เยเกจิ อนาคตา วา
อจฺจนฺติ รุกฺขํ วา ฉินฺทนฺติ ผลาผลํ วา หฺรณฺติ ปฺริกฺขารे
วา อจฺฉินฺทนฺติ ฯ ภิภุขุณี โวหาริเก อุปฺสงฺกมิตฺวา อมฺหากํ
อุปฺสฺสเย อิทํ นาม กตฺนฺติ วทตี ฯ เกนาตี วุตฺเต อสุเกน
จ อสุเกน จาติ อจิกฺขตี ฯ เอวํ อตีตํ อารพฺภ อุทฺทิสฺส
อจิกฺขนา โหติ ฯ สวา น วฏฺฏตี ฯ ตณฺเฏ สุตฺวา เต
โวหาริกา เตสํ ทณฺฑํ กโรนฺติ สพฺพิ ภิภุขุณิยา ทิवा
โหติ ฯ ทณฺฑํ คณฺหิสฺสนฺตฺติ อธิปฺปาเยปี สติ ทิवाเยว
โหติ ฯ สเจ ปน ตสฺส ทณฺฑํ คณฺหาถาติ วทตี ปญฺจ-
มาสกมตฺเต คหิตे ปาราชิกํ โหติ ฯ เกนาตี วุตฺเต ปน
อสุเกนาตี วุตฺตุอมฺหากํ น วฏฺฏตี ตุมฺเหเยว ชานิสฺสถ
เกวลํ หิ มยํ รุกฺขํ ยาจาม ตํ โน เทถ อวหฺมณฺณทณฺจ
อาหฺราเปถาติ วุตฺตพฺพิ ฯ เอวํ อนุทฺทิสฺส อจิกฺขนา โหติ ฯ
สวา วฏฺฏตี ฯ เอวํ วุตฺเต สเจปีเต โวหาริกา การเก
คเวสิตฺวา เตสํ ทณฺฑํ กโรนฺติ ฯ สพฺพิ สวาปเตยฺยปี คหิตํ
ภิภุขุณิยา เนว ทิवा น อาปฺตตี ฯ ปฺริกฺขารํ หฺรณฺเต ทิสฺวา
เตสํ อนตฺถกามตาย โจรา โจราติ วุตฺตตีปี น วฏฺฏตี ฯ
เอวํ วุตฺเตปี หิ ยํ เตสํ ทณฺฑํ กโรนฺติ สพฺพิปี ภิภุขุณิยา

คิฉา โหติ ฯ อตฺตโน วจนกริ ปน อิมินา เม ปริกฺขาโร
คหิโต ตํ อหฺราเปหิ มา จสฺส ทณฺฑํ กโรหิติ วตฺตุ
วฏฺฐติ ฯ ทาสทาสีวาปีอาทีนํ อตฺถาย อฏฺฐํ กโรนฺติ ฯ อัย
อกปฺปิยอฏฺฐโณ นาม น วฏฺฐติ ฯ กถิ อนาคตํ อารพฺภ อุตฺทิสฺส
อาจิกฺขนา โหติ ฯ วุตฺตเนเนว ปเรหิ อนาจาราทีสุ กเตสุ
ภิกฺขุณี โวหาริกเ เอวํ วตฺติ อมฺหากํ อุตฺสฺสเย อิทลฺลิจิตฺตจ
กโรนฺติ รกฺขํ โน เทถ อายตี อกรรมตฺถายาติ ฯ เกน เอวํ
กตฺนฺติ วตฺเต อสุเกน จ อสุเกน จาติ อาจิกฺขติ ฯ เอวํ
อนาคตํ อารพฺภ อุตฺทิสฺส อาจิกฺขนา โหติ ฯ สาปี น
วฏฺฐติ ฯ เตสํ หิ ทณฺฑเ กเต ปุริมฺนเนเนว สพฺพิ ภิกฺขุณียา
คิฉา ฯ เตสํ ปุริมสทิสเมว ฯ สเจ ปน โวหาริกา ภิกฺขุณี-
อุตฺสฺสเย เอวรूपิ อนาจาริ กโรนฺตานํ อิมํ นาม ทณฺฑํ
กโรมาติ เภริณฺจาราเปตฺวา อาณาย อติฏฺฐมาเน ปรีเยสิตฺวา
ทณฺฑเณติ ภิกฺขุณียา เนว คิฉา น อาปฺตติ ฯ โย จายิ
ภิกฺขุณินํ วตฺโต ภิกฺขุณินํปิ เอเสว นโย ฯ ภิกฺขุโนปิ หิ อุตฺทิสฺส
อาจิกฺขนา น วฏฺฐติ ฯ ยิ ตถา อาจิกฺขิตเ ทณฺฑํ กโรนฺติ
सพฺพิ คิฉา โหติ ฯ วุตฺตเนเนว ทณฺฑํ คณฺหาเปนฺตสฺส
ปาราชิกิ ฯ โย ปน ทณฺฑํ กริสฺสนฺตตีติ ชานนฺโตปิ อนฺนุตฺทิสฺส
กเถติ ฯ เต จ ปรีเยสิตฺวา ทณฺฑํ กโรนฺติเยว น โทโส ฯ
วิหารสิมาย รุกฺษาทีนํ ฉินฺทนฺตานํ วาสีฬฺรสุอาทีนํ คเหตฺวา

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณนา หน้า ๕๘๐

ปาสาณเหหิ โภฏญฺเฒตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ ชารา ภิชชติ
การาเปตฺวา ทาทพฺพา ฯ อุปฺชาวิตฺวา เตสํ ปริกฺขาร
คณฺหนฺติ ฯ ตํปี น กาทพฺพิ ฯ ลหุปริวตฺตํ หิ จิตฺตํ
เถยฺยเจตนาถ อุปฺปนฺนาย มฺลจฺเจชฺชํปี กจฺเจยฺย ฯ เสถํ
อุตฺตนาถเมว ฯ กจินฺสมฺภูจฺจํ กิริยา โนสฺสณฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ปจฺมสติกาปํทํ ฯ

ทฺุติเย ฯ วรรณชฺชานฺติ มุตฺตามณฺเวิพฺุริยาทิมหคฺชณฺณํทํ ฯ
อนปฺโลเกตฺวาติ อนาปุจฺฉิตฺวา ฯ คณฺ วาติ มลฺลคณฺภทฺทิปฺต-
คณาทิกํ ฯ ปุคฺฉติ ชมฺมคณฺ ฯ เสนินฺติ คณฺธิกเสณีทฺุสติกเสณี-
อาทิกํ ฯ ยตฺถ ยตฺถ หิ ราชาโน คณาทีนํ คามนิกเม
นียฺยาเทนฺติ ตุมฺเหว เอตฺถ อนุสาสธาติ ตตฺถ ตตฺถ เตเอว
อิสฺสรา โหนฺติ ฯ ตสฺมา เต สนฺชาย อิทํ วุตฺตํ ฯ เอตฺถ
จ ราชานํ วา คณาทิกเก วา อาปุจฺฉิตฺวาปี ภิกฺขุณีสงฺโฆ
อาปุจฺฉิตฺพฺุโพว ฯ จเปตฺวา กปฺปนฺติ ติตฺถิเยสฺสุ วา อณฺณภิกฺขุณีสุ
วา ปพฺพชิตฺปฺุพิ กปฺปคตฺติกํ จเปตฺวา ฯ เสถํ อุตฺตนาถเมว ฯ
โจริวฺภูจฺจํปนฺสมฺภูจฺจํ เกนจิ กรณฺเยน ปกฺกนฺตาสฺสุ ภิกฺขุณีสุ
อคนฺตฺวา ชณฺทสึมํ ยถานิสินฺนฺภูจฺจํเนยฺว อตฺตโน นิสฺสิตก-
ปริสาย สทฺุธี วฺภูจฺจํเปนฺติยา วาจาจิตฺตโต สมฺภูจฺจติ ชณฺทสึมํ
วา นที วา คนฺตฺวา วฺภูจฺจํเปนฺติยา กายวาจาจิตฺตโต

*เล่มที่ ๒ สุตตรสภณทวณณนา หน้า ๕๘๑

สมุฏฐาติ อนาคตาภูจฐาปนวเสน กิริยากริยิ สณฺณาวิมุภุ
สจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ
ทฺตฺยสิกฺขาปํทํ ฯ

ตฺตฺยเ ฯ อตฺตีกฺกามาเนตฺตฺยชาติ เอตฺถ เอกํ ปาํทํ อตฺตีกฺกา-
มาเนตฺตฺยชาติ อุตฺถจฺจยํ ทฺตฺยเ อตฺตีกฺกนฺตมตฺเต สงฺฆาติเสโส ฯ
อปริกฺกขิตฺตสฺส คามสฺส อุปรจาเร นฺติ เอตฺถ ปริกฺกเขปารหฺภูจฺจัน
อเกน ปาเทน อตฺตีกฺกมฺติ อุตฺถจฺจยํ ทฺตฺยเเนน อตฺตีกฺกนฺตมตฺเต
สงฺฆาติเสโส ฯ อปี เอตฺถ สกคามโต นิกฺกขมนฺตฺยชาติ คามนฺตร-
ปรจฺจยา อนาปตฺติ ฯ นิกฺกขมิตฺวา ปน คามนฺตรํ กจฺจณฺตฺยชาติ
ปทวารเ ปทวารเ ทฺกฺกภูํ ฯ อเกน ปาเทน อิตฺรสฺส คามสฺส
ปริกฺกเขเป วา อุปรจาเร วา อตฺตีกฺกนฺเต อุตฺถจฺจยํ ทฺตฺยเเนน
อตฺตีกฺกนฺตมตฺเต สงฺฆาติเสโส ฯ ตโต นิกฺกขมิตฺวา ปน สกคามํ
ปวิสฺนฺตฺยชาติปี เอสว นโย ฯ สเจ ปน ขณฺฑปาการเณ วา
วตฺตฺยจฺจิทฺเทน วา ภิกฺกขุณี วิหารภฺมฺมฺยเว สกกา โหติ ปวิสฺติ
เอวํ ปวิสฺมานา กปฺปียภฺมฺมฺยเ นาม ปวิสฺสวา โหติ ตสฺมา
วภฺมฺมฺยติ ฯ สเจปี หตฺถิปฺปฺภฺจฺจิทฺตี วา อิทฺธิยา วา ปวิสฺติ
วภฺมฺมฺยติเว ฯ ปทสา คมนเมว หิ อิทฺธิปฺเปตฺติ ฯ เตนเว ปจฺมํ
ปาํทํ อตฺตีกฺกามาเนตฺตฺยชาติอาทิมาย ฯ เทว คามา ภิกฺกขุณีวิหารเณ
สมฺพทฺทวตฺติกา โหนฺตฺติ ฯ ยสฺมึ คามे ภิกฺกขุณีวิหารโร ตตฺถ
ปิณฺฑาย จริตฺวา ปน วิหารํ ปวิสฺติวา สเจ วิหารมฺชเณน

*เล่มที่ ๒ ภิภุขุณีวิภงควณณนา หน้า ๕๘๒

อิตรสฺส มกฺโค อตฺถิ คนฺตุํ วัณฺณติ ฯ ตโต ปน คามโต
เตเนว มกฺเคน ปจฺจาคนฺตพฺพิ ฯ สเจ คามทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา
อากฺขณฺติ ฯ ปุริมฺนเยเนว อापฺตฺติเกโท เวทิตฺวา โฟ ฯ สกคามโต
เกณฺจิ กรณฺเณน ภิภุขุณีหิ สทฺธี นิกฺขนฺตาย ปฺน ปวิสฺนกาเล
หตฺถิ วา มุจฺจติ อฺสุสฺสาร์ณนา วา โหติ อิตฺรา ภิภุขุณฺิโย
สทฺสา คามํ ปวิสฺนฺติ ยาว อณฺเณว ภิภุขุณี อากฺขณฺติ ตาว
พหิทฺวารเณ จาตพฺพิ ฯ สเจ น อากฺขณฺติ ทฺตฺติยิกา ภิภุขุณี
ปฏกนฺตนา นาม โหติ ปวิสฺตํ วัณฺณติ ฯ ปุพฺเพ มหาคาโม
โหติ มชฺเณ ภิภุขุณีวิหาโร ฯ ปจฺจฺฉา ตํ คามํ จตฺตารो
ชนา ลภิตฺวา วิสฺสุ วิสฺสุ วตฺติปริกฺเขปํ กตฺวา วิภชิตฺวา
ภุณฺชนฺติ ฯ วิหารโต เอกํ คามํ คนฺตุํ วัณฺณติ ฯ ตโต
อปริ คามทฺวารเณ วา วตฺติจฺฉิทฺเทเน วา ปวิสฺตํ น วัณฺณติ ฯ
ปฺน วิหารเมว ปจฺจาคนฺตุํ วัณฺณติ ฯ กสฺมา ฯ วิหารสฺส
จตฺตุคฺคามสาธารณฺตฺตํ อนฺตรวาสโก เตมฺมียตฺติ ชฺตฺถ ชฺถา
ติมณฺฑลปฏฺิจฺฉาหนํ โหติ เอวํ นินฺวตฺถาย ภิภุขุณฺิยา วสฺสกาเล
ตฺติญฺเณ วา อตฺติญฺเณ วา โอตฺริตฺวา ชฺตฺถ กตฺถจฺจิ อุตฺตรนฺตฺติยา
เอกทฺวงฺกุลมตฺตํปี อนฺตรวาสโก เตมฺมียตฺติ ฯ เสสํ นทิลกฺขณํ
นทินิมิตฺตกถาย อาริภวิสฺสตี ฯ เอวรูปํ นทิตฺติญฺเณ วา
อตฺติญฺเณ วา โอตฺริตฺวา อุตฺตรณฺกาเล ปจฺมํ ปาทำ อฺทฺทฺริตฺวา
ตีเร จเปนฺตฺติยา อฺลฺลจฺจยํ ทฺตฺติยปาทฺทฺทฺวารเณ สงฺฆาติเสโส ฯ

เสตฺตนา คจฺจนฺติ อนาปตฺติ ฯ ปทสา โอตริตฺวา อุตฺตรณกาเล
เสตฺตุ อารโหิตฺวา อุตฺตรนฺุตฺติยาปี อนาปตฺติ ฯ เสตฺตนา ปน
คนฺตฺวา อุตฺตรณกาเล ปทสา คจฺจนฺติยา อาปตฺติเยว ฯ
ยานนาวาอากาศมนนาทีสุปี เอเสว นโย ฯ โอริมตีรโต
ปรตีรเมว อกฺกมนฺุตฺติยา อนาปตฺติ ฯ รชนกมฺมตฺถํ คนฺตฺวา
ทารุสงฺกทฺตฺตนาทิกิจฺเจน เทว ติสฺโส อุกฺยตีเรสุ วิจฺรนฺุตติ
วฏฺฏนฺุตติ ฯ สเจ ปเนตฺถ กาจิ กลหํ กตฺวา อิตฺธี ตีรี คจฺจนฺติ
อาปตฺติ ฯ เทว เอกโต อุตฺตรนฺุตติ เอกา มชฺฌเน นทียา
กลหํ กตฺวา นีวตฺติตฺวา โอริมตีรเมว อากจฺจนฺติ อาปตฺติ ฯ
อิตฺธีรสฺสา ปน อัยํ ปกฺกนตฺตฺตฺจฺจเน จิตฺตา โหติ ตสฺมา ปรตีรี
คจฺจนฺติยาปี อนาปตฺติ ฯ นหายิตฺตุ วา ปาตฺตุ วา โอตินฺณนา
ตเมว ตีรี ปจฺจจฺตฺตรติ อนาปตฺติ ฯ สห อรฺุณฺุคฺกมนนาติ เอตฺถ
สเจ สชฺฌายํ วา ปธานํ วา อณฺณํ วา กิณฺุจิ กมฺมํ
กฺุรฺุมานา ปุเร อรฺุณฺเวย ทฺุติยิกาย สนฺุติกํ คมิตฺุสฺสามีติ อาโกคํ
กโรติ อชานนฺุตฺติยา เอว จสฺสา อรุโณ อุกฺคจฺจนฺติ อนาปตฺติ ฯ
อถ ปน ยาว อรฺุณฺุคฺกมนนา อีเชว ภาวิสฺสามีติ อาโกเคน
วา อนาโกเคน วา วิหารสฺส เอกเทเส อจฺจนฺติ ฯ ทฺุติยิกาย
หตฺถปาสํ น โอตฺรติ อรฺุณฺุคฺกมนเน สงฺฆมาทิสฺโส ฯ หตฺถ-
ปาโสเยว หิ อีธ ปมาณํ ฯ หตฺถปาสาทิกฺกเม เอกคพฺุโกปี
น รกฺขติ ฯ อคามเก อรฺุณฺเวยติ เอตฺถ นิกฺขมิตฺวา พหิ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๘๔

อินทขีลา สพฺพเมตํ อรณฺณนฺติ เอวํ วุตฺตลภฺยเมว อรณฺณํ ฯ
ตํ ปเนตํ เกวลํ คามาภาเวน อคามกนฺติ วุตฺตํ น วิชฺฌาณ-
วีสทิสตาย ฯ ตาทิสเ อรณฺณเ โอภกนฺเต ทสฺสนฺูปจारे วิชฺหิตे
สเจปี สวณฺูปจारे อตฺถิ อาปตฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อภฺจกถาย
สเจ ภิกขุณีสุ มหาโพธิองฺคณํ ปวิสฺนฺตีสฺสุ เอกา พหิ ติฏฺฐติ
ตสฺสาปี อาปตฺติ ฯ โลหปาสาทํ ปวิสฺนฺตีสฺสุปี ปริเวณํ
ปวิสฺนฺตีสฺสุปี เอเสว นโย ฯ มหาเจตियวฺนฺทนาทีสุ เอกา อุตฺตร-
ทวารเณ นิกฺขมิตฺวา คจฺจนฺติ ตสฺสาปี อาปตฺติ ฯ ฐปารามํ
ปวิสฺนฺตีสฺสุ เอกา พหิ ติฏฺฐติ ตสฺสาปี อาปตฺติ ฯ เอตฺถ
จ ทสฺสนฺูปจारे นาม ยตฺถ จิตฺ ทุติยิกา ปสฺสตี ฯ สเจ
ปน สาณฺิปาการนฺตฺริกาปี โหติ ทสฺสนฺูปจาร์ วิชฺหติ นาม ฯ
สวณฺูปจारे นาม ยตฺถ จิตา มกฺคมพฺพหสฺสทฺเทน วิย ฐมฺมสฺ-
สวณาโรจนสทฺเทน วิย จ อยฺเยติ สทฺททายนฺุตฺติยา สทฺทํ
สฺสณาติ ฯ อชฺโฆกาเส ทูเรปี ทสฺสนฺูปจारे นาม โหติ ฯ
โส เอวรูเป สวณฺูปจारे วิชฺหิตे น รกฺขติ วิชฺหิตมตฺเตว
อาปตฺติ สงฺฆาติเสสฺส ฯ เอกา มคฺคํ คจฺจนฺติ โอิหียติ
สอฺสฺสาหา เจ หุตฺวา อิทานิ ปาปฺณิสฺสามิตี อณฺุพฺพนฺตฺติ
อนาปตฺติ ฯ สเจ ปฺริมาโย อณฺุณเณ มกฺเคน คจฺจนฺติ
ปภฺกนฺตา นาม โหณฺติ อนาปตฺติเยว ฯ ทฺวินฺนํ คจฺจนฺตฺนํ
เอกา อณฺุพฺพนฺตฺติ อสฺกโกณฺติ คจฺจนฺตุ อยฺนฺติ โอิหียติ ฯ
อิตรานิ โอิหียตุ อยฺนฺติ คจฺจนฺติ ฯ ทฺวินฺนํปี อาปตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๒ สุตตรสกณทวณณนา หน้า ๕๘๕

สเจ ปน คจณนุตีสุ ปุริมาปี อณฺณํ มคฺคํ คณฺหาติ ปจฺฉิมาปี
อณฺณํ ฯ เอกา เอกิสฺสา ปกฺกนฺตภูจฺจาเน ติฏฺฐติ ทฺวินฺนํปี
อนาปตฺติ ฯ ปกฺขสงฺกนฺตา วาติ ติฏฺฐายตฺนํ (๑) สงฺกนฺตา ฯ เสถิ
อุตฺตทานเมว ฯ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจันํ กิริยา สณฺณาวิโมกฺขํ
สจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวิชฺชํ กายกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

ตติยสิกฺขาปทํ ฯ

จตุตฺเถ ฯ ปาทปีจํ นาม โธตปาทภูจฺปนํ ฯ ปาทกจฺลิกํ
นาม อโธตปาทภูจฺปนํ ฯ อนณฺณาย คณฺสฺส ฉนฺทนนฺติ ตสฺเสว
การกคณฺสฺส ฉนฺทํ อชานิตฺวา ฯ วตฺเต วตฺตนนฺตินฺติ เตจฺจตฺตาพี-
สปฺปเกเท เนตฺถารวตฺเต วตฺตมานํ ฯ เสถิ อุตฺตทานเมว ฯ
ฐุรณิกฺเขปสมฺภูจฺจันํ กายวาจาจฺจิตฺโต สมฺภูจฺจติ กิริยาภิรียํ
สณฺณาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ อกฺุสฺสจฺจิตฺตํ
ทฺกฺขเวทนนฺติ ฯ

จตุตฺถสิกฺขาปทํ ฯ

ปณฺจเม ฯ เอกโต อวสฺสุเตติ เอตฺถ ภิกฺขุณฺนิยา อวสฺสุต-
ภาโว ทฏฺฐพฺโพติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปเนตฺ
น วุตฺตํ ฯ ตํ ปาลิยา สเมติ ฯ เสถิ อุตฺตทานเมว ฯ
ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจันํ กิริยา สณฺณาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ
กายกมฺมํ อกฺุสฺสจฺจิตฺตํ ทฺกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปณฺจมสิกฺขาปทํ ฯ

๑. ติตฺถายตฺนํ ภเวยฺย ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๘๖

นฏฺเฐ ๑ ยโต ตฺวนฺติ ยสฺมา ตฺวํ ๑ อฺยฺโยเชติ อापตฺติ
ทุกฺกฏฺสฺสชาติอาทิกา สงฺฆาติเสสฺปฺริโยสํนา อापตฺติโย กสฺสา
โหนตฺติติ ๑ อฺยฺโยชิกาย ๑ วุตฺตํ เจตฺตํ ปฺริวารเป

น เทติ น ปฏฺิกณฺหาติ

ปฏฺิกุคฺโห เตน น วิชฺชติ

อฺปชฺชติ ครุํ น ลหุํ ตลฺลจ ปฺริโกคฺปจฺจยา

ปณฺหามเส กุสเลหิ จินฺติตาติ (๑)

อํยํ หิ คธา อํมํ อฺยฺโยชิกํ สนฺธาย วุตฺตา ๑ อิตฺริสฺสา
ปน อापตฺติเกโท ปจฺมสฺสิกฺขาปเท วิภคฺโตติ ๑ เสถํ อุตฺตานเมว ๑
ติสฺมฏฺจํ กิริยา สลฺลววิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
วจฺจิกมฺมํ อุกฺสลจฺจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ๑

นฏฺจสฺสิกฺขาปํ ๑

สฺตฺตเม ๑ ยาวตฺติยคฺปทฺโต มหาวิภังเก วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺโพ ๑ เสถํ อุตฺตานเมวาติ ๑ สมนฺภาสนสฺมฏฺจํ กิริยา
สลฺลววิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ อุกฺสลจฺจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ๑

สฺตฺตมสฺสิกฺขาปํ ๑

อฏฺจเม ๑ กิสมฺมิจิเทว อธิกรณฺติ จตฺนํ อณฺตรสฺมึ ๑
ปทฺภาชเน ปน เกวลํ อธิกรณฺวิภากํ ทสฺเสตฺตุ อธิกรณฺ
๑. วิ. ปฺริ. ๘/๑๓๓๖/๕๓๖ ๑

นาม จตุตตาริ อธิกรณานตีอาทิ วุตฺตํ ๑ เสสฺ อุตฺตทานเมว สทฺธิ
สมฺภูจจนาทีหีติ ๑

อฏฺฐมสฺกฺขาปํ ๑

นวม ๑ สํสฺฐจฺจติ มิสฺสํสฺฐิตา ๑ อนนฺนุโลมิเกนาติ ปพฺพชิตานํ
อนนฺนุโลมิเกน ๑ กายิเกน วาจสิเกน สํสฺฐจฺจติ คิหิณํ โกฏฏฺณ-
ปจฺจนคฺคฺฐปี่สนมาลาคณฺจนาทีนา กายิเกน สาสนปฏฺฐิสาสน-
หฺรณสญฺจริตฺตนาทีนา วาจสิเกน จ สํสฺฐจฺจ ๑ ปาโป กิตฺติสทฺโท
เอตาสนฺติ ปาปสทฺทา ๑ ปาโป อาชีวสงฺขาโต ลีโลโก เอตาสนฺติ
ปาปลีโลกา ๑ เสสฺ อุตฺตทานเมว สทฺธิ สมฺภูจจนาทีหี ๑

นวมสฺกฺขาปํ ๑

ทสม ๑ เอวาจฺจราติ เอวํอาจฺจรา ยาทีโส ตุมฺหากํ
อาจาโร ตาทีโส อาจาโรติ อตุโถ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑
อญฺญาชาติ อวญฺญา นิจํ กตฺวา ชานนาย ๑ ปรีกเวนาติ
กึ อีมา กริสฺสสนฺตีติ เอวํ ปรีกวิตฺวา ชานเนน ๑ อกฺขณฺติชาติ
อสหนตฺยา โกเปนาติ อตุโถ ๑ เวกฺสฺสาติ พลวภสฺสกาเวน
อตุตโน อตุตโน พลปฺปกาสนสมฺตฺตราสเนนาติ อตุโถ ๑ ทุพฺลฺยาติ
ตุมฺหากํ ทุพฺพลภาเวน ๑ สพฺพตฺถ อญฺญา จ ปรีกเว
ชาติ เอวํ สมฺภูจฺจตุโถ ทฏฺฐทฺโพ ๑ วิวิจฺจชาติ วินา โหถ ๑
เสสฺ อุตฺตทานเมว สทฺธิ สมฺภูจจนาทีหี ๑

ทสมสฺกฺขาปํ ๑

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๘๘

อุทฺทิกฺกุชา โข อยฺยาโย สตุตฺตรส สงฺฆาติเสสาติ เอตุถ
 ฉนฺนํ ปจฺมาปตฺติกานํ อนนฺตฺรา สยฺจริตฺตํ เทว ทฺวฺชฺโทสาติ
 อิมานิ ตีณิ สิขฺขาปทานิ มหาวิภังฺกโต ปกฺขิปีตฺวา นว
 ปจฺมาปตฺติกา จตฺนํ ยาวตฺตียกานํ อนนฺตฺรา มหาวิภังฺกโตปี
 จตฺตารโ ยาวตฺตียเก ปกฺขิปีตฺวา อฏฺฐ ยาวตฺตียกา เวทิตฺตพฺพา ฯ
 เอวํ สพฺเพปิ ปาฎิโมกฺขทฺเทศมตฺเตน อุทฺทิกฺกุชา โข อยฺยาโย
 สตุตฺตรส สงฺฆาติเสสา ฐมฺมาติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฺวฺชฺพุโพ ฯ
 เสถํ อุตฺตฺวานเมว อลฺลยตฺร ปกฺขมฺมานตฺตา ฯ ตํ ปน ขนฺธเก
 วิตฺถารเณ วณฺณยิสฺสามาติ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ภิกขุณีวิภังฺเก
 สตุตฺตรสกณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตีสกกณฺฑวณฺณนา

ตีส นิสฺสสฺสคฺคิยา ฐมฺมา ภิกขุณีนํ ปกาสิตา
 เย เตสํ ทานิ ภวติ อัย สํวณฺณนาทุกฺโมติ ฯ
 อามตฺติกาปณฺนติ อามตฺตา วุจฺจนฺติ ภาชนานิ ฯ ตานิ
 เย วิภังฺกณฺนติ เต วุจฺจนฺติ อามตฺติกา ฯ เตสํ อापโณ
 อามตฺติกาปโณ ฯ ตํ วา ปสาเรสฺสณฺนตีติ อตฺโถ ฯ ปตฺตสณฺนิจัย
 กเรยฺยาติ ปตฺตสณฺนินี กเรยฺย ฯ เอกาหํ อนธิฏฺฐิตฺวา
 อวิกปฺเปตฺวา วา ปตฺตํ จเปยฺยาติ อตฺโถ ฯ เสถํ มหาวิภังฺเก
 วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตพฺพิ ฯ อยเมว หิ วิเสโส ฯ ตตฺถ ทส่าหิ

*เล่มที่ ๒ ตีสกกณทวณณา หน้า ๕๘๕

ปริหาโร อิธ เอกาหंपิ นตุถิ ๑ เสสํ ตาทิสเมว ๑ อิหंपิ
กจินสมุฏจानํ กายวาจโต กายวาจจตุตโต จ สมุฏจาทิ
กิริยา โนสณฺหาวิโมกขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ปจฺมสีกฺขาปทํ ๑

ทฺติเย ๑ ทฺวจโจลาติ วิรูปโจลา ชิณฺณโจลาติ อตฺโถ ๑
อปฺยยาหีติ อปี อຍฺยาหิ ๑ อาทิสฺส ทินฺนฺนฺติ สมฺปตฺตา
ภาเชนฺตฺตฺติ วตฺวาปี อิหํ กณฺสฺส อิหํ ตฺมฺหากํ ทมฺมีติ วตฺวา
วา ทาทฺกมฺยตฺยา ปาทมฺมฺเล จเปตฺวา วา ทินฺนํปี อาทิสฺส
ทินฺนํ นาม โหติ เอตํ สพฺพํปี อกาลจิวّر ๑ อຍฺยา
ทมฺมีติ เหวํ ปฏฺฐิตฺทํ ปน ยถาทานေยฺว อฺปนฺเนตฺทํ ๑ เสสํ
อฺตฺตฺตานเมว ๑ ติสฺมฺภูจฺจานํ กิริยา สณฺหาวิโมกขํ สจฺจิตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อฺกฺุสฺสจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ทฺตฺติยสีกฺขาปทํ ๑

ตฺตฺติเย ๑ หนฺทาทิ คณฺห ๑ สยํ อจฺฉินฺนฺทตฺติ เอกํ ทตฺวา
เอกํ อจฺฉินฺนฺทตฺติยา เอกํ นิสฺสคฺคิยํ พหุสฺ พหฺนฺนิ ๑ สเจ
สํหริตฺวา จปีตฺตานิ เอกโต อจฺฉินฺนฺทตฺติ วตฺถุคณฺนาย อฺปาตฺติโย ๑
พฺนฺธิตฺวา จปีเตสฺ ปน เอกา ว อฺปาตฺติ ๑ เสสํ อฺตฺตฺตานเมว ๑
ติสฺมฺภูจฺจานํ กิริยา สณฺหาวิโมกขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
วจีกมฺมํ อฺกฺุสฺสจฺจิตฺตํ ทฺกฺุชเวทนนฺติ ๑

ตฺตฺติยสีกฺขาปทํ ๑

*เล่มที่ ๒ ภิภุณีวิภงควณณา หน้า ๕๕๐

จตุตเถ ๑ กเขนาติ มูเลน ๑ น เม อาวุโส สปิปีนา
อตุโธ เตเลน เม อตุโธติ อิทํ กิร सा आहुत्सपी तत्त्वा
तेल्लपी आहृत्सत्ती मण्णमाना आह १ विण्णापेतुवादि
ชานาเปตुวา อิทํ นาม อาหาราติ ยาจิตุวา वा ๑ ตญฺเจว
วิण्णाเปตีติ ยํ ปจम्मํ วิणฺณตฺตํ ตํ โถกํ นปฺปโหติ ตสฺมา
ปฺน ตญฺเจว วิणฺณาเปตีติ อตุโธ ๑ อณฺณณจ วิณฺณาเปตีติ
สเจ ปจम्मํ สปิปี วิณฺณตฺตํ ยมกํ ปจิตพฺพนฺติ จ เวชฺเชน
วุตฺตตฺตา เตเลน อตุโธ โหติ ตโต เตเลนาปี เม อตุโธติ
เอวํ อณฺณปี วิณฺณาเปตี ๑ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา วิณฺณาเปตีติ
สเจ กหาปณฺสส สปิปี อากฺกํ โหติ อิมินา มูเลน ทิกฺขณํ
เตล्लํ ลพฺภติ เตนาปี จ อิทํ กิจจํ นิจจํ นปฺปชฺชติ
ตสฺมา เตล्लํ อาหาราติ เอวํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา วิณฺณาเปตีติ ๑
เสล्लํ อุตฺตานเมว ๑ นสฺสมฺภุจฺจानํ กิริยาภิริยํ โนสฺสณฺวาวิโมกฺขํ
อจิตฺตํ ปณฺณตฺตวชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

จตุตถสิกขาปํ ๑

ปญฺจเม ๑ สิภฺขมานเนติ อิทํ กิร सा गुलरिता अभि
อทุตฺตา เอวํ วุตฺตา อิทํ เตล्लํ จเปตฺวา สปิปีปี เม อตุตฺโน
กฺลขฺรา อาหริสฺสत्ตีติ มณฺณमानา อาห ๑ เจตาเปตฺวาติ
ชานาเปตฺวา อิจฺเจว อตุโธ ๑ เสล्लํ สพฺพํ จตุตฺถสทิสเมวาติ ๑

ปญฺจมสิกขาปํ ๑

ฦฎเจ ๑ ฦนทกนุติ อิทํ นาม ฦมมกัจจํ กริสฺสาม ยํ
 สกุกโถถ ตํ เทถาติ เอวํ ปเรสํ ฦนทํ จ รุจํ จ อุปฺปาเทตฺวา
 คหิตปริกฺขารสฺเสตํ อธิวณฺํ ๑ อณฺณทตฺถิเกนาติ อณฺณสฺสตุถาย
 ทินฺนเนน ๑ อณฺณททิสฺสิเกนาติ อณฺณํ อุทฺทิสฺสิตฺวา ทินฺนเนน ๑
 สงฺฆมิเกนาติ สงฺฆมฺสฺส ปฺริจฺจตุเตน ๑ เสสํ กํ อุปเนตฺติติ ยทตุถาย
 ทินฺนโน ตํ เจตาเปตฺวา อวเสสํ อณฺณสฺสตุถาย อุปเนติ ๑
 สามิเก อปฺโลเกตฺวาติ ตุมฺเหหิ จิวฺรตุถาย ทินฺนโน อมฺหากณฺจ
 จิวฺรํ อตฺถิ เตลาทีหิ ปน อตฺถโถติ เอวํ อาปฺจุณฺิตฺวา อุปเนติ ๑
 อาปฺทาสฺสูติ ตถารูเปสฺสู อุปฺททเวสฺสู ภิกฺขุณฺิโย วิหารํ ฦทฺเทตฺวา
 ปกฺกมฺนุติ เอวฺรฺปาสฺสู อาปฺทาสฺสู ยํ วา ตํ วา เจตาเปตฺตุ
 วฏฺฏุติ ๑ เสสํ อุตฺตทานเมว ๑ ฦสฺสมุฏฺจํ กิริยาภิริยํ โนสณฺญา-
 วิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวิชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ
 ติเวทนฺนติ ๑

ฦฎจสฺสิกฺขาปํ ๑

สตฺตมเม ๑ สณฺญาจิกเนนาติ สยํ ยาจิตเกน ๑ เอตเทเวตฺถ
 นานาภรณํ ๑ เสสํ ฦฎจสฺสทิสฺสมวาติ ๑

สตฺตมสฺสิกฺขาปํ ๑

อฏฺฐเม ๑ มหาชนิกเนนาติ กณฺสฺส ปฺริจฺจตุเตน ๑
 เอตเทเวตฺถ นานาภรณํ ๑

อฏฺฐมสฺสิกฺขาปํ ๑

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๕๒

นวมเม ฯ สลยฉาจิเณนาติ อิทํ ปทํ อิตโต อธิกตริ ฯ

นวมสิกขาปทํ ฯ

ทสมเม ฯ ปริเวณํ อุทฺทริยตีติ ปริเวณํ วินสฺสตี ฯ ปริปตตีติ
อตุโถ ฯ ปุคฺคฺลิกเณ สลยฉาจิเณนาติ อิทยจฺ เอตฺตกเมว
นนานากรณี ฯ เสสิ ปุพฺพสทิสเมวาติ ฯ

ทสมสิกขาปทํ ฯ

เอกาทสมเม ฯ กรุปาปุรณนฺติ สีตกาเล ปาปุรณํ ฯ
จตุกกํสปรมนฺติ เอตฺถ กํโส นาม จตุกกหาปณฺนิโก โหติ ตสฺมา
ปทภาชเน โสพสกาปณฺณกมนนฺติ วุตฺตํ ฯ

เอกาทสมสิกขาปทํ ฯ

ทฺวาทสมเม ฯ ลหุปาปุรณนฺติ อุณฺหกาเล ปาปุรณํ ฯ เสสิ
สิกขาปททฺเวยปี อุตฺตานเมว ฯ นสฺสมฺภูจฺจํ กิริยา โนสลยฉา-
วิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ
ตีเวทนนฺติ ฯ

ทฺวาทสมสิกขาปทํ ฯ

อุทฺทิกฺกฺชา โข อยฺยาโย ตีส นิสฺสคฺคฺคฺยา ปาจิตฺตฺคฺยา
ธมฺมาติ เอตฺถ มหาวิภังเก จีวรวคฺคฺโต โชรณญจ ปฏิกฺค-
หณฺณจาทิ เทว สิกขาปทานิ อปเนตฺวา อกาลจิวรี กาล-
จิวรนฺติ อธิกฺกฺหิตฺวา ภาชิตฺตฺสิกขาปเทน จ ปรีวตฺเตตฺวา
อจฺฉินฺนจิวเรน จ ปจฺมวคฺโค ปุเรตพฺโพ ฯ ปุณฺ เอพฺกโลม-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๕๕๓

วคฺคสุส อาทิตฺต สุตฺต สิกฺขาปทานิ อปเนตฺวา สุตฺต
อณฺฺยทตฺติกานิ ปกฺขิปิตฺวา ทุตฺติยวคฺโค ปุเรตฺพุทฺโธ ๗ ตตฺติยวคฺโค
ปจฺมปตฺตํ วสุตฺติกสาฎฺฐิํ อารณฺฺยทตฺติกฺขาปทนฺตํ อิมานิ ตีณิ
อปเนตฺวา ปตฺตสณฺฺนิจฺยครุปาปฺรณฺฺนลหุปาปฺรณฺฺนสิกฺขาปเทหิ ตตฺติย-
วคฺโค ปุเรตฺพุทฺโธ ๗ อิติ ภิกฺขุณิํ ทฺวาทส สิกฺขาปทานิ
เอกํโต ปณฺฺยตฺตทานิ อฏฺฐารส อุกํโต ปณฺฺยตฺตทานิํติ เอวํ
สพฺเพปิ ปาฎิโมกฺขทฺเทศมกฺเคน อุกฺทฺทิกฺขา ๖ อยฺยาโย ตีส
นิตฺสสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ฌมฺมาติ เอวเมตฺถ อตฺถโถ ทฏฺฐพุทฺโธ ๗
เสถํ วุตฺตณฺยเมวาทิ ๗

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณาย ภิกฺขุณิวิภงฺเก
ตีสกกณฺฑวณฺณา นิฏฺฐิตา ๗

ขุททกกณฺฑวณฺณา

ตีสกานนฺตรํ ฌมฺมา ฉสุตฺตญฺฐิตตฺสงฺคหา
สงฺคีตา เข อยํ ทานิ โหติ เตสํปิ วณฺณา ๗

ตตฺถ ลสฺสณวคฺคสุส ตาว ปจฺมสิกฺขาปเท ๗ เทว ตโย
ภณฺฺจทิกเถ เทว วา ตโย วา โปฏฺฐลเก ๗ สมฺปฺณณฺมิณฺชานเมตฺ
อริวณฺ ๗ น มตฺตํ ชานิตฺวาติ ปมาณํ อชานิตฺวา เขตฺตปาลสุส
วารณฺตสุส วารณฺตสุส พหุลสุณฺํ อหฺราเปสิ ๗ อณฺฺยตรํ
หํสโยนินฺตํ สุวณฺณหํสโยนํ ๗ โส ตาสํ เอกกนฺตํ โส หํโส

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๕๔

ชาติสุสโร อโหสิ ฯ อถ ปุพฺพสฺสเนเหเน อาคนตุวา ตาสฺ เอเกกํ
ปตุตฺ เตติ ฯ ตํ ตาปน ตาพนเฉทนภขมํ สุวณฺณเมว โหติ ฯ
มาคฺชิกนฺติ มกฺเชสุ ชาตํ ฯ มกฺชรภูเจ ชาตํ ลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
อิธ ลฺล
มิณฺชํกํ ฯ กุรฺนุทึยฺ ปน ชาติเทสํ อวตุวา มาคฺชิกํ นาม
ภณฺชํกํลฺล
เทว ตโย ภณฺชํเก เอกโตเยว สงฺฆริตุวา อชฺโฆหฺรติ เอกํ
ปาจิตฺตึยฺ ฯ ภินฺทิตฺวา เอเกกํ มิณฺชํ ขาทนฺติยา ปน
ปโยคณฺณาย ปาจิตฺตियานีติ ฯ ปลณฺชุกาทีนํ วณฺณเนน วา
มิณฺชชาย วา นานคฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ วณฺณเนน ตาว ปลณฺชุกो
นาม ปลณฺชวณฺโณ โหติ ภณฺชนโก โลหิตวณฺโณ หริตโก
หริตปลณฺชวณฺโณ ฯ มิณฺชชาย ปน ปลณฺชุกสฺส เอกมิณฺชช โหติ
ภณฺชนกสฺส เทว หริตกสฺส ติสฺโส จาปลสฺสวณฺโณ อมิณฺชโก ฯ
องฺกฺรฺมคฺตเมว หิ คสฺส โหติ ฯ มหาปจฺจิริยาทีสุ ปน
ปลณฺชุกสฺส ตึณฺนิ มิณฺชชานิ ภณฺชนกสฺส เทว หริตกสฺส
เอกนฺติ วุตฺตํ ฯ เอเต ปลณฺชุกาทโย สภาเวเนว วณฺณนฺติ ฯ
สุปสมฺปกาทีสุ ปน มาคฺชิกํปี วณฺณนฺติ ฯ ตํ หิ ปจฺจมาเนสุ
มฺกฺค
วา อมฺพิลสากาทีสุ วา อุตฺตริภงฺเกสุ วา ยตุถ กตฺถจิ
อนฺตมโส ยากุภตฺเตปี ปกฺขิปิตฺวํ วณฺณนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๕๕๕

เอพกโลมสมฺภูจณํ กิริยา โนสณฺญาวิโมกฺข์ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิจฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ปจฺมสิกฺขาปทํ ฯ

ทฺติเย ฯ สมฺพาเชติ ปฏิจฺจนฺโนกาเส ฯ ตสฺส วิภาค-
ทสฺสนตฺถํ ปน อุโภ อุปกจฺจกา มุตฺตกรณฺนติ วุตฺตํ ฯ
เอกมฺปิ โลมฺนฺติ กตฺตริยา वा สณฺฑาทสเกน वा ขุเรน
วา เยนเกนจิ เอกปฺปิโยเคน เอกํ वा พหุณี वा
สํหฺราเปนฺติยา ปโยคคณฺนาย ปาจิตฺตियานี น โลมคณฺนาย ฯ
อาพาธปจฺจยาตี คณฺฑุจจฺจอาทิสอาพาธปจฺจยา สํหฺราเปนฺติยา
อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตทานเมว ฯ จตฺตสมฺภูจณํ กายโต
กายวาจโต กายจิตฺโต กายวาจาจิตฺโต จ สมฺภูจาทิ กิริยา
โนสณฺญาวิโมกฺข์ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิจฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ทฺติยสิกฺขาปทํ ฯ

ตฺติเย ฯ ตลฆาฏเกติ มุตฺตกรณฺตลฆาฏเก ฯ อนฺตมโส
อุปฺพลปฺตเตนปิตฺติ เอตถ ปตฺตํ ตาว มหนฺตํ ฯ เกสเรนาปิ
ปหาริ เทนฺติยา อาปตฺติเยว ฯ อาพาธปจฺจยาตี คณฺฑุ वा
วณฺํ वा ปรีหริตุํ วญฺญติ ฯ เสสํ อุตฺตทานเมว ฯ ปจฺม
ปาราชิกสมฺภูจณํ กิริยา สณฺญาวิโมกฺข์ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ
กายกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนนฺติ ฯ

ตฺติยสิกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๕๖

จตุตเถ ๑ ปุราณราโชโรโธติ ปุราณ คิหิภาเว รณโธ
 โอโรโธ ๑ จิราจิริ คจฺจตีติ จิเรน จิเรน คจฺจติ ๑ ฐาเรถาติ
 สกุกโถถ ๑ กสฺสตีทํ กมฺมนฺติ วุตฺเต อนาโรจิตฺปี เอตา มยิ
 อาสํกํ กริสฺสนฺตีติ มลฺลฺลมาณา เอวมาน มยฺหิตํ กมฺมนฺติ ๑
 ชตฺตมฺภูจเกติ ชตฺตนา กเต มฺภูจทณฺฑเก ๑ วตฺตวเสเนเวตํ วุตฺตํ ๑
 ยงฺกิลฺลจิ ปน ทณฺฑกํ ปเวเสนฺติยา อาปตฺติเยว ๑ เตนาน
 อนตฺมโส อุปฺปตฺตปี มุตฺตกรณํ ปเวเสตีติ จ เอตฺปี จ
 อติมหนฺตํ เกสรมตฺตปี ปน ปเวเสนฺติยา อาปตฺติเยว ๑ เสถํ
 อุตฺตานเมว ๑ สมฺภูจนาทีนํ ตลฆมาฏเก วุตฺตสทิสานเววติ ๑
 จตฺตตฺติกฺขาปทํ ๑

ปญฺจเม ๑ อติคฺมฺภีริ อุกทสุทฺธิกํ อาทียตีติ อติอนฺโต
 ปเวเสตฺวา อุกทโชนํ กุรฺมานา ๑ เกสคฺคฺมตฺตปี อติคฺกาเมตีติ
 วิตฺถารโต ตติยํ วา จตฺตถิ วา องฺคฺลึ คฺมฺภีริโต ทฺวินนํ
 ปพฺพานํ อุปฺริ เกสคฺคฺมตฺตปี ปเวเสนฺติยา ปาจิตฺตียนฺติ อตฺโต ๑
 วุตฺตํ เหน็ด มหาปจฺจริยํ เอกจฺจิสฺสา องฺคฺลฺยา ตีณํ ปพฺพานิ
 อาทาตุํ น ลภติ ตินฺณํ วา จตฺตุนํ วา เอกปี ปพฺพิ
 อาทาตุํ น ลภตีติ ๑ เสถํ อุตฺตานเมว ๑ สมฺภูจนาทีนํปี
 ตลฆมาฏเก วุตฺตสทิสานเววติ ๑

ปญฺจเมตฺติกฺขาปทํ ๑

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๕๕๗

ฦกฺเข ๑ ภตฺตวิสุตฺตคฺคณฺติ ภตฺตกิจฺจํ ๑ ปานีเยน
 จ วิฐฺปนเนน จ อุปติฏฺฐิจฺจฺวาติ เอเกน หตฺเถน ปานีเยถาลกั เอเกน
 วิษนี คเหตุวา วิษมานา สมีเป จตฺวาติ อตุโถ ๑ อจฺจาวทตีติ
 ปุพฺเพปิ ตุมฺเห เอว ภูณฺชถ อหิ เอว อุปฏฺฐานั กโรมีติ
 ปพฺพชิตฺตจาริตฺตํ อติกฺกมิตฺวา เคหสิตกถํ กเถตีติ อตุโถ ๑
 ยงฺกิลฺลิจิ ปานีเยนฺติ สฺวทฺธอุทกั วา โหตุ ตกฺกทชฺมธฺรฺสขีราทีนั
 วา อณฺณตฺรํ ๑ ยากาจิ วิษนีติ อนฺตมโส จีวรกณฺโณปิ ๑
 หตฺถปาเส ติฏฺฐติ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺสชาติ อิทฺ จานปจฺจยา ว
 ปาจิตฺตียํ วุตฺตํ ๑ ปหารปจฺจยา ปน ขนฺธเก ทุกฺกั
 ปณฺณตฺตํ ๑ เทติ ทาเปตีติ ปานีเย วา สฺวาปาทิ วา อิมิ
 ปิวถ อิมินา ภูณฺชชาติ เทติ ๑ ตาลวณฺณั อิมินา วิษนุโต
 ภูณฺชชาติ เทติ ๑ อณฺเณน วา อุภยฺปิ ทาเปติ อนาปตฺติ ๑
 อนฺุปสมฺปนฺนํ อาณาเปตีติ อุปติฏฺฐาปนตฺถิ สามเณรี อาณาเปติ
 อนาปตฺติ ๑ เสสั อุตฺตทานเมว ๑ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจานั กิริยา
 โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกั ปณฺณตฺติวชฺช กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
 ติวทนนฺติ ๑

ฦกฺขสิกฺขาปทํ ๑

สตฺตเม ๑ ภูณฺชิสฺสามีติ ปฏฺฐิกฺคณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกณฺสฺสชาติ
 อิทํ ปโยคทุกฺกั นาม ๑ ตสฺมา น เกวลั ปฏฺฐิกฺคหณฺเวย
 โหติ ปฏฺฐิกฺคณฺหิตฺวา ปฺน อณฺณโต อาหารเณปิ สฺวขาปนเปปี

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๕๕๘

วทลทิวเส ภชชนตถาย อุทชนสชชเนปี กปลุตสชชเนปี
 ทพพิสชชเนปี ทารุณี อาทาย อคฺคิกรณปี กปลุตมฺหิ
 ฐณฺยปกฺขิปเนปี ทพพิยา สงฺฆมฺภุณฺเณสุปี โกณฺณตถํ อุทกฺข-
 ลมฺสลาทิสชชเนสุปี โกณฺณปฺปโผณฺนโชนาทีสุปี ยาว มฺเข
 จเปตฺวา อชฺโฆหรณตถํ ทนฺเตหิ สงฺฆาทติ ตาว สพฺพป-
 ปโยเคสุ ทกฺกณฺณานิ ฯ อชฺโฆหารกาเล ปน อชฺโฆหารคณฺนาย
 ปาจิตฺตียานิ ฯ เอตฺถ จ วิณฺยตฺติ เจว โภชนนฺยจ ปมาณํ ฯ
 ตสฺมา สยํ วิณฺยาเปตฺวา อณฺยาย ภชชนโกณฺณปจฺจนาณิ
 การาเปตฺวา ภูณฺชนตฺติยาปี อาปตฺติ ฯ อณฺยาย วิณฺยาเปตฺวา
 สยํ ภชชนาทีนํ กตฺวา ภูณฺชนตฺติยาปี อาปตฺติ ฯ มหา-
 ปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ อิทิ อามกธณฺณํ นาม มาตฺรํปี
 วิณฺยาเปตฺวา ภูณฺชนตฺติยา ปาจิตฺตียเมว อวิณฺยตฺติยา ลทฺธิ
 สยํ ภชชนาทีนํ กตฺวา วา การาเปตฺวา วา ภูณฺชนตฺติยา
 ทกฺกณฺณํ อณฺยาย วิณฺยตฺติยา ลทฺธิ สยํ วา ภชชนาทีนํ
 กตฺวา ตาย วา การาเปตฺวา อณฺยาย วา การาเปตฺวา
 ภูณฺชนตฺติยาปี ทกฺกณฺณเมวาทิ ฯ ปุณฺปี วุตฺตํ อณฺยาย วิณฺยตฺติยา
 ลทฺธิ ตํ เจ สยํ ภชชนาทีนํ กตฺวา ภูณฺชนตฺติยา ปาจิตฺตียเมว
 ภชชนาทีนํ การาเปตฺวา ภูณฺชนตฺติยา ปน ทกฺกณฺณตฺติ ฯ ตํ
 ปุพฺพปาปรวิรุทฺธิ โหติ ฯ น หิ ภชชนาทีนํ กรณฺเน วา
 การापเน วา วิเสโส อตฺถิ ฯ มหาอภฺจกถายํ ปน อณฺยาย

*เล่มที่ ๒ ขุททกคณฺหาวณฺณนา หน้า ๕๕๕

วัฒนฺตุตฺติ ภูณฺชนฺตฺติยา ทุกฺกภูณฺตฺติ อวิเสเสน วุตฺตํ ๑ อาพาธ-
 ปจฺจยาตี เสทกมฺมาทีนํ อตฺถาย ฐณฺณวิวัฒนฺตุตฺติยา อนาปฺตฺติ ๑
 อวัฒนฺตุตฺติยา ลพฺภมานํ ปน นวกมฺมตฺถาย สมฺปฏฺิจฺจิตฺตํ
 วฏฺฏตีตี มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ๑ อปรณฺณํ วิณฺญาเปตีตี จเปตฺวา
 สตฺต ฐณฺณานิ มุคฺคมาสาทิ วา อลาพฺภุมฺภณฺทาทิ วา อณฺณํ
 วา ยงฺกิลฺลิจิ ฉาตคปวาริตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อามกฐณฺณํ ปน ฉาตคปวาริตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อุตฺต
 กายวาจาจิตฺต
 ปณฺณตฺต
 กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺตฺติ ๑

สตุตมสฺสิกฺขาปทํ ๑

อภูจเม ๑ นิพฺพิฏฺฐโฆ ราชภโฆ รมฺโฆ ภาติ เภณิ เอเตนาตี
 นิพฺพิฏฺฐราชภโฆ (๑) ๑ เอกํ จานนฺตฺตรํ เภณิยา คเหตุวา ตโต
 ลทฺทฺชอุทโยตี อตฺถโธ ๑ ตฺยเว ภูณฺปถิ ยาจิตฺตฺตฺตฺตฺต
 รมฺโฆ เภณิ
 ทคฺวา ปฺน ตฺยเว จานนฺตฺตรํ ยาจิตฺตฺตฺตฺตฺต จินฺเตนฺโต ๑
 ปริภาสตี ตา ภิกฺขุณิโย มาสฺ ปฺน เอวํ กริตฺถาตี
 สนฺตฺชเชตี ๑ สยํ ฉทฺทฺเทตีตี จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วตฺถุณิ เอกปฺปโยเคน
 ฉทฺทฺเทนฺตฺติยา เอกาว อาปฺตฺติ ๑ ปาณฺณกํ ฉทฺทฺเทนฺตฺติยา
 # ๑. นิพฺพิฏฺฐโฆ รมฺโฆ นีโฆ ราชภโฆ นิพฺพิฏฺฐราชภโฆ ๑
 # เตนานฺท ตณฺณเวว ภูณฺปถิ ยาจิตฺตฺตฺตฺตฺต อาทินฺตฺติ อมฺหากํ มตี.

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๐๐

วตถุคณนาย อาปตติโย ฯ อาณตติยปี เอสเว นโย ฯ ทนตกภูจ-
จททเนปี ภิกขุณียา ปาจิตติยเมว ฯ ภิกขุสฺส สพพตถ
ทุกกภู ฯ เสสฺ อุตฺตทานเมว ฯ ฉสฺสมุจฺจนัน กิริยากริย
โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อภฺจมสติกาปทํ ฯ

นวม ฯ ยํ มนุสฺसानํ อุปฺโลกปริโลกํ โรปีตฺนฺติ เขตฺตํ
วา โหตุ นาทิเกราทิอาราโม วา ยตฺถกตฺถจิจิ โรปีต-
หริตฺตฺจฺจนเน เอตานิ วตฺถุณี จทฺทเนนฺติยา ปุริมฺนเยเนว
อาปตฺติเกโท เวทิตฺพุโป ฯ เขตฺเต วา อาราเม วา นิสีทิตฺวา
ภุจฺชมานา อฺจฺจฺจฺอาทีนํ ขาทติ คจฺจฺจมานา อฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ-
จลกาทีนํ หริตฺตฺจฺจนเน จทฺทเทติ อนฺตมโส อฺทกํ ปิวิตฺวา
มตฺถกจฺจฺจฺจฺจฺจนาพิเกรปี จทฺทเทติ ปาจิตฺติยเมว ฯ ภิกขุโน
ทุกกภู ฯ กสิตฺตฺจฺจนเน ปน นิกฺขิตฺตพิเช ยาว องฺกฺรํ น
อฺจฺจฺจฺหติ ตาว สพฺเพสฺสํ ทุกกภู ฯ อนิกฺขิตฺตพิเชสฺส เขตฺตโกณาทิสฺส
วา อสณฺชาตโรปีเตสฺส เขตฺตมริยาทาทีสฺส วา จทฺทเทตฺถ วฏฺฏติ ฯ
มนุสฺसानํ กจฺจวจทฺทเนนฺติ วฏฺฏติ ฯ จทฺทเทตฺถเขตฺเตติ
มนุสฺเสสฺส สสฺสํ อฺทฺทริตฺวา กเตสฺส จทฺทเทตฺถเขตฺตํ นาม โหติ
ตฺถเถว วฏฺฏติ ฯ ยตฺถ ปน ถายิตํ ปุพฺพณฺณาที ปฺน
อฺจฺจฺจฺหิสฺสตีติ รกฺขนฺติ ตตฺถ ยถาวตฺถกเมว ฯ เสสฺ อุตฺตทานเมว ฯ

ฉสฺสมุจฺจัน กิริยาภิริยํ ๕เปฯ ติวทนนฺติ ๕

นวมสิกฺขาปํ ๕

ทสเมฯ ยงฺกิลฺลิจิ นจฺจนฺติ นฎาทโย วา นจฺจนฺตุ
 โสณฺทา วา อนฺตมโส โมรสุมกุกฎาทโยปิ สพฺพเมตํ
 นจฺจเมวฯ ยงฺกิลฺลิจิ กิตฺตฺตฺติ นฎาทินํ วา กิตฺตํ โหตุ อริยานํ
 ปรินิพฺพานกาลे รตนตฺตยคุโณปสํหิตํ สาธุกิพิตฺตํ วา
 อสณฺณตภิกฺขุณํ ชมฺมภานกิตฺตํ วา สพฺพเมตํ กิตฺตเมวฯ ยงฺกิลฺลิจิ
 วาทิตฺตฺติ ตนฺตฺติพฺพทฺธาทิวาทนียภณฺฑํ วา โหตุ กุฎฺเฏริวาทิตํ วา
 อนฺตมโส อุทกเฏริวาทิตํปิ สพฺพเมตํ วาทิตเมวฯ ทสฺสนาย
 กจฺจติ อปตฺติ ทุกกฺกุสฺสาติ ปทวารคณฺนาย อปตฺติ
 ทุกกฺกุสฺสฯ ยตฺถ จิตฺตา ปสฺสติ วา สฺสนาติ วาติ เอกปฺปโยเคน
 โอลเณตฺติ ปสฺสติ เตสํเยว กิตฺตํ วาทิตํ สฺสนาติ เอกเมว
 ปาจิตฺตฺติยํฯ สเจ ปน เอกํ ทิสํ โอลเณตฺตฺวา นจฺจํ ปสฺสติ
 ปฺน อณฺณโต โอลเณตฺตฺวา คายนฺเต ปสฺสติ อณฺณโต วาเทนฺเต
 ปาญฺญกา อปตฺติโยฯ ภิกฺขุณิ สยฺปิ นจฺจิตฺตํ วา คายิตฺตํ
 วา วาทิตฺตํ วา น ลภติฯ อณฺเณ นจฺจ คาย วาเทหิตฺติ
 วุตฺตํปิ น ลภติฯ เจตฺตฺยสฺส อุปหาริ เทถ อุปาสกาติ
 วตฺตตฺตฺติ ตุมฺหากํ เจตฺตฺยสฺส อุปฺภูจฺจัน กโรมาติ วุตฺเต สาธฺติ
 สมฺปฺภูจฺจิตฺตฺติ น ลภติฯ สพฺพตฺตฺติ ปาจิตฺตฺติยนฺติ สพฺพอภูจฺจกถาสู
 วุตฺตํฯ ภิกฺขุโน ทุกกฺกุ ๕ ตุมฺหากํ เจตฺตฺยสฺส อุปฺภูจฺจัน

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๐๒

กโรมาติ วุตเต ปน อุปาสก อุปภูจจานกรณั นาม สุนทรนติ
วตตุ วฏฏติ ฯ อารามะ จิตาติ อารามะ จิตา อนุโตอาราม
วา พหิอารามะ วา นจจาทีนั ปสฺสติ วา สุณนติ วา
อนาปตฺติ ฯ สติ กรณียะติ สลากภตฺตาทีนั วา อตฺถาย อญฺเณน
วา เกนจิ กรณียะเนน กนฺตุวา คตฺถุจฺจานะ ปสฺสติ วา สุณนติ
วา อนาปตฺติ ฯ อาปทาสฺสูติ ตาทีเสน อุปททเวเน อุปททฺตา
สมชฺชภูจฺจานั ปวิสติ เอวั ปวิสิตฺวา ปสฺสสนฺติยา วา สุณนฺติยา
วา อนาปตฺติ ฯ เสสั อุตฺตทานเมว ฯ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจานั กิริยา
โนสญฺญาวิโมกฺขั อจิตฺตกั โลกวชฺชั กายกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

ทสมสฺสิกฺขาปทํ ฯ

ลสฺสูณวคฺโค ปจฺโหม ฯ

อนุชการวคฺคสฺส ปจฺมสฺสิกฺขาปเท ฯ อปฺปทีเปติ ปทีปจฺนท-
สุริยอกฺกิสฺสุ เอเกนาปี อโนภาสึเต ฯ เตเนวสฺส ปทภาชเน
อนาโลเกติ วุตตุ ฯ สลฺลเปยฺย วาติ เกหสิตฺถกั กเถยฺย ฯ
อรหาเปกฺขา อญฺญาวิหิตาติ นรหฺสฺสาทาเปกฺขา รโหอสฺสาทโต
อญฺญาวิหิตาว หุตฺวา ฌาตี วา ปุจฺจติ ทาเน วา ปุชฺชาย วา
มนฺเตติ ฯ เสสั อุตฺตทานเมว ฯ เถยฺยสฺสคฺคสมฺภูจฺจานั กายจิตฺตโต
กายวาจาจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจาติ กิริยา สญฺญาวิโมกฺขั สจิตฺตกั
โลกวชฺชั กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อกฺุสลจิตฺตํ ทฺวิเวทนนฺติ ฯ

ปจฺมสฺสิกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๖๐๓

ทุดิเย ๑ ปฏิจฺจนเน โอกาเสติ อิทเมว นานํ ๑ เสถํ สพฺพํ
ปฺริมสทิสเมวาทิ ๑

ทุดิยสิกขาปทํ ๑

ตติเย ๑ อชฺโฆกาเสติ นานํ ๑ เสถํ สพฺพํ ตาทิสเมวาทิ ๑

ตติยสิกขาปทํ ๑

จตุตฺเถ ๑ นิกกณณิกนฺติ (๑) กณณมฺถํ วุจฺจติ ๑ กณณมฺเถ
ชฺปเปยฺยชาติ วุตฺตํ โหติ ๑ สติ กรณียะติ สลากกตฺตาทินํ
อาหฺรณตฺถาย วิหาเร วา ทุนฺนิกฺขิตฺตปฏิสามนตฺถาย ๑ เสถํ
อุตฺตทานเมว ๑ สมฺภูจฺจนาทิจฺ ปฺริมสทิสเมวาทิ ๑

จตุตฺถสิกขาปทํ ๑

ปฺลยฺเจเม ๑ ฆริํ โสเชนฺตฺตาทิ เตสํ กิรฺ เอตทโหสิ เถริยา
โกจิ กายิกวาจสิโก วิตฺติกโม น ทิสฺสติ ฆริํปี ตาว
โสเชมาติ ตโต ฆริํ โสเชนฺตฺตา นํ อทฺทสฺสํ ๑ อโนวสฺสํ
อติกกมนฺตฺติยาติ ปจฺมปาทํ อติกกามาณฺตฺติยา ทุกฺกณฺํ ทุดิยํ
อติกกามาณฺตฺติยา ปาจิตฺติยํ ๑ อุปจฺจาราติกกเมปิ เอเสว นโย ๑
คิลานายาติ ตาทิสเนน เกลณฺณเณน อาปฺุจฺจิตฺตํ น สกฺโกติ ๑
อาปทาสูติ ฆเร อคฺคิ วา อุจฺจฺจิตโต โหติ โจรา วา เอวรฺูเป
อุปทฺทเว อนาปฺุจฺจนา ปกฺกมฺติ อนาปฺตฺติ ๑ เสสเมตฺถ
อุตฺตทานเมว ๑ กจฺฉินสมฺภูจฺจนาํ กายวาจโต กายวาจจิตฺตโต จ
๑. กณณเณน สวณํ กณณิกํ ๑ นิกกนฺตํ กณณิกํ เอตฺตสมาติ นิกกณณิกํ ๑ กิณฺตํ ๑
ชฺปปฺนํ ๑ ชฺปเปยฺยชาติ ปเท กิริยาวิเสสนเมตฺนฺติ อมฺหากํ มติ ๑

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๐๔

สมุฏฐาติ กิริยากริยิ โนสญญาวิโมกข์ อจิตตัม ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ปญฺจมสฺสิกขาปทํ ฯ

นฏฺเฐ ฯ อภินิสฺสึทฺทยาติ นิสฺสึทฺทยา ฯ นิสฺสึทฺตฺวา กจฺจนฺตฺติยา
เอกา อาปตฺติ ฯ อนิสฺสึทฺตฺวา นิปชฺชิตฺตฺวา กจฺจนฺตฺติยา เอกา ฯ
นิสฺสึทฺตฺวา นิปชฺชชฺชตฺติยา เทว ฯ ชฺวปญฺณตฺเตติ ภิกขุณฺนํ อตฺถาย
นิจฺจปฺปญฺณตฺเต ฯ เสถํ อุตฺตานเมว ฯ กจฺฉินสมุฏฺฐานํ ฯเป ฯ
ติวทนนฺติ ฯ

นฏฺฐสฺสิกขาปทํ ฯ

สตุตฺตเมปฺปิ สพฺพํ นฏฺฐเฐ วุตฺตฺนเยเนว เวทิตฺพฺพํ ฯ

สตุตฺตมสฺสิกขาปทํ ฯ

อฏฺฐเม สพฺพํ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมฏฺฐานํ กิริยา สญฺญา-
วิโมกข์ สจิตฺตัม โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกฺุสสจฺจิตฺตํ
ทฺุกฺขเวทนนฺติ ฯ

อฏฺฐมสฺสิกขาปทํ ฯ

นวมเ ฯ อภิสเปยฺยาติ สปลํ กเรยฺย ฯ นฺริเยน อภิสปลติ
นาม นฺริเย นฺริพฺพตฺตฺตามิ อวิจิมฺหิ นฺริพฺพตฺตฺตามิ นฺริเย นฺริพฺพตฺตฺตฺ
อวิจิมฺหิ นฺริพฺพตฺตฺตฺตฺติ เอวมาทินา นเยน อกฺุโกสติ ปฺริภาสติ ฯ
พฺรหฺมจฺริเยน อภิสปลติ นาม คิหิณี โหมิ โอทาทวตฺถา โหมิ
ปฺริพฺพาชฺิกา โหมิ อิตฺรา วา เอทิสา โหตฺติ เอวมาทินา

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๖๐๕

นเขน อุกโกสติฯ วาจา ย วาจา ปาจิตฺติยฺฯ จเปตฺวา ปน
นิริยญจ พุรหุมฺจริยญจ สุนชี สุกรี กาณา กุณฺตีอาทินา
นเขน อุกโกสนฺติยา วาจา ย วาจา ทุกฺกฺกฺฯ อตฺถ-
ปฺเรกฺขารายาติ อุกฺกธมฺ กเถนฺติยาฯ ฌมฺมปฺเรกฺขารายาติ ปาลี
วาเจนฺติยาฯ อนุสาสนีปฺเรกฺขารายาติ อิทานิปี ตฺวํ เอทิสา
สาธฺ วิรมสฺส โน เจ วิรมลฺสิ อทฺธา ปฺน เอวรฺูปานิ กมฺมานิ
กตฺวา นิริเย อฺปฺปชฺชิสฺสตี ตฺริจฺฉานโยนฺนียํ อฺปฺปชฺชิสฺสตีตี เอวํ
อนุสาสนียํ จตฺวา วทนฺติยา อนาปตฺติฯ เสถิ อุตฺตานเมวฯ
ติสมฺภูจฺฉานํ กิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ อุกฺสลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนฺนฺติฯ

นวมสฺสิกฺขาปทํฯ

ทสม สพฺพิ อุตฺตานเมวฯ ชฺรฺนิกฺเขปสมฺภูจฺฉานํ กาย-
วาจาจฺจิตฺโต สมฺภูจฺฉาติ กิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อุกฺสลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนฺนฺติฯ

ทสมสฺสิกฺขาปทํ

อนฺธการวคฺโค ทฺติโยฯ

นคฺควคฺคสฺส ปจฺมสฺสิกฺขาปเทฯ พุรหุมฺจริยํ จิณฺเณนาติ
พุรหุมฺจริเยน จิณฺเณนฯ อถวา พุรหุมฺจริยสฺส จรเณนาติ
เอวํ กรณฺตฺเถ วา สามิอฺตฺเถ วา อฺปฺโยควจฺฉนํ เวทิตฺตํฯ
อจฺฉินฺนจิวริกาयाติ อิทํ อฺทกฺสาฎฺกํ สนฺธาย วุตฺตํ น อญฺณํ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๐๖

จีวรํ ๑ ตสุมา อุทกสาฎิกาย อจฺฉินฺนาย วา นฏฺจาย วา
นคฺคาย นหายนฺตฺยา อนาปตฺติ ๑ สเจปี อุทกสาฎิกจีวรํ
มหคฺคํ โหติ ๑ น สกฺกา นิวาเสตฺวา พหิ คนฺตุ เอวปี
นคฺคา นหยิตฺุ วฏฺฐติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑ เอพฺกโลม-
สมฺภูจฺจัน กิริยา โนสณฺณาวิมฺภุํ อจตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ปจฺมสิกฺขาปทํ ๑

ทฺติเย สพฺพิ อุตฺตานเมว ๑ ฉสฺสมฺภูจฺจัน กิริยา
โนสณฺณาวิมฺภุํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ทฺติยสิกฺขาปทํ ๑

ตฺติเย ๑ อนนฺตรายิกิณฺติ ทสฺสุ อนนฺตราเยสุ เอเกนาปี
อนนฺตราเยน อนนฺตรายา ๑ ชฺฐํ นิภฺขิตฺตมตฺเตติ ชฺฐํ นิภฺขิปิตฺวา
สเจปี ปจฺจมา สิพฺพติ อาปตฺติเยวาติ อตฺโถ ๑ เสสํ
อุตฺตานเมว ๑ ชฺฐนิกฺเขปสมฺภูจฺจัน กิริยา สณฺณาวิมฺภุํ สจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจि
กมฺมํ อกฺุสสจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ๑

ตฺติยสิกฺขาปทํ ๑

จตฺตเถ ๑ ปญฺจ อหานิ ปญฺจาหํ ๑ ปญฺจาหเมว
ปญฺจาหิกํ ๑ สงฺฆาภูณิํ วาโร สงฺฆาภูวาโร ๑ ปริโกควเสน
วา โอตาปนวเสน วา สงฺฆภูตฺตฺถุเจเน สงฺฆาภูติ ลทฺธ-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณา หน้า ๖๐๗

นามานํ ปณฺจนํ จีวรานํ ปริวตฺตนนฺติ อตุโถ ๑ ตสฺมาเยว
ปทภาชเน ปณฺจํ ทิวสํ ปณฺจ จีวรานํติอาทิมาย ๑ อาปตฺติ
ปาจิตฺตยสฺสาติ เอตฺถ จ เอกสฺมี จีวเร เอกา อาปตฺติ ปณฺจสฺ
ปณฺจ ๑ อาปทาสฺติ มหคฺฆจิวํ น สกฺกา โหติ โจรภยาทีสุ
ปรีภฺยชิตฺตุ เอวฺรุเป อุปทเว อนาปตฺติ ๑ เสสํ อุตฺตทานเมว ๑
กจฺฉินสมฺภูจฺจานํ อกิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

จตุตฺถสิกฺขาปทํ ๑

ปณฺจเม ๑ จีวรสงฺกมณีนฺติ สงฺกเมตพฺพํ จิวํ อญฺญิสฺสา
สนตฺกํ อนาปฺจฺจา คหิตํ ปฺน ปฏฺิทาทพฺพํ จีวรนนฺติ อตุโถ ๑
อาปทาสฺติ สเจ อปารุตฺติ วา อนิวตฺถํ วา โจรา หรนนฺติ
เอวฺรุปาสฺ อปทาสฺ ชาเรนฺติยา อนาปตฺติ ๑ เสสํ อุตฺตทานเมว ๑
กจฺฉินสมฺภูจฺจานํ กิริยากริยํ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

ปณฺจมสิกฺขาปทํ ๑

นญฺเจ ๑ อญฺญํ ปรีภฺยารนนฺติ ยงฺกิลฺยจิ ภาลกาทีนํ วา
สปฺปิเตลาทีนํ วา อญฺญตฺรํ ๑ อานิสฺสนนฺติ กิตฺตํ อคฺฆนํ
ทาทูกามตฺถาติ ปุจฺฉติ เอตฺตํ นามาติ วทนนฺติ ๑ อากเมถ
ตาว อิทานิ วตฺถํ มหคฺฆํ กติปาเหน กปฺปาเส อากเต
สมคฺฆํ ภวิสฺสตีติ เอวํ วตฺวา นีวาเรนฺติยา อนาปตฺติ ๑ เสสํ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๐๘

อุตฺตทานเมว ฯ ติสฺมภูจฺจัน กิริยา สณฺณาวิมุทฺตํ สจฺจิตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อุกุสฺสจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

นฺภูจฺสํกฺขาปทํ ฯ

สฺตฺตเม ฯ วิปฺปกฺกมฺมีสุตฺติ อณฺณาสํปี อากมนํ อากเมนนฺติ
อทฺธา อมหากํปี อากเมสฺสนฺตฺตีติ ตตฺถ อคมํสุ ฯ ปฏฺฐิพาเหยฺยาติ
ปฏฺฐิเสเชยฺย ฯ อานิสฺสํสนฺติ เอกิสฺสา เอกสาญฺจํ นปฺโปทฺติ
อากเมถ ตาว กติปาเหน อูปฺปชฺชิสฺสํ ตโต ภาเชสฺสามิติ (๑)
เอวํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา ปฏฺฐิพาหนฺติยา อนาปฺตฺติ ฯ เสถํ
อุตฺตทานเมว ฯ ติสฺมภูจฺจัน กิริยา สณฺณาวิมุทฺตํ สจฺจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

สฺตฺตมสํกฺขาปทํ ฯ

อฺภูจฺเม ฯ นฺญา นาม เย นานฺจํ นานฺญนฺติ ฯ นฺญกา
นาม เย นจฺจนฺติ ฯ ลจฺจํกิกา นาม เย วัสฺวตฺตตาทิสฺสุ
ลจฺจมนกมฺมํ กโรนฺติ ฯ โสภชฺชฌายิกา นาม มายาการา ฯ
กุมฺภกฺกนิกา นาม ฆญฺเณน กิพฺนกา ฯ พิพฺพิสฺสํกวาทกาติปี
วทฺนฺติ ฯ เทติ อาปฺตฺติ ปาจิตฺตยิสฺสํสํสํติ เอตฺถ จิวรคณฺนํ
อาปฺตฺติโย เวทิตฺตพฺพา ฯ เสถํ อุตฺตทานเมว ฯ นฺสฺมภูจฺจัน
กิริยา โนสณฺณาวิมุทฺตํ อจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ
วจิกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

อฺภูจฺมสํกฺขาปทํ ฯ

๑. ภาเชสฺสามาติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฐาวณณนา หน้า ๖๐๕

นวมเม ฯ พุพพลจีวรปจจาสาयाติ พุพพลาย จีวร-
ปจจาสาया ฯ อานิสฺสนฺติ กิณฺจาปี น มยฺ อยฺเย สกุโกมาติ
วทฺหติ อิทานิ เสสํ กปฺปาโส อากมฺิสฺสติ สทฺุโร ปสนฺโน
ปฺริโส อากมฺิสฺสติ อทฺธา ทสฺสตีติ เอวํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา
นิวาเรนฺติยา อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจํ
กิริยา สลฺยวาวิมฺภํ สจฺจิตฺกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ
อกุสลจฺจิตฺตํ ติวทฺทนนฺติ ฯ

นวมสีกฺขาปทํ ฯ

ทสมเม ฯ กจฺินฺนุทฺธาริ น ทสฺสนฺตีติ เอตฺถ กิฺทิสฺโส
กจฺินฺนุทฺธาริ ทาทพฺโพ กิฺทิสฺโส น ทาทพฺโพ ฯ ยสฺส อตฺถาร-
มฺูลโก มหานิสฺสํโส อุกฺกการมฺูลโก อปฺโป เอวฺรูโป น
ทาทพฺโพ ฯ ยสฺส ปน อตฺถารมฺูลโก อปฺปานิสฺสํโส อุกฺกการ-
มฺูลโก มหา เอวฺรูโป ทาทพฺโพ ฯ สมานิสฺสํโสปี สทฺธา
ปฺริपालนตฺถํ ทาทพฺโพว ฯ อานิสฺสนฺติ ภิกฺขุณีสงฺโฆ ชินฺณจิวโร
กจฺินฺนานิสฺสมฺูลโก มหาลาภิถิ เอวฺรูปํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา
ปฺฏิพาหนฺติยา อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจํ
กิริยา สลฺยวาวิมฺภํ สจฺจิตฺกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ
อกุสลจฺจิตฺตํ ติวทฺทนนฺติ ฯ

ทสมสีกฺขาปทํ ฯ

นคฺควคฺโค ตติโย ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๑๐

ตฺวภูฏวคฺคสฺส ปจฺมสํกฺขาปเท ฯ ตฺวภูฏเยยฺยนฺติ นิปฺชเชยฺยํ ฯ
เสถํ อุตฺตฺนเมว ฯ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจํ กิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกฺขํ
อจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ กายกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ ติวทฺนนฺติ ฯ

ปจฺมสํกฺขาปทํ ฯ

ทฺตฺติเย ฯ เอกํ อตฺตฺรณํ เจว ปาปฺรณญจฺ เอตาสนฺติ
เอกตฺตรณปาปฺรณา ฯ สํหริมาณํ ปาวารตฺตรกกฺกุสฺสารกาทีนํ
เอกํ อนฺตํ อตฺตฺริตฺวา เอกํ ปารุปีตฺวา ตฺวภูฏนฺตฺนเมตฺติ
อชฺวจฺนํ ฯ ววฺภูจฺจํ ทสฺเสตฺวาตี มชฺชเณ กาสายํ วา กตฺตรยภูจฺจํ
วา อนฺตฺมโส กายพนฺธนํปี จเปตฺวา นิปฺชชฺนตฺนํ อนาปตฺตฺติ
อตุโถ ฯ เสถํ อุตฺตฺานเมว ฯ เอพฺกโลมสมฺภูจฺจํ กิริยา
สฺสญฺญาวิโมกฺขํ อจฺจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ กายกมฺมํ ติจฺจิตฺตํ
ติวทฺนนฺติ ฯ

ทฺตฺติยสํกฺขาปทํ ฯ

ตฺตฺติเย ฯ อุพฺวารสมฺภาวิตาตี อุพฺวารกฺุลา ปพฺพชิตฺตฺตา กุณฺเหี
จ อุพฺวารตฺตา อุพฺวารตี สมฺภาวิตา ฯ อิสฺสาปกฺตาตี อิสฺสาย
ปกฺตา อภิกฺุตาตี อตุโถ ฯ สฺสญฺญตฺติ พฺหุลา เอตาสนฺติ
สฺสญฺญตฺติพฺหุลา ฯ ทิวสํ มหาชฺนํ สฺสญฺญาปยฺมานาตี อตุโถ ฯ
วิญฺญตฺติ พฺหุลา เอตาสนฺติ วิญฺญตฺติพฺหุลา ฯ วิญฺญตฺตฺติ
เหตฺุทาหรณาทีหิวิเวหิเนยฺหิวิญฺญาปนา เวทิตฺพุพา น
ยาจนา ฯ จงฺกมเน นีวตฺตฺนคณฺนาย อาปตฺติโย เวทิตฺพุพา ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺหาวณฺณนา หน้า ๖๑๑

ติฏฺฐติ วาติ อาทีสุ ปโยคคณฺนาย ฯ อุทฺทิสฺติ วาติอาทีสุ ปทาติ-
คณฺนาย ฯ เสถิ อุตฺตฺตานเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจํ กิริยาภิริยํ สลฺยฺวา-
วิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ อกฺุสลจฺจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ตติยสิกฺขาปทํ ฯ

จตุตฺเถ ฯ สติ อนฺตราเยติ ทสฺวิเช อนฺตราเย สติ ฯ
ปริเยสฺติจฺวา น ลภฺตีติ อญฺญํ อฺุปฺภูจฺจายิกํ น ลภฺตี ฯ
กิลานายาติ สยํ กิลานาย ฯ อาปฺทาสุติ ตถารูเป อฺุปฺททเว
สฺติ อนาปฺตฺติ ฯ เสถิ อุตฺตฺตานเมว ฯ ชฺุรฺนิกฺเขปฺสฺมฺภูจฺจํ
อภิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ
อกฺุสลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

จตุตฺถสิกฺขาปทํ ฯ

ปญฺจเม ฯ อญฺญํ อาณาเปตีติ เอตฺถ สเจ นิกฺกทฺฐมาติ
อาณตฺตา เอกปฺปโยเคน พหุณีปี ทฺวารานิ อติกฺกามาติ เอกา
อาปฺตฺติ ฯ อถ อิมฺมิมฺลฺยจ ทฺวารํ อติกฺกามาหิตี เอวํ อาณตฺตา
อติกฺกามาติ ทฺวารคณฺนาย อาปฺตฺติโย ฯ เสถิ อุตฺตฺตานเมว ฯ
ติสฺมฺภูจฺจํ กิริยา สลฺยฺวาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ
วจฺจิมฺมํ อกฺุสลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ปญฺจมสิกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๑๒

นฏฺเจ สพุพฺ อุตฺตานเมว ฯ สมฺนุภาสนสมฺภูจฺจัน อภิรฺริยา
สฺลยฺลาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ อกฺุสฺลจฺจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

นฏฺฐสฺทิกฺขาปํทํ ฯ

สฺตฺตมฏฺฐมนวเมสฺสุ สพุพฺ อุตฺตานเมว ฯ สพุพานิ
เอพฺกโลมสมฺภูจฺจานานิ กิรฺริยา โนสฺลยฺลาวิโมกฺขานิ อจฺจิตฺตกานิ
ปณฺณตฺติวชฺชานิ กายกมฺมานิ ติจฺจิตฺตานิ ติเวทนานิตี ฯ

สฺตฺตมฏฺฐมนวมานิ ฯ

ทสฺเม ฯ อานฺุหนฺทริกาติ สมฺพาธา ฯ ชฺุริ นิกฺขิตฺตมตฺเตติ
สเจปิ ชฺุริ นิกฺขิปิตฺวา ปจฺฉา ปกฺกมฺติ อปฺตฺติเยวาทิ
อตุโถ ฯ ปวาเรตฺวา ปลฺยจ โยชนานิ กจฺฉนฺติยาปิ อนาปฺตฺติ ฯ
นสฺสุ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ สเจ ปน ติณฺนิ คนฺตฺวา เตเนว
มกฺุเคน ปจฺจาจากจฺฉนฺติ น วฏฺฏฺติ ฯ อณฺเณน มกฺุเคน อากนฺตุ
วฏฺฏฺติ ฯ อนฺตราเยติ ทสฺวิเช อนฺตราเย ฯ กจฺฉิสฺสุสามิตี
นิกฺขนฺตฺวานทีปุโร ปน อากโต โจรฺวา วา มกฺุเค โหนฺติ
เมโฆ วา อฏฺฐาติ นีวตฺติตฺตํ วฏฺฏฺติ ฯ เสสฺสํ อุตฺตานเมว ฯ
ปฺรสมปาราชิกสมฺภูจฺจัน อภิรฺริยา สฺลยฺลาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ
โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกฺุสฺลจฺจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

ทสฺมสฺทิกฺขาปํทํ ฯ

ตฺวาฏฺฏวคฺโค จตฺตุโถ ฯ

จิตฺตาคารวคฺคสฺส ปจฺมสํกฺขาปเท ฯ ราชาคารนฺติ รมฺโง
 กิพาคารํ ฯ จิตฺตาคารนฺติ กิพนจิตฺตสาลํ ฯ อารามนฺติ กิพน-
 อูปวนํ ฯ อุตฺตยานนฺติ กิพนุตฺตยานํ ฯ โปกฺขรินฺติ กิพาโปกฺขรณิ
 ตสฺมาเยว ปทภาชเน ยตฺถ กตฺถจि รมฺโง กิพิตฺตุนฺติอาทิ
 วุตฺตํ ฯ ทสฺสนาย คจฺจนฺติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสชาติ เอตฺถ
 ปทวารคณฺณาย ทุกฺกฏํ ฯ ยตฺถ จิตฺตา ปสฺสตีติ เอตฺถ ปน
 สเจ เอกสฺมีเยว จาเน จิตฺตา ปทํ อนุทฺตรมานา ปณฺจปี
 ปสฺสตี เอกเมว ปาจิตฺตियํ ฯ ตํ ตํ ทิสภาคํ โอลเกตฺวา
 ปสฺสสนฺติยา ปน ปาณฺเฏกฺกา อาปตฺติโย ฯ ภิกฺขุสฺส ปน
 สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ อารามे จิตฺตาติ อชฺฌมารามे ราชาคาราทีนํ
 กโรนฺติ ตานํ ปสฺสสนฺติยา อนาปตฺติ ฯ คจฺจนฺติ วา
 อากจฺจนฺตี วาติ ปิณฺฑปาตาทีนํ อตฺถาย คจฺจนฺติยา มคฺโค
 โหติ (๑) ตานํ ปสฺสตี อนาปตฺติ ฯ สติ กรณิเย คนฺตฺวาติ รมฺโง
 สนฺติกํ เกนจि กรณิเยน คนฺตฺวา ปสฺสตี อนาปตฺติ ฯ
 อาปทาสฺสูติ เกนจि อุปทฺทฺตา ปวิสิตฺวา ปสฺสตี อนาปตฺติ ฯ
 เสสํ อุตฺตตานเมว ฯ เอพฺภโลมสมฺภูจฺจันํ กิริยา โนสฺสณฺณาวิมอกฺขํ
 อจิตฺตกํ โลกาวชฺชํ กายกมฺมํ อกฺุสฺสจิตฺตํ ติวทฺทนฺติ ฯ

ปจฺมสํกฺขาปทํ ฯ

๑.... คจฺจนฺตี ยานํ มคฺเค โหนฺตีติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๑๔

ทุดิเย ๑ อภินิสัทนากนิปชชเนสุ ปโยคคณนาย อาปตติโย
เวทิตพพา ๑ เสถิ อุตตทานเมว ๑ เอพกโลมสมุญจัน กิริยา
โนสยถาวิมอกข อจิตตกัม ปณตติวชช กายกมมัม ติจิตตัม
ติเวทนนติ ๑

ทุดิยสิกขาปทัม ๑

ตติเย ๑ อุชชวชชเวติ ยตตกัม หตเถน อลลิตติ โหติ
ตตตกมมิ เวจิตเต เอกา อาปตติ ๑ กนตนนโต ปน ปุพเพ
กปฺปาสวิจินนํ อาทิ กตฺวา สพฺพปโยเคสุ หตถวารคณนาย
ทูกกมฺ ๑ กนตติตตตตตติ ทลิตตตตตติ สงฆมาเถตฺวา กนตติ
ทูกกนตติ วา ปฏิกนตติ ๑ เสถิ อุตตทานเมว ๑ เอพกโลม-
สมุญจัน กิริยา โนสยถาวิมอกข อจิตตกัม ปณตติวชช
กายกมมัม ติจิตตัม ติเวทนนติ ๑

ตติยสิกขาปทัม ๑

จตุตเถ ๑ ยากุ วาติอาทิสฺส ตณฺหุลโกฏฏนํ อาทิ กตฺวา
สพฺพปโยเคสุ ปโยคคณนาย ทูกกมฺ ๑ ยากุภตเตสุ ภาชน-
คณนาย ขาพฺนียาทิสฺส รูปคณนาย ปาจิตฺตियานิ ๑ ยากุปาเนติ
มนุสฺสเสหิ สงฆสฺสตถาย กยิรมาเน ยากุปาเน วา สงฆภตเต
วา เตสฺส สหายภาเวเน ยงฺกิลยจิ ปจฺนตฺติยา อนาปตติ ๑
เจตฺยปฺุชาย สหายิกา หุตฺวา คนฺธาทีนํ ปุเชติ วฏฺฏติ ๑
อตฺตโน เวยฺยาวจฺจกรสฺสาคิ สเจปี มาตาปิตโร อากจฺจนฺติ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๖๑๕

ยงฺกิลฺลิจิ วิชณี วา สมฺมุขณินิทฺตฺตํ (๑) วา การาเปตฺวา
เวยฺยยาวจฺจกรณฺฺจฺจเน จเปตฺวาว ยงฺกิลฺลิจิ ปจฺจิตต วณฺฺญุติ ฯ เสถิ
อตุตฺตานเมว ฯ สมฺมุจฺจนาทีนํ ตติยสทิสานเวาติ ฯ

จตุตฺตลิกฺขาปํ ฯ

ปฺลยฺจเม ฯ อสตี อนุตฺตราเยติ ทสฺวิเช อนุตฺตราเย อสตี ฯ
ฐุริ นิกฺขิปิตฺวา ปจฺจนา วินิจฺฉินนตี อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวา ว
วินิจฺฉินาติ ฯ ปริเยสิตฺวา น ลภตีติ สหายิกา ภิกฺขุณีโย
น ลภตี ฯ เสถิ อตุตฺตานเมว ฯ ฐุรฺนิกฺเขปสมฺมุจฺจนาํ อกิริยา
สณฺฺณาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ อกุสล-
จิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺฺติ ฯ

ปฺลยฺจเมลิกฺขาปํ ฯ

นฺฺญูเช สพฺพิ นกฺควคฺเค อาคาริกลิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว
เวทิตฺตพฺพิ ฯ อโย ปน วิเสโส ฯ ตํ นสฺสมฺมุจฺจนาํ อิทํ สหตฺถาติ
วุตฺตตฺตา เอพฺกโลมสมฺมุจฺจนาํ กิริยา โนสณฺฺณาวิมอกฺขํ อจฺจิตฺตํ
ปฺลยฺจเมตฺตวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺฺติ ฯ

นฺฺญูจลิกฺขาปํ ฯ

๑. สมมุชชณีติ วา สมมุขณินิติ วา ปาจทวยํ อตุตโต เอกเมว ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๑๖

สตตเม ๑ ปุณปริยาเยติ ปุณวาเร ๑ อาปทาสูติ มหคัม
จีวรํ สรีโรโต โมเจตฺวา สุปฏิสามิตํ โจรา หรฺนติ เอวรฺูปาสู
อาปทาสู อนิสฺสชฺชิตฺวา นีวาเสนฺติยา อนาปตฺติ ๑ เสถํ
อุตฺตทานเมวติ ๑ กจินฺสมฺภูจฺจํ กายวาจโต กายวาจจิตฺโต
จ สมฺภูจฺจติ กิริยากริยํ โนสฺสนฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

สตตมสีกฺขาปทํ ๑

อภฺุจเม ๑ อนิสฺสชฺชิตฺวาติ รกฺขณตฺถาย อทตฺวา อิมํ
ชฺคฺเคยฺยาสีติ เอวํ อนาปฺจุณฺติวาติ อตฺโถ ๑ ปริเยสฺติวา น
ลภฺตีติ ปฏฺิชฺคฺกํ น ลภฺตี ๑ กิลานายาติ วจีกํ กาคู
อสมตฺถาย ๑ อาปทาสูติ รกฺุเจ ภิชฺชนฺเต อาวาเส ฉฯฯเตตฺวา
คจฺจนฺติ เอวรฺูปาสู อาปทาสู อนาปตฺติ ๑ เสถํ อุตฺตทานเมว ๑
สมฺภูจฺจนาทีนํ อนนฺตรสีกฺขาปทสทิสานเวาติ ๑

อภฺุจมสีกฺขาปทํ ๑

นวมเม ๑ พาหิรํกํ อนตฺถลํหิตนฺติ หตฺถิสฺสสรธฺนฺนฺร-
สฺปิปฺปอถพฺพนชีลนวสีกฺกรมโสสาปนมนฺตาคทปฺปโยคาทีเกทํ ปฺรฺูป-จฺมาตกรํ ๑ ปฺริตฺตนฺติ ยกฺข
ปฺริตฺตนาคนฺนทลาทีเกทํ สพฺพิปี
วภฺุจฺติ ๑ เสถํ อุตฺตทานเมว ๑ ปทโสธมฺมสมฺภูจฺจํ วาจโต
วาจจิตฺโต จ สมฺภูจฺจติ กิริยา โนสฺสนฺวาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ วจีกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ๑

นวมสีกฺขาปทํ ๑

ทสมเ ๑ วาเจยฺยาคี ปทํ วิเสโส ๑ เสถํ นวเม วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพํ สทฺธิ สมฺภูจานาทีหิตี ๑

ทสมสติกาปทํ ๑

จิตฺตาคารวคฺโค ปญฺจโม ๑

อารามวคฺคสฺส ปจฺมสติกาปเท ๑ ปริกฺเขปปี อติกกมฺนฺติยา
อุปจาร์ โอกกมฺนฺติยาตี เอตฺถ ปจฺมปาเท ทุกกมฺ ๑ ทุตฺติยาปาเท
ปาจิตฺตฺติยํ ๑ สีสานุโลกิกาทิ ปจฺมํ ปวิสฺนฺตฺนํ กิกฺขุณฺนํ สีสํ
อนฺุโลเกนฺตี ปวิสฺติ อนาปตฺติ ๑ ยตฺถ กิกฺขุณฺนโย ปจฺมตฺริ
ปวิสฺตฺวา สขฺฆมาเจตฺติยวฺทนาทีนํ กโรนฺติ ตตฺถ ตาสํ สนฺติกํ
กจฺจามิตฺติ กนฺตุ ๑ วญฺญุตฺติ ๑ อาปทาสุติ เกนจิ อุปทฺทฺตา โหติ
เอวรฺุปาสุ อาปทาสุ ปวิสฺตฺุ วญฺญุตฺติ ๑ เสถํ อุตฺตฺานเมว ๑
ฐฺรณิกฺเขปสมฺภูจัน กิริยากริยํ สลฺยวาวิมอกฺขํ สจิตฺตกํ
ปญฺจตฺตฺิวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนฺนฺติ ๑

ปจฺมสติกาปทํ ๑

ทฺุติเย ๑ อายสฺมา กปฺปิตโกติ อัย ชฺฉิลสฺสทฺุสฺส
อพฺกนฺตโร เถโร ๑ สฺหริตี สฺงกามเสตี ๑ สฺหโรติ สฺงกามิโต ๑
กสฺวาโรติ นหาปีโต ๑ กาสาวํ นีวาเสตฺวา กมฺมํ กโรนฺติ (๑)
ตํ สนฺธาหาหฺสุ ๑ เสถํ อุตฺตฺานเมว ๑ ติสฺมฺภูจัน กิริยา
สลฺยวาวิมอกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
๑. กโรติ ๑

โลกวชฺช กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุคฺขเวทนนฺติ ฯ

ปญฺจมสฺสิกขาปทํ ฯ

ฉกฺกุเจ ฯ โฉวาทายติ คุรุชฺชมตฺถาย ฯ สํวาทายติ
อุโปสถปฺปวารณาปฺจุฉนตฺถาย ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร
ปน ภิคฺขุโนวาทกสฺสิกขาปทวณฺณนํ ฐตฺโตเยว ฯ เอฟกโถม-
สมฺภูจจัน กิริยา โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺช
กายกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ฉกฺกุสฺสิกขาปทํ ฯ

สตุตฺตเม ฯ ปรีเยสสิตฺวา น ลภตฺติ ภิคฺขุณี น ลภติ ฯ เสถ
อุตฺตทานเมว ฯ อิมิสฺสาปี วิตฺถาโร ภิคฺขุโนวาทเก ฐตฺโตเยว ฯ
ฐุรฺนิกฺเขปสมฺภูจจัน อกิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ สจิตฺตกํ โลกวชฺช
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุคฺขเวทนนฺติ ฯ

สตุตฺตมสฺสิกขาปทํ ฯ

อญฺจเม ฯ เอกกมฺมุนฺติอาทีหิ อุโปสถปฺปวารณาเยว ฐตฺตา ฯ
เสถ อุตฺตทานเมว ฯ อิมิสฺสาปี วิตฺถาโร ภิคฺขุโนวาทเก
ฐตฺโตเยว ฯ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจจัน อกิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ
สจิตฺตกํ โลกวชฺช กายกมฺมํ อกุสลจิตฺตํ ทุคฺขเวทนนฺติ ฯ

อญฺจมสฺสิกขาปทํ ฯ

นวเม สพุพฺ อุตฺตทานเมว ฯ อิมิสฺสาปี วิตฺถาโร ภิคฺขุโน-
วาทเก ฐตฺโตเยว ฯ ฐุรฺนิกฺเขปสมฺภูจจัน อกิริยา สญฺญาวิโมกฺขํ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๒๐

สตจิตตัม โลกวชฺชํ กายกมมํ วจิกมมํ อกุตตจิตตํ ทุกขเวทนนฺติ ฯ

นวมสิกขาปทํ ฯ

ทสเม ฯ ปสาเขติ อโรกาเย ฯ อโรกาโย หิ ยสุมา
ตโต รุกขสฺส สาขา วีย อุโภ อูธู ปภิชฺชิตฺวา คตา ตสุมา
ปสาขาทิ วุจฺจติ ฯ ภินฺทาทิอาทิสฺส สเจ ภินฺท ฆาเลหิติ
สพฺพานิ อาณาเปติ โส จ ตเถว กโรติ น อาณตฺติ-
ทุกฺกฏานิ น จ ปาจิตฺตियานิ อาปชฺชติ ฯ อถาปี เอว
อาณาเปติ อุปาสก ชฺงกิลฺลิจิ เอตฺถ กาทพฺพํ ตํ สพฺพํ
กโรหิติ ฯ โส จ สพฺพานิปี เกทนาทีนํ กโรติ ฯ เอกวาจาย
น ทุกฺกฏานิ น ปาจิตฺตियานีติ ทฺวาทส อาปตฺติโย ฯ สเจ
ปน เกทนาทีสุ เอกํเยว วตฺวา อิมํ กโรหิติ อาณาเปติ
โส จ สพฺพานิ กโรติ ยํ อาณตฺตํ ตสฺเสว กรณ
ปาจิตฺตियํ เสเสสุ อนาปตฺติ ฯ เสสฺสํ อุตฺตทานเมว ฯ กจิน-
สมฺภูจฺจานํ กิริยากริยํ โนสญฺญาวิโมกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติ-
วชฺชํ กายกมมํ วจิกมมํ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ

ทสมสิกขาปทํ ฯ

อารามวคฺโค นฏฺโฐจํ ฯ

คพฺภินีวคฺคสฺส ปจฺมสิกขาปเท ฯ อาปนฺนสฺตฺตาทิ กุจฺฉิ
ปวิภูจฺสฺตฺตา ฯ

ปจฺมสิกขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๖๒๑

ทฺติเย ฯ ปายนฺตฺติณฺติ ฌณฺณํ ปายมานํ ฯ มาตา วา
โหติติ ยํ ทารกํ ปาเยติ ตสฺส มาตา วา โหติ ชาติ
วา ฯ เสสิ อุตฺตฺตานเมว ฯ อุกฺขมฺปิ ติสฺมฺภูจฺจํ กิริยา
สณฺณาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺกํ ปณฺณตฺตฺวิชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
ตฺติจฺจิตฺตํ ตฺติเวทนนฺติ ฯ

ทฺติยสิกฺขาปทํ ฯ

ตฺติเย ฯ สิกฺขาสมฺมตี ทาคฺคฺนฺติ กสฺมา ทาเปติ ฯ มาตุคฺคาโม
นาม โลโล โหติ เทว วสฺसानิ จสฺส ฌมฺเมสฺส อสิกฺขิตฺวา
สีลานิ ปุรฺยมาโน กิลมฺติ สิกฺขิตฺวา ปน ปจฺจฺฉา น
กิลมฺิสฺสตี นิตฺถริสฺสตีติ ทาเปสิ ฯ ปาณาติปาตา เวรมณฺี เทว
วสฺसानิ อวิตฺติกฺกมฺสมาทานํ สมာทฺิยามิตฺติ ยํ ยํ ปาณาติปาตา
เวรมณฺีติ ปญฺญตฺตํ สิกฺขาปทํ ตํ ปาณาติปาตา เวรมณฺี-
สิกฺขาปทํ เทว วสฺसानิ อวิตฺติกฺกมิตฺตพฺพสมาทานํ กคฺวา
สมာทฺิยามิตฺติ อคฺคฺโล ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อีมา จ สิกฺขาโย
สณฺุจิวสฺสาเยปิ ปพฺพชิตาย ทาทพฺพาเยว ฯ น เอตาสฺส อสิกฺขิตา
อุปฺสมฺปาเทตพฺพา ฯ

ตฺติยสิกฺขาปทํ ฯ

จตฺตฺเถ สพฺพิ อุตฺตฺตานเมว ฯ สเจ ปน ปจฺมํ สิกฺขา-
สมฺมตี น ทินฺนา โหติ อุปฺสมฺปทมาเลปิ ทาทพฺพาเยว ฯ
อีมา เทวปี มหาสิกฺขมานา นาม ฯ

จตฺตฺถสิกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภงควณณา หน้า ๖๒๒

ปญจเม ฯ กิญจาปี อุณฑาทสวสฺสํ ปริปฺณฺณสณฺณาย
วฺภูจฺจาเปนฺตฺติยา อนาปตฺติ สฺวา ปน อนฺุสฺมปฺนฺนาว โหติ ฯ
เสถํ อุตฺตฺตานเมว ฯ

ปญจมสฺกฺขาปทํ ฯ

ฉฺฉฺเจ ฯ ทสวสฺสํ คิหฺคฺตฺตฺย สฺกฺขาสมฺมตี ทตฺวา
ปฺริปฺณฺณทวาทสวสฺสํ อฺุสฺมปฺปาเทตฺวฺภูจฺติ ฯ

ฉฺฉฺจฺสฺกฺขาปทํ ฯ

สฺตฺตฺตฺเม สฺพทํ อุตฺตฺตานเมว ฯ สมฺภูจฺจฺนาทินิปี สฺพเพสุ
ทฺตฺติเย วฺุตฺตฺสทิสฺสเนว ฯ อຍံ ปน วิเสโส ฯ ยตฺถ สมฺมตี
อฺุตฺถิ ตตฺถ กิริยาภิริยํ โหติ ฯ

สฺตฺตฺตฺมสฺกฺขาปทํ ฯ

อฺุจฺจฺเม ฯ น อนฺุคฺคณฺหาเปยฺยาติ อิมิสฺสา อຍฺเย
อฺุทฺทฺเสทฺทินิ เทหิติ เอวํ อฺุทฺทฺเสทฺทินิ น อนฺุคฺคณฺหาเปยฺย ฯ
ปฺริเยสฺติจฺวาติ อณฺุณํ ปฺริเยสฺติจฺวา น ลภฺติ ฯ สຍံ คิลานา
โหติ น สกฺโกติ อฺุทฺทฺเสทฺทินิ ทาคฺุ ตฺสฺสา อนาปตฺติ ฯ
เสถํ อุตฺตฺตานเมว ฯ ฐฺรฺนิกฺเขปฺสมฺภูจฺจฺนํ อภิริยา สณฺุณา-
วิโมกฺขํ สจฺจฺตฺถํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ อฺุสฺสจฺจฺตฺติ
ทฺกฺขเวทฺนฺนฺติ ฯ

อฺุจฺจฺมสฺกฺขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกคณฺหาวณฺณนา หน้า ๖๒๓

นวมเม ๑ น อุปฺภูจฺเหยฺยาติ จุณฺเณน มตฺติกาย
ทนฺตกฺกุเจน มุโขทเกนาติ เอวฺ เตน เตน กรณฺเณน น
อุปฺภูจฺเหยฺย ๑ เสสฺสิ อุตฺตฺตานเมว ๑ ปจฺมปาราชิกสมฺภูจฺจํ อภิรียา
สณฺฑาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ อกุสลจฺจิตฺตํ
ทฺกฺขเวทนนฺติ ๑

นวมสิกฺขาปทํ ๑

ทสเม ๑ เนว วุปกฺกาเสยฺยาติ น กเหตุวา กจฺเจยฺย ๑
น วุปกฺกาสาเปยฺยาติ อิมํ อยฺเย กเหตุวา กจฺจฺฉาติ อณฺณํ
น อาณาเปยฺย ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตฺตานเมว ๑ ชฺรณฺิกฺเขปสมฺภูจฺจํ
อภิรียา สณฺฑาวิมอกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิกมฺมํ
อกุสลจฺจิตฺตํ ทฺกฺขเวทนนฺติ ๑

ทสมสิกฺขาปทํ ๑

กพฺภินิวฺคฺโค สตฺตโม ๑

กุมาริภูตวคฺคสฺส ปจฺมทฺตฺยตฺตฺยสิกฺขาปทานิ ตีหิ คิหิคต-
สิกฺขาปเทหิ สทิสานเนว ๑ ยา ปน ตา สพฺพปจฺมา เทว
มหาสิกฺขมานา ตา อตฺตฺกนฺตฺวีสวสฺสาติ เวทิตพฺพา ตา
คิหิตตา วา โหนฺตุ อคิหิตตา วา สิกฺขมานา อิจฺเจว
วตฺตพฺพา ๑ คิหิตตาติ วา กุมาริภูตฺตาติ วา น วตฺตพฺพา ๑
คิหิตตฺยา ทสวสฺสกาเล สิกฺขาสมฺมตี ทตฺวา ทฺวาทสวสฺสกาเล
อุปสมฺปทา กาทพฺพา ๑ เอกาทสวสฺสกาเล ทตฺวา เตรสวสฺสกาเล

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๒๔

กาตพพา ฯ ทวาทสเตรสจททสปลณรสโสปสตรสอฏจารสวสส-
กาลล สมมตี ททวา วิสตีวสสกาลล อุปสมปทา กาตพพา ฯ
อฏจารสวสสกาลลโต ปฏจาย จ ปนายิ คิหิตตาตีปี กุมาริ-
ภูตาตีปี วตตุ วฏฏติ ฯ กุมาริภูตา ปน คิหิตตาติ น
วตตพพา ฯ กุมาริภูตา อิจเจว วตตพพา ฯ มหาสิขมานา
ปน คิหิตตาตีปี วตตุ น วฏฏติ ฯ กุมาริภูตาตีปี วตตุ
น วฏฏติ ฯ สิขาสมมติทานวเสน ปน ติสโสปี สิขมานาติ
วตตุวฏฏติ ฯ

ตติยสิกขาปทํ ฯ

จตุตถปณจมนฏเจสุ สพพิ อุตตานเมว ฯ สพพานิ
ติสมฏจานานิ ฯ จตุตถํ กิริยา สลยววิโมกข์ สจิตตํ
ปณตตติวชชํ กายกมมํ วจิกมมํ ติจิตตํ ติวทนนติ ฯ ปณจม
กิริยากิริยํ สลยววิโมกข์ สจิตตํ ปณตตติวชชํ กายกมม
วจิกมมํ ติจิตตํ ติวทนนติ ฯ ขลเจตถ สงเขน ปริจฉินทิต-
ตพพาติ วุตตํ ตสส อุปปริกขิตพพาติ อตุโถ ฯ นฏจํ กิริยา
สลยววิโมกข์ สจิตตํ โลกวชชํ กายกมมํ วจิกมมํ อกุตตจิตตํ
ทุกขเวทนนติ ฯ ยํ ปเนตถ ปริจฉินทิตวาติ วุตตํ ตสส
อุปปริกขิตวาติ อตุโถ ฯ

นฏจสิกขาปทํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกณฺฑวณฺณนา หน้า ๖๒๕

สตฺตเม สพฺพิ อุตฺตานเมว ฯ ฐฺรณิกฺเขปสมฺภูจฺจัน กิริยา
สญฺญาวิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ โลกวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ อกุสลจฺจิตฺตํ
ทุกฺขเวทนนฺติ ฯ

สตฺตมสฺสิกฺขาปทํ ฯ

อภฺจเมปิ สพฺพิ อุตฺตานเมว ฯ สมฺภูจฺจานาทีนํ อนนฺตร-
สทฺธิสานฺนาวาติ ฯ

อภฺจรมสฺสิกฺขาปทํ ฯ

นวม ฯ โสภวสนฺนํ สํเกตํ กตฺวา อคฺจฺจมาณา ปุริสานํ
อนฺโถ โสภํ ปเวเสตฺตีติ โสภวสา ฯ ตํ โสภวสํ ฯ เตนาน
โสภวสา นาม ปเรสํ ทุกฺขํ อปฺปาเทตฺตีติ ฯ อถวา ฌริ วย
ฌรสามิกา อธิปฺปิ ปุริสสมามคฺมํ อลภมาณา โสภํ อาวิสติ
อิติ ยํ อาวิสติ สุวาสุสา อาวาโส โหตฺตีติ โสภวาสา ฯ
เตนान โสภํ อาวิสตีติ ฯ อชานนฺตฺตีติ อธิสฺวา อยนฺติ
อชานมาณา ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมฺภูจฺจัน กิริยา สญฺญา-
วิโมกฺขํ สจฺจิตฺตํ ปณฺณศฺตฺตวชฺชํ กายกมฺมํ วจฺจิมฺมํ ติจฺจิตฺตํ
ตีเวทนนฺติ ฯ

นวมสฺสิกฺขาปทํ ฯ

ทสม ฯ อนาปุจฺจนาติ อนาปุจฺจนิตฺวา ฯ ภิกฺขุณีหิ ทฺวิกฺขตฺตํ
อานุปฺจฺจิตฺตพฺพิ ปพฺพชฺชกาเล จ อฺปสมฺปทกาเล จ ฯ ภิกฺขุณํ
ปน สกฺกํ อานุปฺจฺจิตฺเตปิ วฏฺฏติ ฯ อชานนฺตฺตีติ มาตาทีนํ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณนา หน้า ๖๒๖

อตุถิกาวี อชานนุตี ฯ เสถิ อุตตทานเมว ฯ อปุพพสมภูจจานสีสิ
จตุสสมภูจจัน วาจโต กายวาจโต วาจจิตตโต กายวาจ-
จิตตโต จ สมภูจจติ ฯ ถถิ ฯ อพุพานกมมาทีสุ เกนจเทว
กรณียเณ ขณทสี่มัย นิสินนา ปกุโกสถ สิกขมานิ อีเชว
นํ อุปสมปาเทศสามาติ อุปสมปาเทติ เอวิ วาจโต จ
สมภูจจติ ฯ อุปสสยโต ปญจาย อุปสมปาเทศสามีติ วตวา
ขณทสี่มํ กจจนุตติยา กายวาจโต จ สมภูจจติ ฯ ทวสุปี
จानesu ปณณตตุถิกาวี ชานิตวาว วีตีกุมํ กโรนุตติยา
วาจจิตตโต กายวาจจิตตโต จ สมภูจจติ ฯ อนนุชานาเปตวา
อุปสมปาทนโต กิริยากริยํ โนสยฉาวิมอกขํ อจิตตํ ปณณตติ-
วชฺชํ กายกมมํ วจีกมมํ ติจิตตํ ติวทนนติ ฯ

ทสมสิกขาปํ ฯ

เอกาทสเม ฯ ปรีवासินนุททานเนาติ ปรีวาสิเณ
นุททานเนน ฯ ตตุถ จตุพพิธปรีवासิยํ ปรีสปรีवासิยํ
รตุติปรีवासิยํ นุททปรีवासิยํ อชฺฉมาสยปรีवासินุตติ ฯ
ปรีสปรีवासิยํ นาม ภิกขุ เกนจเทว กรณียเณ สนนิปตติตา
โหนติ ฯ อถ เมโฆ วา อฏฺเจติ อุตฺสธารณา วา กริยติ
มนุสฺสา วา อชฺโฆตฺถรณฺตา อากจจนฺติ ภิกขุ อนิกาทิส
มัย อณฺณตตุถ กจจนามาติ นนุทํ อวิสฺสชฺเชตวาว อฏฺจหนฺติ ฯ
อิทํ ปรีสปรีवासิยํ ฯ กิลฺยจาปี ปรีสปรีवासิยํ นนุทสฺส ปน

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๖๒๗

อวิสภูจตุตา กมมัม กาคู วภูฏติ ฯ ปุณ ภิกขุ อุโปสธาทีนิ
 กริสสามาติ รตตี สนนิปตติวา ยาว สพเพ สนนิปตตติ
 ตาว ฐมมัม สุนิสสามาติ เอกัง อชฌเสนตติ ฯ ตสฺมี ฐมมกถัง
 กถเนเตยเว อรุโณ อุกคจฺจนิ ฯ สเจ จาตุททสิกั อุโปสถัง
 กริสสามาติ นิสินฺนา ปณฺณรโสติ กาคู วภูฏติ ฯ สเจ
 ปณฺณรสิกั กาคู นิสินฺนา ปาฎิปเท อนุโปสโถ อุโปสถัง
 กาคู น วภูฏติ ฯ อณฺณํ ปน สงฺฆกิจจํ กาคู วภูฏติ ฯ
 อิทํ รตติปาริวาสีย์ นาม ฯ ปุณ ภิกขุ กิณฺจิทเว อพฺภานาที-
 สงฺฆกมมัม กริสสามาติ นิสินฺนา โหนตติ ฯ ตเตรโก นกขตต-
 ปาจโก ภิกขุ เอวံ วเทติ อชฺช นกขตตํ ทารุณํ มา
 อิมํ กมมัม กโรธาคี ฯ เต ตสฺส วจเนน ฉนฺทํ วิสฺสชฺเชตฺวา
 ตเถว นิสินฺนา โหนตติ ฯ อถณฺโณ อากนฺตฺวา นกขตตํ
 ปฏิมานเนนฺตํ อตฺโถ พาลัง อุปจฺจคาคี (๑) วตฺวา กิ นกขตเตน
 กโรธาคี วเทติ ฯ อิทํ ฉนฺทปาริวาสียญฺเจว อชฺฌาสย-
 ปาริวาสียญฺจ ฯ เอตสฺมี ปาริวาสียเ ปุณ ฉนฺทปาริสฺสุทธี
 อนาเนตฺวา กมมัม กาคู น วภูฏติ ฯ วุฏฺจิตาย ปรีสาयाติ
 ฉนฺทํ วิสฺสชฺเชตฺวา กาเยน วา ฉนฺทวิสฺสชฺชนมตเตเนว วา
 อุฏฺจิตาย ฯ อนาปตฺติ อวุฏฺจิตาย ปรีสาयाติ ฉนฺทํ อวิสฺสชฺเชตฺวา
 อวุฏฺจิตาย อนาปตฺติ ฯ เสสึ อุตฺตานเมว ฯ ติสฺมภูจันนํ กิริยา

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๒๘

สญญาวิโมกข์ สจิตตัม ปณตติวชชํ กายกมมํ วจิกมมํ ติจิตตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

เอกาทสมสิกขาปทํ ฯ

ทวาทสมเม ฯ อุปสฺสโย น สมมตฺติ วสโนกาโส
นปฺโปหติ ฯ เสถิ อุตฺตทานเมว ฯ สมฺภูจานาทีนํ อนนฺตร-
สทิสานเภาวติ ฯ

ทวาทสมสิกขาปทํ ฯ

เตรสมเม ฯ เอกํ วสฺสํ เทวติ เอกนฺตริเก เอกสฺมีํ ถํวจฺจเร
เทว วุจฺจาเปติ ฯ เสถิ อุตฺตทานเมว ฯ สมฺภูจานาทีนํปิ วุตฺต-
สทิสานเภาวติ ฯ

เตรสมสิกขาปทํ ฯ

กุมาริภูตวคฺโค อญฺจโม ฯ

นตฺตวคฺคสฺส ปจฺมสิกขาปเท ฯ สกึปี ฐาเรติ อาปตฺติ
ปาจิตฺตियสฺสาติ มคฺคกมเน เอกปฺปโยเคนเนว ทิวสฺสปี ฐาเรติ
เอภาว อาปตฺติ ฯ สเจ กทฺทมาทีนํ ปตฺวา อุปาหนา
โอมฺลจิตฺวา นตฺตเมว ฐาเรนฺตี คจฺจติ ทุกฺกภูํ ฯ อถาปี
คจฺจนาทีนํ ทิสฺวา นตฺตํ อปฺนาเมตฺวา อุปาหนารุพฺหา
คจฺจติ ทุกฺกภูเมว ฯ สเจ นตฺตํปิ อปฺนาเมตฺวา อุปาหนาปี
โอมฺลจิตฺวา ปฺน ฐาเรติ ปาจิตฺตिय ฯ เอวํ ปโยคกณนาย
อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ เสถิ อุตฺตทานเมว ฯ เอพฺกสมฺภูจานํ

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๖๒๕

กิริยา โนสณฺหาวิโมกฺข์ อจิตฺตํ ปณฺณตฺตฺวชฺชํ ภายกมฺมํ
ตฺติจฺจํ ตฺติเวทนนฺติ ฯ

ปจฺมสฺกฺขาปํ ฯ

ทฺติเย ฯ ยานน ยายตฺติ เอตฺถาปี โอรฺหิตฺวา ปุณฺนปฺปํ
อภฺรฺหฺนฺติยา ปโยคคณฺนาย อาปตฺติโย ฯ เสถํ ปจฺเม วุตฺต-
นยเมวาทิ ฯ

ทฺติยสฺกฺขาปํ ฯ

ตฺติเย ฯ วิปฺปกริยฺฮฺสูติ มาลาโย วิปฺปกิณฺณา ฯ อธิาปี
โอมฺลฺจิตฺวา ชาเรณฺติยา ปโยคคณฺนาย อาปตฺติโย ฯ
สมฺภูจฺจนาทฺนิ วุตฺตฺนยาเนว ฯ เกวลํ อธิ อกฺุสฺลจิตฺตํ โหตฺติ ฯ

ตฺติยสฺกฺขาปํ ฯ

จตฺตฺเถ ฯ สฺสูปกาทิสฺสู ยํ ยํ ชาเรติ ตฺสฺส ตฺสฺส
วเสน วุตฺตฺคณฺนาย อาปตฺติโย เวทิตฺพฺพา ฯ เสถํ ตฺติเย
วุตฺตฺนยเมว ฯ

จตฺตฺถสฺกฺขาปํ ฯ

ปฺลยจฺเม ฯ คณฺชวณฺณเกนาติ คณฺเชน วณฺณเกน จ ฯ
เสถํ อุตฺตฺตานเมว ฯ สมฺภูจฺจนาทฺนิ ตฺติยสฺทิสานเวาทิ ฯ

ปฺลยจฺมสฺกฺขาปํ ฯ

ณฺภูเจ สพฺพิ ปฺลยจฺเม วุตฺตฺสทิสเมวาทิ ฯ

ณฺภูจฺสฺกฺขาปํ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภังควณณา หน้า ๖๓๐

สตตเม ๗ อุมมททาเปติ อาปตติ ปาจิตตियสฺสาติ เอตถ
หตถิ อโมเจตฺวา อุมมชฺชเน เอกาว อาปตติ ๗ โมเจตฺวา
โมเจตฺวา อุมมชฺชเน ปโยคคณนาย อาปตติโย ๗ สมฺพาหเนปิ
เอเสว นโย ๗ กิตานายาติ อนุตมโส มคฺคกมนปริสฺสเมนาปิ
สาพาธาย ๗ อาปทาสูติ โจรภยาทีหิ สรีรกมฺปนาทีสุ ๗ เสถิ
อุตฺตานเมว ๗ สมฺภูจานาทีนํ ตติยสทิสานเววติ ๗

สตตมสิกฺขาปทํ ๗

อภฺจมาทีสุ ตีสุ สิกฺขมานาย สามณेरียา คิหิณียาติ
อิทเมว นานาภรณํ ๗ เสถิ สตตเม วุตฺตสทิสเมวาทิ ๗

ทสมสิกฺขาปทํ ๗

เอกาทสม ๗ ภิกฺขุสฺส ปฺรโตติ อภิมฺขเมวาทิ อตุโถ ๗
อิทํ ปน อฺปจาร์ สนฺชาย กถิตนฺติ เวทิตพฺพิ ๗
เสถิ อุตฺตานเมว ๗ กจฺจินสมฺภูจัน กายวาจโต กายวาจาจิตฺโต จ
สมฺภูจาทิ กิริยากริยํ โนสณฺณาวิมอกฺขํ อจิตฺตกํ ปณฺณตฺติวชฺชํ
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติเวทนฺติ ๗

เอกาทสมสิกฺขาปทํ ๗

ทฺวาทสม ๗ อโนกาสกตฺนฺติ อสุกฺสุมิ นาม จาเน
ปฺุจฺจามีติ เอวํ อกตโอกาสํ ๗ เตเนวาท อโนกาสกตฺนฺติ
อนาปฺุจฺจาทิ ๗ อนฺุทฺทิสฺสาติ อสุกฺสุมิ นาม จาเน ปฺุจฺจามีติ
เอวํ อนฺิยเมตฺวา เกวลํ ปฺุจฺจิตพฺพิ อตฺถิ ปฺุจฺจามิ
อฺยยาติ เอวํ วตฺวา ๗ เสถิ อุตฺตานเมว ๗ ปทโสธม-

*เล่มที่ ๒ ขุททกกถาพจนานา หน้า ๖๓๑

สมุฏฐานัน วาจโต วาจจิตโต จ สมุฏฐาติ กิริยากริย
โนสณฺหาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

ทฺวาทสมสฺสิกฺขาปทํ

เตรสเม ฯ ปริกฺเขปํ อติกกมฺนฺติยาติ เอเกน ปาเทน
อติกกนฺเต ทุกกฺกํ ทฺติเยน ปาจิตฺตํ ฯ อุปฺจาเรปํ เอเสว
นโย ฯ อจฺฉินฺนจิวริกาयाติอาทิสฺสํ สงฺกจฺจิกจิวรเมว จิวรนนฺติ
เวทิตฺตพฺพํ ฯ อาปทาสุติ มหคฺخمํ โหติ สงฺกจฺจิกํ (๑)ปารุปีตฺวา
คจฺฉนฺติยาวิ อฺปทฺทวํ อฺปฺปชฺชติ เอวรฺุปาสุ อาปทาสุ
อนาปตฺติ ฯ เสถํ อฺคฺคฺตฺตานเมว ฯ เอพฺกโลมสมุฏฺฐานัน กิริยา
โนสณฺหาวิโมกฺขํ อจิตฺตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ ติจิตฺตํ
ติเวทนนฺติ ฯ

เตรสสมสฺสิกฺขาปทํ

ฉตฺตวคฺโค นวโม ฯ

อฺทฺททฺทฺฐา โข อยฺยาโย ฉตฺตสฺสจฺฉิสฺตา ปาจิตฺตํ ฐมฺมาติ
เอตฺถ สพฺพานาว ภิภฺขุณฺนํ ขุทฺทเกสฺสุ ฉนฺนํ วุติ ภิภฺขุณฺนํ
เทวนํ วุติติ อญฺฐาสีตฺตสฺสิกฺขาปทานิ ตโต สกฺลํ ภิภฺขุณฺนํ วคฺคํ
ปรมฺปรโกชนํ อนตฺริตฺตโกชนํ อนตฺริตฺตเตน อภิภฺขุจฺจุ ปวารณฺ
ปณฺธิโกชนวิญฺญตฺติ อเจลกสฺสิกฺขาปทํ ทฺทฺจฺจุลปฏฺิจฺฉาทนํ อุนวีสติ-
วิสฺสุปสมฺปาทานํ มาตฺคาเมน สทฺธิํ สํวิชาย อฺทฺธานคมนํ
๑. สฺยา. สงฺกจฺจิกนฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๒ ภิกขุณีวิภงควณณา หน้า ๖๗๒

ราชนเตปรูปเวสน์ สนัตถ์ ภิกขุ อนาปุจจา วิกาเส
คามปรูปเวสน์ นิสีทน์ วสสิกสาฎิกนุตติ อิมานี ทวาวิสติ
สิกขาปทานิ อปนตฺวา เสทานิ สตยจฺ จตฺสฎฺฐี จ
สิกขาปทานิ ปาฎิโมกฺขทฺเทศมกฺเคน อุทฺทิกฺขานิ โหนตฺติ
เวทิตฺพพานิ ฯ เตนานฺ อุทฺทิกฺขา โข อยฺยาโย จตฺสฎฺฐิสตา
ปาจิตฺติยา ฌมฺมาติ ฯเปฯ เอมเมตฺ ธารยามิตฺติ ฯ

ตตฺรารยฺ สงฺเขปโต สมุญฺจานวินิจฺฉโย ฯ คิรคฺคสมชฺช
จิตฺตาคารี สงฺฆาณิ อิตฺถาลงฺกาโร คนฺชวณฺณโก วาสิตก-
ปิณฺณาโก ภิกขุณีอาทิตฺติ อุมฺมทฺทนปริมทฺทนานิ อิมานี ทส
สิกขาปทานิ อจิตฺตกานิ โลกวชฺชานิ ฯ อัยฺ ปนตฺถ
อธิปฺปาโย ฯ วินาปิ จิตฺเตน อาปชฺชิตฺตพฺพตฺตา อจิตฺตกานิ
จิตฺเต ปน สติ อกฺุสเสเนว อาปชฺชิตฺตพฺพตฺตา โลกวชฺชานิ
อวเสทานิ อจิตฺตกานิ ปณฺณตฺตวชฺชานเนว ฯ โจริวฺจฺจาปนํ
คามนฺตรอารามสิกขาปทํ คพฺภินิวคฺเค อาทิตฺโต ปญฺจาย สตฺต
กุมาริภูตวคฺเค อาทิตฺโต ปญฺจาย ปณฺจ ปฺริสสํสฎฺฐิ ปาริ-
วาสยจฺจนฺททานํ อนฺวสฺสวฺจฺจาปนํ เอกนฺตริกวฺจฺจาปนนฺติ
อิมานี เอกฺนวิสติ สิกขาปทานิ สจิตฺตกานิ ปณฺณตฺตวชฺชานิ
อวเสทานิ สจิตฺตกานิ โลกวชฺชานเนวติ ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ภิกขุณีวิภงฺเก
ขุทฺทกกณฺทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปาฏิเทศนียกณฺทวณฺณา

ปาฏิเทศนียา นาม ชุทฺทกานํ อนนฺตรา

เย ชมฺมา อฏฺฐ อารุพฺพา สงฺเขเปเนว สงฺคหิ

เตสํ ปวตฺตเต เอสา สงฺเขเปเนว วณฺณา ฯ

ยานิ หิ เอตฺถ ปาลิยํ สปปิตฺเตลาทีนํ นิตฺติภูจฺจานํ ตานิเยว
วิณฺญาเปตฺวา ภูณฺชนฺติยา ปาฏิเทศนียา ฯ ปาลิวินิมฺุตตเกสุ ปน
สพฺเพสุ ทฺถกฺกั ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อฏฺฐวิธํ ปเนตํ
ปาฏิเทศนียํ จตฺตสมฺภูจฺจานํ กายโต วาจโต กายวาจโต
กายวาจจิตฺตโต จ สมฺภูจฺจати กิริยา โนสณฺญาโมกฺขํ อจิตฺตํ
ปณฺณตฺติวชฺชํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ ติจิตฺตํ ติวทนนฺติ ฯ

ปาฏิเทศนียกณฺทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๒ กิกฺขุณีวิภงฺควณฺณา หน้า ๖๓๔

เสชฺชียา ปน อุกฺกัฏฺฐา	เย ชมฺมา ปญฺจสตุตฺติ
เตสํ อนนฺตฺราเยว	สตุตฺตาทิกรณวฺหยา
มหาวิภงฺเก โย วุตฺโต	เตสํ อตฺถวินิจฺจโย
กิกฺขุณีนํ วิภงฺเคปี	ตาทิสํเยว ตํ วิทฺ
ยสฺมา ตสฺมา วิสฺุเตสํ	ชฺมฺมานํ อตฺถวณฺณา ฯ
น วุตฺตา ตตฺถ ยา วุตฺตา	วุตฺตาเยว หิ สฺวา อีธาติ ฯ
สมนุตปาสาทิกาย	วินยสํวณฺณาย
กิกฺขุณีวณฺณา	นิกฺขิตฺตา ฯ
อุกฺโกโตปาฏีโมกฺขานํ	วิภงฺกํ ออาห ยํ ชิโน
อนนฺตฺราเยน อโย	นิกฺขิตฺตา ตสฺส วณฺณา ฯ
ยถา ตเถว สพฺเพปี	สตุตฺตา สพฺพาสวาปหิ
มคฺคํ อนนฺตฺราเยน	ปตฺวา ปสฺสนนฺตุ นินฺพุตฺตินฺติ ฯ
